

Cam. tie Chin chol. Sem
Pas. Sec. sec.

24

A
26
3
28-199

Pa Pa

C.S.

29

25-2-3

13-1852

3

28-199

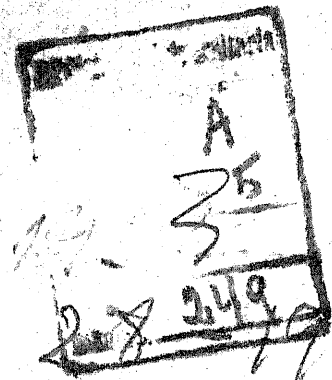
A
25
28-199

2 400 40 Sealed MADE IN SWEDEN

Cam tie Chu chol. Sem
Pas. Sec. sec.

24/11

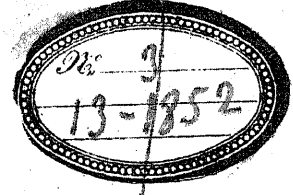
3-19-3-19
28-199

Pa Pa

C.S.

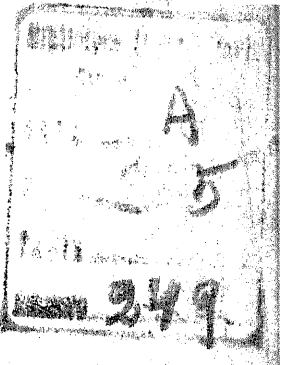
29

25-3-3

3

28-199

R. 3390

GLOBVS
 CANONVM, ET ARCANORVM
 LINGVÆ SANCTÆ, AC DIVI-
 NÆ SCRIPTVÆ.

AD
 FERDINANDVM MEDICÆ. CARD.
 AVCTORE.

ELVDOVICO. S. FRANCISCI,
 Lusitano, Seraph. Min. Insti. obs.
 Regul. Prou. S. Iacobi, Theologo
 ac Doctore, & olim Sacri ponti-
 ficij Interprete.

Permissu Superiorum

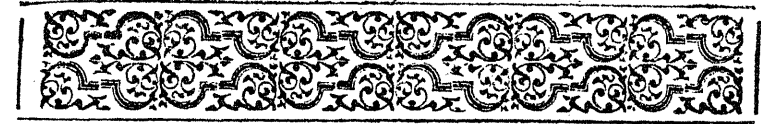
*Impensis Bartholomæi
 de Grassis*

ROMÆ

ANNO. MDCLXXXVI

DECVS. MORV
 DVX. MINORV

PATRI NATVS
 INNITIVR

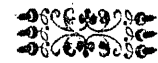

FERDINANDO MEDICES
CARDINALI.

*Frater Ludouicus S. Francisci Lusitanus Olyssipponensis
Procurator S. Iacobi Hispaniarum, Fratrum
Minorum Regularis obseruantie.*

S. Ac. P. F.

Precatur.

Proprium, & quasi à natura ipsa in generatum est (Princeps clarissime) vt quæ familiæ, strenuæ virtutis, & veræ nobilitatis splendore, nitent, eam maiorum suorum, veram laudem, & gentilicium virtutis studium (in quo verus est splendor, vera dignitas & celsitudo) studiose complectantur & colant. Cuius sane rei inter optima, atque præclara optimorum principum exempla; illud augustissimæ Mediceæ Familiæ tuæ, toto orbe celeberrimum, magni quidem semper faciendum existimaui. Ipsa namque egregiam laudem illam; gratuitam liberalitatem, & firmissimam benevolentiam, in vniuersos vniuersarum bonarumque artium studiosos, præclarosq; viros, quam quidem felicissimo quodam genio, à primis eius incubulis, sortita est: seu (vt expressius dicam) à primo illo, heroicæ eius celsitudinis Archetypo & auctore (Hoc est) à ter maximo Heroe in omnes munificentissimo liberalissi-

† 2 beralissi-

De la libreria de S. Iacobi

beralissimo: Cosmo Medice; propriã & peculiarem, genuinam & congenitam: per tot Summorum Romanorũ Pontificum, sacrorum Antistitum, & Florentissimorum Principum, auspiciatissimas successiones, sibi hucusque retinuit, vindicauit. Non ignara quanto nominis ac existimationis suę scœnore liberalitatem, & munificentiam, in ipsos collocatam receptura esset. Obidq; iure vniuersa Resp. litteraria quantum Inclitę Mediceę Familię huic debeat, non solum nostris, sed & omnium gentium testimonijs ac monumentis, apud omnem posteritatis memoriam, ingenue testatur, & profitetur. Ac quandiu doctrinę dignitas floruerit, tandiu fructum vel maximum eidem acceptũ referet, eidemque se totam, deuinctam, deditam, ac perpetuo consecratam reputabit. Iam ergo Benignissime Princeps, si virtutis studiosos colis religionisq; Seraphicę alumnos religiose obseruas (vt tantum patronum, tantique ordinis protectorem decet) mites ac pacis studiosos tueris, & ornas: Si turbulentos, inuidos, ambiciosos, & inflatos penitus spernis & abijcis: Si bonas artes, bonasq; litteras amas, & eos qui in illas incumbunt iuuas re ope, & auxilio fulcis: Si litteratis demum, & exteris, perfugium tutissimum te præbes: hæc & si tua sponte & tuę bonitate naturę facis; pedem tamen in vestigijs maiorũ tuorum ponis; illorum ardens, & proprium virtutis studium, studiose consecraris, naturalem & insitam hanc Familię tuę propensionem in litteratos omnes præclara cum laude, & ingenti honoris tui amplitudine colis, auges & conferuas. Vnde profecto famam æternam, & nominis tui immortalitatem, litteratorum virorum monumētis & litteris, hominum memorię consecratam, tibi quoq; dignissime cumulabis. Sed & ea in re quantum ego minorum minimus, & litterarię Reipub. postremus ciuis, immortalis huic nominis & beneuolentię tuę comendationi,

tioni, meis vtcunque litterarijs vigilijs, ac studijs inferuire debeam, nemo est qui ignoret, nemo profecto est qui non intelligat, qui non videat, me generosa hac tua munificentia, cumulatissime decoratũ subleuatũque. Nam posteaquam, in hanc Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, ecclesiarum orbis matrem, principem & Magistram: & in almã Urbem, Urbium Reginam, meorum assensu superiorũ & impulsu, abhinc annos quinque veni: lōga & molesta iactatione cōflictatus, quasi naui per fracta, illico in tuę benignitatis & clementiæ tranquillũ portum benigna afflatus aura receptus fui. Atque sub umbra culminis tui (vt ille olim aiebat) omnibus, statim eripior periculis, sedatisque tempestatum procellis, quę adhuc in ipso portu naufragium minitabantur, potui huic globo siue aceruationi, collectioniq; vniuersali canonum & regularum, atque arcanorum linguę sanctę & diuinę scripturę, ad ipsius dilucidiosem dilucidationem, quieto & tranquillo animo ita incumbere, vt ea ipsa globi dedicatione, globo tuorum ergame beneficiorum aliqua ex parte responderem, & ne omnino intanto çre alieno mihi pauperrimo conturbandum foret, hisce quidem debitorum meorum tabulis, ex asse saltem fuit satisfaciendum. Etenim si recte ratiocinaberis, illud Ciceronis ad Atticum, non parum mihi accommodari posse videbis: dum quod senator esset (ait) quod ciuis, quod liber, quod viueret, illi acceptum ferebat: Ita etiam quod liber hic noster Ciuis fiat Romanus, quod inter alia sacre Scripturę & Pontificij iuris (cuius eram olim interpret) monumenta quę præloparaueram, nouissimus primus fieret, & vt huius lucis vsuram primus acceperit, quod sub tanti Mæcenatis nomine à meis domesticis & alijs obtreçtatoribus liber & illæsus diu victurus speretur, tuę beneuolentię acceptum referri debet. Quamobrem hac vna eademque

E L E N C H V S

*Rerum omnium quæ in hoc globo canonum, & Arcanorum
linguæ sanctæ, continentur.*

Primo in libro agitur, de huius linguæ sanctæ origine, antiquitate variisque ipsius characteribus, litteris, earumque etymologia, diuisione, figura, potestate, diphthongis, numerorum notis, punctorum etiam seu vocalium origine, diuisione, figura & potestate: atque demum de Accentibus, eorumque varietate & sede.

Secundo in libro, assignantur canones ad nomina & reliquas orationis hebraicæ partes necessarij, & vtilis.

Tertius liber, continet regulas & canones, ad vniuersas perfectorum verborum species, & ad eorum accidentia, ac coniugationes; maxime conducentes. Canones quoque circa gutturales dilucidissime præscribuntur.

Quartus, verba omnia imperfecta minutatim prosequitur.

Quintus, fuse agit de ordinibus compositis, arque de multiplicibus mysterijs diuersarum compositionum eorundem.

Sextus liber, vniuersos syntaxeos canones tradit. Eliciendi radices verborum & nominum; perspicuam normam describit. Aduerbiorum omnium, litterarum & syllabarum seruilium formas, indicat atque demonstrat.

Septimus Abbreviaturas omnes (quas Notarikon Rasce teor nominant) complectitur.

Octauus, vniuersos grammaticæ terminos iuxta ordinem latini Alphabeti, Hebraicis quoque dictionibus adiunctis, congestos habet. Cum anacephalæosi seu breui quadam recapitulatione mensum, qui indiuisis scripturis recensentur.

Nonus, veterem hebræorum poesim à primis incunabulis inuestigat, & recentiorum quoque poematum canones atque præcepta explicat.

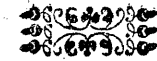
Decimus, & postremus, Arcanorum Diuinorum originem, etymologiam & diuisionem complectitur, quam plurima mysteria, & loca Scripturæ sacræ, theologis & concionatoribus satis accomodata, dilucide interpretatur, & exornat.

Tres præterea indices apponuntur, quorum primus auctorum omnium qui in hoc opere citantur Catalogum indicat. Secundus varia scripturæ loca, variaque eorum lectiones literaliter explicatas demonstrat. Tertius vero, sententias materiarum omnium quæ in hoc globo continentur, alphabetice congestas, disponit.

INDEX

INDEX SIVE CATALOGVS

*Alphabetarius Auctorum omnium, qui
in hoc Globoconficiendo, constru-
endo vsui nobis fuere.*

A

Brahã Abe-
nezra.	B. Anastasius Sinaita.
Abrahamde
Balmis.	B. Andreas Cæsariensis An-
tistes Cappadociæ.
Abrahamus Bulchoce-
rus.	Andreas Mafius. I. C.
Adamus Delphius.	Andreas Alciatus. I. C.
Adon	Aristoteles
Aesopus	Asconius Pedianus
Agnellus Episcopus
Rauenatensis.	Athanagoras.
Aiuonius	B. Athanasius.
Alanus Copus.	B. Augustinus.
Albertus Pighius	Augustinus Egubinus
Albinus Alcuinus.	D. Augustinus Valerius
Episc. Card. Veronen.
Alexãder ab Alexãdro	B
Alphonfus Tostatus
Abulensis Episcopus	Barnabas Briso-
nius. I. C.
F. Alphonfus à Castro	F. Bartholomeus de Me-
dina.
Alphonfus Zamorẽsis,	Beda.
B. Ambrosius.	B. Bernardus
Ambrosius Calepinus.	Bernardus Gomefius.
B. Anselmus.	Benedictus Arias Mon-
tanus.

a Bona-

CATALOGVS AVCTORVM

Bonauétura Betramus
 Boethius.
C
 Caietanus.
 Catena Græcorum
 in Pfalmis.
 Chaldæ^o paraphraſtes
 Chriſtian^o druthman^o.
 Clauius.
 Clemens Romanus
 Clemens Alexandrinus
 Clenardus
 Conciliū Tridentinū
 Constitutiones Apo-
 ſtolorum
 Cōſtātinus Imperator
 Cornelius Nepos
 Cornelius Ianſenius
 Cractes
 B. Cyprianus
 Cyrillus Alexandrinus.
D
 B. Dionyſius Carthu-
 ſianus.
 F. Dominicus Soto
 Dorotheus.
E
 EVcherius
 Elearchis
 Elias leuita Germanus
 Ennius.
F
 FABricius Boderian^o
 Fabricius German^o
 Felicianus Capitonus
 Archiepiſcopus
 F. Feu Ardencius.
 Finus Adrianus
 P. Franciſcus Turrianus.
 Franciſcus Altemnus
 Franciſcus Philelphus
 F. Franciſcus Forerius
 Franciſcus Rephaelen-
 gius.
G
 B. GAudencius
 Galeotus Marci.
 Gregorius Cedrenus
 F. Gregorius Venetus
 Gilbertus Genebard^o
 Gracianus
 B. Gregorius Magnus
 B. Gregori^o Naziāzenus
 B. Gregorius Nyſſenus
H
 F. HAnnibal Rozellius
 F. Hæctor Pinctus
 Herodotus
 B. Hieronymus,
 F. Hietonymus Vielmius
 Epifcopus.
 F. Hieronymus Oleaſter
 B. Hilarius

CATALOGVS AVCTORVM

B. Hilarius
 Horatius
 Hugo de ſācto Victore
 B. Hyppolitus Martyr.
I
 IAcobus de Valencia.
 Iacobus Pamelius
 Incognitus
 B. Ioannes Chryſoſtom^o
 Ioannes Damascenus
 Ioannes Maior
 Ioannes Lucidus
 Ioannes Picus Miran-
 dula.
 Ioannes Becanus Go-
 ropius.
 Ioannes Langus. I. C.
 Ioannes phocēſis. I. C.
 Ioannes Forſterus
 Ioannes Maxentius
 Ioannes Iſaacus
 Iodocus Clirhoueus
 Iofephus
 B. Ireneſus Martyr
 Iſidorus Hiſpalenſis
 Iulius ſcaligerus
 Iulianus pomerius
 B. Iuſtinus Martyr
L
 LActācius Firmianus
 Laercius
 Lilius Gyraldus
 Lindanus Epifcopus.
 Lucius Andreas Re-
 ſendius
 Ludouicus cælius Rho-
 diginus.
 Ludouicus Viuis
M
 MARcus Merul.
 Martialis
 Martinus Gilbertus,
 I. C.
 Martianus Capella
 Martinus Martines
 Marius Victorinus.
 B. Maximus
 F. Melchior Cano
 F. Michael de Medina
 Michael de Palacios.
N
 NAuclerus
 Nicephorus Calixtus
 Nicetas Græcus
 Nicolaus Tartalca
 Nicolaus Zigerius.
O
 ORigenes
 Oecumenius
P
 PAduanus de Graſſis
 a 2 Pauli-

I N D E X

Genes. 5.13	Ostingenta & quadraginta annis.	176	bat.	521	
Genes. 6.4	Illique genuerunt.	505	Conceperunt ergo duae,	50	Gen. 19.36
Genes. 7.1	Dixit dominus deus ad Noe vulg. dixitq; dominus ad eum.	199	Et appeccando: vulg. ne peccares in me.	415	Genes. 20.6
Genes. 7.3	Septem & septem, vulg. septena, & septena.	519	Quinatus est ei: vulg. quem genuit ei Sara.	372	Genes. 21.3
Genes. 7.5	Fecit Noe quaecunque praecepit ei dominus, vulg. omnia quae, mandauerat ei dominus.	279	Quia audiuit vocem pueri in quo ipse, vulg. exaudiuit autem Deus vocem pueri.	525	Gen. 21.17
Genes. 8.6	Et aperuit Noe fenestram aerae.	531	Acceptit gladium.	343	Gen. 22.10
Genes. 8.11	Expectauit nihilominus septem alios dices. 373 et 375		Abraam Abraam.	196	Gen. 22.11
Genes. 8.17	Exire fac.	470	Possidebit semen tuum.	369	Gen. 22.17
Genes. 9.21	Bibisq; vinum inebriatus est: & nudatus in tabernaculo suo.	413. & 582	Ad lugendum ea, vulg. plangeret & fletet eam.	929	Gen. 23.16
Genes. 12.1	Abitibi, vulg. Egredere.	371	Transseuntis ad mercatorum: vulg. probatae monetae publicae.	151	Gen. 24.2
Gen. 12.16	Abram vero benefecit.	376	Pone manum tuam subter femur meum	400.	ali-
Gen. 14.10	Putei & putei: vulg. habebat puteos multos bituminis.	519	Protulit in aures aureas appendentes sculos duos.	521	Gen. 24.22
Gen. 14.18	Et ipse sacerdos: vulg. Erat enim sacerdos.	560	Occurritq; ei seruus.	384	Gen. 24.17
Gene. 15.5	Respice quaeso: vulg. suspice caelum.	331	Ad dormiendum.	935	Gen. 24.23
Gen. 16.15	Vilis facta sum, vulg. despectui me habet.	433	Ego in via deduxit me, vulg. recto itinere me, perduxit.	525	Gen. 24.27
Gen. 17.16	Dedi ex ea tibi filium, vulg. Ex illa dabo tibi filium.	531	Vocatum est nomen eius Esau.	55	Gen. 25.25
Genes. 18.5	Ponamque buccellam panis.	343	Coxit autem pulmentum.	330	Gen. 25.29
Gen. 18.18	Abraham effendo erit ingentem magnam: vulg. cum futurus sit ingentem magnam.	535	Et benedicentur in semine tuo omnes gentes.	527	Gen. 26.4
Genes. 19.3	Vt deualueret ad eum: vulg. vt dinerterent ad eum.	87	Osculare me: vulg. da mihi osculum filii mi.	83	Gen. 27.26
Gen. 19.29	Ciuitates in quibus habitabat.		Accede ad me.	116	Gen. 27.26
			Vide odorem filii mei, vulg. ecce odor filii mei.	252	Gen. 27.27
			& 529		
			Qui benedixerit tibi.	117	Gen. 27.29

An

SACRARVM SCRIPTVR.

Gen. 27.38	An vna tantum benedictio est tibi mi pater, vulg. Num vnam, inquit, tantum benedictionem habes pater.	580	Apparuit ei Deus.	531	Gen. 35.7.
Gen. 27.46	Afflicta sum angustijs in vita mea, vulg. Tadet me vita mea.	930	Quid queris, vulg. interrogauit eum quid quereret.	528	Gen. 37.15
Gen. 28.7	Isset in padam, vulg. Isset in in syriam.	58	Somnator venit.	209	Gen. 37.19
Gen. 29.10	Amouit lapidem quo puteus claudebatur.	440	Quid diuisisti, vulg. quare diuisa est.	115	Gen. 38.29
Gen. 29.15	Annuncia mibi: vulg. quid.	331	Nasci vulg. dies natiuitatis.	380	Gen. 40.20
Gen. 30.3	Dabo tibi, vulg. daboque illi.	446	Vidit pharao somnium.	533	Gen. 41.1
Gen. 30.15	Et ad accipiendum Mendragoras filij mei, vulg. Nisi & Mendragoras filij tuleris.	345	Et soluit nobis, vulg. Audiui mus quid quid postea rei probauit euentus.	144	Gen. 41.12
Gen. 30.39	Incalescebant, vulg. in ipso calore coitus.	370	Durius loquebatur.	517	Gen. 42.7
Gen. 30.41	In serotinando, vulg. quando vero serotina admisura erat.	928	Auertitq; se parumper.	433	Gen. 42.24
Gen. 32.4	Fui vsque in presentem diem.	354	Ligabit: vulg. ligas illis praesentibus.	333	Gen. 42.24
Gen. 32.16	Dedit in manu seruorum suorum gregem & gregem: vulg. Et misit per manus seruorum suorum singulos seorsum greges.	519	Reddere argenta sua, vulg. & reponerent pecunias singulorum.	187	Gen. 42.25
Gen. 33.11	Adducta seu allata.	485	Descendendo descendimus, vulg. iam, ante descendimus.	372	Gen. 43.20
Gen. 34.1	Egressa est dina filiae: vt vidcret mulieres Regionis illius.	531	Obtuleruntq; ei.	104	Gen. 43.26
Gen. 34.22	Adsentientur seu complacent nobis, vulg. Vnum est quo differtur tantum bonum.	360. seu 370	Quid iustificabimur nos, vulg. quid iuste poterimus obtendere.	934	Gen. 44.16
Gen. 34.31	Nunquid vt scorto abuti de buere sorore nostra,	927	Vir in cuius manu in vetus fuerit Cyphus: vulg. Qui furatus est Cyphum ipse sit seruus meus.	537	Gen. 44.17
			Tu enim post pharaonem.	520. & 587.	Gen. 44.18
			Nullo interesset alienus cognitioni mutuae.	381	Genes. 45.1
			Accedite, inquit, ad me.	322	Gen. 45.4
			Reuixit spiritus iacob.	487	Gen. 45.27
			Pastor ouium seruitut. vulg. pastores ouium serui tui.	515	Gen. 47.3
			Non sum fraudatus aspectu tu.	415	Gen. 48.11
			Crescant ad instar piscium, vulg. crescant in multitudine		Gen. 48.1

super

I N D E X

	super terram. 102	397. alias 392.
Gen. 48.22	Quam tulit de manu amor rei in gladio & arcu meo. 537	Dimitte populum meum & Exod. 8.1 seruiet mihi, vulg. vt sa- crificet mihi. 524
Gen. 49.11	Ligans ad vitem, filium asi- nae: vulg. ò fili mi, asinã suam. 221. & 522.	Et quando & ignis. 349 Exod. 9.24 Acclamatio, magna in terra Aegypti: vulg. Eritque clamor magnus in vniuer- sa terra Aegypti. 514
Gen. 49.22	Filiae discurrerunt. 527	Et transibo per terram egypti. Exo. 12.12 584
Gen. 49.23	Iaculati sunt, vulg. & iur- gati sunt. 427	Et reuertit fecit, vulg. circũ- duxit per viã deserti. 439
Gen. 50.23	Et vidit ephraim filios vsq; ad tertiã generationem. 927	Perplexi sunt sunt, vulg. co- artati sunt in terra. 389
	Ex Exodo.	Robustos Moab obtinuit tre- mor. 594
Exod. 1.7	Creuerunt valde, valde: vulg. Roborati nimis. 172	Vermes produxit. 427 Exo. 16.20
Exod. 1.13	Affligebant eos induritia: vulg. Affligebat illuden- tes et inuidentes eis. 523	Sabbatum sabbati. vulg. Re- quies sabbati. 163
Exod. 2.10	Quia de aquis tuli eum 798	Coquite. 480 Exo. 16.23
Exod. 2.20	Vocate eum vt comedat pa- nem. 402	Et struxit Moses altare. Exo. 17.15 vulg. Aedificauit moyses Altare. 413
Exo. 3.12.	Et hoc erit signum quod mi- serim te. 128	Iaculis transfigetur. 473 Exo. 19.13
Exod. 3.14	Ero misit me ad vos, vulg. Qui est misit me ad vos. 904.	Non facies sculptile tibi. 74 Exod. 20.4 Memento vt diem sabbati sanctifices. 527
Exod. 4.3	Versa est in serpẽtem, vulg. versa est in colubrã. 589	Non mechaberis. 320 Exo. 20.12
Exod. 5.16	Et peccabit populus tuus: vulg. & iniuste agitur cõ- tra populum tuum. 400 in 2. numero: erratum, namque est, vt videbis, ibi libro 4. cap. 30.	Si Domini eius dederit ei Exo. 21.4 uxorem, vulg. si autẽ Do- minus dedit illi uxore 528
Exod. 5.17	Id circo dicentes, vulg. di- citis. 253	Qui percusserit patrem suũ, aut matrem suam, mor- te moriatur. 583
Exod. 6.1	In manu robusta eijciet il- los. 267	Et propiciabitur Aaron, Exo. 30.10 vulg. deprecabitur, Aa- ron. 272
Exod. 6.3	Nomen meum non manife- stauit eis. 902	Aaron tumultum populi vo- ciferatis. 933
Exod. 6.4	Peperigit que fœdus cum eis	Nudauit eum, vulg. spolia- uerat

SACRARVM SCRIPTVR.

	uerat cum Aaron. 582	bēsa fuerit in stupro. 441
Exo. 33.12	Novite ex nomine. 822	Sacerdos magnus. 812 Leu. 21.10
Exo. 33.12	Præcipis vt educam popu- lum hunc. 421	Virginem ducet uxorem. Leu. 21.13 118.
Exo. 33.18	Ostẽde mihi gloriam tuam; & seq. & ibi ostendã omnem bo- num tibi & ibi non pote- ris faciem meam videre. 823.	Sabbatum domini est. 169 Leuit. 23.3 Altero die. 935 Leu. 23.11 Panes præmitiarum. 103 Leu. 23.17 Vir vir, qui maledixerit. Leu. 24.15 519
Exod. 34.7	Qui custodis misericordiam in millia. 928	Et faciet fructus trium an- norum. 409
Exod. 34.9	Veniat Domine obsecro. 570 & 823.	Et attenuatus frater tuus. Leu. 25.47 426.
Exo. 34.14	Noli adorare Deum alie- num. 928	Anno & anno: vulg. qui- bus ante seruiuit merce- dibus imputatis. 519
Exod. 35.5	Separate apud vos primi- tias. 529	Ex Numeris.
Exo. 39.32	Perfectum est ergo 371	Numerati fuerunt. 293. Num. 1.19 & 503.
	Ex Leuitico.	Leuite non sunt visitati. Num. 1.47 264.
Leui. 1.1.	Et vocauit Mosem. 929	Confitebuntur peccatum su- um. 381
Leuit. 4.23	Offeret hostiam coram Do- mino Hircum de capris immaculatum. 183	Vir vir cuius vxor erraue- rit. 519. & 524
Leuit. 6.9	Cremabitur in altari tota no- ste. 930	Ingredientur aque ad cadẽ- dum, vulg. & vtero pu- trescat femur. 331
Leuit. 6.15	Tollet sacerdos pugillum si- mile. 75	Congregabitur ad te omnis turba. 372
Leui. 11.14	Et miluum. 933	Si aliter tibi videtur, obse- cro vt interficias me. 210
Leu. 11.30	Et stellio. 927	Auferam de spiritu tuo. Nu. 11.17 846.
Leu. 11.42	Quid quid supra pectus qua- drupes graditur. 926	Locuta est Maria. 528 Num. 12.1
Leui. 13.33	Radetur homo absque loco macula. 926	Contra Mosem, seu cum Mo- se. 199
Leui. 15.8	Expuerit fluidus. 534	Mansuetissimus, seu Mitissi- mus super omnes homi- nes. 173
Leuit. 18.5	Vinet in eis. 921	Si quis fuerit inter vos pro pheta.
Leuit. 21.1	Dic sacerdotibus, vulg. lo- quere ad sacerdotes. 670	
Leuit. 21.1	Non cõtaminabitur sacer- dos, in mortibus ciuium suorum. 295	
Leui. 21.9	Sacerdotis filia, si deprehen- derat	

I N D E X

<i>Iud.</i> 20.23 Num addam accedere, seu ad accedendum 323	secundum numerum philistinum quinque provinciarum. 936
Ex Ruth.	Vivat Rex. 487
<i>Ruth.</i> 1.19 Obstrepuerat tota civitas. 321	Et praedemur eos: vulg. & vastemus eos. 430
<i>Ruth.</i> 1.20 Vocate me amara, quia amaritudine replevit me dominus. 402. & 438	Accedite huc: vulg. applicate huc. 322
<i>Ruth.</i> 1.22 Et ipse venerunt. 208	Ne sis Rex. 575
<i>Ruth.</i> 2.9 Etiam si sitiaris. 30	Querant hominem bene psallentem: siue scientem psallere. 377
<i>Ruth.</i> 2.10 Et in curruavit se in terram. 82.	Et cantabitis: vulg. & praecinebant mulieres. 50
<i>Ruth.</i> 2.14 Reliqua fecit. 282. & 379	Et timuit Saul. 464
<i>Ruth.</i> 3.13 Quiesce hac nocte. 327	Ait autem David ad Saul. 127.
Ex primo Regum.	In duabus gener meus eris. 121.
que Hebraei primum Samuelis dicunt.	521.
Lactavit filium suum. 377	Et Saul magis cepit timere dauid. 465
1. Reg. 1.23 Nolite multiplicare loqui sublimia. 119	Cumque sedisset Rex super cathedram suam. 371
1. Reg. 2.3 Quam afferebat statutis diebus. 421	Affer mibi. 83
1. Reg. 2.19 Repriat, seu reddat tibi dominus semen de muliere hac. 523	Immutavit os suum. 125
1. Reg. 2.20 Nonne apparendo, vulg. nunquid non aperte reuelatus sum. 417	Tradidit eum Deus in manus meas. 326
Oculi inceperunt caligare: vulg. & oculi eius caligauerant. 428	Desistens persequi dauid. 575
1. Reg. 3.2 Vexasti enim me 560	Nunquam eis molesti fuimus. 212. & 284
1. Reg. 3.5 Acceleravit: vulg. festinavit & venit. 279	In die. n. bona venimus. 481
1. Reg. 4.15 Quomodo fuit res: vulg. Quid actum est fili mi. 553.	In me sit domine haec iniquitas. 525
Circunduxerunt Arcam dei Israel. 439	Et nunc munus hoc: vulg. benedictionem hanc quam attulit ancilla tua. 526. & 513.
1. Reg. 6.18 Satrapa philistinum: vulg.	Nisi cito venisses: in occursum mihi. 482. & 936

SACRARVM SCRIPTVR.

1. Re. 18.5 Et timuit. 465	vigilaret. 549	um. 389
Ex 2 Regum, Quem Hebraei secundum Samuelis dicunt.	Et Amase dicetis seu dicite. 353	2. R. 19.13
2. Reg. 1.6 Fortuito seu casu veni in montem Gelboe. 417	Ex 2 Regum, Quem Hebraei secundum Samuelis dicunt.	2. R. 19.35
2. Re. 1.20 Ne forte latentur. 934	Cantorem & cantatricem, vulg. Voce cantorum & cantaticum. 520.	2. R. 22.15
2. Re. 1.21 Montes Gelboe. 202. & 518	Et contriuit, vulg. consumpsit eos. 430	2. R. 22.40
2. Re. 1.26 Mirabilis fuit dilectio tua: vulg. Amabilis super amorem mulierum. 482	Accinxisti me. 358	3. R. 22.40
2. Re. 3.10 Ad traducendum, vulg. ut transferat Regnum. 282	Dedisti mihi dorsum. 445	2. R. 22.41
2. Re. 3.18 Seruabo, vulg. saluabo populum meum. 933	Princeps inter tres. 177. & 189.	2. R. 23.8
2. Re. 3.30 Occiderunt Abner. vulg. inter fecerunt Abner. 589	Desideravit David. 513	2. R. 23.15
2. R. 12.14 Blasphemando Blasphemasti, vulg. Blasphemare fecisti. 532	Iuxta Aream Areana Iebusaei. 580	2. R. 24.16
2. Re. 13.5 Agrotabis, vulg. & languorem simula. 292	Ex 3. Regum, quem Hebraei primum Computant.	
2. Re. 13.20 Nunquid Amnon frater tuus. 168	Operuerunt eum vestibus & non calefiebat. 369	3. Reg. 1.1
2. Re. 13.37 Luxit ergo David filium suum. 526	Me seruum tuum non vocavit. 207	2. Re. 1.26
2. Re. 14.10 Ad tangendum, vulg. & vltra non addat ut tangat te. 323	Mense 310. 55.	3. Reg. 6.1.
2. Re. 15.3 Vide sermones, tui boni, vulg. videntur, mihi sermones tui boni. 519	Fecitque in templo fenestras obliquas. 202	3. Reg. 6.4
2. Re. 15.24 Et deposuerunt Arcam Dei. 936	Et obsedit, vulg. & finxit. 388.	3. Re. 7.15
2. Re. 15.31 Quod Achitophel esset in coniuratione. 152	Quam adificasti nobis. 411	3. Reg. 9.3
2. Re. 15.34 Dissipabis consilium Achitophel. 398	Donauerat, vulg. Rege tyri prabente. 452	3. Reg. 9.11
2. Re. 18.8 Bellum seu praelium disper-	Vertit se, vulg. Quae reuersa est. 412	3. Re. 10.13
	Haec est causa obquam leuauit manum suam contra Regem. 530	3. Re. 11.27
	Respondit populo pertinaciter. 523	3. Re. 12.13
	En colligo duo ligna. 175	3. Re. 17.12
	Quinquaginta, & quinquaginta. 519	2. Re. 18.13
	Viuu	

I N D E X

3.Re.20.3	Viniit Dominus.	487	Ex 2. Parilipom.
3.Re.20.33	Et rapuerunt verbum ex ore eius.	934	Statuit, vulg. constituit Io saphat leuitas.
3.Re.21.7	Potentissimus pastorum.	516.	De possessione tua: vulg. de possessione quam tradidisti nobis.
3.Re.22.47	Pascere, vulg. Abstulit seu remouit de terra	300.	Quare hoc Dominus meus. Querit.
Ex 4. Regum quem Hebrei, secundum adnumerant.			Et orauit pro eis Ezechias.
4.Reg.1.3	Nunquid non est Deus in Israel.	580	Fecit gladium: vulg. & ar- maturam.
4.Re.24.24	Dominus abscondere fecit: vulg. Dominus calauit a me.	284	Direxitque eos subter. Comminuere faciendo: vulg. & sculptilia contriui set.
4.Re.5.10	Et mundus esto.	530	Ex primo Esdrae.
4.Re.13.6	Qui peccare fecit Israel.	405. seu. 409	Et attulerunt nobis: vulg. & adduxerunt nobis.
4.Re.17.29	Gens, & gens, vulg. vna- queque gens.	520	104.
4.Re.18.4	Acneum non anulum.	169	Ex Secundo Esdrae.
4.Reg.20.5	Ecce sano te, vulg. sanauit te.	401	Et ad confitendum in oratio- ne.
2.Re.23.15	Et comminuit in puluerem.	438.	Confiteri: vulg. super hym- nos ipsi.
Ex primo Paralipo.			Vt faceret ei cubiculum, vulg. Thesaurum.
1.Paral.1.1	Adam, secti Enosc.	920	2. Esdr. 11. 17.
1.Para.3.5	Et nati sunt ei.	373	2. Esdr. 12. 8.
1.Par.12.2	Dextera iacientes: vulg. & vtraque manu fun- dis saxa iacientes.	378	2. Esdr. 13. 7.
1.Pa.15.20	Cantabant Arcana.	732	Ex Tobia.
1.Pa.20.3	Et secuit, vulg. ita vt disse- carentur.	336	Sacramentum Regis abscon- dere.
1.Pa.20.8	Et nati sunt, vulg. hi sunt filii-	503	Tob. 12. 7. 723
1.Par.29.3	De peculio.	79	Ex Esther.
			Aulaeum viride & hiacin- tinum: vulg. Tentoriae coloris & carbaseti ac hyacintini.
			927
			Qui

S A C R A R V M S C R I P T V R.

Esth.1.14	Qui videbant faciem Re- gis.	821	Manus eius sanabunt: vulg. non tæget te malum.
Esth.2.3.	Dare. vulg. & ad vsos ne- cessaria.	441	Nunquid clamabit seu ru- giet anager.
Esth.2.6.	Ascendere fecit: vulg. traui- stulerat.	420	Sicut Mercenarius expectat opus suum: vulg. finem operis sui.
Esth.2.15.	Nihil postulauit, vulg. Nō quæsiuit muliebrem cul- tum.	300	Gleba pulueris: vulg. Sor- dibus pulueris, cutis mea aruit.
Esth.2.17.	Et adamauit eam Rex.	353	Velaciores gladio textorio, vulg. velocius transfe- runt quam à texente tela succiditur.
Esth.3.7.	Mense primo cuius voca- bulum est Nisan.	668. & 672.	Auferat a me virgam su- am.
Esth.5.10.	Et dissimulauit: vulg. & dis- simulata ira.	295	Tædet animam meam vitæ meæ.
Esth.6.13.	Cadendo cades, vulg. sed ca- des in cōspectu eius.	322	Forsitam vestigia dei com- prehendes.
Esth.9.9.	Pharazatha.	329	Inuocabit Deum.
Esth.9.9.	Ephraatha, prasamatha.	930.	Doctrinam senum auferens.
Esth.9.23.	Et susceperunt Iudei.	527	125.
Esth.9.29.	Scripserunt autē Esther, Re- gina filia Abrahil.	528. & 928.	Elonga; vulg. Manum tuam longe fac à me?
Ex Iob.			Numerus annorum recon- diti sunt: vulg. & Nu- merus annorum incertus est.
Iob.1.7.	Vnde venis.	528	Scindetur, vulg. antequam dies eius impleatur.
Iob.2.13.	Et sederunt cum eo in terra.	528. & 934.	Pacificum dispersit me, vul. Ego ille quondam opu- lentus.
Iob.3.2.	Et respondit Iob & dixit.	353.	Testis meus & conscius meus.
Iob.3.2.	Conceptus est homo.	419	399
Iob.3.3.	Nascetur in eo, vulg. in qua natus sum.	373	Commorabitur.
Iob.3.6.	Nox illa occupet eam cali- go: vulg. noctem illam te- nefrosus turbo possideat.	525.	Finis sermonibus postea loquemur, vulg. vsque ad quæ finē verba iactabitis? intelligite prius, & sic lo- quemur.
Iob.4.10.	Dentes leuncolorum clausi sunt: vulg. dentes catulo- rum leonum.	115. & 508	203. & 528
Iob.5.5.	Et ipsa rapiet armatus.	547.	Repu-
Iob.5.8.	Ponam eloquiū meum.	530	

I N D E X

Iob. 19. 15	Reputabunt me: vulg. sicut alienum habuerunt me. 508	Pinguescent filij eorum, vulg. separantur filij eorum. 76	Iob. 39. 4
Iob. 20. 17	Non videat Riuulos fluminis. 202	Nec ultra addas loqui. 376	Iob. 40. 27
Iob. 20. 23	Irruet super eum. 595	Ex psalmis.	
Iob. 22. 2	Super eum, vulg. Nunquid deo comparari potest homo &c. 595	Et in via peccatorum non stetit. 542. alias. 538	Psal. 1. 1.
Iob. 22. 25	Astrum tuum, vulg. torrentes ardeos. 187	Et erit tanquam lignum. 124.	Psal. 1. 3.
Iob. 26. 9	Expandit super illum nebulam suam. 504	Secus decursus aquarum. 522	Psal. 1. 3.
Iob. 28. 12	Sapientia vero vbi inuenitur? 738	Folium eius non defluet. 321	Psal. 1. 3.
Iob. 28. 25	Direxit vul. appendat. 934	Dirumpamus vincula eorum. 577	Psal. 2. 3.
Iob. 29. 8	Viderat me, vulg. videbat me. 532	Derridebit eos. 536	Psal. 2. 4.
Iob. 31. 27	Et latatum est in abscondito cor meum. 93	Dominus dixit ad me. 537	Psal. 2. 6.
Iob. 32. 18	Plenus sum enim sermonibus. 400. seu 404	Filius meus est tu. 525	Psal. 2. 7.
Iob. 33. 4	Innocens siue mundus ego. 929	Prædicans præceptum domini. 196	Psal. 2. 7.
Iob. 33. 3	Aduersus eum contendens. 398. alias. 394	Dabo tibi gentes hereditatem. 749	Psal. 2. 8.
Iob. 33. 24	Redime eum. 935	Erudimini qui iudicatis terram. 542	Psal. 2. 10.
Iob. 33. 25	Suculentus: vulg. cõsumpta est caro. 88	Voce mea ad dominum clamabo. 537	Psal. 3. 5.
Iob. 33. 33	Docebo te sapientiam. 586	Psalmus ipsi David. 598	Psal. 3. 1.
Iob. 34. 19	Et non est cognitus munificus: vulg. Nec cognouit tyrannum. 326	Percussisti omnes aduersantes mihi sine causa. 83. & 525.	Psal. 3. 8.
Iob. 34. 21	Vic hominis sunt cogitationes. 830	Domini est salus. 588	Psal. 3. 9.
Iob. 35. 11	Qui docet nos. 358. & 363	Exaudi orationem meam. 251	Psal. 4. 2.
Iob. 36. 14	Morietur in tempestate. 188.	Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. 515	Psal. 5. 5.
Iob. 36. 23	Quis poterit scrutari vias eius. Ecce Deus magnus vincet scientiam nostrã. 742.	Dirige in conspectu tuo viam meam. 470	Psal. 5. 9.
		Persequatur inimicus animam meã. 263 & 502	Psal. 7. 6
		Iudicium quod mandasti, vulg.	Psal. 7. 7

SACRARVM SCRIPTVR.

	vulg. in precepto quod mandasti. 525	Vniuersa, via, domini misericordia & veritas. 830	Psal. 24. 6
Psal. 9. 21	Pone legislatorẽ super eos. 516	Vnam petij a domino. 183. & 522	Psal. 26. 4
Psal. 10. 4.	Dominus in celo sedes eius. 525.	Quoniam pater meus & mater mea. 528	psal. 26. 10
Psal. 10. 7.	Iustitias dilexit. 515	Dominus fortitudo plebis sue. 598	psal. 27. 8
Psal. 11. 3.	Corde & corde locuti sunt 520.	Quæ utilitas in sanguine meo. 115	psal. 29. 10
Psal. 11. 7.	Eloquia domini. eloquia casta argentum igne examinatum. 864. & 852	Non erubescam: vulg. non confundar in aeternum. 369. alias. 370	psal. 30. 2
Psal. 12. 6.	Ego autem in misericordia tua speraui. 74	Ossa mea conturbata sunt. 545	psal. 30. 11
Psal. 13. 1.	Dixit, insipiens in corde suo. 532. & 740	Quoniam bonus dominus: vulg. Quoniam suavis est. 583	psal. 33. 9
psal. 14. 3	Qui non explorauit: vulg. non egit dolum in lingua sua. 933	Prohibe, linguam tuam a malo. 322	psal. 23. 14
psal. 15. 6	Funes ceciderunt mihi in pia; claris. 536	Omnia ossa mea dicent. 83	psal. 34. 10
psal. 16. 1.	Exaudi me domine. 272	Vnum ex ijs non coneretur. 542. alias. 538	psal. 34. 21
psal. 17. 12	Et posuit tenebras latibulũ suum. 735. & 737	Domine in celo misericordia tua. 590. & 500	psal. 35. 6.
psal. 17. 4	Saluus ero. 373	A Domino gressus hominis dirigetur, seu parati sunt. 392. & 248	psal. 36. 23
psal. 17. 44	Populus quem non cognoui seruiuit mihi. 524	Ne misceas tecum malaficientibus: vulg. Noli amulari cum malignantibus. 398. alias 394	psal. 37. 1
psal. 17. 15	Fulgura multiplicauit. 426	Deus auribus nostris audiuius. 850	psal. 43. 1
psal. 17. 26	Cum sancto sanctus eris. 295	Et mansuetudinem iustitiæ: vulg. propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. 202	psal. 44. 5.
psal. 18. 3	Dies diei eructat verbũ. 536	Magnus dominus. 512	psal. 47. 2
psal. 18. 8	Sapientiam præstans paruulis. 758	Et auxilium eorum veterascet, seu petra eorũ. 534	psal. 48. 15
pal. 20. 3	Desiderium animæ, eius tribuisti ei. 531	Multiplica: vulg. Amplius laua. 421	psal. 50. 4
psal. 21. 2	Quare dereliquisti me. 596		
psal. 21. 8	Omnes videntes me deriserunt me. 536		
psal. 21. 9	Deuoluit ad dominum: vulg. sperauit in domino. 529		
psal. 21. 15	Liquefactus est: vulg. tanquã cera liquefcens. 431		
psal. 23. 1	Domini est terra. 588		

I N D E X

<i>Psal. 50.8</i> Veritatem dilexit: vulg. Ecce enim veritatem dilexi sti. 537	<i>De manu fraudaberis: vulg. De manu contra legem agentis & iniqui. 935</i>	<i>Psal. 70.4.</i>
<i>Psal. 54.22</i> Apropinquavit cor illius seu corda eorum. 85	<i>Dominabitur à mari. 413</i>	<i>psal. 71.8</i>
<i>Psal. 59.22</i> Super oleum. 172	<i>Finite sunt orationes David. 84</i>	<i>psal. 71.19.</i>
<i>Psal. 57.5.</i> Venenum autem furor illius: vulg. furor illius secundum similitudinē serpentis. 594	<i>Vt iumentum factus sum. 811</i>	<i>psal. 72.22.</i>
<i>Psal. 57.8.</i> Liquefiant, seu desoluantur quasi aquæ: vulg. Ad nihilum devenient tamquam aqua decurrens. 425	<i>Narrabimus mirabilia tua; siue laudes domini. 542.</i>	<i>psal. 74.2</i>
<i>Psal. 58.9.</i> Et tu domine derridebis eos. 536.	<i>alias 538.</i>	
<i>Psal. 58.10</i> Psallam: vulg. custodiam. 536.	<i>Deprædati seu spoliati sunt: vulg. Turbati sunt omnes. 932</i>	<i>psal. 75.6</i>
<i>Psal. 62.4.</i> Melior est misericordia tua super vitas. 172	<i>Recordatus dei infremebam vulg. Memor fui dei, & delectatus sum. 413</i>	<i>psal. 76.4</i>
<i>Psal. 62.9</i> Adhæsit anima mea post te. 837.	<i>Nunquid oblitus est misereri deus, vulg. nunquid obliuiscetur misereri deus. 413</i>	<i>psal. 76.10</i>
<i>psal. 63.8</i> Qui videbant eos. 411	<i>Quanta mandauit patribus nostris. 851</i>	<i>psal. 77.5</i>
<i>psal. 64.9</i> Timebunt qui habitant terminos. 111	<i>Et præcepta illius custodiāt vulg. & mandata eius exquirant. 320</i>	<i>psal. 77.7</i>
<i>psal. 64.13</i> Incolatus meus vulg. pascua deserti. 932	<i>Et perfice eā quā plantauit dextera tua. 927.</i>	<i>psal. 79.16</i>
<i>psal. 65.4</i> Omnis terra incuruabitur vulg. adoret te? 524	<i>Consiliabuntur, vulg. Malignaverunt cōsiliū. 291</i>	<i>psal. 82.4</i>
<i>psal. 67.9</i> Hic seu iste sinai: vulg. a facie dei sinai. 205	<i>Inuenit sibi domum. 117</i>	<i>psal. 83.4</i>
<i>psal. 67.31</i> Dispersit populos: vulg. dispersa gentes. 932	<i>Custodi animā meam. 272</i>	<i>psal. 85.4</i>
<i>psal. 68.14</i> Ego oratio mea, vulg. ego vero orationem meā. 525	<i>Et homo natus est in ea. 519</i>	<i>psal. 86.5</i>
<i>psal. 68.21</i> Opprobrio contritum est cor meum & dolui, vulg. Improperium expectauit cor meum, & miseriam. 354	<i>Terrores tui succederūt me, vul. conturbauerunt me. 507</i>	<i>psal. 87.17</i>
<i>psal. 68.29</i> Corroborata seu confortata, vul. confirma hoc Deus. 428	<i>In calis preparabitur veritas tua. 525</i>	<i>psal. 88.3</i>
<i>psal. 68.31</i> Dispersit populos. 932	<i>Deus qui glorificatur in consilio sanctorum. 732</i>	<i>psal. 88.6.</i>
	<i>Filius iniquitatis 522</i>	<i>psal. 88.23</i>
	<i>Qui habitat. 253</i>	<i>psal. 90.1</i>
	<i>Scapulis</i>	

SACRARVM SCRIPTVR.

<i>Psal. 90.4</i> Scapulis suis obumbravit tibi. 837	<i>gna aquarum. 522</i>	
<i>psal. 90.6.</i> Vastabit: vulg. ab incurfu et demonio meridiano. 427	<i>Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax. 781</i>	<i>Psa. 115.11</i>
<i>psal. 94.8</i> Intelligite iam sapientes. 400. alias. 396.	<i>Saluam faciet: vulg. & liberavit me. 378</i>	<i>psal. 116.6</i>
<i>psal. 94.20</i> Nunquid ad haret, tibi sedes iniquitatis. 435	<i>Et confitebor tibi. 50</i>	<i>psal. 117.28</i>
<i>psal. 95.5</i> Et ipse fecit illud. 560	<i>Dicat nunc domus Aaron. 524</i>	<i>psal. 118.2</i>
<i>Psal. 96.5.</i> Omnes dii gentium demonia. 169	<i>Confirma me in verbis tuis 390.</i>	<i>ps. 118.28</i>
<i>psal. 98.6</i> Clamantes: vulg. inuocabant dominum. 401	<i>Bonitatem fecisti. 125</i>	<i>psa. 118.65</i>
<i>psal. 101.3</i> Velociter exaudi me. 530	<i>Fundasti terram & permanet. 248. & 391</i>	<i>psa. 118.90</i>
<i>psal. 102.3</i> Propitiator: vulg. Qui propitiatur. 151	<i>Latum mandatum tuum nimis. 173</i>	<i>psa. 118.96</i>
<i>psal. 102.14</i> Tempus misereri: vulg. Tempus miserendi eius. 430	<i>Et delectabor in præceptis tuis, vul. Meditabor. 413</i>	<i>psal. 118.</i>
<i>psal. 102.15</i> Et terræ eius miserentur. 434.	<i>Intellectum dat paruulis. 758.</i>	<i>psal. 118.</i>
<i>psal. 103.13</i> Miserere, vulg. misertus, est Domiuus. 300	<i>Ferens fructum: vulg. vitis fructifera. 411</i>	<i>ps. 127.10</i>
<i>psal. 103.3</i> Qui ponis nubem ascensum tuum. 383	<i>Sæpe expunauerunt me à pueritia mea: vulg. à iuuentute mea. 188</i>	<i>psal. 128.1</i>
<i>psa. 105.13</i> Festinare, vulg. cito fecerunt. 300	<i>Timorem: vulg. quia apud te propitiatio est. 466</i>	<i>psal. 130.4</i>
<i>psal. 106.2</i> Redempti a domino. 153	<i>Memento domine David. 535.</i>	<i>psal. 131.1</i>
<i>psal. 108.6</i> Diabolus stet à dextris eius 530	<i>Venimus vulg. intremus in tabernacula eius. 482</i>	<i>psal. 131.7</i>
<i>psal. 108.9</i> Fiant filij eius orphani. 530	<i>Sicut unguentum. 107</i>	<i>psal. 132.2</i>
<i>psa. 108.13</i> Deleatur nomen eius. 416	<i>Barbam Barbam Aarō. 156</i>	<i>psal. 132.2</i>
<i>psal. 109.4</i> Ego autem oratio, vulg. ego autem orabam. 515	<i>Factori celorum in intellectu: vulg. qui fecit celos. 152.</i>	<i>psal. 135.5</i>
<i>psal. 110.1</i> Dixit dominus. 589		
<i>psal. 111.10</i> Dentibus suis stridet: vulg. fremet. 76	<i>Mirabilis facta est scientia tua ex me. 744</i>	<i>psal. 138.6</i>
<i>psal. 112.6</i> Qui humiliatur: vulg. qui humilia respicit. 522	<i>Oleum peccatoris non impinguet caput meum. 484</i>	<i>psal. 140.5</i>
<i>psa. 112.8</i> Ad collocandum: vulg. vt collocet eum cum principibus. 379	<i>Qui subdit populos mihi: vulg. populum meum sub me. 189</i>	<i>psal. 143.2</i>
<i>psal. 114.8</i> Qui conuertit petram in sta-		

I N D E X

Pfal. 148.1 Laudate eum omnes angeli eius. 766	Iustitia custodit immaculatam seu perfectam viam, vulg. Innocentis viam. 430
psal. 149.6 Exultationes dei in gutture eorum. 34	Se ditans & non est dives: prou. 13.7. vulg. est quasi dives. 291
Ex Prouerb.	Innocens credit omni verbo. pro. 14.15 718.
prouer. 1.1. Parabola Salomonis. 427	Impatiens operabitur stultitiam. prou. 14.18 557
prouer. 1.7 Timor Domini initium sapientiae. 516	Qui miseretur pauperis beatus erit. prou. 14.21 434
prou. 1.10. Si pellexerint te peccatores vulg. si laetauerint. 533	Sussurrator, vulg. verbosus separat principes. prou. 16.28 929
prou. 1.10. Noli: vulg. Ne acquiescas, aut consentias eis. 933. & 412	Omnnes fratres pauperis oderunt eum. prou. 19.7. 83
prou. 1.20 Sapientia foris clamabat: vulg. sapientia foris praedicat. 430	Abcondit piger manum suam sub ascella. prou. 19.24 935
prou. 1.21. In foribus portarum urbis facit verba sua. 353	Ne amicitiam contrahas seu ut vulg. habet: Noli esse amicus homini iracundo. 424
prou. 1.22. Usquequo paruuli diligitis infantiam. 757	Mens eius non est tecum. prou. 23.7. 550
prou. 1.27. Quando veniet seu venerit vobis tribulatio. 479	Septies cadet iustus. prou. 24.16. 176
prou. 3.14 Melior est negotiatio seu acquisitio eius. 575	Time Deum fili mi. prou. 24.21 537
prou. 4.21 Ne recedant ab oculis tuis. 399	Ne seducas proximum tuum: vulg. Ne sis testis frustra contra proximum tuum. 499
prou. 6.22. Deducet seu reget te; vulg. gradientur tecum. 215	Ne glorifices te. 291 et 295 prou. 25.6. 505
prou. 7.7 Et videbo paruulos. 757	Elevate facultatem crurum, vulg. quomodo pulchras frustra habet claudus tibias. 419
prou. 7.13. Obfirmavit: vulg. procaci, vultu blanditur. 438	Ignorans quod superventura paritura sit dies. 371
prou. 7.25. Ne oberras, vulg. Ne abstrahas in viis illius. 412	Litigiosa mulier aequata est: vulg. comparat. 423. & 497
prou. 8.5. Intelligite paruuli astutiam. 757	Homo oppressus: vulg. hominem qui calumniatur. 929
prou. 9.6. Relinquitte infantiam. 758	Duae filiae, affer, affer. 371. pro. 30.15. & 929.
prou. 9.17. Panis absconsionum dulcescit: vulg. panis absconditus suavior. 320	Ex Ecclesiaste.
prou. 11.13 Qui ambulat fraudulenter reuelat arcana. 732	Dixit Ecclesiastes. 526 Eccles. 1.1.
	Circuiens universa; vulg. Lustrans

SACRARVM SCRIPTVR.

Lustrans. 427	Vermiculatas argento. 66. Cant. 1.11.
Eccles. 2.15 Dixi ego in corde meo qualis est euentus stulti etiam ego. 207. & 525	Abietes: vulg. laquearia ci pressina. 936
Eccles. 2.24 Videre facere, vulg. ostendere animam suam. 421	Adiuravi seu adiuro vos filiae Hierusalem. 526
Eccles. 3.4 Tempus pulsandi. 325	Quousque ipsa velit. 576 Cant. 2.7.
Eccles. 3.17 Dixi in corde meo. 54	Similis dilectus meus cae praes. 536
Eccles. 3.18 Dixi in corde meo de filiis hominum ut probaret eos Deus quomodo ipsi animalia sunt: vulg. ut ostenderet, similes esse bestiis. 576. & 596. & 590	Quae ascendunt de lauacro. Cant. 4.2. 542. alias. 538.
Eccles. 7.2. Melius est nomen bonum. 927	Celsa cacumina, vulg. Quae edificata est cum propugnaculis. 936
Eccles. 8.17 Omnia haec tractavi in corde meo. 429	Manus meae stillauerunt myrroram. 267
Eccles. 9.12 Sicut pisces capti, vulg. pisces capiuntur hamo. 376	Nunquam indigens temperamento. vulg. poculis. 933
Eccles. 10.1 Musca mortis perdidit suavitatem unguenti. 527	Aqua multa. 189. & 190 Cant. 8.7.
Eccles. 10.5 Aegrediens a facie principis. 452	Ex Sapientia.
Eccles. 11.3 Locus in quo cadet: vulg. in quocunque loco ceciderit ibi erit. 202	Eduxit illum a delicto suo. Sap. 10.2. 788.
Eccles. 11.9 Latere iuuenis. 251.	Omnia in pondere & numero disposuisti. Sap. 11.21 883
Eccles. 12.6 Florebit amygdalus. 499.	Ex Ecclesiastico.
Eccl. 12.10 Sapientissimus Ecclesiastes. 580	Ante mortem ne laudaueris hominem quemquam. 9
Eccl. 12.13 Nullus est finis. 928.	Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum. 770
Ex Canticis.	Denudare amicis mysteria de speratio est anima infelicitis. 732
Cant. 1.1. Canticum Cantorum. 516. & 928.	Successor Moysi in prophetis. Eccl. 46.1. 819.
Cant. 1.2 Osculetur me osculis oris sui. 575	Ex Esaia.
Cant. 1.6. Vineam meam. 195	Israel autem me non cognouit. 750
Cant. 1.6 Custodiui. 934	Purificate vos: vulg. mundi estote. 294. & 423
Cant. 1.7. Diuertens vulg. Ne uagari incipiam. 411	Ex coquam ad purum seoriam tuam. 187
Cant. 1.9. Amica mea. 97	Fulci-

I N D E X

<i>Eesai. 3. 1</i>	<i>Fulcimentum & fulcimentū,</i> <i>vul. omne robur panis, et</i> <i>omne robur aqua</i>	<i>520</i>	<i>exultabit neque inbila-</i> <i>bit.</i>	<i>437</i>
<i>Eesai. 3. 13</i>	<i>Stat ad decertandum: vulg.</i> <i>ad indicandum.</i>	<i>400</i>	<i>Attenuabitur glori a Iacob.</i>	<i>Eesai. 17. 4</i>
<i>Eesai. 3. 25</i>	<i>Aduſtio.</i>	<i>559</i>	<i>Et excuſſio duarum oliuarū,</i> <i>vulg. olea duarum, vel</i>	<i>Eesai. 17. 6</i>
<i>Esa. 5. 7</i>	<i>Et ecce clamor.</i>	<i>935</i>	<i>trium oliuarum.</i>	<i>175</i>
<i>Eesai. 5. 19</i>	<i>Et veniat conſilium ſancti</i> <i>Israel.</i>	<i>482</i>	<i>Plantabis plantationes fide-</i> <i>les, vulg. plantationem fi-</i>	<i>Eesai. 17. 10</i>
<i>Eesai. 6. 10</i>	<i>Et conuertatur, & ſanē eum</i> <i>584</i>		<i>delem.</i>	<i>202</i>
<i>Eesai. 8. 1</i>	<i>Spolia detrahe et feſtina, ſeu</i> <i>cito prædare.</i>	<i>907</i>	<i>Cuius deripuerunt ſtamina</i> <i>terram eius.</i>	<i>Eesai. 18. 2</i>
<i>Eesai. 8. 10</i>	<i>Inire conſilium.</i>	<i>371</i>	<i>Populo terribili.</i>	<i>Eesai. 18. 7</i>
<i>Eesai. 9. 4</i>	<i>Inuolutum ſeu volutatum in</i> <i>fanguine, vul. & veſti-</i> <i>mentum. Mixtum ſan-</i> <i>guine.</i>	<i>437</i>	<i>Agente Funiculi, funiculi,</i> <i>vulg. agente expectante</i> <i>& conculcata.</i>	<i>Eesai. 18. 7</i>
<i>Eesai. 9. 5</i>	<i>Et vocabitur nomē ei⁹.</i>	<i>535</i>	<i>Dirumpetur ſpiritus Aegy</i> <i>pti.</i>	<i>Eesai. 19. 3</i>
<i>Eesai. 9. 6</i>	<i>Multiplicabitur eius impe-</i> <i>rium.</i>	<i>48. & 927</i>	<i>Tradā Aegyptū in manu domi-</i> <i>norū crudeliū. 515. et 527</i>	<i>Eesai. 19. 4</i>
<i>Eesai. 9. 16</i>	<i>Hypocrita eſt; & nequam</i> <i>ſeu malefaciens.</i>	<i>398</i>	<i>Et deficient ſtamina.</i>	<i>Eesai. 19. 6</i>
<i>Eesai. 10. 9</i>	<i>Nunquid non vt carchamis</i> <i>117.</i>		<i>Omne ſemen Riuli areſcet</i> <i>vul. & oī ſemētis. irrigua</i> <i>ſiccabitur.</i>	<i>Eesai. 19. 7</i>
<i>Eesai. 10. 16</i>	<i>Succenſa ardebit quaſi com-</i> <i>buſtio ignis.</i>	<i>369</i>	<i>Sapientifimi conſiliariorū,</i> <i>vulg. ſapientes conſilia-</i> <i>rii.</i>	<i>Eesai. 19. 11</i>
<i>Eesai. 12. 22</i>	<i>In palatijs ſuis: vulg. in edi-</i> <i>bus eius.</i>	<i>934</i>	<i>Si quaeritis quaerite.</i>	<i>Eesai. 21. 12</i>
<i>Eesai. 14. 2</i>	<i>Et poſſidebunt ex eis, vulg.</i> <i>& poſſidebit eas.</i>	<i>333</i>	<i>Ad diſperdendum, vulg. vt</i> <i>conterai fortes eius.</i>	<i>Eesai. 23. 11</i>
<i>Esvi. 14. 11</i>	<i>Detracta eſt ad inferos, ſu-</i> <i>perbia tua.</i>	<i>379</i>	<i>Bene fac ꝑ fallendo, vulg. be-</i> <i>ne cane.</i>	<i>Eesai. 23. 16</i>
<i>Eesai. 14. 14</i>	<i>Aſſimilabo me altiſ. vulg.</i> <i>ſimilis ero altiſſimo.</i>	<i>295</i>	<i>Sicut populus ſic ſacerdos.</i>	<i>Eesai. 24. 2</i>
<i>Eesai. 15. 5</i>	<i>Vitulam trienniē, vulg.</i> <i>conſternantem.</i>	<i>202</i>	<i>Et ſicut ſeruus ſic dominus</i> <i>eius.</i>	<i>Eesai. 24. 2</i>
<i>Eesai. 15. 5</i>	<i>Clamore contritionis leua-</i> <i>bunt.</i>	<i>391</i>	<i>Contriuit ſe terra, vulg. con-</i> <i>tritione conteretur terra.</i>	<i>Eesai. 24. 19</i>
<i>Eesai. 16. 9</i>	<i>Rigabo te, vulg. inebriabo</i> <i>te lacrimis.</i>	<i>418</i>	<i>Cōfringendo, vul. cōfractio</i> <i>ne cōfringetur terra.</i>	<i>Eesai. 24. 19</i>
<i>Eesai. 16. 10</i>	<i>Non cantabitur, vulg. non</i>			

Conui-

SACRARVM SCRIPTVR.

<i>Eesai. 25. 6</i>	<i>Conuiuium pinguium conui-</i> <i>uium vindemiae.</i>	<i>202</i>	<i>Diffoluens, vulg. irrita fa-</i> <i>ciens.</i>	<i>Eesai. 44. 25</i>
<i>Eesai. 25. 8</i>	<i>Absorpta eſt mors in victo-</i> <i>ria, vul. præcipitabit mor-</i> <i>tē in ſempiternū.</i>	<i>523</i>	<i>Expandere, vulg. vt ſubij-</i> <i>ciam ante faciem.</i>	<i>Eesai. 45. 1.</i>
<i>Eesai. 25. 12</i>	<i>Monumenta ſublimium mi-</i> <i>rorum tuorum.</i>	<i>202</i>	<i>Dabo tibi theſauros abſcon-</i> <i>ditos, 732. &</i>	<i>Eesai. 45. 3</i>
<i>Eesai. 28. 10</i>	<i>Præceptum, vul. Manda.</i>	<i>56</i>	<i>Aſſimilauit te.</i>	<i>Eesai. 45. 4</i>
<i>Eesai. 28. 12</i>	<i>Et noluerunt audire.</i>	<i>479</i>	<i>De⁹ abſcōditus. 291. et 737</i>	<i>Eesai. 45. 15</i>
<i>Eesai. 28. 28</i>	<i>Triturando, vulg. triturans</i> <i>triturbabit illum.</i>	<i>388. &</i> <i>569</i>	<i>Speculantes, vul. Augures</i> <i>cali qui contemplatur,</i> <i>ſydera.</i>	<i>Eesai. 47. 13</i>
<i>Eesai. 29. 14</i>	<i>Perdam ſapientiam ſapien-</i> <i>tum, vul. peribit ſapiētia</i> <i>a ſapientibus eius.</i>	<i>748</i>	<i>Et dextera mea, vul. Manus</i> <i>mea fundauit terrā.</i>	<i>Eesai. 48. 13</i>
<i>Eesai. 30. 28</i>	<i>Ad exagitanđū, vul. ad per-</i> <i>dendas gentes in nihilū.</i>	<i>400</i>	<i>Fruſtra laboraui.</i>	<i>Eesai. 49. 4</i>
<i>Eesai. 31. 5</i>	<i>Transiliens & ſaluans.</i>	<i>288</i>	<i>Nunquid tolletur a forti ca-</i> <i>ptura, vulg. præda.</i>	<i>Eesai. 49. 24</i>
<i>Eesai. 34. 4</i>	<i>Et multiplicabuntur ſicut li-</i> <i>ber cali.</i>	<i>431</i>	<i>Dominatores eius, vllare</i> <i>faciunt, vulg. inique a-</i> <i>gunt.</i>	<i>Eesai. 52. 5</i>
<i>Eesai. 34. 6</i>	<i>Impinguatus ſeu increſcatus</i> <i>adipe.</i>	<i>293. &</i> <i>498</i>	<i>Nomen meum Blaſphema-</i> <i>tur.</i>	<i>Eesai. 52. 5</i>
<i>Eesai. 35. 3</i>	<i>Roborate manus diſſolutas.</i>	<i>252</i>	<i>Non forma ei, vulg. & for-</i> <i>ma eius inter filios homi-</i> <i>num.</i>	<i>Eesai. 52. 14</i>
<i>Eesai. 36. 18</i>	<i>Nec impellat, vul. cōturbet</i> <i>vos Ezechias.</i>	<i>399. alias</i> <i>395.</i>	<i>Propter ſcelus populi mei</i> <i>percuſſi eum.</i>	<i>Eesai. 53. 8</i>
<i>Eesai. 38. 1</i>	<i>Diſpone domui tuæ.</i>	<i>383</i>	<i>Aegrotare fecit, vulg. vo-</i> <i>luit eum conterere in in-</i> <i>firmitate.</i>	<i>Eesai. 53. 10</i>
<i>Eesai. 40. 15</i>	<i>Quaſi ſtilla ſitulae.</i>	<i>750</i>	<i>In iuſtitia ſtabilieris, vul.</i> <i>ſudaberis. 397. alias. 401</i>	<i>Eesai. 54. 14</i>
<i>Eesai. 40. 24</i>	<i>Repente ſuſflauit, ſeu fla-</i> <i>uit incos,</i>	<i>935</i>	<i>Recede procul a calumnia.</i>	<i>Eesai. 54. 14</i>
<i>Eesai. 40. 29</i>	<i>Quidat laſſo virtutem.</i>	<i>609</i>		
<i>Eesai. 41. 4</i>	<i>Ego dominus primus & no-</i> <i>uiſſimus.</i>	<i>896</i>	<i>Confugite.</i>	<i>Eesai. 55. 1</i>
<i>Eesai. 42. 25</i>	<i>Iram indignationis ſug, vul.</i> <i>in dignationem furoris</i> <i>ſui.</i>	<i>202</i>	<i>Speculatores eius cæci om-</i> <i>nes.</i>	<i>Eesai. 56. 10</i>
<i>Eesai. 43. 21</i>	<i>Populum iſtum formaui mi-</i> <i>hi.</i>	<i>211</i>	<i>Qui cōſolamini in dijs.</i>	<i>Eesai. 57. 5</i>
<i>Eesai. 44. 6</i>	<i>Absq; me nō eſt Deus.</i>	<i>896</i>	<i>Viam facite.</i>	<i>Eesai. 57. 14</i>
<i>Eesai. 44. 26</i>	<i>Canite: vul. laudate celi.</i>	<i>429</i>	<i>Me etenim de die in diem</i> <i>quaerunt.</i>	<i>Eesai. 58. 2</i>
			<i>Debitorum veſtros exigitis,</i> <i>vulg. repetitis.</i>	<i>Eesai. 58. 3</i>

Manus

I N D E X

<i>Eesai. 59. 3. Manus vere polluta sunt sanguine.</i> 496	<i>Et tollam, vulg. & eijciam</i> <i>Hie. 16. 13</i>
<i>Eesai. 60. 18 Vocabis, vulg. occupabit salus.</i> 409	<i>vos de terra hac.</i> 398 & c. 22. 26
<i>Eesai. 64. 5. Et defluxit: vulg. cecidimus quasi foliū vniversi.</i> 330	<i>Piscabūtur eos, vulg. ecce ego mittā piscatores multos, & piscabuntur eos.</i> 398
<i>Esa. 66. 22 Cali noui, & terra noua que ego facio.</i> 533	<i>Ecce ego adduco, vulg. inducam.</i> 484
<i>Ex Hieremia.</i>	<i>Quis percutiet nos.</i> 32: <i>Hier. 21. 13</i>
<i>Hier. 1. 11 Vigilans ego, vulg. virgā vigilantem ego video.</i> 533	<i>Et opus eius nō dabit ei, vulg. & mercedem non reddet ei.</i> 523
<i>Hier. 2. 36. Cur abibis, vulg. quam vilis facta est nimis.</i> 354	<i>Qui aperit sibi fenestras.</i> 221 <i>Hier. 22. 14</i>
<i>Here. 3. 19 Et dabo tibi, vulg. & tribuā tibi terram.</i> 446	<i>Nidificas in cedris.</i> 496 <i>Hie. 22. 23</i>
<i>Hier. 3. 22. Et sanabo te: & sanabo auerstones vestras.</i> 401	<i>Gratiosa fuisti, vulg. quomodo congenuisti.</i> 432
<i>Hier. 4. 11 Ad tergendum, vulg. & ad purgandum.</i> 441	<i>Dabo te in manu quorum tu formidas faciem.</i> 269
<i>Hier. 6. 9. Vsq; ad recemū colligēt.</i> 436	<i>Terra terra.</i> 519 <i>Hie. 22. 29</i>
<i>Hier. 6. 2. Gēs magna excitabitur à la teribus terræ, vulg. consurget a sinibus terræ.</i> 386	<i>Compellentur, vulg. impellentur enim.</i> 415. ca. 36. lib. 4.
<i>Hier. 7. 5 Si benedixeritis vias vestras.</i> 377	<i>Bonas, bonas valde.</i> 173 <i>Hier. 24. 3.</i>
<i>Hier. 7. 18. Patres accendūt ignem mulieres ponere pastā, vulg. Mulieres conspergunt adipem.</i> 534	<i>Pascentes populū meū.</i> 153 <i>Hier. 25. 2.</i>
<i>Hier. 8. 18. Confortans me, vulg. dolor meus super dolorem.</i> 507	<i>Babel, vulg. & Rex sesach.</i> 932 <i>Hie. 25. 26</i>
<i>Hier. 10. 2. Ne mctuatīs, vulg. nolite metuere.</i> 433	<i>Inebriamini et vomite.</i> 482 <i>Hie. 25. 27.</i>
<i>Hie. 10. 11 Et terram.</i> 936	<i>Non ingrediantur, vulg. nō veniant vasa.</i> 481 <i>Hie. 25. 18</i>
<i>Hier. 13. 19 Acta in exilium: vulg. trās migratione perfectā.</i> 422	<i>Dispergas, vulg. qui disper sit israel.</i> 418 <i>Hie. 31. 10.</i>
<i>Hier. 14. 5. Cerua agri genuit, et Relinquere, vulg. cerua in agro peperit & reliquit.</i> 535	<i>Tradendo tradetur, vulg. sed tradetur in manus regis Babilonis.</i> 448. <i>Hier. 32. 4.</i>
<i>Hier. 15. 10 Omnes maledicūt mibi.</i> 505	<i>Fortissime, Magne & potens.</i> 742 <i>Hie. 32. 18</i>
<i>Hier. 16. 7. Ad consolandum super mortuo.</i> 383	<i>Annuncia queso, vulg. indica nobis.</i> 331 <i>Hie. 36. 17</i>
	<i>Ne facias ei qdquā mali.</i> 104 <i>Hie. 39. 12</i>
	<i>Ecce ego inducam</i> 484 <i>Hie. 39. 16</i>
	<i>Nos: vulg. ad quem mittim⁹ te.</i> 209 <i>Hier. 42. 6.</i>
	<i>Gladio & fame consumpti sumus</i> <i>Hie. 44. 18</i>

SACRARVM SCRIPTVR.

<i>sumus.</i> 429	<i>Fili hominis comede:</i> 267 <i>Ezech. 3. 1</i>
<i>Hie. 44. 25 Ratta habebitis, vulg. impletis vota vestra.</i> 399	<i>Sume tibi frumentum.</i> 189 <i>Ezech. 4. 9</i>
<i>Hier. 48. 20 Confusus est Moab.</i> 285	<i>Incuruabāt se, vulg. Adorabāt ad ortum solis.</i> 264. & 506 <i>Ezech. 8. 16</i>
<i>Hiere. 49. 8 Terga vertite.</i> 423	<i>Et signa Thau super frontes virorum.</i> 55 <i>Ezech. 9. 4</i>
<i>Hier. 49. 10 Abscondita eius seu abscondere se.</i> 403	<i>Remansi ego solus.</i> 504 <i>Ezech. 9. 8</i>
<i>Hier. 49. 20 Desolare fecerit, vulg. dissipauerint.</i> 440	<i>Educam vos de medio eius.</i> 580 <i>Ezech. 11. 7</i>
<i>Hier. 50. 5 Adiungam, vulg. & apponetur ad Dominum.</i> 417	<i>Vt desolet terra.</i> 369. alias 370 <i>Ezech. 12. 19</i>
<i>Hier. 50. 14 Et projicite eam, vulg. debellate eam.</i> 933	<i>Nasci, vulg. in die ortus tui.</i> 380 <i>Ezech. 16. 4</i>
<i>Hier. 51. 58 Laborauit inaniter, vulg. ad nihilum.</i> 523	<i>Preteritum Meretricis, vulg. quasi meretrix angēs pretiū.</i> 935 <i>Ezech. 16. 31</i>
<i>Hie. 52. 11 Oculos Scdechia ex cacauit, vulg. eruit.</i> 391	<i>Domū meretricis, vulg. omnibus meretricibus dantur mercedes.</i> 933 <i>Ezech. 16. 33</i>
<i>Ex Threnis.</i>	<i>Cognitus sum vulg. & apparui eis.</i> 373 <i>Ezech. 20. 5</i>
<i>Thre. 1. 12 O vos omnes qui transitis.</i> 930	<i>Sic iudicabo vos.</i> 271 <i>Eze. 20. 36</i>
<i>Thre. 1. 12 Qui factus est, vulg. quoniam vindemiauit me.</i> 437	<i>Vnus quisque ad idola sua, ite, vulg. post idola vestra ambulata.</i> 251 <i>Eze. 20. 36</i>
<i>Thre. 1. 16 Ego fletus, vulg. plorans.</i> 411	<i>Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum.</i> 356 <i>Ezech. 21. 6</i>
<i>Thren. 2. 9 Demersa sunt, vulg. defixa sunt.</i> 929	<i>Esse, vulg. exacutus est.</i> 415 <i>Eze. 21. 10</i>
<i>Thre. 2. 16 Striderunt, vulg. fræmuerunt denti suis.</i> 76	<i>Quomodo gaudebimus.</i> 553 <i>Eze. 21. 10</i>
<i>Thre. 3. 22 Defecerunt, vulg. quia nō sum⁹ cōsumpti qd defecerūt.</i> 426	<i>Acies gladij, vulg. conturbationem gladij acuti et limati ad fulgendum.</i> 934 <i>Eze. 21. 15</i>
<i>Thre. 3. 33 Dolor affecit.</i> 474	<i>Ad in suslandum, vulg. vt sic cendam in ea ignem.</i> 323. <i>Eze. 22. 20</i>
<i>Thre. 3. 49 Requies aut intermissio.</i> 933	<i>alias.</i> 326
<i>Thren. 4. 3 Lactauerunt catulos suos.</i> 377	<i>Et erudientur, vulg. & discent omnes mulieres.</i> 497 <i>Ezech. 23. 48</i>
<i>Thre. 4. 14 Polluti sunt sanguine.</i> 510	<i>Plaudere, vulg. pro eo quod plausisti manu.</i> 45 <i>Ezech. 25. 6</i>
<i>Thre. 4. 21 Gaude & letare filia Edō.</i> 251	<i>Ex Baruk.</i>
	<i>Baru. 3. 20 Viam disciplinæ tradidit illam Iacob puero suo.</i> 760
	<i>Baru. 3. 29 Quis ascendit in calum, & accepit eum.</i> 739
	<i>Ex Ezechiele.</i>
<i>Ezech. 1. 11 Et facies eorū et pena eorū.</i> 123	<i>Et facies eorū et pena eorū.</i> 123
<i>Ezech. 1. 14 Currando, vulg. ibant.</i> 415	<i>Et facies eorū et pena eorū.</i> 123
<i>Ezech. 1. 14 Tonitruum, vulg. in similitudine fulgoris corruscātis.</i> 934	<i>Et facies eorū et pena eorū.</i> 123
	<i>Repleta sunt interiora tua ini d quitate</i> <i>Ezech. 28. 16</i>

I N D E X

	quitate.	400	vicamini, vulg. venite ad Be-
Ezec. 28. 16	Perdāte, vul. et perdiditē.	358	ihel & impie agite. 251
Ezec. 32. 2	Educebas flumina tua, vulg. et		Loquentem perfecte. 430
	vētilabas cornu in fluctibus		Amos. 5. 10
	tuis.	388	Amos. 5. 13
Ezec. 32. 19	Dormi cum incircuncisis.	288	Abominor ego, vulg. detestor
Ezec. 38. 2	Terra Magog.	580	Amos. 6. 9
Ezec. 39. 7	Et nō pollua nomē sanctū.	441	ego superbiam Iacob. 932
Ezec. 43. 27	Placatus ero vobis.	411	Migrando migrabit: vulg. cap-
Ezec. 44. 7	Incircuncisos, vulg. in circun-		Amos. 7. 11
	cisos corde.	577	tuius migrabit. 415
Eze. 46. 22	Angulata atria, vul. in quatuor		Stillare, vulg. stillabunt mon-
	Angulis atrij.	283	Amos. 9. 13
	Ex Daniele.		tes dulcedinem. 267
Dan. 2. 27	Dat sapientiam sapientibus &		Ex Iona.
	scientiam intelligentibus di-		Et cecidit fors super Ionā. 321
	sciplinam.	760	Ion. 1. 7
Dan. 3. 58	Angeli domini Dominum be-		Propter me tēpestas hac gran-
	nedicite.	767	dis. 196
Dan. 5. 11	Sapientia vt sapiētia Dei, vul.		Ex Michæa.
	scientia & sapientia inuen-		Quæ præuaricatio, vulg. Quod
	te sunt in eo.	120	Mich. 1. 5
Dan. 9. 2	Attēte cōsideraui, vul. ego Dani-		scelus Iacob. 552
	el intellexi. 398. in nu. errato		Regnabit Dominus super eos. 86
Dan. 9. 23	Vir desideriorum tu es.	516	Mich. 4. 7
Dan. 12. 2	De dormitantibus, vul. & mul-		Vsque ad te veniet. 479
	ti de his qui dormiunt.	575	Mich. 4. 8
Dan. 12. 13	In fine dierum.	189	Comprehendit te dolor. 86
	Ex Osea.		Mich. 4. 9
Ose. 4. 2	Maledictū et maledictum.	480	Et tu Bethelen, Euphrata par-
Ose. 5. 2	Profundare fecerūt, vul. victi-		Mich. 5. 2
	mas declinastis in profun-		uulus es. 413
	dum.	284	Ex Naum.
Ose. 7. 12	Et cum profecti fuerint.	934	Dominus in tempestate. 930
Ose. 12. 10	Et locutus sum.	585	Naum. 1. 3
	Ex Ioele.		Et arefecit eum, vulg. & exic-
Ioel. 2. 5	Instructus prali, vulg. popu-		Naum. 1. 4
	lus fortis preparatus ad pre-		cans illud. 375
	lium.	517	Consumuntur quasi stipullæ, avi-
Ioel. 3. 11	Congregamini festināter, vul.		Naum. 1. 10
	erumpite & venite.	935	ditate plenæ. 518
	Ex Amos.		Ostendam ingentibus nudita-
Amos. 4. 4	Ingridimini Bethel & præua-		Naum. 3. 5
	ricamini, vulg. venite ad Be-		tem tuam. 421
	ihel & impie agite. 251		Vastata est Ninive.
	Loquentem perfecte. 430		Naum. 3. 7
	Amos. 5. 13		Ex Abacuc.
	Abominor ego, vulg. detestor		Traxit illud insagena sua. 421
	Amos. 6. 9		Abac. 1. 15
	ego superbiam Iacob. 932		Abac. 2. 12
	Migrando migrabit: vulg. cap-		Abac. 3. 10
	Amos. 7. 11		Contriuerunt se montes, vulg.
	tuius migrabit. 415		doluerunt montes. 292
	Stillare, vulg. stillabunt mon-		Abac. 3. 13
	Amos. 9. 13		Perensisti caput de domo im-
	tes dulcedinem. 267		Abac. 3. 13
	Ex Iona.		pij. 104
	Et cecidit fors super Ionā. 321		Ex Sophonia.
	Ion. 1. 7		Non sciens, vulg. Nesciuit au-
	Propter me tēpestas hac gran-		Sopho. 3. 5
	dis. 196		tem iniquus cōfusiōnē. 549
	Ex Michæa.		Reddā populis labiū electū. 33
	Quæ præuaricatio, vulg. Quod		Sopho. 3. 9
	Mich. 1. 5		Cane
	scelus Iacob. 552		
	Regnabit Dominus super eos. 86		
	Mich. 4. 7		
	Vsque ad te veniet. 479		
	Mich. 4. 8		
	Comprehendit te dolor. 86		
	Mich. 4. 9		
	Et tu Bethelen, Euphrata par-		
	Mich. 5. 2		
	uulus es. 413		
	Ex Naum.		
	Dominus in tempestate. 930		
	Naum. 1. 3		
	Et arefecit eum, vulg. & exic-		
	Naum. 1. 4		
	cans illud. 375		
	Consumuntur quasi stipullæ, avi-		
	Naum. 1. 10		
	ditate plenæ. 518		
	Ostendam ingentibus nudita-		
	Naum. 3. 5		
	tem tuam. 421		
	Vastata est Ninive.		
	Naum. 3. 7		
	Ex Abacuc.		
	Traxit illud insagena sua. 421		
	Abac. 1. 15		
	Abac. 2. 12		
	Abac. 3. 10		
	Contriuerunt se montes, vulg.		
	doluerunt montes. 292		
	Abac. 3. 13		
	Perensisti caput de domo im-		
	Abac. 3. 13		
	pij. 104		
	Ex Sophonia.		
	Non sciens, vulg. Nesciuit au-		
	Sopho. 3. 5		
	tem iniquus cōfusiōnē. 549		
	Reddā populis labiū electū. 33		
	Sopho. 3. 9		
	Cane		

SACRARVM SCRIPTVR.

Sopho. 3. 14	Cane Filia Sion, vulg. lauda fi-		Saluū faciet populum suū. 912	Matt. 10. 21
	lia sion.	429	Nihil occultum quod non re-	Matt. 10. 26
Sopho. 3. 18	Dolore affectos, vulg. Nugas,		ueletur.	759
	qui a lege recesserant.	473	Reuelasti ea paruulis.	758
	Ex Aggeō.		Mat. 11. 35	
Agg. 2. 8	Et veniet desiderium, vulg. de-		Ecce puer meus.	898
	siderat ^o cūctis gētibus.	527	Mat. 12. 18	
	Ex Zacharia.		Tibi dabo clauēs regni celo-	Mat. 16. 19
Zach. 2. 13	Si leat omnis caro.	285	rum.	534
Zach. 3. 3	Vestitus vestib ^o sordidis.	526	Qui vult venire post me.	837
Zach. 4. 10	Quis contempsit diem paruorū:		Mat. 16. 24	
	vulg. quis enim despexit di-		Qui semper vident faciem pa-	Mat. 18. 10
	es paruos?	517	tris mei.	821
Zach. 5. 4	Et commorabitur in medio do-		Os ex ossibus meis.	744
	mus eius.	387	Mat. 19. 4	
Zach. 5. 11	Et demittatur seu reponatur,		Sequere me.	837
	vulg. & ponatur ibi super		Mat. 19. 21	
	Basem suam.	332. & 500	Aedificauit turrim.	861
Zach. 6. 1	Et conuersus sum.	585	Mat. 21. 23	
Zach. 7. 2	Mēsis noni qui est Casleu.	55	Quod dixerint vobis facite.	851
Zach. 10. 6	Et conuertam eos seu habitare		Mat. 23. 2	
	faciam.	578. & 505	Dominus his opus habet.	2
Zach. 11. 5	Et pastores eorum non parce-		Mat. 23. 3	
	bant eis.	527	Nihil loquebatur sine parabo-	Mat. 24. 34
Zac. 12. 12	Familia & familia.	520	lis.	862
Zach. 13. 5	Adam exemplum meum.	786	Ex Marco.	
Zac. 14. 10	Et exaltabitur seu sublimis erit		Binos & binos.	519
	387. & 932		Marc. 6. 7	
	Ex Malachia.		Dicite quia domino Necessarij	Marc. 11. 3
Malac. 2. 2	Maledicam benedictionibus ve-		sunt.	2
	stris.	426	Maria Iacobi.	158
Malach. 2. 5	A facie noīs mei pauebūt.	111	Ex Luca.	
Malac. 4. 2	Dilatabimini seu multiplicabi-		Exultauit spiritus meus.	532
	mini. vul. salietis sicut vitu-		Luc. 1. 47	
	la de armento.	387	Non vobis placeat quia demo-	Luc. 10. 17
Malach. 4. 4	Mementote legis Mosi.	927	nia subiiciuntur vobis.	820
	Ex pri. Machab.		Ex Iohanne.	
1. Mach. 2. 14.	Scissis vestib ^o , vul. & scidit ve-		Propheta es tu?	575
	stimēta sua Matathias. 919		Iohan. 1. 21	
	Ex Matthēo.		Quadraginta sex annis templū	Iohan. 2. 20
Matt. 5. 18	Iota vnum aut vnus apex.	63.	adificatum.	920
	& 867		Sic Deus dilexit mundum.	753
Matth. 7. 6	Nolite sanctū dare canib ^o .	729	Iohan. 3. 1	
			Ille de me scripsit.	844
			Ioba. 5. 46	
			Si non credideritis.	759
			Iohan. 8. 21	
			Ego principium qui & loquor	Iohan. 8. 25
			vobis.	900
			Via veritas et vita. 830. et 902	Iohan. 14. 6
			Erat enim magnus dies ille sab-	Ioba. 19. 31
			bati.	668
			Alius cinget te.	676
			Icha. 21. 18	
			Ex Actis Apostolorum.	
			Creuit populus & multiplica-	Act. 7. 17
			tus ē in Aegypto quoad usq;	
			surrexit alius Rex &c. 800.	
			Ex	

I N D E X

<p style="text-align: center;">Ex Epistola ad Romanos.</p> <p>Rom. 1. 5 <i>Ad obediendum fidei in omnes gentes.</i> 555</p> <p>Rom. 3. 2 <i>Commisssa eloquia Dei.</i> 851</p> <p>Rom. 5. 14 <i>Qui est forma futuri.</i> 786</p> <p>Rom. 10. 4 <i>Finis legis Christus.</i> 841</p> <p>Rom. 11. 36 <i>A quo omnia & in quo oia.</i> 910</p> <p>Ro. 13. 53 <i>O altitudo diuitiarum.</i> 741</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola 1. ad Corinthios.</p> <p>1. Cor. 2. 11 <i>Quis hominum scit quae sunt hominis.</i> 745</p> <p>1. Cor. 4. 1 <i>Dispensatores mysteriorum dei.</i> 733</p> <p>1. Cor. 13. 8 <i>Siue prophetie euacuabuntur.</i> 736</p> <p>1. Co. 13. 11 <i>Cum essem paruulus loquebar ut paruulus.</i> 756</p> <p>1. Co. 14. 20 <i>Malitia paruuli estote.</i> 756</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola 2. ad Corinthios.</p> <p>2. Cor. 3. 6 <i>Littera occidit.</i> 853</p> <p>2. Cor. 12. 4 <i>Audiuit Arcana verba.</i> 731</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola ad Galatas.</p> <p>Gal. 2. 20 <i>Vino ego iam non ego.</i> 676</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola ad Ephesios.</p> <p>Ephes. 1. 9 <i>Notum nobis factum sacramentum seu sacramenta.</i> 733</p> <p>Ephes. 4. 14 <i>Non ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate sensus.</i> 754</p> <p>Ephes. 4. 14 <i>Vt iam non simus paruuli fluctuantes.</i> 757</p> <p>Ephes. 5. 30 <i>Sacramentum magnum in quo Christo & ecclesia.</i> 783</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola ad philippenses.</p> <p>Philip. 2. 9. <i>Nomen super omne nomen, &c.</i> 910</p>	<p style="text-align: center;">Ex Epistola ad Colossenses.</p> <p>Nemo vos iudicet in cibo & potu. Coloss. 2. 16 673</p> <p>Secundum dispensationem Colo. 10. 16 752</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola 1. ad Timo.</p> <p>Tu autem, o homo Dei. 816 1. Tim. 6. 11</p> <p>Quae nullus hominum vidit nec videre potest. 1. Tim. 6. 776 16</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola 2. ad Timo.</p> <p>Haec commenda fidelibus. 865 2. Tim. 2. 2</p> <p style="text-align: center;">Ex Epistola ad Hebraeos.</p> <p>Cui enim dixit aliquando Angelorum filius meus es tu. 911 Hebr. 1. 4</p> <p>Viuus sesmo Dei. 892 Hebr. 4. 12</p> <p>Fide Moses Natus occultatus est. Hebr. 11. 23 801</p> <p>Moses fide magnus factus est. Hebr. 11. 24 849</p> <p style="text-align: center;">Ex Apocalypsi.</p> <p>Ego sum Alpha & Omega. 896 Apoc. 1. 8</p> <p>Sacramentum septem stellarum. Apoc. 1. 19 733</p> <p>Agnus qui occisus est ab origine mundi. 497. & 794 Apoc. 5. 12</p> <p>Habens Nomen exterminans seu exterminatoris. Apoc. 9. 11 151</p> <p>Nomen Bestiae. 915 Apoc. 9. 13</p> <p>Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Apoc. 9. 16 918</p> <p>Et portae singulae erant ex singulis Margaritis. Apo. 21. 21 20</p>
---	--

F I N I S.

Hoc est,

הקדמה

Hoc est,

P R A E F A T I O

A D L I N G V A E

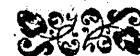
S A N C T A E

E T S C R I P T V R A E

S A C R A E S T V -

D I O S O S .

Auctore F. Ludouico. S. FRANCISCI, Lusitano
Olyssiponenfi, ex Seraphico Ordine, Fratr. Mino.
Oblervantiae Regularis, Almae Prouinciae
D. Iacobi Hispaniarum, Theologo, &
Sacri Pontificij I. Doctore, &
olim Interprete.

De creueram (studiose lector) primo omnium hac in praefatione de diuinarum dignitate scripturarum, atque necessitate studiorum, lingua Sancta paucis tecum

Cognitio linguae sanctae ad diuinarum literarum intelligentiam necessaria.

agere. Sed cum illico subiret in mentem sapientissimos quosque viros pietate, doctrina, & varia disciplinarum omnium cognitione praestanti-

A t i s i -

tissimos, plura quidem de huius argumenti genere copiosissime & elegantissime scripsisse; mutavi statim sententiam, ne & tempore, & otio, ac benevolentia tua abuti viderer, actum (quod aiunt) agēs. Quamobrē his omnibus super sedēs, instituto tamen, & desiderio meo ut aliqua ex parte satisfacere, duo tantum illa Catholica Ecclesiae clarissima lumina. D. nēpe Hieronymū, & B. Augustinum, vice cuiusdā exhortationis ad Hebraicas litteras perdiscēdas, tibi ante oculos proponere volui. Id quod eo lubentius praestabo, quō horum patrū Orthodoxorum auctoritas grauior, & doctrina utilior tibi esse poterit. Augustinus aigitur in libris de doctrina Christiana aperte fatetur contra inscitiam, & ignota signa remedium appositissimum esse linguarum cognitionem: & latine (inquit) lingua, homines, quidem, quos nunc instituendos suscepimus, & duabus alijs ad scripturarum diuinarum cognitionē habent opus, Hebraica, scilicet & Graeca. Cum vero illis opus esse dicat, necessarias esse intelligere debemus, opus namque esse de re aliqua idem latinis est quod necessarium uti ex Cicerone, et alijs docet Ambrosius^b Calepinus, dictione opus. Quae etiam sacrae scripturae phrasibus est, ut videbis apud Mat. ibi, Dominus his

opus

^a li. 2. c.
¹ 1. 10. 3.
pag. 12.
col. 1.

Cognitio Hebraeae, & Graecae linguae latinis necessaria.

^b pa. 856
col. 1.

cap. 21.
ver. 3.

opus habet: pro Domino necessarij sunt, uti expressim habet Marcus, ^a & verbum Graecum ^a cap. 11
^{χρειδν} ibi positum usum & necessitatē significat, ^b Super
Cōsonant D. ^b Chrysof. ^c Origenes, ^d Hilarius, Matthe.
& Cartusianus ibidem. Et in hoc sensu Augustini auctoritatem citant, Pagninus ^e in Isago ^e cap. 21.
ge ad litteras sacras, & Montanus in praefatione Regionum Bibliorum. Verum tamen necessitatē hanc non quidem precisam & omnimodam accipere debemus, sed secundum quid hoc est, ut facilius & aptius sacra scriptura intelligatur, uti ex D. Aug. exēplis cōstat. Ex professo idem demonstrat doctissimus & religiosissimus pater atq; Magister Melchior Cano de locis Theolog. Adiunge Origenē ^f qui ait, propter obscuritatem sanctarum scripturarum, trium linguarum cognitionē necessariā, Latinae, Graecae, & Hebraicae, ut ab una ad alterā recurratur, & si quam dubitationem nominis vel interpretationis sermo unius linguae attulerit, altera explicet. Vnde iam colliges, quā futilis, & inanis sit quorundā excusatio, aut potius incuriositas, qui D. Augustini ^g exemplo, & auctoritate, eō quod Hebraicas litteras ignorauerit, nō solum se ab huiusmodi studijs tanquā a contagiosis, seu leprosis corporibus, cadaueribusque

A 2 (uti

verf. 3.
Super
Matthe.
cap. 21.
hom. 67
tomo. 2.
pag. 503
& 908.
in fine.
^c tracta.
14. super
21. Mat.
^d Ibidē.
^e cap. 3.

^f tom. 2.
pag. 350

^g Epi. 131
ad Melchiorum
episcopum, to.
2. pag
247. col.
lum. 2.

^a Leui. 13. & 14 & Num. 19.

(*uti olim^a*) *superstitiose sequestrant, et elongāt: Sed & illa etiam vehementer impugnant, corrodunt, et sugillant. Nam etsi tantus Pater, et Doctor Catholicae Ecclesiae, ratione occasione uē aliqua, huius sãctæ lingua studio minime uacauerit: non ideo tamen desit, & necessitatem, & utilitatē hanc ingenuē fateri, & agnoscere, nosque ad ipsam perdiscendam, et amandā quam maximē adhortari. Quippe quia, ut idem S. pater libris de Trinit. ^b subtiliter & eleganter demonstrat, nullius linguae doctrina uē cognitio absq̃ illius amore, eiusq̃ utilitatis notitia quari, seu desiderari potest. Ac proinde si Hebraica lingua cognitio, eius cognita utilitate, amaretur:*

^b lib. 10. cap. 1. tom. 3. pag. 141

Difficultas incipientes in desperationē trahit.

facile quidem perdisceretur à nobis. Amor nãque omnes superat difficultates: sicq̃ nulla nos deterreret difficultas, nec ulla conturbare posset desperatio, quae sanē frequenter incipientes infestare solet, ne hoc ipsum desiderium consequantur, seu inceptum ad finem usque perducant. Nam cum plures huius linguae studijs incubuisse, eiusq̃ peritiã breui tempore affecutos fuisse cognoscamus, ac subinde eam facile adipisci posse iam certum sit; non est profectò cur desperemus animumq̃ despõdeamus. Eis quippè doctrinis, ut superiori loco idem Sanctus ait, studemus
vehe-

Remedium cõtrahuiusmodi desperationem incipientiũ,

vehementius quae adipiscuntur ab alijs, etiã longeuis & capi posse non desperantur. Catonē legimus cum octogenarius esset Graecã linguã didicisse, & in ea postmodum eloquentissimē declamasse. Quid de praeclarissimis illis uiris dicã, qui olim, ut Ecclesiae sanctae opitularētur, iam longa aetate prouecti manum ferulæ subduxere? Vnde illud obseruatione dignum est, si bene consideramus: Neminem ferè post beatissimos Apostolos Orthodoxã Ecclesiam Hebraicis litteris illustrasse, qui non eas in matura, ac prouecta aetate discere cœperit. Quorum sanē exemplo à uiri docti & religiosi dignitate alienum nemo existimare debet ad elementaria consortia declinare. Accedat Aurelij Opilij exemplum, qui non est dedignatus post Philosophiam, artem rethoricam, et nouissimē grammaticam sectari. Quod idem de Atteo illo Suetonius testatur. Nec silentio prater eundus est Ioannes Phocensis iureconsultus, senator, & trium uir Suedru VI. & Fredericum III. Germaniae Imperatorem, qui senio penè cõfectus, litteras Hebraicas didicit: in quo studio tantum profecit, ut non solum ediderit institutiones Hebraicas cum dictionario, uerum etiam optimum libellum
de accen

Cato octogenarius litteras graecas didicit.

veteres iam aetate prouecti linguã sanctam didicerunt, ut ecclesiam Dei iuuaret,

Aurelij Opilius.

Atteus Ioannes Phocensis iureconsultus

de accentibus, & alia nō pauca. Inter hos verò
Religio-meritò enumerandi etiā sunt doctissimi, religio-
fiffimi patres ex sissimiq; patres, et fratres ex sanctissimi Domi-
D. Do-nici, eminenti & glorioso instituto, frater Hiero-
minici institu-nymus ab Oleastro, & frater Frāciscus Fore-
to. ri cum alijs quā plurimis eiusdē familiae. Et
Domiu° Reuerēdus admodum, Egregiusq; pater Domi-
Petr°Lu-nus Petrus profundi ingenij, studijq; Magister,
sitan° ca- & Canonicus dignissimus religiosissima, et ob-
nonicus Regula.seruatissima cōgregationis Canonorum Regu-
S. Cru-larium D. Augustini Sanctae Crucis Conimabri-
cen. Nec nō Egregius Magister frater Hector
Hector Pinctus Pinctus Hieronyminiani sapientissimi, et pra-
Hierony-clarissimi instituti, qui omnes apud Lusitanos
mianus post sacra Theologiae sacra studia, tātā cum di-
Lusitan° ligentia lingua huic operam dedere, ut maiore
scriptura diuina partem optimis, pūssimisq; scri-
ptis illustrauerint. Consulto prae tere eruditissi-
imum & in omni linguarum genere versatissi-
imum ac praestantissimum theologum patrem
admodum Reuerendum, Fratrem Ludouicum
Legionensem meritissimum perpetuumq; sacro-
rum Bibliorum Cathedra- ticum apud Salman-
ticensem florētissimam Academia, cuius quidē
& Augustinorum Heremitarum ingēs decus,
& rarum est ornamentum: tutius namq; existi-
mans

R. P. F.
 Ludouicus Legionensis
 Augustinianus
 Salmanticensis.

mans intant a laudum suarum ubertate silere,
 quā pauca colligere. Sed & his accedit doctis-
 simus ille citra vllam assentationis speciem Ma-
 gister Franciscus Cano ingenij, iudicij, & gu-
 bernationis ecclesiastica dexteritate, ac experie-
 tia illustris, carus omnibus, & praesertim D. Ca-
 tharina quondā Lusitanorum Regina serenissi-
 ma, cui a secretis maxima cū laude, et fidelitate
 (quādiū ipsa sanctissime vixit) honorificè in-
 seruiuit. Is igitur quē certò scio ob egregiā ipsius
 erga me pristinā beneuolentiā, & familiarē in
 vtraque fortuna familiaritatem, & amicitia,
 tam strenuè apud nostram Olyssipponem huic
 lingua incubuisse, ut merito huius classis au-
 thoribus, & studiosis adiungi debeat. Nec
 ferat quis indignè hasce superstitem virorum
 insignium honorificas commemorationes, quan-
 do ipsi ita feliciter in hoc studiorum genere ver-
 sati sint, ut maiores multò laudes promerean-
 tur. Et eò praesertim, quòd eorum vigilia stu-
 diosorum animos mirum in modum accendant
 & inflamment, desidiosus quoque & ignavis
 ingens addiscendi calcar, & indefessè laboran-
 di stimulum addant. Nec ideo quòd inter nos
 adhuc viuant digno sui honoris encomio de-
 fraudandi sunt: ne malignos malignantis in-
 uidiae

Dominus
 Magister
 Frāciscus
 Cano
 mirifica-
 cas theo-
 logus.

Laudes
 supersti-
 tum vi-
 rorum
 non sūt
 ægre fe-
 rendæ.

Inuidiae
 malignā-
 us, mo-
 res mali-
 gni.

uidia mores sectemur, quos pulchrè satis Mar-
tialis^a describens, esse inquit;

^a Martia-
lis lib. 5.
epig. 10.
ad Regu-
lum.

Quid hoc dicam viuis quod fama negatur

Et sua quod rarus tempora lector amat.

Hi sunt inuidia nimirum regula mores:

Præferat antiqua semper ut illa nouis.

Sic veterem ingrati Pompei quarimus um-
bram.

Et laudant Catuli iulia templa senis

Ennius est lectus saluo tibi Roma Marone

Et sua riserunt secula Meonidem.

Rara coronato plauserunt theatra Menan-
dro.

Norat Nasonem sola Corinna suum.

Cui opportunè accedit Flacci Horatii^b senten-
tia, iudicantis recentiorum laudes ob antiquo-
rum gloriam minimè prætermittendas: is igitur

^b Hora-
ti⁹ Oda.
⁹.

Oda nona sic ait:

Non si priores Mæonius tenet

Sedes Homerus: Pindarica latent

Cæq; & Alcei minaces

Sterficheriq; graues camena.

Ex fami-
lia Sera-
phica sa-
pientissi-
mi, do-
ctissimi-
que pa-
tres.

Nec silendi sunt ex nostra Minoritana & Se-
raphica familia quamplures sapientissimi pa-
tres Hispani, Galli, & Belgici, siue utriusque
Germania, qui hac in re non minorem sibi lau-
dem

dem pepererunt, è quibus (ut alios taceam) exti-
tit accerrimi ingenij, Theologus, et linguarum
peritia maxime gnarus Egregius Pater Fra-
ter Michael à Medina, Pater olim Castellana
Prouincia meritisimus, & Frater Ioannes Be-
nedictus Gallus Parisiensis Theologus præstan-
tissimus, & Hebraica poeseos clarissimus vates
mihi olim in Lusitania notus. Quos tamen om-
nes non I deo in præsentiarum laudamus, ut eos
adulatorie ad ullam vanitatis inanem gloria
prouocemus; sed potius ad ipsius virtutis profe-
ctum, ac donorum Dei commédationem, quod
profecto licere, ex D. Greg. Magno^a D. Augu-
lib. confessionum^b Et D. Thom.^c perspicuum est.
Ac proinde idè D. Tho. illud Eccl.^d quo hominè
in vita laudare prohibemur, ad vanas inanesq;
laudesq; sanctos viros maxime conturbat, e re-
fert. Sed cum verbū illud Gracū^e *μὰ κἀπὶ* pro quo
noster vulg. Ne laudes, trāstulit; Beatificare ali-
quē et beatum predicare significet, f Nihil aliud
existimarim nobis prohiberi, quā ne homines an-
te mortē tanquā iam felices et beatos ab omni-
que tentationū periculo absolutos & securos præ-
dicem^g laudemusq;. I s. n. *μὰ κἀπὶ τοῦ* siue beatitudi-
nis predicatio propius est pseudo prophetarū.^g
Obid græca interpretatio eo in loco habet, Ante

B mortem

col. 1. a. & D. Hierony. in epif. 1. ad Demetriadē to. 9. pa. 19. A. b.
linone Græce. to. 2. pag. 721. cū seq. § LUCÆ 6. 29.

Fr Mi-
chael à
medina
in signis
Theolo-
gus.

Fr Ioan.
Benedi-
ctus Gal-
l⁹ Parisi-
sis Theo-
logus.

^a 1. Reg.
c. 14. to.

². pag.
1067. c.

^b cap. 36
i fine cū

seq. to. 1
pag. 78.
col. 1.

^c 2. 2. q.
115. art.

1.

^d cap. 11
29

^e Ignati.
in epif.

ad Tral.
Theodo-

re. in lib.
de proui-

dètia fer.
5. to. 2.

pag. 616
Aug. sup

citatus,
& de ver-

bis Dñi
fer. 5. to.

ro. pa. 8
f Thef.

^aB. Theodoretus in psal. 148. co. 1. Aug. in quaestio. sup. Gene. q. 168. ro. 4. pa. 54 col. 1. & B. Maximus in suis homelijs. ^bOratio 11. in laudem fortis sue Gorgoniae. Author primo iure consultus post modum minoritanus, deinde theologus, & concionator litteras Hebraicas dicit. D. Hieronymus Osorius eps lusitanicus lumen, & ornamentum,

mortē ne dicas beatum aliquē. Fauent satis quae sancti patres hoc in articulo passim adnotant. ^a Verum quid plura? Nonne (ut B. Greg. Naz. demonstrat) ^b vera laus bonis debetur? Quamobrem iure ego quoque studiosorum animos ad hoc tam celebre, ac sanctum studium excitare possem: quippe qui in Pontificum sacrorum sacris Codicibus, & iure conscriptorum Pādectis, ac Caesarum constitutionibus (quas aliquando Salmaticae & Comimbricae palam interpretabar) multum diuque versatus: deinde Seraphicam hanc minorum sacrosanctam religionem ingressus, compostellae Theologiae scholasticae incumbens, publicis concionibus, priuatisque negotijs implicatus, tandem tandem huius linguae sanctae studio, prope iam quinquagenarius, animum, & ingenium non sine aliquo prouentu & fructu (ut vides) applicavi: hortatu quidem, & consilio D. Hieronymi Osorij Lusitani Episcopi syluensis dignissimi, ac praestantissimi, probitate, doctrina, ac Ciceroniana eloquentia longè praclarissimi: cuius sanè obitus non minorem litteris, quam patria cladem attulisse videtur. Sicque me ipso indies meliorem, & in sacram scripturam expeditiorem, ac exercitatiorem sensi, quam tuncumque minime defuis-

defuissem, qui mihi studium hoc, uti olim Celsus Origeni, et Ruffinus B. Hieronymo frustra criminaretur. Nam si Demosthenes, ut unam exprimeret litteram, a cane, Rho. discentem minime reprehendimus; cur litteras Hebraicas, ad ecclesiae utilitatem discentem reprehendemus? sed (proh dolor) hinc saepe fit, ut plures inrudite sapientes remaneant, nolentes quidem discere quod ignorant. Nec Horatium audiunt commonentem; cur nescire pudens praeue, quam discere malo? verum quantum ad me attinet fragile hoc infimi hominis exemplum (quod in re tam graui facile parui pendendi potest) omittens. ad eundem ipsum, D. Hieronymum recondita eruditionis thesaurum libenter me conuerto. Is igitur ad Eustochium scribens, sic ait: loquor & aliud, quod forsitan emulis videatur incredibile. Hebraeam linguam, quam ego, multo labore ac sudore ex parte didici, & infatigabili meditatione non desero, ne ipse ab ea desererar, discere voluit, & consecuta est (Paulam Eustochij matrem intelligit) ut psalmos Hebraice caneret, & sermonem absque ulla latina lingua proprietate personaret: quod quidem usque hodie in sancta filia eius Eustochio cernimus. Sed & illis nos adhuc adiungere possumus, illustres

Origeni, Ruffino, B. Hieronymo. litterarum Hebraicarum studium exprobant. Demosthenes a cane Rho. prolatione discere non erubuit.

^aTom. 1 fol. 237.

^b

Paula a D. Hieronymo, didicit linguam hanc in qua magnos progressus fecit.

Illustrēs fœminę Lusitana cōnume-
rantur q̄ in huius
liguę stu-
dio mul-
tum pro-
fecerūt.

alias nostrę Lusitanię fœminas, quę linguarum
peritiā minimē vulgarem etiā affecit & fuisse.
Quarum de numero una quidem fuit Ornatif-
sima illa. Ioanna Vaz Lusitana, serenissima
& catholica illius D. Catharina præclarissima
memoria Lusitanorum & Regina, & parētis;
famula admodum familiaris, & grata. Quę
profec̄to in hisce studijs tam felices fecit progres-
sus, ut ad Ro. Pont. tunc temporis epistolā He-
braicę, Gręcę, & latinę, doctissime scripserit,
gratissimam inde benedictionem, & egregiam
laudem promerens. Nec prætereunda est alia
nobilis & erudita, Sigaa perdocti Sigai Tolle-
tanifilia cuius obitum, diligentissimus antiqua-
rius noster Lucius Andreas Resendius elegan-
tissimo carmine olim deplorans; testabatur illā
nescientes omnes bonas artes penitus ignorasse.
Sed ad ipsum^a Hieronymum reuertamur, qui
ad Rusticum sic scribit. Dum solitudinis me de-
serta vallarent, incentiua vitiorum, ardorem q̄
natura ferre non poteram: quem cum crebris ie-
iunijs frangerem, mens tamen cogitationibus
æstuabat. Ad quam edomandam cuidam fra-
tri, qui ex Hebrais crediderat, me in discipulis
dedi; ut post Quintiliani acumina, Ciceronis flu-
uios, grauitatem q̄ frontonis, et lenitatē Plinij,
Alphabe-

^a Epist. 4.
To. 1. fo.
45. lra c.
& seq.

Quid D.
Hier. in
solitudi-
ne acci-
derit in
huiuslin-
guę stu-
dijs.

Alphabetum discerem, & stridentia anhelan-
tia q̄ verba meditarer. Quid ibi laboris insum-
pserim, quid sustinuerim difficultatis, quoties
desperauerim, quotiesque cessauerim, & contem-
tione discēdi rursus inceperim, testis est consciē-
tia tam mea, qui passus sum, quam eorum, qui
mecum duxerunt vitam. Et gratias ago Domi-
no quod de amaro semine litterarum dulces fru-
ctus carpo.^a Idem in Danielis præfatione scri-
bit: Et ego (inquit) post Quintiliani; & Tullij
lectionē, ac flores Rethoricos, cum me in lingua
huius pristinū reclusissem, & multo sudore, mul-
to q̄ tempore vix cœpissē anhelantia, stridentia q̄
verba resonare; & quasi per cryptam ambu-
lans, rarum desuper lumē aspicerem, impegi no-
uissimē in Daniele, et tātō tædio affectus sum,
ut, desperatione subita, omnem laborem veterē
voluerim contemnere. Verum adhortante me
quodam Hebræo, & illud mihi crebrius in sua
lingua ingerente, labor improbus omnia vincit:
& qui mihi videbar sciolus inter Hebræos, cœ-
pi rursus esse discipulus Chaldaicus. Labor au-
tem improbus, à plerisque doctis, labor improbi-
bitus & fortis dicitur: illud vero carmē Hebræi
cum ipsi D. Hieron. crebrius repetitū sic habet;
הקדמה על כל דבר שלטון Hac ergo D. Hieronymi
verba

D. Hier.
linguę
huius dif-
ficultati
bus præ-
sus plu-
ries ab e-
ius stu-
dio cessa-
bat; sed
eandē su-
perauit
laboran-
do.
^a To. 3.
pag. 44.
Labor
improb-
& fortis,
siue po-
tius im-
prohibi-
tus & nõ
impedi-
tus.
Nulla
his tpi-
b. excusa-
tio est. Si
non da-
mus ope-
ram lin-
guę san-
ctę.

verba unumquemque mouere debent, ut a lacri
 animo difficultatum laruis ac mōstris profliga-
 tis strenue huius linguæ studio incumbat. Et eò
 magis cum ipsius sanctæ linguæ cognitio breuior-
 ri temporis curriculo iam nunc adipisci facilius
 valeat. Quæ sanè facilitas, ut D. Hieronymi
 tempestate deerat: Ita etiam hisce temporibus
 desidiam nostram maxime culpatur & incusat.
 Accedit quod nulli iã opus est, peregrinas lustra-
 re prouincias, nouos adire populos, seu maria tra-
 nare, ut illam consequatur, sicuti plures ex pri-
 scis illis Philosophis, ut alias vanas quidem di-
 sciplinas & artes assequerentur, fecisse legimus. a
 Negotiatores quoque innumeris sese videmus
 obiectare periculis, ut gemmas, & similia ad-
 vanum, & ambitiosum, corporis ornamentum
 comparent. Quos profecto si nulli labores, nul-
 la ve pericula deterruere, ut illam qualemcum-
 que scientiam mille mendis, et nugis obuolutam
 e longissimis, ac remotissimis terra finibus pete-
 rent, & inuestigarent: nos qui diuinarum scri-
 pturarum diuinam scientiam ex ipsius Dei ore
 prolapsam profitemur; quam excusationem af-
 ferre valebimus? si cum tam facilis additus,
 tam plana via, tuta peregrinatio, & tam de-
 mique breuis labor nobis proponatur, adhuc ta-

men

men laborem fugimus, & effeminato quodam
 animo pertimescimus, ac formidamus? & eò
 inexcusabilior desidia nostra redditur, quò pere-
 grinatio breuior, & facilior est. Nã ut doctissi-
 mus Clenardus olim ad hoc studium suos adhor-
 tans discipulos aiebat, illud non in portu longo iã
 maris deuorato radio; sed in ipso limine, dum sol
 uis à littore puppim, & vix dum iter capescis la-
 bore tuum premio amplissimo statim sola-
 tur; dum syllabarum corticem machera fide-
 conuellis, dum verbula sonare niteris, continuo
 pascit, pascendoque mentis nostræ horrea im-
 plet, & diuitijs, non illis quidem Cræsi et Darij,
 sed diuinis, intellectum nostrum locupletatur et
 ditat. Quam ob rem qui in Latinis musitant,
 testudineo gradu se potius mouentes, quam in-
 cedentes, si sacræ student scripturæ hanc debent
 audire grammaticam, ferula manum subtra-
 here, & inter (paruulos ut ita dicam) ἀδυνάτοισιν
 seu discipuli senes effecti, hanc artem discere.
 Nec temporalia lucra ex ea expectamus; cum
 litteræ marsupium minime sequantur. Sudoris
 comites sunt, & laboris: socie ieiuniorum non
 saturitatis, continentia non luxuria. Demo-
 sthenes plus olei, quam vini, expendisse dicitur,
 & omnes opifices nocturnis semper vigilijs præ-
 uenisse

Nullam
 nostra
 desidia
 excusa-
 tionem
 habet.

Hebrai-
 cæ linguæ
 studium
 statim in
 limine
 solatur
 discetes.

Litteræ
 nō ob di-
 uitias
 quæredæ
 Litteræ
 comites
 laboris.
 Demo-
 sthenes
 plus olei
 quã vini
 expēdit.

vid. D.
 Hiero.
 epif. 103
 ad pau-
 lin. to. 3.
 pag. 5. &
 Ludo. cē
 li. Rho-
 dig. lib.
 29 lect.
 Antiq. c.
 4. to. 3.
 Ioa. lig.
 post Cle.
 Alexan-
 drinū in
 anno ad
 Iustinū
 martyre
 to. 1. pa.
 258. fo-
 zem. li.
 2. ca. 23.

uenisse. Sed nos qui & Christiani & religiosi sumus, atq; ad alios in ecclesiã erudiendos à Deo Opt. Max. deputati, cur integram horã in hoc ipso utilissimo studio consumptã perdidisse putabimus? ac si nugis, & fabulis, siue alijs portentis operam daremus, & non illi linguæ, quæ Christianæ Ecclesiæ non solum multum cõmodi & adiuuenti affert; sed & ipsis studiosis maximũ fructum & dulcedinem, ac non vulgarem omnium pene rerum cognitionem. Vnde merito cũ D. Hieronymo^a ad Vrbicam dicere possumus, Quid hoc sacratius sacramẽto (tradiderat prius Alphabeti Hebraici significationes) quid hac voluptate iocũdus? qui cibi, quæ mella sunt dulciora quàm in Dei sacram prudentiam, & in abscondita eius intrare, & sensum creatoris inspiciere, & sermones Domini Dei tui, qui ab huiusmodi sapiẽtib; deridentur, plenos docere sapientia spiritali? Habeant sibi ceteri, si vellint suas opes, gemma bibant, serico niteant, plausu populi delectentur, & per varias voluptates suas dementias, vincere nequeant. Hæc D. Hieronymus. Hoc ergo huius linguæ sanctæ sanctum studium in magno pratio semper habendũ, non solũ Hiero. legẽs quisque existimabit, sed & qui illa Quintiliani eloquẽtissima verba circa grãmaticam

Lingua
Hebræa
Ecclesiã
Dei adiu
uat &
studiosis
fructũ &
dulcedi
nẽ affert.
^a Tom. 3
pag. 314
D. 202

Dulcedo
linguæ
sanctæ.

Lingue
sanctæ
cognitio
vniuersa
superat
pratiofa

Quinti
liani pul
chra ver
ba d grã
matica.

maticam

ticam latinorum, considerauerit. Post quem aliqua de grammaticæ necessitate commemorat, Petrus Gregorius in syntaxi artis mirabilis. ^a lib. 16. cap. 1. Et si his nostris temporibus minimè desint qui, honestum fastidientes laborem, grammaticam cuiusq; linguæ (præsertim hebraicæ) superuacaneam & nullius frugis esse contendunt: quos profecto similes crediderim vulpi illi, quæ apud Aesopum, vnas, quas nullo modo, assequi poterat, uti acerbis abhorrebat, contemnebat. Verum enim vero Quintilianus^b apertè demonstrat quantum hac in re allucinentur. Is igitur sic scribit. Grammatica plus habet in recessu quàm in fronte, ut sunt quadam ædificia, quæ à fronte videtur angusta, interius autem sunt amplissima. Et rursus: minus sunt ferendi, qui hanc artem, ut tenuem, ac ieiunam cauillatur, quæ nisi oratoris futuri fundamenta fideliter iecerit, quicquid superextruxerit corruet. Necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secreto- rum comes, et quæ vel sola in omnium studiorũ genere plus habet operis quàm ostentationis. Ne quis igitur tanquam parua fastidiat grammatices documenta, non quia magna sit opere consonãtes à vocalibus discernere, ipsasq; in semiuocalium numerum partiri; sed quia interio-

^a lib. 16.
cap. 1.

Imperi
ti hodie
grãmati
cã & stu
diũ lin
guæ fan
ctæ dã
nant.

^b lib. 1.
orator.
institu
tionum
capite de
grãma
tica.

Cõpara
tio grã
maticæ.

Necessi
tas cu
iucun
que grã
maticæ.

C ra

ra velut sacrarij huius adeuntibus apparebit, multa subtilitas, quae non modo acuit ingenia puerilia, sed exercere altissimam quoque eruditionem, ac scientiam possit. Haec Quintilianus.

^a Vide Aug. to. 1. pag. 199. & 113

Vnde D.ª August. & Beda, de ipsa grammatica tanquam de re utilissima, utiliter scripserunt. Adiunge B. Theodoretum, qui^b ait, gramma-

^b li. d. p. uidecia ferm. 4. tom. 2. pa. 592.

matica necessitatem à Deo summa cum providentia homini concessam. Quod argumentum ibidem eloquenter & copiose prosequitur. Licet igitur Quintilianus & alij de grammatica

Grāmatica unde denominetur ab hebreis & à latinis.

loquantur latina, idem planè de hac nostra censendum est. Vnde non immerito grammatica nostra dicitur דִּקְדוּקָא dikduk à verbo quadrato דִּקְדַּק dikdek, quod est minutatim & subtiliter considerare, excutere et discutere rem ad

Propriū grāmaticę munus est subtiliter & minutatim oīa ad vñguē vsq; pertrahere.

unguem: sicque subtile grammaticae inuētum, & acutam, minutamq; rerum tractationē hoc nomine significantes: proprium grammatices esse ostendunt, minutatim & subtiliter de rebus agere. Latina autem grammatica denominationem assumit à materia scripturae, ut Faber lignarius à ligno. Accedunt quae Petrus Gregorius ex Cornelio nepote, & Suetonio in lib.^c citato adducit. Cui adiunguntur, quae Doctissimus Elias Leuita in suorum canticum praefa-

^c lib. 16. cap. 2. Elias Leuita.

praefatione de grāmatica nostra scribit. Quam quidem respectu omnium aliarum linguarum lapidem summum esse affirmat. Litteras scalam, quibus ascenditur ad currum eius, si quidem ex eis est sculptura eius, motiones siue puncta clauos appellat; quae (ut ipse ait) incrustant scalam ipsam. His tamen libenter adiungo sequentes versus R. D. K. qui in suo michlol sic scribit.

Cōparatio lin-guae sanctae.

אשר למד ותורה לו לקנן ולא למד יסוד דקדוק ולא בן כמו חורש אשר ינהג שורים וידו מבלי מלמד ודרבן, hoc est, qui didicit & lex ei in facultate, & non didicit fundamentum grammaticae, & non intelligit: tanquam agricola (est) qui ducit boues, & manus eius absq;

Lepida cōparatio.

aculeo et stimulo. Et idem in eodem loco sic ait. לכל חכמה קמנה או גדולה בדקדוק תעשה מוסד תחלה לכל חכמה בשם פועל ומלה כמו עור ממשש באפלה

Hoc est, omnis scientia vel parua vel magna cum grammatica facies fundamentum prius, ne sis absque nomine, verbo, & dictione; uti caecus palpitans in tenebra. Sed et grammaticam hanc nihil aliud esse quam sensum litteralem scripturae ostendimus. In summa igitur sicuti non minus pretiosum est alicuius excelsi palatij ostium, quam ipsum palatium: uti

lib. 10. cap. 8. Alia cōparatio. Alia cōparatio.

Diuus Ioannes Apostolus, in sua demonstrat

^aApoca. 21.f. *Apocalypsi, cum illius diuina sacrosancta, ac celestis ciuitatis ex auro purissimo constructa, portas singulas ex singulis margaritis constructas, & fabrefactas refert: Et sicuti etiam ferrea quaedam, ne dicam aurea, clauis Regiae camerae, non minus honorabilis, utilis, ac necessaria existimatur, quam aula ipsa seu regia camera: sic grammatica hebraea magni Regis aula & regia camera, clauisq; aurea sanctarum litterarum censenda est. Ac proinde magno in pretio habenda diligentiq; studio et sollicitudine quaerenda; ut ad arcana sacra et abdita mysteria cum iucunditate facilius perueniatur. Nec ideo quod plures linguarum periti theologiam scholasticam damnantes, seu ignorantes a fide naufragauerint, hoc sanctum studium minus necessarium & periculosum iudicandum erit. Cum abusus, & vitia personarum legitimis optimisque artibus & scientijs, minimè tribui debeant; siquidem (teste Diuo Augustino) nihil tam sacrum est, tamque sanctum, quo non abuti possit: nec statim illa propter abusus quorundam damnari debent. Alias enim, & sacramenta & sacra scripturae & quam plurima alia (quibus impij abutuntur) tollenda forent. Quam etiam considerationem in alijs*

^bAd Pnbliculã relato à Gratiano in can. de occidendis. 23. q. 5. vide eundem Aug. lib. 2. de lib. arb. cap. 18. col. 1. Abusus artiũ bonas artes minimè culpatur. nec eos qui illis benevntur.

terminis

terminis Gyraldus^a de Dijs gentium usurpat. Sed his adde Theodoretum^b in lib. de actiua virtute: Theologiam vero scholasticam & positiuam, seu expositiuam, stabile fundamentum omnium scientiarum praesertim lingua sancta semper crediderim: quae sanè carentes quidam, qui falso et ineptè à linguis occasiones sumpsere, miserè in miseros errores prolapsi sunt. Linguarum vero cognitionem praesertim hanc lingua sancta, Theologis summoperè proficuam & utilem (ita tamen, ut una aliam mutuis veluti amplexibus amplectatur) existimamus. Quam ob rem hoc sancta linguae studio legitimè vtetes, Ecclesiae maximè prodesse poterunt: & hac praecipuè tepestate qua haeretici & obstinati Iudaei legitimum verum et syncerum scripturarum sensum obscurare passim nituntur, obijciētes nobis lectiones varias, variasq; et multiplices, ac amphibologicas verborum, nominumq; acceptiones, punctori quae distinctiones et subdistinctiones. Quo fit, ut si desint catholici viri huius linguae periti qui illis occurrant, facile quidem elatis, et inflatis collis, tumescant. Ac proinde eò diligentius huic studio opera danda est, quò utilius, et promptius, inde, veluti ex quodam sacro armario, arma erga nostros aduersarios sumimus. Et licet plures doctissimi

^apag. 25
^blib. 12.
to. 2. pa.

574.

Theologia scholastica stabile fundamentum studiorum scripturae & linguae sanctae.

Linguae huius & aliarum omnium cognitio Theologis utilis & necessaria.

Haeretici & Iudaei falsas scripturae lectiones nobis obijciunt.

Linguarum peritia armamentum aduersus haereticos, & infideles Iudaeos.

etissimi viri tam veteres quàm recentiores varias huius linguae Regulas ediderint, eiusdem linguae cognitionem perspicuam reddere conantes; nihilo tamen minus, alij breviores & subinde obscuriores existentes, quàm plurima prouectis & tyronibus cognitu necessaria pratermiserunt. Alij verò confuse magis & intricate quàm par erat & institutum hoc exigebat scripsere. Nec hac in re magnifacio veterum hebraeorum, seu grammaticorum traditiones,

^aIn epist. sua ad Romanos hebraeos capit. 3.

Veteres grammatici hebraeorum in quibus plurimis defecerunt.

Scripturarum cognitio in huius linguae grammatica consistit. Vid. inferri pag. 871.

quippe quia (ut author est doctissimus^a Zamorēsis ex hebraeo Christianus) in quibus plurimis grammaticalibus regulis ignoranter lapsi sunt. Ob idque non est mirum si hebraica lingua sancta (ut idem ait) grammaticam ignorēt, & eo magis cum lingua ex usu potius, quàm ex preceptis & regulis addiscant: & hodie etiā suos & alios ita doceant: ex qua ignorantia radice orta est tāta interpretationū inanis et fallax varietas. Ac proinde cum praecipua huius linguae & sacrosanctae scripturae cognitio in eiusdem grammatica cognitione versetur, ipsius studiosis consulerem, ne praceptoribus hebraeis (hoc est qui eo modo doceant) utantur; sed potius catholicos eligāt, qui iuxta proprias grammaticae regulas docere sciant, & possint. Harum igitur omnium diffi-

difficultatum mihi satis superq; experta cognitio, ingenium provocavit meum, ut ex univ-
 sis omnium legitimis traditionibus, dilucidam
 quādam & tersam coacervationem, siue colle-
 ctionem cōficerem: quam ideo inscribere volui,
 Globum canonum, & Arcanorum linguae san-
 ctæ, ac diuinæ scripturae. Globus namque &
 Græcis^a & Latinis est coacervatio, & colle-
 ctio cuiuscunq; multitudinis in unum. Id quod
 etiam numerorum historia confirmat. Ar-
 cana vero aliqua huius linguae, & alia diuinæ
 scripturae ut omnium studiis inseruirem, lu-
 benter adiunxi. Qua in re minimè agrefe-
 ram si aliqua, censura grauiore, et reprehensio-
 ne digna deprehendantur, cum hac communis
 omnium scribentium lex sit; & ut Elearchis
 apud Athenum dicebat, nihil usque est homi-
 num carpere quod nequeas. Unde & in ipsis
 M. T. Cic. libris, manifestos solecismos ab
 eruditis deprehensos D. ^b Augusti. testatur.
 Quibus congruit illud Cratetis, quod apud
 Laertium legitur, vix esse quemquam qui om-
 ni vitio prorsus careat: immo omnibus malis
 punice granum aliquod putre inesse. Tu ta-
 men amantissime lector hanc operam nostram,
 & qualemcunq; diligentiam, in tuam gratiam
 luben-

Intentio
 autho-
 ris.
 a Thef.
 Græcus
 to. 1. pa.
 1795.
 Thef. la
 tin^o to. 2
 pa. 1143
 Num. c.
 16. vers.
 11. ibi &
 ois glo-
 bus tuus
 Adde
 The. lin-
 guæ san-
 ctæ in
 radice.
 קָרָא &
 radice
 קָרָא &
 radice
 קָרָא
 Cōscri-
 bētium
 lex.
 Diſtuta
 Elear-
 chis.
 b In epi-
 131. ad
 Memo-
 riū epiſ.
 Elegans
 Cratetis
 confide-
 ratio.

lubentissimè impensam, tam boni cōsules, quā-
tum itinerantes vias stratatas, mundas, ac pla-
nas: & hospites mensas paratas, hospitiaq; aptè
ornata & composita. Vnde sane spero operam
hanc nostram & diligentia, nec ingratiā aut
superuacaneam & insipidam, tibi futu-
ram. Vale ergo & nostro hoc la-
bore & diligentia utere feli-
citer atque fruere. Ad
Dei Opt. Max.
gloriam.
Amē.

G L O B V S

CANONVM ET ARCANORVM
LINGVAE SANCTAE, AC
DIVINAE SCRIPTURAE.

Auctore F. Ludouico. S. FRANCISCI, Lusitano
Olyssipponensi, Seraphici Minorū instituti,
Obseruantiae Regularis, Prouinciæ S.
Iacobi Hispaniarum, Theologo.

L I B E R I.

De Characterum, ac Litterarum Hebraicarum
antiquitate. Cap. I.

*L*inguam Hebraeam ipsi or-
bi condito coœuam, à Deo
Opt. Max. creatam et in-
stitutam primòq; traditã
parenti; nemo est cui nõ sa-
tis compertum sit. Ad sunt
namque (præter receptissimas probatissimorum
auctorū sententias) vna ex sacra Geneseos
historia testimonia, ex quibus habemus illa no-
mina, Heua, seu Cheua, Seth, Aenos, et Kain,
cum alijs similibus, à verbis Hebraicis dedu-
ctã, quæ quidẽ id aperte cõfirmãt; quidquid Io.
Goropi locis inferius citãdis perperã contẽdat.
Accedit etiã celebre illud nomen primi parẽtis

D. quod

Lingua
Hebræa
coœua or-
bi condi-
to, & à
Deo pri-
mit^o in-
stitutã.
a c. 3. & 4
Abẽ Ez-
ra. ad ca.
11. Gen.
Bonauẽ-
tura Bẽr-
tramus i
cõpara-
tione He-
braicẽ &
Aramicẽ
artis in
prẽfa-
tione Pa-
gnin. &
alij quã-
plures.

DE CHARACT. HEB.

^a Deno-
minatio
& pro-
pia ety-
mologia
nominis
Adā con-
tra Go-
ropium.
^b li. 1. al-
legoria-
rum le-
gis, pag.
28.
c in prin-
cipio.
^d lib. 4.
pag. 95.
& lib. 5.
Origin,
Antuer.
pag. 539
Etymo-
logia P-
pria vo-
cabuli n̄
sumitur
ex lingua
aliena.
vid. Eu-
che. lib.
2. c. 25.
& Orig.
cap. 14.
Num.
Hom. 19
to. 1. pa.
155. col.
2.
Chara-
cteres in
prima
lingua & primo homine fuere.

quod quidē à verbo Hebræo אָדָם Adam, dedu-
citur significās Rubescere: ex terra enim rubra
eum, formatum dicunt. ^a Vnde Adam, terram
interpretatur Philon. ^b Accedit Genebrardus
in sua Chronographia ^c, licet Goropius in her-
mathena ^d, ab aggere terra fluctibus maris ob-
iecta, dici magis velit: non aduertens proprias
nominum etymologias non esse ab extraneis lin-
guis expetēdas: uti in simili scribit ^e Eucherius
in Genesim contra quosdam qui Sarai etymo-
logiam à Græco & non ab Hebræo desumebāt.
Cum nomē Sarai Hebraum sit: nemo enim, in-
quit, altera lingua quempiam vocans; etymo-
logiam vocabuli sumit ex altera. Dam vero
nunquam in Hebræo terra aggerem, significa-
uit: pro quo Hebræi סוּלָלָה solela habent, & ter-
ram obiectā fluctibus maris, שֵׁפְתֵי הַיָּם scephath
haiā vocant. Vnde illius deriuatio est maxime
disonās à proprietate lingua sancta: licet sua ma-
terna lingua (quā plus a quo extollens imme-
rito antiquiorib⁹ præponit) aliquo modo cōsonet.
Superioribus igitur consequēs est, primos chara-
cteres litterarū Hebræicarū, quibus illa nomi-
na conficiuntur, tunc primum cū instituta fuit,
extitisse. Si etenim D. Opt. Max. primum ho-
minē, voces, & nomina docuit, cur litterarum
cha-

characteres, quibus illa componuntur illi etiam
non demonstravit? Quibus accedit quod de li-
bro Enoch à beato Iuda Apostolo in sua Cano-
nica adducto, existimauit antiquitas: licet ea
authore D. Aug. & alijs occasionem prabue-
rit neliber ille ab Ecclesia reciperetur. Et huic
sententiæ assentitur Reuerendissimus dominus
Cardinalis Salicæus archiepiscopus Toletanus
de nomine Iesu ^a. Nec parum huic sententiæ
suffragatur Isidori, & aliorum omnium com-
munis consensus: quantumcumque diligentissi-
mus Ioānes Goropius in sua Hermathena ^b op-
positum asseueret: nō aduertens antiquitatē pri-
mauam lingua, minime ex obscuritate, vel
diluciditate, inopia, vel copia verborum, me-
tiendam, & eo magis, cum obscuritas ob quam
hebræa lingua principatum eneruare contendit
ex ignorantia, & peccato gentis illius causata
sit, & ob eadem peccata deperdita, sicuti et alia
plura, quæ ab ipsis hebræis penitus ignorantur,
sed non ideo primigenia, ac prima esse desijt.
Qua in re similis est Goropius ijs qui linguam
Gallicā & Hispanicā in suis litteris vetustiorē
Græca lingua asserere audent, ita et ipse hebræā
linguā suā cimbrica posteriorē credēs, cū alijs in-
sanire iudicā dū est: uti cōtra Anniū Vetulonū
D 2 pradi-

lib. 18.
de ciuit.
Dei c. 38
Canus
de locis
Theolo-
gicis lib.
11. f. 371
Et latē
Sixt⁹ Se-
nenfis in
biblia sā-
cta lra h
lib. 2.
^a cap. 3.
^b lib. 2.
pag. 25.
Lingua
hebræi
licet ob-
scura sit
nō ideo
princi-
patum
amittet
contra
Goro-
pium.

prædicta asserentem scribit Lilius Gregorius Giraldus. Quod si verum credimus, consequens erit etiam ut credamus hebraicarum litterarum characteres omnibus alijs priores, & antiquiores: quippè qui, ab exordio orbis statim fuere: aliter enim filij Seth exterminationem rerum omnium euenturam intelligentes, unam ignis virtute, alteram vero aquarum vi, columnas duas ex lateribus, & ex lapidibus scriptas, sculptasq; posteris suis (authore Iosepho) minime reliquissent. Vnde constat non esse verum, quod Isydorus, & alij Historiographi passim scribunt, litterarum characteres à lege per Moysen incipisse, hoc est quod hebræi ante ipsam nullas litteras haberent: sed eos optime doctissimus Abulensis in prologo galeato redarguit, & idem satis probare videtur Augusti. loco superiori, dum firmat per successionem antiquissimorum patrum linguam hebræam cum suis litteris etiam ante heber custoditam. Accedit tex. sacer, ubi Abraham præcepta Dei habuit, quæ tamen scriptura constant, iuxta ea quæ leguntur in thesauris, & eadem scripto posteris mandavit: id quod inferius dilatabimus. Et si facile credã Moysen alios à prioribus, quibus Adami prior posteritas utebatur adinuenisse characteres, sicuti & Esdras

libr. de poetarū histori. dialag. 1. pag. 10. nu. 20. & 30.

Filiorū Seth, antiquissima profetia.

libr. 1. antiq. c. 4. Ludo. Viues ad caput 39 li. 18. de ciui. Dei.

Q. 6. li. 18. de ciui. Dei cap. 39. pag. 233 to. 5. & Ludo. Viues ibid.

Gen. 17. 9. & 10. col. 263.

lib. 9. c. 3.

Esdras sub Babilonica captiuitate post captam Hierosolymam, alios etiã quibus nunc utimur, (teste D. Hieronymo in prologo galeato, & in Ezechiel. & Authore libri Masechet Sanhedrin,) adinuenit: ne oïno diuina oracula abolerentur. Sub captiuitate namq; Babilonica, linguã sanctã, & hebræos characteres indies magis sermonem polluentes amisserunt. Vnde licet hodie vulgo hi, quibus utimur characteres hebraici dicantur, Chaldaicam et Babilonicam sunt: lingua vero est hebræa alienis litteris cõscripta. Quo sensu accipienda sunt quæ scribit Philon Iudæus dum ait, legem antiquitus lingua Caldaica scriptam fuisse, mansisseq; longo tempore in ea: ita quidem ut illud verbum antiquitus ad tempus Esdra referri debeat, non vero quod ulterio-rem antiquitatem comprehendat. Suidas tamen tradit, Adamum & Seth eius filium, litteras hebraicas inuenisse, & stellarum appellationes: ac proinde ipsum Seth, homines qui tunc erant, Deum existimasse et appellasse. Sed pro cõperto est semper habendum, ante Seth iam Adamum easdem litteras, & characteres à Deo optimo maximo habuisse. At filios suos, & nepotes, eas posteris inuulgasse, quidquid aliud existimet Lilius Giraldus. Forma autem characterum

to. 4.

c. 9.

1. li. Sanhedrin c. 2. pag. 21.

lib. 2. de vita Mo- sis pag. 420.

lib. 1. antiq. ca. 2. Iran. cõ. li. 2. cap. 41. pag. 128. nu. 6.

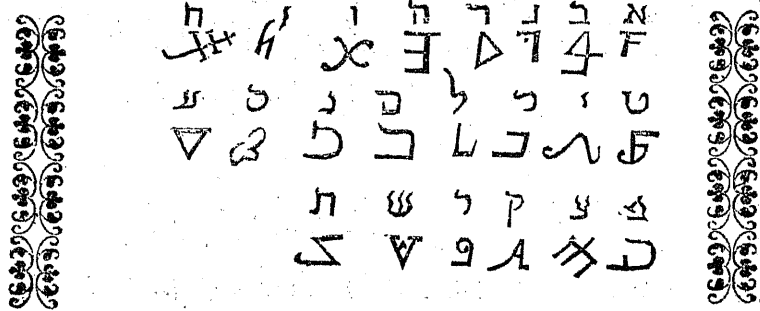
Adamus & Seth lrs hebraicas inuenisse. li. de Histo. poeta. dialo. 1. pag. 9.

in tom.
3. appa-
ratus c.
de siclo
ad finē.

in gene-
sim nu.
19.

Et erum, quibus hebraei ante Zorobabel uteban-
tur, est ea quae sequitur, uti colligimus ex vera
illa Sicli forma, quam praestantissimus, & di-
ligentissimus Benedictus Arias Montanus in
suis libris de mensuris nobis tradidit: & si An-
dreas Masius post^a B. Theodoretum cōtendat
litteras, quibus nunc Syri utuntur, esse antiquas
hebraicas, quas sub captivitate Babylonica amise-
rant. Sed prior Mōtani sentētia magis arridet.

FORMA CHARACTERVM
ANTE ZOROBABELVM.

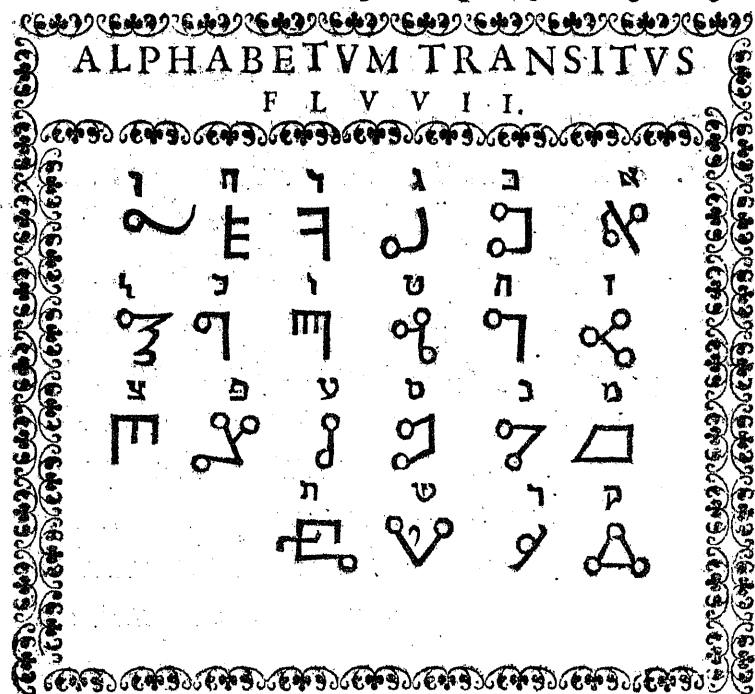

Characteres maiores sunt, quibus hebraei an-
te Zorobabel utebantur, minores vero hi quibus
nunc utimur: quorum א ל פ א ב יה א alphabeta,
sive alphabetum inferius describemus. Ego ta-
men suspicor alios longe dissimiles characteres
apud nepotes, & pronepotes Noe post diluuium
viguisse; id quod satis confirmat Abraam de
balmis, qui in suo peculio sequens alphabeta
descri-

cap. 1.

describit subiungens haec verba. Hac scriptura
transitus fluminis, prout inueni in libro vetustis-
simo. Ex quo etiam alphabeto luce clarius appa-
ret etiam tunc litteras Hebraici alphabeti fuisse^a
22. Ac proinde minime fore admittēdum quod
beatus Iraneus^a scribit, inquit, antiquas &
primas hebraeorum litteras sacerdotales nuncu-
patas, decem quidem numero fuisse. Nec eius
commentatoris^b excusatio quicquam prodest.

^a lib. 2.
aduers^o
hereses
cap. 41.
pag. 127
in prin-
cui Lili^o
Gyrald^o
subscri-
bit loco
superius
citato, p.
8. n. 34.
^b p. 128.
num. 7.

Transitus autē fluminis dicitur propter He-
braeos illos, quos ulteriores dicunt: Arphassat
namque filius Sem, cum alijs fluvium Tigrim
versus

Hebraei
fluvium
transeū-
tes.

versus occidentem transiit. Noe siquidē cum liberis suis post diluuium, in orientali regione citra Tigrim habitauit, unde transeuntes Tigrim; merito vltiores dicti sunt: à dictione hebraea עֵבֶר Heber, quæ secundū R. David Kimhi significat transitum, & vltiorem partē, ad quam transitur.^a Quo sit, ut illud Gen.^b ubi scribitur; Sem fuisse patrē filiorū Heber, significare debeat, fuisse patrē omnium vltiorū qui ultra fluiuium venerunt. Hi fuerunt postea Chanaanai et Arphaxadai, à quib^o, sicuti ab Heber, lingua Hebraea: ita ea ipsa lingua Chenaā apud Esa.^c dicta est, licet Adam^o ibi, de Syra intelligat. Vnde iā manifestissime apparet lapsū fuisse Reuerēdis. Dominū Salicāū, Archiep. Tole. dū loco superiori existimauit Alphabetū litterarū Gothicarum fuisse primū Alphabetum, et primos characteres primo parenti datos: Cui minime suffragatur auctoritas Diui^d Hierony. super Ezechielem dicentis, in antiquis libris Samaritanorū, Tau, crucis habere similitudinē, Cum Diuus Hieronymus minime loquatur de littera T. Gothica, sed olim Hebraea, quæ quidē signum, & Christi crucem representat, ut latius prosequitur Becanus,^e superius adductus. Nec ideo cōsequitur alias Alphabeti litteras Gothicas

Vltiores dicti
Hebraei
Tigrim
transseun-
tes.

^a Exod.

25.37.

Deut. 4.

49. & c.

30. 14.

Esa. 7.

20.

Exo. 32.

15.

^b Genes.

10. 21.

^c cap. 19

18.

^a cap. 9.

^e lib. 5.

pag. 108

& in lit.

16. Hie-

rogli.

pag. 47.

thicas fuisse. Tradit late Sixtus Senēsis in Bibliotheca sancta. Adde etiā Alanum^b Copum^b in suis dialogis aduersus Hæreticos, ubi ait Thau litteram olim Hebraea apud Samaritanos. vstitatam, formā Crucis habuisse; imò & T. Graecum, litteram illam esse logam de qua Plautus agit, & non litteram L. Characteres autem, Esdra in initio nascentis ecclesie immutatos fuisse propter Nazareos, & Ebionitas Hæreticos, indeque tertiam linguam Syriacam dimansse contendunt aliqui. Sed verius est post reductionem in Ierusalem ex Babilonia fuisse inuentos, & inde tertiā dialectum Ierosolymitanam, siue Syriacā exortā: de qua re nos Deo annuente aliquādo dicemus in præfatione elementarij Syriacæ linguae, cuius quidē characteribus Asiaticæ Christiani hodie vtuntur. Ab Heber autem omnes cōmuniter Hebraea linguam dici, tradunt, vide tamē Theodoretum^c qui à fluiuioque Abrahā transiit, Hebraea dici credit. Sed ad cumulū antiquitatis, & excellentiæ huius linguae sanctæ, vaticinium illud Sophon.^d hic cōmemorandum est, quod sic se habet. כִּי אֵין אֶהְיֶה לְאֵל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקִרְאָה כָּל־שֵׁם יְהוָה לְעַבְדוֹ שֵׁם אֶחָד עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקִרְאָה כָּל־שֵׁם יְהוָה לְעַבְדוֹ שֵׁם אֶחָד
chiaz ebepoch el hāmim sasa berura licro cullā
bescem Ieoua lehoudo scechem echad: hoc est,
E Quia

^a li. 2. lit
tera T.
^b lib. 4. c.
^c 10. pag.
364.

Syriaca
Chaldeæ

^c 99. in
Genes.
nu. 6.

^d Sefho.
3. 9.

Quia tunc conuertã ad populos labium electum
ad inuocandum omnes ipsos in nomine Domini,
ad seruiendum ei humero uno; et iuxta vulga-
tam: Quia reddam populis labium electum, ut
inuocent omnes nomen Domini, et seruiãt ei hu-
mero uno. Ibit amẽ. D. Hieron. labium electum
exponit, idest antiquum confessionis Domini elo-
quium, & linguam, quam perdidimus: hoc est,
Iugum Christi. Sed cum labium in scriptura
frequenter sumatur pro lingua, dubito an ea ex-
positio sit litteralis. Minoritanus noster Geor-
gius Venetus^b conijcit hanc linguã Hebraam
futuram ultimam in fine mundi, cuius senten-
tia etiam est, Bonauetura in sua præfatione ad
cõparationem Aramaam, qui ait in æternum
duraturam, & permansurã unã cum ipso Dei
verbo, ac proinde in patria quoque futurã, ubi
aliquis erit sermo vocalis: Iuxta illud psalmi:
Exaltationes Dei in gutture eorum. Et idem
tradunt Theologi^d, inter quos Dominicus So-
to considerat, per species spirituales, seu visibiles
modo occulto, huiusmodi voces in ipsa patria
formandas: qui sanẽ modus dicẽdi, verẽ Theo-
logiã magis consonat, quam ille, quem excogi-
tat Venetus loco superiori, constituens, sine ulla
ratione elementa in patria. Et Maior etiam
quena

^a Genes.
11. 1.

Cãri. 3
sua Har-
monia
to. 8. mo-
dulo 11.

cõcẽtu 2
Lingua
Hebraa
ultima
futura i
fine Mũ
di, & in
patria.

^c Pl. 149.

^d in 4. di.
49. ar. 5.
Sotus p-
citato lo-
co.

Vox i pa-
tria quo-
modo
formabi-
tur.

quem refert, & sequitur Magister Michael de
Palatios^a in suis disputationibus, asserit He-
braã linguã in patria futurã. Scriptura vero,
& lectio Hebræorum à manu dextra in sini-
strã est; ad instar motus primi mobilis, qui qui-
dem secundum comunẽ philosophorum & Ma-
thematicorum sententiã, est ab oriente in occi-
dentem, hoc est, à dextra, in sinistram. Et sicut
Aegyptij dexterius Græcis, sese scribere iacti-
tant (Herodoto auctore in libro, cui titulus est
Eutype) ita Iudæi sese dexterius omnib⁹ scribe-
re putant, & si Latini, & Græci oppositum in
scribendo motum obseruent; ab occidete vide li-
cet in oriẽtem, hoc est à sinistra in dextrã. Qua
in re manifeste fallitur Lilius Gyraldus^b dum^b
asserit. Et rã hunc modum scribendi à dextera
in sinistrã excogitasse, antea vero Hebræos, uti
Græcos scripsisse. Quæ sententia longe à vero est
aliena. Primi autem illi, à quibus lingua Syra
Hierosolymitana efluxit, medium inter utros-
que tenentes, versus pectus scribunt; de quo fu-
se & studiose Iure consultus Andreas Mafius,
& nos in præfata nostra Elemẽtaria præfatio-
ne agimus. Quibus accedit quod Poggius^c de for-
tun. varietat. tradit Indos, à summo ad imum
in calamum ducẽtes, scribere. Id quod et Sina,
seu China obseruant. E 2 De

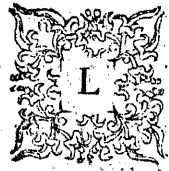
^a in 3. di.
31. & 23
dispu. v-
nica. pa-
gi. 374.
col. 1.
Hebræi
motum
Oriẽtis i
occidete
seruiãt in
scriben-
do, græ-
ci, & lati-
ni con-
trarium.

^b in lib.
de poesi
pagi. 8.

Syri ver-
sus pec-
tus scri-
bunt.

^c lib. 4.

Littera
videtur, Ili-
dorus.

*L*ittera apud Latinos secundum Isi-
dorum libro suarum Etymologiarum
primo, tertio capite, dicta quasi iter
legentibus prestas vel quod in legendo

Priscia-
nus.

iter etur: aut secundum Priscianum littera a lit-
turis, cum scribuntur, et delentur, dicta. Qua de

ali. 3. pa.

re satis placet, qua doctissime advertit Goropio
Becanus in Hermathena, et Petrus Gregorius

34. cum

in syntaxi artis mirabilis. Dicuntur etiam litterae

sec.

elementa, ad similitudinem elementorum: sicut .n.

lib. 1. c.

elementa sunt primum quod est in compositione, cui

cap. 3.

inque rei naturalis, nec fieri potest resolutio, nisi

Littera
dicitur

usque ad elementa; ita etiam quodcumque Idioma ex

elemen-
ti
ch. 1. de
poetica.

litteris tanquam ex elementis componitur. Est autem

cap. 7.

elementum (teste Arist.) individua vox, non qui-

Quid sit
elemen-
tum

dem omnis, sed illa tantum, quae a sua natura in-

Vox a
sua natu-
ra intel-
ligibilis.

telligibilis vox constitui potest, quandoquidem et

Voces fe-
rarum
non sunt
elementa

indivisibiles sunt ferarum voces: quarum sane

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

nullam elementum dicimus. Elementa vero, prima

Q. 6.

cuiusque idiomatis litterae dicuntur, ob prolationem;

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

quippe quae vocem ipsam intrinsicse componunt. Lit-

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

terae etiam dicuntur, quia leguntur, et scribuntur,

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

uti Abulensis in Galeato advertit. Sunt ergo

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

litterae in omni idiomate minima, ac individuae

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

partes orationis; ex quibus syllabae componuntur,

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

et con-

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

Littere
primae di-
cuntur ele-
menta.

et constituuntur, ut inferius ostendemus. Apud

Hebraeos vero littera dicitur *oth*, quasi si-

gnum: nam *oth* signum est; uti apud Ezech.

leges; eius plurale est *othoth*. 1. littera.

Et definitur esse signum ad placitum voci hu-

mana impositum. Quibus accedit, quod D.

Augu. c. de doctrina Christiana tradit: signa

verborum, quae verberato aere statim transe-

unt, per litteras instituta fuisse. Vnde merito eas

esse rerum indices, et signa verborum docet D.

Isidorus superius citatus. Et a litteris quas gra-

matica proficitur eam litteraturam dictam, as-

serit D. Aug. ubi disertè agit de occasione in-

ventionis grammaticae, et discretionis littera-

rum, syllabarum atque verborum.

De figura, numero, & potestate litte-

rarum. Cap. III.

Littera igitur quas Hebraei *othoth*

appellant, quantum ad no-

mina duae et viginti sunt, omnes

consonantes, quippe quae non per se,

sed cum vocalibus sonant, et si *y* et *n* cheth, et

hain, cum in fine proferuntur non nihil soni vi-

deantur habere, ut statim videbimus. Quan-

tum vero ad figuram octo, et viginti sunt ob-

cap. 9.
Littera
apud He-
braeos.

quomo-
do & vn
de dicat.
ca. 4. 3.

Defini-
tio lra.
e lib. 1.
Etymo-
log.

cap. 3.

lib. 2.
De ordi-
ne c. 13.

Lra He-
braeoru
22. &
quantu
ad figu-
ram. 28.

servant

Chaldei
Siri, &
Arabes
eundem
litterarū
numeriū
habent.
Græci 24
litteras
habent,
latini 23
a in pro-
logo ga-
leato vt
superius
pag. 29.
b pa. 399
In Ga-
leato.
Numer
librorū
sacrorū
iuxta nu-
merum
litterarū
alphabe-
ti.
d li. 1. &
2.
e li. 1. ce-
tione 1
supput.
1. & 2.

seruant etiā Chaldaei, Arabes, & Syri (Græcis qui quatuor, & viginti; & latinis qui tres et viginti litteras habent, exceptis) secundū I sidorum. Sicuti vero sunt viginti et duo elemēta, per quæ scribimus Hebraicè, omne quod loquimur, & eorum initijs vox humana cōprehenditur, ita ēt D. Hierony. ^a testante, loco iam adducto, viginti duo volumina sacra supputātur; quibus quasi litteris, et exordijs ī Dei doctrina tenera adhuc, & lactens viri iusti eruditur infantia. Et hanc cōparationē litterarum ad sacrorum codicum numerum Epiphanius ^b in lib. de mēsuris et ponderibus, et post ipsum Abulēsis ^c late prosequuntur. Hodie vero alia est nostrorum Canonicorū librorum cōputatio, vt ex Sacrosancto Tridentino Concilio apparet. Cui adiunge inter alios, perdoctum Theologum Renanum Benedictū Andegauensem lib. Stromatum ^d in vniuersum organum biblicum: Late ēt Sixtum Senēsem ī sua bibliotheca, ^e ubi triplicem Hebraeorum varietatē, in sacris voluminibus veteris testamenti, computandis, refert. Quarum primā, ad præcitatum, viginti duarum litterarū Hebraicarum numerum, accomodatam, superiores auctores, Origenes, Gregorius Theologus & alij sequuntur. Secundā, ad viginti quatuor litteras

Hebræas

Hebræas (triplicata littera Iod) accomodatam, nonnulli Græcorū, ob 24 litteras Græcas, & pleriq; latinorum amplexi sunt. Cui ēt illū numerum 24 seniorū, (quorū D. Ioa. in Apocalypsi ^a cap. 5. 8. versu. meminit) adaptarunt. Quod idem ex Primasio Beda in eo loco Apocalypsis, & alijs tñ Latinis quā Græcis optime prosequeris. Tertiā vltterius supputationē, iuxta præcitatum numerum 22. litterarum, additis duplicibus litteris, ordinatam & constitutam ab eisdem Hebræis, tradūt Epiphanius, et Sixtus Senēsis superius citati, vnde 27. libros sacros enumerant, vt inferius videbimus. Duplici autē litterarū, & characterum ^b cap. 4. figura, & forma Hebræi vtuntur; altera est, Vide E-
liam in
præfa. li-
bri sui.
Electus.
Duplez
litterarū
figura a-
pud He-
bræos.
Accent^o
& valor
litterarū
semper ī
primā lit-
tera col-
locatur.
Valor &
potestas
idem.

quæ pertinet ad priuata negotia, quæ dicitur littera cursiua, cuius quidem plures habent formas: alia in Biblijs sacris, quæ appellatur מְרוֹבָעַת me-
rubaghath. i. quadrata, & ēt littera mysterij à verbo מְרַבָּח rauagh, quod significat, quadrare. Vtrarūq; figura, nōia, et potestates inferi^o subiijciuntur. Sed est aduertendum in harum omnium duarum, et viginti litterarum nominib^o, accentum, et valorem, (quem potestatē vocant) semper in prima littera collocari, vt Aleph, valet, A, ī qua quidem littera accentus, & valor siue potestas simul collocātur, sic de reliquis. Valet autē א, A

S	Sein	שׁן	שׁ	Hæc littera sonat S, cum puncto in sinistro cornu, i dextro vero magis stri det quam S.
T	Tau	תו	ת	

De Litterarum diuisione. Cap. III.

lib. 16. sintaxis artis græ mar. ca. 16.
 Sex lîra hebræo- rû nec a- pud græ cos, nec apud lati- nos in- ueniun- tur.
 Mono- syllabæ 14. scilicet
 lîræ qua- tuorde- cim.
 Octo bis- syllabæ.

LITTERAE Hebraorum ut iam uides multiplicem sonum habent multiplicemq; partitione sortiuntur id quod alias tradit late- petrus Gregorius^a. Quam ob rem sequentia ma- xime adnotanda sunt. Primo hebraeos sex lite- ras habere, quas nec greci, nec latini agnoscunt, & sunt istæ. א ב ג ד ה ו ז earumque omnium, quatuordecim monosyllabas esse, licet apud lati- nos omnes monosyllabæ sint. monosyllabæ sunt 14. scilicet א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ל מ נ פ ק ר ש ת. Re- liquæ uero octo bisyllabæ sunt uti apud Græcos fere omnes. א ג ד ו ל ס ע צ. Secundo notandum ex his litteris septem duntaxat inter se non par-

uam

uam habere similitudinem, & affinitatem, ut oculis ipsis conspicias.

Septem litteræ similes.

ב נ ד ה ו ט ס כ נ ר ח ו ט ס

Ex his quatuor dicuntur quadrata בגדכ bega- dam, & alia quatuor rotunda כנסר chenasar. Sunt autem in sono similes צ ס ש licet ש molli- ter, & asperius, & uehementissime proferantur.

lîræ qua- dratæ lit- teræ ro- tundæ.

Tertio notandum omnes has litteras diuidi cõ- muniter iuxta prolationis instrumenta, & sic quatuor sunt labiorû quas hebraei dicunt אותיות השפה othioth hasafa, & sunt hæc בוקף Bu- maf.

Diuisio litterarû iuxta p- lationis instru- menta.

Alia sunt dentium, quæ dicuntur אותיות השנים othioth hascinnaim, et sût quinq; ut שרץ זאסאז. Alia quinq; dicuntur אותיות הלשון lit- teræ lingue, othioth halascõ et sût hæc דטלנת datle- nath. Quatuor palati appellatur אותיות החך othi- ioth habcech, & sunt גכקכ ghibcak. Sunt, et alia

Guttu- rales mē- ti tenen- dæ.

quatuor gutturis quæ dicuntur אותיות הגרון othi- ioth hagon & sunt menti tenēda cum passim de illis sit agēdum. Eas tamen Elias Leuita uo- cat מבלבלים mebalbelim idest confusorias seu confundentes: suarum etenim exceptionum ua- rietate uniuersam linguæ sanctæ grammaticã confundunt & inuoluunt. Quarum duæ primæ uidelicet א, & ה, sunt de numero litterarum

munere, & punctuatione hic dicenda erant, quæ
 nō tam facile à tyronibus percipiētur; sed de illis
 aptius dicemus cum de ratione syntaxeos agen-
 dū fuerit^a, & aliquid inferius^b. Sexto notan-
 dum, duas litteras ן & ם difficillimam apud he-
 bræos habere prolationem^c: proferenda tamen
 sunt ex gutture, & ex intimis pulmonibus, ita
 ut per nares pronuntiatio exire videatur, ut ם׃
 ngham, idest populus proferemus ngham, & in
 dictione ם׃ nghen, idest, fons, siue oculus dice-
 mus ghen, vel nghen, & ם׃ dicemus him, & in
 dictione ם׃ homer, mēsuræ genus, & ם׃ hugh,
 quod significat coquere inter prunas, & ם׃ cum
 vocalibus longis facit ם׃ hga, ם׃ hnghe, ם׃ hghi,
 ם׃ hgo, ם׃ hgu, secundum Sanctes Pagninum.
 Septimo notandum, quasdam ex prefatis lit-
 teris duplicem sonum, & prolationem habere,
 adueniente quodam puncto appellato ם׃׃ da-
 ghes, posito in medio litteræ, de quo aptius dice-
 mus infra hoc eodem libro 1. ubi etiam de pun-
 cto ם׃׃ mappik^d. Similiter etiam quando in
 littera ם׃ ponitur punctus ad latus dextrum qui
 appellatur ם׃׃ iamin facit Sc, nostrum, siue gra-
 cum, & durius profertur ם׃ scin, & est propè
 hebræum, ut dicitur ם׃׃ sciboleth spica. Quā-
 do verò ponitur punctus in sinistro cornu, siue la-
 tere

lib. 6. c.
8. & se-
quenti.

ca. 15.

^c Prola-
tio ן &
ם diffici-
lis apud
hebræos

Duplex
quarun-
dam lit-
terarum
sonus &
prolatio

cap. 15.

cap. 19

De va-
riet. pro-
lationis
ם.

tere. & qui dicitur ם׃׃ semol, similis est ם׃, eum-
 denique sonum habet, ut S, & proprie Ephrai-
 miticū est, inde dicitur ab eis siboleth, & est de-
 nique S distans à priore, & tendens ad ם׃. Hu-
 ius prolationis, & nominis varietas in causa
 fuit, ut plurimi Euphratorum occiderentur à
 Gaaladitis: nam cum Euphrati confugerent
 ad Gaaladitas, quasi Gaaladite, iussi ab ipsis
 pronunciare ם׃׃ sciboleth, idest spica, lenius
 iuxta suæ linguæ proprietatem proferentes ם׃׃
 siboleth, trucidabantur ut legitur apud Iudicū
 historiam. Varietas autem huius puncti uariat
 significatum, quia quando in dextro cornu po-
 nitur unū significat, & aliud quādo in sinistro,
 ut patet de uerbo ם׃׃׃ naga sc; & dicemus infra.
 Arabes hebræos imitantes duplicem ם׃ habent: he-
 bræo. n. eorū ם׃ sin, euphratorū respōdet ם׃׃ sin.
 Octavo notandum, quod ex his litteris alphabe-
 ticas quinque earum sunt duplices, quæ etiam fi-
 nales nuncupantur, & si Elias Leuita in suo
 cantico primo, & R. Abraam aben eZra, eas
 inter alias litteras consonantes minime compu-
 tent eo quod sint ad ornatum, & decorem scri-
 pturæ inuētæ, in quo falluntur, cum sint cōsonan-
 tes, & mysterijs plenæ, ut videbimus. Sunt er-
 go istæ litteræ duplices, quas hebræi etiam exten-
 sas

Euphra-
torum
platio fi-
bi causa
ruinæ.

ca. 12. 6.

li. 4. c. 2.

Litteræ
duplices
& exten-
sæ.

Finales
sunt cō-
sonantes
cōtra E-
liā leui-
aben ez-
ra.

fas appellant, & explicatas, פֶּשְׁעוּתוֹת pescutoth, solent enim extense in fine poni:

כ מ נ פ צ
ז ח ט י ק ל

Duplex mem apertum, & clausum. Duplices etiam dicuntur ob duplicem figuram, ut hic vides: & ideo ab hebraeis dicuntur כפופות chesufoth, hoc est duplices, & reflexe. Exemplum utriusq; אמא amah ancilla: אמ em mater: mē prima dictionis, dicitur mē apertum, hebraice אמ מתחלה mē pethubca: secunda vero dicitur

אמ סתומה mem sethuma: hoc est mem clausum, quod quidem & si secundum proprietatem, & naturam harum litterarum in fine debeat semper collocari: sicuti mem apertum in principio, et medio; nihilo tamē minus, אמ, mem clausum

reperitur apud Esai. in principio dictionis לרבה המשרה lem arbe hamisrah, id est ad multiplicandum principatum; vulgata multiplicabitur eius principatus: quod idem est cum tempus pro tempore ponatur, et idem manet sensus. Non vacat autē mysterio poni, mem clausum, & finalem litteram, in principio illius dictionis, למארבה, ad modum namque positionis illius littere, contra situm, & naturam aliarum, significatur à propheta, clausa, & inuiolata virginalia virginis Maria claustra futura, per qua-

me-

mediator ille qui principatum, & imperium spirituale multiplicaturus erat, sine medio transiurus fuerat, & sic fuisse in sanctissima virgine ordinem, & naturam litterarum permutandum. Et hoc est quod in hebraeorum Talmud in tractatu sabbati dicitur; Mem clausum significare materiam clausam et abstrusam, de quo vide Galatinū: licet quidā fabulosus author hoc mysterium referat ad solem, qui retrorsum per umbram reuersus fuerat, et Forerius Esai. mysterium prædictum irrideat, & vitium impressoris fuisse credat. At maius vitium scriptoris putarim, mysteriū illud obscurare, quod omnes docti, & ipsimet hebraei admittunt, & illud etiā confirmat Zamoren. olim hebraeus vir catholicus in epistola ad Iudaeos Romæ degentes, & optime Adamus Delphius, & Petrus Brutus episcopus Catarensis aduersus Iudaeos, & R. Hammay in lib. Sanedrim: qui ex litteris illis colligebat tēpus aduentus Messia, ut videre est apud Sixtum Senensem in sua bibliotheca sancta. Mem apertū מ, etiā reperitur cōtra litterarum naturā in fine apud Esdrāם פרוצים hem perutsim, hoc est ipsi diruti vel rupti.

Præterea aduertendum has litteras finales, seu inferiores nunquā sub se habere vocalium

G puncta

lib. 4. c. 19. & li. 7. c. 23.

b Vide thesaurum verborum רבה co. 2609

c cap. 9.

d cap. 4.

e d. c. 9.

f tom. 1. lib. 3. p. 270. c.

Vide q̄ scribimus de diuinis arcanis, c. 12. sub finem.

g li. 2. c. 2. 13.

h Finales nunquā hēnt sub se pūcta duabus exceptis

puncta; nisi duabus exceptis, Kaf ultimum, & Nun finale: Kaf necessario habet kamets, aut sceua, ut לך לך lehc lehca, idest. abi tibi, et ubi cum est, recipit daghesch, sonat ut kof exilis, ut in psalmis ibi וואדך וואדך deka, idest, et confitebor tibi. Nun habet aliquando kamets, ut תרנה תרנה

• Pf. 117. 28.

• 1. Reg. 18. 7.

Pf. 51. 16

na, idest, cantabitis: et in libris Regu^b ibi וואדך וואדך Sed quando nun recipit kamets potest dupliciter scribi; primo sequendo litteram, ut in exemplis.

Secundo precedendo litteram, & posito kamets paulo inferius, uti Gen. ^c ibi וואדך וואדך nataharena, idest, & conceperunt: ubi punctum kamets ad nun refertur: & ita in libris castigatis sub Nun ponitur kamets; idem etiam Kamets sub nun finale, alijs in locis sacre scripturae, frequenter reperies. Iuxta ergo hunc numerum duplicium litterarum, quae quinque

^d Duplices litterae, duplices et libri sacri.

sunt: quinque etiam enumerantur ^d duplices sacrae paginae libri, authore D. Hieronymo ^e, & hi sunt: primus, & secundus Samuelis, qui apud nos dicitur primus, & secundus Regum. Duo,

^e In praefatio. ad lib. reg. tom. 4.

qui Melachim, nos tertius, & quartus Regum. Parlipomenon primus, & secundus, primus & secundus Esdrae. Hieremias cum Kinoth, idest, lamentationibus. Modus autem perquam facillime figurandi litteras advertendus est: oportet. n.

ut

ut preceptores seu magistri suos discipulos assuefaciant in scriptura hebraea, idque facillime prestabunt, si sex tantum litteras figurare, dexterè & expedite noverint; uidelicet, ו ו ל כ נ ק. Ex tamen sex litteras conficiet, nempe ו ו ל כ נ ק. Ex littera ו tres componet, uidelicet ו ו ו. Ex ל, una tantum ל. Ex כ duas uidelicet כ כ. Ex ג, una scilicet ג. Ex ט, tredecim, scilicet ט ט ט ט ט ט ט ט ט ט ט ט ט. Ex his ergo sex litteris predictis hebrae viginti sex litterae conficiuntur, quae numerum reperies in illis quatuor litteris ineffabilis nominis יהוה Iehouah, na importat decem quinque & sex, alterum quinque, ut constat ex dictis inferius: & sic conficitur numerus praefatus.

Modus facile scribendi hebraice.

Numerus litterarum in nomine Dei ineffabili reperitur.

^a lib. 10. cap. 5.

Ultimo advertendum unamquamque harum litterarum praedicti alphabeti peculiare habere significationes, quas in praesenti longum foret recensere; studiosus, et diligens lector eas omnes poterit videre apud Pagninum ^b, & Martinum Gilbertum de litteris hebraicis ^c post D. Hieronymum. & Abulensem in galeato, & Eusebium de praeparatione euangelica ^d, quibus addendi sunt perdoctus Societatis Iesu Bellarminus, & Cornelius Bertamus in suis inst. qui has alphabeti etymologias studiose prosequuntur, & diligentissimus Paulus Scaligerus doctus & nobilis marchio in

^b lib. institut. 1. cap. 3.

^c cap. de significatione ex litterarum natura.

^d lib. 2. cap. 10. 11.

G 2 episto.

dum erit. Et ut unico verbo oia de **ק** **ה** quiescētia, cōplectaris, dic ea semper quiescere cū uocalib. caruerint, nisi **ה** fuerit mappikatū. Vau in medio, et in fine, tātum sub cholē et sciuresc quiescit: sed iod in medio post **K** amets, t sere, **ס** segol quiescit, ut **דְּבָרָיו** deuarau, idest uerba illius, **עֵינֵי** nhenai, idest oculi mei, **דְּבָרָיָהּ** deuarehca, idest, uerba tua. Aduertendum autem, quod semper post hirek in fine dictionis posito, ponitur **ו** iod littera, quæ maneat otiosa: ut in illo loco Eccl. **אֲנִי בִלְבִי** amarti ani belibbi, idest, dixi ego in corde meo. Secūdo notandū, litteras **ו** et **ו** iod etiā sine punctis legi tribus in casibus: licet aliās per superius annotata otiose essent remansura. Primus ergo casus est in nomine **יְהוָה** Iehoua, utraq; enim **ו** **ו** sonant ut consonantes. Secundus, cum **ו** **ו** in fine dictionis iunguntur, quia tunc licet prima maneat otiosa, **ו** non legitur, secūda legitur, ut patet in dictione **אֲדֹנָיו** adonau, idest dominus eius: dices enim adonau, et non adonau. Tertius quando **ו** Iod ponitur post **A**, uel **ו**, uel **ו** semper profertur, ut **שִׁפְתָי** fathai, idest, labia mea **בָּנִי** banui, idest, adificatus, **גֹּי** goi, idest gens. **ו** uau etiam in fine prootiosa, fertur, post **a**, **e**, **ו** **i**, ut **אֵלֵי**, **ו** **ו** **ו**. Post aliud punctum non leguntur **ו** nec **ו**.

Quo-
mō uau,
& iod si
ne pun-
ctis legā-
tur.

Iod sē-
per po-
nitur in
fine di-
ctionis
post hi-
rek.

*Eccl. 3.
17.

Vau &
iod, i tri-
bus casu-
bus sine
punctis
legunt.

Nomē
Iehoua.

Cū uau
& iodin
fine di-
ctionis
coniun-
guntur,
prima
manēte
otiosa,
secūda
legitur.

De

De diphtongis. Cap. VI.

NULLI dubiū esse debet, quin apud hebræos diphtongi reperiātur. Nam cum diphtongus sit elocutio quadam monosyllabica, duarum uocum cōmixtarum sub unico puncto, quæ apud hebræos pluries inuenitur, necessario cōsequitur dicendū, in lingua sancta (quod etiā alij asserunt) diphtongos esse, sicuti **ו** in alijs linguis: quarum quidē cognitio ad rectam syllabarum, **ו** dictionum lectionem est perquam necessaria. Diphtongos tamen in duplici reperiri differentia, author est Ioannes Phocensis in suis rudimentis hebraicis capite de sceua. Aliæ ergo sunt propriae, aliæ uero impropriae. Propriae sunt sex **Af**, **Ef**, **If**, **Ai**, **Ei**, **Oi**. Vnde in **Ezech.** dictio **ו** tau ibi posita non legitur tau, sed taf, idest signum, **ו** in lib. **Gen.** **ו** ibi **ו** ghesaf, idest Esau. Item et apud **Zach.** **ו** ibi **ו**, non legitur chisleu, sed chislef, idest Nouember. Et in libris Regum **ו** ibi **ו** nō legimus **ו**iu, sed **ו**if, idest Aprilis. Græcos hinc suas diphtōgos habuisse Phocēsis affirmat, dicentes, astocratorē pro autocratorē, idest Imperatorē, et esangelion, pro euangelion, habet. n. F, cum **ו**. apud græcos nō parua cognationē, de qua re uide **Becanum**. Igitur post uocales longas, **ו**

Quid di-
phton-
gus.

Diphtō-
gi apud
hebræos

Diphtō-
gi dupli-
ces.

a cap. 9.
4.

b 25. 25.

c 7. 2.

a3. Reg.
6. 2.

e Græci
ex he-
brais su-
as diph-
tongos
desum-
pserunt

f in sua
her-
math.
lib. 6.
pag. 127
& lib.
10. hie-
rogli. in
fine. vn-
de non
parua d-
sumitur
cōiectu

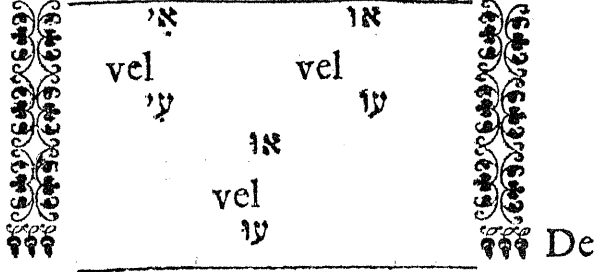
patach

ra prolationem græcam tam in diphtongis, quam in alijs litteris, corruptam hodie fore: id quod Burvenis, & Becanus & alij affirmant.

patach sequitur uau, semper proferri debet, ut di-
 *28. 10. phtongus, modo superiore, & sic apud^a Esaiam
 b Sicuti apud Ezech. cap. 35. 8. Fabri-
 cius Capitonius lib. 1. in stit. c. 3. legi ait, sed in biblijs correctissimis non est ibi sceua: sub 1.
 c 42. 3.
 d 20. 15
 e 22. 13.
 f 1. 4.
 ibi, tsau legemus tsaf, idest, praeceptum: & idē
 quando sub 1 uau in fine dictionis, est sceua:
 quia tunc eodem modo legi debet, ut חרף haraf,
 idest, montes eius.^b Sed licet secundum eundem
 Phocensem, hac pronuntiatio superiore modo fie-
 ri possit, nihilominus communis omnium usus
 aliter se habet, non enim dicunt taf, sed tau, cui
 tamen usui magis est adhaerendum.

Chai reperitur in psalmis^c ibi חאי chai, idest, vi-
 uum cū patach, uel chai cum kamets, ut חאי chai
 & apud Iobum^d inuenies alterā diphthongum,
 chail, ut חיל, idest diuitia, seu facultas, aut a-
 bundantia. Et apud Hier.^e & Esaiam^f inue-
 nitur ultima diphthongus. Propria uidelicet hoi,
 ibi חוי, idest uae, & גוי, idest, gens, quas po-
 steriores diphthongos etiam latini obseruant.

Diphthongi impropria dicuntur, quia licet sub
 una syllaba sit duarum uocum cōmistio, tamē
 in prolatione una tantum uox sonat, & sunt
 tres huiusmodi diphthongi impropria.

De litterarum permutatione.
 Cap. VII.

DLVRI MVM refert ad exa-
 Etam legendi rationem, ut cogno-
 scamus uersatilem quarundam
 litterarum naturam, qua saepe
 una alterius locum occupat, & in dictionibus
 una pro alia, non sine ratione substituitur, tam
 apud hebraeos, quam etiam apud grecos, & la-
 tinos, ut ostendit Ioannes Goropius in sua her-
 mathena^a, quamuis hanc frequentissimam lit-
 terarum commutationem ad corruptelam he-
 braeorum perperam referat. Porro de pluribus
 litteris pro alijs commutatis in varijs scripturae
 locis inferius agemus^b. Quam ob rem primum
 notandum litteras אהוי eheui, de quibus supe-
 rius^c diximus, secundū omnes inter se permuta-
 ri: & ideo א aleph uice י יו יל יו ponitur mul-
 toties, & ipsum י uau saepe uice א ו, è con-
 uerso, & hoc signo י supra י, uau posito, uel
 supra י iod in sacra scriptura notatur: si est su-
 pra iod aliquando denotat illud esse loco uau,
 et si est supra uau denotat illud esse loco iod.
 Idem etiam signum super alias litteras posi-
 tum inuenies, ut אים. & tunc significat varie-
 tatem

^a lib. 9. pag. 218
 Litterę pro alijs commu-
 tantur.
^b lib. 7.
^c lib. 5.
 Litterę eheui permutantur inter se.
 Varietatis lectionis signum.

tatem lectionis. Præterea א ו ה pluries permu-
tantur inter se: præsertim in verbis, in aliqua ip-
sarum litterarum, aut quando ex verbo nomen
efficitur: hæc tamen mutatio nullo symbolo nota
tur, nec multū refert modo illud scire. ה Ponitur
etiam ו vice ל vel ל א quando in fine ponitur tunc
enim est ac si ל esset in principio illius dictionis
ut patet apud Gen. ^a ibi: וַיֵּלֶךְ פַּדְאֵן וַיְהִי עֵצֶר וַיֵּלֶךְ פַּדְאֵן
nah, idest et iuit in padan ubi ה in fine denotat
ל in principio dictionis ac si dixisset וַיֵּלֶךְ אֶדְאֵן
dan. et etiam ponitur aliquando ו vice ו uti ibidē
leges ^b ibi: וַיֵּלֶךְ אֶדְאֵן, idest tabernaculum eius: Sic q̄
וּדֵס הַפּוֹנִי לֹעֹז אֶדְאֵן ac si dixisset וַיֵּלֶךְ אֶדְאֵן.

Alia litteræ consonantes etiam ad inuicem
permutantur, ut ב loco ג א ו vice כ א ר loco
ח et loco ו: et ו loco ס: et ס loco ו nun, et ecōuerso.
ע etiam ponitur loco ח. ק loco ג א ו vice כ א ר loco
ע in summa hæc sex litteræ ש ו ז ח א ו ש quæ co-
gnatæ dici possunt, quia parum sono differunt,
sæpe permutantur ut sunt combinatæ. Nomen
enim quod cum ש scin scribitur aliquando inue-
nitur cum ס samehc, א e conuerso, א similiter
in alijs. Vide decē et nouē dictiones, quæ cū scri-
buntur per ש scin, tamen cū ס leguntur: in thesau-
ro in verbo שׁוּט, et hoc modo Rabbini scribere so-
lent, ס samehc pro ש scin. vide etiā in thesauro,
verbo,

^a Genes.
28. 7.

^b Gen. 9. 21

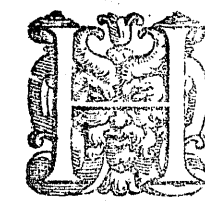
Sex litte-
re cogna-
ta.

verbo, א ו ה aliquādo ה mutatur in ו daletb, quod
est magis Chaldaicū. Hæc mutationes nō inuer-
tunt inflexiones nominū, aut verborū, sed nomē
quod scribitur cum וna, aliquando cum alia,
scriptum inuenitur. Horum omnium exempla
in presentiarum adducere non fuit opus, cum fa-
cile illa apud Pagninum possis legere ^a. Hæc autē
litteræ seruales aliquando deficiunt, siue latent
uti latius videbimus in tractatione de verbis
imperfectis א tradit Pagninus ^b, aliquādo re-
dundant, ut ו ל ל laila pro ו ל ל lail, idest nox:
sed hæc וsu scripturæ, euidentiora tibi reddentur.
Porro de litteris in lege transmutatatis videbi-
mus inferius in fine.

^a lib. 7.
inst. ca.
26. & 16

^b lib. 1.
inst. cap.
25.

De notis numerorum. Cap. VIII.

Ebrai à quibus Græci, א Chaldaei
mutuātur per hæc alphabeti lit-
teras numerant, eisque utuntur no-
tis, א non ut latini, qui ciphris si-
gnant, quas ספירה sephira dicunt, idest nume-
ratio hispanè dicuntur, Guarismo, א etiam di-
cuntur lato vocabulo Ciphra, littera pro parte,
quarum etiā hoc in opere mentionē faciemus. et
id quod alias hieroglyphica dicunt ad ciphras redu-
cunt. Distingunt igitur omnem supputandi ra-
tionem

Græci, &
Chaldæi
ab He-
bræis ra-
tionē nu-
merandi
per litte-
ras alpha-
beti mu-
tuarū.

Ciphra
quid sit.

60 DE NOTIS NUMERORVM
 tionem in unitates decades, & centurias, idque
 ordine alphabetico.

V N I T A T E S.

9 8 7 6 5 4 3 2 1
 ט ח ז ו ה ד ג ב א

Deca-
 des.

D E C A D E S.

90 80 70 60 50 40 30 20 10
 צ פ ע ס נ ד ל כ י

C E N T V R I Æ.

900 800 700 600 500 400 300 200 100
 ק ר ש ת ה ג ד ב א

Solent etiam ad alias centurias assignan-
 das post 400. adiungere ipsi ה alias notas, ut

1000 900 800 700 600 500
 תק תר תש תת תתק תתק

M I L L E N A R I Æ.

5000 4000 3000 2000 1000
 אה אה אה אה אה

Sic punctato Aleph à parte superiore cum
 duobus punctis efficiuntur unitates millenaria,
 licet aliqui cum virgula recta infra scripta id
 significari contendant, ut א Mille, א 2000. &
 sic

sic de reliquis. Similiter additis decadibus, &
 centurijs sunt decades, aut ceturia millenaria.

Unitates sic componuntur.

19 18 17 16 15 14 13 12 11
 ט ח ז ו ט * ד ג ב א

* Pro quindecim non ponunt ה cum unū ex
 dinis nominibus sit, sed loco illius ponūt ט 15.

Decades sic componuntur.

29 28 27 26 25 24 23 22 21 20
 ט כה כו כז כח כט כ כ

Ex his aduertes diuersam discriminis ratio-
 nem Hebræos obseruare in numeris litteralibus
 exprimendis, & cyphris. Nam numerum ma-
 iorem ad dexteram collocant, ut א, maior nu-
 merus est י, decem significans: quàm א, unum
 importans: sed si cyphris, scribatur minor ad
 dexteram ponitur, ut 12. Nam 1. ad sinistra, id
 est decem, maior est, quàm 2. qui est ad dexteram.

De nominibus uero numerorum dicemus
 secundo libro, cap. septimo, ubi pro-
 prior erit locus, quoniam de
 nomine et uarijs nume-
 rorum speciebus
 agendum
 erit.

De

^a fol. 154
in fine.

patet apud^a Fabritium in suo dictionario Syro chaldaico; & concordat uerbum Syriacum in eodem cap. loco apicis positum: uidelicet מֵרֵטֵי mortò, à uerbo מֵרֵטֵי morit id est lineas ducere. Apex hispanè dicitur rasguito, et italicè raschio qui differt quidem multum à punctis. In qua sententia est D. Aug.^b Isidorus etiam & D. Thomas & Christianus Druthman, quos sequitur & refert Xistus Senensis in sua bibliotheca Sancta^c et fuisse tum temporis apices, cum litteris eheui, pro uocalibus antiqui utebantur: ex Francisco Raphaelengo superius citato, satis constat. Vnde puncta hodierna, et uocales idè sunt.

^b in lib. 1
de ferm.
Domini
in mon-
te.

^c lib. 2.
verb. io-
ta. pag.
159.

Quid vo-
calis, &
quomo-
do profe-
ratur.

Vocalis est littera, quamprimum apta in uocem arterialem prodire, adhibita sua uniuscuiusque uarietate: solo namque hiatu ex intimis uisceribus, nullo extraneo assumpto instrumento profertur.

Vocalis
à syllaba
differt.

Vocalis differt à uoce, siue syllaba, quia syllaba nihil aliud est, quàm coherentia litterarum & punctorum, quæ rictum oris pro diuersitate litterarum aperit, ut א א & similia.

Syllaba
quid

^d lib. 1.
ethimo.
cap. 15.

Vel (si uis) syllaba est applicatio litteræ ad punctum; uno namque spiritu sub uno accentu consonans, & uocales proferuntur. Et^d secundum Isidorum uocalis, abusive dicitur syllaba,

cum

cum syllaba proprie sit ex multis litteris, syllaba enim græcè, latinè est conceptio, siue complexio; à litterarum complexione. Vnde apud hebræos una littera cum uocali, seu uocalis, littera adiuncta, syllabam constituit. Aliquando fit syllaba ex duobus consonantibus, et uocali, ut אב au id est pater: & aliquando ex tribus consonantibus, & uocali, ut אבירא kofete, id est ueritas, & etiam sine consonantibus ipsa uocalis per se syllabam constituit, ut statim uidebimus: hebræi uero solummodo in alphabeto collocant litteras habitu uocales; & uoces actuales, siue syllabas extra uersum illius, ut א kamets, quæ est littera A, et uox actualis, siue syllaba אבירא kamets: licet latini uocum notas, cum cæteris litteris insertas habeant.

Vocalis
abussive
syllaba.

Vocalis
cum una
littera
apud he-
bræos syl-
labam con-
stituit.

Puncta
cur vo-
cales.

^a cap. 7.

^b lib. 1.
etymol.
cap. 3.

Discrimi-
nen in-
ter con-
sonantes
& vocales.

Puncta, uocales dicuntur, quia sonum, qui intelligi possit sine ulla prorsus adiectione reddunt, & sic uocem, aut syllabam per se nulla adiecta consonante constituent, uti Aristo. de arte poetica^a, et Isidorus^b tradunt. Quæ ratione uocales à consonantibus differunt, quippe quia consonantes diuerso motu linguæ, uel impressione labiorum efficiuntur, & per se minime sonant; sed iunctis uocalibus, quæ quidem se habent ad instar luminis, littera uero ad instar co-

I lorum;

Similitudo litterarum, & vocalium.

Elementorum nomina profertur, ipsa vero elementa nequaquam.

Punctorum denominatione.

Cat. 1. 11.

Dan. 10. 11. & 1. 44.

Esa. 24. 26. Cat. 3.

lorum; & ideo rectè Priscianus, & Valensis, dixerunt consonantes esse litteras, quæ vocibus adiunctæ instrumentorum adminicula in pronuntiando requirunt. Hoc denique est quod Socrates in cratilo Platonis cum hermogene loquens aiebat: elementorum nomina proferruntur, ipsa vero elementa nequaquam: quod hic locum habet, quia sola potestas, et vis litteræ dictionibus inseritur, vox autem ipsius de foris subiungitur. Qui alia circa vocalium, & semivocalium diuisionem, & prolationem studiosius videre desiderat, consulat Goropium Beccanum superius citatum, cuius Metaphysicas opiniones in presenti referre, non est huius instituti.

Puncta variè denominantur: dicuntur enim נקודות nekuddoth; ob eorum tenuitatem, et ob paruitatem à verbo נקד nakad, idest punctare, uti in canticis legimus^a ibi: vermiculatas argento, idest cum puncturis argenti. Vocantur etiam רשמים rescamim, idest impressiones, notationes, vel signationes, à verbo ראשם rasciam: hoc est, signare, imprimere, & notare: uti apud Daniel.^b Rursus appellatur תנועות tenunghoth, idest motiones, aut motus, quibus littera mouetur, & profertur à verbo תנוע nuangh, idest mouere, ^c unde secundum Leuitam Eliam^d puncta

Et mouent litteram sicut anima corpus id quod repetimus inferius: dicitur etiam punctum à verbo נקד sekad, uerbo arameo, ut uidere poteris in thesauris^a quod significat pungere. Vnde non est verum, quod apex dicatur punctus vocalis, ut dicebat^b Zamoren cū apex dicatur rascio, seu rasgo, hispane, ut iam diximus supra hoc eodem capite.

^a colum. 3101. & in dictionario Synchaldaico f. 145. col. 2.

^b Cōtra Zamorensem libro 1. suarū in sti. c. 3.

Puncta simplicia, & composita.

^c Cat. 2. & 6.

Comparatio punctorum breuium, & longorum.

De punctorum diuisione. Cap. X.

Puncta, seu vocales apud Hebræos in duplici sunt differentia, quædam enim sunt simplicia, quædam uero composita. Puncta simplicia bipartuntur, in longa, siue magna, & breuia, siue parua. Omnia uero simplicia sunt numero decem: quinque longa (quæ nuncupantur תנועות גדולות tenuoth ghedoloth, idest motiones magna & uocalibus longis latinorum correspondent) quinque alia breuia sunt, & dicuntur תנועות קטנות tenuoth chetanoth, idest motiones parua. Elias leuita in suis canticis^c quinque puncta longa, uiros personatos appellat, et מלכים melahim, idest Reges: breuia, seu parua, pigmeos, & עבדים nghauadim, idest ministros, & seruos: siquidem ministrant, & seruiunt Regibus, hoc

I 2 est

Varie-
tas au-
ctorum
circa vo-
calium
numerū

est maioribus, & longis vocalibus; ea etiam la-
tinis uocalibus correspondent. Sed hac in re non
est parua auctorum uarietas, qui aliqua ex ijs
punctis in numerum uocalium admittunt, alia
vero plane excludunt: nos tamen ueriores am-
plexabimur traditionem. Vocales igitur longae
his litteris continentur פיתוחי חותם pitusche scho-
tam, id est sculpturae sigilli, & sunt ו י וֹ - hoc est
a, e, i, o, u. Vocales breues sequens tabella de-
monstrabit.

^a Iud. 21
21.

^b Psalm.
10. 9.

Vnde di-
cat cha-
teph pa-
tach.

Puncta uero composita sunt tria duntaxat;
& dicuntur composita, quia ex duabus uocali-
bus una efficitur. Dicuntur etiam puncta ra-
pta, quae ab hebraeis שחאפיים schataphim appellan-
tur à uerbo חטף chataph, id est rapere festināter
& cum celeritate, ut in lib. Iud. ^a & lib. Psalm. ^b
Et sic dicimus chataph patach, hoc est uocalis
rapida, importans A, breuissimum. Ob
idq; puncta composita, quae rapi-
da sunt, iure breuiora nun-
cupantur.

De

De figura & potestate punctorum.

Cap. XI.

Hic igitur nomina, & potestates uoca-
lium inter se distant, At in earum
cognitione tota huius linguae san-
cta doctrina uersatur. Accipe igitur
dilucidam omnium descriptionem.

VOCALIS LONGAE.

Potestas	Nomina	Figura
A	Kamets קמץ	⋈
E	Tfere צרי	⋈
I	ChireK חיריק gadol גדול	⋈
O	Holem חולם	⋈ 1
V	SciureK שורק	⋈ 1

Haec quinque magna uel longa sunt: sequun-
tur aliae quinque breues.

Vocales

Vocales breues.

Potestas	Nomina	Figura
A	Patach gadol, hoc est Magnum. פתח גדול	א
E	Segol dicitur etiam Patach Katon, פתח קטן id est paruum, quoniam solet loco ipsius substitui.	א
I	Chiric Katon, id est, paruum, vel חיריק קטן כלא יוד, chiric beho Iod, id est chiric sine iod.	א
O	Kamets malepum cuius forma non differt a forma Kamets vocalis longae; sed differt tantum prolatione. קמץ	א
V	Chibbuz vocatur etiam שלש נקודות, scilicet lofe nekudoth, id est, tria puncta: ab hoc tamen breuium vocalium numero excludimus scilicet, non quod vocalis desinat esse, quando mouet, vt cap. 14. dicemus. Sed quia iuxta communem omnium traditionem simpliciter loquendo vocalis dici nequit, vnde separatim praecitato cap. eius naturam enucleabimus. קבוץ	א

PVN-

Puncta composita.

Potestas	Nomina	Figura
O	Chateph קמץ Kamets קמץ	א
A	Chateph קמץ patach פתח	א
E	Chateph קמץ segol סגול	א

* Vocales longae apertae ore.

Sed et notandum primo est, haec quatuor puncta kamets chateph, kibbutz, uau su-
rech, et uau holem permutabilia esse, et ab Hebraeis נקודות אחרות nekudoth achaioth: puncta nempe, germana siue sororia appellari: quoniam frequenter unum pro alio substituitur.

Breues semiclauso ore proferuntur, et puncta composita etiam.

* Secundo notandum, uocales longas plenam, et apertam, ac uiam prolationem habere, et ideo apertae ore proferri. Breues autem, siue paruae humili sono, quasi semiclauso ore, et uoce semimortua, et ideo semiuocales, et semisonae dicuntur. Quo modo etiam puncta composita proferenda sunt. Nec ideo puncta minora, seu uocales breues, reddunt alias uoces a longis distinctas substantiali distinctione: sicut apud Gracos,

Puncta maiora, et parua non constituunt uoces distinctas, nisi quia una vox est longa, altera breuis.

Gram-

Grammaticos O, Omicron, & ω, Omega, substantialiter minimè distinguuntur: nec apud Latinos A, in dictione, Arma, & ab, aliquid differunt: nisi quod prius est longum, & alterum breue: & ita apud Hebræos eæ decem uocales longæ & breues; uoces habent distinctas sensibili distinctione, uti optime Pagninus in suis institutionibus^a.

^a lib. 1. infi. hebra. cap. 14. in fi.

Puncta ad pedes consonantiũ subscribenda.

Litteræ consonantes ante uocales regulariter proferræ.

¶ & ydiuerse profertur.

Ratio diuersitatis prolationis y & ¶.

Quædo litteræ ¶ & y in fine debet scribi.

Tertio notandum omnia puncta semper subscribenda ad pedes consonantium (excepto holem, & sciurek) quia holem ponitur supra ad latus, & sciurek in uentre uau, ut in tabula ostensum est.

Quarto notandum omnes litteras consonantes regulariter ante uocales proferrædas (exceptis duabus litteris ¶ y chet, & gain) in quibuscum in fine dictionis habent sub se patach, uocalis ante consonantem, contra uocalium naturã, proferræ debet: ut ¶ ¶ ruach, idest spiritus, & nõ rucha dicimus. Similiter etiã ¶ ¶ sciomehang, idest audiens proferemus, et nõ sciomengha. Et ratio est, quia patach nõ est de essentia horum nominum, & similium ad syllabas multiplicandas: sed solũ ut ex gutture proferræ possint. Vbi cumque autem has litteras ¶ & y in fine dictionis positas non præcesserit kamets, aut patach,

tunc

tunc temporis, ut bene proferræ possint necessario debet illis addi, & subscribi patach: (quod euenit post quatuor uocales longas, nempe tere, chirek gadol, cholem, & sciurech:) qui dicitur ab hebræis גְּנוּבָהּ פְּתַח patach ghenuna, patach suffuratum, uel patach necessitatis. Et tunc accētus in penultima syllaba apponi debet, ut יֵשׁוּעַ Iesciuhng masciach, idest Iesus Christus. Præterea alia ratio huius prolationis ¶ et y contra uocalium naturam à dicto Zamorensi Hispano assignatur: ut nempe sit ad distinguendum masculinum, tam à fœminino absoluto, quàm à pronomine etiam fœmineo, quod semper habet ה he litteram in fine, & profertur hoc modo יֵשׁוּעָה Iesciugha, idest salus^a. Similiter etiam רִּחוּחַ ruchah, idest spiritus eius, rei fœmineæ.

Patach suffuratum.

Alia ratio prolationis chet, & ajn, post patach.

Pronomen fœmineũ semper habet ¶ litteram in fine.

Quinto aduertendum, quod superior adnotatio de - patach suffurato, seu necessitatis, etiã habet locum in littera ה he, habente punctum in uentre: tunc etenim patach, illi etiam subscribi debet, ut in nomine אֱלֹהִים eloah, idest Deus^b. Profertur enim Eloah, & non Elohã^c. Quod uerum est, nisi huiusmodi ה præcedat Kamets. Nam tunc illi minime subscribetur - patach iuxta normam superiorem, ut patet in di-

^a Exod. 14. 13.

^b Iob 12. 4.

^c Hebræi tamẽ cõmuniter proferrẽt eloha, & nõ eloah.

K ctione

etione ruhca רוחה spiritus eius.

Postremo aduertendum est, unam quãque harum vocalium longarum, habere in se actum, vel potentia, aliquam ex litteris otiosis, siue hebeui, ut פקד Pakad, idest visitauit, in illo puncto longo, est occulta littera otiosa & vel etiam ה ut in dictione לה lehca, ut patet in Exod. ^a ibi, לה פסל lechah phesel, idest tibi sculptile, ubi in pe illo non ponitur daghesc propter unam ex litteris heeui sub Kamets contentam in dicta dictione לה. Idem in Psal. ^b videbis ibi, בתחנתך bechafdecha batachti, idest in misericordia tua speraui, vel confisus sum, quod idẽ est; qui enim sperat confidit in eũ a quo sperat, et e cõtra ^c. Ac proinde post huiusmodi dictiones non sequitur daghesc in sequenti littera, quia cum in huiusmodi vocalibus subintelligatur littera quiescens merito excluditur per ea, quã inferius adnotabimus ^d.

De forma, & significatione punctorum. Cap. XII.

Vantum autem hæ omnes vocales forma, caractere, situ, & significatione inter se distet, nemo iam est, qui non intelligat. Et ut primo de

Daghesc non sequitur post litteras affectas vocalibus longis propter heeui in eis virtute contentas.

^a Exod. 20.4.

^b Psalm. 13.6.

^c De his litteris quã latet in vocalibus longis vide Quinque in suis inft. pag. 15. & Ifac-cũ pag. 14. & Guillel-

mum Gilbertum de litteris hebraicis. vide quã scribimus infra lib. 4. cap.

mo de kamets dicamus, habet sanè lineam parvam extensam, & sub ea punctum illi coniunctum: ut kamets. At dicitur קמץ Kamets, idest contractio vola: vel pugillus, hispane punñado, italicè pugno, ut apud Leuit. ^a leges ibi, בקמץ be-kumtso, idest in pugillo suo, deriuatur à verbo קמץ kamats, idest congregare, hinc קמץ pugillus: siquidem habet formam, & similitudinem pugni. Et si alij hanc vocalem ita nuncupari credant, quoniam collecto ore obscure profertur, sono quodam medio inter A, & O, qua in re non aduertunt vocalem Kamets sicut, & reliquas longas, aperto ore semper proferri, ut superius adnotauimus ^b.

Tsere habet duo puncta equalia, & mutuo adiacentia hoc pacto .. deducitur à verbo צור id est angustare: inde צורה idest figura angusta, & quia .. tsere angustam figuram hanc habet ideo eo nomine appellatur, et si alij aliud excogitent.

Chirek est duplex, gadol, idest magnum, & Katon, idest paruum: chirek magnum est quando punctum ad pedem subscribitur subsequente iod otioso, hoc modo יִ: sicuti etiã passim reperies in sacris biblijs quã plurimis in locis qui sese legenti offerent: et tunc est chirek gadol, hoc

K 2 est

kamets vnde deriuatur.

^a Leuit. 6.16.

^b cap. 11 notatio. 3.

De tsere denominatione

De duplici chirik.

est vocalis longa, & dicitur chirech cum iod. Et quando ponitur sub littera punctus, ut dicitur chirech sine iod, vel chirech Katon, idest paruum, & est vocalis brevis sub quibuscunque litteris ponatur. In hoc ergo hinc magnum à paruo differt, quia magnum sequitur iod paruum nō sequitur. Dicitur autem חירק chirech à verbo חרק charak, id est stridere, inde חורק chorech, idest stridens, uti in Psalm. a legitur ibi, חורק iacharok, idest stridet: & in Thren. b ibi, חורקו וַיִּחָרְקוּ וַיִּחָרְקוּ וַיִּחָרְקוּ, idest striderunt: ac proinde merito à dentium stridore, quem in pronuntiatione efficit ipsa uocalis, nomen accepit.

Chirek denomi natio.

Ps. 112 10.

Thren. 1. 16.

De duplici cho lem.

Job 39 7.

Exod. 26. 33.

Vncinorum forma vau similis, his pane dicitur vncin^o, garfio, seu escarpia vitā, & salutē redem- ptoris si gnifica- bat.

Cholem reperitur cum uau, & sine uau, solū cum puncto posito supra dictionē: ut & et utrumque est longum, & dicitur alterum cholem cum uau, & aliud cholem sine uau, cum est cholem cum uau dicitur plenum, cum est sine illo dicitur deficiens. Vnde cum cholem duplicem formam habeat; derivatur à uerbo חלם chalam; quod est pinguescere, & incrassari, uti apud Job c ibi חלם iachlemu, idest pinguescent filij eorum: habet enim uocalis ista formam incrassatam, & pinguem: quippe, quæ ex iod & uau, conficitur, ad similitudinem uncinorum, de quibus apud Exod. d uidebis. Pinguem etiā

ex eo

ex eo significationem habet, quod antiquitus uitam, & salutem redemptoris significaret: ut alij tradunt.

Sciurec etiam est vocalis longa, quæ habet semper punctum in ventre: hunc in modum & deducitur à uerbo שיער sciarak, idest sibillare, propter sibillationem eius, uti Guido Fabritius a adnotauit. Poteest etiam dici, quod deducatur à שיער scorek, idest propagine, & surculo, cuius effigiem representat. Hæc de significatione, & derivatione uocalium magnarum.

Sciurec.

Deriuatio Sciurech.

a in Dictionario Syro chaldæo.

Nunc de breuibus, & primo de - patach, quæ est uirgula recta sine ullo puncto, ut uides, & dicitur secundum antiquos פתח גדול patach gadol, idest magnum, ut iam supra diximus b: non quia sit punctum longum, seu uocalis magna; sed ad differentiam * segol, quam uocabant etiam antiqui patach paruum. Deriuatur à uerbo פתח patach, idest aperire; aperto namque ore, ut Fabritius loco nuper adducto scribit, profertur. Differt tamen - à - , licet utraque sit uocalis, quia una breuis est, & alia longa, licet aliquando - contra naturam punctorum minorum, siue breuium (quorum prolatio corripitur) producat, et dilatetur existēte post se scena quiescēte: ut וְכִתְּבָהּ לְחֶבְרֹן Zabcar

Patach.

b cap. 11

Segol patach paruum.

Discrimen inter &

Patach cōtra naturā suā produci tur.

K 3 ti, &

ti, **זכרני** *Zahcarnu*, idest recordatus sum, et recordati sumus: etiam si cum littera gutturali sceua sub se habente adiungatur, ut **שמחתי** *samachta* latatus es, **שמעני** *sciamahngnu*, idest audivimus: adhuc enim ut in locis illis; **ו** simili- bus patet, dilatatur. Differt etiam - א - quia distinguit nomen a verbo, nam in verbis, ut inferius videbimus, prima vocalis scribitur per **ו** secunda per - ut in verbo **פקד** *pakad*, idest visitavit. In nominibus vero habentibus in duabus syllabis vocalem A, illud A, per duplex vel per duplex - vel per - et scribitur, et non per - et - ut patet in dictione **דאור** *dauar*, idest verbum.

Aliud di-
scrimen
inter
& - , qd
distinguit,
modo pun-
tuatio-
nis, no-
men a
verbo.

Vnde se-
gol, &
quo mo-
do dica-
tur.

Bulla au-
rea a pri-
marijs
portati
solita
qd sit.

פתח קטון *patach Katon*, idest *patach* paruum, cuius forma constat ex tribus punctis in modum trianguli depictis, ut **ק**: **ו** deducitur a **סגולא** *segula*, vel a **סגולתא** *segulta* verbis chaldaicis, idest botrus. Vnde secundum Fabritium, **ו** alios post Eliam leuitam, *segol* nomen obtinuit, eo quod formam botri habeat. Sed melius est, ut dicamus, quod proprie deducitur a verbo hebraeo **סגל** *sagal*, unde **סגולה** *segulla*, pro re peculiari, eximie, **ו** peculiariter dilecta, **ו** subinde pro lapide pretioso, *bullae* enim aureae, quae a primarijs uiris super petus gestabatur tribus gemmis seu unionibus in modum

modum triquetri siue trianguli vel cordis distin-
cta, de qua alias Plinius^a, Asconius Pedia-
nus in tertia uerrina, et Alexander ab Alexan-
dro^b optime scripserunt. Sed **ו** haec nostra opi-
natio ex libro Paralip.^c satis comprobatur, ibi
ו super haec, quae obtuli in donum Dei mei de
peculio meo aurum, et argentum, idest proprium,
scilicet, bulla optima ex auro **ו** argento, quam
etiam obtuli, ita ut nihil mihi reseruarem, quan-
do etiam propriam bullam obtuli (ait David
Rex) ibi ergo peculium, bullam hanc dedu-
ctam ex dictione hebraea, significat: ea uero
tria puncta: **ו** segol referunt hanc regum, **ו**
principum bullam, non uero botrum.

Segol autem differt a **ו** tsere, licet utraque vo-
calis representet E, quia **ו** tsere est longa, **ו** segol
breuis, **ו** etiam circa sonum differunt, quonia
ו segol morosior est sono **ו** tsere, in quibusdam di-
ctionibus. Praeterea differunt in significationis
varietate, **ו** El namque cum **ו** tsere significat
Deum; cum **ו** segol significat articulum **ו** el,
datiu casus; ut **ו** el haisc, idest viro illi.

Accedat quoque sceua, cuius forma his duo-
bus punctis: rectis, uno supra aliud praesigna-
tur, in quo quidem differt a **ו** tsere. Dicitur,
ו sceua, a verbo **ו** sciana, quod est ad aqua-

^a lib. 33.
histor.
natur.
cap. 1.

^b lib. 2,
dierum
genera-
liu. c. 25

^c 1. Para-
lip. 29.3

Segol
differt a
tsere.

Aliud di-
scrimen
inter se-
gol, &
tsere.

El cum
signifi-
cat Deu
cu . . si-
gnificat
articulu
datiu
casus.

De sce-
ua deno-
minatio-
ne.

tum, uel aequatum fuisse. Constat siquidem, uocalis illis duobus punctis uno supra aliud aequaliter, & perpendiculariter positus. Vel etiam dicitur aequatum, uel aequale, quoniam nō plus faueat uocalibus longis, quam breuib; sed pariter utrisque praeponatur, uel postponatur. Et si alij à uerbo שׁב scub, idest reddere existimēt deduci, quia litterā quodammodo reddere facit, & ad praecedentem trahit, sicuti apud Arabes gisme, uti Isaacus aduertit^a. Alij à captiuitate quasi sit captiuus, cum dicatur עֶבֶר עֲבָרִים gheued ghabadim, idest seruus seruorum: & minister aliarum uocalium, cum nunquam per se inueniatur, sed cum alijs punctis. Verum prior deriuatio aptior, & proprior est. Praeterea Kamets chateph, quod superius diximus sola prolatione à differre, cum sit uocalis, breuis, nempe o, breue, suam deriuationē obtinebit ab his quae de Kamets superius diximus, & inferius etiam dicemus de punctis raptis.

^a lib. 1.
pag. 10.

De denomina-
tione kib-
buts.

^b 3. Reg.
20. 1. &
Prouer.
13. 11.

Ultimo loco decima uocalis קִבּוּץ Kibbuts accedit, quae ad formam scale sic depingitur, ׀ : & dicitur à uerbo קָבַץ Kabbats, idest congregare^b: congregantur namque labia huius puncti prolatione, ut in prolatione ׀ gallici; & ideo cōmuniter dicitur ab hebraeis קִבּוּץ קִבּוּץ Kibbust scepha-

scephat aim, idest congregatio labiorū. Appellatur etiā קָבַץ שֵׁשׁ scialosc necudoth, idest tria puncta. Et hinc uidetur effluxisse communis dictio hispana, Chiton, quae utuntur cum aliquem tacere, et minime labia mouere uolunt: & ita importat, clausurā labiorum: & pro, Ki, dicunt hispani, chi. Inter קִבּוּץ & ׀ sciurec discrimen est: quia ׀ sciurec est uocalis longa, קִבּוּץ est breuis. Praeterea nunquam potest poni in fine dictionis, nisi alia litera sequatur. Sed ׀ sciurec, ut uidebimus^a potest poni in quacunq; parte dictionis, uidelicet in principio, in medio, uel in fine: haec de punctorum significatione, forma, & deriuatione sint satis.

De punctis compositis. Cap. XIII.

Vincta composita tria esse superius ostendimus: primum est kamets chateph, idest kamets rapidum, differt à kamets simplici, & pu- ro: quia Kamets simplex sonat A, uocalem longam, sed sonat, o, breue, & est punctū rapidū, & tam uocalis cōposita est, quā et patach chateph, & chateph segol, et proprie poni posset sub gutturalibus loco sceua secundū Bona uenturā Bertram.^b Vnde cessant quae Isaacus hinc

Congregatio labiorum.

Verbū hispanū

Chiton

a kibbuts deriuatur.

Discrimen inter ׀ & ׀

vau scurek, &

kibbuts

׀ vau scurek est

longa,

kibbuts

est breuis

^a lib. 6. cap. 8.

׀ vau scurek potest

poni in

quacunq;

parte dictionis, kibbuts nō.

Discrimen inter ka-

mets simplex, &

chateph

kamets:

^b in sua aramea comparatione, pag. 17.

^o pag. 18 hinc inde hac in re excogitavit^a licet non soleat regulariter poni. Aduertendum tamen in aliquibus casibus purum, & simplex absque compositione poni; & nihilominus tunc non est vocalis longa, sed breuis, nempe, o, breue, & rapidum quod dicitur Kamets chatuph, ut ex usu lectionis colligitur, et Pagninus, Quinquarbo- reus atque Isaacus tradunt. Sunt tamen signa aliqua consideranda quae denotant simpliciter scri- ptum esse Kamets chatuph, et regulariter fore, ut uocalem, o, breuem legendum. Primum est, quando sceua: sequitur post nisi accentu in- terueniente infra illud quia tunc debet legi ut compositum, & sonabit, o, uerbi gratia חכמה hcohcma, idest sapientia, dicemus enim hcohc- ma, ut patet in Ecclesiastico^b & Neem.^c וְכֵרָה^c sed in dictione פָּחֶדוּ pachedu, quia accentus po- nitur infra Kamets dicemus pachedu, & non pockdu, idest uisitauerunt, ut in Thre.^d וְכֵרָה^d זָכֶרָה, idest recordata, et licet in lib. Ruth^e in il- la dictione אֶרְצָה^e, idest in terrā sit sceua post il- lud non erit, o, breue, cū eo in loco non sit natura- le sed accidentarium, ut puta, loco siue motio- nis parus, propter accentum distinguentem, ut tradit Quinquarbo- reus^f de Kamets chatuph. Verū enim uero licet hic canon iuxta hebraorū tradi-

Casus in quibus Kamets simplex legi pro Kamets rapidum ue chatuph kamets.

^b Eccl. 7. 12.

^c Neem. ult. 14. & 19.

^d Thre. 1. 7.

^e Ruth. 2. 10.

^f pag. 14

traditionem uerus sit, nihilominus (auctore do- ctissimo Alfonso Zamorese^a) huiusmodi post- uel ante sceua, ut simplex libere à latinis om- ni secluso errore legi ualet.

Secundo simplex legitur pro cōposito in fine dictionis quādo sequitur machaph, quae est uirgu- la cōnectēs duas dictiones, ut וְיִשְׁמְרוּ iscmor lo, idest custodiet eū, et וְכֹלֵרֵת colerets, idest omnis terra nō dicemus cal, sed col, ut in Ps.^b leges ibi וְכֹלֵרֵת col omni, idest omnes inimicos. In duo- bustamen locis scriptura col sine accentu praedi- cto, aut uirgula machaph legitur, ut simplex, nimirum Psal.^c ibi, omnia ossa mea. et Prou.^d ibi, omnes fratres pauperis. Vide tamen quae con- gerit thesaurus^e & quae nos dicemus^f. Quando uero machaph sequitur post * uel ה non legitur kamets chatuph, sed kamets tantum, ut patet in illa dictione Gen. 3 וְשָׂכַח לִי usciachali, idest & osculare me, & non legemus usciascoli, & in Samuele^b ibi meza-na וְיִמְצָא נָא, idest inueni- nunc, & uulgata affer mihi.

Tertio quando holem mutatum est in i, quā- uis tamen scribatur illud legi debet, ut compo- situm, & non ut simplex; ut patet in dictione קֹדֶשִׁים qua non legitur kada scim, sed koda scim, idest sancti, eius singulare est קֹדֶשׁ Kode sc, idest sanctus,

^a in suis institu- tionib. in prin.

kamets simplex legi pro Kamets chatuph quando sequitur machaph.

^b Psal. 3. 8.

Col in duobus locis scri- pturae le- gitur, ut simplex.

^c Ps. 34. 10. & 87. 7.

^d Prou. 19. 7.

^e colum. 1. 170.

^f lib. 6. cap. 7.

^g Genes. 22. 35.

^h 1. Sam. 20. 35.

Cholē muratū in v.

sanctus, vel sanctitas: at in plurali holem huius dictionis mutatur in Kamets, & ideo legi sicuti Kamets chateph.

kamets in finib. verborum precedente accente proferitur, ut:

Quarto in finibus verborum precedente accentu, simplex legitur, ut: Vnde dictio illa וַיִּקְרָא^a vaiakom, legi debet, deest & surrexit: id quod euenit etiam in futuris quiescentium secunda.

^a Gen. 4. 8. & Num. 22. 21. & 13.

Quinto quando unum sequitur post aliud, debet etiam secundum Fabritium germanum legi pro: ut in dictione בָּרָא baro, id est creauit^b. Sed eius opinatio usu & consuetudine hebraeorum facile refellitur; nam huiuscemodi kametsim semper proferuntur, ut duplex AA, et dicitur bara: veriustamen diceret simplex legi pro: quando sequitur daghesch post ipsum in littera seq. ut in Psalm. ^c ibi, כָּלוּ תְּפִילוֹת דָּוִד colu tephiloth dauid, id est finit & sunt, siue consumatae vel absolutae orationes David: ita etiam reperies apud Psalm. ^d Quibus sic visis.

Nullum discrimen inter kamets chateph, & chateph kamets, utrumque constituit o breue.

Notandum primo secundum Eliam leuitam, & alios, discrimen esse inter kamets chateph, et chateph kamets: nam primum dicunt esse, o, breuissimum, secundum uero, o, breue. Sed uerius est nullum inter utrumque dari discrimen in prolatione, sed in figura solum: idemque esse Kamets

mets chateph, & chateph Kamets, o, nempe breue, ut dictum est, ad stipulatur quoque Isaacus in sua grammatica^a.

^a lib. 1. Pag. 18.

Præterea notandum: & solū differre à patach - & segol in eo quod - & sunt uocales breues, et sonāt a, et e, breue, ut ostensum est. Poniuntur autē hæc tria puncta composita sub gutturalibus, ut docet Elias leuita^b, licet duo solum, scilicet - et: regulariter poni soleant. Kamets chateph inuenitur etiam sub gutturali, ut apud Esaiam in dictione יִתְּחַרְחֵוּ iethaorehu, id est designabit seu delineabit illud^c, & in Psalm. ^d ibi, וּקְרוּ לִבּוֹ ukrou libbò, id est, & ad prælium cor eius uulgata, & appropinquauit cor illius. Vide thes. in radice קָרַב. Et præter ista puncta bene possunt gutturales alia recipere, ut inferius uidebimus. Puncta uero raptas siue composita propter ipsas gutturales præcipue adinuenta sunt. Nam cum sub se sceua, ut plurimum minime patientur, nec etiam in medio dictionis, opus fuit ut sceua componeretur cum his uocalibus, ut easdem gutturales (quæ minus uocis habent, quam alie consonantes) moueret: non quidem uirtute sua (quamuis præcipuas partes in compositione huiusmodi obtineat) sed uirtute eius motionis seu uocalis, à qua componitur. Ac pro

Discrimen inter: & segol, & feghol chateph

Puncta composita sub gutturalibus.

^b Car. 10

^c Esa. 44. 13.

^d Pl. 54. 22.

^e colum. 2538. et 2533.

Puncta composita propter gutturales præcipue inuenta.

inde

inde sceua proferrī solet sono vocalis, cui in compositione adiungitur: ut ^a חַלְהֵם halehē, idest super eos ubi sceua nō legitur ut sceua, sed legitur ut patach cui adiungitur. Similiter eodem loco apud Mich. ^b ibi, חֶכֶךְ hechekech, idest apprehendit te, ubi chateph non legitur per sceua, sed per segol cui adiungitur.

Solet tamen quari, cur gutturales non admittant sceua simplex, & ab ipsomet composito moueantur, nimirū quando componitur cum patach et segol. Cui interrogationi fiet satis si dicamus gutturales ex gutture, et ex intimis pulmonibus iuxta ipsarum naturā proferrī: quā prolationem efficere nequit sceua; quia est uox ebes, obtusa, & tam exilis, ut vix, vel nunquam audiatur, unde excogitanda fuerunt, vocales, quæ id efficerent. Atque eo modo punctum sceua produceretur, & gutturalis dilataretur: quod optime fit cum patach et segol, & non cum tsere, aut chirec, cum in istis diuersa ratio sit.

Notandum rursus, quod licet punctum compositum -: propter gutturales præcipuè inuentū fuerit, nihilominus tamen in aliquibus casibus -: secundū ea quæ tradit Quinquarborus^c inuenitur sub alijs litteris, quæ gutturales nō sunt.

Primo quando in eadem dictione est littera dupli-

Rō quare gutturales nō admittunt sceua simplex, sed compositum.

^c pag. 13

duplicata; quoniam tunc prima littera habenti sceua additur patach, ut sit chateph patach -: ut in dictione חַלְהֵם vegalalu, idest deuoluerēt ubi prima littera duplicata, quæ est ל lamed habenti sceua additur patach, & fit hoc modo -: Et idem fit in dictione חַלְהֵם tsilale, idest umbra. Quod etiam fiet quando accentus rethoricus qui dicitur חַלְהֵם ghanghia, ^b est sub littera ה he, habente sub se - & post se cum sceua, quoniam tunc in plurali adiungi debet puncto - patach sceua, ut patet in dictione חַמְדָּבְרִים hamadaberim, idest loquentes, & חַמְדָּבְרִים hamadaberim, idest sepelientes. In singulari vero numero minime additur sceua punctus - licet post he cum - subscriptum sequatur mem cum sceua, ut חַמְדָּבְרִים hamedaber, idest loquens, et חַמְדָּבְרִים hamadaber, idest enuncians.

Secundo patach - additur sceua, quando וּוֹוֹ sciurek apponitur dictioni habenti in initio sceua mobile subsequente alia syllaba, seu voce: ut in dictione חַחֵבֵהוּ zehau si additur וּוֹוֹ sciurek dicemus חַחֵבֵהוּ zehau haarets, idest et aurum terra. Quod tamen minime sibi locū uindicabit, ubi prædictū sceua fuerit, sub aliqua ex litteris כַּבֵּר ut colliges ex dictione חַבֵּרֵבֵרֵב uduar idest et uerbū וְכַרֻּבֵב chrub, idest & cherubim.

Tertio

Patach chateph ponit in dictionibus habentibus litteras duplicatas.

^a Genes. 19.3.

Idēquādo accētus ghāghia ponit sub ה sequēte littera ח cum: Idēquādo ghāghia accētus rethoricus adest sub littera ה.

^b de quo infra c. 23.

Secūdo ponitur quando וּוֹוֹ addit i principio dictionis habētis mobile subsequente alia syllaba.

Tertio i
deriua-
tis à ver-
bis be-
rehc, &
ahcal.

Tertio chateph patach reperitur in deriua-
tis à verbo בִּרְחַב brehc, idest benedicere posito ac-
centu sub littera ר, & in deriuatis à verbo אֲכַל
ahcal, idest comedere, & ita dicimus וְאֲכַלְתֶּם

Ezech.
4. 12.

vaauaraha, idest & benedixi, & וְהִתְבָּרַכְוּ ve-
iethbarahu, & benedicentur, & תֹּאכְלֶנָּה tocha

Iob 35
25.

lenna^a, idest comedent. Quibus accedit, quod
etiam -: reperitur aliquando sub alijs litteris, ut

Cant.
12.

apud Iob^b leges ibi, רֹטַפִּישׁ rutaphasc, idest succu-
lentus fuit. Adiunge qua in Masoreth tradun-
tur, & ab Elia^c in suis canticis scribuntur; ex

Post cha-
teph pa-
tach nō
ponitur
daghesc
nec a--
liud -:
nec an-
te ipsam
venit.

quibus colliges in aliquibus verbis à superiore
regula recedi.

cap. 15

Notandum quoque quod post -: nec punctū,
quod dicitur daghesc, de quo inferius^d dicemus,
nec aliud chateph poni potest; nec sceua simplex

chateph
segol vt
pluri--
mumpo-
nit sub

venit ante -: Nec post ipsum, quia tunc daren-
tur duo sceuaim, qua simul legerētur, quod gra-
ue est absurdum.

prima li-
tera ver-
borum
quiescē-
tium a-
leph.

Præterea chateph segol .: .: ut plurimum po-
nitur sub prima littera uerborum quiescentium

lib. 4.
cap. 2.

aleph: hoc est uerborum, in quibus & prima litte-
ra uerbi quiescit; ut in infinitiuo, & cum litteris

cap. 4.

nuncupatis *Bihclam*, quarum superius satis
meminimus^f, & in imperatiuo singulari, ut

אֲסֹפֶה esotph collige, אֲסֹפֶה beesotph in colligendo
ut vi-

ut videbis in seqq.^a, et in litteris accidentalibus^a lib. 4.
futuri habētibus. .: .: prima littera uerbi cum. .: .:
cap. 2.

subscribitur, ut patet in futuro illo אֲסֹפֶה eesoph,
idest cōgregabo, ut suo loco apertius ostē demus^b

Vbi tamen littera accidentalis huiusmodi ha-
buerit pathach-primā littera uerbi habebit cha-
teph pathach, ut in cōiungationibus videbimus.

Ultimo notandū, qđ nomina propria incipiē-
tia ab אֱלִי et אֱלֹהִי eli et elo, ut אֱלִיעֶזֶר Eliezer וְאֵלִישָׁע
Elisciahng, idest Eliseus, & similia, & incipien-
tia ab אֱלִי ut אֱלֹהִי eloha, idest Deus, habent pun-
ctum compositum .: .: ut vides. Attamen
in nomine Elijahu habente tserē nō admittitur
sceua, ut אֱמַר אֱלִיהוּ amar elijahu, idest dixit
Elias. Nomina uero propria ab aui, & achi inci-
piētia, ut Abimelehc, Abisciai, Achinoā cū -:
subscribi debent, ut אֲבִימֶלֶח Auimelehc. Habes
ergo quando et quibus in locis puncta composita
collocanda sint.

b infra li-
bro 4. c.
2. & lib.
3. c. 9.

Que no-
mina p-
pria ha-
beāt pu-
ctum cō-
positum
chateph
segol.

Depuncto sceua. Cap. XIII.

si plures sceua simplex à uocalium
numero merito excludant, tamen
quādo ponitur in principio dictionis,
& alijs in locis, in quibus profertur,
mouet dictionem, et syllabam per se constituit
(quod tamen est proprium aliarum uocalium)

Sceua in
ter voca-
les adnu-
merari
debet,
quando
mouet.

L ac

ac proinde tunc temporis: ut E, breue haberi reputarique potest, ut patet in verbo דֵּנָר denar.

Quando vero ponitur in medio dictionis, denotat litteram cui subscribitur colligendam esse à littera eam præcedente: ob idque non constituit per se syllabam cum in medio ponitur. Hinc

^aCant. 6
Sceua ñ
adificat
sibi do-
mum.

est quod Elias leuita dixit^a sceua nunquam adificare sibi domum, hoc est non esse vocalē, ut potest quæ in carmine per se possit constituere pedē, nisi cum vocali societur uti in lib. de poesi hebræorū videbimus. At cum plerunque sceua quiescat; (ut diximus) trahit quidē litteram sub qua ponitur ad præcedentē syllabam, ut בגדו bigdo, idest vestis eius עִפְקוֹד ephkod, idest visitabo, מִרְיָם Miriā, idest Maria. Ex quibus causis antiqui grammatici sceua noluerunt vocalē constituere, cum propriū uocalis sit semper mouere. Et propterea uideamus nullam monosyllabam dictionē cum solo sceua reperiri, alia namque uocales ad hoc sunt necessaria, et etiā in carminū compositione (ut Elias dixit) syllabam nequit per se solū constituere; et si aliquando munus uocalis sceua subeat, non ideo uocalis dicetur. Sicuti cum pincerna æconomi officium aliquando sumit, non ideo æconomus fit. Et tandē si sceua uocalis foret, nunquam eius platio ad prolationē aliarum litterarum declinaret,

ut vi-

ut uideamus in guttur alibus et alijs in casibus à Pagnino relatis^a et nos inferius scribemus. Sūt tamē plures casus, in quibus sceua est in medio dictionis profertur, ut uocalis E, ita ut sit breuissimū E,

Primo, quando est sub littera notata puncto daghesch, ut יְחֵכֶם itechem, idest, nobiscum. לְמַדּוּ limedu, idest docuerunt, et non limdu, וְפִקְדוּ pikedu dicemus, idest uisitauerunt, et non pikdu.

Secundo, quando duo sceuaim simul concurrunt in medio dictionis, primū quiescit, secundū profertur, ut יִפְקְדוּ iphkedu, idest uisitabunt. Et tunc si littera, sub qua secundū sceua fuerit, sit ex litteris, quas dicimus beghab chephath, debet notari puncto daghesch, ut יִחְכְּבוּ ihcteuu, idest scribent, וְיִשְׁכְּרוּ ishckeru, idest inebriabunt.

Tertio profertur sceua, cum est sub littera gemminata (appello gemminatam quando sunt dua similes) ut duo כִּכּ aut לל et similes alia, ut patet in dictione הָרֵרֵי harere, idest montes, הָלְלוּ halelu, idest laudate, et non hallu quod uerum est etiam si uocalis longa in huiusmodi duplicata dictione minime præcedat, quidquid alij opinentur. At quando sceua sub prima littera gemminata, profertur, utraque illarum litterarum in prolatione sonat. Si tamen secunda littera gemminata habeat sceua, il-

^aLib. 1. i
lit. c. 6.

Sceua
sub litte
radaghe
sciata p
fertur.

Quando
duo sce-
uaim si-
mul con-
currunt.

Tertio
quando
littera ē
sub litte
ra dupli-
cata.
Quid sit
ita dupli-
cata.

in abscondito cor meū. *Vulgata* habet, et letatum est in abscondito cor meū. et recte quidē, quia qui letatur in rebus prosperis & secundis (illud enim significat Solis splendor, et Luna claritas) ipse profecto maxime seducitur. Ob id vulgatus aperuit nobis elegantissime, qua in re ista cordis seductio existeret. Vide similem lectionem apud

* cap. 16
11. &
Num. c.
21. 1.

Geneseos et Numerorum libros^a. Non desunt tamen qui existiment ex duobus sceuaim in fine dictionis ultimum legi, praesertim si subscribatur littera habenti daghesc. Nec etiam desunt eruditi grammatici, qui sceua in fine dictionis omnino legi putent etiā si littera ultima careat puncto daghesc, de qua re Pagninus, Quinquarboreus & alij varia senserunt. Ego vero, re maturius considerata, non possum non sequi sententiam eorū qui asserunt ex duobus sceuaim sceua in fine semper legendum, ex eo quod ex huiusmodi lectione vitatur illa maxima difficultas prolationis, quae insurgit si illud ultimum sceua nō profertur; si enim profertur, datur nō parua prolationis venustas. Item admissa hac lectione & prolatione solum contrauenitur uni regulae, qua statutū est ne sceua in fine dictionis legatur; si vero nō admittitur, cōtrauenitur duabus regulis, nā regula est ut ex duobus sceuaim secundus

tundus quiescēte primo legatur, & altera, quod sceua in littera daghesciata legatur. Et si aliquādo littera finalis sceua subscripta sine daghescre periat, hoc eueniet quādo nō est ex classe begad chephath, et propterea tunc nō ponitur daghesc: esset enim daghesc forte, quod aliquid aliud denotaret. Accedit in fauorē huius prolationis frequentissimus hebraeorum usus, qui semper ex duobus ultimū proferunt. Vnde necessario dicendum quod sicuti duo sceuaim in principio dictionis nunquam admittuntur, quia de necessitate ambo legerētur: ita duo sceuaim in fine non possunt ambo non legi. Ac proinde ut hac absurda vitentur, secundus semper legitur.

^a Genes.
29. 11.

^b Prou.
7. 25.

^c Prou.
22. 21.

In fine dictionis omnis littera (exceptis quiescentibus) si nullum habet punctum, censetur habere sceua: licet in ea nō inueniatur expressum. In aliquibus tamen expressum reperitur, ut apud Genes.^a ibi, פוּי idest potum dedit, & in Prou.^b ibi, וּפּוּי idest declinet, & Prou.^c ibi, וּפּוּי idest rectitudinem seu veritatem. Et sub 7 ultimū, et sub alijs litteris begad chephath. Quod fit ut littera in fine posita ad precedentem reddat. Apud Syros omnis littera in quacunque parte sit dictionis, quae caret puncto, cum sceua: subintellecto profertur, ut videbimus in elemen-

Omnis littera in fine dictionis, exceptis quiescentibus censetur habere sceua si nullum habet punctum.

Omnis littera apud Syros caret puncto cum profertur.

Duplex sceua, ap-
parés sci-
licet &
occultū

Sceua
sub gut-
turalib.
ponit in
tribus ca-
sibus.

Sceua
sub gut-
turalib.
accentu
præcedē-
te.

• Prou.
24. 12.

• Genes.
19. 13.

Secūdo
quando
chiric p-
cedit gut-
turalem

• Genes.
18. 18.

• Tobie
cap. 34.

Tertio i
verbo si-
gnifican-
te absco-
sionē vel
spem.

tario Syriaco. Vnde iam collige apud hebræos
duplex reperiri sceua in fine apparens, quod ali-
quando exprimitur, & subintellectum, vel oc-
cultum, ut in פקד pakad subintelligitur, et sit ap-
parens cum quid additur dictioni, ut פקדתי pa-
kadta, idest visitasti. Vnde fit ut omnis littera
begad chephad daghesciata in fine dictionis posi-
ta semper sit cum sceua, licet tunc non debeat le-
gi per superius adnotata.

Vltimus notandum, quod licet verum sit gut-
turales abhorrere sceua: tamen sceua simplex
sub gutturalibus inuenitur in casibus sequentibus.

Primo quando litteram gutturalem præce-
dit accentus grammaticus, ut in Prouer. ^a ibi;

לֹא יָדַעְנוּ לֵאמֹר לֹא יָדַעְנוּ לֵאמֹר לֹא יָדַעְנוּ לֵאמֹר לֹא יָדַעְנוּ
lo iadahngnu Ze, idest non nouimus
huc. et etiã in dictione שְׂלַחְנוּ scialachnu, idest mis-
simus, et in dictione אֲנַחְנוּ ^b anachnu, idest nos.

Secundo quando chiric sub littera seruili præ-
cedit gutturalem, ut in Gen. ^c ibi, יְהִי ihie, id-
est erit, תִּחְיֶה tichie, idest viues. De qua re pecu-
liari, scribimus lib. 1. Tobie ^d.

Tertio sceua sub gutturalibus ponitur, ut in
Masoreth habetur auctore Elia, in omni verbo
significante absconsionē, et spem, ut יֵאָבֵד iahn-
glumu, idest calabūt, et אֲחִסֶּה achse, idest sperabo.

Quarto quando post gutturalem sequitur,
aliqua

aliqua ex predictis litteris כּבֵּד בֵּגַד begad che-
phath cum daghesc, ut in Esai. ^a יַחְבֹּט iach-
bot, idest, excutiet, & in Exod. ^b in dictione
נִהְדָר nehdar, idest magnificus; vel quando se-
quitur littera capax solus daghesc fortis, licet
non affecta, vel annotata eodem daghesc, ut
רַחֲמֵי רַחֲמֵי רַחֲמֵי rahngiathi ^c, idest socia mea, vel amica
mea, ubi ^d iod, est littera capax daghesc for-
tis, ut videbimus ^d et in hoc exemplo statim sub-
sequitur ^e iod, post ^f gutturalem. Quæ sententia
& si alijs placuerit, mihi tamen non accidet,
quia sic sceua semper sub gutturalibus esse pos-
set, cū oēs litteræ præter gutturales, capaces sint
daghesc fortis. Huiusmodi punctū sceua pro pun-
cto raptō substituitur, utpote chateph segol, vel
chateph patach: nã littera præcedēs perinde notat
ipsam gutturalem ac si ipsa punctū raptū haberet.

Vltimo aduertendū sceua reperiri aliquãdo
sub gutturalibus in nominibus pprijs, et aliquã-
do chateph patach, et si hac in re inuariabilis re-
gula præscribi nequeat, si Elia superius citato
credimus: ut patet exemplum נַחֲמָן nahngman,
Naman. אַהֲרֹן Aharon, & similia. Aduer-
tendum tamen est, sceua istud his in casibus re-
latis sub gutturalibus repertum, non ideo profe-
rendum esse, ut ex ipsis exemplis colliges.

Notan-

Quarto
qn post
guttu-
ralem se-
quit be-
gad che-
phath.

^a Esai. 27
12.

^b Exod.
15. 11.

^c Cat. 1.
9.

^d cap. 15.

Sceua
sub gut-
turali ali-
quando
pro pun-
cto rap-
to substi-
tuitur.

Sceua
liquãdo
in nomi-
nibus pp-
rijs re-
peritur.

Sceua se-
quente
guttura
le profer-
turiuxta
punctū
guttura-
lis.

Pf. 119.
175.

pag. 11

Notandum praterea quod quando post sce-
ua sequitur littera gutturalis, etiam si non sit in
initio dictionis, motus, & pronuntiatio eius litte-
ra sub qua est sceua, debet fieri secundum pun-
ctum gutturalis litterae, & si non adsit accentus
qui dicitur ghangia: ut patet in dictione מלאכי
malachim, idest angeli. Similiter dicemus תחי
tichi, et non techi, hoc est uiuet anima mea^a, &
idem in dictione חכי nam dicemus chihci, & non
checki, idest accipe, & eodem modo חכח cu di-
cemus, & non chehcu accipite, יחי dicemus ibi,
erit, & non iehi. Et hinc videmus interpretes
sacros scripsisse Ruben pro ראובן Reuben, & Iu-
da pro יהודה Iebuda: considerarunt enim sceua
ante gutturales, ad modū uocalis ipsi gutturali
adiunctae proferri debere. Nec ideo approbāda est
sententia cuiusdam dicentis, sceua ante guttura-
les esse mobile, non enim tunc proprie ex se moue-
tur, sed motioni alterius adhaeret, & seruit, &
late & bene tradit Isaacus^b. Si tamen guttu-
ralis, quae sequitur post sceua sit annotata, et sub-
scripta kamets, tunc sceua profertur ut - pathac
& non ut Kamets: verbi gratia גחגה ghangha-
ra dicemus, idest increpatio, & non ghenghara
גחרי dicemus nangharim, & non neharim, id-
est pueri, & id genus alia. In initio autem di-
ctionis

ctionis sceua sub gutturalibus nusquā reperitur.

Rursus notandum sceua positum in prin-
cipio dictionis habens post se chiric, siue cum
iod siue sine illo, adistente accentu gahngia,
vel non: siue sequatur gutturalis, siue non se-
quatur, legi & pronuntiari debere taliter ut
eius lectio, & pronuntiatio semper declinet ad
chiric. Ut in dictione ביום idest in die. dice-
mus namque ביום, & non beiom יחל יחלcel,
idest expectabit, & non dicemus iehahcel. Simi-
liter dicemus ביד ביד, & nō beiad, idest in ma-
nu. Si uero sceua, iungatur segol, vel - patach
in principio dictionis: tunc prolatio ipsius sceua
declinabit ad segol vel ad patach, ut יחל יחל dice-
mus heie, idest esto et יחל יחל hcaie, idest uiue. Non
desunt, qui sceua legendum putant ut - quando
post ipsum sequitur aliud quodcunque punctum
ut in dictione ברכה barahca, idest benedictio:
sed nihilominus secundum Pagninum in suis in-
stitutionibus^a cum sceua est in principio, & post
ipsum sequuntur puncta praedicta segol, vel pa-
tach legi, & proferri debet, ut segol, hoc est ut e-
breuissimū, vel sicut patach - uti dictū est. He-
brai tamen nō seruant ijs temporibus illos modos
legendi sceua sub gutturali vel ante: atque ideo
eam prolationem obsoletam iam testatur Bo-
nauer-

Prolatio
sceua de-
clinat ad
chirik
quando
post ip-
sum se-
quitur chi-
rik.

Prolatio
sceua de-
clinat ad
segol vel
patach
si iungi-
tur il-
lis in prin-
cipio di-
ctionis.

^a cap. 6.
in fine.

Sceua p-
fert, ut
e breuis-
simum,
cū pun-
cta
illi ad-
iungant

*nauentura Bertramus in sua aramea compa-
ratione^a. Quando autem littera, cui subscribi-
tur sceua habet accentum dictionis, tunc sceua
legitur pro vocali, A, ut אִשְׂרָיִל^b idest beatus: di-
cemus enim asciare, & non ascre. Nec mirum
est quod sceua tam diuerse pro diuersis punctis
substituatur cum mercurialis & versatilis natu-
ra sit, imò & seruilis.*

*Postremo aduertendum in initio dictionis nun-
quam duo sceuaim concurrere posse: ac proinde
si utraque littera in initio dictionis posita sub-
scribenda esset, duplici e, tunc temporis una per
sceua, & altera per segol, vel tsere subscribere-
tur. Et ob eandem rationem solet etiã mutari pri-
mum sceua in chiric, quiescente secundo sceua, ut
לְמַלְכִים, pro לְמַלְכִים idest regibus. Similiter si se-
cundum sceua subscribi debeat sub iod tunc tem-
poris mutatur utrumq; sceua in chiric quiescen-
te iod; ut pro יְהוּדָה dicemus יְהוּדָה idest & Iu-
da. & pro וְיַגְלֵה וְיַגְלֵה scribamus וְיַגְלֵה idest &
reuelabitur, & וְיַגְלֵה וְיַגְלֵה, & erit, pro וְיַגְלֵה וְיַגְלֵה
Hac igitur de sceua ad legitimam quippe lectio-
nem, prolationemq; non parum necessaria, &
utilia; latius prenotare volumus. Reliqua de
mutabilitate ipsius alibi proprior tractandi lo-
cus sese offeret.*

De

De daghesch & Raphe. Cap. XV

Rater puncta, de quibus superius di-

*ximus, adhuc hebraei habent unū
quod vulgo דַּגְהֶשֶׁךְ daghesch nuncu-
pāt, cuius Etymologia apud ipsos
adhuc est incerta. Dicitur tamen quasi den-
sans constringens, aut pramens litteram. Et
ideo Isaacus^a putauit dici daghesch, à דַּגְהֶשֶׁךְ ut
מִשְׁכָּה דַּגְהֶשֶׁךְ idest mensura, comprehensa & agi-
tata, iuxta ea quae R. Sal.^b tradit. Vnde su-
mi solet gadusc, pro adimpletione mensurae su-
pra os suum, ita ut redundet, quales erant om-
nes sanctuarij mēsuræ; vide thes.^c verbo דַּגְהֶשֶׁךְ et
Syrochaldaicum verbo דַּגְהֶשֶׁךְ. unde mēsurā triti-
ci, quae ab hebraeis dicitur דַּגְהֶשֶׁךְ gadusc, apud ipsā
hispaniā baticā vulgari sermone dicitur Cadix,
mutato, g, in c, litterā, inter quas non est parua
affinitas. Licet ergo daghesch vocalis minime
sit, et supra litterā consonantem, vel sub ipsa mi-
nime ponatur: sed tantum in ventre, siue in me-
dio litterae: tamen ipsam fortificat, acriorem,
atque redundantem eius litterae prolationē red-
dit, ac si esset geminata & agitata, ut מִמְנֵנוּ
i. à nobis in ablatiua, דַּגְהֶשֶׁךְ scibber, idest
confregit, quod videtur quaedam litterae et pro-
lationis*

^a cap. 3.
pag. 16.

Sceua ap-
positum
litterae in
qua repe-
ritur ac-
centus,
legitur
vta,

^b Ps. 1. 1

Sceua ē
naturae
versati-
lis.

Duo sce-
uaim in
initio
concur-
runt.

Quid da-
ghesch.

Etymo-
logia.

^a pag. 12

^b Eccl. 8.

^c colum.

372.

^d pag. 31
col. 3.

lacionis multiplicatio, & augmentatio.

daghesch vnde de riuatur. Existimauerim tamen dici posse ^{דגה} daghesch Genef. 48.16. deriuari à verbo ^{דגה} dagah, hoc est multipli-
cari et augeri, ut in Gen. ^א legimus ibi ^{דגה} ue-
idgu, hoc est, & instar piscium sint in multitudine
nem in medio terra, & iuxta vulgatã, & cre-
scant in multitudinem super terram. Quibus
verbis vulgatus piscium multiplicationem,
comprehendit. Scio aliquos docuisse, da-
ghesch antiquitus ragesc proferri solitum ob
affinitatem litterarum ^{דגה} & ^{דגה} & ideo deriuari
à verbo ^{דגה} ragesc quod est congregare & tu-
multum facere. Quæ sententia omnino placeret si
antiquã illam prolationem aliunde nobis osten-
dissent. Duplex daghesch cõmuniter cõstituitur.
sed põt triplex poni. Nẽpe daghesch forte, daghe-
sch lene, & daghesch decoris, quam partitionem
maioris elucidationis gratia admittere poteris.

DE DAGHESCH FORTI.

daghesch forte vnde deriuatur. **D**aghesch forte dicitur ^{דגה} daghesch cha-
zak, id est forte, à verbo ^{דגה} chcazak id est
roborare. Vnde ^{דגה} fortitudo, seu corroboratio.
nomen adiectiuũ, quod tribuitur tam rei, quam
personæ. Corroborat autẽ adeo daghesch istud,
ex natura sua litteras: ut gemminat & videan-
tur,

tur, ut iam annotauimus. Ponitur vero in me-
dio tantum dictionum, in omnibus litteris, et ali-
quando etiã in litteris beg ad chephath, exceptis
litteris gutturalibus, & ^{דגה} resc: cuius ratio est,
quia cum gutturales ex gutture & ex intimis
præcordijs, iuxta suam peculiarem naturam sa-
tis complete proferantur: nulla alia quacunq;
fortificatione aut multiplicatione opus habent.
Nec quicquã iuuat, sonum gutturalium uoca-
libus similem considerare (ut aliqui considerant)
ad hoc ut ipsæ, daghesch abhorre dicantur, cum
gutturales reuera consonantes sint, ob idq; sonus
ipsarum uocalibus similis, eas uocalium naturã
assumere minime cogit. Vnde fortificatione mul-
plicationeq; minime egentes, facile daghesch à
suis liminibus excludunt.

Reperuntur tamen aliqui casus secundum Casus i quib. da ghesc forte re- peritur in guttu- ralibus cõtra ip- sarũ na- turam.
Masoritas Isaacum ^a & Bonauenturam Ber-
trammum ^b & alios non paucos, in quibus daghe-
sch forte reperitur in litteris ^{דגה} aleph, & ^{דגה} resc
contra propriam ipsarum naturam, licet non-
nulli scripserint gutturales nunquam daghesch
admittere. Cuius tamen oppositum uidebis a-
pud Leuiticũ ^c, ubi littera ^{דגה} Aleph, quæ præci-
pua littera gutturalis est, cum daghesch re-
peritur ibi, ^{דגה} tannu lechem, id est,
affere-
a Pag. 8. b Pag. 14 Sanctes p. 8. & 9 c Leuit. 23. 17.

daghesch forte in medio ponitur & in lit- teris hic exprel- lis.

Guttura- les da- ghesc ab horrent ob pecu- liarẽ ip- sarũ na- turam. Ratio cur gut- turales daghesch abhor- rent.

afferetis panem; *vulgata* habet, feretis manipulos spicarum, ex illis nam que panis conficitur, unde non est multum ut spica pro pane in scriptura usurpetur. Idē apud Gen.^a ibi, וְבִיאוּ לָנוּ

^a Genes. 43. 25.

וַיֵּאיוּ לָנוּ, et attulerunt nobis; *vulgata*, obtulerūt q₃ nobis. Idē et apud Ezr.^a ibi, וְבִיאוּ לָנוּ

^b 1. Ezr. 8. 18. vi de etiā

וַיֵּאיוּ לָנוּ, idest & attulerunt nobis. *vulgata*: et adduxerūt nobis. Sed nō uideo Aleph his in

Iob 33. 21.

exēplis ita scriptū nec quomāmodo proferrī possit aut fortificari, aut aliquid denotare, qđ proprie daghesh operatur: & si grāmatici cōmuniter

Resc cū daghesh

referāt Aleph daghesciatū, eo quod forsā in antiquis biblijs ita esset. Idē reperitur in litera ר resc

^c 1. Reg. 1. 6. 10. & 24.

ut apud libros Reg.^c et in Prou.^d et in Cāt.^e ibi, וְשֵׁרֶשֶׁתִּי

^d 4. Reg. 6. 32.

שֵׁרֶשֶׁתִּי scerrosci, idest caput meū. Etiā reperitur ר Resc cū daghesh in monosyllaba dictione

^e Proue. 14. 10.

precedente lōga dictione, ut in Ps.^f ibi וְהִבַּחְתָּ אֶת־רַנְּחִי אֶת־רַנְּחִי, idest dilexisti malū. Accedat locus Hier.^g ibi וְהִבַּחְתָּ אֶת־רַנְּחִי

^f Cant. 5. 2.

meum ab rangh, idest ne facias ei quicquā mali. *Vulgata*, nihilq₃ ei malifacias, loquitur de Hieremia. & idē apud Aba

^g Psalm. 52. 5.

cū leges^h ibi, וְהִבַּחְתָּ אֶת־רַנְּחִי machasta Rosc, idest trāsfixisti caput. *vulgata*, percussisti caput de domo

^h Hier. 39. 12.

impj, qui etenim transfigit, percutit, cum trāsfixio sine percussione minime fiat. Sed est aduertē

ⁱ Abac. 3. 13.

dū, quod in his locis i quibus ר in medio reperitur cū daghesh proferrī debet cum R, duplicato, licet

Resc in medio qualiter pferendū.

alias

alias in medio per simplex r, proferatur, ut *superius* admonuimus hoc eodem libro^a: ubi autem ה (qualiter a gutturalis est) videris cum puncto in ventre ה vel in fine ה non existimes esse daghesh: sed mappik, de quo *inferius* b.

^a Cap. 3.

daghesh forte ppter varia muner adinuēū.

Notandum ulterius, daghesh forte propter varia munera adinuentum fuisse.

^b cap. 19

Primo ad supplendam litteram deficientem, tam in verbis aliquibus, quam in nominibus, & quibusdam prepositionibus, ut suis proprijs locis dicemus. Et patet in verbo הִגִּיד higgid, idest nunciavit, ubi daghesh in ghimel positum, ostendit litterā deficere, scilicet נ nun, pro הִנְגִיד hinghid. Et patet etiam in nomine מַצָּה maZZa, idest lis. pro מַנְצָה mantzah, & in prepositione מִבֵּית mibbeth, idest ex domo pro מִן־בֵּית min beth ubi deficit nun.

Primo ad suppleđum defectū litteræ deficientis tam in noib. quam in verbis.

ponitur ad suppleđum defectū litteræ duplicatae.

Secundo etiam adinuentum est ad supplendum defectum littera duplicata, de quo Elias in suis elementis^c, & tunc ponitur in tertia littera thematis, siue in secunda duplicata: quia daghesh representat, atque significat id quod ante, & non id quod post se sequitur. Et ad supplendum defectum ה tau, ut in quarta coniugatione, quando ה tau, & ו theth conueniunt.

^c Elem. 11. oratio 2.

daghesh quid ante se & non qđ post se significat, seu representat.

M Ter-

Tertio apponitur ut ostendatur gravitas, & vehementia coniugationis: ut in coniugatione secunda & quarta videbimus. Et etiam apponitur ad mutandā dictionis significationē, ut in dictione אָמַח amah, quasi in littera מ mē habet daghesc significat cubitum; si non habeat significat ancillam, et idem in dictione יָמִים iamim, si ne daghesc est dies: cum daghesc est maria in plurali.

*Quarto apponitur daghesc post ה notifi-
cativum, seu demonstrativum, de quo inferius dicemus ^a. Idem quando ה est vocativum, quia tunc etiam ponitur daghesc post illum, ut*

patet in dictione הָדָדֹר haddor, idest o atas: nisi sequatur gutturalis, ut in dictione הָאִישׁ haish,

idest, ille vir. Et etiam post וָוָוָוָו, idest, quando conuertit prateritum in futurum, & futurum in prateritum; ponitur daghesc; ut

וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶרֶר, idest, & dixit וַיֹּאמֶרֶר, idest, & dixit, fœmina. Idē post וְשֵׁין relatiuum. Adde, idem etiam accidere ubi ה he,

demonstrativum abiicitur. (quod sanē accidit, ubi dictioni additur una, ex his consonantibus כָּלָל ut statim dicemus ^b sub quibus ponitur punctus, qui alias erat sub illo ה) Nam

tunc temporis daghesch forte apponendum est, ut osten-

daghesc forte ponitur ad ostendendam coniugationis vehementiam, & ad mutandum significationem.

daghesc post he notivum, & vocativum.

^a Lib. 6. cap. 8.

Post veriuū ponitur daghesc

Post scē relatiuū ponitur daghesc

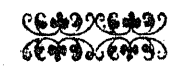
daghesc ponitur post he demonstratiuā abiectū.

^b lib. 6. cap. 9.

ut ostendat ה deficere: ut patet in Psalm. ^a ibi: כַּשְׁמֶנְהַטוֹב cascemenhattou, idest, unguentum optimum pro כְּהֵשֶׁבֶן vulgata unguentum optimum; unguentum in capite appellat quod idem est, cum unguentum in caput summi sacerdotis, de quo ibi agit, non effundebatur, nisi praeciosissimum & summē odoriferum, ideo non qualecunque unguentum fuisse ait, sed illud bonum, cum demonstratione. Vides quomodo illud ה abiicitur propter litteram כ & punctum patach, quo, he, erat subscriptum, ponitur sub caph & sequens littera, ו daghesciatur.

Quinto ponitur etiam daghesc forte aliquando loco alicuius litteræ eheui, ut in Reg. ^b ibi: בְּבֵיתוֹ בְּבֵיתוֹ idest, in cibum domui suæ ubi pro aleph ex quiescentibus ponitur daghesc in littera caph ut dicat בְּאֶכְלֶת maacholeth. Ponitur etiam daghesc, quando punctum fit breue, cum sit longum, ut inferius scribemus ^c. &

præsente daghesc; quæuis vocalis longa transit in suam breuem, & cholem in chibul.

M 2 De

^a Psalm. 132.2.

daghesc forte ponitur loco litterarū eheui.

daghesc ponitur loco Ali cuius litteræ eheui.

^b 3. Reg. 5. 11.

daghesc ponitur quando punctum breue fit longum.

^c lib. 3.

daghesc præsente, punctū longum vertitur in breue.

De daghesch leni. Cap. XVI.

Aghesc lene dicitur קלך chalak vel קל Kal, idest lene, eo quod leniter præmit litteram, eam, tamen ita roborans, ut proferenda sit in suo vigore, ut si dicamus בֵּית beth. nam sine puncto daghesch dicemus וֵבֵית: at quia punctum in ventre habet, illam fortificans & corroborans, legi debet Beth non tantum aspere & fortiter sicut

Ca. 15.

legeretur cum est daghesch forte, de quo superius^a verum cum multa sparsim de daghesch leni tradantur, operæ pretium erit ea omnia ad dilucidandas annotationes reducere. Quapropter notandum primo, daghesch lene solū in litteris כּפּתּ בּגּדּ begad chephath, idest in litteris contētis in duabus his dictionibus poni. Unde fit ut hæ litteræ begad chephath sine daghesch, sonent medie, ut græcis χ, θ, φ, & ut dixi cum daghesch integræ sonent, ca, pa, ta, & quamuis aliqui putent תּ tau sine daghesch proferendū ut דּ daleth, et ita illud Gen. בּיבּי mispechod legendum, hoc est familia, sed falluntur cum eo in loco, & semper proferri debeat, ut תּ, & ita legitur mispechoth.

Litteræ begad sine daghesch quomodo proferendæ.

Genes. 10. 18.

Secundo notandum, quod daghesch nunquam potest

potest esse nisi lene in initio dictionis, ut in Gen. אִבִּי berescith, idest in principio.

Genes. 1. 1.

Tertio notandum daghesch lene in fine et medio minime poni, nisi post sceua quiescens: ut patet in dictione תִּזְכּוּר תִּזְכּוּר תִּזְכּוּר תִּזְכּוּר תִּזְכּוּר, idest recordaberis, in qua vides daghesch bis positum, videlicet in prima littera dictionis, quæ est תּ tau, & in medio in littera כּ caph post sceua quiescens, et utrunque daghesch est lene. & idem in dictione דְּבַרְתָּ דְּבַרְתָּ דְּבַרְתָּ דְּבַרְתָּ דְּבַרְתָּ, idest locutus es. ubi in fine scilicet in littera תּ tau ponitur daghesch post sceua quiescens: & in dictione מַלְכִּי מַלְכִּי מַלְכִּי מַלְכִּי מַלְכִּי, idest rex meus, & in dictione לִשְׂבּוֹר לִשְׂבּוֹר לִשְׂבּוֹר לִשְׂבּוֹר לִשְׂבּוֹר, idest ad conterendum.

Daghesch lene in medio ponitur post sceua quiescens.

Casus in quibus litteræ begad post sceua quiescens non recipiunt daghesch.

Iudic. 7. 6.

Sunt tamen aliqui casus in quibus post sceua quiescens litteræ præfectæ כּפּתּ בּגּדּ begad chephath non recipiunt daghesch, ut in libro Iudicum^b, et Danielis^c & Psalm.^d & Num.^e de quibus latius consules Pagninum^f.

Daniel. 6. 10.

Psalms. 76. 4.

Num. 21. 4.

Quarto notandū, quod quando præcedit sceua mobile, hoc est sceua, quod profertur: nulla ex prædictis litteris, nec ei cohærens recipit daghesch, ut patet Deut. אִבִּי beanghal, idest in babil, & apud Esai. אִבִּי checharchemis nomen ciuitatis circa flumen Euphratem, & in dictione דְּבַרִּים דְּבַרִּים דְּבַרִּים דְּבַרִּים דְּבַרִּים, idest verba. In dictione tamē שְׂתֵי שְׂתֵי שְׂתֵי שְׂתֵי שְׂתֵי, idest duo

Lib. 1. suarū institutionum hebraicarum. cap. 8.

Litteræ begad non recipiunt daghesch post sceua mobile, vel vocalē magnam. Deute. 4. 3. Esai. 10. 9.

M 3 post

ua mobile, vel vocalē magnam. Deute. 4. 3. Esai. 10. 9.

post sceua mobile ponitur daghesch in litteris begad chephath, euphonia gratia, ut in libris Reg.^a & in alijs locis, quae videre poteris in nouissimo thesauro linguae^b sanctae verbo שְׂנֵה scianah. Sed si aduerteris inuenies in dictione שְׂנֵה scete; sceuare uera mobile non esse, sed quiescens propter aleph suffuratum, seu furto ablatum, quod praecedit litteram שְׂנֵה scin, licet non scribatur, ut aduertit Pagninus nunc citatus^c. Quibus addendum est etiam post puncta principalia, quae reddunt uocales longas minime poni daghesch, quia cum necesse sit, ut uox praecedens daghesch cadat in sequentem litteram dagheschatam, id quod praecedenti uocali longa fieri nequeat (quia uocalis longa prolationem suam in sequentem litteram non extendit, imò eam penes se retinet) ideo tales uocales & uoces, quae syllabam retinent nunquam praecedere debent: sic post puncta principalia non sequitur daghesch, licet tunc temporis daghesch aliquualiter setiatur, sicut quando est daghesch lene, ut in dictione שִׁסְרָא sifera, quod est nomen proprium, et in אֹמְרִים omerim, id est dicentes, & similibus; id quod magis est propter uocalem longam, post quam sceua profertur, ut superius dictum est. Ratio autem quare post sceua quiescens, admittitur daghesch; post mobile uero minime

^a 3. Reg. 3. 16.

^b colum. 1438.

^c pag. 16

Daghesch post uocales longas non ponitur

Ratione quare post sceua quiescens ponitur daghesch, & post mobile minime

nime: illa esse uidetur, quia ubi sceua quiescit consonans non bene dirigitur, si sine daghesch remanet: quando uero est mobile cum tunc consonantis prolatio dirigitur: atque augeatur, cessat omnis necessitas apponendi daghesch.

Secundo notandum quod daghesch lene in principio dictionis, non collocatur in dictis litteris begad chephath, quando talis dictione uenit, post aliquam ex litteris quiescentibus שְׂנֵה eheu, quia tunc dictione illa leni spiritu est proferenda: ut לֹא כִסִּיתִי lochisithi, id est non operui, quod ideo est, ut quidam opinatur, quia dicta littera eheu sunt littera nominis Dei, ac proinde omnis alia littera illis humiliatur ob reuerentiam, suum vigorem amittens, quod probant ex illo textu Malach.^a ibi, a faciebus nominis mei. vulgata, & a facie nominis mei pauebat. & ex Psal.^b ibi, timebunt qui habitant terminos a signis tuis, ubi dictione אוֹתוֹת othoth significat signa, & litteras: & ita sit sensus, timebunt littera in extremis dictionum a signis tuis, id est a litteris nominis tui. Caterum si hac ratio solida esset, semper littera כַּפֶּת בֶּגַד be gad chephat, eandem reuerentiam litteris quiescentibus praestarent, quam minime praestant, cum in plerisque casibus post quiescentes suum robur ac vigorem retineant, hoc est daghesch recipiant:

Daghesch lene non ponitur post litteras eheu, cuius ratio una refellit, & alia a signatur

Zamoré de orthographia hebraea regula 3. lib. 1. post Reuclinu lib. 2. de accentibus heb. fol. 67.

^a Malac. 3. 5.

^b Psal. 64. 8.

Damnatur ratio antiquorum.

M 4 unde

Rō pre-
stās. qua
re post
lras ehe
ui nō se-
quatur
daghesc.

Post uo-
calis lon-
gas non
sequitur
daghesc.

• Elemē
tō 11. o-
rōne. 2.

^b Esa. 23.
16.

^c Cant. 2.

Vocales
paruae
magnis
esse con-
traria in
oī re &
negotio.

daghesc
rōe accē-
tus ex-
cludit,
quia ac-
cētus ha-
bet natu-
ram uo-
calis lō-
gæ.

^d cap 12.

unde ea ratio ut fabulosa, & futilis facile refel-
litur: & eo magis, cum illius psalmi littera, &
sensus alio tē dant. Quā ob rem melius dicemus,
ideo post litteras eheui; litteras כפת בגר begad che-
phath nō daghesciari in initio; eo quod ille cū sint
quiescentes quiescunt ut plurimum cum punctis
longis, & vocalem longā constituent. Ac proin-
de post ipsas sicuti post longa puncta, seu magna,
(regulariter loquendo) daghesc non potest sequi:
cuius quidē natura (ut Elias leuita^a, & post eum
aliū docēt) est habitare, & ambulare, inter pun-
cta parua, quæ sunt ante se. Et hinc est, quod i-
dem Elias aduertit daghesc poni post cholem
contra suam naturam, etiam si sit vocalis lon-
ga, ut in Esa. ^b ibi סובי sobbi, circue. Quod
dem ipse Elias alibi. ^c repetit dicens, vocalia
parua in omni re, & negotio, vocalibus ma-
gnis cōtraria esse: eo quod ea scilicet parua; sem-
per sequatur, aut daghesc, aut sceua quiescens:
nisi quando notantur accentu, hoc est, ni-
si quando vocalis parua, seu breuis habet
sub se accentum, quia tunc litteræ sequen-
tes sunt lenes, & carent daghesc: ratione
enim accentus, excluditur daghesc quippe
quia tunc vocalis longæ vendicant naturam,
& locum usurpant uti statim dicemus^d. Et
hinc

hinc etiam fit quod, post quiescentem nota-
tam Kamets, vel tsere, (quæ sunt vocales
longæ) litteram sequentem daghesc minime re-
cipere ut in Deut. ^a ubi legitur לך עשה ngbasa,
lib. 1. fecit mihi, ubi vides litteram ו minime
daghesciari, etiam si sit accentus in littera præ-
cedenti hain, & alibi passim præsertim apud
Genes. ^b Sunt tamen adeo plures casus in qui-
bus, etiam post litteram quiescentem in litteris
כפת בגר begad chephath in initio daghesc, lene
collocatum reperitur: ut ex illis magis deberet
Regula quam exceptio constitui. Verum enim
vero, ut communem traditionis viam se-
quamur, eos casus in presenti subiungemus.

Primo ergo daghesc in præfatis litteris be-
gad chephath post quiescentem collocatur, ut pa-
tet in dictione שפתי תפתח sephathai tiptach, id-
est labia mea aperies. ^c ubi tau in initio sequētis
dictionis habet daghesc, quia iod præcedentis
dictionis profertur. Sic etiam in illa dictione
אלי פי קראתי elau pi carathi, idest, ^d ad ipsum
ore meo clamavi. Sic etiam Genes. ^e שרי גברתי
Sarai gheirti, idest, à facie Sarai domina-
mex ego fugi. Sunt tamen adhuc (licet supe-
riora vera sint) tres casus, in quibus etiam
post

daghesc
non fe-
quitur
post uo-
calē lon-
gam re-
gulari-
ter lo-
quendo.

^a Deu. 8.
17.

^b Ge. 23
4. 35. 1.

^c psalm.
51. 17.

Casus in
quibus
post lit-
teris qui
escentes
colloca-
tur da-
ghesch i
litteris
begad
chephath.

daghesc
ponitur
post quies-
centem,
quam il-
la præfer-
tur in fi-
ne.

^a psalm.
66. 17.

^c Gen. 16. 8. Casus in quibus non ponitur post in quiescente, quæ
in fine profertur.

2 Palm. 67. 18. 3 Efa. 34. 12. 4 Ezeec. 23. 42. Accentus regi^o dī mapfik, siue diuisus aut distinctiuus. Vnde dicitur accentus diuisiuus. Post litterā genicentem notatā accentu diuisiuo ponitur daghesch in litteris begad. 5 Palm. 30. 10. 6 Palm. 5. 8. 7 Ibid. 8. 8 Ibid. 13. Discrimen inter accentum diuisiuū & dēlectuē.

post huiusmodi litteras quiescentes prolatas, daghesch in initio dictionis non collocatur, prater superiorem normam, ut Psal. a ibi, אֲדוֹנָי בָּס adonai uam, idest Dominus in eis, & Esai. ב קו תהו Kautochu, idest linea desolationis. & Ezech. c שִׁלּוֹ כה scaleu va, idest prosperantis in ea.

Secundo quando in aliqua dictione desinente in una ex dictis litteris quiescentibus, adest aliquis accentus dictus מַפְסִיק mapsik, idest regius, siue distinctiuus, aut diuisiuus, sic dictus a uerbo chaldaico פִּסַק pefak, quod est diuidere; tunc temporis in initio dictionis sequentis, in predictis litteris כַּפַּח begad chephat ponitur daghesch, ut in Psal. d ibi בְּדַמִּי בְּדַמִּי beda mi beridti, idest in sanguine meo dum descendendo in foueam, idest in corruptionem: & in Ps. e ibi, קוֹלִי בְּקֶרֶב Koli boker, idest uocem meam mane, & f ibi, וְאֲנִי בְּרֶבֶב waani berou, idest & ego in multitudine. & g ibi, אֲתָה תְּבַרֵךְ atha teuarehc, idest tu benedices. Secus uero si adsit aliquis ex accentibus, qui dicuntur mescharethem מִשְׁרָתִים idest administrantes, uel deseruietes, de quibus plenius dicemus, quoniam tunc cum ex sua natura dictionem minime diuidant; imò potius illam in qua est littera cheui, ad aliam sibi coniunctam, & proximam trahant: merito dicta littera

Post litteras cheui notatas accentu ministro, litterę begad chephat non recipiunt daghesch. h esp. 21. Accetus deseruiens dictionē minime diuidit.

littera כַּפַּח begad chephat non recipient pradiatum dagesch, cuius rei exemplū habes in Ps. a ibi, אֲמַרוּ בְּלִבְבְּכֶם imeru bilu auhcem, idest dicite in corde uestro. & Psal. b ibi בֵּיתְךָ אֶזְכָּר auo bethehca, idest ingrediar domum tuam. Et idem in libris c Iob וְשִׁנֵּי כַּפְּרִים uescinne chefirim, idest et dentes leonulorum: nostra uulgata uertit, & dentes catulorum leonum contriti sunt.

Tertio, quando aliqua dictio monosyllaba per דַּחִיק dachik (dictum a uerbo דַּחַק dachak coarctare) qua coniungitur sequenti per uirgulā מַכַּפֵּף machaph, & habet huiusmodi monosyllaba dictio, Kamets, uel pathac, aut segol: tunc littera כַּפַּח begad chephat in principio dagesca tur, etiam si sequantur post huiusmodi litteras cheui, ut apud Gen. a uidebis, ibi מַה בְּרִצְתָּ mah parazta, idest quod diuisisti; & uulgata habet quare diuisa est: et in Psal. e ibi, מַה בְּרִצְעַתְּ לָאֵלֶיךָ mah be-langh, idest quid utilitatis, uel potius (ut nostra uulgata habet) qua utilitas in sanguine meo? Secus uero si talis monosyllaba habeat tsere, uel cholem, uel sciureck, quia tunc pradiata littera in initio dictionis non recipient daghesch, ut in Genes. f ibi, וַיְהִי כֵן וַיְהִי כֵן uaihi chen, idest et fuit sic. Quibus est addendum, quod si post huiusmodi uirgulā coniungentem syllabam, sequatur aliqua

Pfalm. 4. 5. Pfalm. 5. 8. Iob. 4. 10. Post dictionem monosyllabā lrae begad chephat daghescantur. Vnde dicitur dachik. Genes. 38. 29. Pfalm. 29. 10. Genes. 1. 9.

^a Ezech. 17.13. est, parua ut vola viri: videlicet, parua: quasi uestigiū hominis. Et apud Ezech. ^a בְּנֵי יְרֵדוּ bene dedan, idest, filij dedan. Sed si prima ex his litteris duplicatis caruerit scena etiam carebit daghesc: ut in Leuit. ^b יִשְׁכַּח בְּחַוְלֵיהָ יִשְׁכַּח iscia uiuthu leha Ikach, idest, uxor in uirginitatē eius acceperit; uidelicet, uirginē ducet uxore. et in Esai. ^c בְּבֵל וְהָיָה בָבֶל uehaieht a bael, idest, et erit Babel uidelicet ^c erit Babilonia. Qua superius de duplicatis diximus; locum etiam habent, ubi litteræ huiusmodi sint eiusdem classis, hoc est, si sint ambæ, uel dentium, uel palati, uel labiorum, nam nunc prima etiam si sit duplicata habebit daghesc, uti in Exod. ^d וַיִּפְרָח וַיִּגְדַּל וַיִּשְׁכַּח וַיִּשְׁכַּח ueichaueda be pharngho בְּפִרְעוֹ, idest, ^c glorificabor in Pharaone. et in Leuit. ^e יִרְדְּנֻהוּ ir dennu bepherehc, idest, dominabitur ei in rigore, uidelicet non eū opprimes seruitute famulorum quod idē est ^c Iob ^f וְעָזַר נָא כְּנֹכַח חֲלָצִיק ez or nah chegeuer hala ^c eeha, idest, accinge nunc sicut uir lūbos tuos. in quibus exēplis uides ב ^c ^e esse eiusdē classis, siue speciei (quia utraque est labiorum sicut ב ^c ^e palati) et in prima hoc est in ב et ב esse daghesc. At uero cū sunt diuersæ classis, siue speciei tunc ^c si prima fuerit cum scena, siue cum alio puncto; daghesc reicitur ut patet in Ps. ^g קָרְחוּ כַפְתִּים corho chestitim,

^b Leuit. 21.13.
^c Esai. 13. 19.
Duet littere duplicatae eiusdem classis concurrunt prima habebit daghesc.
^d Exod. 14.4.
^e Leuit. 25.52.
^f Iob 38.
^g Litteræ diuersæ classis non recipiunt daghesc.
^h Psalm. 147.17.

tim, idest, crist allū suū sicut bucellas. ^c in lib. ^a 1. Reg. Reg. ^a ne multipliceris, uel noli multiplicare גְּבַהֵה גְּבַהֵה gheuoha gheuoha sublime sublime, uel sublimia, ut in uulgata habetur, posito plurali pro singulari. Vides hic ב caph esse palati פ pe uero labij, uides etiam ג ghimel palati esse, ^c ב beth labij, ^c tamen non recipiunt daghesc, quoniam huiusmodi litteræ begad chephadh sunt diuersæ classis.

De Raphe. Cap. XVII.

Raphe aduertendum, quod quando inuenitur supra dictas litteras uirgula hac, q̄ super alias litteras minimè ponitur, ^c (licet non semper) appellatur, raphe: ^c denotat, eas nō integre proferendas, sed sine daghesc. Et eo ipso quod hæ litteræ non habent daghesc, intelliguntur habere raphe. In his tamē litteris potius querendū cur non habeant daghesc, quam cur habeant. Dicitur autem raphe à uerbo רָפָה rapha, idest lenem, ^c debilem esse, inde רָפָה rapha, nomen, debilis, ut in lib. Num. ^b Vnde cum uirgula illa reddat litteram lenem, ^c debilem, siue remissam sine daghesc, merito raphe appellatur.

Raphe uirgula super litteras begad posita.
vnde dicitur rapha.
^b Num. 13.19.

De da-

De daghesch decoris. Cap. XVIII.

daghesch decoris euphoniae causam si inuenitum.

Equitur nunc de Daghesch Decoris. Daghesch istud sub daghesch forti continetur, sed nos claritatis gratia illud separauimus, ut de illo peculiaris notationem adhiberemus. Est igitur istud daghesch ad inuentum euphoniae causa teste Kimki in michlol, ut in Esai. a ibi: נזול naz. ol. lu defluerunt; ut in lib. Iudic. b חדרל chadellu, id est, cessauerunt: c in Exod. e ibi: מקדש micchedase, id est, sanctuarium, c in Prouerb. d ibi: נזרה nizereha, id est, custodi eam, c similia. Est enim secundum Lamorem. e lectura hebraica suauior, c melior uehementioribus litteris per daghesch. Collige ergo daghesch decoris, siue ornatus, venire semper, uel ante uocalem longam, in dictione, quae est in pausa, et in tertia radicali, uel in littera consonanti, quae habitura erat scena quiescens, ut in dicto capite Exod. f ubi littera koph consonans habitura erat scena quiescens, sed propter ornamentum pronuntiationis (auctore Kimki) daghesciatur: Id. quod etiam ob eandem causam fit quando Caph sequente cheth daghescatur quia in sono sunt similes: ut in Daniel. g חכמה כחכמה אלהין Et sapientia sicut sapientia

a Esai. 62.2. b Iudic. 6.7. c Exod. 15.17. d Prou. 4.13. e Lib. 1. cap. 3. de daghesch. f Exod. 15.17. g 5.11.

pientia decorum uulgata c scientia c sapientia. Hac omnia de daghesch adnotare uolumus, quia ad orthographiam c sensum, et lectionem sanctorum litterarum oppido quam necessaria sunt.

De mappik puncto. Cap. XIX.

Erunt praeter haec omnia, quae dicta, adnotatae sunt, postremo est aduertendum, esse adhuc unum punctum, qui dicitur mappik, id est extractor, a uerbo caldaico פפק nafak quod significat extrahere c educere, egredi et exire, unde formatur mappik id est extractor, educit enim litteram a sua natura, ne sit ociosa et proferatur. Et hoc est quod uoluit Quinquarb. a Et uide Fabric. in diction. chal. b in praecitato themate naphak. Et ponitur semper in littera cum est in fine, c nunquam alias, ut ד Deus. Solet quidem mappik poni in nomine Dei, ut אלה elohah, c in pronomine feminino, ut בנה benah id est filius eius mulieris, c in quatuor uerbis finitis in ה, ut נאה nagah splendere, באה baah id est desiderare, גאה ghawah, id est super- N bire

Vnde dicitur mappik. a pag. 9. b pa. 133 col. 2. Mappik in quibus casibus ponatur

bire *תמאח*, idest admirari, in ijs tamen non legitur punctus ille, sed monetur lector litteram esse immutabilem, ut *תמאח* admiratus est, quidam scribunt punctum subter *ח*. Quibus consequitur non esse verum quod Zamo-

Contra Zamoren. lib. 1. cap. 2 & 5. sub fine.

Mappik non solum est signum tertie personae singularis feminini, sed et in alijs dictionibus apponitur.

Accentus ad quod inuenti sunt.

lib. 1. etymol. cap. 15.

ren. ^a tradit solum punctum in hac littera *ח*, ad denotandum genus femininum tertiae personae numeri singularis, ut in dictione *דנארה* denarah, idest uerbum eius scilicet femina.

Nam ex praedictis patet, non solum mappik esse signum tertiae personae singularis feminini, sed etiam posse in alijs dictionibus

apponi ut in praemis.

De accentibus. Cap. XX.

Accentus auctore Isidoro ^b reperti sunt, uel propter dictionem, uel pronunciationem, uel discernendam ambiguitatis causa; ut cum q; sit ipsorum cognitio hebraica artis, studiosis, sicut & aliorum omnium punctorum cognitio (de quibus iam proxime diximus) summopere est necessaria ad uenandum germanum sacrae scripturae sensum. Licet hebraeis tam ignoti sint ut nihil fere de illis

lis sciatur; nisi quod ipsorum lectores, iuxta eorundem morem, lectiones sabbatinas cantant. Quantum uero eorum accentuum cognitio sit necessaria, uide omnino apud Isaacum ^a ubi ex Rabbi Salomone explicat locum illum Ezech. ^b ibi & facies eorum, & penna eorum extenta desuper; ut scilicet dictio illa; & facies eorum; habeat distinctum sensum, propter accentum regium Zacheph, qui super ea dictione *וּפְנֵהֶם* uphnehem, positus est: et sic significat, et facies eorum, scilicet animalium, de quibus dixerat. s. erat illis, et penna eorum, etc. Vnde elegans nostri textus uulgati oritur explicatio. Adde praedictis Hiero. ^c ubi de necessitate accentuum ad scripturae intelligentiam agit, & Andr. Mas. in libro Iosu. ^d Quam ob rem sciendum accentuum originem coenam ipsimet punctis esse: quippe qui ab eisdem punctorum auctoribus (ut Elias Leuita in Masoreth tradit) inuenti sunt. Et si idem etiam credat codicem sacrorum bibliorum accentibus distinctum fuisse, antequam uocalia puncta accessisset: ac proinde primito integras sententias signatas fuisse, et clausas accentu qui dicitur *soph pasuk* fuisse; et deinde subiecta fuisse duo alia magna puncta, statutaque fuisse mediae pausam in uersiculo, quem *athnach* dixerunt; a principio uero sententiae usque ad me-

pa. 151 in fin. cu. 1. eq. Ezech. 1. ver. 11.

tom. 4. pa. 290. e. d. cap. 3. ver. 11. & cap. 7. ver. 15. & ca. 10. & 11. & 17. Origo accentuum.

Accen-
tus tri-
buit iu-
dicium,
& scien-
tiam ad
intelligē-
dum.

Accētus
musici
pro grā-
maticis
seruiunt

Notat. 1.
Accētus
grāmati-
cus indi-
cāt di-
ctionem
produ-
ctē, vel
corrup-
te profe-
rēdam,
& multi-
phariā
scriptu-
ram di-
stinguit.
Virgula
hebreo-
rum.

comma
hebreo-
rum.

Et eo etiam tendit Elias leuita, & Guido bode-
rianus in suo syro chaldaico, dum aiunt accen-
tum cuiusvis dictionis, ita appellari, quia tribuit
bonum iudicium, & scientiam ad intelligē-
dum, &c. Nam iudicium bonum, & scien-
tia ad decus in animo situm refertur. Verum,
quia accētus musici pro grammaticis seruiunt:
(grāmatici namque propriam figuram vel si-
gnum in biblia non habent.) Vbiunque fuerit
syllaba in dictione; tropo musico signata, ibi grā-
maticus accentus locum habet: vel potius ubi vo-
cis acumen vel eleuatio syllabae fuerit, erit grā-
maticus. Propriū namq; grammatici accentus
est syllabā attollere. Vbi vero harmoniam siue
accentum Musicum designauerit erit accentus
Musicus. Ceterum & de ipsis grammaticis &
rethoricis paucis agamus.

Primo igitur notandum, quod accētus gram-
matici, scripturā (ut in principio huius capituli te-
tigimus) multiphariā, distinguunt; videlicet sub
distinctione cuius signū est, unicus punctus sub
prima dictione figuratus, qui dicitur רבוי reui-
hang respondēs virgulae latinorum. Et distin-
ctione, cuius signum sunt duo puncta supra, se-
cunda suspensionis dictionem sic posita: & re-
spondet commati, siue inciso à Grecis κόμμα, id-
est

est, incisio aut incisum appellantur, sensus non
expleto numero conclusus, et subinde pars mem-
bri siue coli dicitur, ut domus tibi deerat: at ha-
bebas & alia huiusmodi, & appellatur ab he-
brais זכרון זכרון Zacheph katon, qui mēbri pars est
ut inferius dicemus. Distinguit etiam scripturā
membro siue media sententia aut colo cuius no-
ta est semicirculus, in morē iris, qui dicitur אהנה
athnahc, in hunc modum, & respōdet colo seu
membro latinorum. Vltimo distinguitur scri-
ptura termino, siue extremo periodi sententia
completa, & integra effecta, & vocatur huius-
modi terminus סוף סוף soph passuk, cuius signū
in hac dictione vides מצותיך mit suothecha, id est
mādata tua: aliqui appellāt פליק selik, id est, ter-
minatiuus, à verbo פלק selak chaldaico, quod est
finire, seu cōplere quae omnia, in hac scriptura di-
uina sententia, siue periodo facillime considera-
re poteris ex lib. Reg. ויאמר דוד אל שאול מי אנכי
ויהי חיי משפחת אבי בישראל כי אהיה חתן לפלך
hoc est, Et dixit David ad Saul (ecce reuihang si-
ue virgula) quis ego sum, & quae est vita mea
(ecce Coma) cognatio patris mei in Israel (ec-
ce membrum, siue colum, athnahc) ut fiam
gener Regis (ecce periodi extremum, siue ter-
minus soph passuk. Quae notabis diligenter, quia

Co lum
hebreo-
rum.

vnde di-
catur so-
ph pa-
sue.

1. Reg.
18.18.

Milehel
diētiolō
ga equā
do poni
tur accē
tus in pe
nultima
vel pri
ma.
Deute.
14. 11.
Milera-
hng di-
ctio bre-
uis, quā
do poni
tur accē
tus in vl
tima.
Accētus
grāmati-
cō diuer-
simode
collocat-
us, & fi-
gnifica-
tum mu-
tat, & no-
mēn, in
verbum
conuer-
tit, & e-
contra.
Exod.
3. 12. 13
& Exod.
4. 13.
Psaln.
105. 16.
Paralip.
32. 5.

in his potissima scribendi norma, & orthogra-
phia hebræorum versatur.
Secundo notandum, quod cū accentus gram-
maticus dupliciter se habet circa dictionum pro-
lationem: producendo dictiones, vel corripiendo;
inde fit ut accētus bifariam dicatur, productus
nempe & correptus, productus vocatur מלעיל
millenghel, idest supra, eo quod ponitur in penul-
tima, siue prima syllaba, ut in Deut. a ibi: מורה
tehora, idest mūda, vide in thesauro linguæ San-
ctæ, col. 3. & Isaacum de accentibus pag. 151.
Accentus correptus vocatur מלרע, idest subtus,
eo quod accentus ponitur in ultima, tunc enim
dictio cursu quodam profertur vsque ad finem
eius, ut patet in dictione אספרה assaperah, idest,
& narrabo. Sæpe hi accentus dictionis significa-
tiones mutant, nam si grāmaticus ponatur sub-
tus, idest in ultima syllaba, ut in dictione חלח
scialach, significat mittere, ut in Exod. b & in
Psaln. c si autem supra ut in prima syllaba si-
gnificat genus armorum. quod dicitur telum ut
Paralip. d ibi: & fecit חלח idest, gladium quo
fit, ut per eundem grammaticum accētum, no-
men in verbum conuertatur, & e contra, ut pa-
tet in dictione באנגח banghal, nā si ponatur in vl-
tima est verbum nubere, vel dominari, si in pe-
nultima

ultima est nomen, ut באנגח banghal, idest, vir,
seu maritus.

De numero figura, & nomine accentuum
grammaticorum. Cap. XXI.

Grammatici accentus, sunt nume-
ro 38. quorum figuras, & nomina
sequens tabula continebit, ne quid
studiosis desit. Obseruandum tamē
est, ex his quosdam מלכים melachim, idest, reges
vocari, qui & diuidentes, siue distincti sunt,
diuidunt namque: & distinguunt, seu termi-
nant, dictiones, aut orationem, seu partem ora-
tionis; unde merito dicunt Reges duplicem di-
stinctionem efficere, maiorem & minorem. Ma-
ior est illa de qua cap. proxime preced. egimus.
Minor est duplex ob duplicem distinctionē sen-
sus et litterarū quiescentium ante litteras beg ad-
chephad de quibus inferius dicemus, ubi videbi-
mus quando propter interiectū accentum regū
daghesc in dictis litteris post quiescentes ponat-
ur. Minor sensus distinctio, est triplex, prima
cum sensus per se est completus, secunda quan-
do extrinsecus sumendus est, ut in Psalm. a ibi
& erit scilicet ille vir. Tertia quando sensus est
inuersus, et pro dabit fructum suum, dicitur fru-
ctum suum dabit, & id notant accentus Regij
ibidem

Accētus
gramma-
tici sunt
38.
Accētus
diuisiui
seu disti-
ctiui.

a Psalm.
1. 3.

ibidē positi. Hi ergo accentus Regij sunt viginti duo. Alij vero sexdecim, dicuntur ministri, siue *משרתי* *mesciarethim*, id est, deferentes, seu ministrantes uti serui. Et ante ambulones qui sunt apedibus, quos lacaios vocamus hispanica, Italica palaferneros, qui dictiones nō diuidunt, sed cōiungunt, et regij accentū præcurrūt et præcedūt ne syllabis immoremur, sed eas expedite proferamus usq; ad locum ubi rex distinguēs sedet.

Denominaciones autē Et significaciones omnium accentuum tam Regum quam ministrantium præstantius cæteris tradit Bonauentura Bertramus in sua aramea et hebraea cōpilatione^a. Illa vero distinctio accentuum nec Regum nec ministrantium à quibusdā introducta merito ab Isaaco^b refellitur, qui aduertit diuersitatē nominum et numeri in æqualitate ipsorum accentuum alijs plures, alijs pauciores statuētibus: ori ex diuersa appellatione diuersarum nationū, quæ proprias suas appellationes retinuerunt, nō enim fuerunt omnino hebraica nomina accentuum à principio imposita.

^a pag. 19
cū seq.
^b pa. 154.
& 157.

At cum singulis penē accētibus adnotatiunculas aliquas adiungamus: singulis, qui adnotant alphabeti litterulas apposimus, ut in fine, cuius acquisitas seruato facile reperirentur.

Reges

REGES SVNT HI.				
Numerus		Nomina		Figura
1	A	Athnach	אתנח	A
2		Soph pas- fuK, i. finis versus, vel felik	סוף פסוק vel סליק	:A
3		Zacheph Katon, si- ue parvus.	זכר קטון	A
4	B	Zacheph gadol siue magnus.	זכר גדול	B

A. Iste regius accentus: semper cōficit maiorem distinctionē, scilicet membrum siue colum, vt i. Ezra c. 9. ver. 5. ibi *ומעילי* *vmghili*, i. pallium meum, vbi conficit comma siue *zacheph katon* & secundum Bonauēturam Bertramū in libris Psalmorū, Prouerbiorū & Iobi ponitur quasi loco admirationis, & vocē ita afficit vt proprie ad sequentem partem versus pertineat, etiam si priori parti siue emistichio accommodari possit, vt patet Prouer. 6. ver. 26. ibi & mulier *והיא* *ifc*, i. viri animam pretiosam uenatur. Quæ uox, uiri, proprie ad sequentia pertinet, & tamen priori sententiæ accommodatur, intelligendo uxorem uiri quæ uirum appetit. Porro iste accētus habet duos ministros *Munnach*, scilicet qui *sciophar hillui* dicitur, & geminatur aliquando ante *athnach* in succintis uersiculis, loco *athnach* ponitur *tiphcha*.
B. *Zacheph gadol* comprehenditur sub *Zacheph katon*, & caret ministro, & post ipsum interposito aliquando *Zacheph katon* se-

Numerus	Nomina	Figurae
5	Reuiangh	A
6	Teuir	B
7	Azla	
8	Sceneghe rescim	
9	Talscia	C
10	Carne Phara	
11	Zarca	D
12	Segula	

ton sequitur & venit semper tiphcha in quibusdam locis vnum Zacheph gadol sequitur post alium, sicuti etiam duo Zacheph katon reperuntur in duabus dictionibus sese consequentibus licet sepe munach inter ea intercedat. Inuenitur Zacheph katon nimirum a principio versus sine ministro, & post pascha etiam sine ministro peculiariter illi ministrat Munach.

A Hic accentus habet duos ministros Munach & dargah, aliquando separatim, aliquando coniunctim, interdum a principio versus est sine ministro.

B Hic sextus accentus teuir, exigit hunc se ministrum darga, si duae voces intersint, si una praecedat mercha, & quando praecedant duo ministri primus est munach, & secundus darga. Si tres, primus est talscia, secundus cadma, & tertius darga, post teuir semper sequitur tiphcha.

C Ministrat ei Munachim, duo vsq; ad sex, praecedat, aliquando pazer, & inueniuntur sepe duo thelisa mox sese consequentia.

D Hic accentus nunquam est sine ministro quando sequitur ini-

Numerus	Nomina	Figurae
13	Pazer gadol	A
14	Pazer Katon	
15	Tarcha vel tiphcha	vel B
16	Scialfceleth	

tiū sententię, aut venit post teuiag, tunc habet vnū ex quatuor ministratibus, videlicet munah, nghillui, thelisa ketanna, & cadma.

A Hic accentus Pazer gadol tantum reperitur in tribus libris, Psalmodi, scilicet Prouerbiorū, & in Iob, in quibus quidē ppter veruum breuitatem, alia ratio accentuum est, distans ab accentibus reliquorū librorū sacrorū bibliorū: nisi in primis duobus capitibus libri Iob, & extremis aliquot versiculis eiusdē, qui regulam & normam aliorum accentuū seruant & retinent. Ministrat huic accentui aliquādo vnus, & aliquādo duo Munah post athnach, & foph pasuk non ei ministrat. Geminatur & quadruplicatur etiā, & sepe post ipsum pazer venit talscia, & post talscia cadma, & aliquādo thelisa gedola. Aduerte tamē pazer katon sub pazer gadol cōprehēdi, quod em̄ nos dicimus pazer gadol antiqui dicebant pazer katon vti Abrahamus de Balmis de accentibus tradit.

B Iste accentus secundum Bonauenturam Bertramum in psalmis, prouerbij, & Iob, duplex dicitur, prior, & posterior. Prior quādo in initio dictionis scribitur, vt Psal. i. i. ibi, חַטָּאִים cha-taim, id est, impiorū, & in praedictis libris iste accentus proprie dicitur lethih. Posterior dicitur quando in eisdem libris ad vltimam vel penultimam collocatur, & in ipsis proprie dicitur Meaila minister, vel tarcha acharona. Praeterea ministrum habet mercha simplex, & aliquando duplicatum, & post illum semper sequitur athnach vel foph pasuk: & in omni versu inuenitur. Et vbi sunt duo athnach, sunt duo tiphcha, vnum ante athnach, & alterum ante foph pasuk.

P.L.I.I.I

Numerus	Nomina	Figuræ
17	Pafcta vel Pafcet או פֶּשֶׁטָּה פֶּשֶׁט A	א
18	Legharme לְגַרְמִיָּה	א
19	Gheresc vel Azla אֶזְלָא אוֹ גֶרֶשׁ B	א
20	Sceneghe-riscin שְׁנֵי גֶרְשִׁים C	א
21	Pafech פֶּסֶק	א
22	Iethiu יְתִיב D	א

A Sex ministros habet pafcta ; præcipui sunt tihpcha & mercha, & post illos munach cadma, tihpcha vel mercha; veniunt aliquando duo partim super in dictione, scilicet quando est accentus supra, idest milleel, vt superius diximus.

B Seruit ei cadma minister quando idem minister est signandus in secunda littera: sed si in prima, ministrat ei munach, & iste accentus in dictis tribus libris dicitur tihpcha.

C Accētus iste ponitur semper in vltimo. Seruit ei munach quando præcedit monosyllaba dictio, aut milleel.

D Vocatur cornu præpositium, quia ponitur ante puncta in monosyllabis, aut in alijs dictionibus habentibus milleel, idest accentū productum: & etiam post hunc accentum venit zakeph.

AC-

ACCENTVS MINISTRI

feu ministrantes.

Numerus	Nomina	Figuræ
1	Sciofar ia-fciar, vel munahc, vel sciophar holech שׁוֹפֵר יִשְׂרָאֵל שׁוֹפֵר מוֹנַח אוֹ שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ אוֹ A	א
2	Sciofar mehupahc שׁוֹפֵר מְהוּפֵךְ	א
3	Dargha vel galgal גַּלְגַּל אוֹ דַרְגָּה B	א
4	Maarihc מְאָרִיךְ	א
5	Macchaph מְכַפֵּף	א
6	Cadma קַדְמָא	א
7	Tarfa, vel Teliscia chetanna תַּרְסָא אוֹ תְּלִישָׁא קַטְנָה	א

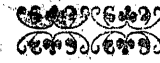
A Seruit omnibus regibus, exceptis soph passuch, tihpcha & scialseleth.

B Seruit duobus regibus, nempe theuir & reuiang, simul ministro munach: & duo ministri, nempe cadma & munach seruiūt ei. Mercha.

Numerus	Nomina	Figura
8	Mercha pefciutah	מְרַכָּא פִּשְׁטוּתָא
9	Mercha chephula, vel teren chutrin	מְרַכָּא כִּפּוּלָה אִו תְּרִין חוּטְרִי
10	Tarcha acharona, idest posterior	טַרְחָא אַחֲרוֹנָה
11	Iareach ben iomo	אִירַח בֶּן יוֹמוֹ
12	Sciofar mecharbel	שׁוֹפֵר מְכַרְבֵּל
13	Sciofar nghillui	שׁוֹפֵר עִלּוּי B
14	Legarmeh	לְגַרְמִיָּה
15	Sachapha	סַחְפָּא
16	Maila	מַאִילָא

A Idest

A Idest luna filia diei sui idest diem habens vnū, quia ei similitur. psalm. 5. 7.
 B Hic accentus differt à munach quando precedit athnach vel zarka, & signatur in littera secunda, & quando signatur in littera, prima, dicitur mercharbel.

De fede accentuum grammaticorum.
 Cap. XIII.

Efficia horum grammaticorum accentuum, ex superioribus traditis cognoscuntur, nunc de sede ipsorum paucis agendum erit in presenti capite. Et in primis, ut omnis, confusio qua veterum scripta hac in re abundant, evitari queat pro universalis regula observandum est. Omnem accentum grammaticum multoties collocari in ultima syllaba, & pluries in aliis, tam in verbis, quam in nominibus, quod explicabimus casibus sequentibus.

Primo accentus grammaticus collocatur in penultima syllaba quādo nomina, seu verba habent segol in ultima, ut מוֹת מַוֶּת, idest mors סֵפֶר sepher, idest, liber id quod etiam secundum

Accētus grammaticus aliquando collocat in vltima syllaba aliquando in aliis tam in verbis quā in nominibus.

Casus in quibus accentus grammaticus nō collocat in vltima iuxta regulam superiorem.

^a Libr. I. de accentibus fo. 6. & 7.

O bus

verba, & nomina habentia in vltima syllaba pathah vel segol habent accētū in penultima. Pathach & segol hēnt trāsītū symbolicum & vnum pro alio transmūtatur. Quando transmūtatur. a. Leuiti. 23. 15. b. Leui. 2. 12. c. Ief. 29. 24. d. Ge. 29. 13. Vbi est vltima li-tera the-matis ac-tus collo-catur in vltima, li-cet ad sit, segol.

Nomina habentia camets vel pargach vel ante iod proferibile, & nomina dualia habent accentum in penultima, c. Lib. 2. c. 8.

bus nominibus, & verbis habentibus in vltima syllaba pathah loco segol, qua duo puncta symbolica transitum inter se habent, sepeque vnum in aliud transmūtatur. Hęc autem transmūtatio euenire solet, quando ח, vel y reperitur in vltima syllaba, ut שבוע sceuagh, idest, septem, ut in Leuit. a. ibi סלע selangh, idest, petra, vel saxum, arx, seu munitio, מלח melahc, idest sal, in Leuit. b. & לקח lecach, idest, lex, vel lepor, aut dulcedo sermonis, Ief. c. שמע scemangh, idest, auditus, seu auditionem, segol, qua tamen dictio reperitur scripta per tsere. ut in Genes. d. Si vero vltima littera thematis est ה, tunc accentus erit in illa vltima, licet sit affecta segol, ut בנה bone, idest, edificans, אכחן achanne, idest, cognomina- bo, vel regam משה moscè, idest, Moyses.

Secundo omnia nomina, qua habent kamets vel pathah ante iod mobile: & omnia nomina dualia de quibus inferius. e. dicemus, recipiunt accentum in penultima, ut בית bath, idest, domus, מצרים miçraim, idest, Aegiptus, ידים iadaim, idest, manus, & עינים nghe-naim, idest, oculi.

Tertio

Tertio, quando nomina desinunt in iod praecedente chirek existente cholem, vel puncto segol in penultima, accentus collocatur etiam in penultima, ut פרי peri, idest, fructus. שביי sceui, idest, captiuitas, & מרי meri, idest, rebellio, & קושי kosci, idest, duritia vel peruicacia, & חולי choli, idest, infirmitas. Quod idem obseruandum est in omnibus desinentibus in sciurek praecedente ה ut פקדוהו pecadah, idest, visitauit illum תהו tohu, idest, vanitas כהו bobu, idest, vacuitas, vel תהו est secundum quosdam res informis, apta ad recipiendam omnem formam, quam graeci hylen, & chaos alij dixerunt, & כהו est forma, qua dat esse materiam, de quibus latius agendum erit, cap. 1. geneleos, ubi doctè satis Reuerendus Pater Guglielmus Hamerus ex celeberrimo praedicatorum sodalitate videri potest.

Quarto accentus collocatur in vltima in omnibus praeteritis omnium coniugationum in tertia persona singulari faeminea: exceptis in tertia persona faeminea in verbis quiescentibus hain uau, & duplicantibus, ut פקדה pacheda, idest, visitauit faemina, sed in tertia singulari praeteriti, erit Accentus in penultima quando sequitur dictio monosyllaba, vel habens

O 2 accent-

a fol. 4. cum seq.

Accētus ponitur in penultima vbi nomina in iod finiuntur praecedente hirc, & vel holem, vel sciurec, in penultima seu prima. Materia informis. Materia prima, & hylē, & o chaos dicitur. Accētus ponitur in penultima in omnibus tertis personis praesentiverborū p-factorū & quando sequitur dictio monosyllaba vel habens accentū in prima.

Accētus in penultima in tertia plurali quando: vertitur in punctum longum.

Accētus in penultima in tertia plurali masculina & tertia singulari feminina in verbis quorum secunda aut quiescit, aut duplicatur. Idem in participiis quiescentium lamed & in aliis quibusdam temporibus.

accentum in prima, ut בנה עיר bana nghir, idest, edificauit ciuitatem קרא לילה kara laila idest, vocauit noctem, & in tertia plurali, quando propter extremum periodi sceua, uertitur in punctum longum, ut pro פקדו pachedu in extremo periodi dicemus פקדו pakadu, quo in loco mutatur sceua in uocalem longam, ac proinde accentus erit collocandus in penultima.

Quinto. Accentus etiam ponitur in penultima in tertia prateriti pluralis masculini, & tertia singulari feminina, in uerbis, quorum secunda littera, uel quiescit, uel duplicatur, ut סבה sabba, idest, circumiit mulier בניו banu, idest, intellexerunt בנה bana intellexit mulier, & idem obseruandum in participijs ipsorum quiescentium lamed, he, idest, quorum tertia littera ה uerbi quiescit ut גולה gole, idest, reuelans, idem fit in secunda persona prateriti singularis masculini generis, & in prima persona utriusque generis, & numeri, ut פקדתי pacadti, idest, ut sit asti ecce secunda persona singulari masculini. sequitur prima persona singulari & plurali masculini, & feminini generis פקדתי pacadti, idest, uisitauimus, nisi adsit aliquando וau uersuum, quod scilicet uertit prateritum in futurum,

de quo

de quo suo loco dicemus, quoniam tunc accentus in ultima ponetur.

Sexto eadem accentus collocatio obseruanda est in futuris in secunda, & tertia plurali feminea ut פקדנה tisphko dona, i. uisitabitis, & uisitantur, & idem fiet in imperatiuis in secunda persona plurali generis fem. ut פקדנה pekodna, idest uisitata femina.

Septimo in omnibus locis, in quibus post punctum principalem immediate sequitur sceua, in eadem dictione, accentus fere semper collocari debet in ultima, ut פקדו pachedu, idest uisitauerunt, ישבו isseu, idest habitauerunt. Nisi fuerit accentus pausatius per ea que supra annotati quart. diximus.

Nomina quoque forma siue proportionis, hoc est nomina uerbalia, de quibus supra, ut פסח pesach, idest pascha, שבעט sceuet, idest baculus habent accentum in penultima. Reliqua omnia ijs regulis non contenta habent accentum in ultima, siue sint nomina siue uerba.

Octauo quando duo accentus in eadem dictione concurrunt, prior est rethoricus, siue מתג metheg, idest retinaculum, ut uidebis apud Agge. ibi הראשון harisoon, idest primus, posterior uero est grammaticus.

O 3 Nono

Accentus in penultima in futuris, & Imperatiuis.

Accentus ponit in puncto principalis, quando post ipsum immediate sequitur sceua, secus si sit punctum correptum.

lib. 2. cap. 5.

Quando duo accentus in eadem dictione concurrunt, prior est rethoricus, posterior grammaticus.

Agg. vi. ti. 10.

Nono & ultimo Notandum Nullum accentum Regium absque uno aut altero ministro reperiri, unusquisque etenim Rex suos peculiare habet accentus & satellites, excepto Zacheph gadol, iethib, & scialscieyth, qui solitarie semper ambulantes ministrum nunquam admittunt. Ex ijs vero Regibus qui ministrantes solent admittere; aliquando sine illis etiam aliqui inveniuntur: presertim cum ante soph passuk ponuntur aut post athnah; omnes tamen Reges (excepto segulah & soph passuk) in initio versuum collocantur. Nunquam vero inuenies accentum ministrum sine accentu Regis, nec minister est unquam loco Regis, aut e conuerso: excepto munah, qui interdum uti Rex procedit accentum legarmè: & scialscieyth, qui interdum regnat, interdum vero ministrat. Quibus vero

Regibus seu dominis ministris subferunt, ex notatumculis superioris tabellæ facile colliges. Hac de accentibus grammaticis. de rethoricis in sequentibus dicemus.

De Re-

De Rethoricis accentibus. Cap. XXIII.

Rethoricus accentus est artificiosa quadam retentio spiritus, unde nomen retinaculi, seu habenæ apud hebræos obtinuit, & ideo cum metheg (quod retinaculum dicitur) nuncuparunt. Versatur autem circa dictionis ornatum, & sonus suauitatem ut sciamus utrum syllaba longè aut breuiter sit proferenda. Appellatur à quibusdam גחיה gahia, idest mugitus, quod lector in eo mugire videatur, ab alijs הגמרה hagamadah, idest statio, vel subsistentia, nam in ea aliquantulum subsistimus; signatur iste accentus virgula perpendiculari sub syllaba producenda ad dexteram, ut האשה haiscia idest illa mulier, mugitus est sub ה accētus vero sub سین. Qua in re Elias germanus aduertit non esse idē metheg & ngahia, quoniam metheg tunc solum vocatur mugitus, quādo scribitur iuxta uocalē illic enim lector uocem mugitu quodam retinet & tunc ad sinistram: virgula scribenda est. Quibus duo addenda sunt primum quod retinacula tripliciter dicuntur, primaria quæ scilicet iam uocē occupant, gutturalia quæ ob gutturalem litteram chatephatam signantur, & regalia quæ propter uoces aut uocales longas signantur.

Accētus rethoricus unde dicitur, & circa quod versetur

gahia, idest mugitus in de in vulgari luctus hebræorū vulgari ter dicitur gahia.

Vide Isa cum lib. 3. pag. 159. cū seq.

O 4 Secun-

Sceua
boatius.

Accētus
metheg
noſi po-
nitur v-
bi poſt
primam
ſyllabā
ſequitur
dagheſc

Accenti-
bus in-
ficiſ quo-
modo
hebrēi
in lectio-
ne ſcrip-
turę vti-
tur.
a Primo
Parilip.
Cap. 2.

tur gutturalis sceua huiusmodi appellatur שְׁוָא
שְׁוָא הַגָּאִיָּה sceua hagaiā, idest, sceua boatius.

Sexto si primam syllabam sequatur dagheſc
non notabitur retinaculo, hoc est, sonus eius, tunc
nec producitur aut prolongatur, nisi dagheſc per
interuallū sequatur, ut מֵחַתְּאֵת mechatatho, id-
est de peccato suo חַתְּאֵת hic propter interual-
lū ponitur metheg. Hęc nobis pro rethoricorum
accentuum notitia sufficiant.

Vltimus Accentus est musicus, qui נֶגְבִּינָה ne-
ghina, idest carmen appellatur, his musicis accen-
tibus hebræi in lectione scripturę utuntur, nam
eam per modum cantus legere solent, vnde ut
Burgensis in addito. ad tyrannum ait alio can-
tu utuntur in psalterio, alio in prophetis, alio in
libro Iob, alio vero in libro prouerbiorum. Sed
cum musici accentus pro ratione accentuum
grammaticorum exorti fuerint, illis que gram-
matici deseruiant non est opus, ut in presen-
tiarum de illis dicamus. Quæ eorum sonum et va-
rietatem scire desiderat Reuclinum con-
sulat, qui in libro tertio accentuum
musicales tonos hebræorum

studiosè describit.

Finis primi libri.

LIBER

LIBER SECVNDVS

DE NOMINE.

De tribus partibus orationis.

Cap. I.

Veri admodum omnis mundana
architectura tribus substantia-
rum differentiis constat; spiritua-
libus nempe substantiis ab omni-
propris vicissitudine alienis, ac semotis, & cœ-
lestibus corporibus, que hac illac moventur, &
inferioribus demum creaturis alterationi, &
motui obnoxii, et a etiam vniuersa hęc gram-
matica architectura, tribus potissimum basi-
bus firma, & integra manet.

NOMINE, VERBO, DICTIO-
ne. Nomen, spiritualibus substantiis compa-
rant, quoniam per se subsistit, denotat que subsi-
stentiam. Verbum celestibus corporibus, quippe,
quia motui, & actioni subicitur. Dictio vero
creaturis inferioribus, quoniam nec permanet,
nec subsistit. Unde merito hebræi, tres hasce dun-
taxat orationis partes precipuas assumunt. No-
men quod שְׁמָא dicunt ut in Gen. ^a sub no-
mine, pronomen comprehendunt, quicquid ali-
vellent

Simili-
tudo.
Munda-
na archi-
ectura
tribus
substan-
tiarum
differen-
tiis con-
stat.
Grāma-
tica vni-
uersa tri-
bus con-
stat.
Nomen
spiritua-
lib. sub-
stantijs cō-
parant.
verbum
corpori-
bus cœ-
lestibus.

Dictio
creatu-
ris infe-
rioribus
compa-
ratur.
vnde no-
men.
^a Gen. 4.
25.
Sub no-
mine
pronome
compre-
hēditur.

verbum panghal sub quo participium. *velint. Verbum appellant פעל paghal, idest operari, seu agere; omne namque verbum operationem, seu actionem cum tempore significat. Sub verbo, participium quoque comprehendunt, & si alij aliud opinentur. Dictionem quam nos dicimus vocem consignantem proprie appellant cum tempore significat. מילה מילath, tagham, idest dictionem rationis siue rationalem, aut potius dictionem guttus, quippe, quæ orationem quodammodo condire videatur. Et breuitatis causa dicitur solum מילה milla à verbo מלל malal significante refeceri, & præfidi. Hæ namque dictiones consignificatiua præfidi videntur cum præcise proferuntur. Differunt מילה מילה a תבנה teva, nam teva significat dictionem scriptam, milla vero dictionem prolatam. Sub dictione, omnes partes indeclinabiles comprehenduntur, ut sunt præpositiones, conjunctiones, & aduerbia, de quibus omnibus suis locis dicitur, hæc tamen tres partes orationis non solum arabes, sed & etiam omnes linguæ orientales habere certum est. Arabes appellant dictionem, Herph; Nomen, Ismi, verbum phcal.*

verbum panghal sub quo participium. omne actionem cum tempore significat. Dictione ab hebreis quomodo appellat. Vnde dictione dicitur. Discrimen inter milia, & teua.

De no-

De nomine, eiusque multiplici, partitione. Cap. II.

Nomen Definiri solet, quod sit dictione ad placitum significans, sine tempore per modum substantia, ut אדם Adam, idest, homo ישׂאִי isci idest, vir. שׂוֹר scior, idest, bos, summa autem nominis diuisio trimembris constituitur; est namque nomen rei, quod dicunt שם דבר scem dauar, שם החמר scem hattoar, idest, nomen forma, שם הפועל scemhapohal, idest, nomen operationis, vel originis operationum: sub nomine rei comprehenduntur omnia nomina significantia, aut substantia ut lapis, aut accidens, ut albus, aut relationem, ut Pater & filius, aut priuationem, ut cecus, obscurus, & etiam ens rationis: ut genus, & species, & nomina abstracta, ut סכלות sichluth, idest, stultitia שחרות sciabruth, idest, nigredo. Non deriuatur nomen rei, à verbo, nec verbum deriuatur ab ipso, ut ארץ erets, idest, terra, שמים sciamaim idest, cælum אבן euen, lapis, חֶסֶד heseu idest, herba, & similia; ut tradit Elias leuita in suo capite specierum, specie tertia, secundum quem nulli licet vlla verba ex nominibus fingere, nisi in scri-

nominis definitio
nominis summa diuisio.
Nomen hadauar idest rei, quæ comprehendat.
Nomen rei non deriuatur à verbo nec ab ipso.
verba ex nominibus conficere nõ licet, nisi in scriptura eius abstracta repariantur.

Cap. 5. Nomen toar unde. bEsa. 52. 14. & 53. 2. Nomen formæ idem, quod toar. Definitio nominis toar. Discrimen ponitur inter nomen toar, & participiū. c In suo electo orat. prima, element. 5. Participium significat habere qualitatem actū. Toar significat habitu, vel potentiam habitatem. Participium frequenter usurpat scriptura pro nomine toar.

in scriptura sacra eorum abstracta inveniuntur, & si secundum aliquos à verbis possit quodcunque nomē derivari, etiam si in scriptura non inveniatur, secundum eundem Levitam loco superiori. a

Nomen toar dicitur à forma, ut in Esai. b וְתוֹ אָרוּ vetoaro, idest, forma eius, & ibi לֹא לוֹ לֹא לֹא lotoar lo i. non forma ei, & ideo dicitur nomen formæ. Alij nomen concretum dicunt. Est igitur nomen formæ, omne nomen significans illud, quod substantiæ, vel accidenti formam tribuit, siue sit qualitas, siue quantitas, siue qualitatis species, ut מֵדַקְדָּק medakdak, idest, grammaticus צַדִּיק tsaddik, idest, iustus, רֹפֵא rophe, i. medicus, בָּרִיא bari, idest, pinguis חֹלֶה chole, i. infirmus יָשָׁר rachum, idest, misericors. יָשָׁר ia-sciar, rectus. Et nota aliud esse nomen toar, siue formæ, & aliud participium: quia participium, (ut bene advertit Elias loco superiori) c significat actu habentem qualitatem, vel aliud simile; toar vero habentem formam, seu qualitatem habitu, vel potentia, ut גֹּנֵב goneu, idest, fur, actu furans; ecce participium, & in toar dicimus גָּנָב gānav, idest, eum, qui potest furari, vel habitum furandi habet. Et si plerunque scriptura sacra participio pro nomine toar, uti solet, sicut

sicut in Genes. a לַסּוֹחֵר lassocher est namque benoni significans mercantē seu negotiantē, & accipitur pro negotiatore, siue mercatore, & in Psalm. b omnium iniquitatum tuarum propitiator הַסּוֹלֵחַ hasoleach, idest, propitiatus in benoni, & in toar propitiator. Vtitur etiam scriptura secundum aliquos participio passivo, quod habet, activi significationem loco nominis toar, ut in Prouerb. c נְגַחֵשׁוּ nghasciue, idest, calumniantē, pro calumniatore, seu raptore, vel oppressore. Est tamen advertendum quod huiusmodi participia, quæ vicem horum nominum toarim habent, solent apud rabinos notari littera nun, in fine addita, ut חַמְסָן cham-san, idest, raptor seu fraudator, & כַּעֲסָן cahasan, idest, iracundus. Dicitur etiam hoc nomen toar nomen adiectivum. Multa vero nomina adiectiva apud hebræos appellantur, quæ tamen à latinis substantiva dicuntur, & sumuntur in hac lingua, substantiva pro adiectivis, ut in Apocal. d ibi nomē Angeli exterminatoris; vide in thesauro pagnini. e Solent autem substantiva ad adiectivum suppleri, licet non exprimantur, quoniam subintelliguntur, ut in thesauro videbis latius f Vnde nomen toar est nomen adiectivum, ut omnes tradunt,

quia

a Genes. 23. 16. b Psalm. 103. 3. vide thesaur. pag. nini in dictione salach. c Prouer. 28. 17. Participia toarim vicem habentia, quo signo soleant notari. Nomen toar dicitur nomen adiectivum. nomina substantiva pro adiectivis sumuntur. d Apoc. 9. 11. e col. 8. & 158. & 1894. f col. 1837. & 2472.

Nomen
transiti-
um de
mascu-
lino in fe-
mininū
dicitur
adiecti-
uum.
co. 1103
& 1389.
Prouer-
bior. 23.
15.
Nomen
toar, fem-
per deri-
tur à ver-
bis abso-
lutis. &
ex eo no-
mine po-
test ver-
bum for-
mari.
in suo il-
lo. c. spe-
cierum,
specie
quarta.
et in ele-
cto orat.
prima e-
lemen. 3
Oē toar
partici-
pio di-
stingui
& agno-
sci solet
tribus si-
gnis.
Nomen

quia omne nomen transferens de masculino in fe-
mininum dicitur nomen adiectiuum, ut **ישׁוּעַ** isc,
idest, uir **ישׁוּעַ** iscia mulier, **מֶלֶךְ** melech, idest, rex
מַלְכָּה malca, idest, regina **טוֹב** tou, i. bonus **טוֹבָה** to-
ua, idest, bona, hic ergo toar transit de masculi-
no in femininum, ut uides, ut apud thes. ^a qui-
bus adiunge ex huiusmodi nomine toar, posse
verbum formari, ut **חָכָם** chacham. Proue. ^b quo-
tamen nomine chacham, potest formari uerbū,
חָכַם חָכְמָה chacham, chachamta, ipsum tamē to-
ar ubicunque in scriptura reperitur, semper deri-
uatur à uerbis absolutis, ut Elias lenit a tradit ^c.
Ex quo collige tria potissima signa, quibus fa-
cile agnosci potest an sit nomen toar, uel parti-
cipium.

Primum signum est, quando aliqua ex litte-
ris, quas dicimus **בְּכֵלָם** bichclam inseruerit parti-
cipio, tunc non erit participium, sed nomen to-
ar, siue adiectiuum, cum illa littera non seruiant
uerbis, sed nominibus **עָ** infinitiuis, ut in 2. lib.
Reg. ^d ibi **בְּקוֹשְׁרִים** bakoscerim, idest, in conspira-
tis, uel cōiurationibus, aut colligatoribus, uel po-
tius in singulari in cōiuratione, sicut transfert.
Vulg. Et in Esai. ^e ibi **כְּנִשָּׂה** canosce, idest, sicut
fenerator, **עָ** ibidem uer. 2. **כְּלִיָּה** caloue, idest, si-
cut mutuum accipiens. Et in psal. ^f factori. **עָ**
lorum

toar est ubi aliqua ex literis biclam seruit participio. ^d Reg. 15.31.
^e Esai. 24.2. ^f Psal. 116. c. seu psal. 181. tamen latinum numerum.

lorum **לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם** le nghose hasciamaim, idest, Nomen
facienti caelos, uel qui fecit caelos. toar est
quando
verbo
adiungit
genitiu^o.

Secundum signum quando cum participio re-
perieris genitiuum, tunc nomē toar erit adiecti-
uum, quoniam uerba non regunt post se geniti-
uum, sed Nomina: ut in Gen. ^a ibi **רֹעֵה צֹאן** ron-
ghetson, pastor ouium, siue pecudum. Idem in
Psal. ^b ibi **יְהוָה יְהוּי גְּאוּלֵי** gheule iehoua, idest redem-
pti domini, uel à domino.

Tertium signum, quando uerbo adiungitur
pronomē prima, aut secunda persona, tunc est
toar, uel si participium fuerit, subintelligi debet
uerbū substantiuū, ut in Genes. ^c **הַשׁוֹמֵר אֶחֱי אֲנֹכִי**
hasciomer achi anochi, idest, nunquid custos fra-
tris mei ego: **עָ** est toar. Et in Exod. ^d **עָ** Esai. ^e

Auerte etiā, quod quādo post participium ui-
deris dictionē **עָ** tunc fore participium, nō autē
nomen toar, ut patet apud Ier. ^f ibi **הַרְעִים אֶת עַמִּי** haronghim eth ng āmi, pascētes populum meum,
siue qui pascunt populum, ut uulgata habet. Et
idē ubi adiungitur pronomē secūda **עָ** tertia per-
sona, ut **בִּיקְרָו עָ בִּיקְרָו** uisit ās te, et uisit ās eū, qui-
bus addendum est, quod nomina duplicata, hoc
est deriuata à uerbis duplicatis, cum monosylla-
ba sint, non esse participia, sed dici nomina toa-
rim, siue cum kamets, siue cum pathach sint sub

P scripta,

Nomen
toar est
quando
verbo
adiungit
genitiu^o.
^a Ge. 4.2
^b Psalm.
107.2.
Nomen
toar est
cum uer-
bo ad-
iungitur
prono-
mini pri-
mæ aut
secundæ
personæ
^c Ge. 4.9.
^d Exod.
18.6.
^e Esai. 25.
16.
Nomen
toar non
est quan-
do post
partici-
pium se-
quitur di-
ctio **עָ**.
^f Ier. 25.
2.
Noīa du-
plicata
quando
monosyl-
laba sunt
dicuntur
toarim.

2. Reg. 2. ca. 25. 18. b Amos 2. 14. Nomen infiniti- uum. Macor. c Lib. 3 cap. 4 d Libr. 2. inf. heb. c. 6. Nominu species plures. Nomina Mono- syllaba & Bissyl- laba. e Cap. 31 & 32 Orat. 4. elem. 13. Dictio habens quatuor aut quin que litte ras non est he- braica sed Ae- gyptiaca vel Perfi ca. Nomina synoni- ma.

Scripta, ut in li. Reg. a ibi קל cal, i. leuis, vel uelox pedibus. Et Amos b ibi מיקל mikal, idest, a uelo ce. Vide in thesauro, uerbo קלל.

Nomen בעל ponghal est infinitiuus, quoniam significat indefinita, siue simpliciter, et absolute, absque ulla temporis differentia omnem opera- tionem interiore, & exteriore, ut amare, le- gere, uisitare, & similia. Dicitur hanc ob cau- sam, מקור Makor, a uena, siue fonte, ut inferius uidebimus. Nam est uena, & fons omnium a- liarum operationum, & temporum. Hoc nomē בעל ponghal, siue makor, in scriptura solet poni uice aliorum nominum, & temporum, ut uideri poteris apud Sanctem Pag. d

Porro nomina, quadam sunt monosyllaba, alia bisyllaba, alia quadrata, et quinque etiam litterarum, de quibus ultimis legere poteris pag- ninum loco superiori, e post leuitam ubi supra f ubi pro uniuersali regula tradit, omnem dictio- nem habentem quatuor, aut quinque litteras nō esse hebraicam, sed Aegyptiacam, seu Persicā.

Sed ego illi non assentior, cum plures dictiones huiusmodi reperiantur quae sunt hebrae ut in om- ni uerborum radice uideri est.

Sunt etiam nomina, quae dicuntur, synonyma, & appellantur נירדסים nirdasim i. se consequentia quae

qua quidem habent distinctam uocem, & unā, & eandem diffinitionem: hoc est in prolatione sunt diuersa, et in sensu eadē, ut Iob עדי ושהרי id est testis meus; & conscius meus in caelis, & מִאֲכֶלֶת heren idest gladius, שַׁבִּינִי sachini. spat. מאַכֶּלֶת maacheleth, idest mucro.

Alia nomina sunt prolatione, & sensu diuer- sa, quae sunt nomina diuersorum entium, ut אדם Adam i. homo שור scior idest bos, & similia, quae נבדלים mbdalim, idest distincta nuncupantur.

Alia nomina sunt, quae dicuntur communica- ta, & ab hebraeis nuncupantur משתפים mesciuta phim. Et dicuntur communicata, quia sunt plu- ribus indiuiduis communia, ut homo, bos, Asinus. Et haec aliquando dicuntur uniuoca hoc est, sunt essentialia his, de quibus dicun- tur, ut חַיִּים chai, i. uiuum, seu uiuens, בהמה behe- ma, i. Bestia אדם Adam homo. Et similiter om- nia similia generum, & specierū nomina dicen- tur uniuoca. Alia sunt aequiuoca absolute, & ab hebraeis dicuntur שותוף גמור scituph gamur, i. a- quiuocū absolute, hoc est nomē in quo comunicāt multa noīe, nō uero significatiōe: ut עֵץ nghain, qd de superficie terra, oculo, & fōte dicitur ut in Nu. ibi עֵץ הַאֲרֶזֶת eth nghē haarets, i. superficie terra, siue oculū terra, et זֶעַבִּיתוֹן זֶעַבִּיתוֹן zecā bethoi.

Iob 16. 19. Nomina uoce, & sensu di- uersa. Nomina commu- nicata di- cta uniu- uoca, & pluribus indiui- duis com- unia. Nomina generū, & specie- rum. nomina aequiuo- ca abso- lute, i. in qb. mul- ta com- municāt nomine, sed non sensu. b Nume. 22. 5. c Genes. 24. 1.

^aPsalm. 133.2.

senex domus sua, & Psalm. ^aזקן אהרן Zecan aharon, idest, barba Aaron, ubi Zecan significat barbam, & senem. Que Nominum equiuocatio, passim in scriptura sacra occurrit, & in cognitione significatum ipsorum plures saepe difficultates occurrunt. Aliud uocatur מִסְפָּק mesuppak, hoc est equiuocum commune pluribus, sed eius significatum, est accidens commune, aut omnibus, aut uni ex his, de quibus dicitur; ut אדם Adam homo, qui dicitur de homine, picto, uiuo, & mortuo. Sed cum de homine dicitur, significat ipse figurā, & alia omnia hominis accidentia. Aliud נְאֻמָּר בְּכֹל וְיָחִיד נְאֻמָּר בכלל ויחיד, quod dicitur neemar bichlal ueiachid, i. dictum de universalis, & particulari, quod nomen collectivum appellatur, ut עם ngbam, idest, populus ישראל Israel, Iehuda, quae dicuntur de Iacob, & Iuda eius filio, & de populo Israel. Ultimo est aliud nomē, quod dicitur מוֹשָׁל musal, idest, accommodatum, vel Metaphoricum, dictum per translationem, ut ארי Ari, leo, qui dicitur de leone uiuo, & homine forti, ut Regum ^bקלו קלוו מִאֲרִיּוֹת mearioth, idest, leues fuerunt praeleonibus. Et ים iam, mare, dicitur enim de homine liberali, & de corde caeli, & similibus.

Nomen equiuocum commune pluribus cuius significatum est accidens

Nomen collectivum

Nomen Metaphoricum

^bReg. 2. cap. 1. 23.

Qui-

Quibus etiā accedunt nomina gentilia, et patronimica quae hebraei appellāt שמ הים scem hahacas, i. nomen cognationis, siue genealogia, & haec sunt nomina nationum, prosapia, familia, vel tribus. Formantur uero a suis primitiuis addito krek ultima littera, & posito iod ocioso in masculinis. In foemininis autem ultra iod additur ה & ita patronimica masculina terminantur in iod ocioso, & foeminina in ith, ut in exemplis sequentibus uerbi gratia אַרְמִי arammi, idest, Arameus. אַרְמִית aramith Aramea. נְחִיּוּרִי nghiuiri, hebraeus נְחִיּוּרִית nghiuurith, hebraea ישראלית Israelites, ישראלית Israelitis, & similia, de quibus uide Lamor. ^aPagn. ^b& quinquar. ^cPossessiuam non reperiuntur, & si reperirentur eandem cum praedictis formam haberent: dicuntur possessiuam, quae rei possessionem denotant, ut סִפְרָה sifrehca, idest, liber tuus.

Nomina gentilia & patronimica siue cognatione.

^a 2. ca. 5. ^b Libr. 2. cap. 16. ^c Pag. 25.

Nomina possessiuam non reperiuntur.

De nomine proprio & appellatiuo. Cap. III.

Nomina propria sunt nomina indiuiduis imposita, siue masculina, siue foemina sint, ut מִרְיָם Miriam Maria & דָּוִד David, & similia

Nomen propriū quid est

Sarchi continet quatuor nominis proprietates. Nomina propria non regunt post se genituum. Plura nomina propria in eodē casu ponuntur. Exod. 1. 1. Nomina propria carent plurali. Nomina propria nō componuntur cum pronomine. Nomina propria non recipiunt he demonstratiuū. li. 6. c. 8. Nomina propria non formāt verba.

Quod idem est de nominibus ciuitatum, terrarum, montium & fluminum marium, & solitudinum; sunt etenim nomina propria. Propria vero nomina habent quatuor proprietates, quas hebraei hac dictione comprehendunt סרְכִי sarchi: sumēdo litterā pro parte seu dictione. Nā םֹ significat סְמִיכּוּת semichuth, i. regimē. רֹ significat רְבִי ribui, id est, pluralitatem: כֹ denotat כְּנִי chi nui pronomen, iod vero יְדִיעָה iediba, id est, notificatiuum. Igitur nomina propria secundum usum huius lingua, non regunt post se genituum. Vnde non dicitur מְרִים יַעֲקֹב Maria Iacobi; sed bene, מְרִים בֵּת יַעֲקֹב vel יַעֲקֹב אֵשֶׁת Maria filia aut uxor Iacobi. Plura uero nomina propria immediate iuncta in eodē casu erūt, ut in Exo. a. Secundo carent plurali, non enim dicemus אֲבְרָהָמִים abrahamin. Tertio non componuntur cum pronomine, ut si diceremus דָּוִדִי dauidi, id est, David meus, debet namque nomen proprium coniungi cum alio alterius natura, ut דָּוִד עֶבְדִי David ngahudi id est, David seruus meus. Quarto non recipiunt הֵּ demonstratiuum, etiam si illud nomen habeat affixum, seu notificatiuum de quo, & inferius. b. Quinto, & ultimo non possunt ex illis uerba formari,

formari, non enim à David, dicimus dauidasti nec ab Abram Abraamasti, sicuti ab alijs nominibus formari possunt.

Nomen appellatiuum est nomen, quod, quidem (uti ex traditis præcedenti cap. constat) pluribus conuenit speciebus, ut sunt genera, & species rerum, & oppositam habent naturam, & alias à proprijs nominibus regulas patiuntur. Quoniam primo regimen admittunt. Secundo plurale habēt, et recipiunt הֵּ demonstratiuum. Quarto cum pronomine componuntur. Et demū possunt ex illis uerba formari ut dictū est & patet apud Esai. a. ibi decaudabitis, i. interficietis à nomine enim זָנַב זָנַב Lanau, i. cauda, exurgit, & formatur uerbum זָנַבְתֶּם uel זָנַבְתִּי in autem, id est, decaudabitis eos.

De nominibus perfectis, & imperfectis. Cap. I I I I.

Asta & ingens hebraeorum nominum moles distribuenda adhuc est in quatuor classes, perfectorum uidelicet, & imperfectorum quiescentium duplicatiuumque, siue geminatorum. Perfecta nomina sunt illa, quæ radicales omnes litteras habent suorum primitiuorum, siue

P 4 uerbo-

cris libro 1. à pag. 41. & libro secundo à pag. 114. Nomina perfecta quæ sunt.

Nomen appellatiuum pluribus conuenit speciebus. Nomen appellatiuum admittit regimen & demonstratiuum & compositionem. & ex illis uerba formantur. Esai. 10. 19. Nomina alia perfecta alia imperfecta, alia quiescentia, alia uero duplicata. De quibus late paginius lib. 2. suarum instit. c. 16. Quinque pag. 123. cum seq. & Itaque quæ sunt.

De formatione seu deriuatione nominum
ex verbis. Cap. V.Nomen
deriuati-
uum.

Roxima tractationi, consequitur
alia de nominum ex verbis forma-
tione. Dicuntur autem huiusmodi no-
mina deriuatiua quia ipsa à verbis deriuantur.
Ab omni tamen verbo potest deriuari nomen,
Et si in biblijs non omnia inueniantur secundum
Eliam: ^a ubi etiam docet aliqua esse nomina, à
quibus verba sunt explicantia contrariū actio-
nis, ut ab illo nomine cinis, exciner abūt altare; ^b
de nomine ramus, deramificans seu præcindens
frödē. Esa. ^c et de radix eradicare, ut in psal. ^d Et
Iob ^e De primitiuis, quæ non ab alijs, sed alia ab
ipsis deriuantur iam superius ^f diximus. Formantur
igitur siue deriuantur nomina ex verbis, vel
sola mutatione punctorum, ut à verbo צדק tsa-
dak, idest, iustificare: deriuatur nomen צדקה tse-
dek, idest, iustitia punctis duntaxat mutatis:
vel mutatione punctorū, Et accentus, ut à ver-
bo חלק chalak, diuidere, formatur nomen חלק
chelek, idest, pars ubi mutatio sit punctorum, Et
accentus simul Et cum aliquando daghesc, adij-
citur: ut à verbo שבת sciaath, idest, quieuit שבת
sciabath, idest, requies, sabbatū, in quibus exem-
plis:

^aIn libro
specierū
specie se-
cunda.
^bNume.
4. 13.
^cEsa. 10.
33.
^dPsal.
52. 7.
^eIob 31.
12.
^fCap. 2.
Nomi-
num for-
matio à
verbis
qua tru-
pliciter
fiat.
Nomina
forman-
tur à ver-
bis mu-
tatione
puncto-
rum.

plis: nomini additur daghesc, vel sit punctorum;
Et accentus mutatio. Vel etiam adiectione
alicuius ex his litteris, quæ dicuntur ^a hee-
manti, idest, credidi, à verbo אמן aman, idest,
credidit, ex quo format primam personam præ-
teriti tertiæ coniugationis ^b אמן alij vocant lit-
teras istas, constitutiuas, quia nomē constituunt
Et litteras ornamentī, quia dictionem ornant.
Formantur, ergo aliquando nomina adiectione
alicuius ex litteris prædictis, aut in principio,
aut in fine. Et aliquando ipsa littera heeman-
ti Et in fine Et in principio reperiuntur. ה he à ca-
pite est formatiuum nominis, ut הוצלה hatsala,
idest, defensio, à verbo נצל natsal, idest, euasit.
Nō desunt qui credāt ה he à capite nō esse forma-
tiuum nominis, quorum sententia procederet si
loquerentur, de verbis perfectis, quoniam in ijs
ut tradit Elias ubi supra ^a littera ה he, à capite
non est constitutiuā, siue formatiuā: uno tantum
nomine perfecto excepto, videlicet השמעה has-
manghuth, idest, auditus Ezech. ^b Reg. ^c Esai. ^d
à verbo שמע sciamang, idest, audiuit. In no-
minibus vero imperfectis à capite est constituti-
ua, Et copiosius in his inuenitur, ut הרוח harua
chah, idest, dilatio à verbo רוח rauahc, idest, di-
latauit. Plura huiusmodi nomina reperiēs in præ-
dicta

Litteræ
hecman-
ticæ no-
minorū
constitu-
tiue.
Litteræ
constitu-
tiuæ &
ornamē-
ti.

ה a ca-
pite for-
matio
contra
quoddā.

^aOrat. 3.
elem. 12

^bEzech.
24. 26.

^c1. Reg.
2. 29.

^dEsa. 11.
3.

dicta tabula heemantica diligentissima con-
gesta.

7 à fine
u a mu
lora re-
nefen-
et.
7 quan-
lo super
iddita.
Ge. 1. 4.
7 quan-
lo signu
ce.
7 quan-
lo in fin.
est signu
for: fem-
per vt
plurimū
hēt d me
vel tau
in princi
pio.
Ora. 4.
elem. 6.
7 quan-
do radi-
calis.
Quæ ha
bēt 7 ra
dicale in
fine sunt
de quief
centibus
Lamed
he.
he radi-
cale in fi
ne nō in
uenitur
cum 7
i primo.

7 he autem in fine aliquando est super addi-
ta, & formativa nominis, aliquando signum
generis feminai, aliquando radicalis. Superad-
dita est, quando accentus ponitur in penultima,
ut לילה Gene. Laila, idest, nox. Signum femi-
nini est, quando accentus est in ultima preceden-
te kamets ut צדקה t sedaka, iustitia, חכמה, idest
sapientia, & in regimine mutatur he in tau,
& kamets in pathab. Et in his omnibus in
quibus ה, in fine est feminini signum, saepe
videbis mem, vel tau in principio, secun-
dum Eliam leuitam in suo electo. b ut מצוה
miZua, idest, preceptum מנחה mincha, idest,
munus, punctuaturq, cum chirec sequente sce-
ua quiescente, ut vides. Radicalis vero est
ה in fine quando precedit segol, ut מקנה mi-
kne, idest, possessio. Et quando est in regimine,
& cōpositione pronominis, mutatur segol in t sere
ut מקנהו mitnehu, idest, pecus eius מנהה mah
cane dan, idest, turma Dan. Sed est aduerten-
dum, quod quando he in fine fuerit radicale, nū-
quam nomen habebit in capite tau, quia cum ה
he radicale (secundum Eliam ubi supra) nun-
quam inuenitur. Præterea aduertendum, quod

ea, quæ

ea, quæ in fine habent he, radicale sunt de quie-
scentibus lamed, he, idest, descendunt à verbis,
quæ habent tertiam litteram radicis ה he, quie-
scentem, & de his etiam videre poteris Eliam,
ubi supra. Reliqua vide inferius. Aleph à ca-
pite semper cum segol, aut pathab est nominis cō-
stitutiva, ut infra adnotabimus; ut patet in di-
etione אצבע et sbang, idest, digitus à verbo אצבע
tsauang, intingere, אבנה abnet, idest, balneus;
אכזב idest, mendax. & similia, in quibus sceua
post litteras ehemanticas semper quiescit, autho-
re Elia d secundum quem a capite non est ra-
dicale, sed constitutum. & si iudicio meo hæc
sententia non sit perpetuo vera, cum videamus
a principio, esse radicale, ut אנה anacha, i. ge-
mitus, a verbo אנה gemere, et similiter אומר omer
idest, sermo a verbo אמר Amar, idest, dixit, &
אוצר ofar, idest, thesaurus, a verbo אצר atzar, i.
thesaurizare seu recondere. Aleph in fine de-
notat nomen esse chaldaicum, inueniuntur au-
tem huiusmodi nomina chaldaica, cum aleph
in fine radicali, ut אבא baba, idest, solum אלה
pele, idest, miraculum, ego tamen non facile
admitterem regulam illam, quando Aleph in fi-
ne denotat nomen esse chaldaicum, cum plura
sint hebraea in desinentia, quæ passim occurrunt

in scri-

Quæ ha-
bent 7
radicals
in fine
sunt de
quiescē-
ribus læ-
med he.
aOrat. 4.
elem. 9.
b Lib. 6.
cap. 8.
c a ca-
pite quo-
modo sit
nominis
constitu-
tiva.
c Libr. 6.
cap. 8.
d Sceua
post lit-
teras hee
máticas
semper
quiescit
e Ora. 3.
elem. 13
f Orat. 4.
elem. 13
g in fine
denotat
nomen
chaldai-
cum.
h Nomina
chaldai-
ca inue-
niuntur
cum 7
in fine ra-
dicali.

Mem a capite est formativa nominis Lib. 6. cap. 8.

in scriptura, & late videri poterunt in illa tabula ehemantica nouissimi thesauri. מ Mem, a capite (uti etiā videbimus) est formativa, seu constitutiva. & subscribitur cum chirik sequente scema quiescete, & kamets in fine, ut בקרש micdash, i. sanctuarium, a verbo קדש kadash, idest, sanctificauit, & משכן mischan, idest, tabernaculum. Aliquādo cum hcolem, ut מזמור mizmor, idest, psalmus, & מכלול mibclol, i. ornatus. Si uero post mem veniat littera gutturalis, tunc cū pathah subscribitur, ut מאכל maachal, i. cibus מחשבות machaschawoth, idest, cogitationes. In aliquibus autem in compositoine pronominis & in formatione pluralis, ponitur daghesc, in ultima radicali ut מצמם matngħammim, i. cibi. Etiā si habeant chirik in fine, ut משגיב misgabi, idest, protectio mea, nisi quando in fine habuerint kamets, vel hcolem, quoniam tunc non daghesca buntur, ut משפט mispat, idest, iudicium in pluribus משפטים. Aliquando reperitur mem constitutum cum he, in fine et subscriptum cum patahc, vel segol, vel hirik ut מלחמה pralium, & ממלה ממלכה ממלכא imperium. Mem in fine est seruis in paucissimis tamen, secundum Eliam, ubi supra: est etiā constitutiva, ut פתאום pithom, idest, subito פתאום scilsciom, idest, nu-

Mem in fine cū he aliquādo requiritur constitutum. Vide Eliā superius. Dicta Orat. 3. le. 12. Mem in fine est seruis in paucissimis.

dius

dius tertius.

Nun propriis nominibus prapomi communiter solet, ut נפתלי Naphtali נמרוד Nimrod. In fine additur semper alijs nominibus, & prima littera subscribitur cum hirek, et finitur in וו vel וו & habet etiā in principio scurec, chibuts vel cateph camets: ut in exemplis patet, זכרון Zichron, idest memoria שלטון sculton, idest potestas. Aliquando cū kamets chatuph, vel tribus punctis, ut קרבן korbā, idest, oblatio שלחן sculchan, mensa, quæ tamen in plurali formant, ut plerālia fæminina videlicet קרבנות korbanoth, i. oblationes שלחנות sculhcanot, idest mensa. In nominibus autem quatuor litterarū, nun in fine est radicalis, & non hantica, ut משמן Mishman, idest pinguendo, ut in Esai. a radice שמן, & חשמן cheschmā, idest legatus, cuius plurale habetur in Psalm. חשמונים haschmanim, דרבן darban, idest, stimulus, ab eadem radice, quæ est quatuor litterarum, c reliqua inferius. Tau seper praponitur, et plerumq; cū patahc sequente scema immobili, & scurec, ut plurimū in fine, ut תלמוד talmud, i. doctrina תמרוק müdü müliebre תענוג taghanug, i. voluptas. Aliqua et cū tsere ut תשבץ tascbets, i. ocellatū, vel cū hirik inueniuntur, ut תלמיד talmidi, discipul⁹ a uerbo למד lamad.

Nū preponi solet nominibus propriis In fine additur alijs nominibus subscripta prima littera cum chiric. Nun in fine addita nominibus quarta litterarum est radicalis. Esai. 17. Psalm. 67. 52. 1. Reg. 13. 21. vide d. li. 6. c. 8. Tau in principio & in fine nominis est constitutus, & variæ subscribitur.

docere תרשיש tarsisc, infula uel Mare. Aliquãdo tau cum chirec in principio, ut תדבר tidhar, idest, abies, & תפארתה תפארתה in fine, ut תפארתה תפארתה, idest, decor. Tau uero in fine etiam est formatiua cum patabc in prima littera, et scurec in perultima littera, ut מלכות malchut, idest, Regnum גבהות gaubuth, idest, altitudo. Aliquando cum hirek, ut רפאות riphuth, idest, sanitas שפלות sciphuth, idest, humilitas. Aliquando cum sceua mobili sequente chirik, ut ידירות yediduth, idest, dilectio שרירות sceriruth idest, prauitas. Aliquando tau additur utrinque, & principio, & fini, ut תפארתה תפארתה, i. Corona. Iod propositum, est nominum priorum, ut יצחק יצחק, i. hacac, יצקב יצקב, i. angbacou. Aliquando alijs nominibus proponitur, ut ילקוט ילקוט, i. alcut, saccus, & ינשוף ינשוף, i. noctua. In fine est nominum gentiliium, ut עברי עברי, idest hebreus, & nominum numeralium ordinalium, ut שני שני, i. secundus. Et prima personæ pronominis, ut דברי דברי, idest, uerbum meum. In medio uero existimant quidam reperiri contemptus gratia, ut quando Absalon fratrem suum Amon uocabat, pro אמון Ammon אמון Aminō, i. Amonulus ut in lib. Reg. id, quod alijs exēplis cōfirmat Sanctes Pagninus. b quod si uerū foret cōsequēs etiā esset

Tau in fine est formatiua cum patabc in prima littera.

Iod nominibus propriis proponitur & alijs, in fine uero gentilibus nominibus apponitur.

Iod in medio non contemptus gratia proponitur, nec diminutiua cōstituit.

2. Reg. 13. 20. Lib. 2. suarū in sti. ca. 8.

esset diminutiuum dari in lingua sancta, at non dari, & certius, & uerius est, in qua sententia est Camorensis & alij citati in thesauro lingua sancta, uerbo אנה אנה b secundū quos, Aminō et Ammon sunt duo nomina, uiri unius, sicut, Salma, & Salmon, Abisciai, et Absciai, Abner, & Abiner. Nec illud nomen ישון iscion est diminutiuum hoc est paruum, cum sit nomen substantiuum, significans pupillam oculi, à nigredine dictam, ut uidere poteris in thesauro & eadem ratione non est diminutiuum שבתון scabathon Exod. d & Leuit. e quibus in locis שבתון significat quietem & magnam quietem, & excellentē solennitatē. Vnde falsum est significare scabatulium. Eodem etiam pacto Psalm. f ibi Dii gentium demonia cuius loco in hebraeo est אילים elilim perperam, explicatur pro diuiculi, cum magis elilim significet, uana idola sculptilia, & rem nihili, & ut ita dicamus ipsam nihilitatem, qua nomine demonis in nostra. Vulgata optime exprimitur, uide Thesaurum lingua Sancta uerbo אלל alal. g Nec illud nomen נחשטן nehcusc-tan ut in lib. Reg. b est diminutiuum, hoc est (ut ipse Pagninus putat) significans anulum, dicitur namque aneum, ut LXX. transtulere, Chaldaica, Vulgata, & ea ipsa Pagnini Q translatio

Diminutiuū nō datur in lingua Sancta. a Lib. 2. fratrum inf. c. 5. b Col. 10 & seq. & col. 87. & 2850. Icio est nomen substantiuum. c Col. 87 & 205. & 288. & 1913. Scabato non est diminutiuum. d Exod. 16. 23. 35. 2. e Leuit. 23. 3. f Psalm. 96. 5. Elilim significat uana Idola. g Col. 99 h 4. Reg. cap. 18. 4

translatio habent Nebcufan, idest, aneum, quidquid alij dicant esse affixum fœmineum.

Diminutivum quomodo componatur

Si tamen diminutivum nomen volueris componere, per alias dictiones illud supplebis, ut si dicas, ספר קטן sefer catan, liber parvus אדם קטן Adam katan, homo parvus, uel homuntio: nunquam tamen diminutivum unius dictionis (sicuti apud Latinos) reperies. Postremo, ut hanc tractationem heemanticarum absolvamus, ex superioribus colligere possumus, Mem in principio cum pathach signum esse, quod descendit à verbo defectivo nun, ut מטע mattang, idest, plantatio, descendit à verbo נטע natang, idest, plantare

Mem in principio cum pathach demonstrat descendere à verbo defectivo nun, vel iod.

מציב ma'zav, idest statio, à verbo יצב ia'zav, idest stetit: Et si aliquando etiam descendant à verbis quiescentibus tertia radicalis ה he, ut stetim dicemus. Et quæ habent mem, vel tau à capite cum hcolem, signant suam descensionem esse à verbo cuius prima littera est iod, ut בושב mosciau, idest habitatio, ושב tosciau, idest, incola à verbo ישב ia'sciau, idest, sedere.

Mem in cap. vel tau cum holem ostendit quod descendit à verbo cuiuspiama littera est iod.

Quando vero mem à capite ponitur cum kamets, certum erit tale nomen descendere à radice, cuius secunda littera est vaau, ut מקום macom, à verbo קום kum surgere, aliquando erit tau in initio, ut תבונה aliquando he, in fine, ut בתורה.

Quæ

Quæ habent mem cum pathach aut hirek in capite à verbis habentibus tertiam litteram he, descendunt, ut מראה mareh, idest, visus, à verbo ראה ra' videre, מיקנה mikne, idest, emptio, uel possessio à verbo קנה kana, idest, possidere. Denique cum uideris mem cum kamets, aut tsere intellige, huiusmodi nomen originem trahere à verbis geminatis quorum secunda, Et tertia littera sunt similes, ut מסך masach, idest, tentorium, seu tegmen, aut operimentum, à verbo סך idest operire, ut in Exod. ^a Mesau מסב idest, circuitus à verbo סב sauan, idest circuire, ut in Nebem. ^b

Quæ diligenter adnotanda sunt, ut facilius nominum derivationes percipias.

De comparatiuis, superlatiuis, & relatiuis. Cap. VI.

Comparatiua nō sunt apud hebraeos, sed per suum primitivum substantivum, et litteram mē, aut ׁ (qui sunt

Mem in principio cum pathach aut hirek signat descendere à verbis habentibus tertiã litterarū he. Mem à capite cū camets aut zere à verbis geminatis originem trahere designat. ^a Exod. 26.36. ^b Neem. 2.5.

2 articuli

Compa-
ratiua
quando
fiunt.
a Prouer-
bior. 3.
14. & 15.
b 1. Reg.
24. 18.
c Ecclef.
7. 2.
d Cant. 1.
2. & 4.
Per (ma-
gis) fiūt
compa-
ratiua.
e Iob 7.
6.
f Pfalm.
54. 21.
g Pfalm.
62. 4.
h Pfalm.
63. 4.
Superla-
tiua cū
aduer-
bio me-
od fiūt.
i Genes.
1.
k Exod.
1. 7.

articuli) ad iunctam nomini sequenti, efficies
comparatiuum, ut *בִּיפֶה גְדוֹל מִיֹּחָנָן* chepha
gadol hu mi iohcanan, idest Petrus est Ioan-
ne maior. Alia exempla vide Prouerb. ^a &
Reg. ^b & Eccl. ^c & Cant. ^d

Potest etiam secundo confici comparati-
uum adiectione aduerbij *יֹתֵר* iother ante mem,
& significat ea dictio apud hebræos, magis,
ut si dicamus *יֹתֵר מֵאַבְיָה* Iohan-
nes iustus magisq; Abia hoc est iustior A-
bia.

Aliquando verba ipsa (ut quidam existi-
marunt) habent vim comparandi, ut *יָמֵי קָלִי*
מִיָּמֵי אָרְגָה dies mei uelociores fuerunt, radio textor-
io. ut in lib. Iob^e sed falsum est cū in eo loco iob:
uerbū minime afficiat cōparationem: sed litte-
ra mem apposita dictioni *קָלִי* præ radio textorio:
& Psalm. ^f aut ibi molliti sunt sermones eius su-
per oleum, idest magis, quam oleum est enim ibi
littera mem dictioni apposita *קָלִי* Psal. Idem in ^g
^h i. præ oleo, uel magis. Sic etiam Psal. ^b ibi melior
est misericordia tua super uitas.

Superlatiua fiunt, cum aduerbio *מְאֹד* meod
idest, nimis, seu ualde, ut Gene. ⁱ *וְהָיָה טוֹב מְאֹד*
& ecce bona ualde. Exod. ^k multiplicati
sunt *מְאֹד מְאֹד* meod meod, idest ualde ual-
de.

ualde idest, copiosissime, & si plus dici posset,
nā uerba geminata denotant superlatiuū excel-
lentiam, ut Ier. ^a ibi bonas, bonas ualde, i. opti-
missimas si dici posset. Apponitur autem præposi-
tio, mem, nomini ad quod fit comparatio, ut in
lib. Numerorum *מְאֹד כִּפְלֵ הָאָדָם* Meod miccol
haadam, i. masuetissimus, seu mitissimus inter
omnes homines. Sic etiam in Psalm. ^c ibi latum
mandatum tuum *מְאֹד* meod, i. ualde, seu nimis,
hoc est latissimum.

Relatiua sunt tria, unum separabile, & duo
inseparabilia. Separabile *אֲשֶׁר* ascer quod ualeat
pro toto pronomine quis, uel qui, in omnibus casi-
bus, ut si dicamus, *Beatus uir qui non abiit.* ^d
אֲשֶׁר לֹא ascer lo, i. qui non. Pariter possumus uti
eodem relatiuo, qui, in omnibus casibus, numeris
atque generibus. Inseparabilia relatiua sunt
cum segol, daghesc posito in littera sequenti, ut
שָׁבָא sceba, i. qui uenit. Aliud relatiuum insepa-
rabile est *הַ*, ut si dicas *הַשָּׂמַיִם* hassam, idest, qui po-
suit. Si tamen *הַ* fuerit subscriptum chat eph
pathach non erit relatiuum, sed interrogandi ad-
uerbium, idest, nunquid, ut si dicas *הַיֵּשׁ* haiesc
idest, nunquid est: ut inferius dicemus. ^e
Quibus addendum est, relatiuum acciden-
tis, qualis, uel quale, minime reperiri apud

^a Ierem.
24. 3.
^b Nume.
12. 3.
^c Psalm.
119. 96.
Relati-
ua tria.
Relati-
uum se-
parabile
ualet p
toto pro
nomine
quis, uel
qui in
omnib.
casibus.
^d Psalm.
1. 1.
Relati-
uum in-
separabi-
le cū fe-
gol posi-
to dag-
hesc in
littera se-
quenti.
Relati-
uum in-
separabi-
le *הַ*
^e *הַ* sub-
scriptū
cum -:
est ad-
uerbiū
interro-
gandi.
^f Lib. 6.
cap. 8.
Relati-

2 3

hebraeos, Relati-
uum accidentis non est apud hebræos.

^a Lib. 6. ca. 1. no tab. 13. hebræos, sed eius loco seruire כמו chemo, i. sicut. Reliqua vide loco præcitato.^a

De nominibus numeralibus.

Cap. V I I.

^b Lib. 1. cap. 8.

Numeralia cardinalia que dicuntur. Numeralia cardinalia & ordinalia irregularia sunt quonia non seruant normam aliorum nominum. Cardinalia masculina quomodo terminantur.

Vperius adnotauimus peculiare notas, quas hebrei habent in Numerando per litteras alphabeti. Nunc superest, ut de nominibus numeralibus agamus. Quia in re, sciendum, apud hebræos reperiri nomina numeralia, quæ numerationi deseruiunt. Et dicuntur השמות מספר moth hammispar, i. nomina numeri. Quæ quidē in duplici differentia reperiuntur. Nā quadā sunt numeralia Cardinalia, quia sunt veluti Cardines reliquorum numerorum, & ideo primitiua etiam dicuntur. Ordinalia, quoniam ordini numerorum deseruiunt, ut primus, secundus, &c. Ea tamen omnia, & adiectiua, & irregularia sunt, quia non seruant generales normas aliorum nominum. Vnde in his nominibus sunt notanda sequentia.

Primum Cardinalia, et ordinalia diuersam habere formam, nam Cardinalia masculina, à tribus, usque ad decem, terminantur in he, præcedente kamets, ac si essent fœminina, & in regimine

mine, mutant he in tau, & kamets in segol. ut à ששה idest, tres fit ששה et in pathach ut ארבעה fit ארבעה. Sed aduerte in his numeris nō posse proprie dari regimen secundum R. D. Kimhi libro michlol; habet tamen illam mutationem vice regiminis. Fœminina, vero contrariam normam habent. A viginti nāque & deinceps, sunt communis generis; sunt que à singulari addito י im ut à עשר ngbasar decem עשרים ngbesrim viginti. A ששה tres, dicimus ששים idest, triginta, & sic de alijs. Ordinalia vero masculina designant in iod. Fœminina in יה, aut ייה. ut שני idest, secundus שנית scenith, aut שניה scenia, idest secunda. Hoc autem discrimen inter cardinalia, & ordinalia solum pertingit usque ad decimum ordinem ordinabilium, à quo non transit ulterius.

Secundo notandum, in scriptura sacra ab ijs nominibus numeralibus formari verba quadam, ut, unire, secundare, tertiare, decimare, &c.^a

Tertio notandum, quod huiusmodi nomina numeralia, ab uno usque ad quinque, solent improprie accipi ad significandam diminutionē, ut in libr. Reg. ^b ibi שנים ערים scenaim nghezim duoligna, idest, pauca. Idem Esai. ^c ibi

ל 4 כנקר

Cardinalia fœminina quomodo terminantur.

Nomina ordinalia masculina, & fœminina quomodo designant.

A nominibus numeralibus verba, quadam formantur. ^a Vide Iob. 3. 6. Gen. 41. 32. 1. Regum 18. 34. Nehc. 10. 38. ^b 3. Reg. 17. 12. ^c Esa. 17. 6.

A quin- que vsq; ad decē multipli- catio si- gnifica- tur.

Prover. 24.16. Nume- ratio he- bręos ab vnde- cim & dein- cepts..

Aliquan- do nō in- cipiunt à minore vt Gen. 9. ver. vl- ti. & pe. b Gen. 5. 13. Nume- ralia car- dinalia si præce- dant in plurali singula- re postu- lant & e- contra. c col. 83.

בנקף זיה שנים שלשה גרנרים בראש אמיר ארבעה חמשה
chenocheph & aith scenaim sceloscia gargberim
berosc amir arbangha hamiscia, idest sicut ex-
cusio duarum, vel trium oliuarum in summi-
taterami, siue quatuor, aut quinque. A quinq;
vero vsque ad decem significare solent multipli-
cationem, ut in Prover. ^a כי שבע יפל idest, septies
cadet, nempe iustus, idest, frequenter.

Quarto aduertendum, hebręos ab undecim;
& deinceps, ita numerare: undecim homo, vi-
ginti annus; pro undecim homines, & viginti
anni, & saepe incipiunt à minore numero, ut
ויהי קינן ארבעים שנה ושמונה באות שנה, idest, &
vixit chenān quadraginta annis, & octo cen-
tum annus, idest, octigenta, & quadraginta
annos. ^b Et in summa numeralia cardina-
lia si pluralia sunt, & præcedant, singulare sibi
asciscunt ut שלשים sceloscim isc, idest, triginta
homo, pro homines si singularia; plurali iungun-
tur, ut שלשה sceloscia anascim, idest, tres ho-
mines. Nisi in nomine duorum, nā dicimus שנים
scenaim anascim duo homines. Vide the-
saurum nouiss. ^c verbo ישׁיף isc & abrahamum
de balmis in sua grammatica strata 26. Om-
nes alij grammatici idem dicunt. Ceterum ipsi;
(ni fallor) numeralia cardinalia à duobus vsque
ad de-

ad decem improprie & incongrue singularia di-
cunt. Cum reuera tres quatuor & deinceps, sint
pluralia. Nec dici potest denarium esse singula-
re, ob idque substantiuum singulare illi adiungi,
vt Abrahamus de balmis loco citato subtiliter
existimabat dicēdo duodecim dies, vel tredecim
dies, diem in singulari ponendo. Quippe quia vi-
demus idem substantiuum singulare cum vigin-
ti, triginta & quadraginta et reliquis vsque ad
nonaginta, poni; vt in exemplis citatis & alibi ^a 1. Reg.
unde sicuti nō est verū dicere, substantiuum sin-
gulare cum denarij numero aggregato, ideo po-
ni quia est singulare, ita à vero procul est; nu-
meralia cardinalia vocare singularia. Quam-
obrem potius est distinguendū inter terminatio-
nes numeralium cardinalium. Nam si habēt
terminationes pluralis; coniungi debent cum sin-
gulari. Si vero habeant terminationes singula-
ris (cum tamen pluralia sint) coniungentur plu-
ralibus: & ita regula superior omnium gramma-
ticorū intelligenda est. Postremo aduertendū he-
notificatiuū iūgi numeris, vt in li. Re. ^b ibi השלישי
tertiarius, uel inter illos duos tres. Et in Ge. ^c ibi
השני i. secūdo. Et ita similiter reperies in quā plu-
rimis alijs locis adnotatis per Pagni. ^d ut igitur
hęc omnia nomina numeralia apertius distin-
guamus singulorum tabellas hic subiungimus.

^a 1. Reg. 9. 21. & 1. 17. 17

^b 2. Reg. cap. 23, 23. 8.

^c Gen. 7. 11.

^d Lib. 2. infl. cap. 10.

^e Notifi- cationum iungitur numeris

NVMERALIA CARDINALIA.

De isto numero qui reperitur, sine nomine more chaldeorum vide Isaacum in suis in fit. Pag. 135.

	<i>Fœminina.</i>	<i>Masculina.</i>	
Vna	אחת	אחד	Vnus
Duæ	שתי	שנים	Duo
Tres	שלוש	שלושה	Tres
Quatuor	ארבע	ארבעה	Quatuor
Quinque	חמש	חמשה	Quinque
Sex	שש	ששה	Sex
Septem	שבע	שבעה	Septem
Octo	שמונה	שמונה	Octo
Nouem	תשע	תשעה	Nouem
Decem	עשר	עשרה	Decem
Vndecim	אחת עשרה	אחד עשר	Vndecim
Duodecim	שתי עשרה	שנים עשר	Duodecim
Tredecim	שלוש עשרה	שלושה עשר	Tredecim
Quatuordecim	ארבע עשרה	ארבעה עשר	Quatuordecim
Quindecim	חמש עשרה	חמשה עשר	Quindecim
Sexdecim	שש עשרה	ששה עשר	Sexdecim
Septendecim	שבע עשרה	שבעה עשר	Septendecim
Octodecim	שמונה עשרה	שמונה עשר	Octodecim
Nouemdecim	תשע עשרה	תשעה עשר	Nouemdecim.

Demceps communis generis sunt usque in infinitum.

Re-

REGIMEN.

	<i>Fœminina.</i>	<i>Masculina.</i>	
Vna	אחת	אחד	Vnus
Duæ	שתי	שני	Duo
Tres	שלוש	שלושת	Tres
Quatuor	ארבע	ארבעת	Quatuor
Quinque	חמש	חמשת	Quinque
Sex	שש	ששת	Sex
Septem	שבע	שבעת	Septem
Octo	שמונה	שמונת	Octo
Nouem	תשע	תשעת	Nouem
Decem.	עשר	עשרה	Decem.

Hæc est amplius differentia inter statum absolutum & regimen.

Alia Cardinalia à viginti usque ad centum, & viginti millia.

Viginti		עשרים
Triginta		שלשים
Quadraginta		ארבעים
Quinquaginta		חמשים

Sexa-

Sexaginta		ששים
Septuaginta		שבעים
Octuaginta		שמונים
Nonaginta		תשעים
Centum		מאה & מאה
Ducenntū Trecenti, &c.		מאתים שלש מאות

Aduertendum tamen est hæc in ים. finita, toties decem significare, quoties numerus ille à quo originē ducunt cōtinet unitatem, ut שלשים importabit tres decades, hoc est 30. quia שלשה à quo deriuatur tres cōtinet unitates.^a vide Isaacū in sua gramm.

^a Pag. 183.

Mille		אלף
Duo millia		אלפים
Tria millia &c.		שלשת אלפים
Decem millia		רבבה & רבוא
Viginti millia		שתי רבות
Quadraginta millia		ארבע רבות
Duodecies decē millia, idest Centum, & viginti millia.		שתים עשרה רבוא

Aliqua

Aliqua nomina qua dicuntur multiplicia & hæc sunt tantum.

Quadruplum.		ארבעתים
Septuplum		שבעתים
Decem millia		רבוא vel רבבה
Multa millia		רבאות vel רבבות

De numeralibus denominatiuis seu ordinabilibus.

A *Prædictis nominibus numeralibus, deriuantur ordinalia, pro quibus passim scriptura utitur cardinalibus; ut in Gen.^a ibi fuit mane dies אחר ehad, idest unus, pro dies primus, de qua re latius videre licet in thesauro, dictione אחר^b.*

^a Gen. 1. 5. & 13. Pro ordinalibus passim ponuntur cardinalia. ^b col. 55.

	<i>Fœminina.</i>	<i>Masculina.</i>	
Prima	& ראשונה ראשונה	ראש	Primus
Secunda	& שנית שניה	שני	Secundus
Tertia	& שלשית שלשית	שלשי	Tertius

Quar-

Fæminina.		Masculina.	
Quarta	רביעית	רביעי	Quartus
Quinta	חמישית	חמישי	Quintus
Sexta	שישית	שישי	Sextus
Septima	שביעית	שביעי	Septimus
Octava	שמינית	שמיני	Octavus
Nona.	תשיעית	תשעי	Nonus
Decima.	עשירית aut עשריה	עשרי	Decimus.

Non transit ulterius discrimen inter cardinalia, & numeralia. Considerandum autem ordinalia generis fæmin. dicitur שם החלקים scem ha ehelek, idest nomen partis: quia sicut dicitur primus, secundus, tertius, & c. sic dici potest, secunda pars, tertia pars, & que ad decem.

De genere nominum. Cap. VIII.

Genus nominū duplex.

Neutro carēt hebrei, & masculino, seu fæmineo utūtur.

Genus nominum, et si multiplex videatur, ad duplex tantum reducitur. Masculinum, quod זכר dicitur, & fæmininum, quod נקבה dicunt, & fæmininum, quod נקבה dicunt. Nam ambigua, seu communia nunc masculei, nunc fæminei sunt sexus. Neutro genere carere hebraeos certum est, pro

quo

quo masculinum seu fæmineum usurpant ut in Genes. ^a ibi non est bonum hominem esse solum, & in hebræo non bonus; & in Psal. ^b ibi unum petij, pro unum uti D. Hier. tradit ad caput septimum ecclesiastæ sub finem: & optime prosequitur Doctissimus Martinus Martin. ^c Pro aperiore tamen huius capituli intelligentia aliqua regula proponenda sunt.

Prima regula, omnia nomina quæ masculis conveniunt, siue propria, siue communia sint, masculina sunt, ut אִישׁ isc. Vir אַבְרָהָם Abraham. Et pari modo, nomina, quæ fæminis conveniunt, siue propria, siue communia sint fæminea sunt, ut אִשָּׁה iscia, idest mulier, שָׂרָה Sara אַמָּה am ancilla. Si ambobus conveniant, erunt communia utriusque, ut חַיִל chail fortis.

Secunda regula, nomina fluviorum masculina sunt, ut נַחַל euphrates נַחַל גַּנְגֵּס ganges.

Tertia regula, nomina urbium, regionum, et significantia dualitate fæminea sunt. Voco dualitatem, quando sunt res, quæ inveniuntur natura binæ, ut יָד iad, i. manus רֶגֶל reghel, pes, & similia.

Quarta regula nomina generum & specierum, in quibus invenitur masculinum, & fæmininum, sub quocunque genere, aut terminatione veniant, sunt ambigui generis, ut

^a Genes. c. 2. 18.
^b Psalm. 27. 4.
^c In li. 6. sui hypotip. c. 1. col. 417. in Magnis. Nomina masculis conveniunt, masculina sunt. Nomina fæmineis conveniunt, fæminea sunt. Nomina utriusque sunt. Noia fluviorum masculina sunt. Noia urbium & regionum & dualitatem significantia, sunt fæminea. Nomina generum, aut specierum ambigui generis sunt.

Scriptura *ut* **בהמה** *behema*, animal **עוף** *nghof*, volatile, **צאן** *Zon*, pecus, **יונה** *iona*, columba **שור** *scior*, idest bos, **חמור** *chamor*, idest Asinus **עִז** *nghez* capra. *Qua omnia, & similia pariter masculinum, & fœminam comprehendunt. Vbi autē scriptura specialiter masculinum, aut fœmininum genus specificare intendit, manifeste illud exprimit, ut patet in Leuit. ^a ibi hircum caprarum immaculatam pro immaculatū. Hinc fit, ut etiam si huiusmodi nomina ambigua, habeant aliquam terminationem fœmineam, non ideo erunt fœminea, nisi terminatio huiusmodi ponatur nominibus contentis sub predictis speciebus, ut inferius regula sexta dicemus. Inveniuntur tamen frequenter nomina masculina, fœmineis adiuncta, & vice versa, quorum indicem tradit Pag. ^b sed si iungantur nomini, aut terminationi masculina erunt masculina, si fœminina fœminea. Præsertim in ambiguis, ut **שמש** *scemesc* sol, est ambigui generis, si dicamus **גדול** *scemesc* gadol, sol magnus, erit generis masculini, si dicimus **גדולה** *scemesc* ghedola, sol magna, erit generis fœminini.*

Quinta regula, plura nomina hebræa, ob plurale, vel singulare, sexum variant. Nam aliqua sunt in singulari masculina, quæ in plurali fœminea sunt

nomina fœminea masculinis alimentis, & cōtra reperiuntur b Pagni. li. 2. c. 3. Terminatio at tendenda est.

Ob plurale, vel ob singulare, nomina aliqua hebræa sexum variant.

nea sunt, & e contra, sed de ijs capite sequenti videbimus.

6 *Sexta regula; nomina, quæ finiuntur in **א** aut **ה** præcedente segol, cum accentu in penultima, ut **קשת** *chesceth*, idest arcus, vel præcedente **חירק** *ghophrith*, idest sulphur, vel præcedente **שורק** *sciurek*, ut in exemplo hic posito, aut in **ה** præcedente Kamets, & accentu in ultima, sunt fœminea. Si aliter desinunt sunt masculina, ut **צבא** *Zava*, militia, vel exercitus **מלכות** *regnum* **תורה** *tora*, lex, quæ sunt fœminea. **בית** *Baith* tamē, i. domus, licet in **א** tamen finiatur & terminetur, erit masculini generis, uti scripsi lib. 1. Tob. Masculina uero sunt quæ aliter terminantur ut **סלם** *sullā*, scala **מיקנה** *mikne*, grex, **גנב** *gannau* fur (excipio nomina numeralia cardinalia à tribus usque ad decem) de quib. superius cap. 7. tradidimus. Sunt et aliqua fœminea sine terminatione fœminea, ut cap. sequenti dicemus. Postremo addendum est superioribus, terminationē fœmineam adiunctā nominibus contentis sub speciebus, nomen fœmineū efficere; licet si ipsis speciebus adijceretur, non ideo remanerent fœminea, ut superius diximus regula quarta. Exempli gratia, assume nomen bos, quod quidem est nomen speciei continens*

R sub se

Signa, & terminationes nominū masculinorū & fœmininorū. Nomina finita in **א** aut **ה** præcedentibus varijs punctis. Nomina cardinalia excipiuntur. Nomina fœminea sine terminatione. Nomen fœmineum efficitur terminatione fœminea adiuncta nominibus contentis sub speciebus.

sub se iuencum, & iuencam, vitulum, & vitulam: si habeant hæc nomina terminationem fœmineam, fœmineæ erunt, ut **פַּר** par, iuencus & **פַּרָּה** para, iuenca. Simili modo homo sub se continet infantem puerum, adolescentem, iuuenem, & senem: si hæc species habet fœmineam terminationem, in ijs etiam hæc sexta regula obseruanda erit.

De numeris nominum. Cap. IX.

Numeri
nominũ
Singula
re vnde.

Numeri omnium nominum sunt tres, singulare, quod vocant **לְשׁוֹן יְחִיד** lescion iachid, hoc est lingua vnius, quoniam est tantum de vno, ut **אִישׁ** isc

Plurale
vnde.

idest vir. Plurale, quod appellant **לְשׁוֹן רַבִּים** lescion rabim, idest lingua plurimorum, quoniam de pluribus dicitur, ut **אִשִּׁים** iscim, idest viri.

Duale.

Duale, quod dicunt **לְשׁוֹן שְׁנַיִם** lescio scenaim, i. lingua duorum, quoniam duale significat (ut cap. præcedenti diximus) res natura binas, ut **אָזְנוֹת** ozen, auris, **אָזְנַיִם** oznaim; duæ aures, **אַף** af, naris, **אַפַּיִם** appaim, duo nares. Sed est aduertendum,

Omnia
nomina
exceptis
propriis
habent
vtrunq;
numerũ
singula-
re & plu-
rale.

quod licet omnia nomina (propris exceptis de quibus hoc eodem libro ^a iam diximus) habeant regulariter singulare, & etiam plurale, ni-

^a Cap. 3.

hilo-

hilominus tamen reperiuntur aliqua, quæ habent singulare tantum, ut sunt nomina locorum, ciuitatum, regionum, & omnes species metallorum, ut **זָהָב** Zahau aurum, **בַּרְזֵל** barzel ferrum, **בְּדִיל** bedil stannum, excepto argento, quod tam in singulari, quam in plurali reperitur, ut ex sententia aliquorum aduertit Elias proprietate sexta, & Pagnin. ^a idque asserunt ex autoritate Genes. ^b ibi, & redderent **כַּסְפֵּיהֶם** caspehem argenta sua. Sed quicquid ipsi dicant, hanc exceptionem non admitto, cum eo in loco argentum in plurali minime ponatur pro metallo argento, sed pro pecunia, quomodo D. Hieronymus transtulit. Sic etiam stannea in plurali reperiuntur, ut in Esai. ^c pro scoris, vel impiis. Vulgata habet scoriam, nec obest illud Iob ^d ibi **בְּזָרְךָ** bez zarecha, i. aurum tuum quod quidã propter iod, in plurale accipiunt, ibi namque non est plurale: quia in correctis exemplaribus secundum R. David Kimki non est iod, & significat, aut silicem secundum D. Hieronymum, aut munitionem secundum R. Mosem, aut aurum secundum Kimki ubi supra. Vide thesaurum ^e quibus chaldaica paraphrasis consentit.

Nomi-
na loco-
rum ci-
uitatũ,
regionũ
& metal-
lorum
solum
habent
singula-
re.

Argen-
tum li-
cet sit
nomen
metalli
in singu-
lari, &
plurali
reperi-
tur secũ-
dũ quod
dã, sed
fallũtur

^a Lib. 2.
cap. 1.

^b Ge. 42.
25.

Stannum
pro sco-
ris vel
imperis

^c Esai. 1.
25.

^d Iob 22.
25.

^e Col.
305.

R 2 Secundo

Nomi-
na habē
tia singu-
lare tan-
tum.
^a Pro-
prietate
6.
^b Lib. 2.
cap. 3.
Nomi-
na, quæ
tantum
in plura
li repe-
riuntur.

Secundo adnotandum, nomina specierum in animalibus, ut אדם Adam homo, זון Zon, pecus, pluralem numerum non habere, & nomina solis, panis, vini, lune, & alia, quæ Elias^a enumerat, & Pagn. dicto cap. primo: et Zamorensis^b. Nomina vero in vobis finita, secundum Zamoren. ubi supra, non habent in usu plurale, licet bene formari possit in illis, sicuti in precedentibus. ut ילדות iuventus, & in fœmi. pluralis formabit, ילדות ילדות, id est iuventutes.

Tertio adnotandum, alia nomina reperiri, quæ tantum plurale in masculino & fœmino habent, ut נעורים nengurim, id est pueritia etiam cum pronomine, ut in Psal.^c & Hierem.^d Quibus locis vulgata nostra in singulari transfert, à iuventute, & ab adolescentia, quia latine non solet dici, à iuuetutibus, & ita sumit singulare pro plurali, ut est frequentissimum in scriptura. Habet tamen singulare in alia forma, ut Ezech.^e ibi בנער bannongar, i. in iuventute, seu puertia, et si in tempestate habeat nostra vulgata, ut significaret, iuventutem tempestatē periculosam fore. Adde etiam pro eodem exemplo in singulari Psalm.^f ibi, à iuventute mea, ubi est nomen nongar. Similiter dicim^g in plurali virginitates & et non virginitas. Similia exemplarequire à Pagn. superius

^c Psalm. 128. 1.
^d Hierem. 32. 30.
^e Ezech. 36. 14.
^f Psalm. 87. 16.
^g Leuit. 21. 13.

perius citato, et si authore Elia proprietate quinta singulare formari posset; ut à ברבורים barburim, capones, possumus formare singulare ברבור barbur, id est capo, & sic de alijs.

Præterea notandum esse aliqua nomina habentia terminationem pluralem, vel dualem, in ים vel in Ain, & tamen singularia esse, ut תמים tamim, id est innocens, קדים kadim, id est subsolanus ventus, מצרים miçraim, id est Aegyptus. Aliquando illud מ mem finale aufertur, & eius loco recipit terminationem primæ personæ pronominis siue singularis, siue pluralis, & tunc iuxta R. D. Kimhi habet significatum plurale: vulgata tamen singulare significatum illi tribuit. vide thesaurum in radice עמ gham, & in Psal.^a ibi, עמי pro עמי, id est populus, & השלישי ha- scialisci, pro hascialiscim, id est ducum. Aduertendum tamen, quod ibi השלישי significat tertiarus, id est inter tres, & tamen loco illius terminationis debebat esse terminatio ים. Aliquando illud idem מ mutatur in nun, ut Ezech.^c חטין chitin, id est tritica, seu frumenta pro frumento. Et in Dan.^d ibi, הימים haiamin, id est dierum, loco מ est nun. Quibus tamen est addendum, in his nominibus pluraliter declinatis, etiam numerum singularem intelligi, nisi illis adiungatur

Nom i-
na singu-
laria cū
termina-
tione
plurali.
^a Psalm. 143. 3.
^b 2. Reg. 23. 8.
^c Ezech. 4. 9.
^d Danie. 12. 13.
Nomi-
na plura
liter de-
clinata
singula-
ria sunt
nisi illis
adiunga-
tur ver-
bū, aut
partici-
piū cer-
tum tē-
pus.

Deter-
minans.
a Cant.
8.7.
Nomi-
na in sin-
gulari
masculi-
na; & in
plu. fœ.
& vice
versa.

Nomi-
na quæ
in singu-
lari ca-
rent fœ-
minea
termina-
tioni &
tñ sunt
fœmi-
neæ.
b Lib. 2.
cap. 2.
Nomi-
na in
plurali
fœmin.
sed in
singula-
ri non
reperiū-
tur.

tur adiectivum verbum, aut participium, cer-
tum tempus determinās, ut פנים רבים mainm rab-
bin, idest aqua multa, in Cant. a ע' similibus.

Quinto adnotandum aliqua nomina in sin-
gulari esse masculina, & in plurali fœminina,
ut בור bor, puteus, in plurali בורות boroth putei.

Alia in singulari masculina sunt, & in plurali
masculina, & fœminina, ut דור dor, idest gene-
ratio, in plurali דורים dorim, & in plurali fœ-
mineo דורות doroth idest generationes. Alia sunt,

quæ in singulari non habent terminationem fœ-
mineam, & tamen fœminea sunt, ut עין enee
lapis, & רוח Ruach spiritus, ut videre poteris in
pluribus exemplis adductis per Zamorem. b A-

lia sunt, quæ in singulari fœminea sunt, sed in
plurali masculina, ut שנה sciana, idest annus,
et in plurali שנים scianim, idest anni. Alia in plu-
rali fœminea, & in singulare nusquam repe-

riuntur, ut נקודה nekudda puncta, in singulari
autē non reperitur נקודות nekudda pñctus. Harū
omnium varietatum, in numeris, & se-

xibus, peculiare est abulas subijcie-
mus, ne antiquiorum co-
dices cum opus fuerit
revolvere co-
gamur.

Tabula

Tabula nominum singulare tantum habentia.

Ghezal	Rapina	גזל
Chefeph	Argentum	כסף
Zahau	Aurum	ב
Nechosceh	Aes	נחשת
NgosceK	Calumnia	עשק
Ngofereth	Plumbum	עופרה
Scemesc	Sol	שמש
Lechem	Panis	לחם
Ghera	Granum	גרה
Chom	Calor	חום
Choreu	Siccitas	חרב
Tfon	Pecus Ovis	צאן
Chaits	Ver	קצץ
Barzel	Ferrum	ברזל
Iareahc	Luna	ירח
Iain	Vinum	יין
Hin	Menfura	הין
Chomets	Acetum	חמץ
Pul	Eaba	פול
Cor	Frigus	קור
Teuel.	Mundus.	תבל

Nomina plurale tantum habentia.

Methim	Viri	מתים
Panim	Facies	פנים
Nengurin	Pueritiæ.	נעורים

Zahoraim	Meridies	צְהַרִים
Sciamaim	Coeli	שָׁמַיִם
Rehcaim	Mole	רְחִים
Afere	Beati	אַשְׁרֵי
ZeKunim	Senectutes	זְקוּנִים
Bethulim	Virginitates	בְּתוּלִים
Chaim	Vitæ	חַיִּים
Milluim	Plenitudines	מְלוּאִים
Maim	Aquæ	מַיִם
Chilaim.	Mixta	כְּלָאִים
Michnefaim	Brachæ	מְכַנְסִים
Moznaim	Statera	מְאֻזְנִים
Melcachaim	Forcipes	מְלַקְחִים

Nomina in utroque genere utrumque numerum habentia sing. & Plur.

Chacham	Sapiens	חָכֵם
Chachamim	Sapientes	חָכְמִים
Chachama	Industriosa	חֲכָמָה
Chachamoth	Industriofæ	חֲכָמוֹת
Nghiuri	Hebræus	עִבְרִי
Nghiurim	Hebræi	עִבְרִיִּים
Nghiurith	Hebræa	עִבְרִית
Nghiurioth	Hebrææ	עִבְרִיּוֹת
Scir	Canticum	שִׁיר
Scirim	Cantica	שִׁירִים
Scira	Cantilena	שִׁירָה

Sciroth

Sciroth	Cantilenæ	שִׁירוֹת
Or	Luminare	אוֹר
Orim	Luminaria	אוֹרִים
Ora	Lux	אוֹרָה
Oroth.	Luces.	אוֹרוֹת

Nomina in utroque numero singulari, & plurali duntaxat masculina.

Heuel	Vaniras	הֶבֶל
Hualim	Vanitates	הֶבְלִים
Cheuel	Funis	חֶבֶל
Chualim.	Funes.	חֶבְלִים

Nomina in sing. masc. sed in plu. fœm.

Bor	Puteus	בוֹר
Boroth	Putei	בוֹרוֹת
Chiffe	Tronus	כֶּסֶף
Chifoth	Tró: Cathrede	כֶּסֶּאוֹת
Luach	Tabula	לוּחַ
Luchoth	Tabulæ	לוּחוֹת
Sciulchan	Menfa	אוֹרֵחַ
Sciulchanoth	Menfæ	אוֹרְחוֹת
Corban	Munus	קֶרְבַּן
Corbanoth.	Oblationes.	קֶרְבָּנוֹת

Et hæc sufficiant, ad exactam huius capituli tractationem. Plura alia in oth finita, et terminata in plurali videre poteris apud Zamo.^a

^aLib.2.
c.2.&a-
lios.

De

De declinatione. Cap. X.

Declina-
tiones
hebreo-
rū due.
Nomi-
na maf-
culina,
& fœmi-
nina

quomo-
do for-
mentur.
Nomi-
na que
terminā-
tur in ית
vel ות
mutant
ת vlti-
mum in
ית

Nomi-
na ī iod
termina-
ta in plu-
rali ha-
bent ים
& ali-
quā duo
iod in
vnū con-
trahun-
tur.

Nomi-
na dua-
lia à sin-
gulari
forman-
tur addi-
to aim.

*V*a tantum sunt declinationes a-
pud hebræos. Vna masculinorum
alia fœmininorum: formant plura
le iuxta regulas sequentes.

*Prima regula; nomina masculina formant
plurale à singulari addito ם. fœminina addito ם
וּת si finiuntur in he illud mutant in ם. aut וּת
quia he nunquam quiescit in medio, ut בְּשֵׁקָה
pincerna, מְשָׁקִים pincerna, טַו à תּוֹרָה tora, lex,
non formabimus plurale תּוֹרוֹת, sed תּוֹרוֹת to-
roth, idest leges. Et sic dicemus à singulari אִישׁ
in plurali אִישִׁים iscim, idest viri.*

*Secunda regula, quæ terminantur in ית vel ם
in וּת mutant tau vltimum, in ית ut מַלְכוּת mal-
chuth regnum מַלְכֵי־וֹת malchuioth regna. Sic etiā
עֲבֻרֵי־תְּנִינִים ngbiurith hebræa, in plurali עֲבֻרֵי־
תְּנִינִים ngbiurioth hebræa.*

*Tertia regula; nomina, quæ desinunt in י iod
in plurali habent ים. Et aliquando duo iotim cō-
trahuntur in vnum, ut עֲבֻרֵי־תְּנִינִים ngbiuri hebræus,
עֲבֻרֵי־תְּנִינִים hebræi in plurali: dicemus etiam
כְּלֵי־חַבֵּל cheli vas כְּלֵי־חַבֵּל chelim, Vasa.*

*Quarta regula; nomina significantia duali-
tatem non habent plurale, sed duale quo, v-
tuntur*

tuntur ut plurali: Et formant illud à sin-
gulari addito aim, ut יְמֵי manus, יָמִים ia-
daim due manus יָמֵי־נְהַיִם nghain, idest oculus
עֵינָיִם nghenaim oculi.

De articulis. Cap. XI.

*V*m nomen significet per mo-
dum substantiæ (uti iam dictum
est) in principio huius libri, hinc fit
ut non varietur per casus, uti a-
pud Grecos & Latinos, si quidem casus non co-
gnoscuntur terminatione, sed præpositis articu-
lis, aut præpositionibus. Vnde unica terminatio
hebræis seruit toti singulari: & alia toti plurali.
Ad casuum vero distinctionē, articulos ut dixi-
mus assumunt. Hos articulos in duplici consti-
tuunt differentia. Nam alij sunt separabiles, alij
inseparabiles, separabiles dicuntur, qui per se di-
etionem efficiunt, ut אֵל et, idest ad. Inseparabi-
les dicuntur, qui non per se, sed simul cum nomi-
ne dictionē efficiunt, ut הַשִּׁירִים hascirim cantica,
ubi ה he est articulus inseparabilis. Rursus se-
parabiles sunt, שֵׁל genitivi, qui raro reperitur in
sacra scriptura, & si in nominib. cū pronomine
cōpositis reperitur, ut יְצֵלְתִּי Carmi scel-
li, i. uinea mea, quæ est mihi, vel uineam meam.

Nomen
variatur
per casus.
Vnica
termina-
tio ser-
uit toti
singula-
ri: & alia
toti plu-
rali.
Articuli
alij sepa-
rabiles
alij inse-
parabi-
les. Sepa-
rabiles
articuli.
Articu-
lus scel-
separabi-
lis repe-
ritur in
nominib.
cū
positis
cum pro-
nomine
Cant.
1.6.

Et apud

^a Ionæ 1. 12. ^b co. 191 makaph ponitur inter articulos separabiles, & non men cui adiunguntur cum aliquando cū. ^c co. 191 Nominatiuus & vocatiuus non habent articulos separabiles, sed solū inseparabiles. ^d Genef. 22. 11. Vocatiuus aliquando cognoscitur per dichthois geminationem. ^e Hiere. 22. 19. Cum articulis separabilibus si-

Et apud Ionã^a ibi בְּשַׁלְּי bešcielli, idest propter me. ^b לְ דַתִּי, ^c אֲשֶׁר אֲשַׁמְרֶנּוּ accusatiui communiter notans personam patientem vide thes. ^b מִן, idest à, vel ab, ^c עִם nghim, idest cum, ablatiui. Inter hos articulos, & nomen sequens semper ponitur makaph cū segol, ut ^c אֶתְּ הָאָדָם eth haadã idest hominẽ. Aliquando ponitur ^c אֶת cum t fere etiam si habeat makaph vide thesau. ^c Tres primi articuli separabiles nempe ^c אֵל el, ^c שֶׁל scel et ^c אֶת eth, habet segol. Nominatiuus vero, & vocatiuus non habent articulos separabiles, sed solum inseparabiles, ut inferius videbimus. Cognoscitur tamen vocatiuus aliquando in scriptura, per dictionis geminationem, ut in Gen. ^d Abraham Abraham, & Hier. ^e terra terra. Præterea notandum, quod cum his articulis separabilibus, potest simul poni articulus he, inseparabilis per omnes casus; ita tamen quod semper postponatur ut ^c אֵל הַיָּשׁוּעַ scel haisc, idest viri ^c אֵל הַיָּשׁוּעַ el haisc viro, & sic de aliis. Aliquando articulus ^c אֶת substituitur pro ^c אֶת eth, uti R. David Kimhi notat ex Psalm. ^f ibi ^c אֶת אֲשֶׁר אֲשַׁמְרֶנּוּ Asaperah el chok, idest prædicã seu recitans, aut annuntiabo, seu recitabo illud præceptũ: cui, 70. consonãt: Dicentes ^c אֲשַׁמְרֶנּוּ אֶת הַדְּבָרִים הַאֵלֶּה sayma, idest prædicabo illud præceptũ, vide thesaurum pagnini nouissimum in radice ^c אֶתְּ chakakak

mul poni possunt inseparabiles, si tamen postponantur. ^f Psal m. 2. 7.

kak^a & in dictio. ^b אֶתְּ saphar^b et in radice ^c אֶתְּ a-
la^c. Alia loca in quibus ^c אֶתְּ pro ^c אֶת sumitur, ad-
ducit Io. Frosterus in suo diction. ^d Videri possunt
quæ scribimus in nostra antienturia tertia ^e Vn-
de cū nostra vulgata habet, prædicans præceptũ
eius, debet explicari, nõ de quolibet præcepto; sed
de singulari & excellenti præcepto, quod per em-
phasim præceptum dicitur. Articuli inseparabi-
les sunt ^c הֵּ he, ^c לָ lamed, ^c מֵ mem, et ^c בֵּ beth. Primus
^c הֵ he seruit nominatiuo, & genitiuo, interdum
omnibus casibus. Sed tunc per separabiles cogno-
scitur nomen cuius sit casus, ut ^c אֵל הַאֱלֹהִים el hae-
lohim, idest Deo: quo in loco, haelohim, esse datiu
casus, per articulu ^c אֵל separabilem cognoscimus;
qui quidẽ ^c אֵל est datiu. Articulus ^c לָ lamed est da-
tiu; aliquando genitiui, & accusatiui, ut vide-
bis inferius ^f de litteris seruilib. ^c לָ Lamed, ^c מֵ Me et
^c בֵּ beth, ablatiui casus sunt. Sciendum tamẽ hos ar-
ticulos aliquando esse præpositiones, & relatiua,
ut superius hoc eodem libro dictum est, & om-
nes fere id adnotare solent. Pro punctis aut quos
hi articuli habere debent, notanda sunt sequẽtes
regule.

1 Prima regula, à quavis littera nomen inci-
piat, articuli inseparabiles ^c אֵלְּ subscribuntur cū
pathach, & mem cum hirek, & ponitur daghesc
in litte-

^a Pagin. 784.
^b Pagin. 1832.
^c Pagin. 102.
^d Pagin. 31.
^e Cap. 2. confutatio. 3.
Articulus he seruit interdum omnibus casibus. Articuli inseparabiles.
^f Lib. 6. cap. 9. & Cap. 6. Articuli ^c אֵלְּ scribuntur cū pathach & mem cum hirek posito daghesc in littera sequenti, ut denotet præcedentem esse articulum.

in littera sequenti, ut ostendat precedentem litteram esse articulum additum nomini. Et ideo subscribuntur cum pathach, quoniam littera prima nominis venit cum puncto daghesc, quem non potest precedere punctus principalis, ut **הַמֶּלֶךְ** hamelech, idest Rex: **לַמֶּלֶךְ** lammelech, idest regi: **בַּבַּיִת** babbaitb, idest in domo, & sic de aliis similibus, tam in singulari, quam in plurali.

Gutturales litterae faciunt, ut praedicti articuli cum camets & tsere subscribantur.

Secunda regula, quia gutturales non recipiunt daghesc, neque rresc, quando ab illis nomen inceperit, loco pathach recipiunt Kamets, et loco hirek tsere, quia daghesc est punctum: & additum pathach efficit Kamets: additum vero hirek fit tsere. Exemplum huius regulae accipito.

	Tempora à עתים		à עת
Plur.	dicemus הַעֲתִים בְּעֲתִים מֵעֲתִים	Sing.	dicemus הַעֵת בְּעֵת מֵעֵת

Quando vero lamed vice propositionum ponitur, etiam si sequatur gutturalis, cum sceua subscribitur, ut videbis in exemplis adductis per

Lib. 1. Pagninum^a & videnda sunt etiam quae scribitur libro primo Tobia.

Tertia

3 Tertia regula; duo articuli ל lamed & ב beth recipiunt sceua tribus in locis. Primo in regimine genitivi, ut cap. sequenti explicabitur, & est exemplum apertum **בְּדֶרֶךְ הַיָּם** bederech haiam, idest in via maris **לְקוֹל שָׂרַי** lekolsarai, idest Sara. Secundo quando iunguntur nominibus propriis aut locorum, ut **לְנוֹעַם** Noe **בְּמִשְׁכַּח** bemosceh i. cum Mose, ut in Ge.^a Et in Nu.^b dummodo illa nomina propria, non incipiant à sceua, ut in regula sequenti. Tertio, quando post nomen substantivum sequitur adiectivum, dummodo sit, absque articulo he, ut **לְגוֹי גָּדוֹל** legoigadol, idest in gentem magnam. Nam quando habet articulum he, sequitur regulas superiores, ut **בְּקִבְרֵי הָרְחֹב** baccheuer harachau, idest in sepulchro lato, vel longo.

Articuli ל & ב recipiunt sceua in tribus locis.

^a Gen. 7. 1. ^b Num. 12. 1.

4 Quarta Regula, tres articuli, lamed, beth, & mem, quando preponuntur & adijciuntur nomini incipienti à littera habente sceua, subscribuntur cum chirek, ut **בְּגִבּוֹל** biguul, idest in termino, vel in confinio, **לְגִבּוֹל** liguul, idest termino, seu confinio, **מִגְּבּוֹל** Miggheuul, idest à termino, vel à confinio. Sed si prima nominis littera erit iod, cum tamen alias ex natura sua sceua esset habitura, tunc illud sceua amittitur, & iod qescit in chirek, ut **בִּיהוּדָה** bihuda, i. in Iuda **בִּיהוֹשֻׁעַ** bihoscuang, i. in Iosue. Aliquando tamen illud

Articuli lamed & beth quomodo subscribantur ubi nomen incipit à sceua.

sceua

scena remanet, & littera articuli subscribitur pathach, ut in nomine Dei Ieoua, tunc enim cū articulis dicemus ביהוה Baïhoua, i. in domino, ליהוה laïhoua, idest domino. Et cū articulo mem dicemus מיהוה meïhoua cū tsere sub littera mem idest à domino. Et ratio est, quia cum mem sit loco prepositionis מן min, & illud nū ex min auferatur, cuius causa littera sequens deberet affici dagesc, ut illum defectū nun designaret: Et tamen propter nomē Ieoua nō soleat addi daghesc: ideo illud daghesch ponitur sub littera mem cum chirek, & sic efficitur tsere.

daghesch ponitur in littera post mem articulus recipit in se, nec in se, nec post se.

Quinta regula, quando articuli habent pathach, in littera sequenti ponitur daghesc, uti iam dictum fuit regula prima. Beth vero articulus recipit daghesc in se & post se. Lamed cum est articulus nullum neque in se neque post se recipit daghesc.

De Regimine. Cap. XII.

Regimē constructum, & coniunctum dicitur, & status sintacticus. Regimē quid.

Nomini adhuc accedit regimen, quod & constructum, & etiam coniunctum, & sintacticus status appellatur. Id quod est, quando veniunt duo substantiua nomina, nam tunc ultimum semper est in genitiuo,

uo, & primum illorum siue in plurali, siue in singulari sit, dicitur regere secundum, & ideo appellatur regimen. Genitiuus vero, qui regitur dicitur שמ הןסכך scem haniscmahc, idest nomen coniunctum à verbo סכך samach, quod quidem significat cōiungere. In singulari masculino non habet diuersam formam litterarum ab ea, quā habet in statu absoluto, sed punctorum duntaxat, ut pote mutando longa puncta in breuia, sicuti loco suo dicemus. In fœminino singulari, cum finitur in he precedente kamets, mutatur he, in tau, & kamets in pathach, ut תורה tora, lex, in regimine dicemus תורת. In alijs vero nominibus nulla mutatio fit, nec etiam in plurali fœmineo. In plurali vero masculino regimen formatur à suo plurali, mem excluso, & chirek verso in tsere, ut ex שירים scirim cantica, dicemus שירי scirè, & sic iod precedente tsere est nota regiminis pluralis. In duali, quia finitur in aim, ferè nulla est diuersitas, sed mutatur pathach in tsere, & punctum chirek cum mem ultimo, excluditur, remanente iod quiescente ut à שמים sciamaim, idest cœli, dicemus שמי sceme, & à ידים iadaim manus, dicemus etiā ידי. iede manus, & à ימים ימי ieme dies, vide tamen thesaurum

Nomen coniunctum dicitur genitiuus, qui regitur, In fœm. sing. finito in he precedente kamets mutatur he in tau & kamets in pathach. Regimē quomodo fiat in plurali masc. Iod precedente tsere est nota regiminis pluralis masculini. Regimē in duali quomodo formetur.

S nouissi-

^a Pagin. 928. ^a nouissimum Pagnini ^a quibus omnibus adhuc
 Regim^r est addendum, quod regimen non admittit ar-
 non ad- titulum ⁿ & quod in sacra scriptura reperiun-
 mittit ar- tur aliqua nomina coniuncta, quae tamen ve-
 ticulum he. niunt instar absolutorum: quoniam licet sint in
 Nomina, quae genitiuo, censentur esse in statu absoluto, ut in
 licet sint in genitiuo abso- ^b Psalm. ^b ibi mansuetudinem iustitiae: & Deut. ^c
 luta cen- ^b ibi non plantabis tibi lucum omnis arboris, &
 sentur. ^d Esai. ^d ibi iram indignationis suae. Et aliquan-
^b Psalm. do vice versa absoluta veniunt instar coniun-
 45. 5. ctorum, ut in Esai. ^e plantationes fideles, &
^c Deute. in Reg. ^f & fecit fenestras obliquas, & Esai. ^g
 16. 21. ^d Esai. 42. ^h ibi vitulam triennem. Aliquando Regimen ha-
 25. bet post se plura coniuncta in genitiuo, ut in li-
 Nomina abso- bro Iob ^b ibi non videat rivulos fluminis torren-
 lura ali- tis mellis, & Butyri. Et in Psalm. ⁱ ibi filij e-
 quando cen- phraim armati mittentes arcum. Et Esai. ^k
 rur con- ^j ibi conuiuium pinguium vindemiae, pinguium
 iuncta & ^l medullatorum, vindemiae de fecata. Et in
 in genitiuo. ^m sine ibi monumenta sublimium Murorum, & c.
^e Esai. 17. 10. ³ Reg. 6. 4. Praterea notandum, quod forma regiminis
 3. 4. genitui habere solet, quaedam substantiua,
^g Esai. 36. 5. Regimē non sequente genitiuo, sed litteris seruilibus. ut
 Regimē habet a- ^l Eccles. ^l ibi שִׁבּוּל מְקוֹם יִשְׁבּוּל idest locus quo cadet. Et
 liquādo post se in libro Reg. ^m בְּגִבְעוֹת הַרְיָה idest montes in Gelboe.
 plura cō- ⁿ Sic
 iuncta ge- nitiuo ^h Iob 20. 17. ⁱ Psal. 78. 9 ^k Esai. 25. 12. Regimen habere solet que-
 casu- dam substantiua sine genitiuo cum seruilibus loco eius. ^l Eccle.
 11. 3 ^m 2. Reg. 1. 2.

Sic etiam Iob ^a fines sermonibus. & inferius ^b aliquid repetetur. Reliqua circa regimen ad
 scriptura intelligentiam, vide latius apud
 santes Pagninum libro secundo suarum in-
 stitutionum ^c & in thesauro lingua sanctae ver-
 bo נַחַל nahcal ^d & verbo מַנְהָה ^e

^a Iob 18
 2.
^b Lib. 6.
 cap. 2.
^c Ca. 14.
^d Colū.
 1578.
^e Colū.
 1415.

De pronomine. Cap. XIII.

Pronomen authore Isidoro ^f vice
 nomini ponitur, ne fastidium ge-
 neret dum iteratur. Nam cum
 dicimus Moses scripsit genesim,
 addimus pronomen; & ipse scri-
 psit leuiticum; sicque varietas significacionis tol-
 lit fastidium, & ornatum inducit. Pronomē ab
 hebraeis dicitur ^g חִנּוּי chinnui, i. cognominatio oc-
 culta, nam nomine Petri dico, tu, à verbo ^h כַּנְיָה ca-
 na, quod est occultare nomen alicuius, & uocare
 noīe occulto, et nō proprio, ut in li. Iob & Esa. ^b
 ubi de Ciro dicitur, quod assimilauit eum, idest
 cognominabit eum nomine occulto. Et Esai. ⁱ vi
 de latius nouissimum thesaurum. ^k

Prono-
 men
 quare
 inuen-
 tum.
^f Lib. 1.
 Ethym.
 cap. 7.
 Prono-
 men ab
 hebraeis
 vnde di-
 catur.
^g Iob 32
 21.
^h Esai. 45
 4.
ⁱ Esai.
 44. 5.
^k Colū.
 1188.

PRONOMINVM, aliud est pri-
 mitiuum aliud deriuatum, aliud demonstra-
 tiuum, & aliud relatiuum.

Prono-
 minum
 diuisio.

Pronomen primitiuū quid sit.

Pronomen derivatiuū quid sit.

Pronomen compositum seu derivatiuū significatiuū rei possessionem quando nominibus affigitur.

Deriuatiui pronominis sex termini. Pronomina derivatiua affixa.

Primitiuum dicitur à latinis definitum; quoniam certam diffinit personam, ut אֲנִי ego, אַתָּה tu, הוּא ille, הֵן hic vel iste, ab hebraeis נִפְרָד niphrad, idest separatum, siue simplex, quod non componitur cum nomine. Est enim dictio per se, ego, tu, ille, iste, vel hic. Deriuatum dicitur נִסְמָח nismahc, idest coniunctum siue compositum, & possessiuum: quippe, quia nos possidere aliquid ostendit: ut cum dico, meus, diffinio aliquid esse meum: & ita uerbum meum significat, quod est meum, uel illius; quod non habet locum, quando pronomina uerbis iunguntur: quoniam tunc actum significant, ut uisitauite, uisitasti me. Sunt autem huius derivatiui pronominis sex termini. Meus, tuus, suus, noster, uester, & illorum: qua in compositione reperiuntur, & inde casus obliqui formantur. Dicuntur etiam huiusmodi deriuatiua pronomina, affixa, quoniam unam, & eandem dictionem constituent cum nomine, cui adiunguntur seu affiguntur: Si enim à דְּבָרִי deuari, hoc est uerbum meum, tollas illud iod, quod pronomen, constituit, nihil significabit per se. Sed si illud iod affixum fuerit nomini, tunc significat meum.

Prono-

Pronomen demonstratiuum est duplex. Nam aliquando demonstrat rem distantem, ut ille, illa, & aliud, quod demonstrat rem propinquam, ut hic, hac. Aliquando etiā hic, et hac, demonstrat rem longinquam, ut Psalm. ^a ibi iste Sinai, & in Deute. ^b ibi montem bonum istum, uide in thesau. ^c

Pronomen relatiuum dicitur infinitum ab Isidoro superius citato, quoniam non est certe persona, sed de absentibus dicitur, & incertis, ut quis, qua, quod. Et apud hebraeos est אֲשֶׁר ascer, utriusque generis, numeri et casus, & loco illius aliquando ponitur solus articulus & hoc est scin se^{3.25.} Colū. ⁵⁶¹ Qua praemissa distributione, et partitione pronominum, de primitiuis, & aliis aliqua specialius adnotāda sūt, de illis uero, qua cū uerbis componuntur inferius ^d dicendum nobis erit, sed nunc primum de primitiuis agendum.

Pronomen demonstratiuum duplex. Aliquando pronomenum demonstratiuum rei propinquo-
ris demonstrat rem longinquā.
^a Psalm. 61.9.
^b Deute. 3.25.
^c Colū. 561
Pronomen relatiuum quid.
^d Lib. 3. cap. 11.

De Pronomine Primitiuo.

Cap. XIII.

Rimitiua igitur pronomina sunt quatuor, ut dictum est nempe, ego, tu, ille, hic, in quibus prima persona pronomen, tam in singulari, quam in plurali est commune utrique

Pronomen prima personae est commune utrique generi, & utrique numero

S 3 gene-

Pronomen secundæ personæ distinctas voces habet pro utroque genere, & in utroque genere distinctas voces habet pro utroque numero, singulari, scilicet & plurali. Nam in singulari, masculina terminatur in ה he ociosa, & in feminino in תא subscripto scæua cum da-ghesc. In plurali autem masculina in ם ם & femina in ם ם et ה ם. Pronomen primitivum tertie personæ, etiam habet voces distinctas, in singulari, & plurali, tam masculino, quam feminino, nam in singulari desinit in scurek sequente aleph ociosa, in femi. desinit in vocali chirek sequente iod, & aleph, vel sequente vau & aleph ociosis. In plurali mascul. desinit in ם ם vel ה ם; femi. vero in ם ם vel ה ם. Quartum pronomen quod respōdet nomini Latino, hic, hæc, hoc, habet etiam voces distinctas, in singulari enim masc. ם ם vel ם ם; in fem. ם ם vel ם ם. In plurali eadem est vox utriusque generis, nempe ם ם eleb idest hi, & hæ. Discrimen autem inter masc. & fem. desumitur & cognoscitur in plurali ex nomine adiuncto: ut in libris numerorum, a vide ibi exempla, quæ sequuntur.

Secundo notandum, quod licet primitiva pronomina habeant unicam tantum terminationem pro singulari, & aliam pro plurali, ut ex prædictis colligitur, nihilominus tamen habent suos cum articulis cuiusque casus.

Num. 26. 27. & 35.

Pronomina primitiva habent suos casus quos efficiunt

suos casus obliquos, quos efficiunt cum articulis cuiusque casus iuxta formam pronominis. Vnde pronomen primitivum ego, deservit aliquando pro omnibus obliquis, ut in lib. Reg. a ibi עֲבָדְךָ לִי קָרָא 26. aningau decha lo kara, idest ego servum tuum non vocavit, hoc est, me servum tuum non vocavit. Et in Eccle. b sicut accidit stulto etiam ego, idest mihi eveniet. Articuli, quibus obliqui casus efficiuntur sunt ה ם pro accusativo, ל et el pro dativo, ם pro genitivo, ם & ם pro ablativo. Vnde casus obliqui primæ personæ sequuntur terminationem sui nominativi, & ita in, i, terminatur, ut ם ם; vel in, u, ut ם ם idest nos. In singulari omnes casus terminantur in i, ut ם ם mei, & similes: in plurali vero terminantur in, ם, ut ם ם nostrum, & sic de reliquis. Obliqui secundæ personæ terminantur in littera ם qua in masculino per kamets ם & fem. per scæua ם subscribitur. In plurali vero masculino omnes voces terminantur in ם ם & fem. in ם ם. Obliqui casus primitivi nominis tertie personæ, licet prima pluralis tam mascul. quam femi. aliam terminationem habeat: nihilominus obliqui in masculino desinunt in, ם, sequente vau ociosa, præter ablativum pluralem, ut ם ם illius, & similia: & in feminino in, a, per Kamets sequente he m apicca-

23. Reg.

26.

b Eccle.

2. 15.

Articuli obliqui primæ personæ Casus obliqui primæ personæ sequuntur terminationem sui nominativi. Articuli obliqui secundæ personæ terminatio. Obliqui tertie personæ

Aliquan- do vox masculi- na pro- nomini- tertie, p- fœmin. accipit.
 to, ut *illius fœmina vel sua.* In plurali autem masculino, in *omnes casus terminantur: & in fœmin. in .* Aliquando vox masculina pluralis huius pronominis, quæ est *id est ipsi, accipitur pro fœmin. ut in lib. Ruth.^a*
^a Ruth. 1.22. *idest ipse, seu illa venerunt. Et etiam vice versa, ut aliqui dicunt, sed non reperitur in scriptura. Relatiui vero pronominis primitiui, obliqui casus, fiunt cum additione prædictorum articulorum ad summ nominatiuum, ut *id est huius & reliqua similiter.*
 Tertio notandum quod plurale huius relatiui pronominis in scriptura ponitur frequenter, sine nomine substantiuo, & sine uerbum per modum suppositi, vel appositi, ut in Numer.^b *his diuidetur terra.* Præterea aduertendum, quod licet ista duo pronomina, *et .* quæ sunt secunda & tertia persona, atq; demonstratiua, cū adiunguntur nominib. substantiuis, possint recte in nominatiuo eisdem ipsis nominibus præponi, & post poni, nihilominus tamen in casibus obliquis, semper illis postponitur addito articulo . Peculiare enim est lingua hebreæ, prius substantiuum proferre, quam eius adiectiuum, vel pronomen, aut participium ut *uir iste* *mulier ista*
 ponuntur. Hebræi prius ponunt substantiuum quam adiectiuum.*

ista, & in plurali *uiri isti.* *mulieres ista.* Eodem modo in pronomine *uir ille.* *mulier illa, sic etiam dicemus* *uiro isti,* *mulieri ista: quæ habent etiam locum in nominibus adiectiuis & genitiuo, quoniam etiam illis hæc duo superiora pronomina & postponentur, ut in Deute.^a* *montem bonum istum.* Et in libr. Genes.^b *ibi dominus somniorum iste, quo loco Vulgata transferens (somniaior uenit) Omnia comprehendit. Reliquum est ut horum pronominum tabellas describamus.*

Post nomina adiectiua prædicta pronomina postponuntur.
^a Deute. 3.25.
^b Genes. 37.19.

Pronomen prima personæ primitiuum.	
Ego	אני vel אנכי
Nos.	אנחנו נחנו אננו

^c Jerem. 42.6. *Solum inuenitur Jerem.^c Licet ibidem hebræa biblia in margine notet, uariam lectionem.*

Prono-

Pronomen secundæ personæ primitivum.

Tu masc. gen.	אתה
Vos masc. gen.	אתם
Tu foem. gen.	את
Vos foem. gen.	אתן vel אתנה

Sed adnotandum est, quod hæc vox foeminea תא accipitur masculinè; tribus in locis sacræ scripturæ, ut in Nu. ^a ibi, ככה את עשה, sicut tu facis. Vulgata, sin aliter tibi videtur Et in Deute. ^b ibi & tu loqueris nobis. Et Ezech. ^c ibi & tu cherub extensus & protegens vide in thesaur. latius ^d ubi etiam leges hoc pronomen תא scribi pluribus in locis sine he in fine.

Pronomen tertiæ personæ primitivum.

Ille masc.	הוא
Illi masc.	המה vel הם
Illæ foem.	היא vel הן
Ille foem.	הנה vel הן

Pronomen primitivum Relativum tertiæ etiam personæ singularis.

Hic masc.	הוא vel זה
-----------	------------

ו Ali-

vox hæc תא in scriptura cum sit foem. accepit masculinæ trib. in locis. ^a Num. 11.15. ^b Deut. 1.27. ^c Ezech. 28.14. ^d Colū. 197. ^e Colū. 196.

ו Aliquando est communis generis, ut in Esai. ^a ibi ו עם id est populum istum, in quo masc. & foem. comprehenditur.

^a Esai. 43.21.

Hæc foem.	היא vel זאת
-----------	-------------

Plurale commune.

Isti & Istæ.	אלה
--------------	-----

Recipit articulos separabiles, ut alia nomina, & est commune masc. & foem. ut in Numer. ^b

^b Num. 26.27. & 30.

Terminationes obliquorum.

Primæ sing.	הוא
Primæ plur.	הם
Secundæ sing. masc.	ה
Secundæ sing. foem.	ה
Secundæ plur. masc.	הם
Secundæ plur. foem.	הן
Tertiæ sing. masc.	הוא & זה
Tertiæ sing. foem.	היא
Tertiæ plur. masc.	הם
Tertiæ plur. foem.	הן

Relativi tertiæ personæ.

Sing. masc.	הוא vel זה
Sing. foem.	היא vel זאת
Plurale	

Plurale commune.		
Isti & Istæ	אלה	אלהם
<i>Exemplum obliquorum primitivi pronominis prima persona sing.</i>		
Genitiuus sing. mei	לי	של
Datiuo mihi	לי	לי
Accusatiuo, me	אתי	אתי
Ablatiuo, à me	מפני	מפני
Pluraliter		
Geni. Nostri	לנו	שלנו
Dat. Nobis	לנו	לנו
Accus. Nos	אתנו	אתנו
Ablat. à nobis	מפנו	מפנו
<i>Exemplum obliquorum primitivi pronominis secunda persona.</i>		
Geni. masc. sing. tui	לך	שלך
Geni. foem. sing.	לך	שלך
Dat. masc. sing. tibi	לך	לך
Dat. foem. gen.	לך	לך
<i>Hæc vox foem. aliquando accipitur masculinæ, ut inferius adnotatum videbis.</i>		
Accus. te masc.	אתך	אתך

Accus.

Accus. Te foem.	אתך	אתך
Abla. à te masc.	מך	מך
Abla. à te foem.	מך	מך
Pluraliter.		
Geni. Vestri masc.	שלכם	שלכם
Geni. Vestri foem.	שלכן	שלכן
Dati. Vobis masc.	לכם	לכם
Dati. Vobis foem.	לכן	לכן
<i>Si iste datiuus subscriberetur cū ttere sub כ, esset potius coniunctio illativa, quæ dicitur propterea.</i>		
Accus. Vos masc.	אתכם	אתכם
Accus. Vos foem.	אתכן	אתכן
Abla. a vobis masc.	מכם & מכן	מכם & מכן
Abla. à vobis foem.	מכן	מכן
<i>Obliqua primitivi pronominis, tertie personæ singularis.</i>		
Geni. Sui masc.	לו	שלו
Geni. Sui foem.	לו	שלה
Dat. Sibi masc.	לו	לו
Dati. Sibi foem.	לה	לה
Accu. Se masc.	אותו	אותו
Accus. Se foem.	אותה	אותה
Abla. A se masc.	מנהו	מנהו vel מנהו vel מפנו

מפנו

Ablati-
ui huius
discri-
men &
ablatiui
singula-
ris pri-
mæ per-
sonæ.

מִמֶּנּוּ *hic ablatiuus est omnino similis ablatiuo singulari primi pronominis primæ personæ, sed ex lectione sententiæ & contextura orationis eorum discrimen assequeris.*

Abla. A se, foem. מִמֶּנּוּ מִמֶּנָּה

Plurale.

Geni. Illorum	שלָהֶם
Geni. Illarum	שִׁלָּהֶן
Dati. Illis masc.	לָהֶם
Dati. Illis foemi.	לָהֶן
Accuf. Illos	אֹתָם vel אוֹתָהֶם
Accuf. Illas	אוֹתָן vel אֹתָהֶן
Ablat. Ab illis masc.	מֵהֶם
Abla. Ab illis foem.	מֵהֶן

Obliqua pronominis relatiui tertiæ personæ singularis.

Geni. Huius masc.	שֵׁל זֶה
Geni. Huius foem.	שֵׁל זֵאת
Dati. Huic masc.	לָזֶה
Dati. Huic foem.	לְזֵאת
Accuf. Hunc,	אֶת־זֶה
Accuf. Hanc	אֶת־זֵאת

Abla.

Abla. Ab hoc. מִזֶּה
Ablat. Ab hac. מִזֵּאת

Plurale.

Geni. Horum. מֵהֶם מֵהֶן

Istud plurale מֵהֶן Aliquando reperitur cum לere sine he, & aliquando ut hic, vide thesaurum Pagn.^a

Geni. Harum	שֵׁל זֵאת
Dati. His masc.	לְזֶה
Dati. His foem.	לְזֵאת
Accuf. Hos	אֶת־זֶה
Accuf. Has	אֶת־זֵאת
Abla. Ab his cōmune	מֵהֶן

Postremo notandum, quod in his obliquis secunda personæ terminatis in ך quando fuerit finis periodi, mutantur, & ponuntur foeminae terminationes, pro masculinis, ut Deute. ב לְתַתִּיךָ idest ad dandum tibi, & in Prouerb. c תְּנִיחָה אֶתְךָ idest reget te. Et idem fit quando componuntur Alij articuli, seu prepositiones, aut aduerbia, quæ sub noīe מֵהֶן comprehenduntur, cum eodem pronomine secunda personæ singularis, ut pro מֵהֶן dices מֵהֶן idest tui: pro לְךָ dices לְךָ tibi similiter לְךָ In te pro לְךָ in te & עִמָּךָ tecum, & hac

^a Colū.
102.

Prono-
mina o-
bliqua
secundæ
personæ
termina-
ta in ך
in fine
periodi
licet ma-
sculinae
fiat ter-
minatio
nis, com-
mutant
pro fo-
eminæ.
^b Deute.
7.17.
^c Prou.
6.22.

de pri-

de primitiuis sufficiant.

De deriuatiuis. Cap. XV.

Nomi- nis com- positio cum p- nomine est plus necessa- ria, quā verborū compo- sitio cū prono- minib. ^a Lib. 3. cap. 11.

Prono- mina de- riuatiua efficiun- tur addi- tis ter- minatio- nibus.

Prono- men ma- sculinū forma- tur à sin- gulari ad- dito iod & fœ. à suo sin- gulari murato ^h in ^h & ^h d. ^b Ca. 17.

Ominum cōpositio cum pronomi- nibus, plus cognitu necessaria est, quā cōpositio verborum cū pro- nomnibus, ut inferius dicemus.^a

Quippe, quia nominis significatio, siue sententia aliter, quam per compositionem exprimi hebrai- ce nequit, ut ^h ^h ^h lex mea. Sententia vero ver- borum fit, & per additionem accusatiui prono- minis verbo facta, ut ^h ^h ^h Deus visi- tauit me & per eandem compositionem, ut ^h ^h ^h idest visitauit me. Vnde oportet, ut de huiusmo- di compositione agamus, & circa pronomina de- riuatiua, composita, aut affixa, adhuc adno- temus regulas sequentes.

Prima regula, hebraei cum uolunt deriuatiua pronomina seu affixa, efficere, non utuntur aliis nominibus, ut in alijs idiomatibus fit, sed additis quibusdam duntaxat literis in terminationibus, pronomem formant: ut ^h ^h idest spiritus, si uolu- mus dicere spiritus tuus dicemus ^h ^h. Fit autē pronomem seu affixum masc. à singulari cuius- uis nominis, addito iod punctato chirek'. & ali- quando punctis permutatis, ut hoc eodem libro ^b dicemus

dicemus. Fœminina similiter formant à suo sin- gulari; at quando desinunt in ^h he, mutant illud in tau, ut à ^h ^h idest iustitia, fit, ^h ^h idest iu- stitia mea.

2 Secunda regula: pluralia etiā à pluralibus for- mantur, idest post totam terminationem pluralis nominis, adduntur terminationes pluralis pro- nominis: ut apparet in fœmineis nominibus, quæ habent singulare masculinum, & plurale fœmi- ninum, & è contra; ut ^h ^h Pater, & in plurali ^h ^h patres, iuxta uocem fœmineam. Et in com- positione pronominis singularis facit. ^h ^h aui pa- ter meus, et in plurali ^h ^h patres mei. Quod pro- nomē quomodo in plurali cum, ^h ^h u post ^h ^h beth, reperiat, uidere poteris thesau.^a & infra ante caput sextum decimū. Ponetur eius compositio per omnes casus cum compositione nominis ^h ^h bechor, idest primogenitus, quod in plurali induit formam fœmineā, hoc modo ^h ^h bechoroth, idest primogeniti, & in compositione plur. facit ^h ^h primogeniti mei.

3 Tertia regula: in plurali pronominis semper ponitur, iod ante terminationem ipsius prono- minis, ut inde intelligatur, discrimen, quod est inter singulare, & plurale huiusmodi, ut ^h ^h deuarenu uerbum nostrum, in plurali uero dici-

T mus

Prono- mina de- riuatiua pluralia à plurali- bus for- mantur.

Colū. 12. & se.

Prono- men in plurali habet in- terpositū iod ad decernē- dum sin- gulare à plurali.

mus & deuenem, sed iod interposito, ut דברינו
uerba nostra.

Terminations deseruiētes affixis, alia sūt à terminationibus deseruiētib; uerbis, & ad uerbis.

Terminations varię deseruiētes affixis.

Quarta regula, alia sūt terminationes deseruiētes quando nomina pronomibus adiunguntur. Alia quando cum pronomibus, aduerbia, aut uerba cōponuntur. Quādo aut nomē coniungitur pronomi, sequētes terminationes deseruiūt.

Terminationes primæ personæ tam mascul. quàm fœmin.	
Singul. com. ך' & ך'	Plur. com. ך' & ך'
hoc est iod post chithach	hoc est iod post pareth
Secundæ personæ.	
Singul. mascul. ך'	Singul. fœm. ך'
Plur. masculin. ך' ך'	Plur. fœmin. ך' ך'
Terminationes tertiæ personæ.	
Masculin. ך'	Fœmin. ך' & ך'
Plurale.	
Pl. masc. ך' et ך' et ך'	Plur. fœmin. ך' & ך'
Ha terminationes deseruiunt quando nomen coniungitur pronomi; cum uero uerbis, aut aduerby; deseruient sequentes.	

Pri-

Primę sing. com. ך' & ך'	Primę plur. ך' ך' ך'
Secundę masc. fin. ך'	Secundę fœm. fin. ך'
Secundæ masc. pl. ך' ך'	Secundę fœm. pl. ך' ך'
Tertię masc. sing. ך' ך' ך'	Tertiæ fœm. singula. ך' ך' ך'

Istud ך' cum daghefc nota tertiæ personæ pronominis in singulari, ut patet Psalm. a ibi תעטרנו coronabis eum, scilicet iustum. Sine eo est nota primæ personæ pluralis, ut ך' ך' ך' id est expectauimus. Thren. b

Tertię plur. mascul. ך' ך' ך'	הם & ך' & ך'
Tertię plur. fœmin. ך' ך' ך'	הן ך' ך'

Tabula præcedentium regularum. Affixum seu compositum pronomen primę personæ, quę est communis generis.

Verbum meum	ך' ך'
Verba mea	ך' ך'
Verbum uestrum	ך' ך' ך'
Verba uestra.	ך' ך' ך'
Secundæ personæ masc.	
Verbum tuum	ך' ך'
Verba tua	ך' ך'
Verbum nostrum	ך' ך' ך'
Verba nostra.	ך' ך' ך'
Fœmin.	
Verbum tuum	ך' ך'
Verba tua.	ך' ך'

Nunc daghefc est nota tertię personę singul. sine eo ē nota primæ personę plural. a Psalm. 5. 13. b Thren. 4. 17.

Pronomina quatuor tertiæ personæ formantur à regimine plurali.

Ca. 18. regula 8. in fin. Singulare secundæ personæ hêt accentû in ultima & in fine periodi sceua mutatur in segol cum accentu. Singulare istud differt à plurali interiecto, iod sceua subgutturali mutatur in chateph pathach. Gutturales amât

Verbum vestrum	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבַרְכֶּן
Verba vestra.	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבַרְכֶּן
Tertiæ personæ masc.		
Verbum suum	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרָו
Verba sua	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרָיו
Verbum eorum	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרָם
Verba eorum.	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרֵיהֶם דְּבָרֵימוֹ
Fœmin. tertiæ personæ.		
Verbum suum	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרָהּ
Verba sua.	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרֶיהָ
Verbum earum	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרָן
Verba sua.	ⲛⲉⲛⲁⲛⲁ	דְּבָרֵיהֶן

Quatuor hæc pronomina הם הם כן כן הם הם formantur à regimine plurali, de cuius forma scribemus inferius^a.

Primo est aduertendum, quod illud singulare secundæ personæ דְּבַרְכֶּךָ verbum tuum, habet accentum in ultima, & quando ponitur in fine periodi, sceua mutatur in segol cum accētū: quia est aliquāto productior: & differt à plurali דְּבַרְכֶּם solo iod, quod est nota pluralis. Si tamen littera sub qua futurum est illud sceua fuerit gutturalis, mutatur sceua in chateph pathach, quod punctum amant gutturales loco sceua, ut à

ut à nomine רוח spiritus, efficiemus in pronomine secunda persona רוחך spiritus tuus, pro רוחך & ita loco sceua ponitur chateph pathach sub ח cheth

Secundo aduertendum, reperiri aliqua nomina simplicia, qua terminantur ad normam horum affixorum primæ personæ, & solum littera contextu, & sententia ab illis discernuntur: ut in Genes.^a ibi אֲחִינוּ בְּנֵי אִשָּׁה filius asina, non bene diceretur secundū Zamoren.^b filius meus asina sua. Sed quidquid ille dicat illud בְּנֵי בְנֵי, est pronomen & ita vult dicere fili mi asinam suam alligabit. Ita transfert etiam noster vulgatus dicens, o fili mi asinam suam quantumcūq; Olearius lusitanus consentiat Zamoren. item apud Hierem.^c ibi אֲפֶרַח לֹא חִלּוֹנֵי, id est & aperuit sibi fenestras & non intelligamus aperuit sibi fenestras meas, sed ut nostra habet Vulgata, qui aperit sibi fenestras. Similiter nomina in iod terminata adiuncta genitiuo, licet habeant formam pronominis, ut simplicia nomina, sunt accipienda. Sine genitiuo vero, ut composita cum pronome: uerbi gratia, cū dicimus אֲבִי יִשְׂרָאֵל Aui Isciai, i. pater Isai אֲבִי אַבְרָם frater Abram. Tollentes enim casum genitiu erunt affixa, uidelicet pater meus, frater meus. Habent tamen aliquam difficultatem hæc duo nomina, in cōpositione tertiæ

Nomina simplicia ad normam affixorū terminantur.

^a Genes. 49. 11. ^b Lib. 2. cap. 6. suarum instit.

^c Hierem. 22. 14.

Nomina simplicia in iod finita genitiuo adiuncta quando sunt pronomina.

persona, si quidem nō servant normam aliorum. Unde dices אביו idest pater eius, vel illius, & in ge. fœm. אחיה. Similiter dicemus אחיו uel אחיו i. frater eius, & in ge. fœm. אחיו frater eius fœmina. Ex quibus colliges regulā generālē, nēpe, pronomina nominibus affixa possessionē significare. Ostēdunt nāq; rem per nomē expressam, in possessione et potestate esse illius, quā habet affixum; ut vestis illius, uerbum illius. Hinc radicē trahit commune Iuristarum axioma asserentium, pronomina tuus, suus, dominium importare condictio.

<i>De compositione nominis fœminini cum pronomine.</i>		
Primæ personæ communis gener.		
Lex mea	אני	תורת
Leges meæ		תורות
Lex nostra		תורתנו
Leges nostræ.		תורותינו
Secundæ personæ masc.		
Lex tua	את	תורתך
Leges tuæ		תורותיך
Lex uestra		תורתכם
Leges uestræ.		תורותיכם

Se-

Secundæ personæ fœmin.		
Lex tua	את	תורתך
Leges tuæ		תורותיך
Lex uestra		תורתכן
Leges uestræ.		תורותיכן
Tertiæ personæ masc.		
Lex sua	הוא	תורתו
Leges suæ		תורותיו
Lex eorum		תורתם
Leges eorum.		תורותיהם & תורותיהם
Tertiæ personæ fœmi.		
Lex sua	היא	תורתה
Leges suæ		תורותיה
Lex illarum		תורתן
Leges earum.		תורותיהן
<p><i>Similiter uariabis nomina illa, quæ habent singulare masculinum & plurale fœmininum, aut è conuerso; ut à nomine בכור idest primogenitus, quod est sexus masculini in singulari, sed in plurali obseruat formam fœmineam uidelicet בכורות primogeniti. Sic efficitur pronomen primæ personæ.</i></p>		

T 4 Primoge-

Primogenitus meus	בְּכוֹרִי
Primogeniti mei	בְּכוֹרוֹתַי
Primogenitus noster	בְּכוֹרֵנוּ
Primogeniti nostri.	בְּכוֹרוֹתֵינוּ
Secundæ personæ masc.	
Primogenitus tuus	בְּכוֹרְךָ
Primogeniti tui	בְּכוֹרוֹתֶיךָ
Primogenitus vester	בְּכוֹרְכֶם
Primogeniti vestri.	בְּכוֹרוֹתֵיכֶם
Fœmin. secundæ.	
Primogenitus tuus.	בְּכוֹרְךָ
Primogeniti tui.	בְּכוֹרוֹתֶיךָ בְּכוֹרוֹתַי
Primogenitus vester.	בְּכוֹרְכֶן
Primogeniti vestri.	בְּכוֹרוֹתֵיכֶן
Tertiæ personæ masc.	
Primogenitus eius.	בְּכוֹרוֹ בְּכוֹרְהוּ
Primogeniti sui.	בְּכוֹרוֹתָיו
Primogenitus eorum.	בְּכוֹרֵם
Primogeniti eorum.	בְּכוֹרוֹתֵיהֶם vel בְּכוֹרוֹתֵימוֹ
Tertiæ fœmin.	
Primogenitus suus.	בְּכוֹרָהּ
Primogeniti sui.	בְּכוֹרוֹתֶיהָ

Eodem

Eodem modo ab hoc nomine אב pater formatur plurale secundum terminationem fœmin. אבות patres, & in compositione sic dicemus, in prima persona.

Pater meus.	אָבִי
Patres mei.	אָבוֹתַי
Pater noster.	אָבֵינוּ
Patres nostri.	אָבוֹתֵינוּ
Pronomen secundæ personæ masc.	
Pater tuus.	אָבִיךָ
Patres tui.	אָבוֹתֶיךָ
Pater vester.	אָבֵיכֶם
Patres vestri.	אָבוֹתֵיכֶם
Fœmin. secundæ personæ.	
Pater tuus.	אָבִיךָ
Patres tui.	אָבוֹתֶיךָ
Pater vester.	אָבֵיכֶן
Patres vestri.	אָבוֹתֵיכֶן
Pronomen tertiæ masc.	
Pater suus, vel illius	אָבֵי אָבִיהוּ
Patres eius	אָבוֹתָי
Pater eorum.	אָבֵיהֶם
Patres eorum.	אָבוֹתֵיהֶם אָבוֹתָם & אָבוֹתֵימוֹ

Tertiæ

Tertiæ foemin.		
Pater suus.	אביו	אביו
Patres sui.	אבותיו	אבותיה
Pater earum	אביהן	אביהן
Patres earum.	אבותיהן	אבותיהן

De mutatione punctorum. Cap. XVI.

Mutatio- nes pun- ctorum confuse tradūtur ab autho- ribus.

Utationes punctorum confusè ni- mis pertractantur ab authoribus cum ea tractatio (summopere a- lias necessaria) dilucidissimam e- xigat traditionem. Idcirco materiam hanc, à prima radice exordientes, hoc capite adnotabi- mus loca in quibus puncta mutari debeant; & que mutationi huiusmodi obnoxia sint. Primo igitur sciendum in quatuor locis unum punctum pro alio poni. In regimine genitivi, i. formatione pluralis, in cōpositione pronominis, siue cum ver- bo, siue cum nomine: ultimo quando est finis pe- riodi. Quid vero sint, formatio pluralis, & com- positio pronominis, & regimen, satis dictum ma- net superius^a. Finis periodi dicitur quādo est me- dia clausula, siue comma, quæ ipsis hebrais est^a & appellatur אתנחל athnahc, aut quan- do clauditur integro puncto tota periodus, quam ipsi notant hoc signo^b, cui cōmuniter ad- iungi

Pūctum pro alio pūcto in quatuor locis po- nitur.

^a Cap. 9. 12. & 13 cum seq. hoc li. 2. Quid fi- nis pe- riodi.

iungi solent duo pūcta, post dictionē predicto ac- cētū affectam, ut נחמו נחמו, i. populus eius. Et noīant סוף פסוק de quibus satis dixim^a superius. Vicem periodi habent quidam accentus, nempe Zachef Katon, reuiab, segula, pasech, & scil- sceleth; quorū figuras require superius.^b Non ta- men hi oēs accentus mutant pūcta (excepto ath- nahc & soph passuch) qui sēper pūcta mutāt. Et mutatio eadē quæ sub his duobus fit, in alijs et fa- cienda erit, ubi pūcta permutari cōtingerit. Vn- de finis periodi hac in re existimabitur, quādo a- liquis horū accētuum dictionē afficit. Præterea adnotandū est quod quādo in fine periodi, fit mu- tatio (quia tūc fit pausa) uocalis brevis trāsit in lō- gā, & hoc in prima syllaba ex duab. ultimis, ut pro שמש scemesc, i. sol, dices in fine clausula: שמש Vnde ex segol breui, factū est Kamets. lōgū. Ca- terū in regimine, quia duo noīa quodāmodo fiūt unū: mutāt puncta lōga in breuia, & hoc in ul- tima syllaba primi noīs, ut ש קרש cum Kamets sub ק, in regimine dicemus קרש יהיה sanctua- rium domini: loco Kamets ponitur pathach in ul- tima syllaba primi nominis. Regimen ergo, & periodus contrarias habent mutationes.

^a Libr. 1. cap. 20. Accētus habētes vicē pe- riodi. ^b Libr. 1. cap. 21. Finis pe- riodi qñ existima- bitur. Vocalis brevis fit longa in fine periodi in prima syllaba ex duab. ultimis. Pūctum longum in breue mutatur in regi- mine in ultima syllaba primi no- minis. Pūctorū contra- rias mu- tationes habent regimen & perio- dus.

Secundo notandum ad uniuersum mutatio- nis negotium, tã in noībus, quam in verbis, quod Kamets

Kamets, tserere, segol, in omnibus nominibus, demptis monosyllabis, quando sunt in prima syllaba si debeat fieri mutatio, mutatur in sceua, et cho-

Mutatio facienda in sceua si sub guttura libus fiat det

fieri in chateph pathach

daghefc ponitur quando littera finalis mutatur in me-

diam nisi precedat kamets.

daghefc ponitur in littera remanenti

quando littera amittitur &

hoc cum littera et remanet

in medio. Lib. 1. cap. 15.

le in chateph kamets, hoc in uniuersum uerum inuenies, ut דָּבָר verbum in plurali דְּבָרִים verba מֶלֶךְ Rex מְלָכִים reges קָדְשׁ Sanctus in plurali קְדוּשִׁים sancti.

Tertio notandum, quod omnis mutatio, que fit in sceua, quando facienda fuerit, sub guttura libus loco sceua ponitur chateph pathach, tam in nominibus, quam in uerbis. Quare hoc semel sit animaduersum, ne in quauis regula illud idem repetere cogamur, ut חָכִים sapiens in plurali חֲכָמִים sapientes pro עֲנָנִים nganim, idest nubes, pro עָנָנִים.

Quarto notandum, quod quando littera finalis mutatur in media, ipsa media recipit daghefc nisi precedat kamets, ut דֶּרֶבֶר derabim via a דָּרָךְ via, quoniam tunc etiam si finalis mutetur in mediam, daghefc non ponetur propter precedens kamets. Et quando amittitur aliqua littera, in remanenti ponitur, ut abunde demonstrauimus de daghefc. forti. Hac autem amissio, accidit quando ex uerbo duplicato, idest quod geminat aliquam litteram, nomen deducitur, ut ex קָכָךְ chakak, idest sculperere, deducitur nomen, קוֹךְ chok, idest preceptum, in quo amissum est unum

koph

q koph & in remanenti ponitur daghefc cum est in medio; ut חֻקִים chukim, idest precepta. Præterea, quando punctum longum mutatum est in breue, ponitur etiam daghefc in sequenti littera, quoniam punctum correptum cum daghefc iatur, eandem vim habet cum longo, ut קָפִיד caph id est palma seu manus, קָפִים capaim palma לבֵּי corda. Quod procedit in his in quibus punctum longum est mutatum in correptum: sed ubi punctum mutatur in sceua, prædicta locum non habet. Si quidem post sceua mobile daghefc minime ponitur in littera sequenti, ut dictum fuit, ut דָּבָר verbum דְּבָרִים verba. Vbi uero necessarium fuerit ut ponatur daghefc in aliqua littera precedente uocali longa (cum illud post uocalem longam non ponatur) mutari debet tunc temporis, quauis uocalis longa in breuem, sua speciei; ut kamets in pathach, & tserere in sceua, & cholem in chibuts, ut clarius ostendemus cap. sequenti in regulis monosyllaborum. Exemplum accipe, a דָּךְ dak subtilis fit דָּכִים dakim, idest subtiles: quoniam finalis Koph mutatur in mediam, ideo recipit daghefc, et Kamets mutatur in pathach. Sic ex תּוֹם tom perfectio, fit תּוֹמִים perfectiones, hcolem in chibuts mutato.

daghefc ponitur in littera seq. quando punctum longum mutatur in breue. Punctum correptum cum daghefc eadem vim habet cum longo. daghefc non ponitur in littera sequenti. etiam si punctum longum in correptum mutetur quando illud punctum est sceua. Ca. 15. daghefc necessario ponendo, uocalis longa debet mutari in breue sue speciei.

De muta-

De mutatione monosyllabarum.

Cap. XVII.

Regula monosyllabarum. Monosyllaba in regimine mutant kamets in pathach in aliis casibus nihil. Lib. 2. cap. 16. not. 1. Mutat Kamets in kibbutz in compositione pronominis Gutturales monosyllaba extra regimen. Mutat Kamets in pathach. Nomina tria monosyllaba mutant suum pathach in chirek cum daghesch in littera sequent. in plurali & in compositione pronominis.

Ro huius capituli expeditiori intelligentia, aliqua regula proponenda sunt.

Prima igitur sit. Monosyllaba habentia Kamets in regimine mutant in pathach, iuxta naturam ipsius regiminis, de quo supra iam adnotatum est. In alijs locis, scilicet in plurali, pronomine & periodo; nihil mutant, ut sequenti exemplo demonstratur.

שר שאלום Sar scialom, idest princeps pacis cum pathach: pro שר cum kamets quoniam in regimine Kamets conuerti debuit in pathach.

Sed in plurali; in compositione pronominis, & in extremo periodi suum Kamets immutabile semper seruat; ut שרים Sarim principes: שרי Sari princeps meus. ראה שר Raa sar, idest vidit princeps. Sed כל idest omne; mutat Kamets in Kibbutz in compositione pronominis; ut כלנו i. omnes nos: כלם omnes illi; כלכם idest omnes vos. Si tamen secunda littera fuerit gutturalis, etiam extra casum regiminis potest cum pathach subscribi, ut אח frater פח pach laqueus.

Secunda regula (quam recentiores quidam tradidere) tria nomina monosyllaba habentia pa-

tia pathach illud mutant in chirek cum daghesch in littera sequenti, in plurali, & pronomine, ut גת torcular גתים ghittim torcularia, יתה torcular meum, בתה filia, בנות filiae, בתה filia mea. Similiter in monosyllaba פח bucella panis, פחים bucella et פתה bucella mea. Sed tamen decipiuntur, cum ultra praedicta tria monosyllaba, alia non pauca reperiantur, quae etiam illud mutant in chirek, cum daghesch in littera sequenti: ut כמים idest tributum, ut in Genes. in plurali format כמים ut in lib. Reg. & פוסתים idest postis, in plur. אפוסתים alia require, a R. David Kim. in libro Michlol tract. de Monosyll. Vnde vera regula est, quod monosyllaba habentia pathach, in plurali & in affixo illud retinet ut plurimum cum daghesch in littera sequenti, ut סל idest canistrum, in plur. סלים, & רל pauper in plur. רלים pauperes & שק idest saccus, in plur. שקים sacci, & in affixo שקו saccus eius.

3 Tertia regula monosyllaba habentia tsere; in regimine mutant in segol, ut יהוה nomen domini. Aliquando tamen mutant tsere in pathach ut קן i. nidus, et in regimine קן צפור nidus auis. In alijs locis fere nihil mutant, ut גר peregrinus, גרים peregrini. Multa tamen in plurali, & pronomine mutant tsere in chirek cum daghesch in littera

a Genes. 49. 15. b 1. Reg. 5. 13. c Amos. 9. 1.

Monosyllaba habentia tsere mutant illud in chirek tsere in plura. & pronomine posito daghesch in littera sequent.

littera sequenti, ut פ. finis, in plurali פים. fines, et פ. finis meus. ע. negbeth tempus, etiam format plurale, & pronomem eodem modo, ut ע. tempora ע. tempus meum. Quam normam seruat alia similia nomina ut פ. palatum; פ. sagitta: לב. cor: ע. calamus, ע. neghez capra, ג. vexillum: ש. dens, מ. mater. Sed ל. el, Deus in plurali habet chateph segol לים. elohim. Duo tamen sunt monosyllaba, quae semper cum segol scribuntur; articulus, nempe ל. el, & dictio פ. idest ne forte & פ. chen idest sic, & פ. hen idest ecce, sequente tamen machaph, aut dictione monosyllaba. Vide Kimchi loco citato ubi reperies nomina & aduerbia mutantia tere in segol intercedente machaph.

Monosyllaba quae semper cum segol scribuntur.

Monosyllaba habentia chirik nihil mutant nisi ע.

a Psalm. 137.

Quarta regula: nomina monosyllaba habentia chirek nihil mutant, in plurali, nec in extremo periodi, regimine, & pronomine. Vnde א. שיר idest canticum dicemus, in plurali אים. scirim cantica, & in pronomine א. שיר canticum meum, & in regimine א. שיר יהוה canticum domini. Hanc eandem formam seruabunt nomina similia, ut א. ש. ifc vir, א. דין iudicium א. סיר sir, olla: dempto ע. nghir ciuitas: נא in plurali format אים. ciuitates. Et א. יום dies, in plurali אים. iamin, dies, & א. ראש Rosc caput, et in plurali אים. rascim

rascim, capita. Quibus adiungenda sunt monosyllaba habentia sciurek, quia in nullo casu aliquid mutant, ut א. תicio, א. גור catulus, & similia.

Monosyllaba habentia sciurech nihil mutant.

Sexta regula monosyllaba habentia cholem ut א. lux, א. ח. signum, & similia nihil mutant nisi in duobus casibus, uidelicet si desinunt in littera finali, aut descendunt a verbo duplicato, quia in his mutant cholem in kibbutz in plurali, & pronomine, si quidem in his casibus ultima littera singularis habet necessario daghesc, et quia illud non ponitur post uocalem, longam merito cholem mutatur in kibbutz, quae breuis est. In regimine, & periodo nihil mutant. Accipe ergo exemplum ex verbo א. ע. fortificare, nomen ex illo verbo descensum est א. ע. fortitudo, monosyllabum cum cholem, in plurali efficiet אים. fortitudines, in pronomine א. ע. fortitudo mea, & similiter a verbo א. ח. perficere dicitur א. ח. perfectio, & in plurali אים. perfectiones & in pronomine א. ח. perfectio mea, & in regimine א. ח. perfectio hominis.

Monosyllaba habentia cholem nihil mutant nisi in duobus casibus

V

Demu-

De mutatione bissyllaborum.

Cap. XVIII.

Pro quorum explicacione sunt etiam sequentes regule plurimum notanda.

Prima regula nomina bissyllaba habentia Kamets in prima & in secunda, vel aliam quamcunque vocalem longam, in periodo extremo nihil mutant, quippe, quia ambae vocales sunt longae, & periodus gaudet vocalibus longis, ut דבר verbum נחש serpent, שם impius. In plurali autem, pronomine, & regimine, prima vocalis mutatur in sceua; secunda vero minime, nisi in duobus casibus; nempe in regimine, & in pronomine plurali tam faemin. quam mascul. secunda personae, ut דברכם & דברכן verbum vestrum, habet enim istud pronomine hac in re regiminis naturam. In his igitur duobus casibus et in regimine, secunda vocalis si est kamets, aut tsere, mutatur in pathach, si fuerit alia vocalis non mutatur; ut דבר verbum, in plurali דברים verba, in pronomine דברי verbum meum, in regimine דבריך verbum.

Bissyllaba habentia kamets in prima & in secunda nihil mutant in fine periodi. Periodus gaudet vocalibus longis. Bissyllaba mutant primam vocalem longam in sceua in plurali pronominis & in regimine: secundam vero minime nisi in duobus casibus. Bissyllaba mutant secundam vocalem longam in regimine & in pronomine plurali secundae personae deuaech & deuarchen. Si fuerit alia vocalis quae non sit longa non mutatur.

bum Isaia. Hac regula semper est vera in masculinis, & faeminis substantiuis. Substantiua, vero, & adiectiua cognosces ex superius traditis hoc libro, et etiam ex significacione, ut קרה excelsa, quod adiectiuum est, & nihil mutat in plurali suo, קרה excelsa. At vero שנה annus substantiuum est fae. & in regimine mutat Kamets primum in sceua, & secundum in pathach, ut שנה in regimine plurali שנה anni.

Secunda regula bissyllaba, quae habent tsere in prima, & Kamets in secunda, mutant omnino, ac si essent prima regula. Et ideo in periodo extremo nihil mutant, quia ambae sunt longae, ut לבב cor. In alijs casibus tsere in sceua transit immutata secunda, ut in plurali לבבים leuauim, idest corda, & in compositione pronominis לבבי leuau cor meum. Secunda vero vocalis Kamets, in regimine mutatur in pathach, ut לבבך idest cor hypocrite. Si habent aliam vocalem in secundo loco, quae non sit Kamets, nihil mutant praeter ea, quae dicimus regula quarta.

Tertia regula: bissyllaba habentia in prima pathach, & in secunda iod cum chirek, in fine clausulae mutant pathach, in Kamets, in reliquis locis mutant pathach in tsere excluso chirek quod

V 2 erat

kamets & in reliquis mutant pathach in tsere excluso chirek quod erat sub iod.

Hac regula semper est vera in masculinis & faeminis substantiuis. Adiectiuum intelligitur etiam ex significacione. Bissyllaba habentia tsere in prima & kamets in secunda mutant omnino ac si essent prima regula. Bissyllaba habentia in prima pathach & in secunda iod cum chirek in fine clausulae mutant pathach in

a Genes. 19:32. b Etai. 5. 12. Cant. 4. 9. Reg. 30:12. c Iob 2. 13. f Esai. 16. 3. s Exod. 12:42. Tria nomina in plurali varian. Bissyllaba habentia duplex segol aut segol & ttere aut pathach & segol mutant in plurali primū segol in sceua & secundū in Kamets. In affixis si prima vocalis est ttere mutatio fit in segol aut chirek, si prima est segol mutatur in chirek aut pathach.

erat sub iod, ut איל ailes, elim arietes, אילי aries meus, in regimine איל, quamuis sit punctum longum. Sic וין vinum; format plurale וינים vinas, et in regimine וינן ut in Genes. Esai. Cant. לילה laila nox, in plurali לילות leloth, noctes, ut in lib. Reg. Iob in regimine לילה Esai. Exod. גיתות githoth, in plurali גיתות, Zethim oliua, & in regimine גיתות & pronomine גיתות oliua mea. Excipiuntur tria nomina, quae in plurali variant, ut בית bath. domus, ביתים domus fortitudo, חיל fortitudines, עיר pulli a simi pulli, in affixis seu pronomine, regimine, & periodo mutant vocales ut dictum est בית domus eius.

Quarta regula: bissyllaba habentia duplex segol, id est unū in prima, & aliud in secunda, aut segol & ttere, aut pathach & segol: in plurali mutant primum, in sceua, secundum in kamets, ut ויך via, ויךים via, similiter איל i. liber, in plurali אילים libri, זרע semen, זרעים semina. In regimine singularis numeri nihil mutant. In periodo mutatur segol in Kamets. Alia puncta nihil mutant, ut שמש sol, in fine clausula שמש. In affixis seu pronomibus, si prima vocalis est ttere, mutatur in chirek, aut segol, si segol, mutatur in chirek aut pathach, secunda autē saepe transit

transit in sceua. Aliquando in kamets, ut ספר liber, ספרים liber meus: si incipiant à ה vel ע obtinet segol in prima, ut ערך ordo, in pronomine ערכי ordo meus; sic etiam חלק pars, חלקי pars mea. Quae mutant segol, ut מלך Rex, מלכים Rex meus, בגד vestis, בגדים vestis mea, secunda vocalis in his omnibus semper mutatur in sceua. Alia uero mutant secundam vocalem in Kamets, ut עבד seruus, עבדים serui eius, ויךךים via, ויךךיםךךים via tua.

Quinta regula: bissyllaba, quae habent cholem in prima, & segol in secunda, in plurali, & affixis mutant cholem in chateph kamets: & segol aliquando in sceua, aliquando in kamets, ut קדש sanctus, קדשים sancti, קדשיו sanctus eius, חודש mensis, חודשים menses, חודשי mensis meus. Si autē littera, sub qua est segol, sit gutturalis, transmutantur puncta, nam in prima erit Kamets, in secunda chateph Kamets, ut אהל obel tentorium, & in regimine pluralis אהלים tentoria, אהלי tentorium meum. Et si habeant aliud punctum post cholem, nihil mutant, ut כוכב stella, כוכבים vincator, כוכבך galea.

Sexta regula: à nominibus masculinis formantur aliquando feminina addito ה he in fine precedente kamets, & mutantur puncta

Bissyllaba habentia cholem in prima & segol in secunda mutant in chateph kamets & segol aliquando in sceua aliquando in kamets. A Nominibus masculinis formantur aliquando feminina addito ה he in fine precedente & facta punctorum mutatio ne secundum regulas praedictas.

Regula generalis quod chateph kamets & tserere mutatur in sceua.

Nomina trisyllaba aut quadrifsyllaba per duas ultimas vocales regulantur.

Duo sceuaim in capite dictionis non concurrant.

secundum regulas precedentes, ac si formaretur pluralis. Seruit tamen illa regula generalis Kamets, tserere, & segol, quando sunt in prima mutantur in sceua, et cholē in chateph Kamets. Nec fere vnquam est alia mutatio, ut גדול magna, איש vir, in fœminino אישה virago ac si dicas vira.

Septima regula: omnia nomina trisyllaba, aut quadrifsyllaba, per duas ultimas vocales regulantur ac si essent bissyllaba habentia duplex segol, ut מלך rex, de quo in quarta regula. Quæ habent hcolem, et segol, mutant, ut קדש de quo in quinta regula. Quæ habent duplex Kamets, primum illorum, in plurali, pronomine, & regimine mutant in sceua. Et si in prima littera illius dictionis fuerit aliud sceua, hoc sceua prima littera fit chirek, ne duo sceuaim concurrant in capite dictionis; si non fuerit sceua in prima illius dictionis, solum mutatur primum kamets in sceua ut dictum est. Exempla eorum, quæ habent duplex segol, & mutant, ut תפארת corona, תפארתתי corona mea, similiter אדרת magnificentia, אדרתתי magnificentia mea quæ mutant ut מלך. Exempla eorum, quæ habent duplex kamets & sceua in prima ברכה benedictio, ברכתתי benedictio mea, sic etiam צדקה iustitia, צדקתי iustitia mea. Exem-

plum

plum habentium cholem, & segol, ut קצרת chetoreth suffimentum, קצרתתי suffimentum meum. Omnia alia nomina, quæ in dictis non sunt comprehensa regulis, nihil mutant.

Octava regula: quando in regimine plurali in prima littera est sceua, et in secunda kamets, hoc Kamets transit in sceua, & quia in prima erat etiam sceua, ne duo sceuaim concurrant in initio dictionis primum sceua mutatur in chirek. In nominibus vero quarta regula mutatur non solum in chirek, sed etiã in pathach, aut segol, ut דברים verba, in regimine sic formare debet דברי mutato Kamets secunda littera, in sceua; sed quoniã duo sceuaim non possunt cõuenire dicemus דברי verba et non דברי Nomina quarta regula, ut מלך Rex, מלכים Reges: in regimine non מלכי dicemus, sed מלכי reges. Sic אלקים partes, אלקי partes, אלקים sepharim ספרי sifre libri. Fœminea nomina in regimine plurali iuxta regulam generalem nempe Kamets, tserere, & segol in sceua, Similiter etiã nomina monosyllaba, quæ in plurali fiunt bissyllaba mutant hoc modo, ut בנות filia in regimine בנות ציון filia Sion דג dag piscis, דגים pisces דגי in regimine. Ab hoc regimine formãt ut quatuor pronomina de quibus meminimus supra cap. decimoquinto.

De mutatione regiminis pluralis quã prima littera est sceua & secunda habet kamets.

Fœmina nomina in regimine plurali mutant. Monosyllaba quæ in plurali fiunt bissyllaba hoc etiã modo mutant.

V 4 Postre-

Postremo aduertendum est, hebræos confusio-
num studiosissimos, metaphoras quasdam, &
confictas ponderum, trutinarum, & proportio-
num rationes adinuenisse, ut difficilem hanc pun-
ctorum mutationem nobis traderent difficilio-
rem, & obscuriorem, uti apud Leuitam, & plu-
res alios videre est. Quæ quidem nominum pon-
dera, nihil aliud sunt, quam quædam generales
regulæ orthographiæ, quibus sanæ vniuersam om-
nium nominum mutationem metuntur, & pō-
derant, ea reducunt ad duplex Kamets, uel ad
Kamets, & tsere, uel ad duplex segol, & simi-
les formas, atque differentias punctorum. Nos
vero metaphoricis hos terminos à nostra hac
pertractatione lubenter explosimus, ne huius a-
dunationis dilucidationem obscurarent. Quæ in
re etiam recentiorum intricaciones consulto repu-
diauimus. Quantum vero hanc nostram dili-
gētiam boni consulere debeas studiose lector, res
ipsa facillime tibi demonstrabit. Hæc igitur
satis sint ut ad uerborum regu-
las & doctrinam sequen-
ti libro accedamus.

פ'ל'ק

LIBER

LIBER TERTIVS

DE VERBO.

De uerbi diffinitione, & di-
uisione. Cap. I.

Verbum est dictio cum tempore si-
gnificans actionem, uel passionem,
uel aliud quodpiam accidens. In
quo differt à nomine, quod qui-
dē li. preced. a diximus, esse dictio-
nem significantem sine tempore. Dicitur uerbum
apud hebræos, ^{ל'ק'ל} derivatum à uerbo ^{ל'ק'ל}. Anti-
quitus namque, hoc ipso uerbo panghal coniuga-
bant: & in uerborum quoque exemplis, nomi-
numque similitudinibus dandis, eo utebantur.
Ac proinde ab eo coniugationes denominaban-
tur. Est autem ^{ל'ק'ל} idem, quod operari, seu age-
re, atque ideo uerbum, actionem, passionem, &
alia accidentia proprie complectitur. Tres uero
litteras, triplicis illius imparisque numeri myste-
rium (quo Deus sane gaudet) et partitionem, se-
ctantes uerbo attribuerunt. A, tertia persona præ-
teriti singularis incæperunt, uel quoniam illa ser-
uilibus carens litteris, est propria radix uerbi
à qua

Verbū
quid.
Verbū
in quo
differt à
nomine
Lib. 2.
cap. 2.
Verbū
quare
panghal
diceba-
tur.
Verba
quare à
tertia p-
sona plu-
ralis inc-
cipiant.
Verbū
primum
in ora-
tione in-
cipit à
tertia p-
sona.
Thema
seu ra-
dix di-
citur ter-
tia per-
sona.

cuparunt, quam omnia imperfecta, uel econuer-
 so, nullum aliud quidam praeſtarunt reſponſum,
 quam quod ſic priſcis magiſtris, ob varias uer-
 borum ſignificationes, et accidentia placuit. Sed
 propria ratio (ut puto) eſt quia inuenerunt uerba
 quorum nulla littera thematis inter coniugandū
 amittebatur: & alia quorum littera thematis
 amittebatur, unde merito prima perfecta dixe-
 runt, cum illis nihil ex ſua radice deeſſe uidiſſent:
 poſteriora imperfecta, ob illam deſicientiam uel
 quieſcentiam litterae. Illa uero ratio, Pagnini.^a
 de motu locali ſimpliciter & corruptione, aut pri-
 uatione magis ad Phyſicorum & Philoſopho-
 rum ſcholam, quam ad elemētariam hanc inſti-
 tutionem pertinet.

^a Pag. li.
 3. cap. 2.

De alia uerborum diſtinctione.

Cap. II.

Verba
 tranſiti-
 ua & in-
 tranſiti-
 ua.

Onſideranda eſt adhuc alia uer-
 borum diſtinctione: nam quaedam
 ſunt tranſitiua, alia inſtranſitiua
 (qua & neutra à latinis tractato-
 ribus grammaticilibus et hebraeorum magiſtris
 dicuntur.) Alia nuncupantur actiua & alia com-
 munita, & deponentia, & alia paſſiua.

In tran-
 ſitiua
 neutra
 ſunt.

Verbum tranſitiuum, quod בעל עומר dicitur, i.
 uerbum

uerbum exiens, eſt cuius operatio extra proficiſci
 tur: ut שמר custodiuit, בקר uisitauit. Custodia e-
 nim & uisitatio; ſunt operationes tranſeuntes, à
 custodiente, & uisitante, in custoditū, & uisita-
 tum, & ſic de alijs ſimilibus.

Verbum
 tranſiti-
 uum qd

Intranſitiuum nuncupatur בעל עומר i. uerbum
 abſolutum, & immanens: operatio namque il-
 lius, non tranſit extra, in paſſum ab agente diſtin-
 ctum, ut הלך luxit, כשך corruit, הלך ambulauit
 עמד ſtetit, ישב ſedit, & ſimilia. Quibus conſequū-
 tur, uerba ſignificantia motū, aut ſitum, intran-
 ſitiua fore, cū ab agente in paſſum minime tran-
 ſeant: ſed in ipſo agente manent, ut patet in proxi-
 mis exemplis. Hac tamen in re ſunt adnotanda
 ſequentia.

uerm
 intransi-
 tiuum
 quid.

Primo, uerba tranſitiua habere duo prae-
 cipua officia: nēpe extra progredi ex natura ſua,
 licet oratione noſtra ſtare cogatur, ut cum loqui-
 mur, ſed ſubiſtimus interloquendum ut dixit,
 locutus eſt, & ita tranſfert actionem ſuam in al-
 terum tantum. Secundum officium eſt tranſire
 in alterum, & ab illo in tertium. Et ſic dicitur
 tranſitiuum tertij: ut cum facio te ſcribere litte-
 ras: nam illa actio, nō ſolum tranſit in alterum,
 ſcilicet in ſcribentem, ſed & in litteras, quae ſunt
 tertium, in quod tranſit actio. Vnde ſit, quod li-
 cet in

Duo of-
 ficia uer-
 bi tranſi-
 tiui.

Tranſiti-
 uum ter-
 tij.

Verba transitiua i duo patientia. Earum que sūt transitiua in tertium, fit mentio in scriptura vno tantum expresso interdū utroque patiente a Pagn. 2.27. cū seq. Verbum cui iungitur dicitio denotans rem patientem vel pronomen passiuū est transitiuum. b Genes. 1.1. c Deute. 32.8. Verba intransitiua non suscipiūt pronomen passiuum. Pronomina passiuā. Dicitio significans rem patientem. a Ca. seq. Verba intransitiua non habent participia passiuā. Verba intransitiua habent passiuum participium irregulariter vt augeant significationem.

cet in duo patientia sint verba transitiua, ut doceo te grammaticam, nihilominus in scriptura vnius tantum patientis fit mentio, & interdum utriusque, ut aduertit Pagninus loco adducto a

Secundo notandum omne verbum, cui Iungitur dicitio, quæ rem notat patientem, ut הָאָרֶץ, uel pronomen passiuum, dicit verbum transitiuum, ut בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ i. creauit Deus cælum, & terram, ut in Genes. b ubi Bara, idest creauit, est verbū transitiuum, quoniam ei coniungitur et h, denotans rem patientē: et in Deut. c nonne est pater tuus, qui possedit te, ubi possedit habet pronomen patiens.

Tertio notandum, quod verba absoluta, & intransitiua non suscipiunt pronomina passiuā, ut me, te, se, non enim dicimus stetit te, stetit me, nec dictionem significantem rem patientem, de qua secundo notab. diximus. Nec etiam habent participia passiuā, siue participium habitus, de quo inferius, & ita à verbo עָבַד stetit non deducemus עֲבָד, nec à verbo נָפַל cecidit, cōficitur participium נָפַל, & similiter à verbo הָלַךְ ambulauit, minus dicemus in participio habitus הָלַךְ.

Sunt tamen qui dicunt, verba huiusmodi intransitiua passiuam habere irregulariter, augenda signifi-

signifi-

significationis gratia, ut הָלַךְ ambulauit הָלַךְ ambulare celerius.

Quarto notandum transitiuum, & intransitiuum, in vna, eademque coniugatione reperiri, ut cap. sequenti videbimus. Ac proinde ex intransitiuo, poterit verbum transitiuum confici, ut שָׁבַע idest sedit, quod est verbum intransitiuum, formatur verbum transitiuum שָׁבַע idest stare fecit in coniugatione tertia. Et de ea re ex veterum auctoritate multa tradit Pagninus quem uide-

Quinto aduertendum omnia verba transitiua, quorum operationem extra proficisci diximus: esse quidem actiua: nam verbum actiuum est, quod operatur, & agit, הָרַבּ verberauit, נָפַק visitauit, sicuti passiuā sunt, quæ patiuntur, ut נָפַק visitatus est, & etiam נָפַק verberatus, aut percussus est, ut in lib. Reg. b

Neutra dicuntur verba, quæ nec agunt, nec patiuntur, ut שָׁבַע idest habitare, & manere, נָפַק adhaesit, & similia. Quo fit, ut sicuti transitiua sunt actiua: ita intransitiua & absoluta merito (vti in principio diximus) neutra appellantur. Reperiuntur tamen neutra, in voce actiua, & aliquando in passiuā, semper tamen manent intransitiua, cuius rei exēpla superius sunt adducta.

Porro.

periuntur, manent tamen semper intransitiua.

verbum intransitiuum & verbum transitiuum in vna eademque coniugatione potest reperiri. Ex intransitiuo potest confici transitiuum. a Lib. 3. inst. c. 2. pag. 211. Verba transitiua sunt verba actiua verba passiuā quæ patiuntur. b 2. Reg. 11. 18. Neutra sunt intransitiua & e contra. Neutra in voce actiua & aliquando in passiuā re-

Verba commu-
nia. ^a Psalm. 119.90. ^b Psalm. 37.24. Participia vo-
cis acti-
ue & par-
ticipia vo-
cis passi-
ue quomo-
do signi-
ficent. Verba deponen-
tia quæ dicantur. ^c Esa. 26.3. Verba aliqua
carent partici-
pijs vo-
cis acti-
ue & pas-
siue loco quo-
rum ponuntur
nomina adie-
ctiva.

Porro verba communia sunt, quæ agunt, & patiuntur, ut כִּינִי quod est verbum quadratum, & significat parare aliquem & paratum esse, unde legimus in Psalm. ^a כִּוְנֵה אֶרֶץ idest firmasti seu parasti terram. Et Psalm. ^b à domino gressus viri כִּוְנִי idest parati sunt. Participia vocis actiue uerborum communium, aliquando significant passionem, & è conuerso. Participia uocis passiuæ aliquando significant actionem: ut ex כִּפֵּחַ confidit, sit participium, כִּסִּיחַ idest confisus, qui confidit, ut in Esai. ^c ibi, כִּדְ בִטוּחַ i. in te fedit, quod cum participium passiuum sit, habet significationem actiuam secundum aliquos. Quibus tamen accedit, alia esse apud hebræos uerba, quæ latinorum more, deponentia dicuntur: quippe, quæ habent passiuam, & actiua carent, & nihilominus actionem significant, ut נִשְׁבַּע qui iurauit, & נִוְתַר remansit. Sunt, & alia uerba carentia participijs utriusque uocis tam actiuæ, quàm passiuæ, loco quorum adiectiua nomina ponuntur, ut קָרַב carau, idest accessit, רָחַק rachak, idest recessit, à quibus uerbis derivantur hæc nomina adiectiua, uidelicet à uerbo קָרַב derivatur nomen קָרִיב propinquus, & à uerbo רָחַק derivatur רָחוֹק idest longinquus.

De his,

De his, quæ uerbis accidunt.

Cap. III.

Verbo, sicut & nomini plura accidunt, quorum cognitio ad hanc nostram tractationem per necessaria est. Septem igitur proprietates, uel accidentia uerbo adueniunt nempe.

1. Vox		4. Numerus
2. Modus		5. Genus
3. Tempus		6. Persona.
		7. Coniugatio.

Vox est duplex, actiua, & passiuæ, ut קָרַב, in sitauit, & נִבְרַח, uisitatus est, actiua uox, ab Elia^a parens uocatur, & passiuæ proles ab actiua, tanquam à parente producta & genita. Est tamen, aliqua uox, quæ parēs, & proles (hoc est, actiua, et passiuæ) simul est; ut statim in uerbis, quæ & agunt, & patiuntur uidebimus, & in quarta etiam coniugatione.

Modus in triplici reperitur differentia, nam alius est indicatiuus, alius Imperatiuus, & alius infinitiuus. Indicatiuus apud hebræos non solet nominari, & quando nominatur per præteritum (quod quidem est primum indicatiuum tempus)

X

expli-

Verbo plura accidunt sicut & nomini Septem uerbi accidentia Vox duplex actiua & passiuæ. ^a Elia orat. i. e. lem i. Actiua dicitur parens. Passiuæ proles. Vox aliqua parens & proles simul. Modus triplex indicatiuus, Imperatiuus & infinitiuus. Indicatiuus per præteritum nominatur

Indicati- uus vn- de dica- tur. explicatur. Et dicitur indicatiuus הורה à verbo הורה idest esse. Et syriace indicatiuus derivatur à verbo הורה syriaco, hoc est indicare, seu demonstra- re, unde serpētem (quæ hebraice dicitur nabcase נחש) ipsi syri appellant הורה hoc est nuncius, quo- niam Eua indicavit, nuntiavit q̄ fructum veti- tum, & ipsa Adamo, viro suo. Qua de causa e- tiam ipsam Euam (quam hebraei הורה à vita di- cunt, eo quod sit omnium viventium rationis par- ticipum mater) ipsi syri ab indicando dictam pu- tant, uti placuit Bart. Cephæ in libro de paradi- so, quem diligentissimus Guido Fabritius Bode- rianus in suo syro Chaldaico dictionario probat verbo הורה Verum ipsi non aduertunt tex- tum scripturæ sacræ. ut in Gen. ^b eā appellasse הורה idest Eua, ea de causa, quoniam fuit, vel est ma- ter omnium viventium, siue omnis viventis, quod idem est; idque multum distat à significatione ser- pentis. Quævis Clemens Alexandri. in orat. ad- hortatoria ad grecos pag. 9. referat signum or- giorum Bacchicorum esse, serpentē significatā per Eua, cuius nomē ait hebraice serpentē fœmi- nā significare. Fallitur tamē cū Eua, à viven- do hebraice dicta sit. Vnde non est verū eam di- xi ab indicādo. Nec in Ge. ^c est verbum הורה , sed verbū הורה chaia, quod vivere significat, quia nau- ponitur loco iod, sunt enim litteræ cheui adinuicē

^a Pag. 63
col. 1.
^b Gen. 3.
20.

^c d. ca. 3.
Genf.

permutabiles, ut iam diximus. ^a Nec puto verū, quod quidā dixit, exinde Adā appellasse Eua vi- tam ironice, eo quod ea causa mortis fuerat. Nā scriptura sacra cām impositionis huius noīs, Eua, statim exprimit, quia scilicet mater omnium viue- tium fuit, unde nō est cur aliam cām excogite- mus. Similiter falsum puto asserere, quod Adā iratus cōtra Deum nomē illuduit & ironice Eua imposuerit, eo quod Deus interitū homini inten- tauerit. Nam istud ē est cōtra scripturā, nec est verisimile primū parentē ira cōtra suum Deum qui eū iuste puniebat efferbuisse. Hæc obiter di- cta sint ppter occasiones radicis hui⁹ indicatiui.

Imperatiuus ab hebraeis dicitur הורה à verbo הורה præcipere, iubere, & imperare. Et solet in dupli- ci differētia imperatiu⁹ reperiri. Nā alius est de- precatiuis, ut miserere mei, & exaudi orōnem meā, ^b uerba mea aurib. percipe domine. Alius cō- minatorius, uel ironicus, ut in Eccl. ^c ibi הורה letare iuuenis i adolescentia tua, quasi dicat letare, et uidebis, q̄ tibi in nouissimo tuo eueniēt tibi. Et si- mile est exēplum in ppheta Amos ^d Ingredimini bethel, & puaricamini. Et in Threnis ^e ibi Gau- de, et latare filia Edō, & in Ezech. ^f Nusquisq̄ ad Idola sua ite, & colite & si alij aliter expli- cent, ut uidere poteris apud Pagninum & in thesauro nouissimo uerbo הורה .

X 2 Sed

Litteræ
cheui ad
inuicem
permuta-
biles.
^a Lib. 1.
cap. 7.
Adā ap-
pellasse
Euam vi-
tā ironi-
ce falsū.
Adam i-
ratū con-
tra Deū
Euam à
vita no-
minasse
falsū est.
Impera-
tiuus vn-
de dicat.
Impera-
tiuus du-
plex de-
precati-
uus & co-
minato-
rius aut
ironicus
^b Plal. 4.
2. & 5. 1.
^c Eccl. 1.
11. 9.
^d Am. 4.
4.
^e Thren.
4. 21.
^f Ezech.
20. 39.
^g Lib. 3.
hebraic.
inst. c. 10.
^h Colū.
3023.

Imperati-
us hēt
secundā
personā
dūtaxat
quia de
præsen-
te præci-
pimus li-
cet li-
quando
ad perso-
nam no-
tam diri-
gatur.
a Genes.
27. 27.
b Esai. 40
6. & 35.
3. & 57.
14.
Infiniti-
uus vñ.
c Cap. 2.
Infiniti-
tio nec
genus
nec nu-
merus
tribuit.
Infiniti-
uus pro
gerun-
dio quo
hebræi
carent.
d Lib. 1.
cap. 4.
Lib. 2.
cap. 6. &
lib. 3. ca.
12. Gerundijs, etiam græci carēt. f Cap. 25. Laurētius Valla vti temerarius reprehenditur.

Sed est aduertendum primo, quod imperati-
uus solum secundam personam habet, nec eo tem-
pore utimur in alijs personis, quia tātum de præ-
senti præcipimus, licet aliquando ad quemuis di-
rigatur, & non ad certam personam, ut in Ge.^a
vide odorem filij mei. Et in Esai.^b roborate ma-
nus remissas, & rursus ibi viam facite,
viam facite.

Infinitiuus dicitur קור קור a verbo קור kur, quod
est fodere venam aquæ, & inde קור קור fons, siue
vena, aut origo, & per translationem de infiniti-
uo recte dicitur, quia est fons, & origo omnium
aliorum temporum propter suam indifferētiam,
ut libro præced.^c ostēdimus. Quo fit ut infinitiuo
nec genus, nec numerus tribuatur, sicuti, & ver-
bis, licet ipse infinitiuus pro gerundio (quo hebræi
carēt additis litteris bichlā, de quibus supra^d) sub-
stituatur. Capitur autem pro omni tēpore, ut la-
te tradit Pagn.^e Quibus adde etiam Græcos ge-
rundijs carere pro quibus in infinitiuo, cum arti-
culo funguntur; ut author est Laurētius Valla^f
qui tamen audacter & temere manu, siue potius
linguam mittit, in Mesem alienam, reprehē-
dendo translationem Vulgatam, quam ipse
grammaticus latinus non intellexit quandoque
miratur

12. Gerundijs, etiam græci carēt. f Cap. 25. Laurētius Valla vti temerarius reprehenditur.

miratur eam uti infinitiuus cum litteris bichlā.

Tempora sunt tria præteritum, quod vocant
רעל id est transitum a verbo nbauar רעל transire
quia res transactas, & præteritas significat.

Præsens quod ut iam diximus, est, partici-
pium actiuum. De eo inferius aliqua notanda e-
runt. Circa præteritum vide qua adnotamus in-
ferius^a. Futurū, nuncupant רעל id est paratum
(ut quidam dicunt) sed potius dicitur imminens,
quod huic futuro tempori magis conuenit, et hæc
est una ex significationibus verbi רעל a quo deri-
uatur. Significat enim præparare, instare, &
imminere, ut videbis apud thesaurum lingua
sanctæ verbo רעל.^b

Participium quoque & præsentis tempori in-
dicatio frequentissimè deservire solet, ut in
Psal.^c pro habitās ponitur, qui habitat: Exod.^d
אומרם omerim, id est dicentes pro dicitis, ut ha-
bet Vulga latina. Et ab hebræis רעל benoni, id-
est inter mediū. Dicitur inter medium, quia est
inter præteritum, & futurum. Et deriuatur a
verbo רעל quod est intermediare, distinguere inter
unum, & aliud, ut patet in thes.^e Et est partici-
pium duplex, actiuum, præsens, & partici-
pium præteriti passiui in coniugatione Kal,
quod uocant רעל hoc est participium habitus.

Tempo-
ra tria.
Præsens.
Futurū
vnde.
a Lib. 6.
cap. 3.
b Colū.
2117.
Partici-
pium in
dicatio
tempori
præsentis
deseruit
c Psalm.
91. 1.
d Exod.
5. 17.
Partici-
pium
quare be-
noni di-
catur.
e Pagn.
col. 259.
cum se-
quenti.
Partici-
pium du-
plex acti-
uum siue
præsen-
& passiuū
siue præ-
teritum.

Participiū habent quomodo differant. Participia vna tantum personam habent scilicet absentem nisi cum additur pronomen personae secundae praesentis & pronomen primae loquentis. Participia loco adiectiuorum. Lib. 2. cap. 2. Futurū est radix omnium operationum. Futurū omnium temporum vi-

in passiva uero illius coniugationis kal, quae dicitur niphgal, unum duntaxat reperies participium, benoni dictum, quod licet similitudinem habeat cum participio paul, nihilominus in eo differunt, quod paul coniugationis Kal significat habitum perseverantiamque rei, quae fieri coepit, & adhuc sit. Vt coepit visitare, & modo est visitans, uel uisitare solitus, per modum habitus. Benoni uero niphgal significat per modum actus, ut uisitatus. Vtrumque autem unam tantum personam habet, scilicet absentem, nisi cum additur pronomen personae secundae praesentis. & pronomen primae loquentis pro seipso, ut tu uisitans, ego uisitas, quia tunc alijs personis seruiet. Aliquando autem haec participia sunt loco adiectiui, ut iam tradidimus^a.

Futurum sicut, & praeteritum radix est omnium operationum, ac proinde frequenter in sacra pagina futurum omnium temporum uices supplere solet, ut uidebis inferius. Et late tradunt Pagninus^b & frater Laurentius à willauiensis in suis phrasibus cap. de futurorum. & praeteritorum permixtione. Hae igitur de temporibus aduertere libuit, ne hinc ad sacra studia ieiuni transferemus.

Numeri uerborum duo tantum sunt singularis, &

ces supplet. ^b Cap. 12. pag. 262. ^c Fol. 76. Numerus uerborum duplex.

ris, & pluralis. Quae in re aduertendum est, frequentissime in scriptura pluralcm pro singulari, & e conuerso usurpant, late prosequitur Pagninus^a & frater Willauiensis superius citatus^b etiam uerso.

Similiter genera uerborum sunt duo, masculinum, & femininum (uerborum inquam) excepto infinitiuis, quem diximus supra genere, & numero careisse, & si alij aliter, genera adiungant.

Personae uerborum, tres sunt, tertia, secunda, & prima. Tertiam in primo loco collocant, & ab ea exordiuntur quia à radice uerbi incipiunt. Secundam statim adiungunt quia radici, unam tantum litteram addit, ut בקרה. Post secundam seriatim subsequitur tertia persona, tertium locum sortita, quia duas litteras themati, seu radici uerbi adiungit, ut בקרהי. Tertia igitur dicitur נסתר nistar, idest absens, ut בקרהו uisitauit.

Secunda dicitur נמצא nimza, idest quae praesens inuenitur, ut בקרהו uisitasti. Prima uero dicitur בקרהו בקרהו, idest quae de se loquitur, ut בקרהו uisitauit. Hic autem personarum numerus, ut ex iam superius traditis apertum fit, solum praeteritis & futuris conuenit, nam reliqua

X 4 tem-

Numerus pluralis p singulari & e contra frequentissima in scriptura usurpat. ^a Lib. 2. in st. c. 4. ^b Fol. 142. Genera uerborum duo. Personae uerborum tres, Numerus personarum praeteritis solum & futuris conuenit. Reliqua tempora à futuro & praeterito, unam personam habent.

Omnis tertia p-sona pre-teriti est brevis. Nisi illa habeat soph pa-fuk vel athnak vel Za-cheph Katon. *Psalm. 20.8. Si post tertiam personam sequan-tur di-ctio mo-nosylla-ba aut habens accentu in prima tertia p-sona erit longa. bPsalm. 10.11. cPsalm. 120.20. Omnis secunda & prima persona est pre-teriti sin-gularis cuiuscū

tempora unam duntaxat personam habent. Sciendum tamen est quod omnis tertia persona preteriti, cuiuscunque generis, & numeri, ac con-iugationis communiter est brevis, ut פקד nisi illa tertia persona habuerit soph pasuk, vel ath-nabe, vel Zacheph Katon, quoniam tunc tertia persona etiam pluralis erit longa, & pathach, in singulari atq; sceua in plurali, vertetur in Ka-mets, & וקד idest stetit, & וקדו & ceciderunt ut in Psalm. Et idem si post tertiam personam sequatur dictio monosyllaba, aut loga, videlicet habens accentum in prima syllaba, ut in Psalm. b ibi וקד idest oblitus est Deus, & Psalm. c ibi וקדו misit nex. Præterea notandum, quod omnis secunda, & prima persona preteriti singularis, cuiuscun-que coniugationis & generis, est longa, etiam si memoratos habeat accentus, ut in Psalm. d ibi וקדו idest induisti, & Psalm. e ibi וקדו idest elegi, si vero habuerit vau conuertentem preteritum in futurum, tunc temporis ac-centus ut plurimum erit in ultima, ut in Deu-ter. f ibi ושמע, & audies. et in Exod. g ibi ושמע, & audiam: sed quando ultima radicalis fuerit gutturalis, tunc habebit pathach, ut in

lib. que generis & coniugationis est longa. dPsalm. 104.1. ePsalm. 119.30. fDeuter. 6.3. gExod. 22.27.

lib. Ruth. a & in Esai. b ibi laborasti.

Tertio notandum, quod secunda pluralis semper est brevis, ut פקדו: & tertia etiam fœ. singularis. Sed cum prædictis accentibus ef-ficitur longa, ut וקדו, dereliquit apud Ezech. c & sequete etiam monosyllaba, aut dictione lon-ga, ut וקדו idest quæ sinit lanam Prouer. d & rursus e ibi וקדו plantavit vineam.

Coniugatio dicitur בנין binian, idest adifi-cium à verbo בנה bana, idest adificare; & per-translationem dicitur congregatio quadam tem-porum, & personarum, numerorum, & vo-cum. De numero autem coniugationum nõ mo-dica est controuersia, quam nos in caput sequens aptius transmittimus.

De numero coniugationum. Cap. IIII.

T si iuniores quidam, unicum duntaxat coniugationem proprie esse dicant: verius tamen est uarirose earum ordines re ipsa di-stinctos inueniri. Nam licet in-una coniugationis ratione conueniant, non ideo minus re ipsa proprie differunt. Sicuti, & Leo,

esse, & non vnà tantum contra iuniores verius est.

a Cap.7. vers.8. bCa.47. 12. Omnis secunda pluralis semper est bre-uis. Tertia fœm. breuis. cum di-ctis accē-tibus ef-ficitur longa, & sequete mono-syllaba vel di-ctione longa. eEzech. 23.8. dProuer bio. 31. 13. Ver.16. Cōiuga-tio unde & quo-modo di-catur. Coniu-gationū varios ordines re ipsa di-stinctos

ovis, lupus, & vulpes, quæ licet in unica, & eadem generica animalis ratione consentiant, essentialibus tamen, & proprijs differentijs, proprie distinguuntur. Sed his omiſſis advertendum est, inter veteres, & recentiores grammaticos, non leuem contentionem fore, de ipsarum coniugationum numero. Alijs sex, alijs septem, vel plures constituentibus. Cuius quidem varietatis, & controuersæ summa, in eo versatur, quod passiuam primæ coniugationis, separatam, & distinctam coniugationem constituent. Adijciuntibus præterea, aliam, quam vocant poel, quadratam. Quæ in re his omnibus varietatibus exploris, doctissimo Eliæ Leuitæ adhaerendum puto. Qui in suo electo libello^a satis probat, coniugationem Niphngal esse passiuam primæ, ad eamque primam esse reducendam. Coniugationem autem quadratam ad secundam planè referri. Quem doctissimus noster Martinus Cantapetrensis in suis institutionibus, Montanus quoque, & alij iuniores sequuntur. Quibus addendus est Pagninus, qui^b Thalmudistas, & alios secutus in ea est sententia, ut credat passiuam Niphngal ad primam coniugationem referri debere, & si modernus quidam aliud eidem Pagnino imponant. Nec ad rem facit, quod Niphngal, hoc est passiuam pri-

Contro-
uerſia
de nu-
mero
coniuga-
tionum
in quo
versatur

^a Orat.

1. Elem

1. & ora.

2. elem.

8.

Niphngal

passiuam

esse pri-

ma con-

iugatio-

nis &

pual ad

secundam

coniuga-

tionem de

bere re-

ferri ve-

rius est.

^b Lib. 3.

ca. 4. pa.

224.

ua primæ, & hitbpael habeant imperatiua, quæ passiuis minime conuenire possunt (cum imperare, agere sit non pati) nam ea imperatiua magis actiua, quàm passiuæ significationis sunt.

Vnde iam sine dubio constituendus est quaternarius coniugationum numerus. Et quatuor esse coniugationes post Eliam germanum loco superioris, tradit etiam Ioannes Focensis^a, Alfonso Zamoren.^b & sapientissimus Martinus Cantapretensis, Arias Montanus, Marcus Marinus, & alij iuniores, quos volui in medium adducere, ne ullus sola nostra authoritate hac in re ducatur. Ego vero rematurius cõsiderata, aduerto præcitatos authores in his coniugationibus constituendis, latinarum coniugationum ordinem, & seriem, minime obseruasse: cum latini unicuique verbo, unam tantummodo tribuant coniugationem, ut ex verbis primæ, secundæ, & aliarum coniugationum, eorundem latinorum constat. Et tamen ipsi authores unicuique verbo, quatuor aut sex, aut septem coniugationes adaptant: sicuti verbum pakad nobis ostendit. Quod quidem præmissis omnibus coniugationibus constat. Vnde quidem non latinorum, sed hebræorum ordinem eos seruasse apparet. Quotamen retento ita facile potuissent uerborum coniugationes,

passiuæ
primæ &
quarta
coniuga-
tio hēt
Impera-
tiua li-
cet passi-
uis non
conue-
niant,
quia
magis
actiuæ
quàm pas-
siuæ sig-
nificati-
uæ sunt.
Qua-
tuor cõ-
iugatio-
nes.
^a Lib. 3.
de rudi-
mentis
hebræis
fo. 186.
^b Lib. 2.
cap. 7.

ingationes, sedecim, aut decē et octo, siue uiginti-
 quatuor constituere. Tot namque modis suis in
 cōiugationibus uariare solent. Et eo magis cum
 unumquodque ipsorum, aliqua in re ab alio, in
 sua coniugatione differat. Perfectorum nam-
 que coniugatio ab imperfectis differt; & quie-
 scentia prima, à uerbis quiescentibus secunda,
 & à quiescentibus tertia, & à uerbis compo-
 sitis. Sicque coniugationum numerus iuxta
 uariam hanc variationis uerborum formam,
 in coniugando cōstituere deberent. Quod tamen
 absurdū foret, tot nempe coniugationes cumula-
 re. Quamobrem si proprie hac in re loquendum
 est, rectius & proprius dici posse crediderim;
 omne uerbum quatuor coniugationibus constā-
 re posse; quam uerborum quatuor describere con-
 iugationes, cum hebraei uerborum uarietatem
 in coniugando tantummodo considerauerint.
 Quam quidem binian, id est compositionem, &
 coniugationem in coniugando nuncuparunt. Vn-
 de qui dicit coniugationes uerborum esse qua-
 tuor, dicit, uerba omnia quatuor modis tantum
 coniugari: quod tamen à uero abhorret, cum ua-
 rijs modis ut predictum est, coniugentur. Qui
 uero affirmat, omne uerbum quatuor coniuga-
 tionibus posse constare, unico uerbo quatuor at-
 tribuit

tribuit coniugandi modos.

Quatuor igitur sunt coniugandi modi & for-
 ma, sed earum qualibet duas habet uoces, acti-
 uam, & passiuam. Quamobrem hebraei eas ap-
 pellant שמנה טורים scemona turim, id est octo
 ordines, quorum primus est קל בנין kal, id
 est edificium lene, seu coniugatio, prolatione, &
 scriptura lenis. Dicitur uero lenis, quia in ea non
 est daghesch, nec augmentum litteræ alicuius, præ-
 ter litteras radicales, & deseruientes, ad perso-
 narum numerorum, & generis distinctiones ne-
 cessarias: quod in alijs coniugationibus minime
 cōtingit. Quippe, quia illis, litteræ ה he & מ mem
 non ad præfatum ministerium, sed ad coniuga-
 tionis ipsius notitiam super adduntur. Quo fit, ut
 illarum unaqueque communi nomine appella-
 tur פעל הפיך id est uerbum graue, aut propter
 daghesch, aut propter prædictas litteras he, &
 mem, licet grauis, denominationem; alij solum
 ad secundam referant. Huic actiua coniugatio-
 ni ueluti proles parenti, passiuam coniungitur, qua
 dicitur פעל הפעול habens perpetuo nun, litteram chara-
 cteristicam à capite, uel eius loco punctum da-
 ghesch in prima littera uerbi.

Secunda coniugatio פעל הפעול id est daghescia
 ta: quo-

unaqueque illarum coniugationum. Passiua actiua, uti proles parenti
 cōiungitur. Passiua primæ semper habet nun characteristicum à capite. Se-
 cūda cōiugatio pinghel haddagusc dicitur, quia in actiua & passiuam est da-
 ghesciata.

Quatuor cōiugandi modi quorū quilibet habet duas uoces, actiuam, & passiuam. Ordines octo dicuntur coniugationes quatuor. Prima coniugatio dicitur binian kal, id est lenis. Lenis quare dicitur prima coniugatio. Litteræ ה he & מ mem alijs coniugationibus adduntur ad ipsarum notitiam. Verbum graue dicitur

Coniugatio fecunda habet significationis vehementiam. *ta: quoniam secunda littera, tam in actiua, quã in passiuã habet daghesch, ob significationis, & locutionis vehementiam. Passiuã eius dicitur* *לפגחל* *hipghal.*

Tertia coniugatio dicitur *לפגחל* *hipghil* ab ipsa forma, & est grauis, quia habet he, ut litteram characteristicam, & figuratiuam ipsius coniugationis, & significat fecit facere, eo quod significat actum verbi transire in aliam personam, ut fecit visitare infirmum. Eius passiuã est *לפגחל* *hopghnal* subscripta cum " ut inferius latius dicemus".

Quarta coniugatio est *לפגחל* *qua* *ח ה* *hith* ut peculiare, & proprium signum habet, continens in se actiuam, & passiuam. Vnde duplici munere fungitur, & reciproca est, ob idq; actiua, quã

Passiuã tertie subscribitur cū chareph kamets. *Zamoren.* huic quartã attribuit, in numerum octo vocum minime recensenda est. Quippe quã magis pertinet ad verba imperfecta, quã ad perfecta, & regularia, de quibus in his agimus.

Signum quartã coniugationis, *ח ה* *Ac proinde hac reciproca octauum ordinẽ complet, cum prædictis sex coniugationibus. Enumeratis namque passiuis sunt octo, quia hac vltima duplicem numerum complectitur, & idem est dicere, esse quatuor coniugationes, et esse octo ordi-*

Coniugationem actiuam & passiuam, & ideo dicitur reciproca. Octo ordines, & quatuor coniugationes idem est.

Coniugatio fecunda habet significationis vehementiam.
Tertia coniugatio dicitur hipghil ab ipsa forma.
hipghil ab ipsa forma.
Chara-teristica tertie coniugationis.
Coniugatio ter-
tia signi-
ficat fecit face-
re.
Passiuã tertie subscribitur cū chareph kamets.
Signum quartã coniugationis, ח ה
Coniugatio quarta habet duplicem significacionem actiuam & passiuam, & ideo dicitur reciproca.

ordines. Licet autem ordine naturali aliter ordinari deberent, uti Pagninus ostendit, tamen communis gramaticorum traditio prædictũ ordinem communiter sequitur. Imitantur namq; ordinem illum, qui Gen. b describitur siquidem ibi verba iuxta hunc coniugationis, & distributionis ordinem ponuntur. Quamobrem is ordo etiam à nobis amplectendus est; sed tamen prius admoneamus vocem passiuam secundæ coniugationis, & passiuã etiam tertie ac quartæ, authore Zamoren. non esse multum frequentes, & visitatas in sacra scriptura. Et præterea aduertendum ex duabus coniugationibus aliqua verba, aliquãdo composita reperiri, ut inferius videbimus, et colliges ex Psal. d *ירדף* *iradof*, id est persequatur, quod verbum *iradof*, est tertia persona singularis futuri posita pro imperatio, & componitur ex futuro primæ coniugationis vocis actiue, hoc est *ירדף*, & ex futuro secundæ coniugationis eiusdẽ singularis vocis, hoc est *ירדף*: nam punctus chirek sub iod positus, & vaucholem post dalet h sunt primæ coniugationis, sed patach litteræ dalet h subscriptus, & daghesch in littera dalet h positus, sunt secundæ coniugationis.

Eadem

coniugationis. Pathach sub dalet h & daghesch in littera dalet h sunt secundæ coniugationis.

a lib. 3. cap. 3.
b Gen. 1. 1.
Ordo coniugationis quomodo ordinatur à gramaticis.
Voces passiuę secundę coniugationis & tertie & quartæ, nõ sunt frequentes in scriptura.
Verba ex duobus coniugationibus composita reperiri.
c lib. 5. cap. 11. d Psal. 7. 6.
Punctus chirek sub iod, & vaucholem post dalet h sunt primæ coniugationis.

Num. 1.47.
Verba compo-
sita ex
duobus
tempo-
ribus.
Ezech. 8. 10.

Eadem cōpositio reperitur in voce passiva, ut in lib. Num. ^aibi התפקרו othpachedu, ubi he est subscripta Kamets, cū tertia cōiugationis sit, & ponitur tau qui est quarta. Reperiuntur praterea verba cōposita ex duobus tēporibus, ut apud Ezech. ^bibi משתחווים id est adorabant, uel incuruabant se, quæ compositio est ex praterito, et presente uocis passivæ, quartæ cōiugationis: quia prima littera מ est participij presentis, & n est prateriti. Ex his igitur omnibus sequens tabella cōficitur.

Duplex vox.		
Passiua verbi	פעול	Actiua verbi.
Modus.		
Indicatiuus.	הוה	
Imperatiuus.	צווי	
Infinitiuus.	מקור	
Tempus.		
Præteritum	עבר	
Participium	בינוני	
Futurum.	עתיד	
Participium habitus.	פעול	
Numerus.		
Singularis.	לשון יחיד	

Plura-

Pluralis.	לשון רבים
Persona.	
Tertia persona, abfens	נכתר
Secunda persona, inuenta.	נמצא
Prima, de se loquēs.	מדרב בערו
Genus.	
Genus masculinum	לשון זכר
Genus foemineum.	לשון נקבה
Coniugationes perfectæ quatuor.	
Prima actiua.	
Panghal actiua	פעל vel קל
Niphngal eius pas.	נפעל
Secunda.	
Pinghel haddagufca actiua.	פעל הדגוש
Punghal passiua secundæ	פעל
Hiphngal tertia	הפעיל
Hophngal passiua tertiæ	הפעל
Hithpanghel.	התפעל

Y De for-

De forma primæ coniugationis. Cap. V.

Coniugatio prima continet verba intransitiva & absoluta siue neutra.

Coniugatio prima continet verba partim transitiva, partim intransitiva.

Verba partim transitiva partim neutra siue neutra reperiuntur in una eademque significatione non est novum

Exod. 10. 5. Eccles. 2. 6. Iudic. 5. 22. Prou. 23. 35. Pagni. capit. 2. pag. 112.

Prima coniugatio regularis siue *leu*em continet significationem; ut in precedentibus dictum est. Continet etiam verba absoluta, siue intransitiva, aut

neutra, quorum quidem operatio manet in operante, ut *stetit*. Continet etiam verba, partim transitiva, seu activa, ut *audivit*: & partim intransitiva seu neutra. In una & eadem coniugatione verba transitiva, & intransitiva reperiri non est insolitum, cum id passim ex scriptura sacra lectione constet, ut in Exod. *legimus, ibi corrodet omne lignum, quod germinat in agris, quo in loco verbum id est germinat est intransitivum; & illud idem in libro Eccl. est transitivum, ibi id est germinantem ligna. Vtrobique tamen verbum est huius primæ coniugationis. Et idem patet in libro Iudic. ubi id est contrita sunt, intransitivam habet significationem: & Prouer. idem verbum id est contriverunt me, est transitivum. Eius radix est id est conterere, quod quidem ad primam coniugationem pertinet. Alia exempla pete à Pagni. ubi tamen monet, quod*

quod inuento verbo intransitivo huius coniugationis, non est opus formare transitivum in eadem coniugatione, cum possit illud formari in secunda, aut tertia coniugatione.

Transitiva huius coniugationis in secunda, eadem retenta significatione, vehementiam, & frequentiam significant; ut patet in Exod. *ibi ego ipse* id est *ejicio in kal.* Et Exod. *ibi, in manu robusta* id est *ejiciet eos, cuius thema est prima coniugationis, est significatio transitiva; & idem in secunda sine significationis mutatione, & cum maiori vehementia ponitur. Eadem tamen verba, in tertia coniugatione, sunt in tertium transitiva; ut in Cant. *ibi manus mea* id est *distillaverunt, scilicet mirram, & in tertia coniugatione id est stillabunt montes. Ham. verbum igitur id est stillare prima coniugationis transitivum, in tertia coniugatione absque mutatione significationis est transitivum in tertium. Similiter verbum transitivum id est *comedit, in prima ut in Ezech. id est comede volumen: in tertia vero significat comedere fecit, ut in eodem loco id est comedere me fecit volumen.***

Intransitiva, propria, sunt huius primæ coniugationis

ptis quæ inveniuntur in secunda.

Transitiva prima in secunda coniugatione non amittunt suam naturam, licet vehementiam & frequentiam significant.

Exod. 34. 11. Exod. 6. 1. Verba transitiva, in tertia coniugatione sunt in tertium transitiva.

Cant. 5. 5. Ham. 2. 13. Ezech. 3. 1. Intransitiva propria sunt huius coniugationis primæ, paucis exce-

• Pagin. 226. Intransitiua prima & intransitiua secunda & transitiva quo differat. Coniugatio prima hēt tres formas. siue tres terminationes. Prima terminatio prima & pathach in secunda Secunda terminatio prima & coniuugationis in secunda li-
tera hēt tſere. Secunda terminatio huius formae i secunda & prima persona reuertitur ad terminationem primae formae. Tertia forma huius coniuugationis definit in y. vau cholem in omnibus personis praeterquam in ter-

gationis, paucis exceptis, quae inueniuntur in secunda, secundum Pagninum loco praecitato differunt autem intransitiua secunda, et tertia coniugationis, ab intransitiuis prima, quia in his duabus coniugationibus, Actio uehemens, & frequens atque celeris significatur.

Præterea hac prima coniugatio regularis in præterito habet tres formas, siue tres terminationes. Prima littera semper habet Kamets, secunda aliquando pathach & est prima terminatio, & communissima, ut קָרָא. Aliquando habet in secunda littera tſere, & est secunda terminatio, seu definitia, quae quidem, post Benoni seu participium, non amplius seruit. Sed est aduertendum quod quando præteritum huius primae coniugationis habet Kamets, & tſere, iuxta secundam formam, statim in secunda persona adsumit modum variandi primae terminationis, ut יָבִיא. id est aruit; in secunda & prima persona format, in hunc modum יָבִיאַת יָבִיאַסְתָּ. In quibus personis reuertitur ad formam primae terminationis.

Tertia vero forma, quae habet Kamets & cholem, seruat cholem in omnibus personis, nisi in tertia plurali masculina, & tertia singulari feminina, in quibus loco cholem habent sceua, ut יָבִיאוּ.

personae reuertitur ad terminationem primae formae. Tertia forma huius coniuugationis definit in y. vau cholem in omnibus personis praeterquam in ter-

ut יָבִיאוּ potuit יָבִיאוּת יָבִיאוּת in tertia plurali יָבִיאוּ in tertia femina יָבִיאוּ.

Si autem verbum definit in tau, ad efficiendam primam & secundam personam, non additur aliud tau: sed unum tantum ponitur cum daghesc loco alterius tau amissi, ut שָׁבַת שָׁבַת.

Quando thema verbi definit secundo modo, id est in prima habet Kamets, et in secunda tſere, idem est præteritum, & participium: ut יָבִיאַרְוִית in præterito: & יָבִיאַרְוִית arescens in participio. Verba quae terminantur in cholem in themate, quae sunt verba tertia terminationis, carēt participio. Seruit tamen illis præteritum pro participio, ut in Ierem. a ibi, וְכִיד אֲשֶׁר אָתָּה יָגֹר מִפְּנֵיהֶם, & in manu quorum tu formidās à facie eorū, ubi vulgata ait, In manu quorum tu formidās faciem. Sed non est hic prætereundū, quod omnes primae personae cuiuscunque verbi, coniugationis, & numeri, atq; pronominum: & omnes tertiae personae pluralis, præteritorum, sunt communis generis. Et ita ultra duo genera verborū superius signata; Mascul. et Fem. hoc tertium genus est addendū. Nec ulla ulterius inuenitur varietas in his tribus primae huius coniugationis terminationibus, ergo ipsius exempla tradamus.

Y B Prima
lius. Præteritum pro participio, & aliquando futurum.

Verbū definit in ת in prima et secunda quae ex se habet ת nō recipiatur aliud, sed ponitur tantum daghesc in eodē ת Præteritum, & participium in hac prima coniugatione idem sūt quando thema verbi definit secundo modo. a Ierem. 22. 25. Participio carent verba primae coniugationis i tertia terminatione seu forma il-

<i>Prima coniugatio regularis</i> פעל קל seu קל		
<i>Præteritum</i> עבר .		
<i>Fœmininum.</i>		<i>Masculinum.</i>
פְּקְרָה פְּקְרָה	Visitavit. Visitauisti Visitauit Visitauerunt Visitauistis Visitauimus	פָּקַד פְּקַדְתָּ פְּקַדְתִּי פְּקַדוּ פְּקַדְתֶּם פְּקַדְנוּ
<i>Participium</i> בְּיָנֹכִי .		
פּוֹקְרָה vel פּוֹקְרָה פּוֹקְרוֹת	Visitans Visitantes	פּוֹקֵד פּוֹקְדִים
פְּעוּל		
<i>Hoc participium, quãuis sit ex verbis actiuis, secundum omnes grammaticos; quia tamẽ habet passiuã significationẽ, verbis passiuis illud adiungem² in fine cuiuslibet coniugationis.</i>		
<i>Futurum</i> עָתִיד		
<i>In futuris omnibus, latinorum morem seruabimus, ut facilior sit inflexio.</i>		
תְּפַקְרִי תְּפַקְדוּ	Visitabo Visitabis Visitabit	אֶפְקֹד אֹו אֶפְקֹדָה תְּפַקְדוּ יְפַקְדוּ
<i>Pluralis.</i>		
Visitabimus.		נְפַקְדוּ אֹו נְפַקְדוּהָ

<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
תְּפַקְדוּנָה תְּפַקְדוּנָה	Visitabitis Visitabunt	תְּפַקְדוּ יְפַקְדוּ

Habet etiam futurum istud hanc formam Alia forma huius futuri. *Notandum autem primam litteram thematicam habere sceua, & secundam habere cholem: & habere præterea litteras accidentales additas, יָהוּ, et ban. Quarum prima segol,* Litteræ accidentales huius futuri quomodo subscribantur. *reliquæ accidentales chirek. Aliquando tamen prima accidentalis aleph habet chirek, ut alia et si rarissime, ut in Ezech. ^a ibi, אֶשְׁפֹּט iudicabor. In secunda autem coniugatione aleph cum pathach, alia accidentales cum sceua ponuntur. In tertia vero coniugatione omnes cum pathach, & in eius passiuã omnes cum chataph Kamets. In quarta autem ut in prima.*

Secundo notandũ illam formã futuri, nempe Ephcheda forma futuri ubi & quando inueniatur. *אֶפְקֹדָה minime inueniri in verbis finitis in he, in alijs tamẽ omnibus verbis, in prima persona utriusq; numeri, singularis & pluralis aliquando additur he, præcedẽte kamets, ut אֶפְקֹד אֹו אֶפְקֹדָה נְפַקְדוּ אֹו נְפַקְדוּהָ*

<i>Imperatiuum</i> צוּ .		
פְּקְרִי	Visita	פְּקֹד אֹו פְּקֹדָה

Imperatiuus in omnibus a ctiuis formatur à secunda persona futuri ablato tau.	Fœmininum		Masculin.
	פְּקוּרְנָה	Vifitate	פְּקוּרָה

Formatur imperatiuus in omnibus a ctiuis à secunda persona futuri ablato tau, ut a פְּקוּרָה dices פְּקוּרָה.

Hæc forma פְּקוּרָה, solet in fine recipere הּ he præcedente Kamets, & tunc transmutat puncta, ut פְּקוּרָה ut in Psalm. a ibi נְפִישִׁי שְׁמְרָה נְפִישִׁי custodi animam meam.

Alia forma פְּקוּרָה tantum inuenitur in verbis neutris, & in his quæ secundo, aut tertio loco habent gutturalem; cum admittit he præcedente kamets, formatur sic פְּקוּרָה ut in Psalm. b ibi שְׁמְעָה יְהוָה יְהוָה idest exaudi domine.

Infinitiuus פְּקוּרָה		
Vifitare	פְּקוּרָה אוּ	פְּקוּרָה
In vifitando	פְּקוּרָה	פְּקוּרָה
Sicut vifitare	פְּקוּרָה	פְּקוּרָה
Ad vifitandum	פְּקוּרָה	פְּקוּרָה
A vifitando	פְּקוּרָה	פְּקוּרָה

Circa infinitiuum aduertendum, quod semper est idem cum imperatiuo, in omnibus coniugationibus tam a ctiuis, quam passiuis, ut vides in for-

Infinitiuus idem cum impera. in omnibus coniugationib.

in forma ipsius. Cui tamen infinitiuo adduntur litteræ accidentales כְּכֵלִים de quibus supra meminimus. a Omnes tamen in coniugatione Kal subscribuntur cū chirek: & sic formatur gerundia, ut in proposito exēplo, in omnibus alijs coniugationibus cum sceua, & mem, aliquando cum tsere, quando incipit à gutturali.

Cap. 3. & lib. 1. cap. 4.

Passiua primæ נִפְעַל		
Fœm. נִפְקַרְתָּ נִפְקַרְתְּ	Præteritum עָבַר Vifitatus fuit Vifitatus fuisti Vifitatus fui.	Masc. נִפְקַרְתָּ נִפְקַרְתָּ נִפְקַרְתִּי
Plurale.		
	Vifitati fuerunt Vifitati fuistis Vifitati fuimus.	נִפְקַרְוּ נִפְקַרְתֶּם נִפְקַרְנוּ
Particip. בְּיָנוּי		
נִפְקַרְתָּ אוּ נִפְקַרְתְּ נִפְקַרְתֶּם	Vifitatus Vifitati.	נִפְקַרְתָּ נִפְקַרְתֶּם
	Futurum עָתִיד Vifitabor	Masc. אֶפְקַרְ אוּ אֶפְקַרְתָּ Fœm.

Participium fit in omnibus passiuis à præterito, solo pathac secunda litteræ in kamets mutato.

Participium in omnibus passiuis fit à præterito mutato pathach i kamets

Imperatiuū habet (ola hęc passua prima. Imperatiuū huus passua formatur à secunda persona futuri in hebraico etiam in Imperatiuis actiuis tertia, & quarta habet locum at in alijs formet à secunda futuri ablato Imperatiua huus passua, & quarta quoque coniugationis sunt potius significatiōis actiua, quā passua.

Fœmininum		Masculinum	
תִּפְקְדִי	Visitaberis	תִּפְקֵד	
תִּפְקְדִי	Visitabitur	יִפְקֵד	
<i>Pluraliter.</i>			
	Visitabimur	נִפְקְדוּ אֲנִי	
תִּפְקְדֶנָּה	Visitabimini	נִפְקְדֶנָּה	
תִּפְקְדֶנָּה	Visitabuntur	יִפְקְדוּ	
<i>Imperatiuum צווי.</i>			
הִפְקְדִי	Visitare aut visitatus sis	הִפְקֵד	
הִפְקְדֶנָּה	Visitamini aut visitati sitis	הִפְקְדוּ	

Sola hac passua habet imperatiuum, & formatur à secunda futuri, tau in hebraico. Similiter etiam formatur imperatiuus actiua tertia, & quarta; licet imperatiuus huius prima coniugationis actiua formetur à secunda futuri ablato tau, ut ibi diximus. Sed est aduertendum, quòd imperatiuus huius passua, prima & quarta etiam coniugationis (ut iam diximus) sunt potius actiua, quā passua significatiōis, eo quod imperare agere sit, ut optime aduertit magister Martinus Martineſ Cantapretensis in suis instit. hebraic. ^a post Pagninum loco superiuri ^b.
 Infini-

^a pag. 50. ^b lib. 3. pag. 218.

Infinitiuus פִּקֹּר.		
Visitari	הִפְקֹר	
Dum visitaretur	כִּהִפְקֹר	
Cum visitaretur	כִּהִפְקֹר	
Vt Visitaretur	לִהִפְקֹר	
A Visitari	מִהִפְקֹר	

Participio habitus siue פעיל carēt omnia verba passua. Sed quia hoc participium habet significationem passua, ut superius diximus, illud verborum passuis adiunximus. פעיל
 פִּקֹּר פִּקֹּרָה visitatus, visitata.
 פִּקֹּרִים פִּקֹּרוֹת visitati visitata.

De forma secundæ coniugationis.

Cap. VI.

Coniugatio hæc, ut capite quarto diximus, dicitur פִּיגְהֵל pighel hadagusc; quoniã daghesciata est, habet enim daghesc in media littera radice, tã actiua, quã passua, non quidẽ ut suppleat iociosum, quod ibi poni deberet post punctũ chirek, ut opinatus est Pagninus. Sed ut naturalis illius vehemẽtia demonstratur, ut docent omnes. Alij dicunt eam abruptam siue non liberã, pronunciationem habere propter daghesc. Pro memoriali explicatione circa ipsam secundam coniugationem notanda sunt sequentia.

Primo, quòd verba neutra in prima coniugatione

Coniugatio secunda dicitur daghesciata, ut naturalis illius vehemẽtia ostendatur. lib. 3. cap. 37.

Verba intransi-
tiva in
prima
hic & in
tertia,
sunt tra-
nsitiua.
lib. 3.
c. 2. pag.
210.
Intransi-
tiva pri-
mae di-
stant ab
intransi-
tuis se-
cunda.
Leuit.
13. 37.
Ezech.
16. 7.
Thren.
4. 7.
Esai. 1.
18.
Coniu-
gatio se-
cunda ali-
quando
habet si-
gnifica-
tionem ter-
tia.
Thema
verbi pri-
me & se-
cunde co-
iugatio-
nis ali-
quando
est com-
mune & in utraque transitiuum.

gatione, hic & in hiphil, sunt in secundum vel tertium transitiua, ut verbum גמחא ghamad, id est stetit. In hac secunda erit actiuum, & significat constituere, siue stare facere, vide Pagni.^a

Secundo notandum, quod licet in hac coniugatione, et in tertia raro inueniantur verba intransitiua, ea tamen ab intransitiuis prima coniugationis in eo differunt, quod in hac, & in tertia, uehementiam significant, ut patet de verbo נבט id est germinare, quod in prima coniugatione est intransitiuum, et neutrum, ut Leuit.^b sed in hac secunda coniugatione, licet sit etiam intransitiuum auget sensum, & uehementiam denotat, ut apud Ezechielem^c uidebis. Et idem de verbo נבט ademu rubuerunt, quod in prima coniugatione est intransitiuum, ut in Thren.^d & idem uerbum in tertia est intransitiuum, et uehementiam significat, ut Esai.^e

Tertio notandum, hanc coniugationem aliquando habere significationem tertia hiphil; hoc est, uerba huius secunda esse in tertium transitiua, quod quidem accidit cum thema uerbi prima, & secunda coniugationis est commune, & in utraque transitiuum, ut ידע idang, id est sciuit, uel cognouit, quod quidem uerbum in hac secunda habebit tertia coniugationis signifi-

gnificationem, uide Iob^a ידעתי idangta, i. scire fecisti. Similiter etiam ידעתי iachal sperare, in prima: et in secunda ידעתי iechel, i. sperare fecit. Quibus omnibus consequitur, hanc secundam coniugationem ex sua natura continere uerba in alium transitiua, ut ידעתי ידעתי, i. ponderauit, & ידעתי chiccher, i. inuestigauit. Nullibi tamen reperitur uerbum, quod in ea sit intransitiuum, & absolutum, & in prima transitiuum; auctore Elia^b licet (ut diximus hoc eodem capite) uerba in prima intransitiua, in hac secunda transitiua reperiantur.

Quarto notandum, quod ista coniugatio aliquando habet diuersam, aliquando contrariam significationem, ut נבט panah, i. aspexit in prima, et in secunda coniugatione נבט pinnah, i. expurgauit. Ita etiam נבט auad, i. perijt in prima, in hac secunda נבט ibbed, i. dissipauit. Item נבט sciarasci radices emittere in prima, & in secunda נבט sceres radices euellere.

Quinto notandum, quod forma huius coniugationis est cum chirek in prima littera radicali, et in secunda tsere, aut pathach. Sunt tamen tria uerba, quae in secunda littera loco tsere habent segol, ut נבט dibber, locutus est, ut in Iosue^c נבט chibes, i. lauit Num.^d et נבט ppitiatur ut in Exod.^e

Sexto

Forma huius coniugationis est cum chirek in prima littera radicali & in secunda tsere aut pathach. Verba tria huius secunde coniugationis loco tsere

Job 38.
12.
Coniu-
gatio
hac ex
sua natu-
ra conti-
net uer-
ba in a-
lium tra-
nsitiua.
Elia o-
rat. 1. ele-
ment. 9.
licet uer-
ba in tra-
nsitiua in
prima, i.
hac secun-
da repe-
riantur
transiti-
ua: tamē
uerbum
transiti-
uum in
prima,
quod in
hac secun-
da transiti-
uum nō
reperit.
Coniu-
gatio se-
cunda ali-
quando
habet di-
uersam
aliquan-
do con-
trariam
significa-
tionem.

Forma
actiuae
huius se
cū dā cō
iugatio-
nis &
quartē à
partici-
pio & in
de sumi-
tur à fu-
turo pas-
suo pri-
mē con-
iugatio-
nis abla-
to aleph
& addi-
tis suis
propriis
acciden-
talibus.
Partici-
pium se-
cundae,
tertiæ &
quartæ
in acti-
uis &
paul se-
cū dā &
tertię
subscri-
bitur cū
mem.
Quo pū-
cto sub-
scribit
partici-
pium eo-
dem sub-
scribun-
tur litte-
rę futuri, id est איתן. Mem in participiis secunde, tertie, & quartæ, quibus pū-
ctis subscribat. Verba quæ in prima coniugatione non inueniuntur in hac

Sexto notandum, quod forma totius huius
actiua à participio, et deinceps, ac etiam forma
totius quartæ coniugationis, sumitur ex futuro
passuo primæ coniugationis, ablato aleph accide-
tali, & additis suis accidentibus, quæ sunt aleph
cum chateph pathach in prima futuri: & reli-
qua cum sceua, & mem participij similiter cum
sceua. Verbi gratia, prima futuri passua sic for-
matur פקדו si auferas aleph, & addas acciden-
tales cuiuscunq; temporis, formabis פקד in par-
ticipio secunda, & פקד in participio quartæ.

Septimo notandum, quod participium huius
coniugationis secunda, & tertia, & etiam quar-
ta in actiuis, & in paul secunda, & tertia, susci-
piunt mem. Et quo puncto subscribitur mem, eo-
dem subscribitur littera יתן id est littera seruien-
tes futuris. Excipitur uero benoni tertia coniuga-
tionis uerborum quiescentium ngain uau, quod
quidem non punctuatur eodem puncto, quo lite-
ra יתן ethan punctuantur: in hac uero coniu-
gatione, subscribitur mem cum sceua, in tertia,
mem cum pathach, in quarta, mem cum chirek.

Ultimo notandum, quod sunt aliqua uerba,
quæ in hac secunda coniugatione inueniuntur, et
in prima coniugatione minime; & tamen reti-
nent significationem primæ, ut מיהר, id est
acceler-

re futuri, id est איתן. Mem in participiis secunde, tertie, & quartæ, quibus pū-
ctis subscribat. Verba quæ in prima coniugatione non inueniuntur in hac

accelerauit, ut in lib. Reg. a עצה praecepit ut in
Gen. b. Exemplum huius secunda coniugationis
subsequitur. ^{a 1. Reg. 4. 14.} ^{b Genes. 7. 5.}

Secunda coniugatio, siue פעל הקדוש		
	Præteritum	עבר
Fœmininum		Masculinum
פקדה	Visitauit	פקד
פקדת	Visitasti	פקדת
	Visitauit	פקדתי
	Visitauerunt	פקדו
פקדתן	Visitastis.	פקדתם
	Visitauimus	פקדנו
	Participium בינוני	
מפקדה	Visitans	מפקד
מפקדות	visitantes	מפקדים
	Futurum עתיד	
	visitabo	אפקדא
		אפקדה
תפקדי	visitabis	תפקד
תפקד	visitabit	יפקד
	visitabimus	תפקדאו
		תפקדה
תפקדנה	visitabitis	תפקדו
תפקדנה	visitabunt	יפקדו
	Imperat. צווי	
	visita tu	פקד
פקדי		פקדו
פקדנה	visitate.	

Infinit.

	Infinit. מְקוֹר Visitare.	מְקוֹר
Et cum litteris. בְּכָלֵם בְּמְקוֹרֵם מְקוֹר לְמְקוֹר מְקוֹר		
<p><i>Passiva secunda, quæ appellatur פְּעֵל, à veteribus grammaticis dicitur בְּנִין שְׁלֵל hoc est coniugatio quæ non recordatur nominis sui agentis, ut Ioānes numeratus est, & numerantis nō fit mentio. Quod etiam in passiva primæ reperiri, optime probat Isaacus Pagin.ª cōtra Quinquarbor. et alios. Distat autem hæc passiva, à passiva primæ, quia semper passionem aliunde manere significat; uerba autem niphāl, ipsum qui patitur sibimet passionis authorem esse declarat, ut idem Isaacus (quem videre poteris loco superiori) probat.</i></p>		
Præteritum עָבַר		
מְקַדָּה מְקַדָּת	Visitatus fuit & reliqua, ut in passiva primæ coniugationis.	מְקַדָּה מְקַדָּת מְקַדָּו מְקַדָּתֵם מְקַדָּתוּ

*Pag. 33

particip-

Participium בִּינוּי		
מְקַדָּה	Kamets hic subscriptum facit benoni à præterito differre.	מְקַדָּה מְקַדָּתֵם
Futurum. עָתִיד		
תְּמַקְדֵּי תְּמַקְדֵּי		תְּמַקְדֵּי תְּמַקְדֵּי תְּמַקְדֵּי תְּמַקְדֵּי
Imperatiuo caret.		
Infinit. מְקוֹר		
מְקוֹר		
Et cum litteris. בְּכָלֵם vt in pinghel.		
מְמַקְדֵּה מְמַקְדֵּוֹת		מְמַקְדֵּה מְמַקְדֵּי מְמַקְדֵּי

Z De for-

De forma tertiæ coniugationis

חפציל Cap. VII.

Coniugatio tertia vnde dicitur hiphngil Coniugatio hæc habet 77 characteristicum sequente sceua ocioso & iod cum accentu Vau in tertia persona tantum ponitur in secunda & prima amittitur & loco eius subscribitur pathach. Tertia persona femininæ aliquando non habet iod. Ruth 2.14. Præteritum & imperatiuum atque infinitiuus habent 77 characteristicum. b 2. Regum 19.28. c Esai. 23.11.

Etiam coniugatione, superius cap. quarto huius libri, in tertio ordine, & classe coniugationum, collocauimus: eamque grauem diximus, & ab ipsa demum forma Hiphngil appellatam. Habet si quidem he, characteristicum, & figuratiuum, priori litteræ thematis præpositum, sequente sceua ocioso sub eadem littera priori. Posito etiam iod cum accentu post secundam radicalem, ut hiccchiu, idest facere fecit dormire. Istud tamen iod in tertijs personis tantum ponitur, & in secunda, et in prima cuiusq; numeri amittitur; et loco eius subscribitur pathach, euitanda malæ euphoniæ gratia. Vnde dicimus הַפְקִירָה, & non הַפְקִירָה. Interdum iod in tertia persona femininæ amittitur, ut וַתֹּתַר vatothar, idest reliquum fecerat, ut in lib. Ruth^a à verbo יָתַר. He vero figuratiuum seruat præteritum, & imperatiuum, cum infinitiuo, licet in fine infinitiui aliquando amittat he, ut in libro Regum; ^b ibi לְהַעֲבִיר lehangauir, idest ad traducendum, pro לְעָבִיר langauir, vid. locum Esai. ^c ubi pro לְהַשְׁמִיד leasamid ponitur

tur לְשַׁמֵּר, idest ad disperdendum; quæ etiam locum habent in verbis imperfectis. Vtrumque tamen participium, scilicet participium præsens & participium habitus, siue paul, huius tertiæ coniugationis & futurum, illud he amittit; ne litteræ seruiles multiplicentur, ut exemplis cuiusque temporis manifestabitur posita sub mem, motione, quæ sub he ponenda erat, iuxta frequentissimum hebraeorum morem. Quo quidem littera e medio sublata statim assumit motionem illius litteræ proxime antecedentis. Vnde pro מְהַפְקִיר in participio dicitur מַפְקִיר, ubi pathach quod sub he poni debebat, ponitur sub mem littera præcedenti. Idem in participio habitus, siue paul pro מְהַפְקִיר dicimus מַפְקִיר. Idem etiam in litteris futuri accidentibus accidit, quia pro מְהַפְקִירָה dicimus מַפְקִירָה. Et similiter in reliquis personis. Inuenitur tamen in scriptura paul contra superiorem normam cum he, in plurali femininæ. ut apud Ezechielem^a ibi מְהַפְקִירָה, idest angulata atria, siue angularis. Quæ dictio (teste R. D. Kimki, Quinquarboræ, & alijs) est vna ex quindecim super signatis, punctis non vocalibus.

Z 2 Præterea

rali fœmin. Ezech. 46.22.

Participium huius coniugationis & futurum amittunt he characteristicum. Mem participium habet motionem sub he ponendam. Frequentissimus hebraeorum mos est collocare motionem litteræ sublata in proximè anteced. Paul contra superiorem formam inuenitur cum 77 in plu

¶ he ca
ratheri-
sticum
coniuga-
tionis
subscri-
bi debet
cum chi-
rek. Si
sequitur
guttura
lis cum
segol, &
guttura
lis cum
chateph
segol.
a Cap. 9.
¶ he ali-
quando
reperi-
tur sub-
scriptū
cum tse-
re sequē-
te guttu-
rali.
b) of. 7. 7
¶ he ali-
quando
scribitur
per te-
golliget
guttura
lis nō se-
quatur.
c) 1. Reg.
25. 7.
Aliquan-
do pri-
ma litte-
ra substantialis subscribitur cū sceua. d) 4. Reg. 4. 27. e) Hos. 5. 2. 9. & 8. f) Li. 1. c. 11. 5. notandum. Futura, imperatiua & infinitiua huius tertiæ coniugationis tam regularia siue perfecta quam irregularia siue imperfecta, mutāt chi-
rek in tseere.

Præterea est aduertendum, he, huius coniugatio-
nis regulariter subscribi cum chirek, sed si prima
littera radicalis sequens fuerit gutturalis, tunc
temporis, he, debet subscribi cum segol; & talis lit-
tera gutturalis cum chateph segol, ut העפיר hē-
ghemid, id est stare fecit, in tertia, & העפיר, in
secunda, & העפיר, in prima: & sic in reliquis
personis. Et poteris etiam de hac re videre in fe-
rius. Sed reperitur locus, ubi etiā si sequatur gut-
turalis, he subscribitur cum tseere, ut in Iosu. b) ibi
העברת id est transire fecisti. Et alter locus ubi, he
accidentale, etiam si nulla sequatur post ipsum
littera substantialis gutturalium, subscribitur
per segol, ut in libr. Reg. c) ibi הכלמנום heclam-
num, id est non fecimus facere eis dedecus. Præ-
terea interdum littera prima substantialis, etiam
si sit gutturalis, subscribitur cum sceua, ut in lib.
Reg. d) ibi העלים henglim, id est abscondere fecit, et
in Hos. e) ibi העפיקו henghmiku, id est profundare
fecerunt. Si vero littera gutturalis fuerit
ng'hain, vel cheth, punctorum subscriptio fieri
debet iuxta regulas superiores. f) Rursus aduer-
tendum, quod in omnibus futuris huius tertiæ cō-
iugationis, tam regularibus, quam irregulari-
bus, chirek in tseere mutatur, ut pro ופיקו possu-
mus

mus dicere ופיקו & idem in imperatiuis, & infi-
nituius accidit. Sunt enim chirek, & tseere in-
ter se affines.

Chirek
& tseere
sunt affi-
nes.

De significatione autem huius coniugationis
notandum; quod significare agere alio authore,
& motore; in quo differt à significatione Piel.
Vnde merito verba, quæ per hanc tertiam coniu-
gationem inflectuntur, per fecit facere explican-
tur. Secundo aduertendum verba neutra in pri-
ma coniugatione, in hac fieri actiua, ut עפר ste-
tit, in tertia העפיר statuit Paralip. a) Actiua au-
tem in prima, sunt in hac tertia transitiva in ter-
tium, ut אכל achal, comedit in prima, et in tertia
העכיל heechil significat comedere fecit te panē.
Qua in re (ut tradit Pagninus) b) in sacra scriptu-
ra quandoque vnius tantum fit mentio, quasi al-
terum sit pro se notum, ut induere fecit eos: cal-
ceare fecit eos: Paralip. c) Aliquando vtrumque
exprimitur, ut comedere feci te man. Deut. d) &
in Psalm. e) qui germinare facit montes herbam.

Signifi-
catio hu-
ius ter-
tiæ coniu-
gationis est a-
gere alio
authore
& ideo
perfectit
facere
explica-
tur.

Neutra
siue in-
transiti-
ua pri-
mæ in
hac fiūt
actiua.

a) 2. Para-
lip. 19. 8.
Actiua
primæ
hic sunt
in tertiū
transiti-
ua.

Tertio notandum in hac ipsa coniugatione re-
periri aliquando (licet raro) verba, quæ tã in pri-
ma, quam in ea sunt transitiva in secundum, seu
unicam significationem habentia, ut השבם hi-
schim; id est mane surrexit, ut in libris Reg. f) &
in Hiere. g) ibi הוישמואו houisemoau, i. cōfusus

b) Lib. 3.
inst. c. 5.
pag. 227

Sacra
scriptu-
ra solet
aliquan-
do vn^o
tantum
mentio-
nem fa-

Z 3 est moab

cere quas alterum sit notum aliquando vtrumque exprimit. c) 2. Paralip. 28. 15. d) Deut. 8. 3. e) Psalm. 147. 8. f) 2. Reg. 1. c. 2. g) Hiere. 48. 20

est moab; cum tamen in prima יבשׁ iauasc, i. confusus fuit, & in li. Num. ^a החרישׁ hecherisc, i. tacuit; ubi unus tantum actus significatur, & non duo.

^a Num. 30. 15.

Exemplum huius coniugationis.

Præteritum עבר		
Fœmininum		Masculinum.
הִפְקִידָה	Visitare fecit	הִפְקִיד
הִפְקִידְתְּ	Visitare fecisti	הִפְקִידְתָּ
	Visitare feci.	הִפְקִידְתִּי
Fœmininum		Masculinum.
הִפְקִידְתֶּן	Visitare fecerūt	הִפְקִידוּ
	Visitare fecistis	הִפְקִידְתֶּם
	visitare fecimus.	הִפְקִידְנוּ
Participium בינוני		
מִפְקִידָה	Visitare faciens	מִפְקִיד
מִפְקִידוֹת	visitare facientes.	מִפְקִידִים
Futurum עתיד		
תִּפְקִידִי	Visitare faciam	תִּפְקִיד
תִּפְקִידִי	Visitare facies	תִּפְקִידְתָּ
תִּפְקִיד	Visitare faciet.	יִפְקִיד
Fœmin.		

Fœmininum		Masculinum
תִּפְקִידְנָה	visitare faciemus	נִפְקִיד
תִּפְקִידְנָה	Visitare facietis	תִּפְקִידוּ
	Visitare facient.	יִפְקִידוּ
Imperat. צווי		
הִפְקִידִי	Fac visitare	הִפְקִיד
Hæc tamen vox raro reperitur.		
הִפְקִידְנָה	Facite visitare.	הִפְקִידוּ
Infinit. פקור		
	Facere visitare	הִפְקִיד
	In faciendo visitare	בְּהִפְקִיד
	Cum visitare faciendo.	כְּהִפְקִיד
	Ad visitare faciendum	לְהִפְקִיד
	Ex visitare faciēdo.	מִהִפְקִיד

Imperatius & infinitiuus aliquando reperiūt cum pathach in vltima. ^a Iob 13. 21. ^b 1. Reg. 13. 23. Aliqua i infinitiuo hēnt chirek.

Aliquando tamen reperitur imperatiuus, & infinitiuus cum pathach in vltima syllaba, ut colliges ex lib. Iob ^a ibi הִרְחֵקֵנִי idest elonga, vel elongare fac, vel longe fac, & הִפְצֵרֵנִי idest transgredi in libris Regum. ^b Alia pauca in infinitiuo habēt chirek sub ה he, & cum præterito confunduntur,

Z 4 והמליט ט

• Esai. 31 *ut והמליט idest & seruando; ut in Esai. a pro quo*
 Passiua *Vulgata posuit, saluans: recte enim ponitur tem-*
 hæc reci *pus pro tempore.*
 pit ה he
 cū cha- *Passiua tertiæ recipit he in principio subscri-*
 reph ka *ptum cum chateph Kamets, in omnibus regula-*
 mets in *ribus, & irregularibus quæ finiuntur in aleph,*
 omnib. *& irregularibus quæ finiuntur in aleph,*
 conuga *aut he, & aliquando habent he in fine, ut apud*
 tionibus *Ezech. b ibi והשכבה vehoscheuah, idest & dor-*
 quæ fi- *miri; pro quo posuit nostra Vulgata iuxta soli-*
 niuntur *tas regulas, imperatum, dormi. In alijs, irre-*
 in aleph *gularibus habet aut kibbutz, ut illic videbimus.*
 aut, he. *Scriptu*
 b Ezech. *ra sæpe frequenter q̄ utitur scriptura infinitiuo huius pas-*
 32. 19. *siuæ, he subscripto cum chateph Kamets pro cho-*
 Scriptu *passiue lem, ut apud Ezech. c Puncta namque huiusmo-*
 ra sæpe *di permutari solent, ut superius aduertimus d &*
 vtitur in *habet modum vocis passiue primæ cōiugationis.*
 finito *Ac proinde non habet significationem transitiuā*
 cū ה he *secundum Zamorenses, & si verius credam*
 subscri- *cum Quinquarboreo significare pati, altero (ut*
 pto pun *ipse ait, ei qui agit) suadente, & curante, siue im-*
 do cha- *pellente coacte; uti ostendit Isaacus. e Vn-*
 theph *de והפקר significat impulsus fuit visitare. Voca-*
 kamets *tur etiam ab antiquis binian sello niז car sciem*
 pro cho *pong halo, i. coniugatio quæ obliuiscitur ut sui a-*
 lem. *gētis. Vide quæ annotauimus supra in passiua se-*
 c Ezech. *cūda. Verba autē omnia quæ in hiphngbil cōiu-*
 16. 4. *gantur*
 d Lib. 1. *• Pag. 37. & 38.*
 cap. 2. *•*
 not. 1. *•*
 Verius *•*
 est passi *•*
 uā hanc *•*
 habere *•*
 signifi- *•*
 cationē *•*
 distan- *•*
 tē à pas- *•*
 siua primæ *•*

gantur (ut ait Kimki) in hac passiva etiam con-
 iugari possunt, licet alij aliter, vide Isaacum. a

Passiua tertiæ. הפעל		
Præteritum. עבר		
Fœmininum		Masculinum
הפקרה	Visitare fuit impul-	הפקר
	sus	
הפקרת	visitare fuisti impul-	הפקרת
	sus	
	visitare fui impul-	הפקרתי
	sus	
	visitare fuerunt im-	הפקרו
	pulsi	
הפקרתן	visitare fuistis im-	הפקרתם
	pulsi	
	visitare fuimus im-	הפקרנו
	pulsi.	
Fœmininum		Masculinum
Participium. בינוני		
הפקרה	Visitatus impulsus	הפקר
הפקרת		
הפקרות	Visitati impulsif.	הפקרים
Futurum. עתיד		
	visitabor impul-	אפקר
	sus.	

הפקרתי

הִפְקֵרְךָ	Visitaberis impulsus	הִפְקֵרְךָ
תִּפְקָד	Visitabitur impulsus	יִפְקָד
תִּפְקְדֵנָה	visitabimur impulsi Visitabimini impulsi.	נִפְקְדוּ תִּפְקְדוּ
Fœmininum		Masculinum
תִּפְקְדֵנָה	Visitabuntur impulsi.	יִפְקְדוּ
Imperatiuo caret.		
Infin. פִּקְרוּ		
Visitari impulsus.		הִפְקֵרְךָ
Cum litteris bichlam non est in vfu.		
Fœmininum		Masculinum
מִפְקְדָה	Visitatus impulsus	פְּעוֹר מִפְקֵר מִפְקָדִים
מִפְקָדוֹת	Visitati impulsi.	

De forma quartæ coniugationis.

Cap. VIII.

Coniugatio hæc parens simul & proles vocatur

Variam hanc coniugationem prolem & parentem simul esse, (ut Elia verbis utamur) hoc est reciproca, actiuam videlicet, & passiuam

suam, superius cap. quarto admonitum est, ut *Coniugatio hæc significat vehementiam, multipliciter & frequentiam actionis* *hithkadasc, se ipsum sanctificauit. Est tamen huius quartæ coniugationis peculiare, uehementiam, multipliciter, & frequentiam actionis significare, ut apud Esai. ^a ibi Vere tu es Deus abscondens te, vel absconditus, ut habet vulgata. Abscondit enim se, multifarie, multisq; modis, & frequenter, qua de causa non abscondere, sed abscondit^{us} stater, id est latitans, & abscondens se, dicitur, et in Psalms. ^b consiliabuntur, aut consilia capient, multifariam nempe, ac multoties. Et ideo merito etiam appellatur hæc quarta coniugatio *קָבֵר* id est grauis sicuti secunda. Præter hæc tamen adnotare oportet. Primo hanc quartam coniugationem non solum reciprocam denotare significationem; sed etiam significare ostentationem, qua quis simulat re, aut verbis, se esse id quod non est, ut cum quis se diuitem ostentat, cum non sit, ut in Proverb. ^c ibi *מְהַעֲשֵׂר* id est se ditans & non est diues. & ibi *מְהַרְוֵשׁ* id est se pauperem faciens, ex substantia multa. ac si diceret, est qui se putat, aut dicit pauperem, & multam habet substantiam, ingentisque opes. Item in Prouer. ^d ibi *תִּתְהַדָּר* id est glorifices te, id est ne te reputes aut dicas gloriosum.*

Et in

^a Esa. 45. 15. & 29. 14. ^b Deus abscondit^{us} ^c Psalms. 83. 4. ^d Prouer. 13. 7. ^e Prouer. 25. 5.

2. Reg. 13. 5. b Genes. 3. 8. Adam & uxoris absconditio Coniugatio hæc verba transitiua minime comprehendit. Significatio huius coniugationis nunquam extra se migrat. Num. 31. 19. d Num. 34. 10. e Oratio ne i. ele mea. 13 Coniugatio hæc comprehendit translatiue actionem quam inanimata in se ipsis operantur. f Abac. 3. 9. e Esai. 24. 19. Cõplectitur etiam verba significatum primæ coniugationis habentia. Coniugationis קל

Et in libris Regum^a ibi וְתַחֲלִי אֶגְרוֹתָבִיס, ostendens, & fingens te esse agrotum. Et in Gene.^b ibi אֶבְסַנְדִּיבִי idest & abscondit se, & licet non posset Adam se abscondere a facie Domini, abscondebatur tamen se cum uxore, obtenebrata namque & conturbata, iam priore illa luce, putabant ipsi primi parentes se posse a facie Domini abscondi, licet ita non esset. Secundo notandum hanc coniugationem verba transitua minime comprehendere, siquidem eius significatio nunquam extra se migrat, nec transit, quidquid alij existiment, ex libris Numerorum^c ibi אֶבְסַנְדִּיבִי idest expiabitur: & ex libris Num.^d ibi וְתַחֲלִיבִי idest & hereditabitur, nam hæc verba (Eliæ leuitæ authore)^e iuxta formam agentium in se ipsa exponi debent. Tertio notandum, coniugationem hanc complectere per translationem, & similitudinem actionem, quam inanimata in se ipsis operantur. Patet ex Abacuc^f sibi contriuerunt se montes, et ex Esai. sibi conferendo contriuit se terra. Quarto notandum in hac coniugatione reperiri aliqua verba, quæ in alijs coniugationibus minime reperiuntur, habentia tamen significationem coniugationis קל ut וְתַחֲלִיבִי idest orauit Paralip.^b Unde Elias leuites loco citato, uniuersaliter hæc

3. 9. e Esai. 24. 19. Cõplectitur etiam verba significatum primæ coniugationis habentia. Coniugationis קל^b 2. Paralip. 30. 18. 1. Reg. 8. 92. & 33. & 44.

hanc regulam constituit; nempe, quod omne verbum, in una duntaxat coniugatione inuentum extra קל, perpetuo exponendum est ac si extiterit eiusdem coniugationis Kal, ac proinde uerba נִשְׁבַּע נִשְׁבַּע idest iurauit, et נִלְחַם נִלְחַם idest pugnavit, quæ duntaxat in Niphal reperiuntur, erunt significationis Kal. Idem iudicium erit, de uerbis הִשְׁבִּיחַ idest mane surrexit, & הִשְׁלִיךְ idest proiecit. quæ duntaxat in hiphil reperiuntur.

Quinto notandum, quod non solum hæc coniugatio, cum niphal cõuenit in eo, quod utraque est intransitiua, uti late prosequitur Pagn.^a & post eum Moderniores, sed etiam conuenit cum piel, ratione daghesc positi in secunda radicali. Vide tamen quæ superius in præcitata cõiugatione piel adnotata manent.

Sexto notandum huius coniugationis signum esse, הִיּ hith, cum daghesc in media litera radicali, subscripto chirek sub altera accidentali, & si aliquando subscribatur chateph Kamets, ut וְתַחֲלִיבִי idest numerati fuerunt. Num.^b Et cum Kibbutz, ut וְתַחֲלִיבִי impiguatus est. Esai. c pro וְתַחֲלִיבִי deficiente etiam daghesc in media littera, quæ alias capax illius erat. Prima autem littera thematis habet pathach, & sub secunda, aut media

Verba in una tantum coniugatione inuenta extra קל exponenda sunt ac si eiusdem primæ coniugationis existant. Coniugatio hæc cū niphal & piel conuenit. a Lib. 3. suarum inf. c. 3. & 4. & 5. fertim pag. 223 Signum huius cõiugationis est הִיּ hith cum daghesc in media littera subscripto chirek sub altera accidentali. b Num.

1. 19. e Esai. 34. 6. Littera prima thematis quomodo sit subscribenda.

Cū chet
וּנְגַי
y fuerit
radica-
les da-
ghesc
cessat.
Post pri-
mam ra-
dicalem
טָו
post po-
nitur qñ
verbum
incipit
ab ali-
qua ex
his litte-
ris hic
contētis
Teth p
tau.
Tau mi-
grat in
daleth
quando
iod est
primara-
dicalis.
a Esai. 1.
16.
Tau per-
daghesc
abforbe-
tur quā-
do pri-
ma litte-
ra radi-
calis est
tau.

media t sere vel pathach cum daghesc. Si tamen ipsa media non fuerit capax ipsius daghesc, illud quidem ponetur in prima littera radicali, & in secunda loco pathach & daghesc, subscribentur cum Kamets, ut הַתְּפַיִר glorificauit se, & הַתְּפַיִר id est benedixit sibi. Si tamē ח chet vel y ng hain fuerint radicales, non solum hic, sed etiam in piel perijt omnino daghesch.

Septimo notandum, quod si verbum incipiat ab aliqua harum litterarum וּו post ponitur tau post primam radicalem. Vt ex שָׁמַר custodiuit, in hac quarta cōiugatione dicimus הַשְׁמַרָה. Quando vero prima littera thematis sit tsadi, & tau accidētali, substituitur teth, ex communi vsu, ut הַצַּדִּיק pro הַצַּדִּיק id est seipsum iustificauit, vel excusauit se se. Similiter, si ז ain fuerit prima radicalis, tau migrabit in daleth, ut הוֹרֵא pro הוֹרֵא id est parauit se. Et idem Esai. a הוֹרֵא purificate vos, pro הוֹרֵא: daghesc namq; in ר supplet hitpael, secundū R. D. in libr. 1. radicum et in michlol, et Pagn. in thes. in radice וְכָה & in instit. suis, & Isaacum in hac quarta coniugatione. Si prima littera thematis fuerit tau, absorbebitur tau coniugationis per daghesc positum in eadem prima littera thematis, ne ter eadem litte- ra subscribatur, praesertim in futuro, et ne etiam comitatur

comittatur cacaphonia, ut in Psalm. a הַתְּפַיִם ibi id est cum perfecto et sancto, exhibere te soles perfectus & sanctus pro הַתְּפַיִם. Idem etiam accidit ubi teth est prima littera thematis, ut יִשְׁמָא pro יִשְׁמָא id est polluet se, vel contaminabit se, ut in Leuit. b Ita etiam fiet si daleth quoque prima littera extiterit, ut in Num. c ibi מְדַבֵּר pro מְדַבֵּר id est colloquens; & Esai. d ibi אֲדַבֵּר pro אֲדַבֵּר id est a similibo me altissimo, id est aequalis ei ero.

Octauo notandum imperatiuum, & infiniti- uum, qui est sine litteris biklam, similes esse praete- rito. Vnde fit ut cum occurrunt pro commodi- tate sensus assumi debeant.

Nono & ultimo notandum futurum huius coniugationis aliquādo habere in secunda radi- cali pathach, ut in Prou. e ibi אֶל-תְּהַרְרֵר id est nō ostendebis te gloriosum, uel ne gloriosus appareas & in lib. Ester f ibi, וַיִּתְחַפֵּץ & dissimulauit, hoc est fecit sibi vim in continendo, & dissimulādo. Non debet tamen nos latere transmutationē lit- terarū in hac cōiugatione reperiri. Prima nāq; radicalis trāsferri solet in locū secunda, ut תְּהַבֵּל pro תְּהַבֵּל iuxta illud Psal. g peruerteris, id est te praebebis, & facies peruersum, & videberis per- uersus, ut in li. Reg. h de quo supra hoc eodē cap. i annotabimus, sicut ēt שְׁלֵמָה pro שְׁלֵמָה i. pallium.

Exem-

f Esth. 5.10. g Psalm. 18.26. h 2.Reg. 22.37. i notab.7.

a Pf. 18.
26.
Si thet
aut da-
leth est
prima li-
tera the-
matis i-
dem ob-
seruādū
sicuti v-
bi thau
est pri-
ma radi-
calis.
b Leuit.
21. 1.
c Num.
7.29.
d Ies. 4.
14.
Impera-
& Infin.
similes
sunt pra-
terito &
pro sen-
sus com-
modita-
te accipi
debent.
Futurū
huius
quartae
coniuga-
tionis a-
liquādo
habet pa-
thach in
secunda
radicali
e Prou.
25.6.

<p>Exemplum huius coniugationis. התפעל</p>		
<p>Præteritum עבר</p>		
Fœmininum	Masculinum.	
התפקדה	Visitavit se	התפקד
התפקדת	visitasti te	התפקדת
	visitavi me	התפקדתי
	visitauerunt se	התפקדו
התפקדתן	visitauistis vos.	התפקדתם
	visitauimus nos.	התפקדנו
<p>Participium בינוני</p>		
Fœmininum	Masculinum	
מתפקדת	visitans se	מתפקד
vel מתפקדת		
מתפקדות	visitantes se.	מתפקדים
<p>Futurum עתיד</p>		
Fœmininum	Masculinum	
	visitabo me.	אתפקד
תתפקדי	Visitabis te.	תתפקד
תתפקדי	Visitabit se	יתתפקד
	visitabimus nos i-	נתתפקד
	psos.	
תתפקדנה	Visitabitis vos	תתתפקדו
תתפקדנה	Visitabunt se.	יתתפקדו
<p>Imperat. צו</p>		
התפקדי	Visita te ipsum.	התפקד
		התתפקדנה

התתפקדנה	Visitare vos ip- fos.	התתפקדו
<p>Infinit. פקוד</p>		
	Visitare se.	התתפקד
<p>Et cum litteris. ככלם בהתתפקד בהתתפקד להתתפקד מהתתפקד</p>		

De gutturalibus. Cap. IX.

A D normam, huius verbi פקד variantur omnia verba perfecta: sed quia presentibus gutturalibus: multis in locis fit aliqua mutatio, et ipsa ordinatas regulas deordinat seu pro genio suo confundunt (uti superius diximus cum de litteris gutturalibus meminimus) libuit non sparsim, sed iunctim omnia, in quibus gutturales deuiant à proposito tramite, & obscuram reddunt grammaticam in unum locum colligere.

^a Lib. I. cap. 4. Mutatio quæ fieri debet in sceua sub prima aut secunda littera verbi, sequente gutturali fit in chateph pathach

Prima igitur sit regula: omnis mutatio, quæ debet fieri in sceua sub prima, aut secunda littera verbi, si illa fuerit gutturalis erit in chateph pathach, ut aduertimus cum de mutatione pun

AA Etorum

ib. 2. cap. 16. Gutturales existēte in prima radicali vel Resc excepto aleph, accidentales futuri קל kal & bicla subscrībuntur duplici segol aut duplici pathach Lib. 1. cap. 13. Accidentales pręteriti niphāl & hiphil cum duplici segol scribentur & sequēs gutturalis cū chatēph segol. Accidentales omnium temporū tertię coniugationis a pręterito habent du-

etorum egimus a ut אדר adar magnificum esse in secunda pluralis presentis Kal dices אדרתם pro אדרתם, ut אדרתם. Similiter רחב dilatare in tertia pluralis רחבו pro רחבו, ut רחבו.

Secunda regula, si prima littera verbi sit gutturalis, uel resc^b (excepto aleph de quo inferius in tertia regula) accidentales futuri Kal, et biclam subscrībuntur duplici segol, aut duplici pathach.

Cum dicimus duplex pathach, uel duplex segol, semper secundum habet annexum scena hoc modo - : - : ut à verbo עבר transire, in futuro dicemus אעבור uel אעבור transibo. Infinitiuus est אעבור, cum biclam dices בעבור uel בעבור. In alijs, quę non sunt gutturalia, bene potest esse unum pathach simplex post aliud, ut diximus superius b

In praterito niphāl, & hiphil nun, quę est accidentalis prateriti niphāl; & he, quę est accidentalis prateriti hiphil, cum duplici segol subscrībentur, & gutturalis sequens cum chatēph segol, ut העביר & העביר. De alijs temporibus niphāl cōsule sextam regulam. A praterito uero hiphil omnes accidentales sequentium temporum, cum sequitur littera gutturalis, habent duplex pathach ut in participio hiphil, בעביר. In hophāl quando prima est gutturalis transmūtantur puncta, & he accidentalis habet Kamets, & prima uerbi chatēph Kamets ut העביר hanghouar pro העביר honghauar. Tertia regula, si hęc prima gut-

turalis sit aleph, in futuro kal littera accidentales scribētur cū cholē. & secūda cū pathach aut tse-re, ut אכל comedit in futuro אכל uel אכל comedā sic אמר dixit i futuro אמר aut אמר dicā, & אמר. In imperatiuo in prima, et ultima dictione aleph subscrībuntur cum chatēph segol aut pathach, ut אכל לנה אכול. In alijs oib. mutat ut diximus in pcedenti regula de prima gutturali. Quarta regula, si secūda littera thematis sit gutturalis, ipsa quidē in futuro, loco cholē, ultra segol litterę accidentalis q̄ est ēt gutturalis hēt pathach; ut ארר ridere in futuro ארר ridebo, ארר elongauit, in futuro ארר elongabo.

Quinta regula, cū tertia littera fuerit chet, uel nghain, similiter in futuro loco cholē habebūt pathach, ut שמע audiuit, in futuro אשמע audia, & in oib. alijs tēporibus, et cōiugationibus pcedente, quouis pūcto lōgo (depto Kamets) eadem litterę, nghain, & chet, suscipiunt sub se pathach, ut in tertia cōiugatione השמיע הרקיע extēdere, et superius diximus satis adnotauim^a. In participio uero fœminino loco duplicis segol recipiūt duplex pathach ut שומעת audiens: in fœminino שומעת loco שומעת ut בוקרת. Si uero in aleph, aut he desinat, imperfectum est, de quo infra suo loco.

Sexta regula, quando aliqua littera debet habere daghesc, ut in toto futuro, infinitiuo, & im-

AA 2 peratiuo

Gutturales aleph cū ē prima radicalis in futuro kal efficit ut oīs accidentales scribātur cū cholē & secūda cum pathach uel rere. Gutturales existēte secundā radicali ipsa loco cholē, habebit pathach. Gutturales existēte tertia thematis chet uel y nghain i futuro loco cholē habebit pathach Litterę nghai y & chet in oib. tpib^o & coniugationib. pcedente

daghefc ponitur in toto futuro imperatiuo in finito niphthal & in tota secunda coniugatione actiua & passiua

peratiuo niphthal, & in tota secunda coniugatione actiua, & passiua, & in quarta: & quia in sequente gutturali non potest daghefc suscribi, in prima vel in secunda littera radicali; tunc temporis, mutat vocalem breuem in longam, atque ideo transit chirek in tsere & pathach in Kamets, & Kibbutz in cholem, quod est valde notandum. Et patet in lib. Nu. 22. 13. ibi pro וְאֵלֶיךָ idest renuntiare, ubi chirek punctum breue couertitur in longum tsere, vide Deu. 10. 1. Et in verbo וְאֵלֶיךָ colligere, in futuro niphthal וְאֵלֶיךָ pro וְאֵלֶיךָ; et וְאֵלֶיךָ redimere in piel וְאֵלֶיךָ, in pual וְאֵלֶיךָ.

* Num. 22. 13. b Deut. 7. 14.

Aliquando vero et si habeant in secundo loco gutturalem, non mutant vocalem breuem in longam,

ut daghefc coniugationis signum, plane deficiat, ut puta in verbo וְאֵלֶיךָ pascere & וְאֵלֶיךָ miserere, ut in Psal. 118. 1. festinare. Aliqua tamē sunt in quibus nulla reperitur gutturalis media, & tamen perdunt daghefc, propter frequentē illarum usum, ut in lib. Esth. 2. 1. ibi וְאֵלֶיךָ idest nihil postulat, & in Psal. 118. 1. ibi וְאֵלֶיךָ laudate.

c 3. Reg. 22. 47.

De mutatione punctorum in verbis. Cap. X.

d Psalm. 103. 13. Aliquando etiā sine gutturali perdit daghefc.

Rima regula, in omnibus futuris, imperatiuis, & infinitiuis cuiuscunque coniugationis, tam regularis, quam irregularis si in ultima

e Esth. 2. 1. f Psalm. 148. 1. & Psalm. 117. 1. Futura omnia, imperatiua & infinita cuiuscunque coniugationis saepe mutant tsere in segol.

ultima fuerit tsere, adiecto uau in initio, aut sequente makaph, vel monosyllaba dictione, aut habente accentum in prima, mutatur tsere in segol, & retrahitur accentus, ut וְאֵלֶיךָ pro וְאֵלֶיךָ idest dicet, & וְאֵלֶיךָ idest percutietur uir. Similiter transit cholem in kamets sequente machaph, & legitur ut chateph Kamets וְאֵלֶיךָ visitabo regem pro וְאֵלֶיךָ idque contingit in dictis casibus in quibus dicebamus tsere mutari in segol.

cholem mutatur i kamets sequente machaph & legitur chateph kamets. Quādo mutationes i verbis fieri debent. a Lib. 2. cap. 16.

Secunda regula: puncta mutari contingit in fine periodi, aut quando est aliquis accentus habens naturam periodi, de quibus superius diximus. a et quando uerbum componitur cum pronomine, de quo cap. sequenti dicemus.

Tertia regula: in mutatione periodi attendenda est uocalis penultima, quae in prima cuiusuis temporis positione (hoc est in tertia & secunda praeteriti) si fuerit breuis: mutatur in longam suae speciei; ut וְאֵלֶיךָ uisitauit, efficies וְאֵלֶיךָ.

Vocalis penultima attendenda in mutatione periodi.

Si fuerit in alia positione uocalis penultima si est breuis, mutatur in uocalem, quae est in penultima prima positionis illius temporis, hoc est tertia persona praeteriti, & si adhuc est breuis mutatur in longam suae speciei. Exēplis haec fient apertiora. In praeterito kal in tertia pluralis, quae est וְאֵלֶיךָ fit mutatio in penultima quae habet sceua

AA 3 quod

Vocalis penultima periodi aliquando reducitur ad vocalem quam illa littera habet in themate aut in futuro.

quod quidem mutatur in vocalem, quam habet illam et littera Koph in prima positione illius temporis, scilicet in pathach quod in prima positione subscribitur littera koph, ut patet in verbo פקדן pakad: sed quoniam adhuc illud pathach est breue, mutabitur in vocalem longam suae speciei, & dicemus פקדן & sic efficies pakadu פקדו; similiter in alijs temporibus. Aliquando, in quouis tempore sit, reducitur ad vocalem, quam illa littera habet in themate, aut in futuro, ut פקדו או פקדו, pro illa prima positione futuri. פקדו efficies פקדו reducendo ad primam futuri positionem; aut פקדו reducendo ad פקדו.

Compositio nominum cum pronomine est plus necessaria quam verborum cum pronomine. Lib. 2. cap. 15. Verba actiua solum cum pronomine componuntur non vero passiuam.

De compositione verbi cum pronomine. Cap. XI.

Verborum cum pronomibus compositionem non esse; tam necessariam, quantum nominum, superius diximus. Nihilominus ad intelligentiam ipsius compositionis in verbis regularibus, & irregularibus sequentes regulae adnotanda sunt.

Prima regula verba actiua duntaxat, tam regularia quam irregularia, siue perfecta et imperfecta, componuntur cum pronomibus derivatis

tiuis, quae inseparabilia dicuntur, aliquando cum primitiuis, quae separabilia appellantur, ut inferius videbis. Ex passiuis infinitiuis; qui quidem & participia, componuntur cum pronomine, ac si essent nomina; & easdem mutationes atque terminationes admittunt. Quippe quia passiuae actionem, siue personam agentem, referre nequeunt, id quod actiuum proprium est. Quo fit ut ad hoc, infinitiuus passiuam nominis formam induat, uide quae inferius ante quartam regulam adnotabimus.

Secunda regula; prima persona uerbi non componitur cum prima persona pronominis, nec secunda uerbi, cum secunda pronominis, hoc est prima persona non recipit terminationem primae personae pronominis, neque in singulari, neque in plurali: sed hanc significationem habet quarta coniugatio. Et ita si dicere volumus visitasti te, dicemus פקדתי & non פקדתך ex פקדתך secunda persona thematis. Tertia uero persona uerbi recipit terminationes omnium personarum. Secunda tantum primae, & tertiae personae. Prima uero secunda, & tertiae. Secunda pluralis masculina, & foemina eandem habent formam, ex-

AA 4 cluso

tionem quam alia uerba non admittunt. Tertia persona uerbi recipit terminationes omnium personarum. Secunda persona recipit terminationem primae & tertiae. Prima persona recipit terminationem secundae & tertiae. Secunda plurali mascul. & foemin. easdem seruit formas & regulas.

Reg. 3. Infinitiuus ex passiuis componitur cum pronomine & participia etiam ac si essent nomina. Prima persona uerbi non recipit terminationem primae personae pronominis nec in singulari nec in plurali. Coniugatio quarta habet significationem compositi pronominis & personae terminationem

cluso. n. ultimo mem, aut nū, adsumit uau sciurek
 ut ex פקרתוהו fit פקרתם. Attendendū tamē quod
 licet in hac compositione uerborum, personarū or-
 dinem iuxta hebraorum morem obseruemus;
 incipiendo nempe à tertia persona & deinde; or-
 do tamē personarum pronominis, procedit, iuxta
 morē latinorum, incipiendo à prima, & deinde
 per secundam deueniendo ad tertiam.

Terminations quæ uerborum compositioni cum pronomine deferuiant. Tertia persona pronominis vtriusque numeri habet de cem uarietates.
 Tertia regula: terminations quæ debent affi-
 gi, aut addi uerbis, ut efficiant pronomina sunt
 sequētes. Semper enim desumuntur ex pronomi-
 nibus derivatiuis, non uero ex primitiuis, ut di-
 ctum est. Adnotandum tamen prius, quod ter-
 tia persona utriusq; numeri, & generis, habet in
 sua compositione cū pronomibus decē uarieta-
 tes. Secunda persona sex, prima uero octo; com-
 putatis duplicibus terminationibus pro una, nec
 mirum, quod nō uariantur compositiones unius
 personæ, totidem modis, sicuti & alterius: cum
 usu loquentium raro fiat reciprocatio eiusdem
 personæ, supra se ipsum: atque ideo nec prima,
 cum prima; nec secunda cum secunda componi-
 tur. Non enim dicimus uisitauit me uisitasti te,
 &c. Has omnes uiginti quatuor terminations,
 seu uariationes, uidelicet, decem, sex, et octo cō-
 plectuntur sub illa dictione וַחַי וַיֵּשֶׁב וַיֵּשֶׁב וַיֵּשֶׁב וַיֵּשֶׁב

Termini-

Terminations pronominum cum uer- bis compositorum.	
Primæ singularis communis	נִי
Primæ pluralis communis.	נִי
Fœmininum	Masculinum
Secundæ.	
ךִי	Singularis. ךִי
כִי	Pluralis. ךִי
Tertiæ.	
נָה נִה נִה נִה	Singularis. נוּ נוּ נוּ
נָה נִה נִה נִה	Pluralis. נוּ נוּ נוּ נוּ

Terminatio.

Vides quomodo iste terminations aliquando
 terminantur in ה he aliquando in כ caph uul-
 tum; aliquando in nun finale, aliquando etiam
 in iod & in mem. Et ita in dictione sequenti
 comprehenduntur הכנוים. Authore uero R. D.
 Kimki, familiaria magis uerbis sunt he quin-
 que הִי הִי הִי הִי הִי licet הִי & הִי nominibus quie-
 scentibus lamed affiguntur. Aliquando etiam
 utuntur hebrai in huiusmodi compositione, pro-
 nominibus separabilibus, ut te, me, illum, illos, ui-
 de Isaacum.^a

Ista

^aPa. 195

Puncta permu-
tantur in com-
positio-
ne pro-
nominis
cum ver-
bo.
Mono-
syllaba
incom-
positio-
ne nihil
mutant.
Personæ
in ה he
finitæ
mutant
illud י ת
tau &
verba q̄
in fu-
turo &
impera-
tuo loco cholē
habent
pathach
mutant
ī kamets

Ista autem inseparata pronomina cum verbis composita, indicant illum in quem, tanquam in patientem, actio verbi transit cum quo componitur: ut visitavit illum. Quarta regula, in huiusmodi compositione puncta sic permulantur. Kamets nempe prima littera verbi, mutatur in sceua, & sceua secunda littera eiusdem verbi in kamets. In pronomine vero כּ Kamets mutatur in pathach; similiter pathach secunda mutatur in kamets in tertijs duntaxat personis præteriti.

Quinta regula, monosyllaba in compositione non mutant. Vnde in verbo sam שׂם potius dices שׂמו idest posuit ipsum: & idem in omnibus monosyllabis.

Sexta regula, personæ, quæ finiuntur in he, mutant illud in tau, & verba quæ in futuro, & imperatiuo, loco cholē habent pathach (ut sunt quæ habent gutturalē in secundo, aut tertio loco) mutant pathach in Kamets. Reliqua puncta in variata manent.

Exempla.	Masc.
Præteritum קל	
Visitavit.	בקר

Fœmin.

Fœmininum		Masculinum
	Visitavit me	בְּקַרְנִי
	Visitavit nos	בְּקַרְנֵנוּ
בְּקַרְדְּךָ	Visitavit te	בְּקַרְדְּךָ
בְּקַרְדְּכֶם	Visitavit vos	בְּקַרְדְּכֶם
בְּקַרְדֶּהּ	Visitavit illum.	vel בְּקַרְדֶּהּ
		בְּקַרְדֶּהוּ
בְּקַרְדֵּם	Visitavit illos.	בְּקַרְדֵּם
Fœmininum		Masculinum.
Secunda præteriti.		
	Visitasti.	בְּקַרְדֶּתְךָ
Cum sit secunda persona non admittit terminationes secunda persona pronominis: sed tantum prima, & tertia.		
	Visitasti me	בְּקַרְדֶּתְךָ
	Visitasti nos	בְּקַרְדֶּתְנוּ
		vel בְּקַרְדֶּתְךָ
בְּקַרְדֶּתְךָ	Visitasti illum.	בְּקַרְדֶּתְךָ
בְּקַרְדֶּתְךָ	Visitasti illos.	בְּקַרְדֶּתְךָ
Prima persona præteriti.		
	Visitavi.	בְּקַרְדִּי

Han

*Non admittit primas personas, sed secundas
& tertias: unde בקרת' hoc modo componitur.*

<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>	
בקרת'ך	Visitavi te	בקרת'ך	
בקרת'יכם	visitavi vos	בקרת'יכם	
בקרת'יהו	visitavi illum	בקרת'יו	vel
		בקרת'יהו	
בקרת'ם	visitavi illos.	בקרת'ים	
		בקרת'יהו	

<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>	
Tertia pluralis. בקרו			
	Visitauerunt me	בקרוני	
	visitauerunt nos	בקרונו	
בקרוך	visitauerunt te	בקרוך	
בקרוכם	visitauerunt vos	בקרוכם	
בקרוהו	visitauerunt illum	בקרוהו	
בקרום	visitauerunt illos.	בקרום	

*Secunda persona pluralis masculina
& fœminina.*

בקרת'ם	Visitastis	בקרת'ם
--------	------------	--------

*Exclusis mem, & nun adsumāt vau scurek,
cui additis affixis; habebunt eādē inflexionē,
& non admittunt secundas personas.*

<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>	
	Visitastis me.	בקרת'וני	
		Visitastis	

בקרת'הו	Visitastis nos	בקרת'ונו
בקרת'הו	Visitastis illum	בקרת'הו
בקרת'הו	Visitastis illos.	בקרת'הו

*Prima pluralis non admittit pri-
mas personas*

בקרונו	Visitauimus.
--------	--------------

Fœmininum *Masculinum*

בקרונוך	Visitauimus te.	בקרונוך
בקרונוכם	Visitauimus vos	בקרונוכם
בקרונוהו	Visitauimus illum	בקרונוהו
בקרונום	Visitauimus illos.	בקרונום

Tertia singul. fœmin.

בקרה	Visitauit.
------	------------

Mutata he in tau, & facit בקרת

בקרת'ני	Mulier visitauit me	בקרת'ני
	virum.	
בקרת'נו	Visitauit nos.	בקרת'נו
בקרת'ך	Visitauit te virum.	בקרת'ך

בקרת'כם	Vos	בקרת'כם
בקרת'ו	vel illum	בקרת'ו
בקרת'הו		בקרת'הו
בקרת'ם	Illos:	בקרת'ם
		vel בקרת'ם

Secunda singularis fœmin.

בקרת'ך	Visitasti.
--------	------------

Facit

Facit ut פקרת' ne tria sceuaim concurrāt in una dictione, & non admittit secundas terminationes.

Fœmininum Masculinum

	Visitasti me	פקרת'ני
	Visitasti nos	פקרת'ינו
פקרת'יה	Visitasti illum	פקרת'יהו
פקרת'ין	Visitasti illos.	פקרת'ים

Participium, & infinitiuus omnino componuntur ut nomen, & facit פקרת'ו פקרת' &c.

De eorum compositionibus, in presenti nihil est dicendum; sed uide quam plurima que Pagninus de infinitiui compositione cum lauit, & Quinquarbores & Isaacus. Qui omnes tradunt infinitiua plerunque ut nomina censenda.

Futurum.

Visitabo.	אפקוד
-----------	-------

Nihil mutat, nec admittit primas personas.

Fœmininum Masculinum

אפקודך	Visitabo te	אפקודך
אפקודה vel אפקודיה	Visitabo illum.	vel אפקודיה
		אפקודיה

Participium & infinitiuus componuntur ut nomina.

Lib. 3. Infti. ca. 14. & fe. Pagnin. 165. & 161. cū feq. Pag. 143

Futuri prima positio nihil mutat nec admittit primas personas

Fœmininum Masculinum

vel אפקודה	Idem	vel אפקודהו
אפקודה	Idem	אפקודו
אפקודו	Visitabo illos	vel אפקודם
	Idem	אפקודו
אפקודו	Visitabo vos.	אפקודכם

Similiter reliqua personæ futuri componuntur. Infinitiuus & imperatiuus cōueniunt in cōpositione, & ideo transmutant puncta ad cōpositionē cum affixis, siue pronomibus, quia prima subscribitur cum chateph Kamets & secūda cum sceua. Et licet infinitiuus (ut supra diximus) ut nomen reguletur: nihilominus tamen actionem ad personam patientē refert, ut ad occidendū me, hoc est ut me occidas, aliquando ad personā agentem; ut uidebis apud Quinquarb.

Imperat.

	visita	פקוד
	visita me	פקודי
	visita nos	פקודנו
פקודה	visita illum	פקודו
פקודו	visita illos.	פקודם

Fœmininum Masculinum

	visitate	פקודו
	visitate me	פקודוני
	visitate nos	פקודונו
פקודה	visitate illum	פקודהו
פקודו	visitate illos.	פקודום

In om-

Relique positiones futuri eundē modum obseruāt quē prima positio eiusdem. Infinitiuus & imper. transmutant puncta. Pag. 165 & seq.

Compo-
nuntur
aliae acti-
uae ab-
que vlla
mutatio-
ne.

In omnibus alijs aliarum actiuarum com-
positionibus & modis atque temporibus hu-
ius primae coniugationis, praedicta mutatio Ka-
mets in sceua authore Zamorensi, omnino cessat.
Sed illis, ut iacent sunt addenda terminationes
pronominum. Vnde licet Kamets prima littera &
substantialis praeteriti Kal mutetur in compositi-
one in sceua, in alijs praeteritis punctus prima
littera & substantialis remanebit immutabilis com-
ponendo sic. In secunda actiua **בָּקַרְתִּי** idest uisitauit
illum: & in tertia, **הִבְקַרְנִי** idest fecit uisitare me,
licet aliquando illud chirek uertatur in segol, ut in
1. Reg. 25.7. **לֹא הִכְלִמְנוּם** idest non affecerunt eos i-
gnominia; pro quo recte, *Vulgata posuit, nun-
quam eis molesti fuimus. Quis enim molestior,
qui iniuriam irrogat, an qui irrogatam pa-
tienter fert? Libuit tamen hac omnia ante in-
flexionem imperfectorum uerborum adnotare;
ut melius intelligerentur, & quia regula pra-
scripta illis etiam sunt communes.*

De breui collectione omnium coniu-
gationum. Cap. XII.

Praeterita actiua habent hanc formam.

בָּקַרְתִּי

Futuri	Participia	Præterita.
אֶבְקֹר	בֹּקֵר	בָּקַרְתִּי
אֶבְקְרִי	מְבַקֵּר	בָּקַרְתְּ
אֶבְקְרִי	מְבַקֵּר	הִבְקַרְתִּי
אֶתְבְּקֹר	מְתַבְּקֵר	הִתְבְּקַרְתִּי
Infinitiu		Imperatiui.
בְּקֹר		בְּקֹר
בְּקֵר		בְּקֵר
הִבְקֹר		הִבְקֹר
הִתְבְּקֹר		הִתְבְּקֹר
Tempora passiuua.		
	Præterita.	נִבְקַרְתִּי
		נִבְקַרְתְּ
		הִנְבְּקַרְתִּי
<i>Quarta, caret Participio passiuo, ut præte- rita, subscripto tantum Kamets, sub secunda lit- tera, P, Koph.</i>		
Futuri.		
		אֶבְקֹר
		אֶבְקְרִי
		אֶתְבְּקֹר
<i>Quarta caret. Imperatiui passiu non sunt nisi in prima, quæ format. הִבְקֹר</i>		
	Infinitiu,	הִבְקֹר
		בְּקֹר
		הִתְבְּקֹר
		Participia

BB

Participia Paul.	
	פִּקֹּד
	מִפְּקֹד
	מִפְּקָד

Hac igitur tempora sic breui collecta, et illas
guttur alium regulas, qui memo-
ria mandauerit facile irregu-
laria, seu imperfecta in-
telliget de quibus iam
instituetur sermo
libro sequenti.

F I N I S.

LIBER

LIBER QUARTVS

De verbis imperfectis. Cap. I.

Vm libro precedenti de verbis
perfectis dictum sit, debitus re-
rum ordo postulat, ut nunc de im-
perfectis hoc libro quarto aga-
mus. Imperfecta igitur verba (uti eodem libro
cap. primo admonuimus) ab hebraeis אֲבָרְבִי אֲבָרְבִי אוֹ
ne galith, id est lapides tonsæ, vocantur. Et sunt
illa, quibus inter coniugandum excidit aliqua li-
tera thematis, siue radicis, quorum quidem tres
etiam ordines esse adnotatum est. Primus ordo
est defectiuorum, secundus quiescentium, tertius
duplicantium. Primo tamen notandum, deficien-
tia (ut ibidem diximus) esse in quibus pe verbi, id
est prima littera verbi est aliqua harum trium,
לִי. At frequentiora sunt, quæ a nun incipiunt, ex
incipientibus à לamed duo tantum, אֲרָרָר i. acce-
pit et אֲרָרָר i. eradicauit inueniuntur. Quæ incipiunt
à iod sequente tsadi in secunda, variantur om-
nino ac si essent pe nun (excepto solo אֲרָרָר i. exiuit)
quonia licet hæat tsadi in secunda, aliter varia-
tur, ut statim libro sequenti videbimus. Si aut à
iod sequente alia quavis littera; peculiarem in-
flexionem habent, sicuti ibidem adnotabimus.

BB 2 Ipsa

vno tamen אֲרָרָר excepto. ^a Lib. 5. cap. 6. ^b Lib. 5. cap. 1.

Verba
impeffe
ta quo
vocatur
ab he
brais.
Quid sit
verbum
impeffe
ctum.
Tres or-
dines ver-
borum im-
perfecto-
rum.
Defecti-
ua ver-
ba sunt
quæ i pri-
ma litte-
ra hænt
aut, ל
med aut
נָ אוֹ
iod
fed habē
tia נָ
frecuen-
tiora sūt
Incipien-
tia à
iod varia-
tur vt ha-
bentia.
nū נָ e-
tiam si
hænt tsadi
in
secunda.

*Ipsa tamen verba incipientia, à iod, vel à la-
med, variantur ac si essent pe nun, ut ^לposuit
circumdedit ^לemulsi, & ^לaccepit.*
Secundo notandum, deficientia prima in pra-
terito, & Benoni prima coniugationis, & à fu-
turo sua passiva niphāl, & in tota secunda cum
sua passiva, & in quarta, esse perfecta; & insle-
cti ad modum pakad, absque ulla amissione litte-
ra. De praeterito et Benoni prima patet, de futu-
ro niphāl, & sequentibus temporibus ibi videbi-
mus daghesc in ijs temporibus positum non esse
propter defectum nun coniugationis, de secunda
& quarta etiam patet, quoniam, cum in his con-
iugationibus semper sit daghesc in prima, aut se-
cunda littera, si illud nun in ipsis amitteretur, da-
ghesc fungeretur duplici officio, poneretur nam-
que & coniugationis gratia, & loco nun amissi,
qua duo officia, unum, & idem daghesch exe-
qui nequit, quoniam non facile cognosceretur
utrum littera amissa, aut littera coniugatio-
nis defectum ostenderet, unde in secunda,
& quarta coniugatione daghesch ostendit ve-
hementiam, & non defectum littera amissa,
atque ideo iure optimo praedicta verba deficien-
tia, in dictis coniugationibus perpetuo perfecta
censentur.

Deficientia & omnia imperfecta, in praeterito & participio primae coniugationis, & à futuro passiva, & in tota secunda, cum sua passiva & in quarta, quae perfecta, & ut talia iussu duntur. Daghesc non potest uti duplici officio, ac proinde, non potest poni loco nun amissi, & coniugationis gratia. Daghesc secundae & quartae ostendit vehementiam coniugationis, & non defectum litterae.

*Quiescenda sunt. Alia imperfecta, hoc est quiescen-
tiam ngain, hoc est in quibus secunda littera ver-
bi quiescit, supplet defectum littera amissa & mo-
tione longa in themate, & in ceteris temporibus
iam dictis videlicet futuro, imperatiuo, & insi-
nito, ut ^לsurrexit, pro ^ל & ^ל i. intellexit pro
^ל ut inter coniugandum apparebit manife-
stius.*

*Tertium notabile. Cum vero ngain verbi
est gutturalis, quia non est capax daghesc, defi-
cientia variantur in illis temporibus ut perfecta
sine alicuius littera amissione, ut ^לpulchrum
esse, vel in pulchrescere, in futuro sine amissione
nun formabit ^ל id est pulchrescar, vide ta-
men quae cap. tertio dicemus. Aliqua etiam ver-
ba reperiuntur incipientia à nun absque guttura
li in secundo loco, quae tamen coniugantur ut per-
fecta, id est sine ulla amissione, ut in futuro, d.
capite tertio: annotamus.*

De verbo ^ל Cap. II.

*V*ando hoc verbum ^ל Nagasc
habet punctum in dextero cornu, in
coniugatione Kal significat accede-
re & appropinquare: in coniuga-
tione autem hiphil significat accedere, facere, &

BB 3 appro-

Quiescentia ngain, supplet defectum litterae amissae motione magna. Imperfecta quaedam gutturalis littera in secundo loco adest variatur ut perfecta. Verba aliqua carentia gutturali in secunda et ut perfecta coniugantur. Discrimen significationis ob punctum in dextro vel sinistro cornu positum.

^a Num. 8. 19. *appropinquare, & tunc est neutrum, id est intransitivum, ut Numer. ^a & Gen. ^b si vero habeat punctum in sinistro cornu, significat constringere, & tunc non est neutrum, ut in lib. Reg. ^c & Zach. ^d ubi est transitivum.*

^{33.7.} Verbum nagalc significat constringere cum in sinistro cornu punctus fuerit.

^c 4. Reg. 23. 34. ^d Zach. 9. 8.

Coniugatio Kal.		
Præteritum. עָבַר		
Fæmininum	Masculinum	
Singular.		
נָגְשָׁה	Accessit	נָגַשׁ
נָגְשָׁתָּה	Accessisti	נָגַשְׁתָּ
	Accessi.	נָגַשְׁתִּי
Plurale.		
נָגְשָׁתֵיךְ	Accesserunt	נָגְשׁוּ
	Accessistis	נָגַשְׁתֶּם
	Accessimus.	נָגַשְׁנוּ
Fæmininum	Masculinum	
Benoni, seu participium.		
נֹגֶשֶׁתָּה vel נֹגֶשֶׁת	Accedens	נֹגֶשׂ
נֹגֶשׁוֹתָּה	Accedentes.	נֹגֶשִׁים
Futurum. עָתִיד		
תִּגְשִׁי	Accedam	תִּגְשׂ
תִּגְשִׁי	Accedes	תִּגְשׂ
תִּגְשֵׁי	Accedet.	יִגְשׂ
		Fæminin-

Fæmininum	Masculinum	
תִּגְשִׁי	Accedemus	נִגְשׂוּ
תִּגְשֵׁי	Accedetis	תִּגְשׂוּ
תִּגְשֵׁי	Accedent.	יִגְשׂוּ
Imperat. הִצְוֵי		
גְּשִׁי	Accede	vel גְּשׂ
גְּשֵׁי	Accedite	גְּשׂוּ
Infinit. מְקוֹר		
	Accedere, &c.	גְּשׂוֹת נִגְשׂוֹת נִגְשׂוֹת לִנְגְשׂוֹת מִנְגְשׂוֹת

Futurū huius verbi ut plurimum amittit nun, daghesco posito in secunda littera verbi, ut hūc defectū ostendat licet aliquando euphoniae causa non ponatur daghesco, ut Num. ^a ibi נִסְעוּ מִיַּם סוּף id est & profecti sunt ex mari carectoso, seu rubro, ubi נִסְעוּ sine daghesco

Notabilium huius præced. verbi
Cap. III.

D Rimum notabile circa hoc futurum huius verbi nagasc notandum, quod ut plurimum amittitur nun, & secunda verbi habet daghesco, ut ostendat illum defectum nun, licet aliquando euphoniae causa non ponatur daghesco, ut Num. ^a ibi נִסְעוּ מִיַּם סוּף id est & profecti sunt ex mari carectoso, seu rubro, ubi נִסְעוּ sine daghesco

ghefc, pro ויכעו quoniam deficit nun, debet e-
 num esse ויכעו à themate נסע nasang, idest profe-
 ctus est. Quibus adde, quod inveniuntur aliquã-
 do verba deficientia in futuro, quæ etiam si Ain
 verbi non sit gutturalis, perfecta manent, quo-
 niam non amittunt nun: nec habent ex ea causa
 daghefc, ut à nagasc נגש in futuro תנגשו exige-
 tis, Esai. a & Psalm. b ופצותיו ינצורו & præcepta
 illius custodient, seu mandata eius exquirant, à
 נצה seruauit, aut custodiuit, sic etiam נצור seru-
 uabo, & נצור. seruabit à uerbo נטר mutato צ in ט,
 quæ sanè mutatio chaldaismum sapit, & pa-
 tet etiam Exod. c לא תנאף non machaberis, in se-
 cunda futuri, à נאף fornicatus est, aut macha-
 tus est. Et Prouerb. d ורחם סתרים ינעם hoc est, &
 panis absconsionum, idest absconditus dulcescet,
 idest suauior est, uult dicere, quod sicut aquæ
 furtivæ dulciores sunt, ita, & panis abscondi-
 tus, hoc est furto ablati, est suauior, dulcior, &
 incundior, ינעם tertia est futuri à uerbo נעם pul-
 chrum, & suauè fuit. Iob e הנהק פרא עליך שאה
 num rugiet (ut uulgata habet) seu clamabit, ut
 septuaginta, & alij de quibus Thes f onager iux-
 ta herbam, siue cum habuerit herbam, uult di-
 cere, quod habet præsese plenum, & saturatus
 est, non conqueritur, uti inferius de boue, ויכהק in
 hak,

Deficien-
 tia etiã si
 non ha-
 beãt gut-
 turalem
 litterã in
 secunda
 uerbi, in
 futuro
 aliquan-
 do sunt
 perfecta
 & rema-
 nent si-
 ne da-
 ghefc.

a Esa. 58.
 b Psalm.
 78. 7.
 c Exod.
 20. 12.
 d Prouer.
 9. 17.
 Compã-
 ratio op-
 tima.

e Iob 6.

f Thes.
 col. 15.
 1533.

hak, idest rugiet, est tertia persona futuri à uer-
 bo ויכהק idest clamare, rudere, & rugire. Vides er-
 go in his locis, in ain uerbi non reperiri daghefc,
 propter gutturalis præsentiam etiam nun non a-
 mittit, sunt tamen aliqui casus, in quibus licet
 nun amittatur, & gutturalis adsit in secunda lit-
 tera uerbi, suppletur defectus nun per motionem
 longam sub litteris ויח, quæ pro hirc habent tse-
 re, ut in Ieremiam a מי יחת עלינו quis descendet
 contra nos, siue quis percutiet nos, ut uulgata no-
 stra habet; & Ruth b ותהום בל העיר & obstrepuit
 tota ciuitas propter illas, uel uelox apud cunctos
 fama percrebuit, obstrepere enim, seu commo-
 ueri ciuitatē (ut hebræa uerba significant) & fa-
 mam in oēs percrebuisse idem est, commotiones et
 strepitus hic est effectus. ותהום enim pro ותנהום po-
 nitur, à נהם secundum Eliam, licet Chimchi de-
 ducat à הום uel הים haiam; idest tumultuari,
 quod placet Quinquarboreo, & uerius puto. Vi-
 des in locis prædictis existente gutturali, suppleri
 defectum nun motione longa, sub dictis litteris
 accidentalibus futuri.

Motio
 lōga sup-
 plet defe-
 ctū nun
 sub acci-
 dentali-
 bus futu-
 ri.
 a Ier. 21.
 b Ruth.
 1. 19.

Futurū
 hoc mo-
 re perfe-
 ctorum
 habet in
 vltima 1

Secundo notandum, hoc futurum habere ali-
 quando in vltima ו uau more perfectoriū, ut in
 Psalm. c ועלה ולא יבול et folium eius non deficiet,
 aut decidet, à נבל. Et in lib. Ion. d ויבול הגורל על יונה
 1. 7.

& cecidit

Scena
mediæ li-
teræ hu-
ius futu-
ri muta-
tur in fi-
ne clau-
sulæ in
pathach
a Genes.
45.4.
Daghesc
primæ li-
teræ im-
peratiui
non est
ratione
nū amif-
fi.
b Lib. 1.
capit. de
viroque
daghesc.
Impera-
tium huius
ultima
hêt cho-
lè more
perfecto
rum.
c 1. Reg.
14. 38.
d Psalm.
33. aut
34. 15.
Et nun
aliquan-
do in eo
amitti-
tur.

Et cecidit fors super Ionam, à verbo נפל cecidit.
In quib. locis vides וau in ultima futuri. In fi-
ne aut clausulæ reperitur scena mediæ literæ mu-
tatum in Kamets cum accentu, ut in Genes.^a
וּשְׁמַעְתֶּם אֵלַי וְנִגַּשְׁתֶּם אֵלַי accedite ad me, Et accesserunt.
Tertio notandum, daghesc primæ literæ im-
peratiui, non esse ratione nun amissi, uti quibus-
dam placet; sed ratione daghesc lenis litterarum
Beg ad chephath. Quare, si quavis alia litera præ-
ter beg ad chephath fuerit initialis, in imperatiuo,
non recipiet daghesc, quia tunc non esset daghesc
lene, quod in initio in litteris beg ad chephath poni-
tur tantummodo. Forte, minus esse potest, quo-
niam daghesc forte, non ponitur in initio, iuxta
late tradita supra^b. Ideo tunc opus est וsu, Et
cognitione thematum, quia nullum defectus in-
dicium remanet. Præterea aduertendum, in ul-
tima huius imperatiui esse aliquando cholem, ut
וּשְׁמַעְתֶּם accedite, ut in libr. Reg.^c Et aliquando nun
non amittitur, ut in Psal.^d לְשׁוֹךְ כַּרְעֵי צִדְדֵי
custodi, vel prohibe linguam tuam à malo.
Quarto notandum, infinita aliquando non
amittere nun, ut Esther^e נִפְּלוּ תִפּוּלֵי אֶרֶץ
cadēdo cades, id est certe corrues, vel sine dubio corrues. Sit a-
mentertia thematis est gutturalis, loco duplicis
segol,
Infinita huius verbi aliquando non amittit nun.^e Esth. 6. 13. Infinita quan-
do tertia thematis est gutturalis loco duplicis segol recipiet duplex pathach.

segol, recipiunt duplex pathach, euphonia causa,
ut לְטַעַם לְטַעַם id est tempus ad plantandum, id est
plantandi Eccles.^a Quatuor autem verba in
hoc infinito reijciunt nun, et adsumunt in fine
tau, cum litteris biclam: nam sine ipsis ut pluri-
mum nun retinent. וְנִגַּשְׁתֶּם אֵלַי וְנִגַּשְׁתֶּם אֵלַי ut in li. Reg.^b
לְגַעַת ad tangendum, Et in lib. Iudic. לְגַעַת ac-
cedendum, Et לְפַחַת insufflandū. Ezech.^d et לְטַעַם
ad plantandam. Eccles.^e

a Eccles.
3.4.
Quatuor
verba in
hoc infi-
nitivo re-
cipiunt
nun cum
biclam.
b Sine litte-
ris biclā
deficien-
tia i hoc
infinito
non amit-
tūt nun.
c 2. Reg.

De coniugatione Niphal. Cap. IIII.

Præteritum. עָבַר	
-------------------	--

Coniugatur etiam hoc præteritum cum cho-
lem, ut נִמְּוֹל nimmol, i. circumcisus est, in secun-
da persona facit נִמְּוֹלְתִי Nimmolta, circumcisus fui-
sti, Et נִמְּוֹלְתִי circumcisus fui, ut in Genes.^f Da-
ghesc autem quod ponitur in litera ghimel, in præ-
terito Et benoni, indicat defectum primæ literæ
thematis, quæ est nun, in in cæteris temporibus, in-
dicat defectū, formativum niphal, Et ita in hoc
præterito Et benoni, est hæc coniugatio perfecta
sicut in pihel Et hitpael.

14. 10.
c Iudic.
20. 23.
d Ezech.
22. 20.
e Eccl. 3.
2. seu c. 4

Fœmininum		Masculinum
נִגַּשְׁתִּי	Oblatus fuit	נִגַּשׁ
נִגַּשְׁתִּי	Oblatus fuisti.	נִגַּשְׁתָּ

Oblatus

נָשְׁתָּן	Oblatus	נָשְׁתִּי
	oblatus fuerunt	נָשְׁתוּ
	oblatus fuistis	נָשְׁתֶּם
	oblatus fuimus.	נָשְׁנוּ
Participium. בִּינוּנִי.		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
נָשָׂה vel נָשְׁתָּה	Qui oblatus est	נָשׁ
נָשֹׁתָה	Qui oblatus sunt	נָשִׁים
Futur. עֲתִיד.		
תִּנָּשֶׁה	Oblatus ero	אֲנִי נָשׁ
תִּנָּשְׁתָּה	oblatus eris	תִּנָּשֶׁה
	oblatus erit	יִנָּשֶׁה
	oblatus erimus.	נָשְׁנוּ
תִּנָּשְׁנָה	oblatus eritis	תִּנָּשְׁנוּ
תִּנָּשְׁנָה	oblatus erunt.	יִנָּשְׁנוּ
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
Imperat. צוּי.		
הִנָּשִׁי	Oblatus esto	הִנָּשֶׁה
הִנָּשְׁתָּה	oblatus estote.	הִנָּשְׁתוּ
Infinit. מִקְוֶה.		
לְהִנָּשֶׁה	Offerri.	הִנָּשֶׁה
	מִהִנָּשֶׁה	בְּהִנָּשֶׁה
		מִהִנָּשֶׁה

Nun habet daghefc ob aliud nū amif fum qđ erat characterifcum niphāl.

Fœminin-

<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
נָשָׂה	פְּעוּל Qui oblatus est. Qui oblatus sunt.	נָשׁ
נָשֹׁתָה		נָשִׁים
De coniugatione Pihel Haddagusc. Cap. V.		
<p>N actiua & passiua perfecta est. Daghesca autem non supplet defectum nun, sed est nota coniugationis pihel, qua semper est daghesciata, daghesca enim duo munerā exercere non potest.</p>		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
Præteritum. עָבַר.		
נָשָׂה		נָשׁ
נָשְׁתָּה		נָשְׁתָּה
		נָשְׁתִּי
		נָשׁוּ
נָשְׁתָּן		נָשְׁתֶּם
		נָשְׁנוּ
Contendit Zamorena verba huiusmodi non inueni-		

Pihel est coniugatio perfecta hæc actiuam & passiuam.

Notab. Lib. 3. c. 2. suarum inffit. Verba hæc secundum zamore. nõ inueniuntur in piel sed oppositum est veri.

inueniri in piel, ne coincidant cum niph'al, aut ne
 daghesc duplex minus exerceat, uehementiam
 scilicet coniugationis, & defectum nun demon-
 strando. Nos tamen sequuti universos alios au-
 ctiores illam ponimus, quæ a niph'al solo orationis
 contextu, & sensu discernitur, ut in libr. Reg. a
 1. Reg. 23.7. *וַיִּתֵּן אֱלֹהִים בְּיָדִי* tradidit eum Deus in manum
 meam, ubi נָתַן tradere, vel alienare est actiuum
 in piel. Vulgata, tradidit eum dominus in ma-
 nus meas. Et ita exponendum esse sententia ipsa in-
 dicat. Iob. b. *וְלֹא יָדָעוּ מִי יְמִינֵי* et nō est cognitus mi-
 nificus; נָתַן est niph'al ut contextus litteræ indi-
 cat. Esai. c. etiam. *וְכָל כּוֹרֵעַ יִאֲוָר יִבְשׁ נֶדְרָף וְאֵינֶנּוּ*, &
 c. Esai. 19. 7. omnes sementes riuuli arescet, propulsabitur, &
 d. Prou. 26.24. non ipsum. Idem Prouerb. *וְאֵתְרָא אֶפְתָּח*
 transtulit sic, & omnis sementis irrigua siccabi-
 tur, arescet, & non erit. Quo loco uerbum נָתַן si-
 gnificat propellere, seu euellere, ubi est passiuum
 niph'al נִתְּנָה idest propulsabitur. Quam obrem non
 est inconueniens, ut uerba huius coniugationis
 cum niph'al coincidant, ubi tamen ex contextu-
 ra orationis discernuntur.

Particip. בִּינְוִי	
Fœmininum	Masculinum
מְנַגֶּשֶׁת	מְנַגֵּשׁ
מְנַגְּשׁוֹת	מְנַגְּשִׁים

Fœmin-

Fœmininum		Masculinum	
Futur. עָתִיד			
תִּנְגַּשִׁי תִּנְגַּשׁ		תִּנְגַּשׁ תִּנְגַּשׁ תִּנְגַּשׁ תִּנְגַּשׁ	
תִּנְגַּשְׁנָה תִּנְגַּשְׁנָה		תִּנְגַּשׁוּ תִּנְגַּשׁוּ	
Fœmininum		Masculinum	
Imperat. צִוִּי			
נִגְּשִׁי נִגְּשְׁנָה		נִגְּשׁ נִגְּשׁוּ	
Infinit. מְקִוּר			
לִנְגַּשׁ מְנַגֶּשׁת		לִנְגַּשׁ מְנַגֶּשׁ מְנַגֶּשׁ	
De coniugatione Pung'hal, seu passiuæ secundæ. Cap. VI.			
Præterit. עָבַר			
נִגְּשִׁית נִגְּשִׁית		נִגְּשִׁית נִגְּשִׁית נִגְּשִׁית נִגְּשִׁית	
נִגְּשִׁיתָ נִגְּשִׁיתָ		נִגְּשִׁיתָ נִגְּשִׁיתָ	

Particip-

Participium. בִּינוּי		
Fœmininum		Masculinum
נִגְשָׁה נִגְשׁוֹת	Futurum.	נִגְשָׁה נִגְשִׁים עֲתִיד אֲנַגְשׁ תִּנְגְּשׁ יִנְגְּשׁ נִנְגְּשׁ תִּנְגְּשׁוּ יִנְגְּשׁוּ
תִּנְגְּשִׁי תִּנְגְּשׁוּ		
תִּנְגְּשִׁינָה תִּנְגְּשׁוּנָה		
Imperat. caret צוֹי		
Fœmininum		Masculinum
Infinit. פְּקוֹר		
Et cætera cum litteris. כְּכֹלם		
Particip. פְּעוֹל		
מִנְגְּשָׁה מִנְגְּשׁוֹת		מִנְגְּשָׁה מִנְגְּשִׁים

Coniugatio hæc cū sua passiva est de fectiua. Gutturale existēte secunda littera verbi hæc coniugatio erit perfecta & non amittit nun.

De coniugatione hiphil. Cap. VII.

Coniugatio hæc cum sua passiva hiphil deficiens est, & in secunda radicali habet daghesc. Sed cum Ain fuerit littera gutturalis, quia non admittit daghesc; tunc non amittitur prima, sed coniugatur perfecte huiusmodi verba, ut à

ut à נָחַל hereditavit הנָחִיל heredem fecit, הנָחִיל heres factus est, quæ omnia iuxta adnotata supra accipienda sunt.

Cap. 1. & 3.

Fœmininum		Masculinum
Præteritum עָרַר		
הִגִּישָׁה הִגִּישְׁתְּ	Fecit accedere Fecisti accedere Feci accedere & sic de aliis iuxta temporū varietates & personarum differentias.	הִגִּישׁ הִגִּישְׁתָּ הִגִּישְׁתִּי הִגִּישׁוּ הִגִּישְׁתֶּם הִגִּישְׁנוּ
הִגִּישְׁתֶּן		
Sic Exod. b ex verbo נָגַד in tertia הִגִּיד nunciavit והִגַּדְתָּ וְהִגַּדְתָּ נִזְעַל nunciasti, ut in lib. Reg. c Ex נִצַּל liberare הִצִּילֵנוּ eruemus, ex tertia. Et ex נָפַל cecidit, הִפִּיל cum pronomine הִפִּילם cadere eos. d		
Fœmininum		Masculinum
Particip. בִּינוּי		
מִגִּישָׁה מִגִּישׁוֹת	Faciens accedere Facientes accedere.	מִגִּישׁ מִגִּישִׁים
Sic etiam כִּנְיָר annuncians. e כִּנְיָר cognoscens Psalm. f		

b Exod. 13.8.

c 1. Reg. 30.22.

d Psalm. 73.18.

e Psalm. 119.2.

f Psalm. 142.5.

CC Fœmin.

Litteræ futuri accidentales quomodo subcribantur. Chateph pathach nihil aliud est quâ sceua compositum & sicut post sceua nō sequitur, daghesc, sic & post chateph pathach Kamets idem valet quod pathach & daghesc in secunda.

^a Genes. 25. 29.
^b 1. Paralip. 20. 3.
^c Esa. 44. 6.
^d Num. 12. 8.
 Futurū pōt terminari i iod & tle
^e Ios. 19. 26
^f Psalm. 78. 28. tseri hoc facile in segol mutatur.

330 DE VERB. DEFECT.

Fœmininum	Futurum. עתיד	Masculinum
	Faciam accedere	אניש
תניש	Facies accedere	תניש
תניש	Faciet accedere	יניש
	Faciemus accedere	נניש
	Facietis accedere	תנישו
תנישנה	Facient accedere.	ינישו

Litteræ cum pathach, & non chateph pathach, ut comode sequens littera daghescitur, nam chateph pathach nil aliud est, quam sceua compositum. Aliquando tamen habent kamets, & non ponitur daghesc in secunda verbi, quoniam Kamets, idem valet quod pathach, & daghesc, ut patet, ut in Genes. ^a ויור & pulmentum coxit, pro ^b cum daghesc, a verbo ^c primo paralip. ^d וישר & secuit. ^e Esa. ^f ונגבל & defluat.

In omnibus futuris tertie, potest terminatio esse iod, aut tseri, ut יביט id est respexit, ut in lib. Num. ^a & cum tseri יציל & eripuit, seu liberavit Ios. ^b ויפיל ut in Psalm. ^c Et hoc tseri facile mutatur in segol, ut וישג id est, & apprehendit. Fit hac mutatio, cum accedit van conuersivum, aut cum sequitur dictio monosyllaba, vel

LIBER IIII. 331

vel, qua habet accentum in prima, ut in forma perfectorum ostensum est. ^a

^a Lib. 3. cap. 7.

Fœmininum	Imperat. צו	Masculinum
תנישי	Fac accedere	תניש
תנישנה	Facite accedere.	תנישו

Ad notandum in hoc imperatio, tseri transire in segol sequente machaph, ut תנישנה respice quaeso. ut in Genes. ^b ויהי ויהי אדנuncia, dic quaeso. Esa. ^c

In forma paragogica cum iod, ut תנישה an nuncia. ut in Gen. ^d ויהי ויהי id est respice, ut in Psalm. ^e ויהי ויהי accede, ut in lib. Reg. ^f

Infinit. בקור		
תניש	Facere accedere.	תניש
תניש		תניש
תניש		תניש

Inuenitur makor cum nun, & defecta he, ut תניש Numer. ^g ad cadendum, vel ad cadere.

Tseri in imperatio trā fit in segol sequente machaph.
^b Genes. 15. 5.
^c Esa. 7. 19.
^d Genes. 29. 15.
^e Psalm. 13. 4.
^f 1. Reg. 14. 34.
^g Num. 5. 23.

CC De con-

De coniugatione hophhal. Cap. VIII.

Kamets & chibuts sūt puncta commutabilia. a Lib. 3. cap. 9. regula 6.

Cribitur chibutz sub he, tū quia sunt puncta commutabilia chatheph Kamets & chibuts, tum, ut ain verbi recipiat daghesc, iuxta regulam supra traditam a Pe verbi non admittit van, quod solent habere imperfecta, dempto גלה reuelare.

Præteritum. עבר		
Fæmininum		Masculinum
הגשה הגשת	Oblatus est & sic de aliis temporibus & personis.	הגש הגשת הגשתי הגשו הגשתם הגשנו
הגשתן		

Ex tertia & sua pars sua reperitur in tertia persona singulari. peculiaris compositio. Zach. 5. 11.

Ex hiphil, & hophhal in tertia singularis fæm. inuenitur compositio quadam, ut Zach. b והתיקה idest & collocabitur, aut residebit, pro והתיקה יחא idest reponere.

Particip. בינוני	
Fæmininum	
Masculinum	
הגשה או	הגש הגשתי

הגשת הגשות		הגשים
Fæmininum		Masculinum
Futur. עתיד		
הגשי הגשי		הגש הגש הגש הגשו הגשו
הגשנה הגשנה		
Imperat. צווי caret.		
Infinit. פקוד		
Applicari הגש או הגש		
Fæmininum		Masculinum
Particip. פעול		
הגשה הגשות		הגש הגשים

De forma Hithpael. Cap. IX.

Bique perfecta est hac coniugatio, ut piel, variatur sine amissione nun. Lamoren a ait non inueniri, ut de piel tenuit, sed quamuis hoc uerbum nagasc non reperiat in hithpahal, certum est tamen multa deficientia pe nun inueniri, ut והתנחלתי i. prostrauit me. Deut. b et והתנחלתי.

a Lib. 3. cap. 2. Deficientia multa reperitur in hithpael. b Deut. 9. 5.

Esa. 14. *possidebūt ex eis, uel haredes eorum erunt. Esa. 4*
 Ponitur igitur ab authoribus hoc uerbum, ut ca-
 terorum deficientium regula.

Fœmininum		Masculinum	
Præteritum. עָבַר			
הִתְנַשְׁתְּ	Obtulit se.	הִתְנַשֵּׁת	הִתְנַשְׁתָּ
הִתְנַשְׁתְּ		הִתְנַשְׁתָּ	הִתְנַשְׁתָּ
הִתְנַשְׁתְּ		הִתְנַשְׁתָּ	הִתְנַשְׁתָּ
Fœmininum		Masculinum	
Participium. בִּינּוּנִי			
מִתְנַשֵּׂת		מִתְנַשֵּׂת	מִתְנַשֵּׂת
מִתְנַשֵּׂת		מִתְנַשֵּׂת	מִתְנַשֵּׂת
מִתְנַשֵּׂת		מִתְנַשֵּׂת	מִתְנַשֵּׂת
Fœmininum		Masculinum	
Futurum. עָתִיד			
תִּתְנַשֵּׂי		תִּתְנַשֵּׂי	תִּתְנַשֵּׂי
תִּתְנַשֵּׂי		תִּתְנַשֵּׂי	תִּתְנַשֵּׂי
תִּתְנַשֵּׂי		תִּתְנַשֵּׂי	תִּתְנַשֵּׂי
תִּתְנַשֵּׂי		תִּתְנַשֵּׂי	תִּתְנַשֵּׂי
Imper-			

Fœmininum	Imperat. צוּ	Masculinum
הִתְנַשֵּׂי		הִתְנַשֵּׂי
הִתְנַשֵּׂי		הִתְנַשֵּׂי
Infinitiuus. פְּקוּר		
לְהִתְנַשֵּׂי		לְהִתְנַשֵּׂי
מִתְנַשֵּׂי		מִתְנַשֵּׂי
מִתְנַשֵּׂי		מִתְנַשֵּׂי

De deficientibus Pe Iod. Cap. X.

Ola uerba quæ habent secundam radicalem * tsadi, dicuntur deficientia pe iod, excepto יצא. idest exiit, ut lib. hoc cap. 1. diximus.

Nam iisdem in locis, in quibus nun deficiebat in his uerbis, iod deficit, eo quod eundem inflectendi modum sequantur. Appellantur deficientia Pe iod. ferè senarium numerum non transcendent. יצב. stetit יצע. posuit יצע. strauit יצר. fudit יצר. formauit יצה. combussit, aut combustus est. Quibus adde duo hęc יבח. posuit יכר. circundedit, quæ coniugantur sicuti defectiua pe nun, uel iod quod idem est. Si à iod incipiant. Et quauis secunda littera existente præter tsadi, dicuntur quiescentia, non deficientia, exceptis יכח. יכח. יכח. ut dictū est, de quorū inflexione statim dicemus.

Quamuis hæc uerba in omnibus sequantur

uerba de
 ficientia
 pe iod
 quo: sint
 & quo-
 modo in
 hec tan-
 tur.
 Deficien-
 tia pe
 iod eun-
 dem in-
 flecten-
 di modū
 sequuntur
 quo defi-
 ciētia pe
 nun.
 Verba à
 iod inci-
 piētia &
 habētia
 aliam lit-
 teram præ-
 ter tsadi
 dicuntur
 quiescen-
 tia, & nō
 deficientia.

nagasc, volui tamen tyronibus exemplum proponere huius verbi יצב, ut clarius dicta perspiciantur.

Coniugatio Kal. Stetit. יצב		
Fœmininum	Præterit. עָבַר	Masculinum
יָצְבָה		יָצַב
יָצְבַת		יָצְבַת
		יָצְבַתִּי
		יָצְבוּ
יָצְבַתְּנָן		יָצְבַתֶּם
		יָצְבוּ
Fœmininum	Particip. בְּיָצְבִי	Masculinum
יּוֹצְבָה		יּוֹצֵב
יּוֹצְבַת		יּוֹצְבִים
יּוֹצְבוֹת		
Futurum עָתִידִי stabo.		
Fœmininum		Masculinum
תִּצְבִּי		תִּצְבֵּךְ
תִּצְבִּי		תִּצְבֵּךְ
תִּצְבְּנָה		תִּצְבֵּנָה
תִּצְבְּנָה		תִּצְבֵּנָה
Imperatiuus עָוִי stabo.		
Fœmininum	Sta.	Masculinum
צְבִי		צֵב
צְבִי		צְבוּ

Infinit.

Infinit. פָּקוּד		
פָּצְבָה	פָּצְבַת stare.	פָּצְבַת
	פָּצְבַת	לָּפְצְבַת
<p><i>* initialis in imperativo, et infinitivo sine daghesc: nam daghesc forte nunquam ponitur in capite, ut libro primo diximus capite de daghesc forti.</i></p>		
Niphal.		
Fœmininum	Præteritum עָבַר	Masculinum
נָצְבָה		נָצַב
נָצְבַת		נָצְבַת
		נָצְבַתִּי
		נָצְבוּ
נָצְבַתְּנָן		נָצְבַתֶּם
		נָצְבוּ
Fœmininum	Benoni.	Masculinum
vel נָצְבָה		נָצַב
נָצְבַת		נָצְבִים
נָצְבוֹת		
Fœmininum	Futurum. עָתִידִי	Masculinum
תִּצְבִּי		תִּצְבֵּךְ
תִּצְבִּי		תִּצְבֵּךְ
תִּצְבְּנָה		תִּצְבֵּנָה
תִּצְבְּנָה		תִּצְבֵּנָה
Imperat		

Daghesc forte nunquam ponitur in capite.

Imperat. caret צו'י		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
הַיִּצְבִּי הַיִּצְבְּנָה		הַיִּצֵּב הַיִּצְבוּ
Infinit. פִּקוּר		
כִּהְיִצֵּב	בִּהְיִצֵּב מִהְיִצֵּב	לְהִיִּצֵּב לְהִיִּצְבוּ
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
פְּעוּל		
יִצְבֶּה יִצְבוֹת		יִצְבֶּה יִצְבוּתִים
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
Pihel. עִבֵּר		
יִצְבֶּה יִצְבֶּת יִצְבְּתוּן		יִצֵּב יִצְבֶּת יִצְבֶּתִי יִצְבוּ יִצְבֶּתֶם יִצְבֶּנוּ
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
Benoni.		
מִיִּצְבֶּה מִיִּצְבוֹת		מִיִּצֵּב מִיִּצְבוּתִים
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
עִתִּיד		
תִּיִּצְבִּי תִּיִּצֵּב		אִיִּצֵּב תִּיִּצֵּב יִיִּצֵּב
נִיִּצֵּב		

		נִיִּצֵּב תִּיִּצְבוּ יִיִּצְבוּ
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
צוּי		
יִצְבִּי יִצְבְּנָה		יִצֵּב יִצְבוּ
Infinit. פִּקוּר		
כִּיִּצֵּב	בִּיִּצֵּב מִיִּצֵּב	לְיִצֵּב לְיִצְבוּ
Puhal.		
Præteritum עִבֵּר		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
יִצְבֶּה יִצְבֶּת יִצְבְּתוּן		יִצֵּב יִצְבֶּת יִצְבֶּתִי יִצְבוּ יִצְבֶּתֶם יִצְבֶּנוּ
Participium. בִּינּוּנִי		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
יִצְבֶּה יִצְבוֹת		יִצֵּב יִצְבוּתִים
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
עִתִּיד		
תִּיִּצְבִּי תִּיִּצֵּב		אִיִּצֵּב תִּיִּצֵּב יִיִּצֵּב
נִיִּצֵּב		

<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>	
תִּצְבְּנָה		נִצְב	תִּצְבּוּ
תִּצְבְּנָה		יִצְבוּ	
Imperat. צוּ' caret.			
Infinitivus. מְקוֹר			
Cum litteris. ככלם vt supra. יצוב			
<i>Fæmininum</i>		פְּעוּל	<i>Masculinum</i>
מִצְבָּה		מִצְב	מִצְבִּים
מִצְבּוֹת			
Hiphil.			
<i>Fæmininum</i>		עָבַר	<i>Masculinum</i>
הִצְבָּה		הִצְב	הִצְבִּים
הִצְבָּת		הִצְבֹּת	הִצְבֹּתַי
		הִצְבּוּ	הִצְבּוּתְכֶם
הִצְבַּתְּ		הִצְבַּתְּ	הִצְבַּתְּ
		הִצְבַּתְּ	הִצְבַּתְּ
<i>Fæmininum</i>		בִּינוּנִי	<i>Masculinum</i>
מִצְבָּה		מִצְב	מִצְבִּים
מִצְבּוֹת			
<i>Fæmininum</i>			

Fecit stare vel conficit.

עָתִיד			
יִצְבּוּ	תִּצְבּוּ	אִצְב	<i>Mas.</i>
יִצְבּוּ	תִּצְבּוּ	נִצְב	<i>Fem.</i>
תִּצְבְּנָה	תִּצְבּוּ	תִּצְבּוּ	
		תִּצְבְּנָה	
צוּ' caret.			
	הִצְבּוּ	הִצְב	<i>Mas.</i>
	הִצְבְּנָה	הִצְבִּי	<i>Fem.</i>
מְקוֹר			
כִּהְצִיב	כִּהְצִיב	הִצְב	
	מִהְצִיב	הִצְב	
Hophhal. עָבַר			
הִצְבַּתִּי	הִצְבַּת	הִצְב	<i>Mas.</i>
הִצְבֹּנוּ	הִצְבַּתְּכֶם	הִצְבּוּ	<i>Fem.</i>
הִצְבַּתְּ	הִצְבַּתְּ	הִצְבָּה	
בִּינוּנִי			
	הִצְבִּים	הִצְב	<i>Mas.</i>
	הִצְבּוֹת	הִצְבָּה	<i>Fem.</i>
עָתִיד			
יִצְב	תִּצְב	אִצְב	<i>Mas.</i>
יִצְבוּ	תִּצְבוּ	נִצְב	<i>Fem.</i>
תִּצְבְּנָה	תִּצְבּוּ	תִּצְבּוּ	
		תִּצְבְּנָה	
מְקוֹר			
הִצְב	פְּעוּל Paul.		
	מִצְבִּים	מִצְב	<i>Mas.</i>
מִצְבּוֹת	מִצְבַּת	מִצְבָּה	<i>Fem.</i>
	vel		
Niphhal.			

Hithpael.		
Fœmininum	עָרַר	Masculinum
הִתְעַבְּרָה הִתְעַבְּרַת	Statuit se vel stetit vel constitutus est.	הִתְעַבְּרָה הִתְעַבְּרַת
הִתְעַבְּרָת הִתְעַבְּרַת		הִתְעַבְּרָה הִתְעַבְּרַת
Fœmininum	בִּינְיָה	Masculinum
מִתְעַבְּרָה מִתְעַבְּרַת		מִתְעַבְּרָה מִתְעַבְּרַת
Fœmininum	Futurum. עֲתִיד	Masculinum
תִּתְעַבְּרִי תִּתְעַבְּרִי		תִּתְעַבְּרִי תִּתְעַבְּרִי
תִּתְעַבְּרִי תִּתְעַבְּרִי		תִּתְעַבְּרִי תִּתְעַבְּרִי
Fœmininum	צוּי	Masculinum
תִּתְעַבְּרִי תִּתְעַבְּרִי		תִּתְעַבְּרִי תִּתְעַבְּרִי
Fœmininum	Infinitivus. כְּקוֹר	Masculinum
לְהִתְעַבְּרָה מִתְעַבְּרָה		לְהִתְעַבְּרָה מִתְעַבְּרָה

De defi-

De deficientibus pe lamed. Cap. XI.

Duo tantum modo verba עָרַר et בִּינְיָה sunt deficientia a lamed, hoc est incipientia à littera lamed, quæ est prima thematicis. Nam ita eam primam litteram amittunt, ac si essent deficientes. Quare illa sola ex incipientibus a lamed, inter deficientia computantur. Sed notandum primo hic, in hoc verbo עָרַר daghesc in secunda littera quæ est Koph, poni ad suppletendum defectum lamed, vide Gen. ^a ibi וְקָח אֶת חַמְצֵלֶה אֶת אֶתְּמֹלֶתֶי וְיִמְלֹךְ אֵלַי וְיִשְׁחַדְּמֵנִי וְיִמְלֹךְ אֵלַי וְיִשְׁחַדְּמֵנִי idest & accepit gladium, ut immolaret nempe filium suum. Aliquando ponitur sine daghesc propter frequentem eius usum; vide Num. ^b ibi וְיָבִיאוּ אֵלַי אֶת־הַבָּקָר אֲדָמָה וְיִשְׁחַדְּמוּ אֵלַי וְיִשְׁחַדְּמוּ אֵלַי idest. Et adducent ad te vaccam rufam. Et in Genes. ^c rursus ibi וְאֶקְחָה פֶתֶלֶם וְאֶקְחָה פֶתֶלֶם Et accipiam buccellam panis, vel (ut vulgata nostra habet) ponam buccellam panis, quod idem est. Notandum præterea, plerisque authores, huius verbi inflexionem, solum usque ad benoni Niphal passuisse, existimantes deinceps perfecte contingere, et æterum Lamorè, nec in piel, nec in hiphil inueniri opinatur, nec in hithpael, nisi passiuè. Pagninus ponit illius paradigma seu exemplum in pual, hophal, & hithpael,

Duo. Verba à lamed incipientia inter deficientia computantur.

^a Genes. 22. 10.

^b Num. 16. 2. ^c Cap. 18. 15.

non

non in piel, & hiphil, licet apud rabinos in omnibus coniugationibus inflecti possit, eius tamen uariatio perfecta esse debet.

Coniugatio Kal.		
Acceptit. לקח		
Fœmininum	Præterit. עָבַר	Masculinum
לָקַחְתִּי לָקַחְתְּ לָקַחְתְּ		לָקַח לָקַחְתָּ לָקַחְתְּ לָקַחְתִּי לָקַחְתְּ לָקַחְתְּ לָקַחְתְּ לָקַחְתְּ
<p><i>Præteritum, etiam inuenitur sine lamed, sed cum Kamets, ad differentiam imperatiui; לקח acceptit. Vide Ezech. a ibi לקחם id est tulit eos. Et hos. b licet aliqui hoc ultimum putent esse makor, vice imperatiui: de quo consule latus nouissimum thesaurum huius sanctæ linguæ verbo לקח. Sed de primo non est dubium, quin sit præteritum.</i></p>		
Fœmininum	Benoni.	Masculinum
לֹקַחְתִּי לֹקַחְתְּ		לֹקַח לֹקַחְתָּ

Præteritum sine lamed & kamets. Ezech. 17. 4. Hofea. 11. 3.

Fœmin.

Fœmininum	עָתִיד	Masculinum
תִּקְחִי תִּקְחִי תִּקְחִי תִּקְחִי		תִּקְחֶהָ תִּקְחֶהָ תִּקְחֶהָ תִּקְחֶהָ
Fœmininum	צוּי	Masculinum
תִּקְחִי תִּקְחֶהָ		תִּקְחֶהָ תִּקְחֶהָ
Fœmininum	vel	Masculinum
תִּקְחִי תִּקְחֶהָ		תִּקְחֶהָ תִּקְחֶהָ
	מְקוֹר אִו קַחַת	לְקוֹחַ
<p><i>In illo Genes. a וְלִקְחָתָּהּ & ad accipiendum, id est, ut accipias etiam mandragoras: existimant aliqui illud lamed esse radicale. Pagninus vero lib. 3. cap. 33. putat esse seruire de numero biclam. Ratio eius est, quia nunquam inuenitur makor cum he, vel tau in fine; quin prima radicalis sit cum chataph Kamets aut sceua, aut cbirik, aut pathach, existente secunda gutturali. Vnde cum Kamets lato, ut est in præcitato nunquam reperitur.</i></p>		

DD Hiphhal

* Gen. 30. 15. Makor sine infinitus nunquam inuenitur cum he vel tau in fine; quin prima radicalis sit cum chataph Kamets aut sceua aut pathach aut cbirik, existente secunda gutturali. Infinitiuus nunquam reperitur cum kamets lato.

Niphal. עבר		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
נלקחה נלקחת נלקחת		נלקח נלקחת נלקחת נלקחו נלקחתם נלקחנו
<p><i>Inuenitur</i> נלקח <i>idest captus est. In lib. Reg. a</i> נלקחם. <i>R. David ponit inflexionem defectiua.</i></p>		
נלקחתי	נלקחת	נלקח
Benoni.		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
נלקחה נלקחות		נלקח נלקחים
<i>Fœmininum</i> עתיד		<i>Masculinum</i>
תלקחי תלקח תלקחנה תלקחנה		תלקח תלקח תלקח תלקחו תלקחו

1. Reg. 4. 11. & 17.

Fœmin.

<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
הלקחי הלקחה	הלקחתי	הלקח הלקחת
<i>Fœmininum</i> קקור		<i>Masculinum</i>
לקוחה לקוחות	Vt perfecta.	לקוח לקוחים
Puhal. עבר		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
לקחה לקחת		לקח לקחת לקחתי לקחו לקחתם לקחנו
<p><i>Vide Esaiam a ibi פילקח עמי, idest quoniam captus est populus meus. Et in Gene. b ibi לקחת, i. sumptus fuisti, Et ibi לקחה ואת, i. sumpta est hæc.</i></p>		
Benoni.		
	לקחתי לקחות	לקח לקחה
עתיד		
תלקחי תלקח תלקחנה תלקחנה	תלקחתי תלקחו תלקחו	תלקח תלקח תלקחו תלקחו

Esa. 52. 5. Genef. 29. Genef. 2. 23.

DD 2

Imper-

Imperat. caret. צווי		
עתיך		
Hophhal. עבר		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
הקחה		הקה
הקחת		הקחת
		הקחתי
		הקחו
הקחתן		הקחתם
		הקחנו
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
בינוני		
הקחה		הקה
הקחות		הקחים
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
עתיך		
תקחי		תקה
תקח		תקה
		תקח
תקחנה		תקחו
תקחנה		תקחו
Imper.		

^a Genes.
18.4.
^b Esa. 49
24.

Geneseos ^a יקח נא מעט מים *accipiatur queso paululum aque*, & *in Esai.* ^b הִיקַח מִגְבוּר מִלְקוֹם *nunquid tolletur à forti captura, idest præda robusti.*

Imperat. צווי caret.		
Infinit. פקוד		
Tolli		הקה
Hithpael. עבר		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
התלקחה		התלקח
התלקחת		התלקחת
		התלקחתי
		התלקחו
התלקחתן		התלקחתם
		התלקחנו
בינוני		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
מתלקחה		מתלקח
מתלקחת		מתלקחים
מתלקחות		
<i>Vide formam hæc apud Exod.</i> ^a וַאֲשֶׁר מִתְלַקַּחַת <i>Et ignis se comprehendens, ubi nos habemus. Ignis, Et grando pariter ferebantur.</i>		
<i>Fæmininum</i>		<i>Masculinum</i>
עתיך		
תתלקחי		תתלקח
תתלקח		תתלקח
		תתלקח
תתלקחנה		תתלקחו
תתלקחנה		תתלקחו
DD 3 צווי		

^a Exod.
9.24.

Lib 3
cap. 1.
Littera
he cui in
motive
magna
occulta
tur.
Quiesce
tia Pe a
leph fe
re in om
nibus co
iugatio
nibus p
fecta sūt
In futu
ro pe a
leph ex
duob. a
lephim
fit vau.
Acciden
tales fu
turi pe
aleph ha
bēt cho
lem & i
secunda
verbi pa
thach
autifere,
quæ ad
ueniente
vau con
uersuo
mutant
in segol.

צווי	
התלקח התלקחה	התלקח התלקחי
מקור	התלקח

De quiescentibus Pe Aleph. Cap. XII.

Rimo notandum, verba נחם נחמין, id est quiescentia, ut libro precedenti diximus^a esse in quibus, aliqua ex נחם quiescit, hoc est, in quibus aliquando aliqua ex his litteris nō scribitur, vel non legitur; sed in motione longa suppressa, & occulta manet, ut קו pro וקו intellexit, ubi vau in Kamets occultatur. Aliquando vero quamvis scripta sit, non profertur; & hoc etiam dicitur quiescere, ut נחם id est reuelavit, ubi he non profertur.

Secundo notandum, quiescentia Pe Aleph omnino perfecta esse fere in omnibus coniugationibus, præterquā in futuro Kal, in quo aleph quiescit, & prima persona ex duabus alephim altera pe verbi, altera ex litteris פתח, unū tantum aleph constat. Et omnes illæ futuri accidentales, habent cholem, & in ain verbi Pathach

thach, aut t fere. Quæ puncta, accedente vau conuersuo, mutantur in segol, ut dictum est precedenti libro.^a

Tertio notandum, habere præterea huiusmodi verba alias punctorum mutationes, in niphthal, & hiphhil, & aleph cum sua accidentali scribi cum segol, ut in niphthal נאמר dictum est. In hiphhil נאמר; in hophhal vero facit נאמר pro נאמר. Vide tertiam gutturalium regulam, loco nuper citato: nam tota coniugatio quiescentium, pe aleph exemplum est, & paradigma illius regulæ. In cæteris sequuntur mutationes gutturalium.

Quarto notandum, ordinem tractandorum quiescentium hunc esse: primum quiescentium pe aleph: deinde Pe iod, deinde ain vau, quarto ain iod, quinto lamed aleph, sexto lamed he. Si quæ verba inveniuntur, quæ aliter quiescant, sequens quintus liber inter composita ad numerabit.

In tractandis Pe Aleph נאמר & נאמר, paradigma subijciemus, illius nempe נאמר quia frequentissime in scriptura occurrit; alterius nempe נאמר quia omnes grammatici eo utantur, ut exemplo quiescentium pe aleph, ita vero seorsum utriusque tradimus; ut unum alteri e regione positum comparemus.

Cap. 9.
regula 3
de gutta
ralibus.
verba pe
aleph in
niphthal
hiphil &
hophhal
habent
peculia
res pun
ctorum
mutatio
nes.
Ordo ge
scntiu.

Quiescentia Pe Aleph			
Coniugatio Kal.			
Præterit. עָכַר			
	Comedit		Dixit
masc.	אָכַל		אָמַר
foem.	אָכְלָה		אָמְרָה
masc.	אָכַלְתָּ		אָמַרְתָּ
foem.	אָכַלְתְּ		אָמַרְתְּ
com.	אָכַלְתִּי		אָמַרְתִּי
com.	אָכַלְוּ		אָמְרוּ
masc.	אָכַלְתֶּם		אָמַרְתֶּם
foem.	אָכַלְתֶּן		אָמַרְתֶּן
com.	אָכַלְנוּ		אָמַרְנוּ
	בִּינוּנִי		
	Comedens	Dicens	
masc.	אֹכֵל	אֹמֵר	
foem.	אֹכְלָה	אֹמְרָה	
	vel	vel	
	אֹכַלְתָּ	אֹמַרְתָּ	
masc.	אֹכְלִים	אֹמְרִים	
foem.	אֹכְלוֹת	אֹמְרוֹת	
	Comedentes	Dicentes	
	אֹכְלוֹת	אֹמְרוֹת	
	עָתִיד		
	Comedā	dicam	
com.	אֹכַל	אֹמַר	
masc.	תֹּאכַל	תֹּאמַר	
foem.	תֹּאכְלִי	תֹּאמְרִי	
masc.	יֹאכַל	יֹאמַר	
foem.	תֹּאכַלְתְּ	תֹּאמַרְתְּ	
com.	נֹאכַל	נֹאמַר	

masc.

masc.	תֹּאכַלְוּ	תֹּאמְרוּ	masc.
foem.	תֹּאכְלֶינָה	תֹּאמְרֶינָה	foem.
masc.	יֹאכַלְוּ	יֹאמְרוּ	masc.
foem.	תֹּאכְלֶינָה	תֹּאמְרֶינָה	foem.

Futurū
hoc reci-
pit tſere

accen-
tu di-
uiſuo i-
terueniē
te.

^a Prou.
1.21.
^b Job 3.

^{2.}
2. not.

Aleph
quibus-
dam ver-
bis non
quieſcit.
^c Mich.

2.12.

^d Genes.

42.24.
^e Esther

2.17.
Aleph i

vau mu-
tatur.

^f 2. Reg.

19.13.
Aleph

aliquan-
do ſub

motione
lōga oc-
cultatur

^g Prou.
1.10.

Primo notandum circa futurum; quod etiam recipit tſere hoc modo. אָמַר תֹּאמַר יֹאמַר. Id quod fit cum afficitur accentu diuiſuo, & ſoph passukes & athnahc, ut in Prou. ^a בְּעִיר אֲמַרְיָה תֹּאמַר. in ciuitate eloquia ſua dicet, vulgata in foribus portarum urbis fecit verba ſua dicens. Cum vau conuerſuo mutatur in ſegol, & dixit Aliquando manet immutatum pathach, ut in libr. Iob ^b וַעֲנֵב יֹאמַר & reſpondit Iob, & dixit.

Secundo notandum, in quibusdam verbis nō quieſcere aleph in hoc futuro; ut ab אָסַף Colligere, in Mich. ^c ibi אֲסֹף אֲסֹף יַעֲקֹב. Cōgregādo congregabo Iacob. Ab אָסַר ligauit, fit in futuro וַיֹּאסֶר ligabit, ut in Genes. ^d ab אָהַב dilexit וַיֹּאהֲב וַיֹּאהֲב & dilexit Rex, ut in li. Esther. ^e Mutatur aleph in vau, ut תֹּאמְרוּ dicetis, ut in libr. Reg. ^f & יֹאכְלוּ comedent. Aliquando deliteſcit aleph ſub motione longa cholem, ut ab אָבָה iſt eſt uoluit in Prouerbiorum. ^g ibi יִפְתּוֹךְ חֲמָאִים אֶל תְּבֵא בְנֵי אִם.

fili mi

fili mi, si pellexerint te peccatores, ne velis. Vbi
pro תאמא positum est. Occultatur etiam sub
ttere ut ואתר et permansit in Genes. a pro ואתר
Et in Jerem. b ibi ואתר cur abibis valde, a
verbo ואתר abyt. Sic ואתר diligam, in Prouer. c pro
אאתר, si prima radice exprimeretur. Occulta-
tur item sub kamets, ut ואתר idest et dolum ab
ואתר ut in Psalm. d ubi ואתר scirec ponitur pro
cholem, ac si diceret in futuro ואתר in for-
ma paragogica.

a Genes. 22.
 b Jerem. 2.36.
 c Prou. 8.16.
 d Psalm. 66.19.

mafc.	אכל Comede	אמר Dic	mafc.
foem.	אכלי	אמרי	foem.
mafc.	אכלו Coedite	אמרו Dicite	mafc.
foem.	אכלנה	אמורנה	foem.
	אכול Coedere	אמור dicere	
	אכול	באמור	
	באכול	כאמור	
	כאכול	לאמור	
	לאכול כאכול	פאמור	

Aleph
 quiescit
 sub fa-
 cta syne-
 resi dua-
 rum syl-
 labaru
 in vnam
 Lib. 8.
 cap. 20.

Pro אמור idest ad dicendum, facta synere-
si duarum syllabarum in unam, dicunt אמור et
quiescit, aleph sub ttere motione magna. Sic e-
tiam dicunt Rabini ואתר vult dicere, quod
latini dicunt idest, hoc est, vel id vales, unde la-
tius infra, in littera דל

Niphhal

Niphhal pass. Cap. XIII.

עִיר			
mafc.	נאכל Consumptus est.	נאמר Dicitur est.	mafc.
foem.	נאכלה	נאמרנה	foem.
mafc.	נאכלת	נאמרת	mafc.
foem.	נאכלתי	נאמרת	foem.
com.	נאכלתי	נאמרת	com.
com.	נאכלו	נאמרו	com.
mafc.	נאכלתם	נאמרתם	mafc.
foem.	נאכלתן	נאמרתן	foem.
com.	נאכלנו	נאמרנו	com.

Præteritum hoc cum duplici segol ob primam
gutturalem scribitur. Sic dicitur ואתר idest si-
cut dictum est. Vide Nume. a נאמר Congrega-
tus est, aut congregavit se. Interdum quiescit
aleph, ut in eodem lib. Num. b ibi ואתר hare-
des erunt, licet alij velint esse futurum. Vult
Quinquarborus tertiam singularem femi-
neam, et tertiam pluralis נאכלו נאכלה
habere sub aleph subscripta segol simplex, non
chateph segol, ne sequens sceua legatur, contra
canones grammaticos: nam ex duobus sceuam
in medio dictionis legitur ultimus, ut diximus

Guttura
 lis efficit
 ut præte-
 ritum hoc
 duplici
 segol scri-
 batur.
 a Nume.
 27.13.
 b Nume.
 23.30.
 c Libr. 1.
 cap. 14.
 versic. 2.
 quando.

נאכל Consumptus.	נאמר Dicitur.
------------------	---------------

נאכלה נאכלים נאכלות		נאמרה נאמרים נאמרות
עתידין		
אאכל תאכל תאכלי יאכל תאכל נאכל תאכלו תאכלנה יאכלו תאכלנה	Comedar.	אאמר תאמר תאמרי יאמר תאמר נאמר תאמרו תאמרנה יאמרו תאמרנה
Dicar.		

accidēta
lis in hoc
futuro
impe. &
infinito
habet tse
re.

Daghesco
compensa
tur motio
longa in li
tera que
gutturalem
precedit.
Ezech.
21.26.

Sic in toto futuro imperativo & infinito, accidēta lis habet tse re uocalem longam, ut suppleat nun characteristicum niphhal, quod per daghesco affici debeat, cuius gutturalis non est capax: ideo illud daghesco compensatur motione longa, in littera, que gutturalem precedit, ultima tamen cum accentu, ut apud Ezech. ibi תאנח ingemisce, uel sustine, in imperativo; & תאנח in futuro.

צווי

צווי		
האכל האכלי האכלו האכלנה	Comestus fis.	האמר האמרי האמרו האמרנה
Dicus fis.		
Iosue. cap. 22. ver. 19. והאחוזו		
מקור		
האכל בהאכל כהאכל להאכל מהאכל	Comedi	האמר בהאמר כהאמר להאמר מהאמר
Dici		
פעול		
אכול אכולה אכולים אכולות		אמור אמורה אמורים אמורות
Pihel. Cap. XIII.		
עבר		
אכל אכלה אכלת אכלת אכלתי אכלו		אמר אמרה אמרת אמרת אמרתי אמרו
אכלתם		

אכלתם אכלתן אכלנו		אמרתם אמרתן אמרנו
בינוני		
מאכל מאכלה או מאכלת מאכלים מאכלות		מאמר מאמרה או מאמרת מאמרים מאמרות

^a Job 35
12.

David kimchius Illud Job ^a ibi מלפניו i. docens nos; ad hoc Benoni refert: factumque ex כאלף in tegro, ab אלף docere. Qua quidem analogia, hebraei saepe utuntur, ut aleph hoc pacto occultent, id quod semel admonendum est, ne passim in conjugationibus horum quiescentium, inculcetur. Sic in futuro און אל en pro. און אור auribus percipiam, ואבדך & perdam te apud Ezechiel. ^b pro 16. תאור sic תאור pro תאור idest accingens, in lib. Regum ^c 2. Reg. 22. 40. ibi ותאורני pro ותאורני & accinxisti me.

Sunt & huiusmodi alia plura, praesertim in Benoni Hiphhil. Verum satis est haec adnotasse, ut iuxta analogiam hanc cetera, quae occurrerint facile reducantur.

עתיד

עתיד		
אאכל תאכל תאכלי יאכל תאכל נאכל תאכלו תאכלנה יאכלו תאכלנה		אאמר תאמר תאמרי יאמר תאמרו נאמר תאמרו תאמרנה יאמרו תאמרנה
צווי		
אכל אכלי אכלו אכלנה		אמר אמרי אמרו אמרנה
מקור		
אכל כאכל כאכלי לאכל מאכל		אמר כאמר כאמרי לאמר מאמר
עבר Biniam Puhal Hadagufc עבר		
אכל אכלה אכלת אכלת		אמר אמרה אמרת אמרת

אכלתי

אכלתם אכלתו אכלנו		אמרתם אמרתו אמרנו
	בִּינוּנִי	
מאכל מאכלה או מאכלת מאכלים מאכלות		מאמר מאמרה או מאמרת מאמרים מאמרות

^a Iob 35
12.

David kimchius Illud Iob ^a ibi מִלְּפָנָיו i. docens nos; ad hoc Benoni refert: factumque ex סִאֲרָה in tegro, ab אֵלֶּף docere. Qua quidem analogia, hebraei saepe utuntur, ut aleph hoc pacto occultent, id quod semel admonendum est, ne passim in coniugationibus horum quiescentium, inculcetur. Sic in futuro אֶזְעַן pro אֶזְעַן auribus percipiam, וְאֶבְדֶּךָ perdam te apud Ezechiel. ^b pro אֶזְעַן sic תִּזְעַר pro תִּזְעַר idest accingens, in lib. Regum ^c ibi ותִּזְעַרְנִי pro ותִּזְעַרְנִי accinxisti me.

^b cap. 28
16.
^c 2. Reg.
22. 40.

Sunt & huiusmodi alia plura, praesertim in Benoni Hiphhil. Verum satis est: haec adnotasse, ut iuxta analogiam hanc cetera, quae occurrerint facile reducantur.

עֲתִיד

	עֲתִיד	
אכל תאכל את אכלי אכל תאכל נאכל תאכלו תאכלנה יאכלו תאכלנה		אמר תאמר תאמרי יאמר תאמרו נאמר תאמרו תאמרנה יאמרו תאמרנה
	צווי	
אכל אכלי אכלו אכלנה		אמר אמרי אמרו אמרנה
	מקור	
אכל באכל נאכל לאכל מאכל		אמר באמר נאמר לאמר מאמר
	עֲבָרָה Biniam Puhahadagufc	
אכל אכלה אכלת אכלת		אמר אמרה אמרת אמרת

אֶכְלֵנִי

אֶכְלֵתִי אָפְלוּ אֶכְלֵתֶם אֶכְלֵתוּ אָפְלֵנוּ		אָמַרְתִּי אָמְרוּ אָמַרְתֶּם אָמַרְתֶּן אָמְרֵנוּ
בִּינוּנִי		
אָכַל אָכְלָה אָכְלִים אָכְלוּ		אָמַר אָמְרָה אָמְרִים אָמְרוּ
עֲתִיד		
אֶאֱכַל תֹּאכַל תֹּאכְלִי יֹאכַל תֹּאכְלוּ נֹאכַל תֹּאכְלוּ יֹאכְלוּ תֹּאכְלֶנָּה		אֶאֱמַר תֹּאמַר תֹּאמְרִי יֹאמַר תֹּאמְרוּ נֹאמַר תֹּאמְרוּ תֹּאמְרֶנָּה יֹאמְרוּ תֹּאמְרֶנָּה
Non extat. צווי		
אָכַל	מְקוֹר	אָמַר
מֵאֱכַל מֵאֲכַלָּה מֵאֲכָלִים מֵאֲכָלוּ	פְּעוּל	מֵאֱמַר מֵאֲמָרָה מֵאֲמָרִים מֵאֲמָרוּ
Binian		

Tota cum chateph segol, ob guttural-lem aleph.

עֵבֶר

Come- dere fecit		Dicere fecit.	
הֶאֱכִיל הֶאֱכִילָה הֶאֱכִילֶת הֶאֱכִילֶתִי הֶאֱכִילוּ הֶאֱכִילְתֶּם הֶאֱכִילְתֶּן הֶאֱכִילוּ		הֶאֱמַר הֶאֱמַרָה הֶאֱמַרְתֶּם הֶאֱמַרְתֶּן הֶאֱמַרְתִּי הֶאֱמַרוּ הֶאֱמַרְתֶּם הֶאֱמַרְתֶּן הֶאֱמַרְנוּ	
בִּינוּנִי			
מֵאֱכִיל מֵאֲכִילָה מֵאֲכִילִים מֵאֲכִילוּ		מֵאֱמַר מֵאֲמַרָה מֵאֲמַרִים מֵאֲמַרוּ	
עֲתִיד			
אֶאֱכִיל תֹּאכִיל תֹּאכִילִי יֹאכִיל		אֶאֱמַר תֹּאמַר תֹּאמַרִי יֹאמַר	
		EE	תֹּאכִיל

תֹּאכֵל	תֹּאמֵר
נֹאכֵל	נֹאמֵר
תֹּאכִלוּ	תֹּאמְרוּ
תֹּאכְלֶנָּה	תֹּאמְרֶנָּה
יֹאכִלוּ	יֹאמְרוּ
תֹּאכְלֶנָּה	תֹּאמְרֶנָּה

Acciden-
tales om-
nes futu-
ri et cū
vau sub-
scribun-
tur.
Aleph in
kamets
& pa-
thach oc-
cultatur
1. Reg.
15.6.
Hof. 11.
4.
Jerem.
46.8.
4 Nehe.
13.13.
e Nume.
11.25.
1. Reg.
15.6.
Iob 32.
12.
Eesai. 13.
20.
Iob 31.
26.

David Chimki in suo michlol aliam formam ponit, ut accidentales omnes תֹּאכֵל subscribantur cum cholem; quia aleph in iod, & postea iod in vau, mutatur. Occultatur itaque aleph in cholem, in tsere, & in kamets, aut pathach. Ex תֹּאכֵל perijt in hoc futuro hiphhil, pro תֹּאמֵר inuenitur et in paragogico תֹּאמֵר perdam, vide in libris Regum^a וְכִי אָסַף אֶתְּךָ addidit אֶתְּךָ et ab אָכַל comedere תֹּאכֵל Hof.^b licet quidam putent hoc esse nomen, vide apud Jerem.^c ibi sic ab אָצַר recondere וְאֶצַּרתי & praefeci thesauris, aut recondere feci, vide Nehemiam.^d Quiescit, aut occultatur aleph sub Kamets, ut וַיִּצַּל el וַיִּצַּל se posuit, ubi exprimitur aleph in libris Numer.^e וַיִּרְבֵּי pro וַיִּצַּרתי & insidiari fecit, vide in libr. Reg. וַיִּצַּרתי aurib. audia Iob⁸ & sub pathach וַיִּהְיֶה tentoria fi- get, ab וַיִּהְיֶה vide Esai.^b ut differat ab וַיִּהְיֶה splen- debit. Iobⁱ Aliqui hoc putant esse de Pihel ha- dagusch

dagusch. Subtsere, ut מֹאזִין pro מֹאזִין in Benoni, Pro- uer.^a Huc referunt quidam illud Iob^b מִלִּפְנֵי pro^a Prou. 17.4. idest qui docet nos, vide thes.^c quem nos Iob 35 cum Kimki Benoni secunda esse diximus ibi- dem. 11. Colū. 113.

צוּי		
הֹאכֵל		הֹאמֵר
הֹאכִילי		הֹאמְרִי
הֹאכִילוּ		הֹאמְרוּ
הֹאכְלֶנָּה		הֹאמְרֶנָּה
מְקוֹר		
הֹאכֵל		הֹאמֵר
מִהֹאכֵל		מִהֹאמֵר
מִהֹאכִיל		מִהֹאמֵר
מִהֹאכִילוּ		מִהֹאמֵר
Binian hophhal. עֲבֵר		
הֹאכֵל		הֹאמֵר
הֹאכְלָה		הֹאמְרָה
הֹאכְלֹת		הֹאמְרוֹת
הֹאכְלֹתֵי		הֹאמְרוֹתֵי
EE 2 הֹאכִלוּ		

האכלו		האמרו
האכלתם		האמרתם
האכלתן		האמרתן
האכלנו		האמרנו

Puncta i hac passiva sua trā mutant.

Sic in tota passiva hac, & à quavis alia gutturis littera verbum inceperit, transmutantur puncta, in prima Kamets, in secunda chat eph Kamets.

בינוני

האכל		האמר
האכלה		האמרה
האכלים		האמרים
האכלות		האמרות

עתיד

אאכל		אאמר
תאכל		תאמר
תאכלי		תאמרי
יאכל		יאמר
תאכל		תאמר
נאכל		נאמר
תאכלו		תאמרו
תאכלנה		תאמרנה
יאכלו		יאמרו
תאכלנה		תאמרנה

Imperat. צו"י Caret.

האכל	מקור	האמר
		כהאכל

כהאכל		כהאמר
כהאכל		כהאמר
להאכל		להאמר
מהאכל		מהאמר

פעול

מאכל		מאמר
מאכלה		מאמרה
מאכלים		מאמרים
מאכלות		מאמרות

Binian hitpahel. Cap. XVI.

התאכל		התאמר
התאכלה		התאמרה
התאכלת		התאמרת
התאכלת		התאמרת
התאכלתי		התאמרתי
התאכלו		התאמרו
התאכלתם		התאמרתם
התאכלתן		התאמרתן
התאכלנו		התאמרנו

בינוני

מתאכל		מתאמר
מתאכלה		מתאמרה
מתאכלים		מתאמרים
מתאכלות		מתאמרות

עתיד

מתאכל		מתאמר
תתאכל		תתאמר
תתאכלי		תתאמרי
יתאכל		יתאמר
תתאכל		תתאמר
נתאכל		נתאמר
תתאכלו		תתאמרו
תתאכלנה		תתאמרנה
יתאכלו		יתאמרו
תתאכלנה		תתאמרנה

התאכל		התאמר
יִתְאָכַל		תֹּאמַר
תִּתְאָכַל		תִּתְאָמַר
וַתִּתְאָכַל		וַתִּתְאָמַר
הִתְאָכְלוּ		הִתְאָמְרוּ
הִתְאָכְלוּ נָה		הִתְאָמְרוּ נָה
יִתְאָכְלוּ		יִתְאָמְרוּ
הִתְאָכְלוּ נָה		הִתְאָמְרוּ נָה
מקור		
התאכל		התאמר
יִתְאָכַל		תֹּאמַר
תִּתְאָכַל		תִּתְאָמַר
וַתִּתְאָכַל		וַתִּתְאָמַר
הִתְאָכְלוּ		הִתְאָמְרוּ
הִתְאָכְלוּ נָה		הִתְאָמְרוּ נָה

Quiescētia pe iod perfecta sūt in prae terito & benoni duobus exceptis.

De quiescentibus Pe Iod. Cap. XVII.

Quiescētia Pe Iod, perfecta sunt in prae terito, & Benoni: sicut cetera imperfecta, prae ter duo ⁷⁷ id est descendat ut in lib.

in libr. Iudic. a quod in prae terito K at abijcit iod absque ullo indice, pro ⁷⁷. Aliud verbum est קצף effudit. In tertia pluralis וקצפו effunderunt cum nun paragogico pro וקצפו: ut in Esai. b

Iudic. 19.11. Esai. 16. 16.

Præterea nota, hac verba à futuro, & deinde, dimittere iod, & compensari cum t sere sub li teris ethan, Non autem cum daghesc.

Quiescētia iod in futuro & de inde dimittant iod compositum cum t sere. i niphil & hiphil iod transit i va. In quo consistat tota quiescētia iod imperfectio.

In Niphat vero, Hiphil, & hophpal, iod transit in va, aut mobile quod proferatur, ut וישב, aut quiescens, quod non audiat, ut וישב ubi va quiescit, & hac mutatione facta variantur perfecte sicut in ceteris conjugationibus.

Et hoc valde nota, quia in hoc consistit quasi tota horum verborum imperfectio.

Ponemus igitur verbum ושב sedit, quod non habet aliquam gutturalem, ut memoria facile, & percipi, & teneri possit.

EE 4

Binian

Genes. sanguisugæ dicitur filia affer affer. Et in Genesi
 Genes. דַּמִּיכִי לִיבֵרוֹס. da miki liberos.
 Infinit. Infinitus aliquando habet formam perfe-
 hu' co- Et am, sicut in Genesi וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל מִצְרָיִם
 negatio descendendo des-
 nisq; all- Cendimus. Cum amittit iod habet tau in fine
 quando & precedit duplex segol, וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל. Sed presenti
 43. 19. guntur ali, patbach, ut clarior & facilius sit pro-
 Infinit. nunciatio, ut וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל scire. Ad huius analogiam fit
 Genes. וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est ad ululandum, ut in lib. Reg. 1. אֵלֶּיךָ
 1. Reg. וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל aut וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל. lib. Reg. 1. אֵלֶּיךָ
 4. 19. וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל. lib. Reg. 1. אֵלֶּיךָ
 Iod futu- Coniugatio Niphal.

נוֹשֵׁב	נוֹשְׁבָה
נוֹשְׁבוּ	נוֹשְׁבוֹת
נוֹשְׁבִים	נוֹשְׁבוֹת
נוֹשְׁבוֹת	נוֹשְׁבוֹת

In hoc praterito iod mutatum est in vau cum cholem, ex וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל, gignere וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est qui natus est ei, ut in Genes. a sic וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est congregatus est, ut in libr. Numer., inuenitur cum t se- re, in quo quiescit iod, ut וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל inde Esai. 1. ubi וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל. ex candescentes, ubi vulgata ait qui consolamini. Potest. n. deduci, à וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל consolari sed

raro

raro inuenitur hac forma. Quiescit quoque vau in sciurek, & cum daghesc in secunda radicali, ut וַיֵּרֶד à quo וַיֵּרֶד nati sunt.

Vau q̄ef
 cit i sci-
 rek & cū
 daghesc
 in secun-
 da radi-
 cis.
 a Parali,
 3. 5.

נוֹשֵׁב	עָתִיד	בֵּינֹנִי
נוֹשְׁבוּ	נוֹשֵׁב	נוֹשֵׁב
נוֹשְׁבָה	נוֹשְׁבָה	נוֹשְׁבָה
נוֹשְׁבוּ	נוֹשְׁבִים	נוֹשְׁבִים
נוֹשְׁבוֹת	נוֹשְׁבָה	נוֹשְׁבוֹת

In hoc futuro prima littera ethan subscribitur cum segol, cetera cum chirik. In scriptura ta- men, nunquam reperitur prima persona futuri huius coniugationis in singulari quæ habeat Aleph cum segol subscriptum, sed bene semper cum chirik, ut in Ezechiel. b ibi וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל similiter in Iob וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est nascetur in eo, & וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est saluus ero à וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est saluauit, ut in Psalm. c וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל tamen omnium grammaticorum obtinuit, ut aleph cum segol subscriberetur.

Vau quod quiescebat sub cholem in praterito, & Benoni, à futuro, & deinceps fit consonans, et habet daghesc in meditullio, quia amissum est nun characteristicum niphal. Reperitur etiam cum suo Iod mobili, וַיֵּרֶד יִשְׂרָאֵל id est & expectauit, ut in Gen.

Littere
 acciden-
 tales hu-
 ius futu-
 ri cū chi-
 rik exce-
 pta pri-
 ma quæ
 cum fe-
 gol sub-
 scribitur
 b Ezech.
 20. 5.
 c Iob 3. 3
 vau alias
 quiescēs
 in præ-
 terito & be-
 noni à
 futuro
 & deinceps
 fit
 cōsonās
 & hēt da-
 ghesc in
 medio.

Genes. 8.11.

in Genes.^a licet vulgo credatur esse Hitbapahel, ut alia, quae retinent iod.

בהושב	צווי
כ ל מ	הושב
פעול	הושבי
שוב	הושבו
שוכה	הושבנה
שובים	מקור
שובות	הושב

Binian Pihel. Cap: XVIII

שב	שב
שבתם	שבה
שבתן	שבת
שבנו	שבת
	שבתי

Perfecta est cum suo Puhel, quoniam daghesc non patitur ante se quiescentem, neque expressam, neque delitescem in longa uocali sine accentu.

עחיד	בינוני
אישב	מישב
תישב	מישבה
תישבי	מישבים
יישב	מישבות
תישב	

נישב

Hac conjugatio est perfecta cum sua passiva.

Daghesc non patitur ante se quiescentem neque expressam nec absconditam

ישבי	נישב
ישבו	תישבו
ישבנה	תישבנה
מקור	יישבו
ישב	תישבנה
בישב	צווי
כ ל מישב	ישב

Poteris efficere in toto Pihel sere in secunda & pathach in ngain, ut ידע. & inde formare omnia tempora כידע in Benoni אידע in futuro, & c. unde Nabum.^a ויבשהו idest & arefecit eu; ne duo iodim ueniant, pro ויישרם sic ויישרם pro וייחל idest direxitque eos. b וייחל pro וייחל expectauit, ut in Genes.^c

Binian Puhel.

עבר

ישבו	ישב
שבתם	שבה
שבתן	שבת
שבנו	שבת
	שבתי

Pro

^aNaum. 1.4. ^b2. Paral. li. 32. 30 ^cGenes. 8.10.

Zacch.
10.6.

eos Zach.^a Principium habet ex שׁ=שׁ huius ordinis, & inflexionem, seu terminandi modum ex שׁוב de quiescentibus Ain, et ירעתי pro הורעתה ex hiphil in fine, & pihel in principio. Sed de his compositionibus inferius loco suo agendum erit.

בינוני

מושיבים	מושיבה
מושיבות	

b 1. Para
li. 12. 2.

Inuenitur מימינים dextra iacentes, in lib. Paralip.^b Sed hoc Aramaeorum וsum sapit.

עתיד

c psalm.
116.6.

נושיב	אושיב
תושיבו	תושב
יושיבו	תושיבי
תושבתה	יושיב
	תושב

d Esa. 52
5.

Tfere huius futuri aut chirek accedente uau conuersio conuertitur in segol. Gutturale ultima existente ultima vocalis erit pathach

Seruat in hoc futuro he, symbolum הפעיל, ut in Psalm. יושיעו pro יהושיעו idest seruabit, saluum faciet, & ילילו pro יהלילו idest ululare facient, in Esai.^d

Ultima vocalis semper est chirek, aut tfere, & accedente uau Hippubc, hoc est conuersio, conuertitur in segol, ut saepe notatum est in omnibus temporibus desinentibus in tfere cuiusque coniugationis. At si ultima est gutturalis, aut

resc,

resc, erit ultima vocalis pathach, ut ירעו & ירעהו idest & reliquum fecit, ut in lib. Ruth.^a איר idest reliquus, aut residuus fuit, huius analogiam seruat illud in libr. Iob אל תוסף idest ne addas. Inuenitur autem semel אל תוסף & legitur alto sphe, ut in Proverb.^c

צווי

הושבו	הושבי
הושבתה	

פקוד

בהושב	הושבאו
כלם	הושב

Habet à fine additum iod paragogicum, siue redundans, ut להושבי idest ad collocandum ut in Psalm.^d

Hophhal. עבר

הושבו	הושב
הושבתם	הושבה
הושבתן	הושבת
הושבתו	הושבת
	הושבתי

Symbolum huius coniugationis est he, et iod mutatur in uau sciurek, uide i Esa. הורד שאול idest descendere coacta est, sine demersa est, in infernum superbia tua. Vulga. detracta

FF 2 est ad

a Ruth
2.14.
b Iob 40.
27.
c Proverb.
30.6.

d Psalm.
113.8.

Symbolum huius coniugationis.
e Esa. 14.
11.

מקור	צוי
התישב	התישב
בהתישב	התישבי
כהתישב	התישבו
ם	התישבה

Hucusque de quiescentibus in prima, nunc de quiescentibus in secunda dicendum est. Quae dicuntur quiescentia Ain uau, uel iod, et eandem sequuntur uariandi rationem.

De Quiescentibus A in uau, siue iod.
Cap. XXII.

Quiescētia ain uau seu iod uariantur ut pe iod In pręterito iod aut uau absconduntur in kamets & tsere & cholē. Triplex forma horum quiescētium. **Q**uiescētia ain uau, aut iod eodem modo uariantur, & in praterito iod, aut uau abscondi solent in Kamets, tsere, & cholem; ut קם surrexit, pro קים & hoc pro קים. Quae habent tsere ut מת mortuus est pro מות, sicut חפץ uoluit. Quae habent holem ut טוב bonus, uel pulcher fuit, & אור illuxit. Et quae habent tertio loco he, aut aleph; haec uariantur sicut & quiescentia he, aut aleph, de quibus suo loco. Forma itaque horum quiescētium erit triplex, in Kamets, tsere, & cholem. Duo priora puncta statim transeunt in pathach, nisi in tertiis personis, et in toto benoni in quibus ma-
nent

Quiescētia ain uau seu iod uariantur ut pe iod In pręterito iod aut uau absconduntur in kamets & tsere & cholē. Triplex forma horum quiescētium.

nēt immutata, ut in paradigmate patebit. **בְּבִנְתָּ** kamets & tsere transeūt in pathach nisi in tertiis personis in quibus manent inuaria-
ra. **בְּבִנְתָּ** cum accētū in priori, sic **כֵּת מִתָּה מְתִי מְתוּ מִתָּה** Cholem uero in uariatum est in omnibus personis, ut **אֹר** si in tertiis personis in quibus manent inuaria-
ra. **אֹרְתָ אֹרְתִי אֹרוּ אֹרְתָ** illuxit.

Benoni eandem formam habet cum praterito; sed per totum seruat Kamets **בְּבִנְתָּ** quare solo iudicio ex contextu adhibito, uertendum erit; aut pro praterito, aut pro participio, ut in Psal. ^a **הָשֵׁם עָבִים רְכֹבוּ** ponens nubes currum suum. **Vulgata** optime dixit: qui ponis nubes ascensum tuum, quo loco tempus praesens posuit, pro participio illud representari solens. Atque ideo pro participio exponenda est uox **הָשֵׁם**. Sic etiam in Esa. ^b cum tsere, ut **צֹלֵבִיךָ בִּי מִתְּתִיךָ וְלֹא תִחְיֶה**. Impera de domo tua, quia morieris tu, & non uiues. **Vulgata**: dispone domui tuae, quoniam morieris, & non uiues. Quo loco posuit futurum pro participio **מִתְּתִיךָ**, quod fieri potest iuxta superius tradita. ^c Reperitur quoque in Psalmis cum cholem, ut in Psal. ^c **טַעֲמוּ וְרִאוּ כִּי טוֹב יְהוָה** gustate, & uidete, quoniam bonus dominus. Quamuis possit recte dici, haec habentia tsere et cholē esse nomina toarim, cū a participio minime differāt, nec participia a toarim, ut apud Hier. ^d **עַל מֵת** super mortuum, & in Deuter. ^e **הַמֵּת** id est defuncti, et illud **מֵת** Esai. ^f

kamets & tsere transeūt in pathach nisi in tertiis personis in quibus manent inuaria-
ra. Cholem in oib. personis manet inuariatum. Benoni eandem formam seruat cum pręterito. ^a Psalm. 104.3. Tempus praesens pro participio. ^b Esa. 38.1. ^c Lib. 3. c. 3. sub fine. Futurū pro participio. ^d Psalm. 34.9. Nomina toarim sunt

FF 4 Quod

hęc. Hier. 16.7. f Deuter. 25.6. & Esai. 38.1.

* Colū. 1361. Acciden- tales fu- gunt ha- bent sub se. Ka- mets in secunda motione seu voca- li vau sci- rek aut cholem. Deute. 36.6. Deute. 17.14. Aliqua- mets cha- teph po- nitur pro vau.

Quod diximus esse participium; etiam pro toar accipitur; vide nouissimū thesaurum verbo כות. Littera futuri et han, habent sub se kamets, in se- cunda vero motione ubi locatur accentus est sciurek, aut aliquando cholem, praesertim cum habent accentum distinguente. וְהָיָה רְאוּבֵן וְאֵל יִמֹת. Viat Rubem, & non moriatur. in Deut. Ali- quando habet iod cum chirek, sed raro, וְהָיָה יוֹד.

Pro cholem, & vau ponitur aliquando Ka- mets chateph, & quamuis solum ponatur Ka- mets, illud pfertur, ut chateph kamets. Et fit hac conuersio cum accedit vau conuersiuum, aut de- ctio monosyllaba, siue habens accentum in penult- tima, ut וְיָרָא הָעֶבֶר לְקַרְאָתוֹ. idest & concurrat ser- uus obuiam. Vulgata, & occurrit ei seruus; ubi ponitur kamets, & legi debet, ut chateph Ka- mets. Nam thema est וְיָרָא pro occurrere, & debe- bat dicere וְיָרָא & ob praedictam regulam; dice- mus וְיָרָא licet alij verbū illud ad aliud thema referant iuxta illud Genes. vide etiam ibid. e- ibi וְיָרָא pro וְיָקִים et surrexit; et וְיָרָא מוֹאָב idque pro וְיָקִים Numer. & anxius fuit Moab, quo loco nostra Vulgata habet: & impetum eius ferre non possent.

Imperatiuus, & infinitiuus regulariter for- mantur

* Genes. 24.19. * Genes. 4.8. * Nume. 22.3.

mantur à futuro, habentque communiter sciu- rech, aut cholem: aliquando chirek. Sed hoc in paucis, prater וְיָרָא idest ponere. & intelligere & וְיָרָא Iudicare. Littera כְּבִלִים quorū beth et caph cum sceua: lamed cum Kamets et mem cū Ki rek. Niphhal in suo characteristico nun, habet Kamets in tertijs personis, in alijs personis sceua. Secundo loco est cholem, ut ex para- digmate liquebit. נִכּוֹן נִכּוֹן נִכּוֹן Cum incipit uerbum à gutturali, nun habet tsere apud Zach. a ibi וְהָיָה כִּי יֵצֵא מִמֶּעוֹן קִדְשׁוֹ idest contice- sce omnis caro, à conspectu domini, quoniam excitatus est de domicilio sancto suo; aut san- ctitatis suae. Vulgata habet; Sileat omnis ca- ro à facie domini, quia consurrexit de habita- culo sancto suo, loco excitatus, recte posuit surrexit; qui enim excitatur, surgit. Et quoniam secunda est gutturalis, ideo nun sub- scribitur cum tsere.

Littera וְיָרָא habent subscriptas vocales, ut in perfectis, nam aleph habet segol, cetera chirek. Si prior verbi sit gutturalis omnes habent tsere.

Quia

bent aleph cum segol, et relique cum chirek.

Impera- tiuus & infiniti- uus à fu- turo for- mantur. Biclām- cum sce- ua la- med cū kamets. mem. cū chirek. Chara- cteristi- cum nū habet kamets in tertijs in reli- quis per- sonis sce- ua, & se- cundo loco cho- lem. Guttura- lis ī prin- cipio fa- cit ut nū cum tse- re sub- scriba- tur. Zacha. 3.13. Acciden- tales ha-

Daghefc
iunctio
cum chi
rek facit
tfere &
ideo ubi
daghefc
non po-
nitur ob
guttura-
lem fit fi
milis co
iunctio
puncto-
rum.
Hier.
6.22.
Ezech.
29.7.
Esai.
25.7.

Quia punctum, quod daghefc debebat efficere, adiunctum puncto, chirek, efficit tfere, & sic suppletur defectus nun motione loga, quod daghefc supplere debebat, ut in Hier. וְגוֹי גָדוֹל יַעֲזוּר מִיְרֵכְתִי. ^a וְגוֹי גָדוֹל יַעֲזוּר מִיְרֵכְתִי. ^a אֲרָץ, idest, & gens magna excitabitur à lateribus terra. Et i Ezech. בְּתַשְׁסִּים בְּךָ בְּכַפְךָ תְרוּץ. ^b Cum apprehenderint illi te manu confrigeris. Cetera formabis, ut in perfectis, si aliqua mutatio litteræ, puncti, accentusue notanda inter coniugandum occurrerit, ea peculiariter aduertenda erit. Hic tantum communes canones proposuimus. Pahul suum obtinet vau sciurek, ad formam בְּקוּר. Sed non est de radice; appellatur tamen vau הַמְשִׁיךְ idest protrahens. Alia habent cholem ut לוֹט idest opertus. Vide Esai. ^c

Paradigma coniugationis Kal.
Cap. XXIII.

בְּנוּ		בְּנוּ
בְּנֵיכֶם		בְּנֵיכֶם
בְּנֵיכֶן		בְּנֵיכֶן
בְּנוּ אֵו		בְּנֵי אֵו
בְּנֵינוּ		בְּנֵינוּ

Quia litteræ אהוי facile commutantur inter se, hinc est ut pro קָאם dicant קָאם posito aleph loco טָאם ut קָאם טָאם. Et surget tumultus in populo

pulo tuo, in Hof. ^a Sic etiam in persona tertia fœminina singulari, ut patet apud Zach. וְרֵאמָה וְיִשְׁכָּה. ^b וְיִשְׁכָּה, idest & sublimis erit, & exaltata Ierusalem, ubi רֵאמָה pro רֵמָה, אֶרְמָה idest exaltauit.

Hac tertia persona fœminina, loco Kamets ultimi, habet segol, וְלֵנָה & morabitur, apud Zach. ^c habet semper accentum in prima: & fœmineam Benoni, habet accentum in ultima, & nullo alio distinguuntur.

Secunda pluralis בְּנֵיכֶם aliquando habet chirek loco patbach וּפְשָׁתֶיךָ, & dilatabimini pro וּפְשָׁתֶיךָ à thema בּוּשׁ dilatauit. Vide Malac. ^d

בְּנוֹנִי		
בְּנֵיכֶם		בְּנוֹ
בְּנֵיכֶן		בְּנֵיכֶן

Fœminina singularis cum accentu in ultima, ut differat à fœminina prateriti. Quæ habent tfere, aut cholem potius nomina censentur, quam participia.

עֲתִיד		
יָבוּן		אָבוּן
תָּבוּן		תָּבוּן
נָבוּן		נָבוּנִי

תְּבוּנָה

^a Hof. 10.14.
^b Zach. 14.10.
Tertia p
sona fœ
mi. hui
præteri
ti, loco
kamets
ultimi
habet ie
gol & ac
centum
in prima
licet fœ
minina
partici
pij hæat
illum in
ultima.
^c Zach. 5.4.
^d Malac. 4.1.
Fœmini
na singu
la. huius
partici
pij cum
accentu
in vlti
ma.

Gutturali in vltimo loco existente pathach loco cholem ponitur, & idem si vltima sit resc.
 * Ezech. 32.2.
 b 4. Reg. 17.1.
 c Job 31.5.

יבנו	תבונה	תבונה	תבונה
<p><i>Si quando vltima habeat pathach loco cholem, aut loco chataph, illud erit, quia vltima est gutturalis, vel resc, ut ותנה וְ educes Ezech.^a ויצר וְ obsedit, ut in lib. Reg.^b ad Euphoniā cum duplici pathach ותחש וְ properavit Iob.^c</i></p>			
בנו	בונה	בון	בון
		vel בין	בוני
מקור			
כבון	לבון	בון	בון
	מבון	vel בין	בבון
<p><i>Recipit aleph in principio וְ trituro Efa.^d וְ he paragogicum וְ confringendo. Efa.^e</i></p>			
Niphhal. עבר			
נבנו	נבנותם	נבון	נבונה
	נבונתו	נבונות	נבונות
	נבונותו	נבונותי	נבונותי
בינוני			

d Efa. 28.
 e Efa. 24.19.

בינוני			
נבונים	נבונות	נבון	נבונה
<p><i>Adsumunt pro cholem sciurec; & pro illo aliquando Kibbutz à נבון enim fit נבונים pplexi, ut in Exod.^a ונבון נבון וְ peritū rei in regimine, ut in lib. Reg.^b Feminina terminatio in tau, Kimius in Miclol notavit inueniri, ut in libr. Reg.^c seruato kamets נבוצת dispersum scilicet bellum, & ponitur accentus in proxima: ideo seruat kamets.</i></p>			
עתיד			
נבון	תבוננו	נבון	תבונתו
	תבוננה	תבונני	תבוננה
	יבנו	יבון	תבוננו
	תבוננה		
צוי			
הבנו	הבוננה	הבון	הבונני
מקור			
כלם		הבון	בהבון
פעול			
בונים	בונות	בון	בונה
Pihel.			

Istud participium aliquando pro cholem recipit sciurek, & pro sciurek aliquando kibbutz.
 a Exod. 14.3.
 b 1. Reg. 16.18.
 c 2. Reg. 18.8.

Chirek & daghefc mutatur in facta actiua & passiua in cholē

D formam Pihel dicendum esset בן, quia uero coniugatio hac tota daghesciata est, & uau dū quiescit non admittit daghesc, ideo nun, ultima littera radicalis geminatur, & sic formatur בון. Et habet significationem actiua atque passiuam, more uerborum communium latinorum uicem habens pihel & pual.

Appellatur uero à quibusdam בון בון קרבן idest coniugatio quadrata. Dicitur etiam בועל à forma, ut existimat Elias Leuita Germanus doctissimus sui temporis, quem alij sequuntur. Vide tamen quæ Pagninus scribit.

Hoc tantum scire opus est, reperiri uerba in hac forma, quæ non sunt de quiescentibus, et tamen eandem uariandirationem habent. Qua de causa hanc, quam dicunt. pohel, ad secundam superius retulimus solum quaternarium coniugationum numerum constituentem. Habent itaque quiescentia huius ordinis in Pihel, formam בועל ut בון & בון & sic omnia alia.

Aliqua nihilominus uerba mutant uau in iod daghesciatum, & habent formam Pihel, ut à קים surrexit קים confirmauit קים קים קים confirmauit me secundum uerbum tuum, uel confirma

me in

Lib. 3. c. p. 54. Verba q̄ nō sunt de quiescentib. reperiuntur, in hac forma. Lib. 3. cap. 4.

Verba aliqua huius ordinis mutant uau in iod daghescatā & habent formam Piel.

me in uerbis tuis, ut nostra Vulgata habet. In aliquibus tamen exemplaribus illud Iod reperitur lene, & non daghesciatum, ut in Psalm. à בון deliquit בון mulctauit & coniugantur more perfectorum.

Ad perfectorum formam reducenda sunt aliqua quiescentia uau בון excacauit, ut in Hier. b quod Kimkius deducit à בון idest euigilare, significatione mutata in Pihel. Vide Thes. nouis. c. Item à בון clamauit בון uociferatus est. Item à בון per metathesim idest litterarū transpositionem fit בון idest suspirando clamauit, siue eius radix sit בון ut litterarum positio & forma exigit; siue בון ut malunt alij. Et ita apud Esaiā leges בון idest clamabunt. a Prima tamen littera geminatur, & non postrema, qua analogia mutationis uulgi Arameorum frequenter uti solet, ut suo loco aliquando dicemus.

Iuxta sensum actiue, aut passiuæ uerba hac interpretada sunt in Psal. בון בון בון בון firma sti, terrā, & constitit. Vulgata fundasti terram et permanet, quod idem est, quod enim fundatur firmatur, & stabilitur, ut permaneat. Et idem apud Abac. leges בון בון idest stabilienti, seu (ut melius Vulgata exponit) & preparat urbem, quidquid Xantes, passiuè exponat. A uerbo ergo

בון

a Psalm. 119. 28.

Aliqua huius ordinis ad formam perfectorum reducenda sunt. b Hier. 12. 11. c Col. 1915.

Hæc uerba actiue aut passiuè interpretanda sunt. d Psalm. 119. 96. e Abac. 2. 12.

a Psalm. 37. 22.

b Colu. 1142. cū seq.

כֹּונן *expositum est in Pihel*, כֹּונְנָה *At uero, ut in Psalm. a* כֹּונְנָה יִגְדֵר כֹּונְנָה *passuè exponitur id est. A domino gressus uiri diriguntur, ubi positum est כֹּונְנָה pro כֹּונְנָה ratione רִבִיעַ accētus distinguens. Vide reliqua in locupletissimo thesauro b*

Cap. XXV.

עָכַר		
כֹּונְנָה		כֹּונְנָה
כֹּונְנָתָם		כֹּונְנָתָהּ
כֹּונְנָתָיו		כֹּונְנָתָי
כִּינְנִי		
מְכֹונְנִים		מְכֹונְנָה
מְכֹונְנֹת		
עָתִיד		
כֹּונְנָה		כֹּונְנָה
תְּכֹונְנָנִי		תְּכֹונְנָנִי
יְכֹונְנָנִי		יְכֹונְנָנִי
תְּכֹונְנָנִי		תְּכֹונְנָנִי
צֹוִי		
כֹּונְנָה		כֹּונְנָה
כֹּונְנָתָהּ		כֹּונְנָתָהּ

מְקוֹר

לְכֹונְנָה	מְקוֹר	כֹּונְנָה
מְכֹונְנָה		כֹּונְנָתָהּ
פְּעוֹל		
מְכֹונְנָנִים		מְכֹונְנָנִי
מְכֹונְנָנֹת		מְכֹונְנָנִי

Hiphhil. Cap. XXI.

Hindex huius conjugationis est he, primo loco, & iod cum chirek in tertio loco ה וֵרוֹ in his uerbis, cum tsere scribitur in tertijs personis prateriti, ut Ezech. a in alijs cum chateph pathach, aut chateph segol, ut in Exod. b הִקִּימוֹתִי id est pepigi, s. fœdus, et in Psal. c הִקִּיצְתִּי i. exurrexi. At cum prima radice est gutturalis, he habet tantum pathach, ut in Deut. d הִעִירוֹתִי i. testes inuoco nam, ut Kimkius docet in Miclol sequente gutturali, nō uenit he cum sceua simplici, aut composito, sed est aduertendum.

Primam radicalem, que sequitur post he habet chirek in toto praterito, et alijs actiuis temporib. sed cū ultima radice est gutturalis, uel resc, pro chirek habet tsere, aut pathach, sed tsere frequentius, ut in Ezech. d & Hier. e & Psal. f & Deut. g Secūdo no. Quadā amittēt he caracte risticū cōiugatiōis מְדוּעַ אֵלֶיךָ לְבוֹתָ quare aduersus

GG eum

cedens non habet sceua simplex nec compositum. Ultima radice cū est gutturalis aut resc, habet tsere aut pathach e Ezech. 17. 16 f Deut. 8. 1 g Hier.

He i primo loco & iod cū chirek i tertio sunt indices huius cōiugationis hiphhil. He scribitur cū tsere in tertijs p sōis pte ritij alijs cū chateph pathach, aut chateph segol. a Ezech. 17. 16. b Exod. 6. 4. c Psalm. 139. 18. Gutturale existēte prima radice i hac conjugatione debet tantum scribi pathach. d Deute. 4. 26. Gutturale sequēte he pcedens non habet sceua simplex nec compositum. Ultima radice cū est gutturalis aut resc, habet tsere aut pathach e Ezech. 17. 16 f Deut. 8. 1 g Hier.

^aJob 33. *eū contēdisti pro הריבות Job^a et בינותי pro הַבִּינֹתִי et*
^bDan. 9. *attēte consideravi Dan.^b וְהִרְגִּים pro וְהִרְגִּים et*
^cHiere. *piscabuntur eos. Hier.^c Quādam habent chirek,*
^{16. 16.} *et daghesc pro tsere vocali longa הוֹלִיָהּ spreue-*
runr eam li. Thren.^d הִסִּיתוּהָ impulerunt te. Ier.^e
Alia autem habent he cum tsere, et pathach in
prima radicali, ut והטלתי et tollam. Ier.^f והנרת
et dissipabis, ut in li. Reg. 8 Quæ restant obseruā
^dThren. *da, quia minutula sunt, ad tempora reijcimus.*
^eHiere. *Hophhal he cum uau sciurek, et in secunda pa-*
^fHiere. *thach, ut in paradigmate clarum erit.*

^{16. 13. &}
^{22. 26.}
^{8. 2. Reg.}
^{15. 34.}
 Hoph-
 hal ha-
 bet he-
 cum uau
 sciurek
 & in se-
 cūda pa-
 thach.
 Partici-
 piū hoc
 sub mē
 hēt tsere
 aut chi-
 rek aut
 pathach
 Guttura
 li vltima
 existente
 hoc par-
 ticipium
 hēt tsere
 aut patha-
 ch. ^hEsa. 44. 24. ⁱEsa. 9. 19.

Hiphhil. Cap. XXVII.		
עָבַר		
הַבִּינֹתִי		הַבִּין
הַבִּינֹתִים		הַבִּינֵה
הַבִּינֹתָן		הַבִּינֹת
הַבִּינֹנוּ		הַבִּינֹתִי
בִּינֹנִי		
מְבִינִים		מְבִין
מְבִינֹת		מְבִינֵה

Hoc participium sub mem habet tsere: sub ul-
tima et prima radicali, aut chirik, aut pathach,
sed tsere aut pathach cum ultima est gutturalis,
vel resc, ut מִצָּר dissoluēs. Esa.^b et מִצָּק obsidēs et מִרְע
pro מִרְע maleficiens. Esai.ⁱ מִרְעִים malefacientes,
ut in

ut in Psal. מְלִינִים^a murmurantes. Exod.^b מְסִיחָה^c impellit. Iere.^e irregularia sunt, et notanda.

עָתִיד	
נָבִין	אָבִין
תְּבִינוּ	תְּבִין
תְּבִינָה	תְּבִינֵי
יְבִינוּ	יְבִין
תְּבִינָה	תְּבִין

Accidentales אֵיתָן omnes cum Kamets sub-
scribuntur, ne coincidant cum quiescentibus Pe
Iod; quæ in Kal habent tsere. Vltimam tamen
vocalem aliquando chirek, aliquando tsere, ali-
quando segol, et sub gutturalibus, et resc, esse pa-
thach, non est necesse aduertere, nec exēplis osten-
dere. תִּלָּן cōmorabitur, ut in Job^d absque guttu-
rāli habet pathach. Inuenitur aleph loco iod me-
dia ut יָצָא floreat. Eccl.^e יָסִית אֲנִי impellat. Esa.^f
et יָלִינוּ recedant. Prouer. 8 resolunt longā voca-
lem in breuem cum daghesc.
In voce vltima futuri inuenitur iod. Iere.^b
תְּקִימָה rata habebitis, pro תְּקִימָה et in Mich.ⁱ re-
peritur תְּהִימָה tumultum adent.

צֹוִי	
תְּבִינֵי	תְּבִין
GG 2 תְּבִינֵי	

44. 25. ⁱ Mich. 2. 13.

^aPsalm. 37. 19.
^bExod. 16. 8.
^cHiere. 43. 3.
 Vltima
 vocalis
 aliquan-
 do cum
 hire ka-
 liquādo
 tsere ali-
 quando
 cum fe-
 gol.
 Guttura
 les & da-
 leth ha-
 bēt sub
 se pa-
 thach.
^dJob 17
^eEccl.
^fEsa. 36.
^gProu.
 4. 21.
 Vltima
 vox futu-
 ri inue-
 nitur cu
 iod.
^hHiere.

הַבְּנָה		הַבְּנִי
מְקוֹר		
בְּכָל־ם		הַבְּנִי

Imperatius & infinitivus habent he cum Kamets, ut differant a praterito, & deperditur aliquando he, ut diximus superius cap. 26. in fine שִׁים pro הַשִּׁים pone, ut in Genes.^a בְּיָנוּ pro הַבְּיָנוּ intelligite in Psalm.^b reperitur terminatio cum pathach cū gutturali, & sine illa ut בְּלֹבֶתֶשׁ claudere. Esai.^c et הַשֵּׁבֶת cōverte. Hier.^d post בְּלֹבֶתֶשׁ in infinito excedit he, ut לַרְיִב pro לְהַרְיִב ad disceptandum. Esai.^e additur he paragogicum, & Kamets in penultima loco chirek לְהַנְפִּיחַ ad exagitandum. Esai.^f

Hophhal. עִבֵּר

הַבְּנִי		הַבְּנִי
הַבְּנִתִּים		הַבְּנִתָּה
הַבְּנִתָּן		הַבְּנִתְךָ
הַבְּנִנִי		הַבְּנִנְתָּי

בְּיָנוּ

בְּיָנוּ		
הַבְּנִים		הַבְּנִי
הַבְּנֹת		הַבְּנִתָּה
עִתִּיד		
נוֹבֵן		אוֹבֵן
תּוֹבְנוּ		תּוֹבְנוּ
תּוֹבְנָה		תּוֹבְנֵי
יֹבְנוּ		יֹבְנוּ
תּוֹבְנָה		תּוֹבְנֵי
Caret. צוּי		
	מְקוֹר	הַבְּנִי
מוֹבְנִים	מְקוֹל	מוֹבְנִי
מוֹבְנֹת		מוֹבְנֵי

Hithpahel. Cap. XXVIII.

Mnimo formatur, ut Pihel addito הַת huius conjugationis caracteristico, solum adverte protfere aliquando esse Kamets, aut pathach, tam etiam, tau, abscondi in prima, & collocari in secunda daghesc, ut תּוֹבְנֵי stabilieris pro תּוֹבְנֵי in Esai.^a sic אֲרוֹמִים pro אֲרוֹמִים in Esai.^b ex altior habent kamets, ratione accentus maioris.

Kamets hic aliquando p. tere. Tau abscondit in prima & in secunda col. locatur daghesc. Esai. 54. 14. b Esai. 33 10.

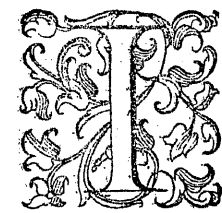
עבר		
התבוננו		התבונן
התבוננתם		התבוננה
התבוננתן		התבוננת
התבוננו		התבוננת
בינוני		
מתבוננים		מתבונן
מתבוננות		מתבוננה
עתיד		
נתבונן		אתבונן
תתבוננו		תתבונן
תתבוננה		תתבונני
יתבוננו		יתבונן
תתבוננה		תתבונן
צוי		
התבוננו		התבונן
התבוננה		התבונני
מקור		
ל		התבונן
ב		ב
		כ
<p><i>Quiescētia hain iod rara sunt, eaque eundē variandi modum sequuntur cum quiescentibus</i></p>		

Quiescētia hain iod licet rara eundem seruant modū quē habent quiescētia ain vau.

tibus ain vau. Sed adnotandum, ut quibusdam videtur, ea tantum reperiri in Kal, & Hiphhil, ut verbū פיל id est proicere, plane ostendit, quod in his tantum inuenitur, & si qua sunt alia.

Quiescētia iod in kal & hiphhil tantum inueniuntur. Thema horum verbum hēt duplicem desinentiam. Aleph semper quiescit in kamets & in tsere & in segol & cholem. Aleph antesciurek cholem & iod nunquā quiescit & hēt punctū subscriptū. Aleph mobile. Verba quiescētia laued aleph ā perfectis nihil distant nisi in infinitiuis.

De quiescentibus Lamed Aleph. Cap. XXIX.

Inter quiescentia lamed, quae sunt aleph, & he, primo loco de quiescentibus lamed aleph dicendum erit, de alijs statim, quae tamen parum in inflexione differunt, imo saepe confunduntur, ob commutationem facilem utriusque litterae.

Thema horum verborum est duplex, aut enim desinunt in kamets, ut frequenter accidit, ut וקרא uocauit aut in tsere ut וילם impleuit.

Nota etiam, quod Aleph semper quiescit in kamets, tsere, segol, & cholem; in omnibus modis temporibus, & coniugationibus, quod melius in paradigmate ostendetur. At uero ante, he, & sciurec, cholem, & iod nunquam aleph quiescit. Id est, nunquam est sine puncto subscripto, & tunc dicitur esse mobilis, quia profertur, cum uocali subiecta. Et pœnè in nullo haec uerba à perfectis differunt, nisi in infinitis, quibus ad finem

GG 4 addunt

stant nisi in infinitiuis.

addunt tau more quiescentium he.

Binian Kal. Cap. XXI.

עבר

קראתי		קרא
קראו		קראה
קראתם		או קראת
קראתן		קראת
קראנו		קראת

Amittitur aleph in hoc praeterito aliquando, ut in quiescentibus he fieri solet, ut מלו הוּכַדְ הַמָּס repleuerunt medium tui iniquitate, in Ezechiel. ^a Vulgata repleta sunt interiora tua iniquitate, sic מצאתי pro מצאתי Inueni Nume. ^b עָצְמִיָּהּ plenius sum, in lib. Iob ^c pro מלאתי sic עָצְמִיָּהּ sitisti, in secunda faem. Ruth. ^d Variatum hoc uerbum more quiescentium lamed he, ut etiam בִּלְאֵתִי inhibui, ut in Psalm. ^e licet habeat aleph, à בִּלְאֵה.

In tertia singulari faemin. ponitur tau pro he, ut וְקָרְאתָ עָשׂוּ מְצָאָהּ loco מְצָאָהּ eueniet. Deuter. ^f וְהִטְאָה עָשׂוּ peccabit. Exod. ^g Et cum Aleph in fine גָּשׂוּ pro גָּשׂוּ assumperunt, ut in Psal. ^h

בינוני

קוראים		קורא
קוראות		קוראה

Forma

Aleph a-
liquan-
do i hoc
praeteri-
to amit-
titur.
^a Ezech.
28.16.
^b Num.
11.11.
^c Iob 32.
18.
^d Ruth.
2.9.
^e Psalm.
119.101
Tau pro
he in ter-
tia singu-
lari fae-
mini.
^f Deute.
30.29.
^g Exod.
16.
Aleph i
fine.
^h Psalm.
139.20.

Forma hanc Benoni scribitur cum tseere, aut cum segol, more quiescentium he, ut רָפֵאָה רָפֵאָה sano te, ut in lib. Reg. ^a sic וּמָצָא עָשׂוּ inuenio. Eccles. ^b עָשׂוּ cum tseere וְהִטְאָה peccans ibi. Pro קראים ponitur קראים clamantes, ut in Psalm. ^c In faeminino pro קראת inuenitur קראת aut קראת

Partici-
piu hoc
cum tse
re aut se
gol scri-
bitur ad
norma
quiesce-
ntium he
^a 4. Reg.
20.5.
^b Eccles.
7.27.
^c Psalm.
99.6.
Futuru
cum du-
plici se-
gol cum
acciden-
talis &
prima li-
tera ver-
bi sunt
gutturales.
Aleph
muratur
in he &
in iod.
^d Hiero.
3.22.
^e Iob 5.
18.

עתיד

נקרא		אקרא
תקראו		תקרא
תקראנה		תקראי
יקראו		יקרא
תקראנה		תקרא

Futurum hoc recipit duplex segol cum accidentalibus & prima littera uerbi sunt gutturales, & etiam nota, aleph mutari in he, & ut iod אֲרַפֶּה אֲרַפֶּה sanabo Ier. ^d תִּרְפְּעוּהָ sanabunt. Iob ^e

ציוי

קראו		קרא
קראנה		קראי

Ultima

Persona
fœmini
na vlti-
ma hu-
ius Im-
pe. quo
modo i
ueniat.
a Ruth.
1.20.
b Exod.
2.20.

Vltima persona fœminina קראנה sic inuenitur,
sed aliter. Ruth^a קראנ לימרא. *Vocate me amarã.*
& Exod.^b קראנ לו ויאכל לחם. *Vocate illum, & co-
medat panem, quæ duo maxime à communi le-
ge recedunt.*

מקור		
קרא		קראנו
לקרא		קרא
מקרא		מקרא
Cum prima gutturali.		
sic קראנו בחרטא מחטא à peccando, ut in Genes. ^c		
Niphhal. עבר		
נקראו		נקרא
נקראתם		נקראה
נקראתן		נקראת
נקראנו		נקראת
		נקראתי
פינוני		
נקראים		נקרא
נקראות		נקראה
עתיד		
נקרא		נקרא
תקראו		תקרא
תקראנה		תקראי
יקראו		יקרא
תקראנה		תקרא
		צווי

^c Gene.
20.6.

צווי		
הקרא		הקרא
הקראנה		הקראי
מקור		
ב		הקראת vel
ב		הקרא
ל		
מ		
Et seruato nun קרא fortuito veniendo, ut in lib. Reg. ^a & נחבה abscondere se, Hier. ^b ubi est he loco aleph, ut hic quoque ליהחבה ut latit a- rent, ut in libr. Reg. he cum tsere, quia sequitur gutturalis, ut in verbis perfectis, & passim ad- notatum est.		
פול		
קראים		קרא
קראות		קראה
Pihel. Cap. XXXI.		
עבר		
קראו		קרא
קראתם		קראה
קראתן		קראת
קראנו		קראת
		קראתי
Regulariter quiescit aleph in tsere, ut קראנו in ueni קרא expiauit קרא Zelatus est, ut in li. Nu. ^d		
		פינוני

^a 2. Reg.
1.6.
^b Hier.
49.10.
^c 4. Reg.
7.17.

Aleph re-
gulariter
quiescit
in tsere.
^d Num.
25.13.

בינוני		
מקראים		מקרא
מקראות		מקראה
עתיד		
נקרא		אקרא
תקראו		תקראו
תקראנה		תקראנה
יקראו		יקראו
תקראנה		תקראנה
צווי		
קראו		קרא
קראנה		קראי
מקור		
קרא		
Puhal. עבר		
קראו		קרא
קראתם		קראה
קראתון		קראת
קראנו		קראת
		קראתי
בינוני		
קראים		קרא
קראות		קראה
עתיד		
תקרא		אקרא

תקראי

תקראו		תקראי
תקראנה		קרא
יקראו		תקרא
תקראנה		נקרא
צווי Caret.		
מקור		
קראת		
פעול		
מקרא		מקרא
מקראות		מקראים
Hiphhil. Cap. XXXII.		
הקראו		הקרא
הקראתם		הקראה
הקראתון		הקראת
הקראנו		הקראת
		הקראתי
<p><i>Amititur aliquando ultimum Aleph, ut pro החטיא peccare fecit, " ע" he habet segol, quia prima radice est gutturalis. Sic החלי agrotare fecit, ut in Esai. ^b חלה.</i></p>		
בינוני		
מקראים		מקראי
מקראות		מקראה
עתיד		
תקרא		אקרא
תקראי		

Ultimū Aleph aliquando amititur.
^a4.Reg. 13.6.
^bEsai. 53 10.

תקראו		תקראי
תקראנה		תקראי
תקראו		תקראי
תקראנה		תקראי
צווי		
תקראו		תקרא
תקראנה		תקראי
כ	מקור	תקרא
ל		תקראי vel
מ		תקראות vel
עבר. Hophhal.		
תקראו		תקרא
תקראתם		תקראה
תקראתן		תקראת
תקראנו		תקראת
		תקראתי
בינוני		
תקראים		תקרא
תקראות		תקראה
עתיד		
תקרא		תקרא
תקראו		תקרא
תקראנה		תקראי
תקראו		תקרא
תקראנה		תקרא
תקרא		תקרא
		תקראי

תקראו		תקראי
תקראנה		תקרא
תקראו		תקרא
תקראנה		תקרא
צווי. Caret.		
תקראת vel	מקור	תקרא
פעול		
מקראים		מקרא
מקראות		מקראה
Hithpahal. Cap. XXXIII.		
תתקראו		תתקרא
תתקראתם		תתקראה
תתקראתן		תתקראת
תתקראנו		תתקראת
		תתקראתי
בינוני		
תתקראים		תתקרא
תתקראות		תתקראה
עתיד		
תתקרא		תתקרא
תתקראו		תתקרא
תתקראנה		תתקראי
תתקראו		תתקרא
תתקראנה		תתקרא
		תתקרא
		תתקראי
צווי		

Acciden-
tales hu-
ius futu-
ri sub-
scribun-
tur ut p-
f. & a ver-
ba.

תגליכה	נגלה
תגלינה	תגלו
	יגלו

Aliquã-
do amif-
so he vl-
timo ha-
bent tfe-
re.

^a Num. 16.15.
^b 3. Reg. 30.13.
^c Prouer-
bior. 7. 25.

Guttura
li existe-
te prima
verbi ac-
cidenta-
les hēnt
chirik
aut tfe-
re: fre-
quenti-
us ta-
men pa-
thach.

^d Genes. 4.5.
^e Prouer-
bio. 17. 10.

^f Exod. 2.23
^g Mich. 4.11.
^h Job 23.9.

Littera adscititia futuri subscribuntur; ut in uerbis perfectis in omnibus futuris. Pauca reperiuntur cum t fere, & tunc amittitur he ultimum, ut תפון אל תפן ne respicias à פנה. Num. ונתפ וertit se, ut in libr. Reg. & תתע ne oberres. ut in Prouerb. Sed cum prima fuerit gutturalis, aliquando ipsa accidentales habent chirik, aut t fere, frequentius pathach, quæ latiore efficit prolationem gutturalium, ut ויתר & exarsit, ut in Genes. תחה abripiat, sine transuersum agat. Prouerbio. ויתעל & ascendit Exod. ויעש & fecit ויתהר & concepit ויתחו & aspiciat à verbo תורה aspiciere, seu prospicere. Mich. Sed ob accentum diuisiuum pathach fit Kamets ut ויתו videbo Iob.^b

Secunda syllaba erit communiter segol, ut in paradiigmate videbis, sed pauca habent t fere, ut תעשה facies apud Iosue: תבא consentiens in lib. Prouerbiorū kab תבא Voluit. V num cum

Kamets,

Secunda habet segol licet pauca habeant t fere. Iosue. 7. 11. Prouerb. 1. 10.

kamets, ut תשעה dabo operam, aut delectabor, ut in Psal. & cum iod loco he radicali, cum he paragogico, ut תהמה infremam, ut in Psalm. Cum prima, vel secunda radicalis fuerit gutturalis, tunc loco segol erit pathach. Deperditur tamen aliquando in omnibus futuris, & imperatiuis he ultimum, ut dictū est & retrahitur accentus ex ultima ad penultimam, & hoc est, Miles abg fieri Milehel, hoc est, de breui longa ut diximus, maxime autem cū accedit ו au Hipphuch, hoc est conuersiuum, ut ויבן בשה מובח & extruxit Moses Altare. Exod. Si secunda radicalis est de litteris Begad Chephath, vel resc, prima, & secunda verbi sunt cum sceua, ut וישת כן & bibit de vino, ut in Genes. וירד כים ערים & dominabitur à mare, usque ad mare, ut in Psalm. וירא אלהים אחר האור & uidit Deus lucem ut in Genes. Sic ויאת & uenit ab ויתהו uenit. Esai. & fleuit similiter וירד & dominatus est, ויפת & seduxit וישב & captiuum duxit, sed ויתר & latatus est, cum pathach ob gutturalium וישק & irrigauit.

Nec inuenitur (inquit Elias) in fine dictionis sceua sub aliqua littera, nisi ex כפת כתר pter וישב et

HH 3 declinauit

^a Psalm. 119. 117
^b Psalm. 77. 4.
Guttura li existe-
te prima aut
secunda loco se-
gol erit pathach
^c Lib. 1. cap. 1.
^d Exod. 17. 15.
^e Genes. 9. 21.
^f Psalm. 71. 8.
^g Genes. 1. 4.
^h Esa. 41. 25.
Sceua in fine dictionis non inuenitur sub aliqua litte-
ra nisi ex begad.

^a Prouerbio. 22. 21.

declinavit à שטה, קשט, quod, קשט veritatem, & rectitudinem significat, in Prouerb.^a

צווי

Fœmininum

Masculinum

גלי
גלינה

גלה
גלו

Imperatiui oēs desinunt in tsere & si est gutturalis sceua cōpositū erit chateph pathach vel chateph segol.

Omnes imperatiui in tseri desinunt; prima habet sceua, sed cum illa fuerit gutturalis, erit sceua compositum chateph pathach, uel chateph segol, ut עליה ascende, & יהיה esto, cum prima fuerit aleph, habebit tsere, ut יתיי venite ubi est iod mobile pro he, & habet Kamets in secunda propter accentum pausatium, ad eandem analogiam pertinent באי quarite. Esai. ב & שכבו cubate à singulare שכב.

מקור

מגלות

בגלות
פגלות
לגלות

גלה
גלות
גלה

Infinitiuus iste habet in prima kamets aut sceua more perfectorum & in secunda cholē seq. he & aliqñ sine ipso

Prima littera huius makor more perfectorum habet, aut Kamets, aut sceua, secunda habet cholem sequente he, ut ישראל גלה יגלה & ישראל rael

rael migrando migrabit. Amos. a & cum וau Amos. 7.11. quod rebellando rebellauerim, threnorum ב ושתו & bibere. Esai. c Et cum sceua ut Thren. 1.20. & Esai. 22. Videre faciem tuam nūquam cogitarem, ut in Gen. d pro quo nostra Vulgata compendiose habet, non sum fraudatus aspectu tuo. Cum biclam cholem ponitur cum suo וau, & he mutatur in tau, ut בגלות ita existimat Kimkius in Miclol, & sine tau מחטו à peccando, ut in Genes. e venit etiam cum וau loco he ultimæ radicalis, & cū alio he, ut ראה וידע Ezech. f ad similitudinem אהבה amare Deuter. g & ad similitudinem imperatiui, ut יהיה esse. Ezech. h & ראה וידע, ut in Psalm. i Et cū aleph loco he, ut באך aut בחאך plaudere tuum. Ezech. k punctoriū facta mutatione sic רצא currendo. Ezech. l cum nun redundante וחרון ex-candescendo, ut in Psalm. m sed irregularia sunt.

Niphhal. Cap. XXXVI.

עבר

Fœmininum

Masculinum

נגלתה
נגלית

נגלה
נגלית

נגליתן

נגלית
נגלו
נגליתם

נגלינה	
In persona fœminea iuxta normam lamed aleph. & cum Kamets prima uoce נגלה	
בינוני	
Fœmininum	Masculinum
נגלה נגלות	נגלה נגלים
עתיד	
Fœmininum	Masculinum
תגלי תגלינה תגלינה	תגלי תגלינה תגלינה תגלו תגלו
<p><i>Quæ habent tsere, sunt ad normam lamed aleph. Excipiente he ultimo excidit segol, & si secunda sit cheth loco Kamets desinit in pathach ut יפח deleatur, ut in Psalm. a & ירחו impelluntur. Jerem. b cum accentu Milehel, idest penacuto, præter formam communem est longum.</i></p>	
צווי	

He ultimo amif
fo non
subscri-
bitur se-
gol.
Kamets
in pa-
thach cõ
uertite
quando
secunda
littera
est tau.
a Psalm.
109. 23.
b Hiere.
23. 12.

צווי		
Fœmininum		Masculinum
תגלי תגלינה		תגלה תגלו
מקור		
להגלות מהגלות	בהגלות כהגלות	הגלה הגלות vel הגלה הגלות
פעול		
גלויה גלויות		גלוי גלויים

Apparet aliquando nun characteristicon Niphhal in Imperatiuo, & infinitiui ונלוו & adiungamini pro ונלוו à לווה Ier. & הנגלה nonne apparendo. Reg. b sic בקרא fortuito deferendo Reg. c aleph loco he, sicut & in uerbis perfectis, ut גלחום pugnando obseruabis, tamen he & tau in hoc infinito cum cholem uti licere.

Impe. & infi. ha-
bent ali-
quando
num cha-
racteristi-
cum.
a Ier. 50.
5.
b 1. Reg.
2. 27.
c 2. Reg.
1. 6.

Pihel. Cap. XXXVII.

עבר		
Fœmininum		Masculinum
גלתה גלית		גלה גלית גליתי גלו
Fæmi-		

Fæmininum		Masculinum	
גְּלִיתָן		גְּלִיתָם	גְּלִינוּ
Aut cum t fere.			
גְּלִיתִי	גְּלִיתְךָ	גְּלִיתְהוּ	
בִּינוּכִי			
מְגִלָּה		מְגִלָּה	מְגִלִּים
מְגִלוֹת			
<p><i>Participia omnia cum t fere aut segol in ultima פִּזְרָה dispergens Hier. a. Et quia resc non capit daghesc, Ain ponitur cum Kamets, quod fit ex daghesc et pathach.</i></p>			
עֲתִיד			
Fæmininum		Masculinum	
תְּגִלִּי		תְּגִלָּה	
תְּגִלָּה		תְּגִלָּה	
תְּגִלִּינָה		תְּגִלָּה	
תְּגִלִּינָה		תְּגִלוּ	
		תְּגִלוּ	
<p><i>A verbo מְגִלָּה mutato uau in iod, Et he in uau fit מְגִלָּה pro מְגִלָּה rigabo te. Esa. c. huius etiam futuri formam מְגִלָּה dispergam uide Leuit. c.</i></p>			
צִוִּי			
Fæmininum		Masculinum	
גְּלִי		גְּלִהֵן	
			גְּלִינָה

a Hier. 31. 10. Participia cum t fere.

b Esa. 16 2. c Leuit. 26. 33.

גְּלִינָה		גְּלִי	
<p><i>id est eleuate. Perfectorum more positum est. Prouer. a.</i></p>			
מְקוֹר			
לְגִלוֹת	בְּגִלוֹת	וְגִלָּה	
מְגִלוֹת	פְּגִלוֹת	גְּלוֹת	
Puhal. עֵבֶר			
Fæmininum		Masculinum	
גְּלִתָּה		גְּלִתָּה	
גְּלִיתָּה		גְּלִיתָּה	
		גְּלִיתָּה	
		גְּלוּ	
גְּלִיתָּן		גְּלִיתָּם	
		גְּלִינוּ	
<p><i>Cum secunda est gutturalis uel resc, mutat Kibbutz in cholem, ut הוֹרָה id est conceptus est. Iob b.</i></p>			
בִּינוּכִי			
Fæmininum		Masculinum	
גְּלִה		גְּלִה	
גְּלוֹת		גְּלִים	
עֲתִיד			
תְּגִלִּי		תְּגִלָּה	
תְּגִלָּה		תְּגִלָּה	
		תְּגִלָּה	
		תְּגִלוּ	
		תְּגִלוּ	
תְּגִלִּינָה			

a Prou. 26. 7.

b Iob 3. 2.

תגלינה		תגלו
תגלינה		תגלו
<i>Non amittitur he ultimum, ne coincidat cū forma nominum יל' provent us.</i>		
Caret. צווי		
פקוד		
גלו		גלו vel
<i>Non recipit literas Bichlam.</i>		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
פעול		
מגלה		מגלה
מגלות		מגלים
Hiphhil. Cap. XXXVIII.		
<i>Fœmininum</i>		<i>Masculinum</i>
עבר		
תגלחה		תגלה
תגלחה		תגלחת
		תגלתי
		תגלו
תגלחון		תגלחם
		תגלעו

^aHest. 2. 6.

He cum chirek, ut in paradiſmate, & cum tse re, segol, & pathach, ut תגלה Hest. ^a וידע- reſe-

refecit Eccl. ^a והעלה extraxit. Abac. ^b והעלה et adferebat, ut in lib. Reg. ^c ויהראת' & ostendam. Naum. ^d

<i>Fœmininum</i>		בינוני	<i>Masculinum</i>	
מגלה			מגלה	
מגלות			מגלים	
<i>Fœmininum</i>		עתיד	<i>Masculinum</i>	
תגלי			תגלה	
תגלה			תגלה	
			תגלה	
תגלנה			תגלו	
תגלינה			תגלו	

De hoc futuro, quum amittit he, ſervantur penè omnia, quæ notavimus in futuro Kal.

<i>Fœmininum</i>		צווי	<i>Masculinum</i>	
תגלי			תגלה	
תגלינה			תגלו	

Amiſſo he reperitur הריב i. multiplicata, ut in Pſalm. ^e & העל ascendere fac. Exod. ^f & alia.

פקוד				
תגלות	תגלות	vel	תגלה	
תגלות	תגלות		תגלות	

^a Ecclef. 2. 24.
^b Abac. 1. 15.
^c 1. Reg. 2. 19.
^d Naum. 3. 5.

^e Pſalm. 10. 4.
^f Exod. 33. 12.

Hoph-

Hophhal. עִבֵּר		
Fæmininum		Masculinum
הגלתה		הגלה
הגלית		הגלית
		הגלית
		הגלו
הגליתו		הגליתם
		הגלינו
<p><i>Inuenitur alia forma cum cholem הועלה id est oblat^o fuit, vulgata a impositu. Iud.^a Tertia fæmi. singularis etiam הַגִּלָּה cū tau loco he, i. migrare facta est, seu acta in exilium. Ierem.^b Vulgata transmigratiōe perfecta.</i></p>		
Caret. בינוני		
עִתִּיד		
Fæmininum		Masculinum
הגלי		הגלה
הגלה		הגלה
		הגלה
הגלינה		הגלו
הגלינה		הגלו
<p><i>Et cum Kibbutz sub Ethan, טַי אֶגְלֶה טַי migrare faciam.</i></p>		
Fæmininum	צווי	Masculinum
הגלי		הגלה
		הגלינה

^a Iud. 6. 28.
^b Ierem. 13. 19.

הגלינה		הגלו
<p><i>Sic הפנו uertite uos. אַ פְּנֵה אַ apud Ierem.^a עַּיִן si alijs sit pteritu uide thes. linguæ sanctæ Pagn.^b</i></p>		
מקור		
<p><i>Sine biclam הַגְלוּת uel הַפְּדֵה הַגְּלָה redimendo. Leuit.^c</i></p>		
פעול		
Fæmininum		Masculinum
הגלה		הגלה
הגלות		הגלים
Hithpael. Cap. XXXIX.		
התגלתה		התגלה
התגלית		התגלית
		התגלית
		התגלו
התגליתו		התגליתם
		התגלינו
<p><i>Hæc duo הוֹכִיּוּ purificate uos seu lauamini Esa.^d et נִשְׁתַּוּהוּ Prou.^e aquatus est seu aquata, vulgata aliter ut uidebis in thesauro^f; composita sunt ex Niphhal, et hæc coniugatione, qua compositio- ne utuntur rabini, quod harum coniugationum significatio simillima sit. Vide quæ adnotabim⁹ inferius libro tertio de formis compositis.</i></p>		
Fæmininum	בינוני	Masculinum
התגלה		התגלה
		התגלות

^a Ierem. 49. 8.
^b Pagn. 2193.

^c Leuit. 19. 20.

^d Esa. 1. 36. thes. pa. 575.
^e Prouer. biorum. 27. 15.
^f Pag. 2835.

מחגלות		מחגלים	
עתיד			
תחגלי		תחגלה	תחגלה
תחגלה		תחגלה	תחגלה
תחגלינה		תחגלו	תחגלו
תחגלינה		תחגלו	תחגלו
Fœmininum		Masculinum	
צווי			
תחגלי		תחגלה	תחגלה
תחגלינה		תחגלו	תחגלו
מקור			
בהתגלות	התגלות	התגלה	התגלה
פ	ל	פ	פ
De duplicantibus Hain. Cap. XL.			
<p>Qua habent secundam, & tertiam litteram similes; dicuntur, (ut iam diximus. d</p>			
כפולים			

Prouerbio. 22.
24.
b Gene. 9. 21.
c Esa. 41. 23.

Not. r.
Verba duplicia & congeminantia.
d Lib. 3. cap. 1.

כפולים chephulim, idest duplicia, & congeminantia Ain, idest duplicantia secundam litteram. Hæc si nullam litteram amittant radicis, omnino perfecta sunt, præsertim in Kal, Pihel, Puhal, Hiphhil, & Hitbpael, si autem amittant secundam, compensant eam quidem optimo iure in littera tertia remanente, cum daghesc, quem non amittunt; quia daghesc supplet defectum præcedens, & non sequens. Idcirco appellantur ab aliquibus deficientia Ain, & tunc variantur penè ut quiescentia ham van vel iod, ut בן הבן, cuius coniugationis paradigmata tradimus in præsentibus. Proferuntur autem ipsæ duæ litteræ ubi punctum longum præcedit nempe Kamets ut כבו si vero non præcedat, tunc una absorbetur raptimque profertur cum daghesc in ultimam aut סבו. Et si secundam geminatam ut diximus, ob lenioris sermonis prolationem deponere soleat. Solent hæc verba alteram ex geminatis, modo priorem, modo posteriorem in aleph mutare, cacophonie vitandæ gratia. Vt כסו, idest liquefiant dissolvent se, ut in Psal. 3 pro כסו nisi malis deducere אכסו cum Quinquarboræo, quam quæ Targum, et Rabi Moses, aleph ibi poni loco litteræ geminatæ existimēt. Sic כסו diripuerunt. Esai. 6 pro כסו inuentum ibid. ver. 7. si n. deducere

Amiffa littera cum daghesc præfatur. daghesc supplet defectum præcedens non sequens Duplicia variantur ut quiescentia Ain van seu iod. Verba geminata solent altera ex geminatis in aleph mutare. Psalm. 8. 8. Esai. 18. 2.

velis à כוה ut sit aleph loco be, longe diuersam ha-
bebit significationem, scilicet, & despexerunt.
Legitur quoque וכוה pro וכוה defecerunt, ut in
libro Threnorum & in Psalm. b nun pro nem
subrogato.

a Thre-
norum.
1. 22.
b Psalm.
64. 7.
Vocalis
litteræ
amissæ
ad præc-
dentem
reicitur
Daghes-
c non po-
nitur in
fè sed in
secunda
vel ter-
tia.
Tertia
thema-
tis cum
non fue-
rit da-
ghesca-
bilis pri-
mo loco
pathach
habebit
Kamets.
c Malac.
2. 2.
d Leuit.
25. 47.
e co. 13. 52
& 1383.
f Psalm.
18. 15.

Quando amittitur littera secunda radicalis
pathach, quæ est sua vocalis, reijcitur ad præce-
dētē primam litteram radicalem expulso suo ka-
mets ut כוה circumire pro כוה & hoc ne coincidat
cum quiescentibus hain van quæ habent Ka-
mets; ut כוה & כוה sicut patet superius cap. 22.
cum seq. & etiam ut in sequenti collocetur da-
ghesc, quod ponitur in secunda remanenti, seu po-
tius tertia, cum et aliquid adiungitur, non in fine
ut כוה id est circumit, beth sine daghesc, quia est
in fine כוה circumisti, habet beth cū daghesc, quia
non est in fine. Cum tertia thematis nō fuerit da-
ghescabilis, prima, loco pathach habet Kamets,
ut וכוה & maledicam. Malach. c וכוה autem at-
tenuatus est Leui. d quod aliqui propter Kamets
deducunt à themate כוה: sed verius est quod sit
à themate כוה, ut videbis in locupletissimo the-
sauro e & כוה multiplicauit, ut in Psalm. f cum
pathach licet Masoreth scribat cum Kamets כוה
sed Kamets ibi ponitur loco pathach, vide latius
in dicto

3.
no.

in dicto thesauro a & si alij toar dicant. Inueni-
tur etiam cum cholem וכוה iaculati sunt, ut in
Genes. b syllaba autem penultima exceptis ter-
tius personis semper est cum cholem, & cum ac-
cētū, & sic est in Niphhal, Hiphbil, et Hophhal.

4. no. Benoni quidam scribunt cum Kamets ad dif-
ferentiam præteriti, ut כוה femininum autem
cū pathach in prima & accentus in ultima כוה
ad discrimen tertiae femin. præteriti, ut Pagni-
nus c adnotauit: sed cum sic punctatur alij no-
mina esse volunt deficientia huius ordinis, qua-
re formam perfectam, illis tribuunt; ut כוה cir-
cumueniens. Eccles. d Potest etiam eius forma es-
se cum pathach, ut præteritum quo differat a
quiescentibus hain.

5. no. Littera וכוה cum Kamets, & secunda motio
cum cholem, ut כוה circumdabo, aut sciurek,
ut וכוה uastabit, ut in Psalm. e & utrumque
cholem, & sciurek, accedente uau hippuk, mi-
grant in Kamets chateph, aliquando in Kib-
buts retracto accentu, ut וכוה & circumuimus
ut in Deutero. f וכוה & uermicauit, seu uermes
produxit. Exod. g ut differat à וכוה exaltare. Ali-
quando etiam habent וכוה uocalem paruum chi-
rek, aut segol, cum daghesc in sequenti, quod

II 2 sup-
quando in kibbuts. f Deuter. 2. 1. & Exod. 16. 20.

colum.
1352. &c
2597.
b Genes.
49. 23.
Syllaba
penulti-
ma sem-
per est
cum cho-
lem &
cum ac-
centu ex-
ceptis
tertiis p-
sonis.
Discri-
men be-
noni &
præteri-
ti
e Pagni-
li. 3. cap.
34. pag.
325.
d Eccles.
1. 6.
Acciden-
tales &
secunda
cum cho-
lem aut
chirek.
e Psalm.
91. 6.
Vau hip-
puk fa-
cit tran-
sire cho-
lem &
chirek
f kamets
scoua ali

daghesc. aliquando con- tra suā naturā supplet defectū sequētis litteræ & non præcedē- tis. Deute. 9. 21. b Genes. 24. 26. c Amos cap. 5. 3. d Num. 23. 8.

suppleat defectum sequentis, non præcedentis lit-
 teræ, in quo loco peculiariter facit contra eius na-
 turam quæ est præcedentis litteræ defectum pro-
 prie demonstrare ut כָּתַח contundi illum à כָּתַח.
 Deuter. אָקַר uerticem inclinavit, ut in Genes. ב
 à קָרָר. Similiter דָּם tacebit, ut in libr. Amos. ibi
 in tempore illo דָּם idest tacebit à דָּם אָקַר.
 לא קָבוֹא idest ad litteram; quid maledicam
 non maledixit ei Deus. & rursus. Quid detesta-
 bor non detestatus est dominus: sed ut Vul-
 gata transfert quomodo maledicam, cui non
 maledixit Deus, ut in li. Num. a uide radicem
 כָּבַב sic et à חָבַב desolabo à חָבַב quia in hac for-
 ma sola sn̄a differunt à futuro Niphhal, existi-
 mauerūt aliqui esse Niphhal, et ita daghesc sup-
 plere defectum nun characteristici Niphhal;
 sed tamen (si significationem inspexeris præce-
 dentium exemplorum, & terminationem) ea
 esse futuri Kal asseres, nam in Niphhal teste
 Eliæ terminatio communis, & frequens est in
 pathach.

Imp. & infiniti-
 uis futu-
 ri ratio-
 nem se-
 quitur.

Imperatiuus, & infinitiuus eandem se-
 quuntur rationem, desinunt in cholem, ut in no-
 paradigmate סָוֹב, aliquando mutatur illud in
 nau cum he paragogico, ut עֲוֹה corroborata, ut in
 Psalm. e sine he, ut וְלִבֹּר et ad elucidandum:
 Eccl.

Terminatio cō-
 munit in Niph-
 hal fre-
 quēs est in patha-
 ch.

Eccl. a In nostris vulgatis hoc reperies cap. 8. in
 fine, ibi omnia hæc tractavi in corde meo ut cu-
 riosè intelligerem. Vide thesaurum. b verbo כָּתַח
 Accedente makaph, aut decedente accentu, pro
 cholem, & sciurek ponitur Kamets chateph, ut
 בְּתֵצִיִן רְנִי Cane filia Zion, uel lauda filia Sion.
 Sefhon. c & רְנִי canite. Esai. d

a Ecclef. 19. 1.
 b co. 3. 14
 Kamets
 kateph
 ponit ali-
 quando
 pro cho-
 lem &
 sciurek.
 c Sepho.
 3. 14.
 d Esai. 44.
 23.

Duplicantium Hain Kal.
 Cap. XLI.

עָבַר	
Fœmininum	Masculinum
סָבָה סָבוֹת	סָבָה סָבוֹת סָבוֹתִי סָבוּ סָבוֹתָם סָבוֹנוּ
Circuiuit.	
סָבוֹתָן	

Tertia pluralis reperitur cum kamets רְבִי
 multiplicata sunt, ut in Psalm. e in prima plu-
 ralis תִּסְבִּינִי consummati sumus. Jerem. f ut iam du-
 dum diximus ad analogiam Ain uau, saepe e-
 nim confunduntur.

Tertia pluralis
 cum ka-
 mets re-
 peritur.
 e Psalm.
 4. 8.
 f Hierem.
 44. 18.

בינוני		
סָבָה	Aut.	סָב
סָבוֹת		סָבִים
סֹבְבָה		סֹבֵב
סֹבְבוֹת		סֹבְבִים

Quæ habent kamets potius nomina sunt, ut in Prouer.^a תְּסִירֶךָ immaculatum uia & Am.^b וְדוֹבַרְתֶּם & loquentem perfecte, exponitur enim aduerbialiter.

Fœmininum	עֵתִד	Masculinum
תְּסֹבֵבִי		תְּסֹבֵב
תְּסֹבֵב		תְּסֹבֵבִי
תְּסֹבְבִינָה		תְּסֹבְבִינָה
תְּסֹבְבִינָה		תְּסֹבְבִינָה

In maiore pausa, & accentus & uocalis præstina seruat ut וְיִהְיֶה & contriuit, ut in lib. Regum^e cum he paragogico תְּרִיבֶה clamabit. Prouerb.^d cum daghesc, & sine illo נִבְזֶה prædabimur, ut in lib. Reg.^e duæ ultimæ personæ fœmininæ, habent sceua sub tau, & loco cholem kibbutz, quia accentus descendit ad penultimam.

צווי

Participia hæc cum habent kamets potius nomina sunt & participia.
^aProuerbio. 13. 6
^bAm. 5. 10.
^c2. Reg. 22. 25.

^aProuerbio. 1. 20
^e1. Reg. 14. 36.

Fœmininum	צווי	Masculinum
סֹבֵבִי		סֹב
סֹבְבִינָה		סֹבֵבו
מְקוֹר		
מְסֹבֵב	מְסֹבֵב	מְסֹבֵב
מְסֹבְבִינָה	מְסֹבְבִינָה	מְסֹבְבִינָה

Infinitiuus cū pathach יִרְ expādere. Esai.^a et cum חִלּוּתִיּוֹת vulnerare & חִנּוּתִיּוֹת misereri, ut in Psalm.^b שָׁפוֹת deuastare. Ezech.^c

Niphhal. Cap. XLII.

Fœmininum	עֵבֵר	Masculinum
נְסֹבֵבִי		נְסֹב
נְסֹבְבִינָה		נְסֹבֵבוֹת
		נְסֹבְבִינָה
		נְסֹבְבִינָה
נְסֹבְבִינָה		נְסֹבְבִינָה
נְסֹבְבִינָה		נְסֹבְבִינָה

Notandum tamen est tertiam personam niphhal, triplicem formam habere aut kamets & pathach, aut kamets & tsere, aut Kamets & cholem: ut in lib. Num.^d ibi נִסֵּב & in Psalm.^e ibi נִסֵּב id est liquefactus est, tertiam formam uidebis apud Esai.^f ibi וְנִבְזֶה id est cōplicabuntur, quæ est tertia persona numeri pluralis, id quod in tertijs personis obseruandum

II 4 est. In

^aEsa. 45. 1.
^bPsal. 77. 11.
^cEzech. 36. 3.

^dCa. 34. vers. 4.
^ePsal. 22. 15.
^fEsa. 34. 4.

est. In alijs tamen est sceua & cholem ut נסבות
 Has tres formas etiam seruat benoni, excepto
 quod in prima forma habet duplex Kamets, ut
 נסב נסבים.

Nun vt
 litteræ
 acciden
 tales hu
 ius fu
 ruri pun
 ctuatur.
 a Hiere.
 22. 23.

Nun vero vt litteræ accidentales futuri,
 nunc chirek nunc kamets, nunc tsere habet, ut
 נחל pollutus: ne incidat cum נחל possedit, נחר are
 factus est, נחר exustus ab eodem נחנן rem gra
 tam facere נחנה gratiosa fuisti. Ier.^a

Quædam nullum recipiunt daghesc quod in
 dicat defectum eaque pauca ut נבקה רוח מצרים ut
 & euacuabitur animus Aegypti. Esai.^b ubi e
 legantissime dixit Vulgata. Et dirumpetur spi
 ritus Aegypti in visceribus suis. אררר euacua
 mit & נסבה & circumdabitur Ezech.^c sic e
 tiam נבשי בחיי נקטה attediata est anima mea in
 vita. Iob^d Vulgata. T adet animam meam ui
 ta mea, & quia non habet daghesc, sceua moue
 tur post magnam motionem, quæ scribenda e
 rant per pathach, nam post sceua mobile non po
 nitur daghesc נבקה נסבה.

b Esaię.
 19. 3.
 c Ezech.
 41. 7.
 d Iob 10
 1.

בינוני	
Fæmininum	Masculinum
נסבה	נסב
נסבות	נסבים
	נסבה

נסבה Occasione effectum, quasi à נסב Paralip.^a

a 2. Para
 li. 10. 15.

Fæmininum	עתיד	Masculinum
	vel	אכוב
תסבי		אסב
תסב		תסב
		יסב
תסבנה		נסב
תסבנה		תסבו
		יסבו

c Accidentales huius futuri cum hirek & pa
 thach subscribuntur, ut apud Esa.^b ויל כבוד i. at
 tenuabitur gloria. Si prima radicis nõ fuerit da
 ghescabilis, hoc est si fuerit gutturalis, vel resc,
 accidentales habebunt tsere ut apud Ierem.^c ibi
 אל תחתו idest, ne metuatis, et alia etiam sine gut
 turali, ut ואלו & uilis habita sum apud Gene.^d
 & in Psalm.^e ibi איתם i. integer ero. Quæ habet
 cholem frequenter sunt actiua Kal ut superius
 diximus Not. septimo, licet aliqua sint niphhal
 ut ויסוב & auersus est, uel auertit se ut reperies
 apud Genes.

b Esaię.
 17. 14.

c Ierem.
 10. 1.
 d Genes.
 cap. 16.
 vers. 5.
 e Psalm.
 19. 14.

f Genes.
 42. 24.

Fæmininum	צווי	Masculinum
תסבי		תסב
תסבנה		תסבו
		Aduerte

Aduerte Imperatiuum & infinitiuum cum tsere, aut cholem saepe habere pathach, ut distinguatur à quiescentibus nghain qui habent cholem.

מקור			
מ	הסוב בהסוב ל	vel vel	הסב בהסב פ

Fæmininum		Masculinum	
פעול			
סבוכה סבוכות		סבוכ סבוכים	

Pahul semper est perfectum sine amissione alicuius litteræ in omni coniugatione. Similiter pihel, puhal, & hitpael ut perfecta variantur sicuti suo loco facile demonstrabimus.

Pihel. Cap. XLIII

Pius ordinis uerba nullam in pihel, puhal, & hitpael imperfectionem patiuntur, nisi, quod inueniuntur etiam in dicta forma quadrata pohel, ut de quiescentibus in pihel dictum est, מהונו benigne agens à הנו ut in libr. Prouerb.^a Vulgata habet Beatus erit עפרה ואת עפרה & terra eius miserebuntur, ut in Psalm.^b

Verba geminata in hac coniugatione cum sua paffiua & in quarta nullam habent imperfectionem
^aProuer. 14.21.
^bPsalm. 102.15.

qua

qua sunt ex pohel, uide thesaurum uerbo קחג^a

^aco.745°

Fæmininum		Masculinum	
עכר			
סבכה סבכת		סבב סבבת סבבתי סבבו סבבתם סבבנו	
פינוני			
מסבכה מסבכות		מסבב מסבבים	

† Ad futurū sequēs, pertinet illud היתחברך mun socium te sibi adiungit, uel nunquid iungitur tibi solum peruersitatum, ut in Psalm.^b V bita- men Vulgata habet nunquid adhar et tibi sedes iniquitatis. Sed alij uolunt esse puhal uide thes.^c

^bPsalm. 93. aut 94.20.
^cPagein. 624.

Fæmininum		Masculinum	
עתר			
הסבכי הסבב		† אסבב הסבב יסבב נסבב הסבבו יסבבו	

צווי

צווי		
סבבי סבבנה		סבב סבבו
Sic עוילל לכו idest fac eis, ut in Thren. ^a in forma סובב		
מקור		
כסבב	כסבב כ	סבב ל
Ad hanc formam pertinet illud עוילל idest racemando seu ut Vulgata habet; usque ad racemū colligent, & Septua. racemate racemate. Jerem. ^b & illud לחנה idest miserendi eius ut in Psalm. ^c licet secundum normam cheth deberet cum pathach subscribi & nun daghesari, ut R. D. in Micchlol & in libr. radicam advertit, vide thes. nouissimum ^d .		
Puhal.		
Fæmininum	עבר	Masculinum
סבבה סבבת		סבב סבבת סבבתי סבבו סבבתם סבבנו

^aThren. 1.22.

^bJerem. 6.9.
^cPsal. 102.14.

^dPagn. 744.

Reperitur

3. Reperitur tamen prima radicalis in hac conno. iugatione subscripta cum chateph Kamets ut in Prophetia Nahum^a ibi שדדתי i. uastata est. Similiter etiam ad hoc puhal pertinet illud praeteritū עוילל idest factus est & סובב ex altera forma ut in thren.^b

^aCap. 3. vers. 7.
vid. the. pagnin. 1860.
^bThren. 1.12. vid. the. pagnin. 1961.

בינוני		
סבבה סבבות		סבב סבבם
Fæmininum	עתיד	Masculinum
חסבבי חסבבת		חסבב חסבבתי חסבבו חסבבתם חסבבנו
Cum uenerit accentus טפחה tipcha habebit Kamets, ut apud Esai. ^c ibi ירננו Cantabitur.		
מקור		
Fæmininum		Masculinum
		סבוב
פעול		
מסבבה מסבבות		מסבב מסבבים
4. In altera forma, מגוללה idest uolutatum seu inuolutum apud Esai. ^d		
Hiphhil.		

^cEsai. 16. 10.

^dEsai. 9.4.

Chara-
cteristi-
con he
habet te
re in ter-
tijs per-
sonis pre-
teriti in
alijs cha-
theph pa-
thach.
Guttura
li prima
existent
te he re-
cipit pa-
thach.
Deute.
3. 24. vi-
de thes.
in dictio
Pa
gi. 699.
1. Reg.
3. 2.
Prouer.
7. 13.
Ruth.
1. 20.
Deute.
1. 28.
4. Reg.
23. 15.
Pagi.
482.
Partici-
piu iux-
ta prete-
ritum re-
gulatur.

*H*aracteristicon huius coniuga-
tionis est he ; tertia persona pra-
teriti in prima littera tsere habet
in alijs chateph pathach, ut ex pa-
radigmate liquebit. Sed cum prima uerbi fuerit
gutturalis, sub he meru erit pathach, ut החיות i.
capisti. Deut. a secunda syllaba nunc tsere, nunc
pathach, in tota coniugatione cum daghesc, aut
sine illo subscribetur; ut ב החירו caeperunt, sine da-
ghesc ה ענה ob firmavit. Prouer. c Et cum pathach
המר שדי לי מאר Amaricauit me ualde omni-
pens, Ruth. d Vulgata. Quia amaritudine ual-
de repleuit me dominus. Sic ה מסו את לבנו defice-
re fecerunt cor nostrum seu liquefecerunt cor no-
strum; aut confregerunt cor nostrum, siue auer-
terunt nostrum cor: Et melius nostra Vulgata,
terruerunt cor nostrum. Deut. e Sic ה ק חמי-
nuit ut in libris Regum f uide thes. g Hoc intellige
in tertijs personis: nam in alijs tsere, aut pathach
secundae, transit in chirek, cum daghesc, quo dif-
ferat a quiescentibus Ain uau, quae quidem ha-
bent chirek magnum ut ה כינות hic uero est chirek
cum daghesc ut ה סיבות.

Benoni eandem punctuationem Et mutatio-
nem no.

nem punctorum habet cum praterito. Differt ta-
men, quia prima uocalis non mutatur in chate-
ph pathach, sed in sceua, secunda uero migrat in
chirek paruum cum daghesc in secunda littera
radicali, ut ex paradigmate conspicuum fiet.

3.
no.

Futuri litterae ethan omnes cum Kamets, ul-
tima syllaba cum tsere ut כסם. Aliquando cum
pathach sequente daghesc, quod ostendit defe-
ctum litterae sequentis iuxta ea quae superius a
adnotauimus Et ita in libris Exod. b ibi ויסב id-
est et reuerti fecit, et in lib. Reg. c ibi ויסב et alijs in
locis citatis uide thes. d Accedit et illud ויסבו את
ארון Et reduxerunt arcam, ut in lib. Reg. e Vul-
gata, Et circumdixerunt arcam Dei Israel.
Vbi primum daghesc, secundum Quinquarbo-
reum defectum indicat beth sequentis litterae a-
missae, illud uero daghesc, quod in beth rem anen-
ti positum est, solum Euphonia, Et decoris gra-
tia propter accentum distinguentem positum ar-
bitratur. Ego uero mallem primum poni, quia
praecedens uocalis longa resoluta est in breuem
cum daghesc, alterum uero indicare defectum
secunda radicalis amissae.

4.
no.

Secunda uocalis quamuis raro, aliquando
tamen est chirek more perfectorum, ut וישׁי de-
solare

Acciden-
tales fu-
turi om-
nes cum
kamets
& vlti-
ma sylla-
ba cum
tsere &
aliquan-
do cum
pathach
sequitur
daghesc
Ca. 40.
Exod.
cap. 13.
vers. 18.
3. Reg.
8. 14.
Pagni.
1745.
1. Reg.
5. 8.
Daghesc.
cum duo
duos im-
portare
defectus
Vocalis
secunda
aliquan-
do e chi-
rek mo-
re perfe-
ctorum.

^aHiere. *solare fecerit sicuti legitur in Hierem.* ^ased cum
49.20. vide the *uau Hippuk conuersionis nota secunda uocalis*
fau. pag. *tsere transit in segol, ut in Gene.* ^bibi ויגל את האבן ויט
3015. *reuoluit lapidem Vulgata, amouit lapidem.*
Vau hip *Idem apud Iob* ^cibi ויטק *obsepuit aut texit, coo-*
puk in- *teruenit*
teruenit *peruit. Vulgata melius, conclusit.*
te secun-
da voca-
lis tsere

Imperatiuus, & Infinitiuus sequuntur fu-
turirationem.

Hophhal, quæ est passua hiphhil habet in pri-
ma syllaba he, cum sciurek; & in secunda pa-
thach, & per omnia tempora; dempto infinitiuo,
qui in secunda habet tsere הוסי

Genef.
29.10.
^cIob 38.
8. & c. 3.
23. & 19.
8. vide
thef. pa.
1783. ra
dice.

Impe. &
infini. vt
futuŕū.
Passua
hui⁹ ter-
tiæ hēt
he cum
sciurek
in prima
& in se-
cūda pa-
thach in
omnib⁹
tempori-
bus exce-
pto infi-
nito qui
habet
tsere.

Hiphhil. Cap. XLV.		
עָבַר		
Fœmininum		Masculinum
הַסְבִּיחַ הַסְבִּיחוֹת	Fecit circumdare.	הִסְבִּיחַ הִסְבִּיחוֹת הִסְבִּיחוֹתֵי הִסְבִּיחוֹתֵי הִסְבִּיחוֹתֵי
בִּינוּנִי		
Fœmininum		Masculinum
מְסַבֵּחַ מְסַבֵּחוֹת		מְסַבֵּחַ מְסַבֵּחִים
עָתִיד		
		אָסַב
		תִּסְבֵּי

תִּסְבֵּי		תִּסְבֵּי
תִּסְבֵּי		תִּסְבֵּי
תִּסְבֵּי		תִּסְבֵּי
תִּסְבֵּי		תִּסְבֵּי

Inuenitur tertia persona fœm. futuri sub
hac forma תחל idest cœperit, filia nempe viri
sacerdotis. Leuit. ^a*similiter תחל in Deut.* ^b*pro*
incipere in forma futuri reperitur. Et pro pol-
luere seu prophanare sub alia forma futuri,
nempe cum pathach תחל ad differentiam si-
gnificationis, ut apud Ezech. ^c*videri potest*
ibi non polluam, seu non sinam polluere nomen
sanctum meum; vide Thes. ^d

^a Leuit.
21.9.
^b Deut.
cap 2.
ver. 25.
& 31.
^c Ezech.
cap. 39.
verf. 7.
^d Pagin.
699.

מְקוֹר		
כְּהִסְבֵּי	בְּהִסְבֵּי מְהִסְבֵּי	הִסְבֵּי לְהִסְבֵּי

Reperitur tamen להקק comminuendo seu
comminuere faciendo in histo. Paralip. ^e*sed*
vide Pagninum in The. lingue sanctæ Re-
peritur etiam להקק idest ad tergendum seu ter-
gendū, cum pathach apud Hier. ^g*vide Thes.*
Pagnini. ^h

^e Lib. 2.
cap. 34.
verf. 7.
^f Pagin.
482. cū
teq.
^g Hierem.
4.11.
^h Pagin.
316. in-
dictione
Barar.

Fœm.	Hophhal. עָבַר	Mas.
הוֹסִיבָה		הוֹסִיב
	קָק	הוֹסִיבוֹת

Fœm.		Maf.
הוסבות		הוסבות הוסבותי הוסבו הוסבותם הוסבונו
הוסבותן		

Fœm.	Caret. בינוני	Maf.
תוסבי	עתיד	אוסב תוסב יוסב נוסב תוסבו יוסבו
תוסב		
תוסבנה		
תוסבנה		

מקור

| & reliqua. | הוסב

פעול

מוסבה		מוסב
מוסבות		מוסבים

Hithpahel. Cap. XLVI.

Nihil sese hic adnot adum offert ultra ea, qua in Pihel, adnotata manent. Cū hac coniugatio ab il la formetur, addito characteristico huius absque ulla alia irregularitate.

Fœm.	עבר	Maf.
התסבבה	Circūdedit fe.	התסבב alij התסבבת

Fœm.		Maf.
התסבבת		התסבבת התסבבתי התסבבו התסבבתם התסבבנו
התסבבתן		

Fœm.	בינוני	Maf.
מתסבבה		מתסבב מתסבבים
מתסבבות		
תתסבבי	עתיד	אתסבב תתסבב יתסבב נתסבב תתסבבו יתסבבו
תתסבב		
תתסבבנה		
תתסבבנה		

צווי

התסבבי		התסבב
התסבבנה		התסבבו

מקור

להתסבב	בהתסבב	התסבב
מהתסבב		בהתסבב

Hactenus de verbis imperfectis simplicibus egimus: nūc vero, quo nam modo ex duobus ordinibus, unicus verborum ordo componatur, sequenti libro demonstrandum erit.

Finis libri quarti.

KK 2 DE

DE ORDINIBVS COMPOSITIS LIBER QVINTVS.

Cap. I.

Composita verba que dicantur.

Composita que hebraice vocantur... Omposita qua hebraice vocantur illa dicuntur, que duplici ex capite imperfecta sunt. Ea naque possunt utrunque deficere, ut dedit: de quo cum magis anomalum sit, prius quam de alijs agemus, Ob idque refertur ad quia Pe, siue prima verbi est nun. Alia sunt deficientia & quiescentia, quippe qua incipiunt a nun, & finiuntur in aleph quiescente; ut idest ferre, vel sustinere; vel incipiunt a nun, & finiuntur in he, ut idest tendere, & declinare: aut diuerso modo quiescentia, idest a principio, et a fine; ut iod et aleph; aut iod et he, ut de quib' singulatim dicem'. Et de alijs etiam irregularibus, siue anomalis; adijciemus ad calcem: & aliquid etiam de verbis quatuor, aut quinque litterarum. In quibus omnibus nihil aliud aduertendum occurrit, nisi quod imperfecta sequuntur ab initio & a fine, quare exempla subijcisse sat sit.

Verba alia deficientia & quiescentia. Quiescentia a fine in aleph & in he. Quiescentia a principio & fine. Quiescentia & composita imperfecto riu normam sequuntur.

Dever-

De verbo dedit: Quod est praeceptum inter deficientia Pe nun, & lamed nun. Coniugatio Kal. Cap. II.

Aduertendum tamen in praeterito reperiri hoc verbum sine nun, ut dedisti, in lib. Reg. ubi daghesc primum est decoris, cum in prima littera nullum sit daghesc forte, alterum praeter legem indicat defectum nun.

daghesc forte non ponitur in prima littera. a 2. Reg. 22. 41. vid. Thefa. pag. 1727.

Table with columns Fæm. and Mas. containing Hebrew conjugation forms for the verb 'dedit'.

b vide thr. 5.6. Thef. pa 1728.

Utrunque autem participium in utroque genere & numero semper perfectum esse ab auctoribus traditur; ut Regulari est huic futuro sequenti, daghesc apponi, ut suppleat defectum pe nun, & quod tau cum tseri subscribatur. Vbi tamen coniungitur hoc KK 3 futurum

futurum per Makaph dictioni monosyllaba; aut dictioni longa, cum segol fere subscribitur, ut in Gene. ^a ibi קָהֵן לְךָ .i. quid dabo tibi. et apud Hierem. ^b ibi וְיָתֶן לְךָ idest, & dabo tibi. Alia exempla leges apud Thesau. nouis. Pagni. ^c

^a Genes. c. 30. 30.
^b Hierem. c. 3. 19.
^c Pagni. 1731.

Fæm.	Futurum.	Mas.
תִּתְּנִי		תִּתֵּן
תִּתְּנִי		תִּתֵּן
תִּתְּנֶה		תִּתְּנֶה
תִּתְּנֶה		תִּתְּנֶה
צווי		
תִּתְּנִי		תִּתֵּן
תִּתְּנֶה		תִּתְּנֶה

Modus iste Imperatiuus etiam cum Makaph, aut dictione longa habet segol; & aliquando cum ipso Makaph etiam retinet tseri; unde apud Gene. ^a leges cum segol לִי תֵן da mibi. Et cum tseri apud Hofe. ^e & in libr. Nume. ^f ut asserit R. D. in Michlol, & si hodie exemplaria eo in loco Numer. habeant segol subscriptum: vide thes. Pagni. ^g

^a Genes. 14. 20.
^e Hof. 5.
^f Num. 14.
^g Pagni. 16. 46.
1730.

מְקוֹר		
לִתְּתָה	בְּתִתְּתָה	תִּתְּתָה

In

In hoc ergo infinitiuo prima et ultima littera deperditur, cuius defectus nullum datur signum ob unici uerbi huius frequentiam. Reperitur autem auctore Quinquarbor eo infinitiuus iste iuxta perfectorum formam, ut apud Esther ^a ibi וְיָתֶן . idest et dare. Et in lib. Num. ^b ibi וְיָתֶן iuxta formam פָּקוֹד פָּקוֹד . Reperitur etiã in hoc infinitiuo לְתַתֵּן ut dem tibi, ut in Genes. ^c לְתַתֵּן ad reponendum, ut in lib. Reg. ^d cum nun paragogico, uide tamen Pagni. Thesaurum.

^a Est. c. 2. ver. 3.
^b Num. cap. 20. ver. 8.
^c Genes. 15. 7.
^d 3. Reg. 6. 19.
^e Pagni. 1729.

Fæm.	Niphal.	Mas.
עָבַר		
נִתְּנָה	Datus est.	נָתַן
נִתְּנָה		נָתַתְּ
		נָתַתְּנִי
		נָתַתְּנֶה
נִתְּתָן		נָתַתְּתָם
		נָתַתְּתָנִי
		נָתַתְּתָנֶה
בִּינוּנִי		
Fæm.	Mas.	
נִתְּנָה	נָתַן	
נִתְּנֹת	נָתַתְּתָם	
עָתִיד		
	נִתְּתָן	
	נִתְּתָנִי	
	נִתְּתָנֶה	

KK 4 תִּתְּנִי

Fæm.		Mas.	
הַנְּחִי		הִנְחֵן	
הַנְּחִין		יִנְחֵן	
הַנְּחִינָה		נִנְחֵן	
הַנְּחִינָה		הַנְּחִינוּ	
		יִנְחִינוּ	
צווי			
הַנְּחִי		הִנְחֵן	
הַנְּחִינָה		הַנְּחִינוּ	
מקור			
לְהַנְּחִין	בְּהַנְּחִין כְּהַנְּחִין	הַנְּחִין	
	מִהַנְּחִין		
<p><i>Reperitur hæc forma nempe הַנְּחִין apud Hiere. ^a ibi מִלֵּךְ בְּיַד הַנְּחִין יִנְחֵן בְּיַד מִלֵּךְ ibi idest tradendo tradetur in manum regis. Et in Hiere. ^b ibi הַנְּחִין הַנְּחִין idest tradendo tradetur.</i></p>			
Fæm.		Mas.	
פעול			
נְחִינָה		נְחִין	
נְחִינֹת		נְחִינִים	
Hophhal. עֲתִיד			
תִּנְחִי		תִּנְחֵן	
תִּנְחִין		יִנְחֵן	
תִּנְחִינָה		נִנְחֵן	
תִּנְחִינָה	vel תִּנְחִינָה	הַנְּחִינוּ	
		יִנְחִינוּ	

Nihil

^a Hiere. 32. 4.
^b Hiere. 38. 3.

Nihil amplius inuenitur huius uerbi, licet secundum Grammaticos una tantum uoce inuenta, possimus omnes coniugationes integras formare, uide Quinquarborum.^a

De uerbo נָשָׂא Tulit, quod pertinet ad ordinem compositorum pe nun & Lamed Aleph. Cap. III.

Voce u-na inuē-te alicuius coniugationis, possumus totā formare. ^a Pag. 121.

Fæm.		Mas.	
נְשֵׂאָה		נָשָׂא	
נְשֵׂאוֹת		נְשֵׂאוֹת	
		נְשֵׂאוֹתַי	
		נְשֵׂאוֹ	
נְשֵׂאוֹתַי		נְשֵׂאוֹתֵם	
		נְשֵׂאוֹנֵינוּ	

Hæc uerba à principio amittunt nun, ubi illud amittit, habent uero terminationes, ut נָשָׂא, retinent etiam aliquando terminationem נְשֵׂאוֹ, ut uidebimus in infinitiuis. Et nun quoque retinent, ut in Imperatiuis נְשֵׂא attolle, seu eleua pro נָשָׂא ut in Psalm. ^b

^b Psalm. 4. 6.

Fæm.		Mas.	
בינוני			
נושֵׂאָה		נושָׂא	
נושֵׂאוֹת		נושֵׂאוֹת	

עֲתִיד

Fœm.		Mas.	
עָתִיד			
תִּשְׂאֵי		אֲשֵׁא	
תִּשְׂאֵה		תִּשְׂאֵה	
תִּשְׂאֵה		יִשְׂאֵה	
תִּשְׂאֵה		נִשְׂאֵה	
תִּשְׂאֵה		תִּשְׂאוּ	
תִּשְׂאֵה		יִשְׂאוּ	
צוּי			
Fœm.		Mas.	
שִׂאֵי		שֵׂא	
שִׂאֵה		שֵׂאוּ	
מְקוֹר			
שִׂאֵה vel כִּשְׂאֵה כִּשְׂאֵה	נִשְׂאוּ vel כִּשְׂאֵה	נִשְׂאוּ	שִׂאֵה vel לִשְׂאֵה
Niphhal.			
עֵיֶר			
Fœm.		Mas.	
נִשְׂאֵה		נִשְׂאֵה	
נִשְׂאֵה ^a		נִשְׂאֵת	
		נִשְׂאֵתִי	
		נִשְׂאוּ	
נִשְׂאֵתִי		נִשְׂאֵתֶם	
		נִשְׂאֵתֵנּוּ	
בִּינוּנִי			

^a Zach. 5.7.

Fœm.		Mas.	
בִּינוּנִי			
נִשְׂאֵה		נִשְׂאֵה	
נִשְׂאוּת		נִשְׂאֵים	
Fœm.		Mas.	
עָתִיד			
תִּנְשְׂאֵי		אֲנִשְׂאֵה	
תִּנְשְׂאֵה		תִּנְשְׂאֵה	
תִּנְשְׂאֵה		יִנְשְׂאֵה	
תִּנְשְׂאֵה		נִנְשְׂאֵה	
תִּנְשְׂאֵה		תִּנְשְׂאוּ	
תִּנְשְׂאֵה		יִנְשְׂאוּ	
צוּי			
Fœm.		Mas.	
הִנְשְׂאֵי		הִנְשְׂאֵה	
הִנְשְׂאֵה		הִנְשְׂאוּ	
מְקוֹר			
הִנְשְׂאֵה	הִנְשְׂאוּ	הִנְשְׂאוּ	הִנְשְׂאוּ
הִנְשְׂאֵה	הִנְשְׂאוּ	הִנְשְׂאוּ	הִנְשְׂאוּ
פְּעוּל			
הִנְשְׂאֵה	הִנְשְׂאוּ	הִנְשְׂאוּ	הִנְשְׂאוּ
הִנְשְׂאוּת	הִנְשְׂאוּת	הִנְשְׂאוּת	הִנְשְׂאוּת
Fœm.		Mas.	
נִשְׂאוּה		נִשְׂאוּה	
נִשְׂאוּת		נִשְׂאוּת	
Pihel			
<i>Ex forma quiescentium, He, inuenitur supportatus seu condonatus, ut in Psal. b</i>			

^a Hiere. 10. vers. 5.

^b Psal. 32. 1.

Pihel. Cap. IIII.

Fœm.	עָחִיד	Maf.
נִשְׁאַה נִשְׁאַת	<i>Hoc præteritum tēpus inuenitur cū Kamets ex forma quiescētium he, ut נִשְׂא .donauerat seu exaltauerat, ut in lib. Reg.^a Reliqua, ut מִצָּא</i>	נִשְׂא נִשְׂאָת נִשְׂאָתִי נִשְׂאוּ נִשְׂאָתֶם נִשְׂאוּ
נִשְׂאָתֶן		
Fœm.	בִּינוּנִי	Maf.
מִנִּשְׂאָה מִנִּשְׂאוֹת		מִנִּשְׂאָה מִנִּשְׂאָיִם
Fœm.	עָחִיד	Maf.
		אִנִּשְׂא תִּנִּשְׂא יִנִּשְׂא נִנִּשְׂא תִּנִּשְׂאוּ יִנִּשְׂאוּ
תִּנִּשְׂאִי תִּנִּשְׂאָה		
תִּנִּשְׂאָנָה תִּנִּשְׂאוּנָה		
Fœm.	צוּוִי	Maf.
נִשְׂאִי נִשְׂאָנָה		נִשְׂא נִשְׂאוּ

מִקּוֹר

² 3. Reg.
c. 9. 11.

Fœm.	מִקּוֹר	Maf.
בִּנִּשְׂא מִנִּשְׂאָה	לִנִּשְׂא	נִשְׂא פִּנִּשְׂא
Fœm.	עֵבֶר. Puhal.	Maf.
נִשְׂאָה נִשְׂאָת		נִשְׂא נִשְׂאָת נִשְׂאָתִי נִשְׂאוּ נִשְׂאָתֶם נִשְׂאוּ
נִשְׂאָתֶן		
Fœm.	בִּינוּנִי	Maf.
נִשְׂאָה נִשְׂאוֹת		נִשְׂא נִשְׂאָיִם
Fœm.	עָחִיד	Maf.
תִּנִּשְׂאִי תִּנִּשְׂאָה		אִנִּשְׂא תִּנִּשְׂא יִנִּשְׂא נִנִּשְׂא תִּנִּשְׂאוּ יִנִּשְׂאוּ
תִּנִּשְׂאָנָה		
נִשְׂאוּ vel נִשְׂאוּ	מִקּוֹר	נִשְׂא
Fœm.	פְּעוּל	Maf.
מִנִּשְׂאָה מִנִּשְׂאוֹת		מִנִּשְׂאָה מִנִּשְׂאָיִם
Fœm.	עֵבֶר. Hiphhil.	Maf.
הִנִּשְׂאָה		הִנִּשְׂא

<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
הַשָּׂאָה		הַשָּׂאָה הַשָּׂאָתִי הַשָּׂאוּ
הַשָּׂאָתֶן		הַשָּׂאָתֶם הַשָּׂאוּ
מִשָּׂאָה	בִּינוּנִי	מִשָּׂאָה מִשָּׂאָיִם
<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
	עֲתִיד	
תִּשָּׂאִי		אֲשִׂיא תִּשָּׂא יִשָּׂא
תִּשָּׂא		נִשָּׂא תִּשָּׂאוּ יִשָּׂאוּ
תִּשָּׂאֲנָה		יִשָּׂאוּ
הַשָּׂאִי	צוּי	הַשָּׂא הַשָּׂאוּ
הַשָּׂאֲנָה		
מְקוֹר		
לְהַשָּׂא	בְּהַשָּׂא כְּהַשָּׂא	הַשָּׂא vel הַשָּׂאוּ
מִהַשָּׂא		
<i>Apud Esai. a להשאות ad deustandum sic.</i>		
<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
	Hophhal. עָרַר	
הַשָּׂאָה		הַשָּׂא הַשָּׂאָתִי הַשָּׂאָתִי
הַשָּׂאָתִי		

^a Efa. 37
26.

הַשָּׂאוּ

<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
הַשָּׂאָתֶן		הַשָּׂאוּ הַשָּׂאָתֶם הַשָּׂאוּ
<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
	בִּינוּנִי	
הַשָּׂאָה		הַשָּׂא הַשָּׂאִים
הַשָּׂאוּ		
תִּשָּׂאִי	עֲתִיד	אֲשִׂיא תִּשָּׂא יִשָּׂא
תִּשָּׂא		נִשָּׂא תִּשָּׂאוּ יִשָּׂאוּ
תִּשָּׂאֲנָה		
מְקוֹר		
הַשָּׂא	הַשָּׂאוּ vel	הַשָּׂא
מִשָּׂאָה	פְּעוּל	מִשָּׂא מִשָּׂאִים
מִשָּׂאוּ		
<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
	Hithpahel.	
הַתִּנְשָׂאָה		הַתִּנְשָׂא הַתִּנְשָׂאָתִי הַתִּנְשָׂאָתִי
הַתִּנְשָׂאוּ		הַתִּנְשָׂאוּ הַתִּנְשָׂאָתֶם הַתִּנְשָׂאוּ
הַתִּנְשָׂאֲנָה		
מִתְנַשָּׂאָה	בִּינוּנִי	מִתְנַשָּׂא מִתְנַשָּׂאִים
מִתְנַשָּׂאוּ		

עֲתִיד

Fœm.	עָתִיד	Maf.
תִּתְנַשֵּׂא		אֲתִנַּשֵּׂא
תִּתְנַשְׂא		תִּתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאָה		יִתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאוּ		נִתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאוּ		תִּתְנַשְׂאוּ
Pro תִּתְנַשֵּׂא reperies תִּתְנַשֵּׂא Num. a		
צוּי		
תִּתְנַשֵּׂא		הִתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאָה		הִתְנַשְׂאוּ
מְקוֹר		
כָּל מ	הִתְנַשֵּׂא	כִּהִתְנַשֵּׂא
De Compositis ex Pe nun, & lamed He. Cap. V.		
P Ertinent verba hæc, ad verba na- gasch & Ghalah.		
Fœm.	Kal. עָתִיד	Maf.
נִתְּתָה	Inclinavit.	נָתַתָּה
נִתְּתִית		נָתַתִּית
נִתְּתִינוּ		נָתַתִּינוּ
		נָתַתְּמוּ
		נָתַתְּמוּ
נִתְּתִי	בִּינּוּנִי	נָתַתִּי
נִתְּתִים		נָתַתְּמוּ
עָתִיד		

a Num. cap. 24. 7. vide Thef. Pagnini pag. 1701

Fœm.	עָתִיד	Maf.
תִּתְנַשֵּׂא		אֲתִנַּשֵּׂא
תִּתְנַשְׂא		תִּתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאָה		יִתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאוּ		נִתְנַשֵּׂא
תִּתְנַשְׂאוּ		תִּתְנַשְׂאוּ
נָתַתָּה	צוּי	נָתַתָּה
נָתַתִּית		נָתַתִּית
נָתַתְּמוּ	מְקוֹר	נָתַתְּמוּ
נָתַתְּמוּ		vel נָתַתְּמוּ
כָּל מ		כָּל מ
Sic נָתַתָּה auolando. Hier. a a נָתַתָּה. Nun- quam etenim, aut raro amittitur nun in Im- perativo, et infinitiuo. Itaque nihil notare hic opus est præter ea, quæ admonuimus libro præ- cedenti cap. b de נָתַתָּה		
Fœm.	Niphal. עָתִיד	Maf.
נִתְּתָה		נָתַתָּה
נִתְּתִית		נָתַתִּית
		נָתַתִּינוּ
נִתְּתִינוּ		נָתַתְּמוּ
		נָתַתְּמוּ
נָתַתָּה	בִּינּוּנִי	נָתַתִּי
נָתַתְּמוּ		נָתַתְּמוּ
תִּתְנַשֵּׂא	עָתִיד	אֲתִנַּשֵּׂא
תִּתְנַשְׂא		תִּתְנַשֵּׂא
LL תִּתְנַשֵּׂא		

a Hiero- 48.9.

b 35.

<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
<i>Fæm.</i>		צוּי	<i>Maf.</i>
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה	מְקוֹר	תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
<i>Fæm.</i>		פְּעוּל	<i>Maf.</i>
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
Piel. עָבַר			
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
<i>Fæm.</i>		בֵּינוּנִי	<i>Maf.</i>
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
<i>Fæm.</i>		עָתִיד	<i>Maf.</i>
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	

תְּנִינָה

<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
<i>Fæm.</i>		צוּי	<i>Maf.</i>
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה	מְקוֹר	תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
Puhal. עָבַר			
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
בֵּינוּנִי			
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
<i>Fæm.</i>		עָתִיד	<i>Maf.</i>
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	
תְּנִינָה		תְּנִינָה	

LL 2

מְקוֹר

<i>Fæm.</i>	מקור	<i>Maf.</i>
כָּ לַ מְ		נָטוּת
<i>Fæm.</i>	פְּעוּל	<i>Maf.</i>
מְנַטָּה מְנַטוּת		מְנַטָּה מְנַטָּיִם
עֵבֶר Hiphhil.		
הִטָּה הִטִּית	Declinare fecit.	הִטָּה הִטִּית הִטִּיתִי הִטוּ הִטִּיתֶם הִטִּינוּ
הִטָּתוּ		
מְטָה מְטוּת	בִּינוּנִי	מְטָה מְטָיִם
תִּטִּי תִּטָּה תִּטִּינָה	עֵתִיד	אֲטָה תִּטָּה יִטָּה נִטָּה תִּטּוּ יִטּוּ
הִטִּי הִטִּינָה	צוּוִי	הִטָּה הִטּוּ
הִטּוּת לַ מְ	מְקוּר	כָּ לַ מְ
הִטָּתָה הִטִּית	עֵבֶר Hophhal.	הִטָּה הִטִּית

הִטִּיתִי

<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>
הִטִּיתוּ		הִטִּיתִי הִטּוּ הִטִּיתֶם הִטִּינוּ
עֵתִיד		
תִּטִּי תִּטָּה תִּטִּינָה		אֲטָה תִּטָּה יִטָּה נִטָּה תִּטּוּ יִטּוּ
מְקוּר		
כָּ לַ מְ	הִטּוּת	כָּ לַ מְ
<i>Fæm.</i>	פְּעוּל	<i>Maf.</i>
מְטָה מְטוּת		מְטָה מְטָיִם
עֵבֶר Hithpahal.		
הִתְנַטָּתָה הִתְנַטִּית		הִתְנַטָּתָה הִתְנַטִּית הִתְנַטִּיתִי הִתְנַטּוּ הִתְנַטִּיתֶם הִתְנַטִּינוּ
הִתְנַטָּתוּ		
מְתַנַּטָּה מְתַנַּטוּת	בִּינוּנִי	מְתַנַּטָּה מְתַנַּטָּיִם

עֵתִיד LL 3

Fœm.	עֲתִיר	Maf.
תִּתְנִי		תִּתְנֶה
תִּתְנֶה		תִּתְנֶה
תִּתְנֶה		תִּתְנֶה
תִּתְנֶה		תִּתְנֶה
	צוּי	
תִּתְנֶה		תִּתְנֶה
תִּתְנֶה		תִּתְנֶה
Fœm.	מְקוֹר	Maf.
מ	ל	תִּתְנֶה

De compositis ex Iod & Aleph. Cap. VI.

Verba duo huius ordinis tantum reperiuntur. ^aLib. 4. cap. 1.

Duo solum reperiuntur huius ordinis verba. unum est יָצָא exiit, compositum in Kal, Niphal, Hiphil, & Hophal, quod supra ^a excepimus à regula defectiuorum. Alterum est יָרָא timuit, compositum in Kal, et Niphal, quae verba simul, e regione libuit opponere, quia duo tantum sunt, in quibus, si aduertas, iod in Niphil, & Hiphil conuerti in vau, nihil ultra obseruatione dignum reperies. In alijs coniugationibus nullam patiuntur irregularitatem.

Kal.

Kal. עֲבִיר			
Fœm.	Maf.	Fœm.	Maf.
	Egressus est.		Timuit.
יָצָא	יָצָא	יָרָא	יָרָא
יָצָאת	יָצָאת	יָרָאת	יָרָאת
	יָצָאתי		יָרָאתי
	יָצָאוּ		יָרָאוּ
יָצָאתָן	יָצָאתָם	יָרָאתָן	יָרָאתָם
	יָצָאנוּ		יָרָאנוּ

א יָרָא Inuenitur יָרָא תָּם apud Ios. ^a timeatis, ^a Iosu. 4. cum Kamets loco tseri, ac si esset יָרָא uti R. D. ²⁴ in Michlol, adnotauit. vide thesaurum nouissimum Pagnini. ^b

^b Pagin. 1045.

Fœm.	Maf.	בִּינּוּי	Fœm.	Maf.
יָצָאת	יָצָאתה	יָצָא	יָרָאתה	יָרָאת
יָצָאתָן		יָצָאתָם	יָרָאתָן	יָרָאתָם

^c vid. th. pa. 1008

Aduerte participium hoc יָרָא esse secundum formam toar ut in Gen. ^d & Deut. ^e vide thesaurum Pagnini pac. praticata. ^d Genes. 32. 11. ^e Deute. 7. 19.

Legitur tamen prater solitam benoni formam Eccles. ^f שִׁוְצָא idest qua egreditur, pro ^f Eccles. 10. 5. & in Deut. ^g הַיּוֹצֵאת idest qua egreditur amisso aleph. Vide thes. Pagni. praticato loco. ^h 28. 57.

^h Pagin. 1008.

LL 4 עֲתִיר

Fœm.	Maf.	עֲחִיר	Fœm.	Maf.
	אָצָא			אָרָא
תִּצְאֵי	תִּצְאָ		תִּרְאֵי	תִּרְאָ
תִּצְאָ	יִצְאָ		תִּרְאָ	יִרְאָ
	נִצְאָ			נִרְאָ
תִּצְאֹנָה	תִּצְאוּ		תִּרְאֹנָה	תִּרְאוּ
	יִצְאוּ			יִרְאוּ

^a 1. Reg. 18. 12. & 28. 5.

^b 1. cap. 13. 12.

^c Pagin. 1046. cū seq.

Aduerte hanc personã יִרְאָ cum iod signo futuri tantum reperiri, ut in lib. Reg. ^a in margine tamen cum duplici iod scribitur ut significetur altera lectio. Cũ duplici iod est in lib. Paril. ^b Prosequere reliqua cum thes. Pagnini. ^c

Fœm.	Maf.	צוּי	Fœm.	Maf.
צִיאֵי	vel צִיאָ	צִיאָ	יִרְאֵי	יִרְאָ
צִיאֹנָה		צִאוּ	יִרְאֹנָה	יִרְאוּ
vel צִיאֹנָה			vel יִרְאֹנָה	

Pagnino & alijs videtur penultimã potius per segol quam per tseri scribendam. Quiescit autem Aleph in plurali יִרְאוּ. Authore R. D. in Michlol & in lib. Radicum, ad differentiam יִרְאוּ videbunt à verbo יִרְאָ vidit.

^d vide Thef. d. pa. 1008

Fœm.	מְקוּר	Maf.
d צִיאָ vel צִיאָ		יִרְאָ vel יִרְאָ
בְּצִאָת		בְּיִרְאָת

בְּיִרְאָת

Fœm.	Maf.
בְּצִאָת	בְּיִרְאָת
ל	ל
מ	מ

Iod interdum occultatur in tseri, ut לְרוּא timere, in lib. Reg. ^a & ãt reperitur cum he paragogico in fine לְיִרְאָה id est ut timeant: cum he paragogico, ãt in Deut. ^b vide Thef. Pagni. ^c

^a 1. Reg. 18. 29.

^b Deute. 4. 10.

^c Pagin. 1046.

Niphal. עֲכַר

Fœm.	Maf.	Fœm.	Maf.
	Ductus est.		Formidatus Fuit.
נוֹצְאָה	נוֹצָא	נוֹרְאָה	נוֹרְאָ
נוֹצְאָת	נוֹצְאָת	נוֹרְאָת	נוֹרְאָת
	נוֹצְאָתִי		נוֹרְאָתִי
	נוֹצְאוּ		נוֹרְאוּ
הֵן	נוֹצְאָתֶם	הֵן	נוֹרְאָתֶם
	נוֹצְאָנוּ		נוֹרְאָנוּ

Vide in Gen. ^d ubi נורא: pro terribili sumitur: et apud Esai. ^e ibi Et in populo terribili. Aliqui tamen, pro longinquo accipiunt. Vulgata nostra habet: populum terribilem: populi namque de longinquo de quibus ibidem agit et capite ^f subsequenti, timeri solent tamquam terribiles feroces et barbari, et ideo præcitato cap. 21. Esaias populum & gentem de terra horribili venturam prædicebat.

^d Genes. 28. 17.

^e Esaiæ. 18. 7.

^f cap. 21. 1.

נוֹרְאָ

Fœm.	Maf.	Be.	Fœm.	Maf.
נוצֵאָה	נוצֵא		נוֹרָאָה	נוֹרָא
נוצֵאוֹת	נוצֵאִים		נוֹרָאוֹת	נוֹרָאִים
Fœm.	Maf.	עֲתִיד	Fœm.	Maf.
	אֲנוּצֵא		אֲנוֹרָא	
תּוּצֵאִי	תּוּצֵא		תּוֹרָאִי	תּוֹרָא
תּוּצֵאוֹ	יּוּצֵא		תּוֹרָא	יּוֹרָא
	נוּצֵא		נוֹרָא	
תּוּצֵאוֹנָה	תּוּצֵאוֹ		תּוֹרָאוֹנָה	תּוֹרָאוֹ
	יּוּצֵאוֹ		יּוֹרָאוֹ	

^a Epif. 135. to. 3. pagi. 145. vid Pſalm. 130. ver ſic. 4.

^b Pagin. 1049.

Hic vero non est silentio praterenda varietas dictionis illius secunda persona futuri תּוֹרָא quæ apud antiquiores viguit; uti ex. D. Hier. in epif. ad saniam & fretelam^a aperte colligitur. Nam symmachus & theodotion legentes in Pſal. illo תּוֹרָא thora, legem transtulerunt. Aquila & D. Hier. legebant יִרְאָה hoc est timorē. Chaldaei. longe aliter habet, dicens; quia apud te est indulgentia ut videaris. Alij vero, ut timearis: iuxta hanc formam futuri, & ita in biblijs hodie legimus vide theſ. Pag.^b ubi locum illum explicat.

Fœm.	Maf.	צוּי	Fœm.	Maf.
תּוּצֵאִי	תּוּצֵא		תּוֹרָאִי	תּוֹרָא
תּוּצֵאוֹנָה	תּוּצֵאוֹ		תּוֹרָאוֹנָה	תּוֹרָאוֹ

מִקּוֹר

Fœm.	מִקּוֹר	Maf.
הוּצֵאָה		הוֹרָא
בהוּצֵאָה		בהוֹרָא
כהוּצֵאָה		כהוֹרָא
להוּצֵאָה		להוֹרָא
מהוּצֵאָה		מהוֹרָא

Fœm.	Maf.	פְּעוּל	Fœm.	Maf.
יְצוּאָה	יְצוּא		יְרוּאָה	יְרוּא
יְצוּאוֹת	יְצוּאִים		יְרוּאוֹת	יְרוּאִים

Pihel. Cap. VII.

Fœm.	Maf.	Fœm.	Maf.
יְצֵאָה	יְצֵא	יְרָאָה	יְרָא
יְצֵאוֹת	יְצֵאוֹת	יְרָאוֹת	יְרָאוֹת
	יְצֵאוֹתִי		יְרָאוֹתִי
	יְצֵאוֹ		יְרָאוֹ
תֵּן	יְצֵאוֹתֶם	תֵּן	יְרָאוֹתֶם
	יְצֵאוֹנֵנוּ		יְרָאוֹנֵנוּ

Fœm.	Maf.	בִּינּוּי	Fœm.	Maf.
מִיְצֵאָה	מִיְצֵא		מִיְרָאָה	מִיְרָא
מִיְצֵאוֹת	מִיְצֵאִים		מִיְרָאוֹת	מִיְרָאִים

Fœm.	Maf.	עֲתִיד	Fœm.	Maf.
	אֲיֵצֵא		אֲיֵרָא	
תּוּצֵאִי	תּוּצֵא		תּוֹרָאִי	תּוֹרָא
תּוּצֵאוֹ	יּוּצֵא		תּוֹרָא	יּוֹרָא

נִצֵּא

<i>Fœm.</i>	<i>Maf.</i>		<i>Fœm.</i>	<i>Maf.</i>
תִּצְאָנָה	נִצָּא תִּצְאוּ יִצְאוּ		תִּרְאָנָה	נִרָּא תִּרְאוּ יִרְאוּ
<i>Fœm.</i>	<i>Maf.</i>	צוּי	<i>Fœm.</i>	<i>Maf.</i>
יִצְאֵי	יִצָּא		יִרְאֵי	יִרָּא
יִצְאָנָה	יִצְאוּ		יִרְאָנָה	יִרְאוּ
יִצָּא		מְקוֹר	יִרָּא	
נִצָּא			בִּירָּא	
נִצָּא			פִּירָּא	
לִנִּצָּא			לִירָּא	
מִנִּצָּא			מִירָּא	
<i>Verbum ירא non ultra inuenitur.</i>				
<i>Fœm.</i>		עֵבֶר	<i>Maf.</i>	
יִצְאָה			יִצָּא	
יִצְאָת			יִצְאָת	
			יִצְאָתִי	
תָּן			יִצְאוּ	
			יִצְאתֶם	
			יִצְאוּנוּ	
<i>Fœm.</i>		בִּינוּנִי	<i>Maf.</i>	
יִצְאָה			יִצָּא	
יִצְאוּת			יִצְאָתִים	
		עֵתִיד	אִיִּצָּא	
תִּצְאָה			יִצָּא	
תִּצְאָתִי			תִּצְאָתִי	

נִצָּא

<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
תִּצְאָנָה		נִצָּא תִּצְאוּ יִצְאוּ
<i>Fœm.</i>	מְקוֹר	<i>Maf.</i>
לָּ	וּ	יִצָּא
<i>Fœm.</i>	פְּעוּל	<i>Maf.</i>
מִצְאָה		מִצָּא
מִצְאוֹת		מִצְאָתִים
<i>Fœm.</i>	Hiphhil. עֵבֶר	<i>Maf.</i>
הוֹצִיָּא	Eduxit idest exire fecit.	הוֹצִיא
הוֹצִיָּאת		הוֹצִיָּאתִי
		הוֹצִיָּאוּ
תָּן		הוֹצִיָּאתֶם
		הוֹצִיָּאוּנוּ
מוֹצִיָּא	בִּינוּנִי	מוֹצִיא
מוֹצִיָּאוֹת		מוֹצִיָּאִים
תוֹצִיָּאי	עֵתִיד	אוֹצִיא
תוֹצִיָּאת		תוֹצִיא
		יִצִּיא
תוֹצִיָּאנָה		נוֹצִיא
		תוֹצִיָּאוּ
		יִוצִיָּאוּ
הוֹצִיָּאי	צוּי	הוֹצִיא
הוֹצִיָּאנָה		הוֹצִיָּאוּ

Semel

Imp. hic
semel oc
currit cū
vau mo
bili.
a Genes.
8.17.
b Psalm.
8.9.

Semel occurrit hic Imperativus cum vau mobili & pronunciat post Pathach, ut exire fac in Gene. a sicut הוֹצֵר dirige in Psal. b sine vllotau.

Fæm.	מקור	Maf.
בהוציא כהוציא להוציא מהוציא		הוציא הוציא vel
Hophhal. עִבֵּר		
הוציאה הוצאת		הוציא הוצאת הוצאתי הוצאו הוצאתם הוצאנו
	עִבֵּר	אוציא תוציא תוציאה תוציאה
הוציא תוציא תוציאה		אוציא תוציא תוציאה תוצאו תוצאתם תוצאנו
ב ב ל מ	מקור	הוציא
פֻּעַל		
מוציאה מוציאות		מוציא מוציאים

Hithpa-

Fæm.	Hithpahel. עִבֵּר	Maf.
התוציאה	& cætera.	התוציא התוצאתי
Fæm.	בִּינוּנִי	Maf.
מתוציאה מתוצאות		מתוציא מתוצאים
Fæm.	עִבֵּר	Maf.
התוציא תתוציא		אתוציא תתוציא תתוציא נתוציא תתוצאו תתוצאו
Fæm.	צוּנִי	Maf.
התוציאה התוציאה		התוציא התוציאו
מקור		
ב ב ל מ		התוציא
De Compositis ex Iod & He. Cap. VIII.		
<i>De verbo יָפָה pulcher fuit, siue pulchruit.</i>		
Fæm.	עִבֵּר	Maf.
יִפְתָּה יִפִּית		יָפָה יִפִּית יִפִּיתִי

יָפָה

Fæm.		Maf.
תו		יפו יפיהם יפינו
יזפה יזפות	בינוני	יזפה יזפים
תיפי תיפה	עתיד	איפה תיפה יפה ניפה תיפנו יפו
<p><i>Et sine ה : איך תיך ייך : ה</i> <i>Quaquam ea in re varia Hebraorum sit sententia, ut apud thesaurum^a videre licebit.</i></p>		
Fæm.		Maf.
צווי		
יפי יפינה		יפה יפו
Fæm.		Maf.
מקור		
ביפות ל מ		יפות כיפות
Fæm.		Maf.
עבר Niphhal.		
נופיתה	Pulchratus est.	נופה נופית

^a Pagin. 1003.

Fæm.		Maf.
נופית		נופת נופתי נופו נופיתם נופינו
Fæm.		Maf.
בינוני		
נופה נופות		נופה נופים
<p><i>Et cum scirek in regimine בוגי dolore affe-ctos à ירה apud Sephoniã^a prophetã.</i></p>		
Fæm.		Maf.
עתיד		
תופי תופה		אופה תופה יופה נופה תופנו יופו
תופינה תופינה		
<p><i>Ac etiam prolato Iod ירה iaculis transfi- getur apud Exod.^b</i></p>		
Fæm.		Maf.
צווי		
תופי תופינה		תופה תופו
Fæm.		Maf.
מקור		
בהופות ל מ		תופות פ

^a Sepho. 3.18.

^b Exod. 19.13.

MM Fæm.

Fæm.		פָּעוּל	Mas.	
יָפוּיָה			יָפוּי	
יָפוּיּוֹת			יָפוּיִם	
Fæm.		Pihel. עָבַר	Mas.	
יָפְתָה			יָפָה	
יָפִית			יָפִית	
			יָפִיתִי	
			יָפוּ	
חַן			יָפִיתֶם	
			יָפִינוּ	
Fæm.		בִּינוּנִי	Mas.	
מִיָּפָה			מִיָּפָה	
מִיָּפוֹת			מִיָּפִים	
Fæm.		עָתִיד	Mas.	
תִּיפִי			אִיָּפָה	
תִּיפָה			תִּיפָה	
			יִיָּפָה	
			נִיָּפָה	
תִּיפִינָה			תִּיפּוּ	
תִּיפִינָה			יִיפּוּ	
וַיִּזְרוּ <i>Et proiecerunt, ut in thren. a pro</i> וַיִּזְרוּ <i>sic וַיִּגָּה & dolore affecit, pro וַיִּגָּה in Thren. b</i>				
Fæm.		צוּי	Mas.	
יָפִי			יָפָה	
יָפִינָה			יָפוּ	
Fæm.				

^aThren. 3.53.
^bThren. 3.53.

Fæm.		מָקוּר	Mas.	
בִּיפּוֹת			יָפוּת	
מָל			פָּ	
Fæm.		Puhal. עָבַר	Mas.	
יָפְתָה			יָפָה	
יָפִית			יָפִית	
			יָפִיתִי	
			יָפוּ	
חַן			יָפִיתֶם	
			יָפִינוּ	
Fæm.		בִּינוּנִי	Mas.	
יָפָה			יָפָה	
יָפוֹת			יָפִים	
Fæm.		עָתִיד	Mas.	
תִּיפִי			אִיָּפָה	
תִּיפָה			תִּיפָה	
			יִיָּפָה	
			נִיָּפָה	
תִּיפִינָה			תִּיפּוּ	
תִּיפִינָה			יִיפּוּ	
Fæm.		מָקוּר	Mas.	
			יָפוֹת	
Fæm.		פָּעוּל	Mas.	
מִיָּפָה			מִיָּפָה	
מִיָּפוֹת			מִיָּפִים	
MM 2 Fæm.				

<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
Hiphhil. עָבַר			
הוֹפְתָה הוֹפִית	Pulchrum fecit id- est decoravit.	הוֹפָה הוֹפִית	הוֹפִיתִי הוֹפִי הוֹפִיתֶם הוֹפִינוּ
תָּן			
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
בִּינוּנִי			
מוֹפָה מוֹפֹת		מוֹפָה מוֹפִים	
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
עָתִיד			
הוֹפִי הוֹפָה		אוֹפָה הוֹפָה יוֹפָה נוֹפָה הוֹפִי יוֹפִי	
הוֹפִינָה הוֹפִינָה			
<p><i>Si non amittat he, sic formabit, אֶהְיֶה יְהוּדָה, confessus est, seu confitebatur. Neem.^a</i> <i>Amisso vero he ultimo forma erit, אֶת אוֹף הוֹף, & proiecit, sicuti in lib. Reg.^b</i></p>			
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
צוּוִי			
הוֹפִי הוֹפִינָה		הוֹפָה הוֹפִי	

^a Neem. 11.17. vid. the pag. 502
^b 4. Reg. 13.17.

Fæm.

<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
מְקוֹר			
בְּהוֹפֹת לִמ		הוֹפֹת כִּי	
<i>Cum Kibbutz הִדְרֹת confiteri apud Neem.^a</i>			
Hophhal.			
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
עָבַר			
הוֹפְתָה הוֹפִית	Pulcher factus est.	הוֹפָה הוֹפִית	הוֹפִיתִי הוֹפִי הוֹפִיתֶם הוֹפִינוּ
תָּן			
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
עָתִיד			
תוֹפִי תוֹפָה		אוֹפָה תוֹפָה יוֹפָה נוֹפָה תוֹפִי יוֹפִי	
תוֹפִינָה תוֹפִינָה			
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
מְקוֹר			
		הוֹפֹת	
<i>Fæm.</i>		<i>Maf.</i>	
פְּעוּל			
מוֹפָה מוֹפֹת		מוֹפָה מוֹפִים	

^a Neem. 12.8.

MM 3 Hithpahel

Hithpahel.		
Fœm.	עבר	Maf.
התִּיפְתָה התִּיפֹת	Pulchrauit se-Or- navit se. Deco- rauit se.	התִּיפָה התִּיפִית התִּיפִיתִי התִּיפּוּ התִּיפִיתֶם התִּיפִינוּ
Fœm.	בִּינוּי	Maf.
מְתִיפָה מְתִיפֹת		מְתִיפָה מְתִיפִים
עֲתִד		
Fœm.		Maf.
תְּתִיפִי תְּתִיפֶה		אֲתִיפָה הֲתִיפָה יִתִיפָה נִתִיפָה
תְּתִיפְנָה תְּתִיפֹנָה		תְּתִיפּוּ יִתִיפּוּ
Fœm.	צוּי	Maf.
הִתִּיפִי הִתִּיפִינָה		הִתִּיפָה הִתִּיפּוּ
Fœm.	מְקוּר	Maf.
מְתִיפֹת מְ		הִתִּיפֹת מְ

De

De compositis ex Aleph, & He. Cap. IX.

D *Auca aliqua huius ordinis verba inveniuntur, sequentia inflexionem quiescentium Pe aleph; desinentiam vero Lamed He. Et quia parum habent difficultatis, sat erit Kal verbi constituere idque, succincte, & breuiter. אָבָה voluit, aut acquieuit.*

Verba huius ordinis sequuntur inflexionem quiescentium.

Fœm.	עבר	Maf.
אָבָה אָבִית		אָבָה אָבִית אָבִיתִי אָבוּ אָבִיתֶם אָבִינוּ
† Cum Aleph paragogico אָבוּא acquieuerunt, voluerunt apud Esaiam. ^a		
Fœm.	בִּינוּי	Maf.
אָוָבָה אָוִבִית		אָוָבָה אָוִבִים
עֲתִד		
		אָבָה תֵּאבָבָה יֵאבָבָה
& reliqua.		

^a Esaiæ. 28. 12. vid. the. Pagn. 8

† Aut hêt duplex segol, ut יֵאָבֵבָה veniet, in li. Prover.^b aut nō hêt, ut יֵאָבֵבָה veniet, ut apud Mich.^c Et etiā וְיָבֵבָה veniet in Deut.^d Tādē amissa הָ, forma erit יֵאָבֵבָה vel יֵאָבֵבָה veniam, inde וְיָבֵבָה veniet apud Esai.^e MM 4 Fœm.

^b Prou. 1. 28. ^c Mich. 4. 8. ^d Deut. 33. 21. ^e Esaiæ. 41. 25.

Fœm.	צווי	Maf.
אָבִי אַבְיֵנָה	אַבָּה אַבו	אַבָּה אַבו
Sic אָבִי coquite in Exod. ^a & cum Iod pro- lato אָבִי venite in Esai. ^b & he loco aleph אָבִי venite ut in Esai. ^c & Hiere. ^d		
Fœm.	בְּקוּר	Maf.
בְּ לָם		בְּבוֹת בְּבָבוֹת
Et in Hof. ^e אָלֶיָּהּ Iurare, vulgata, maledi- ctum, vide tamen Thesaurum Pagnini. ^f		
Fœm.	בְּעוּל	Maf.
בְּבוּיָה בְּבוּיוֹת		בְּבוּיָה בְּבוּיִים
In Niphal נִבְּבָה & reliqua.		

De compositis ex Hain Vau & Lamed
Aleph. Cap. X.

Verba
composi-
ta ex hai
vau & la-
med ale-
ph tan-
tum re-
periuntur
in Kal
hiphil
& hith-
pa hel.

V Erba hæc servat modum varian-
di, quem quiescentia hain vau,
ut אָבִי euomit, נִבְּבָה fregit, נִבְּבָה ve-
nit. Partim etiam inslectuntur
ad normam אָבִי quiescentum Lamed Aleph,
quorum exempla in Kal, Hiphil, & Hophhal
subijcimus; in his enim duntaxat, & in nulla
alia coniugatione reperiuntur.

בְּבָ Venit

בְּבָ Venit. Kal.		
Fœm.	עָבַר	Maf.
בְּבָה בְּבָת בְּבָת		בְּבָה בְּבָת בְּבָת בְּבָאו בְּבָתָם בְּבָאוּ
Reperitur tamen unum præteritum in hac coniugatione Kal sine aleph, ut in libris Reg. ^a ibi בְּבָנִי venimus. Et cum cholem apud Hiere- miã ^b ibi בְּבָנִי ingrediatur, seu veniat cũ vulg. Quod tamẽ præteritum esse vice futuri, aduer- tit R. D. in lib. radicũ, vid. Thesa. Pagnini. ^c		
Fœm.	בִּינוּנִי	Maf.
בְּבָה בְּבָת		בְּבָה בְּבָת
עָתִיד		
Fœm.	Veniam.	Maf.
תְּבוּאָי תְּבוּאָה		תְּבוּאָה תְּבוּאָה תְּבוּאָה תְּבוּאוֹ תְּבוּאוֹ תְּבוּאוֹ
Fœm.		

^a 1 Reg.
25.8.

^b Hiere.
27.18.

^c Pagnin.
225.

Fœm.	צווי	Maf.
בואי		בוא
בואנה		בואו
Fœm.	מקור	Maf.
בבוא		בוא
מבוא	לבוא	בבוא

In futuro he pa
ragogico &
in nomi
nibus.
a Esai. 5.
19.
b Psalm.
132.7.
c Deute.
33.16.
d 2. Reg.
1.26.

*Aduertendum tamē est in futuro addi ה he su
per abundans in fine per paragonem, ut apud E-
sa. a ibi וְהָבֵינָהּ וְנָבִיא וְנָבִיא וְנָבִיא venies. Et וְנָבִיא וְנָבִיא
ut in Psal. b Additur etiam paragogice הָהּ, ut
c Esai. 5. c sicut וְנָבִיא וְנָבִיא veniat apud Deut. c sicut וְנָבִיא וְנָבִיא
mirabilis fuit, ut in lib. Reg. d quemadmodum etiam
contigit in nominibus, nam ex צִדְקָה fit צִדְקָהּ, in-
de וְנָבִיא וְנָבִיא in stitia. Similiter ex וְנָבִיא fit וְנָבִיא
deinde וְנָבִיא וְנָבִיא. Sic וְנָבִיא וְנָבִיא adueniet ti
bi, quod quidem multi compositum existimant
ex futuro וְנָבִיא וְנָבִיא praterito וְנָבִיא וְנָבִיא: ad denotandā
veniendi sollicitudinem, ut videbis apud The-
saurum Pagnini e & si alij ob linguę elegantia
& euphonia id fieri magis credant.*

He para
gogico
in tau.
f 1. Reg.
25.34.

*Eadem ratione addunt Iod in fine, conuerso
he paragogico in tau; aut aleph in be, & he in
tau, ut וְנָבִיא וְנָבִיא venisses, pro וְנָבִיא וְנָבִיא
Verbum וְנָבִיא in K al duntaxat inuētum de-
generat in quiescentia he. Sic in Imperatiuo וְנָבִיא
vel וְנָבִיא Vomite pro, וְנָבִיא וְנָבִיא apud Hierem.
g Hierem.
25.27.*

Hiph-

Fœm.	Hiphhil.	Maf.
הביאה		הביא
הבאת		הבאת
		הבאתי
		הביאו
הבאתן		הבאתם
		הביאו
Aut. הביאת הביאתי vel הביא הביאת הביאתי		
Fœm.	בינוני	Maf.
מביאה		מביא
מביאות		מביאים
Fœm.	עתיד	Maf.
תביאי		אביא
תביא		תביא
תבאנה		יביא
תביאנה vel		יביאו
תביאנה		יביאו
תביאנה		יביאו
Fœm.	צווי	Maf.
הביאי		הביא
הבאתה vel		הביאו
הביאתה		
Fœm.	מקור	Maf.
בהביא		הביא
מהביא	להביא	מהביא

Imperatiuus, & infinitiuus etiam habere pos-
sunt t sere ut הביא & cetera.

Abson-

Absconditur quoque aleph in precedenti vocali in benoni, quorum tria reperies, ut apud Hieremiam^a ibi כִּבִּי adduco, vide Thes.^b sic in futuro duo sunt sine aleph in fine, ut apud Mich.^c & in libris Regum ibi כִּבִּי idest adducam: & אֶלֶף vel potius נוֹא ut כִּוֹא in hiphhil solum usitato; quod significat; frangere, in futuro fit כִּי idest frangat, ut in Psal.^d Et si nostra vulgata habeat: non impinguet, est etenim varia lectio, ut in adnotationibus nostris ad testamentum Rubeni aduertimus. Vide tamen interim Thesaurum praecitato Themate.^e

^a Hierem. 19. 15. & 39. 16
^b 2. Re. 5. vel. 2. pa. 231
^c Mich. 1. 15.
^d Psalm. 140. 5.
^e Pagin. 1536.

Fæm.	Hophhal. עָבַר	Maf.
הוּבְאָה הוּבְאָת		הוּבְאָ הוּבְאָת הוּבְאָתִי הוּבְאוּ הוּבְאָתֶם הוּבְאָנוּ
	עָתִיד	אוּבְאָ הוּבְאָ יוּבְאָ נוּבְאָ הוּבְאוּ יוּבְאוּ
Fæm.	קָקוּר	Maf.
		הוּבְאָ
Fæm.		

Fæm.	פָּעוּל	Maf.
כּוּבְאָה כּוּבְאוּת		כּוּבְאָ כּוּבְאָיִם

In praterito tertia faminina reperitur cum Kibbutz loco sciurek, ut in Gene. ibi הִבְאָה adducta vel allata est tibi; & in fine mutatum est he fæmineu in tau, ut in ordine syntactico, aut in regimine genitium frequenter fieri solet. Præter hac nihil amplius de hisce verbis reperitur.

Tertia fæm. præteriti reperitur cum kibbutz loco sciurek. ^a Genes. 33. 11.

De verbis הָיָה fuit, & חָיָה vixit. Cap. XI.

Aec duo verba connumerantur inter imperfecta, & composita, in secundo namque loco Iod, & in tertio, he, retinem norma de-vero à perfectorum. Quantum uient, exemplo subiecto potius, quam regulis manifestius demonstrabitur. Illud tamen est aduertendum ea ipsa verba ordinem quiescētium Lamed He sequi ut גָּלָה

^b Secunda hæc persona defectiue reperitur apud Hieremiam c. 38. 18 ibi וְהָיָה & viues tu, vi. th. Pa. 688.

Kal. עָבַר			
Fæm.	Maf.	Fæm.	Maf.
חָיָה חָיִית	חָיָה חָיִיתָ	חָיָה חָיִית	חָיָה חָיִית
		Vixit.	Fuit.
Fæm.			

Benoni extat, הנהוּ verò in nullo tempore Niphhal, sed in Pihel, & Hiphhil.

<i>Fæm.</i>	Niphhal. עבר	<i>Maf.</i>
נהיתה נהיית	Factus est.	נהיה נהיית נהייתי נהיו נהיתם נהיינו
<i>Fæm.</i>	בינוני	<i>Maf.</i>
נהיה נהיות		נהיה נהיים
<i>Fæm.</i>	<i>Maf.</i>	
	Pihel. עבר	
חיתה חיות		חיה חיות חיתי חיו חיתם חינו
<i>Fæm.</i>	בינוני	<i>Maf.</i>
מחיה מחיות		מחיה מחים
<i>Fæm.</i>		

<i>Fæm.</i>	עתיד	<i>Maf.</i>
תחיי תחיה		תחיה תחיה † תחיה תחיו תחיו
<i>Fæm.</i>	צווי	<i>Maf.</i>
חיי חיינה		חיה חיו
<i>Fæm.</i>	פקוד	<i>Maf.</i>
חיות מחיות	vel מחיות לחיות	חיה מחיות
<i>Fæm.</i>	פעול	<i>Maf.</i>
מחיה מחיות		מחיה מחים
Hiphhil.		
<i>Fæm.</i>	עבר	<i>Maf.</i>
החיתה החיות	Viificauit.	החיה החיות החיתי החיו החיתם החינו
החיות		החיות החיות
Aut etiam, החיית החיית & cætera.		

† Pro ista ter-
tia perso-
na futuri
inuenitur
alia forma
nempe
חי idest
viuet vt
videbis
in Leui.
cap. 25.
vers. 36.

NN בינוני

<i>Fæm.</i>	בִּינוּנִי	<i>Maf.</i>
מְחִיָּה מְחִיּוֹת		מְחִיָּה מְחִיּוֹת
	עֲתִיד	
תְּחִי תְּחִיָּה		אֲחִיָּה תְּחִיָּה נְחִיָּה
תְּחִינָה		תְּחִי יְחִי
<i>Fæm.</i>	צוּוִי	<i>Maf.</i>
תְּחִי תְּחִינָה		תְּחִי תְּחִי
<i>Fæm.</i>	מְקוֹר	<i>Maf.</i>
תְּחִיָּה	&	תְּחִיּוֹת
<i>Fæm.</i>	פְּעוּל	<i>Maf.</i>
מְחִיָּה מְחִיּוֹת		מְחִיָּה מְחִיּוֹת

Si alia ulterius tempora inveniuntur, ea quidem iuxta perfectorum formam inflectenda & coniuganda sunt.

De verbo שָׁחָה Cap. XII.

Verbū sciachah sequitur formam quiescētium.

Verbū hoc שָׁחָה id est incuruari aut humiliari, aut seipsū humiliare et incuruare, significās, sequitur omnino formā quiescentiū Lamed be, nec in aliquo differt

differt nisi quod in Hithpabel habet per litterarum metathesin hanc formam הַשְׁתַּחֲוִיתָ הַשְׁתַּחֲוִיתָ Litterarum metathesis & deinde perfecte inflectitur; cum eadem metathesi, per omnia tempora.

In futuro notabis pro יִשְׁתַּחֲוּוּ & יִשְׁתַּחֲוּוּ adorabitis, & adorabunt. facta syneresi dici יִשְׁתַּחֲוּוּ Ios.^a Et in lib. Reg.^b Alij tamen aiunt he ultimum ablatum esse, atque occultatum in sciurek. vide Thes.^c

*Ios. 5. 14.
*4. Reg. 4. 37.
*Pagin. 2928.
cum se.

De abundantibus. Cap. XIII.

Verba ternarium litterarū numerum excedunt, Abundantia dicuntur, sunt litterarū geminatione, aut à quiescentibus He, aut à duplicantibus Ain, ut שָׁעַשַׁע oblectavit à שָׁעָה & גִּלְגַּל circumuoluit à גִּלְגַּל Observandum tamē ea verba qualiacunque sint, & quolibet pacto litteras congeminant, siue primam, siue secundā, aut tertiā; cum quatuor litterarum extiterint raro, nisi in Pihel, Pubal, et Hithpabel, inueniri. Quæ vero quinque litteris constant solum in Pubal reperiri. Pauca horum abundantium re-

Quæ sūt verba abundantia.

periuntur in Kal, ut סָחַח Circumueniens. Et si Elias German^o, & alij docti viri malint esse nomē. Hæc igitur omnia paradiemate sequētis verbi גִּלְגַּל derivati à Radice כוּל illustrabūtur.

Verba quatuor aut quicquid litterarū, i quibus coniugationib^o reperit^{ur}.

NN 2 Pihel

<i>Fœm.</i>	Pihel. עבר	<i>Maf.</i>
כלכלה כלכלת		כלכל כלכלת כלכלתי כלכלו כלכלתם כלכלנו
מכלכלה מכלכלות	בינוני	מכלכל מכלכלים
תכלכלי תכלכל	עתיד	אכלכל תכלכל יכלכל נכלכל תכלכלו יכלכלו
תכלכלנה תכלכלנה		
<i>Fœm.</i>	צוי	<i>Maf.</i>
כלכלי כלכלנה		כלכל כלכלו
<i>Fœm.</i>	מקור	<i>Maf.</i>
בכלכל ל		בכלכל כ
<i>Fœm.</i>	Puhal. עבר	<i>Maf.</i>
כלכלה כלכלת	Sustentatus est.	כלכל כלכלת כלכלתי כלכלו כלכלתם

כלכלתם

<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
כלכלתן		כלכלתם כלכלנו
כלכלה כלכלות	בינוני	כלכל כלכלים
<i>Fœm.</i>	עתיד	<i>Maf.</i>
תכלכלי תכלכל		אכלכל תכלכל יכלכל נכלכל תכלכלו יכלכלו
תכלכלנה		
<i>Fœm.</i>	מקור	<i>Maf.</i>
	Cum suis litteris.	כלכול
	פעול	
מכלכלה מכלכלות		מכלכל מכלכלים
HITHPAEL		
<i>Fœm.</i>	עבר	<i>Maf.</i>
התכלכלה התכלכלת	Sustentavit se.	התכלכל התכלכלת התכלכלתי התכלכלו התכלכלתם התכלכלנו
התכלכלתן		

NN 3 Fœm.

<i>Fœm.</i>	בִּינוּנִי	<i>Maf.</i>
מְחַלְכְּלָה מְחַלְכְּלוֹת		מְחַלְכְּלָל מְחַלְכְּלוֹם
<i>Fœm.</i>	עֲתִיד	<i>Maf.</i>
תְּחַלְכְּלִי תְּחַלְכְּלֵךְ		אֲתַחְלַל תְּחַלְכְּלֵךְ יִתְחַלְכֵךְ נִתְחַלְכֵךְ תְּחַלְכְּלוּ יִתְחַלְכְּלוּ
<i>Fœm.</i>	צוּי	<i>Maf.</i>
הִתְחַלְכְּלִי הִתְחַלְכְּלֵנָה		הִתְחַלְכֵךְ הִתְחַלְכְּלוּ
מְקוֹר		
בְּהִתְחַלְכְּלֵךְ לֵךְ		הִתְחַלְכֵךְ כֵּךְ

Verba
quinq;
litterarū
in pual
cū cha-
teph ka-
mets.
• Pagin.
738.

Verba quinque litterarum solum Puhal agnoscunt cum chateph Kamets, licet alij cum chateph pathach ea subscripserint: sed vulgata et omnibus grāmaticis probata subscriptio chateph Kamets habet; vide thes. in themate חָמַר

<i>Fœm.</i>	עָבַר	<i>Maf.</i>
חָמַרְתָּ חָמַרְתְּ	Turbavit.	חָמַרְתָּ חָמַרְתְּ
חָמַרְתִּי		

<i>Fœm.</i>		<i>Maf.</i>
חָמַרְתְּ		חָמַרְתִּי חָמַרְתְּ חָמַרְתֶּם חָמַרְתֶּנוּ
חָמַרְתָּ חָמַרְתֶּם	בִּינוּנִי	חָמַרְתָּ חָמַרְתֶּם
חָמַרְתִּי חָמַרְתֶּם	עֲתִיד	אֲחָמַרְתָּ תְּחָמַרְתָּ יִחָמַרְתָּ נִחָמַרְתָּ תְּחָמַרְתֶּם יִחָמַרְתֶּם
חָמַרְתֶּם חָמַרְתֶּנוּ	מְקוֹר	
חָמַרְתָּ חָמַרְתֶּם חָמַרְתִּי חָמַרְתֶּם		

Eiusdem formæ & coniugationis est יָפִיחַ pulcher fuit, sequitur terminationē quiescentiū Lamed He, significationis vehementiā importat hac litterarum geminatio, & mea quoque sententia, euphoniā & linguæ leporem.

Formæ compo-
sitæ in
verbis p-
fectis &
imperfe-
ctis in-
veniuntur
ita ut
vox vna
utriusq;
compo-
nentis
vim reti-
neat.

De mysterijs ex formis compositis. Cap. XIV.

Utm superius voces aliquas ex diversis temporibus ac coniugationibus conflatas compositasque, adnotauerimus: idq; tam in per-
NN 4 factis,

fectis, quam imperfectis, quo emphasim quãdã et vehemẽtiã, significatioremq; actionẽ demonstrent: exinde tandẽ fit, ut utriusq; componen- tis, siue utriusq; simplicis vim vox una reti- neat, & utraq; non vulgaria mysteria comple- Etatur. Idcirco primitus illa ex arabibus, qua

^alib. 3. sunt tradita à Sancte^a, postmodum vero alia, cap. 61. ^bHiere. qua obseruata reperimus, in unum colligemus. 22.23.

Illud ergo Hiero. ^bibi, נִדְּיִם בְּאַרְזֵי נִדְּיִם נִדְּיִם cas in cedris, ex praterito Pubal נִדְּיִם & Beno- ni Pihel נִדְּיִם compositum videtur. Ratio com- 1.

positionis eo tendit, ut confundat tyrannidem Ioachim regis Iuda, & suorum, qui quidem ni- bil aliud curabãt, quam excelsa, et sublimia edi- ficia cõstruere, oppressis in manibus calumniato- rum derelictis, viduarum, pupillorum, et adue- narum causis plane neglectis. Vnde versu 13. cum seq. illis horrẽdum, &c. cõminatur. Suffra- gatur D. Hiero. adnotatio ibidẽ^c qui illorum ar- rogantiam ex rerum abundantia causatã sug- gillat: ac proinde subitã captiuitatẽ illis euen- turã prædici ostẽdit. Vide thesa.^d Et B. Theod. præcitato capite^e qui illud idem adnotant.

Deinde illud Esa. ^fibi, נִדְּיִם בְּאַרְזֵי נִדְּיִם pollutæ sunt cõ- sanguine, ex Niphhal & Pubal cõpositum, signi po- ficat in gentẽ Iudaorum contaminationẽ, quip- pe qui

^alib. 3. cap. 61. ^bHiere. 22.23. ^cNidus pro do- mo. ^dPotentũ tyranni- ca ædifi- catio. ^etom. 4. pa. 609. ^fEsa. 59. 3. Tren. 4. 14. ^gPollu- tos san- guine Hebrẽ- os cur scriptu- radicat.

pe qui nõ solum uno, aut altero homicidio cõten- ti erant, sed carnificum aut laniorũ more huma- nõ sanguinẽ tractabãt, et cõcluebãt. Sed quid mirum? si iã tunc ipsius Agni ab origine mundi occisi: hoc est Christi sanguine polluebantur, ut aduertunt Procopius, & D. Hieronym^o ibidẽ.

cõ- Apud Ezech. ^aibi וְנִדְּיִם & erudientur. Cõ- ^aEzech. 23.48. po. positio ex Niphhal, et Hithpael, et van daghe

3. sciatur ob amissum tau coniugationis; samehc etiã quia coniugatio Hithpael est ex sua natu- ra daghesciata. Ea vero compositione indicare voluit Propheta qualia impietatis premia habi- turi, et passuri sint hij qui Deo derelicto cũ Ido- lis & gentilibus fornicantur. vid. ibid. Theod. ^bpa. 483 col. 2.

cõ- Prouer. ^cibi, נִדְּיִם אֶקְוָא equata est, seu cõparatur, ^cProue. 27.15. po. ut habet vulgata melius exprimens sensum tex- tus Hebraici: Chald: sicut stillicidium quod stil- lat i die pluuia, sic litigiosa mulier qua rixatur.

4. Sept, Gutta eijciunt hominẽ in die hyemali de domo sua, sic & mulier conuiciatrix de propria domo. נִדְּיִם igitur cõponitur ex Niphhal, & Hithpael, ubi illud van daghesciandum erat in signum coniugationis. Si velis esse prateritũ, est masculinum, debetq; referrri ad נִדְּיִם nempe ad stillicidium, quamuis sit fœmineum, & ut quibusdam placet, erit etiam genericacõpositio. Si

^aEzech. 23.48. ^bpa. 483 col. 2. ^cProue. 27.15. ^dMulier litigiosa & plu- uia stil- latio æ- quatur.

Si participium; referri debet ad mulierē, quā sapiens comparat stillicidio. Significare tamen videtur ea compositio maximā et perniciosam incommoditatem habitationis cum rixosa & petulanti muliere. Vide Iansenum ibidem, &

cap. 19. Adde Anastasium^a Episcopum Nicenum in questionibus sacrae scripturae. Videre tamen poteris quae ex Kimkio refert thesaurus.^b

Apud Esa.^c *הִתְשַׁבֵּה* impinguat^o, seu incrassatus est adipe, sicut nostra vulg. habet pro *הִתְשַׁבֵּה* ex Hophhal, et Hithpabel à *שׁ* licet scin careat

daghesc, vide Thes.^d Significat ergo ista compositio redundantiam et magnitudinem ultionis Domini in Hierusalē ob impietatem in Christū Redemptorē nostrum, quae quidem ceteras omnes horribili

immanitate superavit. Ob idq; ad caelos usq; pertingēs gladiū vindictae Domini, in caelo inebriat^o dicitur. Cōsonāt verba illa, interfectio magna erit in terra Edom, idest Hierusalē. Accedunt etiā alia ver. 3. ibi. Quia dies ultionis, etc. vide

Cyrill. in praecitato cap. 34. tom. 1. cui Foreri ibidē subscribit, dū locū illū de vastatione et ultione Hierosolymitana intelligit. Licet D. Hier. Procopi^o, Adamusq; & alij de uniuersali iudicio interpretentur. Vt cunq; tamē sit compositio illa rarā profecto & inauditā ultionē significat.

Deut.

^a tom. 6. bibl. SS. Pat. pag. 198 q. 62. ^b Colū. 288 s. ^c Esa. 34. 6. ^d pagin. 496.

cō- Deut.^a *הַטְּמֵהָה* idest polluta; componitur ex ^a Deute. 24. 4.

po. Hophal et Hithpabel, pro *הַטְּמֵהָה* cum tau con-

6. stitutio cōiugationis praefata Hithpael, vid. pagin. in Radice *טָמַה*.^b Significat tamen ea compositio duplicē sceditatem, & immunditiā mulieris, quae sub duorum virorum potestate polluta est. Vel cum D. Chryso. in ser. de libello repudiij tom. 4. significat secundas nuptias viuentē priore viro, pollutionem magis esse quā coniugium. Sicq; polluta dicitur uxor siue cum alio viro secundo siue cum adultero commixta fuerit, ut adnotauit Oleaster ibidē. Vnde falsa est Rabinorum interpretatio, qua textum illum de uxore alteri copulata & non depolluta intelligunt, vide Thesaurum loco praecitato.

cō- Prouerb.^d *וְהִפְתִּיחַ* & seducas; ex radice *הִפְתִּיחַ* ^d prouer. bior. 24. 28.

7. Est duplex cōpositio, piel et hipphil, daghesciata, et vehemēs, ut designet duplicē amici malitiā in dicendo falsum testimoniū, & inducendo pellicendoq; alios ad illud cōtra amicū dicēdum. Amici infidelis duplex malitia. Alij intelligunt de amico falsum testimoniū praebēte pro amico qui falso etiam pro ipso testificatus est, & ita reciprocum sit falsitatis scelus: sed nō satis quadrat litterae. Vnde cum illa verbi compositio interrogationem hanc habeat: Nunquid pellicies in labijs tuis? innuere videtur hunc sensum,

sum,

sum, nepe ne in aliquē falsum testimoniū dicamus, nec alicuius ultionis desiderio, pellicere & inducere quemquam debeamus, ut id faciat. *Quæ colligo ex his quæ thesaurus adducit^a. Sed planius intelligemus si aduertimus, tria lingua peccata his verbis à sapiente vehementer prohiberi: primum, ne sit testis falsus in proximum: secundum, ne lætemus aliquem blandis verbis seducendo illum, à quo tamen cor ipsum longe abest: tertium ne aduersarij malitiam imitantes, pro malis & iniurijs nobis inflictis, parē illi vicē repēdamus. Quæ explicatio à nostra vulgata, & à Chald. paraph. atq; Lxx. interpre. satis fauetur, eiq; subscribit Iansenius ibidem.*

column.
2269.

^b Zach.
5. 11.

Populi
exulatio

^c Pagin.
978.

Iustitia
Dei erga
peccato-
res.

Zach. ^b ibi, וְהִקְדַּשְׁתָּ וְדִמְיוֹתָ וְדִמְיוֹתָ וְדִמְיוֹתָ & dimittatur seu repona cō-
tur: compositio est ex Hiphhil & Hophhal, cu- po.
ius rationē tradit Kimhius in cōmentarijs di- 8.
cens significare: Negligentiā populi volentis lu-
bentius remanere in loco exiliij, quā in Hierusa-
lem, & natale solū reddire; vide thesaurū. ^c D.
vero Hiero. et Ruper. de ppetuitate mortis stātis
et permanētis impiorū intelligūt. Hinc sane fit,
ut iuste Deus Opt. Max. demorari permittat
peccatores illis in locis, & eo instatu, quem no-
luerunt dimittere cum possent; & ita qui nolue-
runt quādo poterāt, cum sero voluerint minime
sese

sese ab illis extricare poterunt: cōfert Chald. ibi
retinentur & demorentur ibi: et Lxx. preparēt.
& ponent eam ibi super preparationem suam.

^a Deut. ^a ibi, וְנִכְפַּר וְנִכְפַּר et propitiabitur, ex Niphal ^a Deute.
21. 8,
& Hitpabel, cum secundum normam deberet
esse וְנִכְפַּר. Designatur plena & integra propi-
tatio pœnæ siue reatus sanguinis, ita dimissi, ut
non ultra appareat nec imputetur. Ac proinde Propi-
Chald. habet, & dimittetur eis reatus, id est pœ-
na sanguinis. Sept. & placatus erit eis sanguis. reatus
Vulgata nostra omnia complectens: & aufere-
tur ab eis reatus sanguinis, vide Thesaurum plena &
in radice וְנִכְפַּר ^b Vnde hunc canonem obseruabis. b Pagin.
in scriptura sacra, Reatum sanguinis & pœnā 1212.
sanguinis pro eodem usurpari, ut apud Leuit. ^c Leuit.
vide Thesau. in dictione וְנִכְפַּר ^d 17. 4.

^e Esai. ^e ibi, וְנִכְפַּר id est spernitur et blasphema-
tur, ex Puhhal & Hitpabel, vel ex paul pihel, ^d Pagin.
& Benoni Hitpabel, secundum vero normā 474.
debebat esse וְנִכְפַּר vide Thes. Pagnini ^e in radi-
ce וְנִכְפַּר. Significat ergo ista compositio, iugem et ^e Esaiæ.
frequentem blasphemiam, cuius causam princi-
pes Hebræorum fuisse Procopius, Cyrillus, D. ^f Blasphematio
Hiero. Forerius, et alij plocul dubio asserūt, atq; ^f Dei fre-
ideo contra eos propheta verba dirigi. Verum ^f quentif-
Chald. aliter sentit in hunc modum: Et nunc ^f Pagin.
redem- 1482.

redempturus sum eum, dicit dominus, quia uenundatus est populus meus gratis, populi qui dominati sunt eorum sese iactitant, dicit dominus: Et semper tota die prouocāt eos, propter cultum nominis mei. Vnde blasphemia ista in eos principes gentilium qui Dei populum captiuum detinebant, eumq; affligebant; potius reijcienda uidentur: Et littera ipsa satis innuit cum de populi totius cōsolatione agat, atq; de calumnijs detinentium eos. Quo fit ut uerba illa à Lxx. addita (in gentilibus) facile in hunc sensum referatur.

^a Psalm. 76. ² וְיָרֵד יֵדֵיכֶם יֵדֵיכֶם idest persequatur: cōpositio est ex kal, Et Pihel, licet uulgo ex Hithpabel esse dicatur. Quod profecto canonibus huius linguae refragatur, cum certissimus canon sit, in Hithpabel uerbum trāsitiuum minime reperiri: Et ex eodē Psal. liquido appareat uerbum illud iradoph trāsitiuum esse. Nam inimicus, Regem Dauid persequabatur per se Et per alios, quae actio transitiva est. Cōpositione igitur ista persecutiōis grauitas, aperte demonstratur. uide Thes. ^b Radice וְיָרֵד Quod uero is inimicus fuerit, Rex Saul Et nō chus, doctis uiris magis probatur, uti Bradēbachi⁹ in praefatione psalmi praefatione fuisse demonstrat, ubi post Iacobū de Valētia et alios hoc explicans, rationē prabet, quare Saul, chus. i. niger dicatur,

dicatur, quae profecto omni inuido calumniati et persequenti innocentes proximos satis conuenit.

cō- Paralip. ^a וְיָרֵד נָטִי נָטִי nati sunt illi: componitur illud plurale ex Niphhal, Et Puhhal, quo ostendat in-
12 gentes caedes filiorum Rapha.

cō- Num. ^b וְיָרֵד נָטִי נָטִי numerati sunt, ex Hithpabel, et Hophhal, uide tamē Thesaurum Pagni
20. ni^c in radice וְיָרֵד. Ostendit autē illa compositio,
13 Leuitas omnino immunes à communi aliorum

numeratione. Non enim sancti cum alijs in numerum venire debent. Vnde iam ex hoc loco nō paruum suadetur leuitici generis Et ecclesiasticorum ministrorū peculiaris auctoritas, Et immunitas, quae quidē ut comunis sententia testatur diuina lege stabilita censetur. Vnde Theodoretus sic numerum leuitarum explicans ait. Errat uelut Imperantium; decet enim eos qui praesunt, subditis esse pauciores, cum potissimum ab onere militandi immunes, soli cultui diuino darent operam. Adde Ruper. Abbatem de Tri. et operib. eius ^d in caput secundum numerorum, Et Ambulen. atque Oleastrum. Ex quibus huius immunitatis rationē depromes. Hinc etiā apparet quae nam ratione inter ministros ecclesiae, Et seculares magistrat⁹ qui nō ad cultum Dei, sed ad tutelā uitae cōstituuntur maximum debeat esse

^a 1. Paralip. 20. 8.

^b Num. 1. 47. ^c Pagni 2221.

Leuitarum & ministrorum Dei peculiaris auctoritas & immunitas.

^d Lib. 1. cap. 4.

esse discrimen. Quidquid haretici garriat. Quorum & centurionum hac in re confutatione cito si Deo placet prodere in lucem curabimus.

^aEzech. 9. 8. Ezec. ^a וְרַמְסֵי עִי וְרַמְסֵי עִי & remansi ego solus, compositio est ex Niphhal, & futuro Kal. Designat po. nullum alium in atrijs remansisse, qui non percuteretur, et ita demum neminem praeter ipsum Prophetam à percussione euasisse, vide thesaurum. ^b in radice וְרַמְסֵי D. tamen Hieron. ibidem de persona Christi cuius typum Prophetam gerebat, hanc derelictionem intelligit.

De mysterijs ex compositione Generica, siue ex distinctis radicibus. Cap. XV.

^c Cap. 26. ver. 9. **E** prima compositio qua se se offert, est illa apud Iobum ^c ibi פָּרַשׁ פֹּ. id est expandit, ex varijs radicibus seu dictionib. nepe פָּרַשׁ פֹּ. Mutatum est autem Kamets in pathach in praecitata dictione parsce, ob pluralitatem vocalium, licet alij aliter, vide Thef. ^d Indicat vero illa compositio, multiplicem nubium condensationem, quam omnipotens super facies terrae expandit, ad modum cortinae orbis terrarum. Unde Targum. Extendit illum sicut velum super nubes gloriae suae. Quod Targum velum, seu cortinae.

nam dixit, 70. & vulgata, nebulam suam transtulere. Solum denique dei, ibi caelum vocat. vid. Origin. in Iobum praecitato capite. Et D. Grego. Mag. ^b

Apud Hierem. Similiter etiam ^c aliam reperies compositionem, ex duabus radicibus; ibi מקללני cum Kamets sub 2. Lamed etiam legitur. Est igitur benoni pihel à verbo ללל id est maledicere in pihel, & à verbo להלל id est ignominiam afficere: & est, ac si diceret, contemnit me seu blasphemavit me, & in super conuitijs et ignominijs mala mihi imprecans, me insectatur. vid. thef. ^d Vulgata et Targum habent, omnes maledicunt mihi: 70. fortitudo mea defecit in maledicentibus mihi. Vide D. Hieron. ibi qui Maledictionem illam ad hereticos christum maledicentes peruersa credendo, & peruersiora blasphemando refert. Adde Theodorem. ibidem.

Ex distinctis etiam generibus hoc est ex distinctis radicibus: Haec compositio reperitur apud Zach. prophetam. ^c ibi והושבותים & conuertam eos, compositum namque est ex והושבותים à ישוב & ex והושבותים à שוב qua sunt duae distinctae radices: quarum prima significat collocare, & consistere, sedere & habitare: posterior vero conuertere, reddere, reducere: unde compositio

OO sitio

^a ro. 1. pag. 543 col. 2. ^b lib. 17. Moral. cap. 15. ^c cap. 15. 10. ^d Thef. pa. 2481

tio hac harum duarum radicum significantia habet Ac proinde significatur uberrima & copiosa Dei, misericordia & benignitas erga duplicem domum Iuda & Ioseph, eos salvans, conuertens reducens, & consistere & habitare faciens. Vid. thes. in præcitato radice ישיב. Cōferunt sequentia verba eiusdem capituli^b et quæ Chal. paraphr. utrobique explicat. Adde D. Hiero. ibidē. Significare etiam potest gratiam misericordiam, siue miseratricem gratiam prædestinationis vid. Rupertum Abbatē eodē loco.

^a Pag. 1085.
^b versu. 10. 11.

De mysterijs ex compositione diuersorum modorum. Cap. XVI.

PX præterito, & Benoni, compositio fit, ut Iudic. יולדת ויולדת et paries po. יולדת & יולדת, sub ea igitur compositione, magnum Mysterium, filij Nazarei nomine Sāson, qui magnus futurus erat; & certitudo concipiendi, pariendiq; sterile cōtinetur, vid. inferius in eodē capite vers. 7. Ezech. א שחתויהם incuruāt se. ex participio, Cōferunt & Præterito א שחתויהם significat: Maximam illam & quartam idololatriam abominationē, qui relicto creatore Deo cōtrafas et legem naturæ atq; Mosaicā, solem ad orientē incur-

^a Iudic. 13. 5. Pariēdi certitudo & magnitudo promissio.
^d Ezech. 8. 16.

incuruātes & corrūpentes tēplum Domini adorabāt. vide D. Hier. ibidē. De hac insania et audacia vid. Theod. adiūge R. P. F. & M. Hectorē Pinctu qui optime eā pestilentiorē abominationē ibi explicat. vid. Thes. in radice יתקן^b

Cō Psal. צמחוני succiderunt me, ex tertia plurali masculina, & secunda, eiusdē numeri, ut aliqui opinantur. At verius videtur non compositā dictionē, sed geminatā potius esse corroborāda reigratia; vide Thes. in radice צמח. Significat vero, adeo ingentē arctationē et cōstrictionē ut respirare, aut euadere nequeat, 70. habēt: et terrores tui cōturbauerūt me. D. Hier. op-

prefferunt me; mysteriū huius conturbationis ex diuinis terrorib⁹ et pœna aeterna, pete à D. Gre. & ab Incognito præcitato Psal. post D. Aug. ibidē & Iacob, de Valencia qui de ecclesia & Christo capite in forma serui, accipiunt.

Cō Iere. בבל גיתי confortans me, ex participio singulari Masculino, & Fæminino, cum Iod et בבל גיתי In gentem ergo cordis sui maestitiam ob afflictionē populi designat Prophetam Dicens, Cōfortans me, seu cum voluero me confortare, vel roborare, nequeo; quia in me cor meum mæret. vid. Thes. in radice בלגⁱ atq; D. Hiero. præcitato capite.

^a eod. cap. pag. 442 col. 1.
^b 1. pag. 2928. * Psalm. 87. 17.
^d Thes. colun. 2363.
^e D. Gre. 7. Mora li cap. 7. ^f vers. 1497.
^g D. Au. 1. bidem col. fin.
^h Jer. 8. 18. Ingens cordis maestitia, ob afflictionē populi quomodo a propheta designetur. pa. 174

^a Job. 4. 10. *Iob* ^b *אויביו* euulsi sunt ex Præterito, & Futuro secundum aliquos, aut ex Niphhal, & Hith po. ^b Thes. ^c *אויב* pabel secundum alios. Vide Thes. ^b Designat autem totalem amissionem roboris sub rugitu leonnis; & etiam uxoris suæ sub figura leonæ; & filiorum sub dentibus catulorum leonum quorum omnium vires omnes perijisse & deficisse dicebat Eliphaz Temanites, ita ut amplius minime ledere possent alicui. Vide tamen D. Gre. ^c Allegoricum mysterium sub ea compositione contentum explicat Augu. Eugu. ibidem ^d quæ vide. ^e *Iob*. ^e *אויביו* reputabunt me, aut reputarunt, 70. & vulgata sicut alienum habuerunt, vel alienus fui coram eis. Vltimam futuri vocem esse pronomini iunctam instar secundæ personæ masculinæ pluralis Chimhius in suo Michlol docet: Vide thesaurum in radice ^f *אויביו*. Vtrunq; agitur sexum, siue omnes suos domesticos utriusq; sexus, ipsum veluti inimicum, seu hostem et alienum reputasse designat, ea utriusque sexus cõpositio. Cuius alia exempla vide apud librum Regum ^g *אויביו* idest vacca et mures aurei dirigebantur. & apud Genes. ^h *אויביו* idest & calefaciebant se Masculi & Fæmine nempe; oues cum maribus coibant. vide ⁱ Thes. in radice ⁱ *אויב* & in radice ^k *אויב*.

Hinc

Hinc porro colligit Aug. Eugubinus præcitato cap. ^a viros illos amicos Deo & hominibus fore, qui sortem amici comitantur; & è contra ingratos qui infelicitatis tempore fugiunt. Ac proinde paucis regnum calorũ dari, unde Christus discipulos amicos veros ostendens dixit, ^b Vos estis qui permansistis mecum, & c. Vide etiam D. Grego. ^c ubi hæc Iob verba ad Christum et Synagogam refert. ^d *Esaï*. ^d *אויביו*, idest elongare facient. ^e *Esaï* 19.6. ^e Vulgata nostra habet, deficient flumina: illud enim quod elongatur suo modo deficere dicitur, ^e *Esaï* 22 ^e *אויביו* ibi ex nota hebræa Hiphil, & Chaldea redundat aleph. Vide thesaurum in radice ^e *אויב*. unde colliges duplicem in eo verbo notam coniugationis coniungi, Syriacam siue Chaldaicam, quæ est ^e *אויב*, & Hebraicam quæ est ^e *אויב*. Immensam ergo aquarum & fluminum siccitatem designare videtur. Vnde Lxx. habent, & deficient flumina, & fossæ fluminis, & siccabitur omnis congregatio aquæ, & in omni palude catami, & papyri. et idem prosequitur, vers. 7. Idem ex Chal. paraphrasi apertissime constat. vide D. Hiero. ibidem, & Procopium qui euerfionis regni Aegyptiorum mysterium sub ea siccitate completi asserit, consentit Adamus ibidem et Forerius

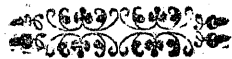
O o 3 cuius

cuius posteriora sua adnotationis verba de Deo puniente peccatores in his rebus, quas ipsi magni faciunt extendi utiliter possunt. Cyrillus tamen eo in capite aliud huius siccitatis mysterium refert.

^a Thre.
4.14.

Thren. ^a לִלְבָּבִים idest polluti sunt sanguine uti cō-
Vulgata, Lxx. & Targum, habent: Compositio est ex Niphal, & Puhā à radice לִלְבָּבִים id- 23
est redimere, polluere, & inquinare: designat
hac compositio eandem contaminationem, quā
supra diximus in secunda forma. Plures alias
compositiones apud Eliam Germanum in libro
vorum irregularium, & compositarum, quem
ordine alphabetico construxit: Et apud Pagni-
num reperire licebit. Nunc vero his ita
explicatis iam ad sequentem cano-
num normam transeamus.

^b lib. 4.
Inst. ca.
81.

Olent omnes Grammatici tractatores, ם קלל ^a hoc est canones tradere, quibus uniuersa grammatica partes congrue & ordinate distribuunt, et componant. Eam uniuersarum partium ordinationē, syntaxim graeco nomine translate appellauere. Propriam namque illius dictionis significationem ^b, quae inter alia, ordinem à ducibus suis militibus in hostium congressum preparatis, praescriptum & ordinatum, designat; ad orationis ordinem, iuxta quem unaquaq; ipsius pars congrue, concinne & apte disponitur; transtulere. Ac proinde latini syntaxim, constructionem, & coordinationem partium inter se, dixere. Verbum vero hebraeum notationem praeseferre uidetur לרר namque ^c à radice לרר quae ordinare, suo ordine singula disponere, ratione et proportione collocare significat. Indeque auctor ille qui dictiones hebraicas ordine digessit, לרר haruch nomen accepit. At cum hac sancta lingua peculiare domesticos, et proprios dicendi, scribendiq; modos habeat,

^a Vide thes. Pagnini in Etio. לרר pa. 1168.

^b Vide thes. linguæ graecae to. 3. pagina 1268.

^c Vide thes. Pagnini p. 2003.

ex quorū sane perfecta cognitione, litteralis sacra scriptura geminus sensus pendet; necesse quidē fuit, ut post uniuersarū precedentium regularum et canonū globum, hoc sexto libro, praecipuos & selectiores totius grāmaticalis syntaxeos canones & regulas, qua fieri potuit diligentia, describeremus. Verum cum grāmaticalis hic globus nomine^a, verbo ac dictione praecipue constet, debitus ipse rerum ordo exigit, ut canones syntaxeos circa nomina primo omnium praescribamus, elucidemus.

^a ut superius scripsimus, lib. 2. ca. 1.

De concordantia nominis cum nomine.

Cap. II.

Adiectiua a substantiis solo significato differunt et nō terminatione, nec ulla alia nota, ut **איש חכם** vir sapiēs, **גדול** turris magna, à qua dicta est Maria Magdalena. Locus vero qui Magdalu dicebatur, attenta radice **גדל** ex eo dicebatur magdalu, quia turres altas habebat. Vnde Psal. **יהוה גדול** idest magnus dominus, & Leuit. **הכהן הגדול** idest sacerdos magnus, et alibi passim. Adhuc tamen considerari potest discrimen, quo adiectiuū à substantiuo discernitur. Nempe quod adiectiuū simul habet haec omnia, singulare, plurale, Masculinū et femininū.

Adiectiua a substantiis solo significato differunt. Magdalu a magdalu qd & vnde. b psal. 48 vers. 2. c Leuit. 21. 10.

Sub-

Substantiuū vero hac oīa simul non habet. unde collige nomen adiectiuum non solum dici omne nomen qd transit de masculino in femininū ut diximus. ^a sed etiā quod transit de singulari in plurale, Hac etenim quattuor Mas. & fce. plurale & singulare, adiectiuū nomē constituunt, uti tradit Quinquarb. in annotati. ad gram. Clenardi. titulo de casu & declinatione.

^a lib. 2. cap. 2.

ca. no. 5. Substantiuū nomen fere semper praepositur, & sequitur adiectiuum, concordant q, genere, numero, & casu ut in ^b Psal. **מה אדיר שםך בכל** Quā admirabile est nomen tuum in uniuersa terra & in ^c Cant. **יה רעהי** idest pulchra es amica mea. ^d Et alibi **רדתי צח** idest Dilectus meus candidus.

Nomen substantiuū fere semper adiectiuo praepositur. b Psal. 8.1 c Cant. 4.1 d Cant. 5.10.

Exceptio 1.

Inuenitur aliquando fallax tradita regula quia non semper concordat genere. Nam Masculina a femineis adiunguntur, & è contra. In his tamen locutionibus in quibus hoc accidit, aliquid occultū suppleri & subintelligi debet: ut in lib. ^e Reg. **ibi** & desiderauit David, ubi suppletur anima David, et ^f Reg. **Accipe benedictionē** hāc qua attulit ancilla tua; idest puer aut seruus Ancillae tuae. similiter etiā in Mich. ^g **ibi** & tu bethlehem Ephrata paruulus es, uti in hebræo

^e vt 2. Reg. 13. 29. ^f 1. Reg. 25. 27. ^g Mich. 5.1.

habe-

habetur, ubi suppleri debet, *populus sine locus parvulus*: Vide recte nostra *vulgata* in *fœminino* posuit: potuit enim iuxta regulam superiorem adiungere *fœmineum* *masculino*, & è contra, quidquid aliqui *vulgatam* reprehendant. vide Pagn.^a & novissimum thesaurum eiusdem^b. Adde *Cantapretensem*^c. Vide etiam R. P. & Magistrum Fratrem Hectorem Pincolum. *Etum* qui in cap. 11. Ezech. præcitatum locum Mich. interrogative legit contra receptissimam omnium lectionem, ob idq; merito hac in re ab eo discedimus. Et hinc fit, ut adiectivum in masculino, substantivum vero in fœminino reperitur, ut in Exod.^d *אֵתְּקָה גְּרִלָּהּ בְּכֹל אֲרָצוֹת מִצְרַיִם*, *i. adclamatio magna in omni terra Aegypti quæ sicut ipse, pro בְּמִוֶּה sicut illa*. Aliquando autem nomen masculinum aut fœmineum per genus neutrũ transfertur, cum neutrũ apud Hebræos minime sit, iuxta illud nostra *vulgata*; nõ est bonum hominẽ esse solum, pro eo quod in hebræo dicitur, non bonus hominẽ esse solũ: unde D. Hiero. in Ecclesiastem^e ait quid nos solemus absolute & neutraliter dicere, scilicet hoc quæsiui, illud volui invenire; hebræi fœmineo genere aut masculino pronuntiant, sicut in Psal. Vnam petij à Domini & hanc requiram, pro

^a lib. 1.
^b ant. c. 3
^c colu.
230. &
251. &
R. P. &
Pincolum.
1009.
& 1732
& 2134
& 926.
^e lib. 6.
cap. 10.

^d Exod.
11. 6.

^e cap. 7.
sub finẽ

eo quod est unum.

Secunda exceptio.

Numero etiam interdum discrepant, uti ex Esai.^a apparet *אֲדוֹמִים קָשָׁה דְּדוֹמִים* Domini durus, pro duri. Aut expone, ut fieri solet in hac lingua, Domini duritiei, ut *אֲדוֹמִים יִשְׂרָאֵל* idest viri rectitudinis, idest recti, nam pro adiectivo passim in scriptura ponunt duo substantiva, & secundũ in genitivo, quod quidem rem in abstracto significet: & hunc ordinem syntacticum dicunt, & regimen etiam genitivi, pro ipso vero regimine latini usurpant abstractum pro concreto, & è contra, ut cum dicunt vera narras, idest veritatem; fœnoris viros, idest frugis homines, pro fœneratores, & frugales: eo igitur loco^b in quo dicitur Domini durus vel duritiei; nostra *vulgata* habet dominorum crudelium, iuxta verbi Kascia significatum. Adde etiam alium locum apud Zach.^c *אֵתְּקָה גְּרִלָּהּ בְּכֹל אֲרָצוֹת מִצְרַיִם* *i. adclamatio magna in omni terra Aegypti quæ sicut ipse, pro בְּמִוֶּה sicut illa*. Aliquando autem nomen masculinum aut fœmineum per genus neutrũ transfertur, cum neutrũ apud Hebræos minime sit, iuxta illud nostra *vulgata*; nõ est bonum hominẽ esse solum, pro eo quod in hebræo dicitur, non bonus hominẽ esse solũ: unde D. Hiero. in Ecclesiastem^e ait quid nos solemus absolute & neutraliter dicere, scilicet hoc quæsiui, illud volui invenire; hebræi fœmineo genere aut masculino pronuntiant, sicut in Psal. Vnam petij à Domini & hanc requiram, pro

Nomi-
na adie-
ctiva, &
substan-
tivia nu-
mero di-
screpan-
tia.

^a Ies. 19
4.
Duosub-
stantiva
pro adie-
ctivo.
Regimẽ
genitivi
syntacti-
cus or-
do.
^b Ies. 19
4.

^c Zach.
11. 5.
^d Genes.
47. 3.
^e colu.
2745.
^f cap. 3.
cano. 5.
^g Psal. 5.
4.
^h Psalm.
11. 7.
ⁱ Psalm.
109. 4.

autem

^aDaniel. 9. 23. ^bPfal. 9. 21. *autem oratio idest orator. Et apud Daniel. ^aibi quia desideriorum idest Desiderabilis multum & Psal. ^bibi pone omne doctrinã illis, idest Doctorem seu legislatorem.*

Exceptio 3.

Casu etiã discrepant, ut cum adiectivum est in nominativo, & substantivum in genitivo. Et tunc substantivum & adiectivum casu discrepans, explicantur per comparisonem aut superlativum. Significat vero genitivus ille, excellentiam, & eminentiam quandam, iuxtaque accipiendum erit illud Regum ^cibi, אֲדִיר הַרוּעִים Potentissimus pastorum. Idem apud Esai. ^dibi יַעֲצֵי חֲכָמִי sapientissimi consiliariorum, aut sapientiores consiliariorum. Sic illud, Cant. ^eאֲדִיר הַשִּׁירִים præstantissimum omnium Carmen & selectum, quales pastorum cantilena, quas eglogas dixerunt Romani; egregium Bucoliastẽ Ascraum, Theocritum imitati, qui εὐλογιον, idest selectam versuum speciem vocavit.

Si concurrunt duo, aut plura substantiva simul; posterius semper est genitivi casus. Vt in historia Iudic. רוּחַ יְהוָה Spiritus Dei. Aut ut in proverbijs ibi רֵעַת יְהוָה ראשית רעַת. Prou. ^fidest Timor Domini principium sapietia, idest Colere Iehoua, isthuc est sapere, hoc est initium

^e3. Reg. 21. 7. ^d Esai. 29. 11. ^e Cant. 1. 1. Duobus substantivis concurrentibus aut pluribus posterius est in genitivo locandũ. Initium sapietia timor Dñi quomodo debet intelligi. ^fP. o. 1. 7.

recti

recti, & honesti tramitis; aut, ea est præcipua sapientia, ^aexplica cum D. Thoma ^b& Iansenio eodem capite primo Proverbiorum. ^cItem דְּבַר קְהֵלָת בֶּן דָּוִד verba Ecclesiastæ filij Davidis. ^d

Ca no. 4. Substantiva pro adiectivis nominibus, sepe in scriptura reperiuntur posita, ut superius adnotavimus; ^eCum de Tobarim egimus. Et de adiectivis pro substantivis, vide Prouer. ^f& Thesau. Pagnini in radice יֵשׁ ^g& de adiectivis in genere famineo substantivæ sumptis vid. Thes. in radice עֵבֶר ^h

Ca no. 5. Adiectiva, quæ apud Latinos ablativum petunt, in hac lingua cum genitivo construuntur יָלוּד אִשָּׁה natus mulieris יָרוּךְ בְּלַחֲמָה Instructio prælij Iael. וְכִי בָבִים וְכִי לֶבֶב. Mundus, in consuetudine manuum, animique, pro mundus manibus, & sincerus animo.

Ca no. 6. Adiectiva reperiuntur sine substantivo expresso, ob idque suppleri solet Hammetohar idest substantivum, ut Deut. ^kmagnus et parvus Nepe lapis: etiam apud Zachar. ^libi quis contempsit diẽ parvarum, supple consolationum, & Genes. ^met locutus est cum eis dura, nempe verba. vid. Thes. Pagnini in radice קָטָן ⁿ

Adiecti-

^a Eccl. 11. ^b 2. 2. q. 16. art. 7. ^c fol. 2. col. 2. ^d Eccl. 1. 1. ^e lib. 2. cap. 2. ^f Prou. 16. 13. ^g pagina 1103. ^h pagina 1960. ⁱ Joel. 2. ^j 5. ^k Deut. 25. 13. ^l Zach. 4. 10. ^m Gene. 427. ⁿ pagina 2472.

^a Natum
c. 1. 10.
^b Hierem.
12. 6.
^c pag.
1389.

Adiectiua interdum aduerbialiter sumuntur, ut apud prophetam Naum, ^a ibi sicut stipula ariditate plena secundum Rab. David. ^b 7. idem apud Hierem. ^c vid. Thes. Pagnini in radice מלא

^d Eccle.
11. 3.

Regimen genitiui, fit etiam non sequente genitio, sed aliqua littera ex his seruilibus שְׁמֵלִים no. Ecclesiasta. ^a מקום שיבול locus, quo cadet, dicitur מקום cum scena pro מקום propter illam nāq; litteram seruite, quæ vim regimenis habet censetur regimen; unde בגלבוץ הררי montes in Gelboe, idest mōtes Ghilbohenses Ghilboha nomine insigniti in li. Reg. ^c Et apud Iob. ^f קנני למליץ fines orationis מלביא לנביאי Prophetis spōtaneis ex corde suo, et pro suo arbitrato vaticinātes Ezech. ^g quod idē diximus supra. ^h Fit et regimen quando cum verbo est genitium: quia tunc non censetur verbum sed nomen adiectiuum ut diximus supra. Et adde Pagninum. ^k

^e 2. Reg.
1. 21.
^f Iob. 18.
2.
^g Ezech.
13. 2.
^h lib. 2.
cap. 12.
ⁱ lib. 2.
cap. 2. 2.
^k lib. 2.
insti. ca.
14.

Numeralia cardinalia
cōstruuntur cum plurali,
ipsa vero manent inuariata pluralitatem significātia.

Numeralia Cardinalia optime in numero, Ca ^e genere concordant שלשה אנשים Tres viri. no. ^g ארבע מלכיות quatuor regna, construuntur enim cum plurali, ipsa vero manent inuariata, pluralitatem tamen significantia.

Numeralia ordinalia coniunguntur cum singulari, tam masculino, quam feminino, ut no.

Deut. 10.

Deut. ^a בעשתי עשר חודש In uno, ^b & decimo mense, id est undecimo. Sic etiam in lib. Deut. ^b praeterea dicimus אחר עשר יום Vno decimoque die, id est Vndecimo vide Thes. ^c

^a Deut.
1. 3.
^b Deut.
. 2. & c.
24. 12.
& 4. Re.
21. 2. &
Deut. 1.
verf. 3.
^c Thes.
col. 216
& 21 r3
cū. seq.
^d Genes.
32. 16.

Ca no. Distributionis signa, ut omnis, quilibet, quicumq; singulus, per uenustā nominis reiterationem sunt hebraeis: ut in Gen. ^d ווחן ביר עבריו ווחן עדר עדר ^e & dedit in manu seruorum suorum gregem, gregem. i. quemlibet gregē. בבוקר בבוקר mane ^e & mane idest singulo quoque mane, ^e & ויש ילד בה Vir, et Vir natus est in ea, idest magnus est numerus nascētū in T sion, ^e & qui Deum norunt: quum in alijs nationibus vix vnus reperiatur. Psal. ^e שֵׁשׁ אֶשׁוּמִים unumquēq; significat. Iudic. ^e nos vero dabimus tibi שֵׁשׁ אֶשׁוּמִים, id est vnusquisq; mille, et centum argenteos. Sic etiam. Ier. ^g ארץ ארץ ארץ שמעי דבר יהוה Terra, terra, terra audi verbum Dei, idest vnusquisque, quilibet audiat verbum Dei. Sic et Gen. ^h ibi septem et septem scilicet vnusquisq; species, et in li. Reg. ⁱ ibi quinquaginta, et quinquaginta. Et idem Marcus ^k ibi duos et duos. i. binos et ^l Genes. ^l ibi putei, putei, idest hinc inde putei. Leui. ^m ibi vir, vir. i. quicumque: Idē. Num. ⁿ ibi atatem et atatem, idest singulas atates siue generationes, et ibi anno ^o & anno. i. singulis annis ^o & Esa.

^e Psal. 87
5.
Iudic.
16. 5.
^g Iere.
22. 29.
^h Genes.
7. 2.
ⁱ 3. Reg.
18. 13.
^k Marc.
cap. 6. 7
^l Genes.
14. 10.
^m Leuit.
14. 15. 2
ⁿ Nu. 5.
12. &
Deu. 32
7. & 33.

^a Es. 58. *Et Esai. a ibi die et die .i. quotidie singulis diebus.*
^b Psal. *Et Psal. b ibi corde et corde, idest diuerso corde.*
^{11.3.} *Zach. c ibi familia et familia. Idem li. Reg. d ibi*
^{12.12.} *gens ges. i. qualibet ges, et Esai. e ibi gens funicu-*
^d Reg. *li funiculi, idest iuxta uniuscuiusq; funiculum.*
^{17.29.} *Diuersitate et denotat; nominum repetitio. Ca*
^e Es. 18. *ut ibi וְאֵבֶן וְאֵבֶן lapis, Et lapis. idest diuersa pon-*
^f Deut. *dera. Deut. f Et idem quando in diuerso gene-*
^{25.13.} *re duo substantia ponuntur ut Esai. g ibi ful-*
⁸ Esai. 3.1 *cimentum, Et fulcimentum idest, omnis gene-*
¹² *ris sustentatio, quod nostra vulgata significa-*
¹³ *uit illis verbis, omne robur panis Et omne robur*
^b Reg. *aqua. Idem in libro Reg. h ibi cantorum et can-*
^{19.35.} *taticum, idest omnis generis Musices.*
Similitudinis
omni-
moda
Nota.
ⁱ Genes. *Similitudinem, Et coparationem omnimo-*
^{44.18.} *dam inter se notant, hebraei cum duplici caph. no.*
¹³ *ראו, ut in Genes. i Septuagin. quia tu es post*
¹ *pharaonem, domine. Vulg. Tu es enim post*
² *pharaonem dominus meus. Significare tamen*
²⁴ *voluit Iudas tantum esse loqui ad Iosephum,*
² *quantum ad pharaonem: uel ipsum Iosephum,*
² *Pharaonem auctoritate exaquare illicque per*
² *omnia simillimum, Et tanti illum facere quan-*
² *ti Pharaonem faciebat. Idem etiam apud Esai. k*
² *ibi כַּעֲבָד כַּאֲדֹנָי idest sicut seruus, sicut dominus*
eius,

eius, parem utriusq; conditionem Et similitudi-
nem omnimodam demonstrans. Adiunge qua
inferius adnotamus. Vbi uero unum tantum ^a cap. 10
Caph ponitur, similitudo non par nec omnimo-
da designatur.
Ca
no. *In nominibus pretij saepe desideratur nomen*
¹⁴ *וְשֵׁקֶל idest siclus, quod suppleri solet, praesertim cu*
^b *de siclis sermo est, iuxta illud Genes. b ibi Et ^b Genes.*
^{24.22.} *protulit uir in aures aureas appendentes siclos*
^{24.22.} *duos, in Hebraeo, cepit uir ille in aurem auream*
¹⁵ *dimidium (nempe sicli.) pondus eius.*
Ca
no. *In nominibus saepe deficit וְאֶחָד, Vnus; uel*
¹⁵ *אֶחָד Vna. Vide in libris Reg. c ibi בְּשְׁתַּיִם תַּחֲתָיו ^c 1. Reg.*
^{18.21.} *idest in duabus, hoc est, in una duarum,*
¹⁵ *hodie mecum affinitatem contrahes. Vnde opti-*
¹³ *me Targum explicans sic habet: In uno de*
¹³ *duobus generis fies mihi hodie. Septuag. uero Et*
¹³ *vulgata. In duabus generis meus eris hodie. Si-*
¹³ *militer in libro Iudicum legimus ^d de Iepte in ^d cap. 12*
¹³ *hunc modum. וְיִקְבֹּר בְּעָרֵי גִלְעָד idest. Et sepultus ^d uerf. 7.*
¹³ *est in ciuitatibus seu in urbibus Gilhad ut*
¹³ *Targum habet, ac si diceret; In una earum*
¹³ *urbium. Ob idque vulg. Et Septuag. dixere,*
¹³ *Et sepultus est in ciuitate sua Galaad. Ita etiam*
¹³ *interpretandum est illud Genes. e de subuersio-*
¹³ *ne urbium in quibus loth habitabat, non enim ^e Genes.*
^{19.29.} *eius,*

^a Pſal. 1. verſ. 3. in omnibus ipſe habitabat. Vnde ſuppletur una, i. deſt in quarum una. Illud etiã Pſal. ^a ibi ſecus decurſus ſeu Riuos aquarum explicari debet .i. ſecus aliquem decurſum ſeu amnem.

Porro adnotanda atq; obſeruãda ſunt multa nomina adiectiua quæ ſi in utroq; genere in noſine aſſumunt litteram I od efficiuntur epitheta ¹⁶ propria rerum ac perſonarum ut in Genef. ^b ibi ^b Genef. 49. 12. ^b חַכְלִילי chachlili. i. Rubicundior, uel Rubicundus .i. habens oculos uiuos rubicundiores. Ad eundem modum ex participijs præſentis tẽporis Maſculini generis, & ſingularis Numeri ſunt epitheta ſeu attributa ut Genef. ^c ibi ^c אֲסִירי ofri, i. deſt ligator uel ligaris, & Deut. ^d ibi ^d שְׂכֵנֵי סֵנָה ſcicheni ſene, i. deſt habitator Rubi. & in Pſal. ^e ibi ^e Pſal. 13. ^e מִשְׁפִּילי .i. qui humiliatur ſeu humiliatũ; et Pſal. ^f ibi ^f Pſalm. 114. 8. ^f הַהוֹפֵךְ הַפֶּטְרָה i. deſt cõuerſor petra in ſtagnum aquarum, & ſic in quamplurimis alijs locis pro epitheto ſolent addere hebræi genitiuum Nominis ſubſtantiuui ut Pſal. ^g ibi ^g בֶּן דָּוִד יִשְׂרָאֵל i. deſt filius dani ſeu iniquitatis pro filius iniquus & alibi ſæpe in euangelio filius hominis.

Aliquãdo ſub una uoce generali alia ſpecialior eſt ſubintelligenda ut Pſal. ^h ibi ^h וְנָא פֶתִיךָ אֲדָמִינוּ i. deſt unam petitionem.

Nomina uerbalia quæ noĩbus latinis initio, no. expo- 17

exponuntur; non ſemper ſignificant actionẽ ſeu operationẽ, ſed rem propter quã talis actio fit, ut in lib. Reg. ^a ibi reponat tibi dominus ſemen pro petitione quam petiſti ei: & Iob ^b ibi, ſicut mer cenarius expeçtat opus ſuum .i. mercedẽ, propter quã operatus eſt, idẽ Hierẽ. ^c opus ipſius nõ dabitur illi, i. deſt merces, uti uulgata. Septua. & T argum habent.

Ca Nomina ſubſtantiuua tranſeunt in Naturã ^a Exod. 1. 13. ^a aduerbiorũ ut Exod. ^d ibi ſeruire fecerũt egyp- ^c Hierẽ. 51. 58. ^c tũ filios Iſrael in duritia .i. duriter, & Hierẽ. ^e laborauit populus inaniter; uulgata ad nihilum. ^f 3. Reg. 12. 13. ^f Quod etiã fieri ſolet etiã ſi nulla littera nomini ſubſtãtiuo addatur, ut in li. Reg. ſibi et reſpõdit ^g Eſai. 26. ^g Rex populo pertinaciter; uulg. dura. Et Eſai. ^g uerſ. 8. ^g ibi abſorpta eſt mors in uictoria, ſeu uictorioſe ^h Eſai. 49. ^h praualens, uulgata præcitabit mortem in ſem- ^h 4. ^h pitemum. Et Eſai. ^h ibi inaniter ſeu fruſtra ^h laboraui; In uacuum, habet noſtra uulgata.

Ca Nomina uſurpãtur inſinitiuue ſeu gerundia- ^a Genef. 8. ^a no. liter quando à frõte habent aliquã ex litteris Bi ⁸ ^a 19 clam ut patet Gen. ^a ibi ^a בְּשֵׁבֶט, quo etiã modo par ⁸ ^a ticipia præſentis temporis cum dictis litteris ac ⁸ ^a cipi ſolẽt, ut in titulis 56. Pſalmorũ; & in Aba ^{3. 19.} ^a cuc. & Itẽ Pſal. ⁱ ibi ⁱ לְשׂוֹמְרוֹתָי. Et uice eſt uerſa ^{1 Pſal. 74. 17.} ⁱ inſinitiuus accipitur nominaliter, ut in Eſai. ^m ^m ^m Eſai. 30. 29.

Nomina collectiua cum verbis pluralis numeri cōstruuntur, ut Exod. a ibi dimitte populū meū et seruiēt mihi. 1 dē Psal. b ibi populus quē nō cognoui seruiuit mihi; et Num. c et viderunt tota congregatio, & Psal. d uniuersa terra incuruabunt se, et Psal. e dicant Domus Aaron.

Multa sunt nomina quae additione vel ablatione litterarū mutāt modum significandi ut םהו no. sanguis םהו homo םהו terra Rubea; licet aliquando litterarum trāspositio significatum mutet: Aliquādo etiam significatum est idē nominibus, quorum litterae sunt eiusdē instrumenti.

De Canonibus Syntaxis, Verbi Cum Nomine. Cap. III.

Ante verbū semper est nominatiuus genere numero, & persona cum illo cōueniens, ut in Psal. ibi םהו רשעים 1. iter impiorū peribit, et in Psal. םהו ילדתיך ego hodie genuite. Deficit aliquando in prima & secunda persona nominatiuus, eo quod satis persona innotescat ut apud Latinos passim fit. Et est ad huc aduertendum quod licet praepōnatur nominatiuus nomini; Nilominus scriptura sacra, eiusdem nominis casum postea per pronomen affixum reffert, ut in Num. h ibi vir vir si deflexerit uxor eius, id est cuiuscun-

a Exod. 8. vers. 1
b Psa. 17. 44.
c Num. 20. 29.
d Psa. 66. 4.
e Psa. 118. 2.

f Psa. 1. 6.
g Psa. 2. 7.

h Num. 5. ver. 12

cuiuscunque viri uxor deflexerit. Et in Iob. a Nox illa occupet eam caligo, id est Noctem illā occupet caligo, & Psal. b ibi dominus in calo sedes eius: pro ipsius domini sedes est in calo, & Psal. c cali stabilities veritatē tuā cum eis, id est stabilities fidem tuam cum calis, id est quandiu cali subsistunt. Et idem praepōni solet nominatiuus pronominis tam separati quam affixi verbo et sine ulla significationis necessitate, ut in Gen. d Ego in via deduxit me, et in lib. Reg. e in me sit domine mi hac iniquitas, & Psal. f et ego oratio mea ad te: et Eccl. g ibi et dixi ego in corde meo qualis est euentus stulti, etiam ego eueniet mihi; idē obseruabis apud Esa. h et Za.

Ca Subticentur frequenter in cōtextu sacro tria no. vocabula, Relatiuum, uerbum, substantiuum. 2. Articulus casum indicās. Ut םהו ידועיך Iudiciū mādaſti, deest, quod םהו aut םהו i. q̄ mādaſti. Psal. םהו בני אתה Filius meus tu scilicet es; Psal. k Quoniā percusisti omnes inimicos meos maxilla, deest in maxilla, Psal. l Præterea duplici relatiuo utitur scriptura ubi unicū in alijs linguis sufficeret, ut Gen. m ibi Quia audiuit Deus uocē pueri in quo ipse ibi id est in loco ubi ipse ibi. Latini dicerēt, ubi erat. Vide Thesaurum nouis. in radice םהו n

a Iob. 3. 6.
b Psa. 10. ver. 14.
c Psa. 88. 3.
d Genes. 24. 27.
e 1. Reg. 25. 24.
f Psa. 69. 14.
g Eccle. 2. 15.
h Esa. c. 28. 17. Zach. 7. 5.
Relatiuū uerbu & articulus sepe in textu sacro retinetur.
i Psa. 7. 7.
k Psa. 2. 7.
l Psa. 3. 8.
m Gene. 21. 17.
n pa 186

Verbū substantiuū ante, et post, nominatiuū exi- git, ut apud Zach. a יהושע היה לבוש בגדים צואים no. 3.3. Et Ierosuba erat indutus vestibus sordidis. Et 3. aliquando desideratur verbum substantiuum satis ornate. Aliquando pronomen הוּא ipse & היא ipsa; supplent, & valent pro verbo substantiuo, ut in Psal. b בני אהיה Filius meus tu, scilicet es: & Genes. c היא בית לחם Ipsa Bethlehem scilicet. Alia videbis in Thesauro indictio הוּא.

Verbum cum supposito genere, numero, & Ca persona cōcordare debet ut והארץ היתה & terra no. fuit: יהי אור sit lux Gen. d Genere discordat ali- 4. quando ut in lib. Reg. e ibi ותקל הור & luxit Dauid, in tertia Fœm. futuri אבל luxit. Et in li. Reg. f & nunc munus hoc, quod שפחהך at tulit ancilla tua, pro tertia fœminina הביאה ad- duxit, aut venire fecit. אמר קהלת. Dixit Eccle- stastes. g congregans, Concionans. In his, et simi- libus locutionibus, placet quibusdam intelligen- dam esse uocem aliquam eiusdem generis cum verbo. Vt luxit scilicet anima, Davidis. Attu- lit seruus nomine meo, quæ sum ancilla tua. Di- xit vox concionantis: scriptura namq; ad rem significatam, magis quam ad uocem attendit, ut Canti. h השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האחכה Adiuuani uos filie Ie- rusalem

^a Zach. 3.3.
^b Psal. 2.
^c Genes. 48.7.
^d Genes. 1.3.
^e 2. Reg. 13.37.
^f 1. Reg. 25.27.
^g Eccl. 1.2.
^h Cant. 2.7.

Scriptu- ra ma- gis attē- dit ad rē signifi- catā, quā ad uocē.

rusalem si suscitaueritis, et si euigilare feceritis amore pro העירנה & העוררנה Vulgata: Adiuuani uos filie Ierusalem per capras, ceruosque cam- porum, ne suscitetis dilectam donec ipsa uelit.

Ca Aliquando autem uerbum & nomen in nu- no. mero, & persona non conueniunt, quia ponitur 5. uerbum singulare, et nomen plurale, aut è con- tra uerbum plurale, & nomen singulare: ut in Esai. a ibi de manu dominorum duri, pro duro- rum, seu crudelium, ut vulg. habet. & Zach. b & pastores eius non parceret, pro pastor eorum. et ideo vulg. nostra trāstulit in plurali dicēs. Et pa- stores eorum non parcebant eis. Item. Aggei. c Et uenient desiderium seu desideratus, gentium. Genes. d יהי טאורות erit luminaria. vid. quæ supra scripsimus. e

Solet autē id fieri tribus de causis: uel cū nomē singulare multitudinē significat. Vt apud Iobū ibi בספר שנים נצבנו Numerus annorum recondi- ti sunt. Concordat uerbum cum posteriori nomi- ne, scilicet annorum. Vel cum singulare di- stribui potest, ut Eccles. g ibi וכוכימות יבא ש Musca mortis perdit suauitatem unguenti, et tūc distribuitur, ut hic pro qualibet musca mor- tua. Genes. h ibi בנות צעדה Filie incepsit, idest qualibet filiarum Ester. i וקםל היהודים & re- cepit

Nomen & uerbū aliquan- do in nu- mero & persona non con- ueniunt
^a Esai. 19.4.
^b Zach. 11.5.
^c Aggei. 2.8.
^d Genes. 1.14.
^e cap. 2.
^f Cano. 2. excep- tione 2.
^g Iob. 15. 20.
^h Eccle. 10.1.
ⁱ Genes. 49.22.
^j Ester. 9. 23.

cepit Iudæi. כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה cum audierint bellum, pro quoduis bellum contingerit.

Vel cum nomen plurale singulare significat

Exod. 21.4. ut Exod. אִם אֶרְוֹנוּ יְהוָה Si Domini pro dominus eius dederit, Gen. בָּרָא אֱלֹהִים Creavit Dñ, pro Deus, id quod notat triadē vide Thesau. c

Thes. col. 30. & 294. & 105. 1791. Verbum cōcordat cum proximiori nomine, Ca vel masculino, vel fœmineo, ut in Num. d locu no. ta ē Maria & Aharon. Ester. e וְתַחֲבוֹב scripsit 6. autem Hester Regina filia Abiabil, & Mardocheus, ubi scriptura ad Hesterem, & non ad Mordochæum refertur.

Aliquando duo, vel plura singularia postulant, unum plurale, aliquando etiā plurali voce utūtur pro singulari, ut Psal. f בִּי אָבִי וְאִמִּי עֹבְדֵי Quoniā pater meus, & mater mea dereliquerunt me. Apud Iob vide idem & ibi intelligite, & postea loquemur idest loquar.

Cū nota interrogationis sape utūtur futuro pro praterito, ut ex li. Paralip. 21. costat h ibi quæret, no. pro quærit. Vide Thesa. i et Gen. k מַה תִּבְקַשׁ .i. 8. quid quæris; et מֵאֵן תָּבֵא unde venis, ut in Iob. l

Thes. col. 31. & 1341. Nota autē interrogationis solent esse; מה & מה idest quid? מי idest quis? אם si, vel nunquid? ה aut הֲלֵא nonne: et nullum alium accentū, aut punctum, interrogandi habent, ut latini, & Græci,

h 1. Paralip. 21. 3. i Thes. col. 31. & 1341. k Genes. 31. l Iob. 1. 7.

Græci, vide inferius hoc eodem lib. adnotata. a cap. 16.

Ca Hebræi elegāter usurpāt prateritū, loco prateriti imperfecti subiunctiui, quo ipsi carēt ut in li. 9. Iudi. b ibi הָיִיתֶם אִתָּם לֹא הָרַגְתִּי אִתְּכֶם Si viue re fecissetis eos nō interimerē vos p nō interemi.

Ca Sex reperiuntur Hebræica dictiones, quæ cuilibet numero, & generi deseruiunt, prater in 1o finitiua, & gerundia.

Dictiones sunt hæc.

ad custodiendū. Est, Qui, Quis, Omnis, Beatus,

אֲשֶׁר־יִשְׂרָאֵל מִי שֶׁל מִי לְשֹׁמֵר qui israel vel mi

Ca Persona secunda imperatiui aliquando accipitur pro tertia futuri, ut accipite vobis, idest accipient, ut apparet ex Exod. c deuolue ad dominum, idest deuoluat ad dominum. Imperatiuum vero primæ personæ minime conuenit cum nemo sibi ipsi imperet. Quibus adiungēdum est imperatiua maxime in scripturis deseruire præceptis affirmatiuis, ut honora patrem, & reliqua: sicuti futurum præceptis negatiuis deseruit, ut nō furaberis, et vide Eliam Germanū, in oratione sua & Elem. d Assumitur et Imperatiuus pro aduerbio, ut, Vide odor filij mei, in Gene. e pro ecce odor, & similiter in lib. Reg. f 6. Ele.

Vide, sermones tui boni, et recti, pro, ecce sermones tui, &c. pro quo V. posuit Videntur mihi sermones

Praterito imperfecto tu biunctiui carēt hebræi. b Iud. 8. 19. Dictiones cui-libet numero & generi deserui- entes. Imper. 2. perso- ne pro 3 futuri a- liquādo accipit. c Exod. 35. Impera- tiuū nō cōuenit primæ personæ Impera- tiua deseruiūt præcep- tis affir- matiuis. d 1. orat. f 6. Ele. c Genes. 27. 27. f 2. Reg. 15. 3.

sermone tui boni, & iusti: nō de sunt tamen qui aliter explicent in hunc modum: Ecce cause tuæ sunt bonæ, & rectæ, quod in effectu cum nostra V. translatione consonat: quippe quia קָרָב Significat sermonē, eloquium, et causam, iuxta illud Iob. ^a ibi Deum ponā eloquiū meū seu causā, quo in loco est verbum dauar: & idē in Exo. ^b & Deut. ^c et in Iosue. ^d et in lib. Reg. ^e ibi hæc est causa ob quam leuauit manum suam contra Regem, Hic autem canon de Imperatiuo sumpto pro aduerbio, locum sibi vendicat etiam si idem imperatiuus alijs verbis iungatur, ut Festina, exaudi me, sicut in Psal. ^f idest quam citissime, & quam festinatē exaudi me, & in Esai. ^g ibi bene fac psallendo, idest bene cane.

Imperatiuum etiam pro futuro usurpant, Ca ut in lib. Regum. ^h ibi & mundus esto, pro, & nō mundus eris, et in Esai. ⁱ ibi recede procul à calumnia, pro recedes; consule Thesaurum ^k et latius Pagninū lib. ^l institutionū. ^m secundū quē nec Imperatiuus loco præteriti inuenitur, nec præteritū loco Imperatiui. vide Thes. ⁿ Quæ omnia ad litteralem diuinæ scripturæ sensum maxime conducunt.

Imperatiuus pro indicatiuo usurpatur ut Ca illud. Fiant filij eius orphani, & Diabolus stet no.

à dex- 13

à dextris eius Psal. ^a ad idē vide alium Psal. ^b Nunquam tamen venit Imp. post aliquam harrum dictionum, non, nec, ne forte, nisi, quod, quum, propter, propterea, & his similia ut tradit Elias leuita præcitato elemento sexto.

Præteritum omnibus temporibus ante ponitur, et aliquando perfectum, seu imperfectum, aliquando plusquam perfectum tempus designat, ut constat ex historia Geneseos ^c ibi Dina, egressa est ad filias terræ, hoc est egrediebatur, & consuetudinem cum illis habebat. Et iterum ibidem Genes. ^d adaperuit ei Deus idest adaperuerat, & rursum Genes. ^e ibi quia virum occidi in vulnere meo, idest occidebam; hoc est si vulnerabat me quispiam, occidebam eum. Ponitur etiam præteritum pro futuro, in plerisque scripturæ locis, iuxta illud Iudicum ^f ibi quid faciemus de puero qui natus est, idest qui nascetur, & in Genes. ^g ibi dedi ex ea tibi filium pro dabo, & in Psal. ^h Desiderium animæ eius tribuisti ei, pro tribues seu dabis. Alia exempla videbis apud Pagni. ⁱ & Albert. pighium de ecclesiasti. Hierchia ^k cui addendus est Reuerendus Pater Frater Laurentius auillaucientio Augustinianus in phrasibus sacræ scripturæ ^l Verbo præteritum pro futuro. Præterea præte-

^a Iob. 5.
^{8.}
^b Exod. 18. 16. & 22.
^c Deut. 19. 4.
^d Ios. 5. 4.
^e 3. Reg. 11. 27.
^f Psal. 102. 1. & Esai. 23. 16.
^h 4. Reg. 5. 10.
ⁱ Esai. 54. 14.
^k Thes. col. 848 & 1706
^l Pagni. lib. 3. m. ca. 12. pa. 261.
ⁿ Pagni. 2013.
Imp. p. Indica. i. uo.

^a Psal. 108. 6. & 8.
^b Psal. 83. 14. cō seq. Imp. nō venit post aliquas dictiones.
^c Genes. 34. 1.
^d Genes. 38. 7.
^e Genes. 4. 24.
^f Iudi. 13. 8.
^g Genes. 17. 16.
^h Psal. 21. 3.
ⁱ Pagni. lib. 3. c. 12. in principi.
^k hierar. lib. 3. c. 9.
^l Sacre scriptu. fo. 154.

präteritum uice Imperatiui poni existimāt aliqui, sed non est omnino certum, ut iam superius hoc capite can. 12. aduertimus ex Pagnino.

Präteritum pro Makor, siue infinitiuo poni solet, ut in libris Reg. a ibi blasphemādo blasphemasti, uel blasphemare fecisti, & in alijs locis 15 adductis per Pagninum superius citatum.

Postremo præteritum tēpus indicatiuū designat, ut in Iob. b ibi uiderunt me, provideant no. me. Et in Psal. c Dixit insipiens, pro Dicit in corde suo non est Deus. Et Luca. d exultauit spiritus meus; pro exultat. Et subiunctiuū quoque, & optatiuum, præteritum supplet, quia licet hebraei his duobus tēporibus, sicuti, & Indiciui careant, ea tamē præteritis suppleunt; additis quibusdam dictionibus interpositis præterito, uel futuro. Particula ergo subiunctiuum tempus significantes sunt q̄ ut in Deut. e כִּי תוֹלִיד cum generis, & ibidem etiā Deut. f כִּי תֵצֵא Cum egres- sus fueris. Et cum particula g כִּי si dormieris: uel etiam addita dictione h כַּאֲשֶׁר .i. quē admodū ut in Gen. h כַּאֲשֶׁר Quē admodū dixit. Seruit etiā huic tēpori particula i כִּי ut apud Esai. i כִּי יִדְרֹעַ קוֹיָתִי idest Cur expectaui idest cur cum sperare. Similiter etiā optatoria Conficiunt additis uel præpositis particulis וּ ut

a 2. Reg. 12. 14.

b Iob. 29. 8.

c psal. 13. 1.

d Luc. 1. 47.

Præteritum supplet optatiuum & subiunctiuum additis quibusdam dictionibus.

e Deut. 4. 25.

f Deut. 20. 1.

g Ecclef. 3. 24.

h Genes. 21. 1.

i Esai. 5. 4.

in

וְיִשְׁמַעֲלֵם. Vtinam Ismael uiuat, aut particula, seu aduerbio וְיִשְׁמַעֲלֵם vel וְיִשְׁמַעֲלֵם ut in libris Reg. a Vtinā Dominus meus, et alijs in locis, ut videbis apud Pagninū loco dicto præcitato cap. b & apud Zamoren. & Villauicenti. d

Ca Pronomina saepe participijs præponuntur, alio no. quando ipsa participia pronomibus, ut apud Hier. e וְיָגִיד Vigilans ego.

Ca Participium actiuum pro passiuo, & è conuerso reperitur, ut ex pluribus scripturæ locis probat Pagninus loco superiori post Eliam. g

Ca Participium secundum ueriores sententiā, pro præterito, uel futuro minime ponitur Nam illud Genes. h וַיִּרְעָה הַיּוֹם idest & Pharaon somnians, uel uidit somnum, ut uulgata habet &

Septuag: est participium, non præteritum. Similiter Esai. i ibi Cali noui, & terra noua, quæ ego facio: I stud, facio, est participium faciens, & non præteritum, nam licet totus orbis creatio transferat, & præteriti temporis existat: nihilominus D.O.M. de presenti creare, & facere, dicitur, eo quod stabiliat mundum, seu orbem, & sua propria uirtute, & prouidentia conseruet & permanere faciat.

Ca Futurum sicut, & præteritum radix est omnium operationum, ac proinde frequenter, in sa-

a 4. Reg. 5. 3.

b cap. 6. pa. 252.

c lib. 2. cap. 7.

d fo 190 uerso.

e Hier. 1. 11.

f pagi. 261.

g oratione 1. E-

lem. 5. & 81.

h Genes. 41. 1.

i Esai. 66. 22.

D.O.M. dicit de

presenti creare &

facere eo quod

stabiliat orbem &

sua propria uirtute

permanere faciat.

20

cra

era pagina futurum omnium temporum, vices
supplere solet, ut videbis inferius, et utilate tra-
dunt Pagninus. ^a Et Frater Laurentius à Vil-
lauentio in suis Phrasibus. cap. de Futurorū,
et prateritorum permixtione. ^b Pulchrum huius
Regula exemplum est illud Math. ubi Chri-
stus Dominus Petro claves contulit: Dicens ti-
bi dabo claves regni caelorum, nam illud Dabo
futurū, ponitur loco prateriti, dedi. Vnde firma
manet Hilarij, Chrysostomi, Et aliorū patrum
sententia, qua credunt, Christum Dominum
claves, D. Petro illico cum promissione, dedisse:
prosequitur Albertus pighius ^d De Ecclesiastica
hierarchia. Hæc igitur de temporibus aduer-
tere libuit, ne hinc ad sacra studia ieiuni tran-
siremus.

Canones infinitiui hi observandi sunt qui supe
rius. ^e adnotantur. Quibus tamen addendum est no.
quod quando Infinitiuus sequitur aliud ver-
bum tertia personæ tunc similiter est, in eodem
tempore Et in eadem persona transferendus, ut
in Leuit. ^f ibi et cum spuerit fluens immundum,
pro expuerit fluidus, Et Psal. ^g ibi Et descen-
derunt cum eis recti mane Et petra eorum in-
ueterascere. i. inueteravit, et Hiere. ^h patres ac-
cenderunt ignem Et mulieres ponere pastam
propo-

^a Pagni-
n. cap.
12. pag.
262.
^b fol. 76.
verso.
^c Math.
cap. 16.
19.

^d lib. 3.
cap. 9.

^e lib. 3.
cap. 3.

^f Leuit.
15. 8.
^g Psal.
49. 15.

^h Hiere.
7. 18.

proposuerint. ^a ibi cerua agrigemuit Et relin-
quere pro reliquit. Quibus consequitur quod ge-
minatio unius Et eiusdem verbi priore posito
in infinitiuo vel gerundio in oratione affirma-
tiua denotat affirmationem Et certitudinem
Genes. ^b ibi Abraham essendo erit in gentem
Magnā, Et ^c ibi reuertendo reuertar, Et alibi
sape. In oratione uero Negatiua inducit, nega-
tionem, ut in Daniel. ^d Et in Exod.

Ca Aliquando verba tertia personæ accipiuntur,
no. impersonaliter, seu passiuè, ut patet in Leuitico
Et alijs in locis ^e Et etiam apud Esai. ^f ibi ויקרא
Et Vocabitur: Vide ibi interpetres.

De Regimine Verbi post se.

Cap. IIII.

Ca Verba memoria genitiuum exigunt.
no. ^g Psal. idest זכור יהוה לך מנעו Memen-
to Domine David, quo loco Lamed
non Dativi, sed genitiui casus est ut
sensus ipse ostendit, vide in Thren. ^h ibi זכור עניי
memor esto afflictionis meæ. Sed est aduertenden-
dum non esse usitatam constructionem verbi
cum genitiuo, sed potius cū ablatiuo media præ-
positione, ut postulo à te ora pro me, imo, Et præ-
dicta verba memoria aliquando cum accusa-
tiuo construuntur.

De

^a cap. 14
5.

^b Genes.
18. 17.

^c vers. 9.

^d Daniel
10. 3.
Exod.

34. 7.

^e Leuit.
13. ver.

Deut. 15
& 2. Re.

20.
& 4. Re.

22. & ali
bi pal-

sim.
^f Esa. 9. 6

^g Psal.
132. 1.

^h Thren.
3. 19.

De Dativo.

Verba, tribuendi, conuenientia, fauoris, obsequij, commodi, fidendi, mandandi, nunciandi, seu iudicandi personam accipientem in datiuo

ponunt, ut in Genes. ^a מי הגיד לך Quis tibi indicauit? ^b וביע אמר יום ליום dies diei eructat verbum et in Psal. ^b וְ עַן רומה דודי לצבי או לעופר Si milis dilectus meus caprea, vel Ceruo: vulgata hinnuloque ceruorum.

Deridendi verba, personam deridendam datiuo tribuunt, ut in Psal. ^c אֲדַרְגֵי יִלְעוּג לְבוֹ Dominus iridebit eis ^d וְ רֹאֵי יִלְעִיגוּ לִי omnes me videntes, mihi iridebunt, et in Psal. ^e וְ אַתָּה יְיָ הוֹיָה הַשְׁחַק לְבוֹ תִלְעַן לְכָל גּוֹיִם Et tu domine deridebis eis; de subsannabis omnibus gentibus. Vulg. Et tu domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes. Et licet latine persona accusatiuo tribuatur; in hebræo est in datiuo.

Is, in cuius gratiam actio cedit in datiuo potest collocari, post quoduis verbū, ut in Deu. ^f שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת תִּסְפָּר לְךָ septem hebdomadas numerabis tibi. Et in Psal. ^g נִפְלוּ לִי חַבְלֵי חַבְלֵי Funes ceciderunt mihi.

Persona habens, cum substatiuo uerbo in datiuo collocatur. Vid. Gen. ^h וְ אִישׁ אֶשֶׁר נִמְצָא הַנְּבִיעַ הַזֶּה בְּיָדוֹ הוּא בְּיָדוֹ הוּא Vir cui inuentus est Scyphus

in

in manu eius, ille erit mihi seruus vulgata, apud quęcumq; fuerit inuentum ipse sit seruus meus.

De Accusatiuo.

Transitiua verba semper cum accusatiuo construuntur, ut in Psal. ^a נִבְחַקְהָ אֶת מוֹסְרוֹתַי בְּיָדֵיךָ Dirumpamus vincula eorum. Et in Prouer. ^b יִרְאַתָּה יְיָ הוֹיָה בְּנֵי וְ מֶלֶךְ Time Deum fili mi Regē q̄. Et in Exod. ^c זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת Memento diei Sabbati. Vulgata memento, ut diem sabbati sanctifices, ^d וְ אֵת הַצֵּבֹתָהּ En pro, ecce; veritatem dilexisti

Quodlibet verbum post se accusatiuum adisciscere potest media prepositione ut in Psal. ^e יְיָ אֱמַר אֵלַי Dominus dixit ad me, ^f וְ קוֹלִי אֵל יְיָ וּבְקוֹלִי אֵל יְיָ Voce mea ad dominū clamabo, cum D. Hier. seu orabo cū chal. vulgata habet clamauit.

De Ablatiuo.

Instrumentum causa, ^g ^h ⁱ ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd}

^a Genes. 34. 19. hoc est mē beth, & lamed. vid. apud. Gen. ^a ibi
^b Psal. 115. 9. כִּבְּתָהּ בְּכַתְּ יַעֲקֹב Cōplacuit in filia Iacob. Psal. ^b ibi
^c Psal. 7. וְיִשְׂרָאֵל בְּטַח בֵּיהוָה Israel spera in iehoua. Psa. ^c
^d Deut. 9. 14. וְיָשָׁב מִיָּד יְהוָה quiesce à me, &
^e Psal. 43. 1. אֲרוּרֵי מְרִמָּה וְעוֹלָה תִּפְלֹטֵנִי A vi
^f Off. 13. 14. מִיַּד שָׂאוֹל iniquitatis eripies me. Off. ^f מִיַּד שָׂאוֹל
נָחַם יִסְתַּר De manu inferni redimā eos, & נָחַם יִסְתַּר
מֵעֵינַי Consolatio abscondet se ab oculis meis.

Localia.

Localia *Locus, ubi, ablatiuū habet, cum prepositione Ca*
cū ablatiuo. ^g Psal. 1. 1. וְעַל פְּסָלִים וְעַל עֲמֻדֹת in via no.
^h 2. Reg. 13. 5. וְעַל מִשְׁכַּבְּךָ peccatorum non stetit, ut in lib. Reg. ^h וְעַל מִשְׁכַּבְּךָ 32
Cuba super lectum tuum.
Locus unde, etiam ablatiuū hēt cū mē, ut in
Cāt. וְעַל מִן הַרְחֵצָה Quæ ascē derūt de lauacro
Partitiua nomina ablatiuū adsciscunt cum
mem, ut in Psal. ^k ibi וְעַל מִן הַרְחֵצָה V nū
ex eis non est contritum. ^k Psal. 34. 21. *Ca*
no. 33

Partipia.

Participia re- *Participia regunt casū verbi, ut apparet ex*
quirunt casum verbi. ^l Psal. 1. וְעַל מִן הַרְחֵצָה narrantes laudes Do
mini.
Aliquādo supponuntur, ut noīa, et habēt post
se genitiuum. Psal. ^m וְעַל מִן הַרְחֵצָה Castigate
uos iudices terræ, reliqua circa uerba apud eos
qui ^m Psal. 10. *Ca*
no. 34
Ca
no. 35

qui regulas & idiotismos scripturae ex professo tradunt videri poterunt & de figuris etiam ipsarum de quibus late Pagninus in fine suarum institutionum.

De Radice Verborum Elicienda. Cap. V.

Triadem notent hebrai, trestantū in cuiusuis uerbi themate, seu radice quam וְעַל V ocant, litteras Cōstitunt. Et has, si ex quouis uerbo, aut nomine integras eduxeris, habebis thema uerbi, quo themate quaesito, in dictionario; significatum, et nominum inde formatorum deriuationes facile exhauries.

Magni uero iudicij est, iudicium (ut ait quidam) ac singularis ingenij ex omni dictione deriuatiua, deducere nomen deriuatiuum illudq; singulis uersibus exuere quousque appareat primitiuū, seu Radix, aut Thema uerbi. In uerbis autem Monosyllabis ut בִּין, thema uerbi non est tertia persona prateriti, ut diximus; sed infinitus est thema uerbi.

Cano. Oportet igitur presupponere uiginti duas alphabeti litteras, in duplicē seriē partiri, ut iam superius diximus. Undecim sunt וְעַל שִׁוִּיתוּ id est radicales. Quæ semper de themate uerbi existunt sunt ha, גַּט חֶסֶד קִצְר וְעַף. Alia undecim di-

22 2 cuntur

Radix
quomo
d voce
& ab he-
brais.
Thema
uerbi.
Thema
ta ex di-
ctionib.
deduce-
re. Indici-
um est
optimi
ingenij.
Litteræ
alphabe-
ti in ra-
dicales
& ferui-
les par-
tuntur.
* lib. 1.
cap. 4.

cuntur שמושיהו idest ministrantes, & deserui-
entes; quæ sunt משה כתב אליו Et notant tempo-
ra, modos, coniugationem, genus, numerum, et
similia; licet aliquando sint de radice, & tunc
non seruiunt. Vnde prima scilicet radicales nun-
quã seruiunt, aliæ, & seruiunt, & notant radicem.

Seruiles
aliqui radicales.

Futuri
notæ de-
seruiunt
quatuor
litteræ.
hithpael
duæ.

Litteræ ser-
uiles in
initio in
medio &
themate
sunt.

Litteræ in
initio & fi-
ne serui-
les in me-
dio & the-
mate.

Modus
eliciendi
hemata

Si tres
litteræ sup-
sunt.

Præterea, ex undecim seruilibus hæ litteræ איהו, Ca
nota futuri sunt ab initio: et בגלים Gerundiorum, no.

& Nun, niphhal, Mem, benoni, He, & Iod, 2.
& Hiphhal, & he, hophhal: et Hithpael, he, et tau.

Rursus hæ litteræ איהו licet in dictionis ini-
tuo aliquando seruiant, in medio tamen ac fine
semper sunt de themate.

Similiter מנקה in principio, & fine seruiunt
in medio semper sunt de radice: Denique ויהו
semper radicales esse possunt.

Qualibet dictio: hinc, inde omnibus seruili-
bus litteris nudanda primum est, & si reman-
serint tres litteræ, ea est radix, & prima sub-
scribes Kamez, secunda Pathahc. Exemplum
sit hoc ויקראו, & visitauerunt, abijce à prin-
cipio litteram Vau, quæ est copulativa, & Iod
quæ est nota tertia futuri, deinde etiam abijce
à fine Vau notam numeri pluralis; tres rema-
nentes litteras nẽpe וקרא, thema verbi, tibi indi-
cabunt.

Ca
no.
3.

Vbi

Ca Vbi supersunt tantum duæ litteræ præponen-
no. da est littera nun, vel Iod, frequenter tamen

Quando
supersunt
duæ.

4. nun; raro vero Iod: vel intersere iod, aut Vau,
he tamen postposito, ut in verbo ויהו ex
Genes. a ubi ponitur futurum ויהו & cucurrit; a Genes.
si enim excludis Vau, copulativum, & Iod no-
tã tertia personæ futuri, remanent duæ litteræ,
ויהו quibus, & poteris postponere he, & intersere-
re Vau, utrumque thema elicies; similiter etiã
ויהו Et cades: Vau copulat; tau secundam fu-
turi indicat, Vau cum hcolem est vau hamme
scech, solum seruit prouocali; his ergo reiectis re-
stant ויהו et Daghesc in Pe indicat defectum nun,
erit igitur radix ויהו Cecidit. Sic etiã in dictione
ויהו Scitote. Vau à fine notat pluralem, duabus resi-
duis adde in initio, Iod, & habebis ויהו Cognouit.
sic ויהו surrexisti, remoue ultimum tau no-
tam secundam singularis præteriti, remanent ויהו,
& sub vocali magna Kamez occultatur vau
aut aliqua alia littera quiescens; sic efficies
ויהו à ויהו surrexit, & ויהו vel ויהו à ויהו intellexit,
quarum duarum facilis est combinatio. Et ויהו et
fecit, se moue vau, et iod reliquis duabus ויהו ad-
de à fine he, Radix est ויהו fecit, nã in quiesce-
tibus lamed he, in futuro, Imperatiuo, et infini-
to detrahatur he licet in infinito tau cõpenset de-
fectum

Vocales
magnæ,
hænt oc-
cultatũ
vau vel
iod aut
aliã lit-
terã quie-
scentẽ.

22 3 factum

fectū he, quare ad radicē eliciē dā addendū est à fine. Duplicanda autē est secunda littera, ut in dictione כבב, in qua vau in fine est nota tertia personæ pluralis, qua dempta remanent due littera כב unde duplicata secunda fit, thema. כבב

Quādo vna tm litterare manet.

Si vna tantum remaneat littera addes ab initio nun, vel Iod, et à fine he, Vt ויכום & percusserunt eos vau primum Copula est; Iod, tertia futuri nota, vau sciurek nota pluralis, Mem ultimum nota pronominis pluralis tertia personæ eos, solum superest caph cum daghesc, prapposito nun, & postposito he ה habebis thema נכה percussit. Similiter וישו & inclinauerunt abiecto vau copulatiuum & iod futuri, & vau ultimo quod est signum pluralis tertia personæ, remanet solum teth cum daghesc, quod est signum nun abiecti, si vero postponeris he, habebis thema נטה inclinavit.

In summa igitur reiectis hinc inde additiuis, remanent tres, vel dua, vel vna tantum. Si tres, illud est thema, & perfectum verbum.

Si dua, est verbum imperfectum & tunc prapone נ aut, , vel Interfere ו aut י vel duplica secundā vel postpone ה

Si vna tātū prapone נ vel י & postpone he.

Quan-

Quando vero verbum לקח Accepit, occurrerit, & verbum לחל id est eradicare dentes, tunc thema elicies ut dictum est circa verba defectiua pe nun: & quādo נתן dedit, occurrerit thema elicies ut dictū est de verbo נתן Verbū נתן dedit amittit à principio, & fine; Nun, de quorum coningationibus satis, superq; superius dictū est.

De Inuenienda, Radice nominum.

Cap. VI.

Bscurior aliquanto (licet omnino eadem sit) ratio inuenienda radicis in nominibus videtur: caterum, exclusis, vel à principio, aut fine litteris que dicuntur, הַאֲבִיבָה si tres remanent, illud erit thema, ut אָשְׁבֵר אָצְבַע digitus excluso aleph, themata erunt אָשְׁבֵר אָצְבַע; sic in אֲפָחָה ancilla, אֲמָרָה eloquium; remoto he accidentali manent radices integra, nempe, אֲפָחָה (à quo etiā אֲפָחָה familia) אֲמָרָה Dixit. Si remanēt dua vel vna superiores regula consulenda sunt.

Thema nominis difficilior. heemantice.

In quiescentibus aliquando apparent tres littere, Vt מקום locus, מִאֹר luminare, remoto mē, heemantico, אֹר אֹר themata sunt. Ex צוּרָה אֲמוֹתָה אֲמוֹתָה amoto he, clara sunt, צוּר et אֲמוֹתָה à מְרוֹצָה אֲמוֹתָה remoue mem, & he, themata erunt

Quiescentia aliquā cū tribus litteris radicalibus apparent.

^a Thes. pa. 3168. **Heri.** אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Heri.* ^a
 cū seq. ^b Thes. pa. 132. **Heri,** אַחַמְסוּל *Heri, aut nocte praterita.* ^b
^c Thes. colon. 3007. **Nunc etiam** אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Nunc etiam* ^c אַחַמְסוּל *Tunc.*
^d Thes. pag. 49. **sumitur pro** אַחַמְסוּל *nunc.* ^d
^e Thes. pa. 1477 & 1226 & 82. **Quotidie, semper, Iugiter** אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Quotidie, semper, Iugiter* ^e אַחַמְסוּל *quando*
 geminatur significat etiam quotidie
Adhuc. אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Adhuc etiam sumitur,*
 אַחַמְסוּל *etiam proprie adhuc, usque huc.* ^g
Iam, iampridem, Dudum. אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Iam, iampridem, Dudum.* ^h
Semper, in seculum אַחַמְסוּל *Semper, in seculum* ⁱ אַחַמְסוּל *usque*
usquequo אַחַמְסוּל *usquequo*
Quando, Quandiu, Quoad. אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Quando, Quandiu, Quoad.* ^k
Cum, et quando, et quamquam et quoniā, אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Cum, et quando, et quamquam et quoniā,*
et quamuis. אַחַמְסוּל *et quamuis.* ^l אַחַמְסוּל *Mox, Statim, Subito,*
repente. אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *repente.* אַחַמְסוּל *Postea.* אַחַמְסוּל *Antea-*
Antequam, Priusquam, Nondum. אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Antequam, Priusquam, Nondum.*

De Aduerbijs Negandi. Cap. X.
Non. אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל אַחַמְסוּל *Non.*
 Negat ex sua natura et ex prima imposi-
 tione, aliquando est prohibentis, et valet idem,
 quod *idest Ne, ut in omnibus praeceptis De-*
calogi. Exod. m יְהִיָּה לְךָ לֹא non erunt tibi Dij alie-
ni, quia non solum praecepta illa prohibent, sed
adnun

^a Thes. pa. 3168. cū seq.
^b Thes. pa. 132.
^c Thes. colon. 3007.
^d Thes. pag. 49.
^e Thes. pa. 1477 & 1226 & 82.
^f Vide thes. pa. 3165. & 924.
^g Thes. pa. 1861 & pagi. 150.
^h Thes. 1148.
ⁱ Thes. 1128.
^k Thes. pa. 1879 cū seq.
^l Thes. pa. 1473 Aduerbia negandi. Aduerbiū, lo, negat ex sua natura, aliquando est prohibentis.
^m Exod. 2.30.

adnunciant, et enarrant, ista non esse faciēda.
 Ne, est prohibentis, aliquando deprecantis, et obsecrantis si adiungatur *Vau*, ut *Valet, Nisi, Non, Nec, Ne, Communiter prohibet, interdum negat, ut in Psal. a ibi Non dabit, idest non permittet, ut declinet pes tuus, ibidem non dormitabit, qui custodit te.*
 Cum segol sequentia, velut affirmatione sibi deuincit; ac veluti iure iurando astringit, sicuti sequentia destruunt.

Inter *sue* et *ne*, quae ambo negantia sunt, illud est discrimen; quod licet nominibus participijs iungatur, significat tamen notā personā, atq; adeo individuum ipsum, ut apud *Sephoniam* non sciens. i. nescit, iniquus ut vulg. habet.
 Iungitur omnibus orationis partibus, exceptis preterito, et futuro, quibus solum adheret, cum vice participij summuntur; et praeterea re incertā, et indefinitā, atq; adeo speciē ipsam notat, in quo differt à non. unde in lib. Reg. *Nō erat vidēs, nec aduertēs, nec euigilās; ē infinita psona: nec erat qui videret, nec qui aduertet, nec q. vigilaret.*
 Cum

Thef. la. te pagi. 1273. cū seq.
 Aduerbiū Al. ē prohibētis & aliquando deprecātis, cum. *vau*, communiter prohibet interdū negat.
 Pla. 1. 21. 3.
 The. pa. 97.
 El, cū sequētia cōfirmat sicuti ac & do sequentia destruūt Discrimē inter aduerbia negantia.
 Sephō. 3. 5.
 1. Reg. 26. 11.

Cum affixis vero habet tsere.

ל non admittit adfixa, rem certam notantia, Vnde consequitur traductorem Euangelij B. Matthei in hebraeum Basilea impressi, grauiterr errasse coniungendo ו' prateritis, et futuris, ut aduertunt Ioannes & Cornelius in locupletissimo thesauro lingua Sancta a quem uide ibidem latius.

Traductor Mo- dernus Mathei in hebraeum. col. 80

בל Durationem uehementioris negationis includit, V alet idem quod latine, Nequaquam, neutiquam, nihil, prorsus, ut in Prou. b ibi Cor eius בל non est tecum, vulg. c & mens eius non est tecum.

בלתי Factu est ex בלתי significat, no, nisi, prater. בלתי propterea quod non, לבלתי ut non, recipit affixa בלתי prater me, et בלתי prater te, et cate. d אפס Nihil, finis cuiusuis rei, ab אפס Consumpsit non, nisi, Veruntamen, sed, tamen, אפס significat an non אפס Tanquam non. אפס Dum non, frustra. Sic. אפס Nihil factum, & אפס ex nihilo. e

Thef. pa. 280.

Thef. pag. 156 cu' seq.

Aduerbia aduersadi. Num. 13.2.

The. co. 89. in fi. & 90. in princ.

De Aduerbijs Aduerfandi. Cap. XI.

אך Tantum, sed, Veruntamen.

אבל Profecto, Certè, forsan, & cum פל ad magis diminuendum ארק Num tatum, tantu. f

De

De Aduerbijs Affirmandi. Cap. XII.

כן Sic profecto, sanè. אכן Certè Verè

אכן Certè אכן Vere.

אבל At, Idem importat. a

De Aduerbijs Demonstrandi.

Cap. XIII.

הן En הנה Ecce.

De eius affixis capite sequenti.

הא Ecce,

הא Demonstratiuum tēporis vid. apud Genes. b

הא Admiradi aduerbium, idest nonne ut in lib. Reg. c

Et quomodo; etiam admirationem rei cōtinet, ut inferius dicemus in aduerbijs interrogandi de qualitate.

De Aduerbijs Optandi. Cap. XIII.

לו Vtinam

לוא

אחלי

מי יתן Quis dabit. idest utinam

האם Si Iam. d

De Aduerbijs Hortandi, & obsecrandi.

Cap. XV.

אנה אנה aut נה Eia, age, Obsecro, quæso, nunc.

בי אדני Obsecro Domine mi. e

De

Aduerbia affirmandi. Thef. pa. 17. et 89. & 96 & 1160

Aduerbia demonstrandi.

Genes. 31.38. Thef. pa. 561. 3. Reg. 1.11. The. pa. 1273.

vide thef. co. 1274. sub fine & co. 63

Thef. pa. 134. & 154. & 1477

Aduer-
bia In-
terrogā-
di.

למה למה Quare.

ה Num? Numquid?

Cum nominibus, verbis, & indeclinabilibus.

הלל Nonne?

The.pa.
1340. &
918.

Interrogationes Substantiæ.

Interrogationes substantiæ, ut et superius. a

diximus sunt. מי Quis, vel Que.

מה מה Quid.

At מי duntaxat dici de animatis, & ratione participantibus, senserunt quidam, ceterum il-

lorum errorem conuincit. *authoritas Mich. b*

ibi מי כשע מי Quæ prauaricatio? licet R. David ex-

ponat, Quis prauaricationem Iacobi caussa-

uit? aut quis excelsa Iuda? tamen à Pagnino refellitur. Melius transtulit D. Hiero. Quod sce-

lus? & probatur à Pagnino. quidquid thesauri

compillatores existiment.

Thef.
1377.
1379.
2260.

Interrogantia de Qualitate.

איך Quomodo. איך Idem quod איך siquidē.

he, ponitur vice aleph.

איך aut איך quomodo.

Et significant admirationem rei; & etiam

The.pa.
519.
74.

pro.

pro Quomodo ponitur, apud Exech. a ibi quomo-
do gaudebimus; b & & etiam מההנה
Quomodo fuit res, idest quomodo se habuit, in
lib. Reg. c

Interrogatio quantitatis.

Discreta, vel numeralis.

כמה

apud Genes. d & Iobum. e

Interrogatio temporis.

עד מתי

עד מה

Psal. f Vsqequo domine?

Interrogatio loci.

איפה

aut

איפה

aut

איפה

Vbi?

Vid. supra aliquid de aduerbijs loci, cap. 8. vbi
de aduerbio vbi, nō Interrogatio diximus, &
de vbi interrogatio, vid. alios. g Significat et.
Qualiter? Quales? cuius forme? Iudic. h

איך איך

איך

איך איך

& cum affixo.

איך

איך

איך

Vbi. s. locus est? Vnde?

RR Inter-

Quot.

a Ezech.
21. 10.
b the. pa.
39. & 69

c 1. Reg.
4. 16.
the. pag.
1341.

d Genes.
47. 8.
e Iob. 21
17.

The. pa.
1341. &
1185.

f Psal. 89
47. & 89
The. pa.
1880.

g Th. pa.
36. & 69
cū seq.
& 74. &
82. cum
seq. &

h Iud. 8.
18.

The. pa.
70. & 79.
& 39. 69
& 74. &

519.

Interrogatio possessionis.

^a Genes. 32.17. ^b Exod. 32.24. ^c Thes. pa. 1340. ^d Th. pa. 1341. & 1308. & 1339. cū sequi. & 915. & 1339 vbi d̄ interrogatio- nequare & quā- obrem. ^e Th. pa. 1136. & 1148. ^f Thes. 1185. & 2019. ^g cap. 31. ^h cap. 31. ⁱ cap. 2. ^k Elai. cap. 1.7. ^l num. 7. ^m Thes. pa. 150. & 186. & 1160. ⁿ Th. pa. 186. ^o Th. pa. 185. & 997. & 1161. & 1981. & 2065. & 3146. ^p Thes. pag. 332. & pa. 280. ^q Thes. pag. 89. & 101. & 1160. & 1274. & 1c9. & 2149.

למי Cuius? למי אתה Cuius es tu? Cenes. ^a
למי זהב Cuius est aurum? Exod. ^b
איך Quomodo? איך הוא Quomodo se habet? ^c

Interrogatio Causse.

כדוע Cur? Quare? Quamobrem?
על מה Propter quid? ^d

De Aduerbijs Similitudines. Cap. XVII.

כן ככה כה Sicut. ^e כמו Sicut. ^f

De cuius affixione statim dicemus. ^g & de eius punctatura inferius, ^h & superius ⁱ aliquid.

De כ geminato, quod est nota omnimoda similitudinis. Aliquando Caph est affirmantis, ut patet apud Esai. ^k ubi Forerius. ^l vide inferius.

באשר Quemadmodum. ^m

באשר Quantum. ⁿ quanto magis.

באשר Eo quod, In quo loco. ^o

Cui adiungitur dictio eo quod etiam, & de dictione eo quod non. ^p

De Aduerbijs Dubitandi. Cap. XVIII.

אולי דלמא שפא Forsan, forsitan. Sed hac ultima duo sunt rabinorum. ^q

כן פן

Ne forte.

De Aduerbijs qualitatis. Cap. XIX.

Qualitatis aduerbia sunt nomina adiectiua sine casu.

טוב Bene. ^b רע Male. ^c אמת Verum.

Quæ dictio est adfirmantis, Etiam, idest profecto, ^d significat etiam & reuera. ^e

נכון Vere, vel eque, aut certe.

ב Et cum articulo.

במהרה Festinanter. ^f

בהכמה Sapienter.

בבנה Prudenter.

במשפט Legitimè

De Aduerbijs Quantitatis. Cap. XX.

הרבה	רב	g	Multum.
מעט			Parum.
ועיר			Modicum
מוער			Minus.
כמה			Quantum

De Aduerbijs Comparandi. Cap. XXI.

יותר || Plus. Magis.

De Aduerbijs Vehementie, seu augendi. Cap. XXII.

מאד Valde.
מאד מאד Vehementissime.
RR 2 De

^a Th. pa. 2149. & 1719. vbi de favore fortuna. Aduerbia qualitatis. ^b Thes. pa. 940. ^c the. pa. 2676. ^d Thes. pa. 17. & 96 & 109. ^e 115. & 126. & 1148. & 2782. ^f the. pa. 125. & 1741. & 1148. ^g the. pa. 654. ^h the. pa. 2608. Aduerbia quantitatis. Aduerbia comparandi. Aduerbia vehementia.

De Aduerbijs Remissionis, seu dimi- nuendi. Cap. XXIII.

Aduer- bia Re- miffio- nis.

לאט	Lentè
כועד	Paululum.
כעט כעט	Sensim, Pedetentim.

De Aduerbijs Separandi. Cap. XXIII.

Aduer- bia Sepa- randi.

לכד	Seorsum.
או	Vel, Aut.
וזלת	Præter.

De Aduerbijs Iurandi. Cap. XXV.

Aduer- bria Iu- randi.

חי נפשי			vt per vitam animę meę	
חינפשיך				per vitam animę tuę.
חינפשו				per vitã animę eius.

De Aduerbijs Congregandi. Cap. XXVI.

כְּאַחַד וְיַחְדוֹ *Pariter, una, simul.*
 כָּל *Omnes, utriusque numeri, et generis, ut iam diximus, a quibus est addendũ, quod ista dictio universalis. כָּל non semper inducit uniuersitatem*

cap. 3. sub finē.

tatem, sed saepe numero importat multitudinis partem, ut patet Genesios. ^a ibi omne bonum domini eius, vel dominantem in omnibus, quae ei; vulgata, qui praeerat omnibus quae habebat.

Ois ali- quando impor- tat multi tudinis partē.

Item apud Esai. ^b ibi omnes gentes, id est ex omnibus gentibus aliquot. Ad quae reducitur illud. Diui Pauli ad Timot. ^c ibi omnes homines, & illud Io. ^d omnem hominem venientem in hunc mundum, id est singulos, ex unoquoq; genere hominum, & illud Luc. ^e Decimatis omne olus, id est omne genus olerum, & vide, quae teti- gimus superius. ^f & aliquid in thesauro ^g adiun- ge quae scribimus lib. 1. Tobia. Porro videndus est D. Tho. cum ceteris Theologis ^h & de veri- tate, ⁱ fuse prosequitur et explicat illam uni- uersalitatē saluandorũ. Claudius Espencus in præcitatum caput secundum epistola ad Ti- mot. quem vide.

^a Genes. 24. 2. ^b Esai. 2. 2. ^c 1. ad Tim. 2. 4. ^d Io. 1. 9. ^e Luc. 11. 42. ^f lib. 1. cap. 13. ^g colon. 1170. cū sequen. ^h 1. 2. q. 19. art. 6. ad 1. & q. 23. ar. 4. ad 3. ⁱ q. 25. ar. 2.

De Aduerbijs Gentis. Cap. XXVII.

עברית	Hebraicè.	Aduer- bia gen- tis.
אֲרָמִית	Syriacè.	
יוֹנִית	Grecè.	
רוֹמַיִת	Romanè Latinè	

Assumpta terminatione Feminæ.

יהודית	Iudaicè.	R R 3
ספרדית	Hyspanè.	

עֲרַבִית

צִדְפָתִית	Gallicè.
לוֹשִׁיתִית	Lusitanè.
עֲרֵבִית	Arabicè.
אַשְׁכְּנִזִית	Germanicè.
כַּשְׁדִּית	Chaldaice.

De præpositionibus iuxtam ordinem Alphabeti Hebræi. Cap. XXVIII.

אֶל	Ad.
אִתּוֹ	Cum.
אַחֲרָיו	Post.
אַצְלוֹ	Iuxta.
בְּלֹא	Absque.
בְּגִלְלוֹ	Propter.
בְּעֵד	Pro.
בְּעֵבוֹר	Propter.
בֵּין	Inter.
הִלְאֵה	Vltra.
חוּץ	Extra.
לִפְנֵי	Ante.
לְעֵפֶת	Contra.
לִפְיֵי	Secundum
לְמַעַן	Propter.
לְבַד	Præter.
מִן	A' Ab.
נֶגֶד	Coram.
נוֹכַח	E regione.

קָבִיב

קָבִיב	Circa. Circum.
עַל	Super.
עָבַר	Trans.
עִם	Cum.
תַּחַת	Pro. Sub.

De Coniunctionibus. Cap. XXIX.

וְ	Et.
גַּם	Etiam.
אֵת	Quoque.
אוֹ	Aut. Vel.
אֵךְ	Veruntamen.
אִם	Tamen. Si.
לֹא	Nifi.
כִּי	Quoniam.
לְמַעַן	Vt.
זַעַן	Eo quod.
עַקֵּב	Propterea.
לְפָחוֹת	Saltem.
אִף עַל פִּי	Quamuis.

Aduertendum tamen, quod aliquando כִּי est nomen significans adustionem, & deducitur à verbo בָּוה vel. בָּוה Combust. Vt apud Esai. ^a Esai. 3. 25. אדוּשְׁתִּיּוֹ בְּיַד יְהוָה אֵשׁ אֲדוּשְׁתִּיּוֹ בְּיַד יְהוָה אֵשׁ אֲדוּשְׁתִּיּוֹ in scriptura reperi, nisi hoc in loco: testatur doctissimus noster Lusitanus Forerius, eod. cap. ^b cap. 3. 25.

RR 4 quorum

quorum non meminere. Nouissimi cōpilatores thesauri linguae sanctae in dictione. ׀ idest enim, quae etiam coniungit, & causam reddit, pro qua in hebraeo deseruit והוא & ipse, ut patet in Psal. a ibi, et ipse fecit illud, idest ipse enim fecit illud, & in Genes. b ibi והוא ביהוה & ipse sacerdos, idest erat enim sacerdos, ut Septuag. & Vulgatus optime transferunt, quidquid cavillantes eum locum enervare contendant, vide ibi Micabelē Hammerum doctissimum praedicatorum instituti Magistrum. c ׀ etiam ponitur, pro enim, ut patet in lib. Reg. a

a Psa. 95
5.
b Genes. 14. 18.
c fol. 84.
d 1. Reg. 3. 4.

De Interiectiones Cap. XXX.			
אוי	הוי	הו	
אבוי	אי	הי	Væ.
הה			Heu.
אהה	& הה		Ah.

* col. 110 Sape scribuntur cum aleph. vid. thes. e

האח		Euge.
הוי		O
איכה		Quomodo.
איך		

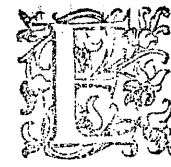
† Zach. 2. 6. Aliquando est particula exclamandi, ut in Zach. † et in Esai. § ibi ò ò fugite, & aliquando est sine Iod, ut in Amos. h הו
‡ Amos. 5. 16. Blan-

Blandientis.

נא
אנא אנה

Age.
Obsecro

De Aduerbiorum Adfixione.
Cap. XXXI.

X connumeratis orationis partibus prapositiones omnes adfixa recipiunt, quinq; solum exceptis הלצה חוץ בלא עבר לפי Et licet aliqui נכח ad- dant, falluntur, cum affixus recipiat apud Ezech. a

Coniunctiones, & Interiectiones, quae sermo- nem interrumpunt, adfixa non admittunt. Ex aduerbijs, sola quae post prapositiones collocabi- mus, ut prapositionibus primas demus.

Inter has autem prapositiones sex reperiun- tur, quae solam habent pluralem compositionem affixorum, & in illa compositione retinent etiã singularem significationem.

א Cum segol, at cum adfixis mutat illud in tere, exceptis pronomibus secunda & ter- tia plur. in qua habent hcateph patahc.

Masc.

אלי
אליך
אליך

Ad me.
Ad te.
Ad eum.
Ad te.

Oes pre- positio- nes reci- piunt ad- fixa. vid. the. i radice נכח a Ezech. 46. 9. Cōuen- tiones, & inter- iectio- nes non admit- tūt affi- xa. ppositio- nes sex hēnt cō- positio- nē plura- lē & in ea reti- nent si- gnifica- tionē sin- gularē.

Masc.

אלינו
אליכם
אלימו

Ad te.
Ad eam.
Ad nos.
Ad vos.
Ad eos.
Ad eas.

Sic in ceteris.

אחר vel אחרי
Post.

Masc.

אחרי
אחריך
אחרינו
אחריכם
אחריהם

Post me.

לפני Coram

לפני Coram me.

לפניך
לפניו
לפנינו
לפניכם
לפניהם

עד & עד
Vsque ad.

Fem.

אליך
אליה
אליכן
אליהן

Fem.

אחריך
אחריה
אחריכן
אחריהן

לפניך
לפניה

לפניכן
לפניהן

עדי

Masc.

עדי
עדיך
עדינו
עדיכם
עדיהם

vsque ad me.

Supra על Contra.

super me.

עלי
עליך
עליו
עלינו
עליכם
עליהם

תחת

Sub, Subtus, Pro, Infra.

תחתי
תחתני
תחתך
תחתיו
תחתינו
תחתיכם
תחתיהם

sub me.

תחתיך
תחתיה

תחתיכן
תחתיהן

Ceterae prepositiones, & aduerbia, nihil peculiare obseruandum habent in adfixis recipiendis. Quae autem articuloꝝ nomen sortiuntur sic componuntur.

¶ Valet.

וֵאלֵת, *Qui, Quae, Quod, & cum lamed efficiuntur genitivi articulus, usitatum apud Rabbi nos. cuius affixio hac est.*

Masc.		Fem.
שלי	mei	שלך
שלך	tui.	שלך
שלו	sui.	שלך
שלנו		שלכן
שלכם		שלכן
שלם		שלם

Articulus dativi sic componitur.

לי	Mihi.	לך
לך	Tibi.	לה
לו	Ipsi, &c.	לכן
לנו		להם
לכם		
להם		

Articulus accusativi in adfixione mutat segol in chirec.

אתי	Mecum	אתך
אתך		אתה
אתו		אתכן
אתנו		אתן
אתכם		
אתם		

Aliquando

Aliquando habent hcolem.

Masc.		Fem.
אותי		אותך
אותך		אותה
אותו		אתכן
אתכם		אותהן
אותכם		אתהן
אותהם		אתנה
אתם	vel	vel
		vel

In Contra Cum

בי		בך
בך		בה
בו		בכן
בנו		בהם
בכם		
בהם		

Prepositionum aliarum affixa ita se habet.

עם Cum.

עמי		עמך
עמך		עמה
עמו		עמכן
עמנו		עמהם
עמכם		
עמהם		

Et cum

Masc.

Et cum עִמִּי Mecum.
A, vel ab, vel

Fam.

מִן
מִנִּי
מִמֶּנִּי
מִנִּי
מִפֶּנֶךָ
מִפָּנָיו
מִמֶּנּוּ
מִמֶּנּוּ
מִכֶּם
מִהֶם
מֵעַל

ab illo
a nobis

מִפֶּנֶךָ
מִמֶּנּוּ
מִמֶּנּוּ
מִכֶּם
מִהֶם
בְּגַלְלִי

Iuxta, apud
Secus pœnes.

propter, gratia
causa.

אֵעָלַי com.
אֵעָלַיךָ mas.
אֵעָלוּ mas.
אֵעָלְךָ fem.
אֵעָלָה fem.
אֵעָלֵינוּ com.
אֵעָלְכֶם mas.
אֵעָלְכֶן fem.
אֵעָלֵיהֶם mas.
אֵעָלָם fem.
אֵעָלָן fem.

בְּגַלְלִי
בְּגַלְלֶיךָ
בְּגַלְלוּ
בְּגַלְלְךָ
בְּגַלְלָה
בְּגַלְלֵינוּ
בְּגַלְלְכֶם
בְּגַלְלְכֶן
בְּגַלְלֵיהֶם
בְּגַלְלָם
בְּגַלְלוּ

vel

Idest pro, cum
pronomine fit בעִר

בעִבּוּרִי

Propter, cum
mutat וְאוּ
sciurec in chibuz. ut

Masc.

בְּעִבּוּרִי
בְּעִבְרֶיךָ
בְּעִבּוּרוֹ
בְּעִבּוּרְךָ
בְּעִבּוּרָהּ
בְּעִבּוּרֵינוּ
בְּעִבּוּרְכֶם
בְּעִבּוּרְכֶן
בְּעִבּוּרָם

Fam.

בְּעִרִי
בְּעִרְךָ
בְּעִרוֹ
בְּעִרְךָ
בְּעִרָהּ
בְּעִרֵינוּ
בְּעִרְכֶם
בְּעִרְכֶן
בְּעִרְהֶם
בְּעִרָם
בְּעִרְוֹ

Inter בֵּין nil mutat.

בֵּינִי
בֵּינְךָ
בֵּינוּ
בֵּינֵינוּ
בֵּינֵיכֶם
בֵּינֵיהֶם
בֵּינָם

בֵּינְךָ
בֵּינֵיכֶן
בֵּינֵיהֶן
בֵּינָן

Cum Fœminino . בֵּינוֹת

בֵּינוֹתֵינוּ
בֵּינוֹתֵיכֶם
בֵּינוֹתֵיהֶם
בֵּינוֹתָם
vel

בֵּינוֹתֵיכֶן
בֵּינוֹתֵיהֶן
בֵּינוֹתָן
vel

Extra non recipit adfixa.

לְמַעַן

Propter.)

(e regione

לְמַעַן

Masc.

למעני
למענה
למענו
למענה
למענה
למענינו
למענכם
למענכן
למעניהם
למעניהן

Prater.

לכדי
לכדי
לכדיך
לכדי
לכדיך
לכדיה
לכדינו
לכדיכם
לכדיכן
לכדים
לכדיהן

Fam.

לעמתי
לעמחה
לעמח
לעמחה
לעמחה
לעמחינו
לעמחכם
לעמחכן
לעמחיהם
לעמחיהן

vel

Coram.

נגד
נגדי
נגדיך
נגדו
נגדיך
נגדה
נגדינו
נגדכם
נגדכן
נגדהם
נגדהן

vel

סביב Per circuitum nomen est, ם sic admittit adfixa mutato camez in scieua.

סביבי

סביבך

Masc.

סביבך
סביבו
סביבינו
סביבכם
סביבם

Fæmi.

סביבך
סביבה
סביבכן
סביבן

Alia superius posita sunt.

אי vel אין

Non

איני
איני vel
אינך
אינו vel
איננו
אינכם
אינם
אינך
אינה
אינכן
אינן

הנה vel הן

Ecce

הנני
הנני vel
הנך
הנו
הננו
הנכם
הנם
הנך
הנה
הנכן
הנן

כמו Sicut.

Cum pronomine, adsumit camez loco scieua, praterquam in his quatuor affixis ם ם ם ם in quibus remanet scieua ut sequenti- bus exemplis videbis.

S S

כמוני

<i>Masc.</i>		<i>Fæm.</i>
כמוני		כמוך
כמוך		כמוה
כמוהו		כמוכן
כמונו		כמוהון
כמוכם		
כמוהם		
כל		כלה
כלי		כלה
כלה		כלה
כלו		
כלנו		כלכן
כלכם		כלון
כלם		
איה Vbi		איה Vbi tu Et. c.

De Litteris seruilibus & primo de Aleph.
Cap. XXXII.

Reuocanda est in memoriam illa di-
uisio litterarum, in radicales, & ser-
uiles, siue ministrantes, quam su-
perius^a tradidimus, etiam ne tyro-
num ingenia offuscarentur, pleniorum, earum
tractationem, in hunc locum consulto relegaui-
mus, de seruiantibus ergo (in quibus האמנת in-
cludi-

^a in lib. 1. cap. 4

cludimus) colligenda erunt quæ sparsim, & diffuse varijs in locis ab auctoribus scribuntur. Seruientes igitur tripliciter ordinantur, ut אחכנה משלי בו uel איתן משה וכלב משה כתב אלינו Harum litterarum ministeria (quibus utuntur Hebræi) ab Aleph exordiendo sequentibus canonibus explicabimus.

- Ca* ^a In inisio est nota prima persona singularis futuri omnium Binianim, siue coniugationum, ut אקרא Clamabo אשמע Audiam. ^a aleph in initio
- Ca* ^a Secundo, est de Ehemanticis in principio, ut scriptum reliquimus superius, ^a & ferè semper cum segol אצבע digitus ארוע brachium. Aliquando cum Pathahc, sed raro אבנט baltheus אהותי pronuntiatio mea, apud Iob. ^a lib. 2. cap. 5
- Ca* ^a Tertio, additur infinitiuorum initio ארוש triturare in Esaia. ^c & si Kimkins existimet Aleph ibi esse redundarem. ^b Iob. 13. 17. ^c Esaia. 28. 28. vid. the. in radi- ce 17

De Iod. Cap. XXXIII.

- Ca* ^a **I**nitio seruit tertia futuri utriusque numeri שמור custodiet שמרו Custodient. ^a Iod in initio.
- Ca* ^a Secundo, etiam propositum, constituit nomina propria יצחק Isaac. יעקב Iacob & SS 2 etiam

etiam non propria, ut יהלום Adamas.

Iod in medio nō solū est nota tertiæ sed etiã neis adiectiui aut substantiui à verbo derivati. lib. 2. cap. 5. Iod infine. Psal. 21. 1. Constituit Nomina patronymica & alia Terminat secundam futuram & imper. fem. Notat regimen plurale masculini præced.

Tertio, in medio attrahitur, a hçirek, & Ca no. notat tertiam Coniugationem Hiphhil, ut פָּצַח intelligens, aut nomen adiectiuum, ut גָּלִיל idest terminus vel circulus, aut substantiuum à verbo tamen derivatum, ut וְפִירָה Canticum à פִּירָה. An contemptus, & diminutionis gratia, in medio ponatur, (ut quidam existimant,) superius late satis, a diximus.

Quarto, Iod in fine constituit pronomen prima personæ, ut אֵלֵי אֵלֵי Deus meus, Deus meus. Cogitatio mea.

Quinto, Constituit nomina Patronymica, gentilia, & numeralia ordinalia, & possessiua (si apud hebræos reperiantur) ut גַּדִּיתֵי גַדִּיתֵי Gadites Reubenita. Hebræi secūdi tertii.

Sexto, terminat secundam Femininam, et Imperatiui Fæmineæ, ut אֲמַרֵּךְ Dic. Et si addatur in fine post caph, pronomini secundæ personæ (ut אֲמַרֵּךְ .i. iniquitati tuæ) tūc erit redūdās.

Septimo, Iod ultimū præcedente Zere, notat regimen plurale masculinum Iudices Babel.

De Tau. Cap. XXXIIII.

Tau à principio constituit secundam futuri vtriusq; numeri & tertiã futuri fem. vtriusq; num.

Notat etiam tertiam futuri fæmineæ, vtriusque numeri האמר Dicet, fæmina, תִּפְקֹדְנָה Visitabitis, & visitabunt mulieres.

Ca no. Secundo etiam præpositum, est de ebemanticis constituens nomina, & ut plurimum habet Pathahac, præsertim in quiescentibus Lamed He, ut תִּפְקֹדְנָה amaritudines, תִּפְקֹדְנָה Consumatio, à בָּלָה finiuit, perfecit; & cum habet subscriptum pathach, communiter sequitur in penultima sciurec, aut hçirec cū Iod, ut תִּפְקֹדְנָה Detsna delectatio תִּפְקֹדְנָה Tharsis, aut nomen oppidi Tharsi, Cartaginis, aut maris, atque Insula. Aliquando habet hçirek, ut תִּפְקֹדְנָה Cadrus, seu abies. תִּפְקֹדְנָה Pulchritudo.

Ca no. In quiescentibus Pe Iod, habet Colē, ut אֲשַׁב sedit. תִּפְקֹדְנָה idest Incola.

Ca no. In quiescentibus ghain, uau, habet sceua, ut תִּפְקֹדְנָה surrectio, à קוּם surrexit תִּפְקֹדְנָה intelligentia à בִּוּן intellexit.

Ca no. In fine etiam est constitutum Femininum, cum Vau sciurech in penultima, ut תִּפְקֹדְנָה re gnium, תִּפְקֹדְנָה sanitas, in alijs hçirec, ut תִּפְקֹדְנָה sulphur תִּפְקֹדְנָה Consumatio, In alijs heolem, Vt תִּפְקֹדְנָה Soror, aliquando simul præponitur, & postponitur tau, & est de ebemanticis, ut תִּפְקֹדְנָה Corona תִּפְקֹדְנָה Spes.

Constituit nomina.

Quinde hçemanticis hêt - ut plurimū in penâ hêt (churek aut chirek cū iod. In quiescentibus varie subscibit.

Tau infæ.

Etiā in fine notat secundam singularem Ca
præteriti utriusque sexus, & masculinam. & fæ- no.
mininam, & cum iod, etiam primam præteri- 16
ti masculinam ה. Vt

שמרת Custodisti Vir.

שמרת Custodisti fœmina, &

שמרת Custodivi ego, & est comunis.

Nora fę.
generis.
taci he
pię edē
te pa-
thacheſt
regimē.

Plerunque est nota Fœminini generis, & so- Ca
let esse ex mutatione, he, in tau, præcedente Pa- no.
thach, et est regimē יהוה תורה יתה lex Dei ענוים 17

Cū præ-
cedit &
cōponi-
tur cum

Desiderium pauperum, sed cum præcedit Ca-
mez, & recipit affixa, si non suscipiat Da-
ghesc, est positum loco he, si vero daghesc susci-
pit, est de substantia nominis.

anomi-
cellante
daghesc

ut חכמתי Sapientia mea.

ponitur
loco ה

à חכמה Sapientia.

Si reci-
pit da-
ghesc est
de sub-
stantia

אדרתי Pallium meum ab.

nois.

אדרת Pallium.

Tan in
medio.

In medio, est signum quartæ coniugationis Ca

Hitbpael, quæ cum signo התי constituitur, ut no.

התיקור Visitauit se ipsum. 18

Mutatur etiam he in tau in medio, & in fœ-

mineo genere, quum verbum est quiescens la-

med he, Vt a עשה fecit עשתה fecit mulier, à

בכה fleuit בכנה fleuit fœmina.

De

De Nun Cap. XXXV.

Ca
no.
19

Capite cōstituit nomen, & est de hee-
manti, ut נפתלים luctationes. Gen.^a
19 נפתל Peruersus, & præcipue consti-
tuit nomina propria נפתלי Nephta-
lim נמרוד Nimrodus, ut diximus. ^b

Nun à
capite
cōstitu-
it nomē
^a Genes.
30.6.

Ca
no.
20

Secūdo notat primam pluralem futuri, Vt
dicemus. נשמרה Custodiemus, siue serua-
bimus.

^b lib. 2.
cap. 5.
Notat r
in plura-
lem, fu-
turi.

Ca
no.
21

Tertio, Ostendit passiuam primæ, quæ est
Niphhal נאמר Dicitus fuit.

est Nota
passiua
primæ.
In ver-
bis est
parago-
gicum

Ca
no.
22

In Verbis in fine est paragogicum, seu quie-
scens, præsertim in desinentibus in scurec, &
chirec, Vt תפקרון Visitabitis. תהרבה harebis. In
terdum etiam ponitur in fine præteritorum, fu-
turatorum, & Infinitiuorū, ut ידעון sciuerunt.

aliqn po-
nitur in
fine præ-
teriti fu-
turi &
infiniti-
ui.

ידעון Scient. באבדו In perdendo.

De littera Mem. Cap. XXXVI.

Ca
no.
23

Em, uti latius scripsimus ^c à fronte
est de ehemanticis, constituit nomi-
na, & habet sape hcirec sequente sce
ua, ut בשמרה Custodia. מדבר Deser

Mem à
princi-
pio con-
stituit
Noia.
^c lib. 2.
cap. 5.

SS A tum

tum. Cuius gutturalibus Pathach, ut מִבְּכֵל cibis; Et sic in quiescentibus Lamed he, ut לְרֵבָה multiplicitari est מְרֵבִיא Augmentum, vel multiplicatio seu usura.

Mem hęc cholę in quies cętibus pe iod.

In quiescentibus pe iod habet hcolę, ut לְיֵשֶׁבֶת Ca sedit = מוֹשֵׁב sessio, Cathedra. Duo excipiēda sunt, quę licet nō sint ex quiescentibus pe iod, tamen habent cholę, ut מוֹרֵד teneritudo à מוֹרָד, et מוֹרֵד extensio à מוֹרֵד extendere. In his ipsis quiescentibus, raro habet ipsum mem adscriptum sciurec, ut לְיָסֵר eruditio מוֹסֵר Disciplina. In quiescentibus ngħain vau habet Kamets, ut לְקוֹם stetit, מְקוֹם locus, Et in quibusdam duplicibus, à גָּבַן protexit, מְגִן Clypeus, scutum, protectio. In nominibus femininis mem habet sceua, ut לְשׁוֹב redire, מְשׁוֹבֵה Averso.

Mem in quiescentibus ngħain vau, habet

Seruit participijs.

Secundo seruit initio participiorum siue Be- nonim à Pihel, Et deinceps. In Pihel, cum sceua, ut מְבַקֵּר. In Hiphbil cum Pathach, ut מְבַקֵּר aliquando tsere, ut מְבַקֵּר. In Hophhal cum sciurek, ut מְבַקֵּר. In Hitpahl cum hie- rek, ut מְבַקֵּר.

Mem est ultimū ex lris biclam.

Tertio, Mem, est ultima littera בכלם. habet frequenter hcirec, cum daghesc in sequenti, sic apax illius sit sequens littera, ut מְקַצֵּף ab irascendo, idest ne irascat: quare cum sequitur

guttu-

gutturalis, mem habet zere, ut מְבַבֵּר à per- dendo.

Ca Quanto, est prepositio ablativi, Et habet ean- dem subscriptionem, quam habet, cum est de Bi- clam, ut מְבַבֵּר inde, מְיוֹם à die, מְעוֹלָם à seculo, מְנִשְׁקוֹת ex osculis suis, idest uno, duobus, aut pluribus osculis ex suis in lib. Cant. Et eodem modo, notat gradum comparationis apud hebreos, ut מְסַחֵר כֶּסֶף Melior est negotiatio eius præ negotiatione argenti in prouer. b

Mem est prepositio ablativi.

Cant. 1.2.

Prou. 3.14.

Cum he sequens, punctatur cum sceua, mem habet sciurec, ut מְהִיִּית ab essendo, idest ne esset, in lib. Reg. At ubi resc sequens punctatur cum sceua, mem aliquando præter morem, (auctore Pagn. in radice מְרַר) subscribitur Kirek, ut מְרַרֵּךְ à sequendo in lib. Reg. d

1. Reg. 15.26.

1. Reg. 23.28.

Ca Si post Mem sequitur iod cum sceua, mem suscipit hcirec, Et amittitur sceua ipsius Iod, manente eo ocioso, ut מְירוּשָׁלַיִם De Ierusalem. מְיהוּדָה De Iuda.

Mecum chirec sequente iod cum sceua amissosceua & remanente iod ocioso.

Duo excipe, מְיֵשֶׁבֶת de dormientibus. Dan. de possessione tua f

Daniel. 12.2.

Ca Quinto, A fine, est affixum tertia pluralis, propter eos מְעַבְרֵם fecisti eos.

2. Para lip. 20. 11.

30

De

ש

Scim p
relatiuo

Valet pro relatiuo אשר qui, quæ, quod, Ca
Et pro quia, quando, nunquam alio no.
fungitur officio. Cōmuniter cum se- 31
gol sequente daghesc, ut שנתחבב do

a Cant.

2.7.

b Eccl.

3.18.

c lib. 1.

Tobias.

nec ipsa velit, aliquando cum sceua, ut
הם בהמה הם quod ipsi animal sunt, in Eccl. b
Et pro quoniam, aut quem admodum cum pro-
positione על ut late ostendimus. c

Aliquando cum Pathahc, Et etiam sequen-
te aleph habet Kamets, ad magis dilatandum
ipsū aleph, ut שקמתי quod surrexi ב שגם eo quod
etiam est caro, שאתה quod tu. s. loqueris mecum.

ה

He à

princi-

pio ē for-

matiūū

Nomi-

nis.

d lib. 2.

cap. 5.

A fronte dictionis est de heamanticis, Ca
Et constituit nomen in principio, no.
ut abunde diximus. d Et in his so- 32
let scribi cum Pathahc; his autem, quæ diximus
præcitato cap. 5. adhuc addendum est, rationē,
qua utitur Kimchius ibi adductus, ut dicat he
non esse formatiuum nominum, futilem quidē
cōtra Kimkiū esse, ait enim: Si esset formatiuū

nomi-

nominis, dictio nunquam sine eo reperiretur, Et
inueniuntur: Possunt que omnes sine illa inueni-
ri, ut לילה לילה Nox, in quo integra vox manet לילה
Et à חדרה Cubiculum חדר. At huic ratiocina-
tioni respondeo; hanc rationem potius procedere
de, he, in fine, quàm in principio, Et præterea, he,
in utrovis loco Formatiuum esse potest. Sunt
enim dictiones, quibus si à capite, vel à calce
detrahas, he, non manent integra, ut בקנה grex,
possessio, מצוה præceptum, תבונה prudentia, Et
הצלה liberatio, Et alia huiusmodi. Alia sunt, à
quibus detracto he, nihil significabunt.

Ca

no.

33

Secundo, he, est articulus genitiui, Et tunc
cognoscitur, quia regitur ab alio nomine. Pun-
ctatur cum Pathahc sequente daghesc, si non se-
quitur littera gutturalis, ut ערלי הלב in circun-
cisi corde. a Ezech. הולרות השמים Generations
calorum Genes. b In gutturalibus vero cum
Camez, ut בן האלהים id est virtus Dei האיש id
est Vir. Sed si gutturales habent camez, he; ha-
bebit aliquando pathahc, Et aliquando segol, ut
החכם Sapiens. הערוב musca, ההרים montes, exci-
pe monosyllaba, ut ההר mons. Sed tamen ad-
uerto, canonem superiorem (quod he, sit articu-
lus genitiui) minime poni à diligentissimo Ra-
bi Kimchi, in suo Michlol, nec ab antiquiorib:

h articu-
la genia-
ui

a Ezech.

44.7.

b Genes.

2.1.

Guttra-

les hēnt

cum he

est arti-

culus ge-

nitiuus.

Et

Et certe (si proprie loquendum est) nunquam, he, deseruit articulo genitiuo quidquid com-
nis sententia grammaticorum affirmet: cum
in omnibus exemplis hic Et alibi adductis, he,
ex se non denotet genitium, sed ratione regimi-
nis dictio qua habet he, est in genitiuo. Obserua-
bis ergo, regimen precedere semper dictionem
habentem, he, Et in genitiuo existentem; sed Et
si quibusdam non videatur dictio huiusmodi es-
se in statu regiminis, ut in הולדת השמים Et
כח האלהים nihilominus tamen sunt regimina,
quippe quia in praecitatis exemplis Et alijs simi-
libus, absolutu Et regimen punctis non variat.

ה et het
Pachac
sine da-
ghet.
cu nomi-
nib' inci-
pientib'
a sceua
He ver-
bis ppo-
fici ligni-
ficiat qui-
que, qd.
He No-
tificati-
uū hac-
dingha.
He Arti-
culus.

He, cum nominibus in prima habentibus
sceua, retinet Patac sine daghesc, nisi post iod
sceuatum, sequatur gutturalis, quia tunc, de-
bet habere daghesc, ut היעפים idest lasi, Et
היהודי Iudeus. Cum praeponitur verbis, signifi-
cat, Qui, Quae, Quod, ut היא Qui venit.
Tertio, est היא היעפה he notificatiuum, idest
cognitionis, vel scientiae, a verbo ידע, Cognosce-
re, Et scire: reddit dictionis significatu insigne,
Et dicitur etiam Idearia, quasi vniuscuiusque
rei ideam significans, Et ideo importat enpha-
sim, Et excellentiam, ut היא ille Vir. Puncta
suscipit ut diximus de articulo genitiu. Valet
idem

Ca
no.
34
Ca
no.
35

idem, quod articulus apud Grecos ut ἡβραῖος ha-
nau, ὁ προφήτης ὁ prophetes. il propheta, qualis fu-
it illa abnegatio Baptista, a cum se Prophetam
esse negavit, interrogauerunt enim ipsu ὁ προφήτης
εἰ σὺ εἶ ἢ τίς ἐστὶς ὁ προφήτης? quid insigne interrogates et
intelligentes illum prophetam quem, Moses dixit
ratur suscitandum, hoc est verum messiam Chri-
stum dominu, ut tradit Cyrillus unde Diuus
Ioannes eorum intentioni respondit, non sum,
habetque illam emphasim articulus, ut apud
Grecos cu praeponitur nomini θεός Verum Deu
significet, si minus quemuis demonem, siue ve-
rum, siue falsum, vid. Optime Didimu d lib. de
spiritu sancto.

a Ioan. 1
21.
b Deut.
18. 15.
c lib. 2.
in Ioan.
cap. 24.
Articu-
l' apud
gracos
nomini
Dei co-
nunct'
quid si-
gnificet
li. 1. to.
6. operu
D. Hier.
pa. 484.
& 494.
vid. Cy-
rill. li. 1.
sup. Ioa.
ca. 4. &
Martin.
catapet.
lib. 2. hy
po. c. 2.
& lib. 8.
cap. 7.
e Eccl. 4.
12.
f Genes.
42. 27.
g lib. 2.
cap. 3.

Ca Sciendum tamen, he, interdum no notifica-
no. re particulatim, ut Eccl. a Et si prauauerit
36 ἡ Vnus, Et rursus in Gen. ibi Et aperuit
ἡ Vnus saccum suum. Vnde non semper
mysterium importat.
Ca Praterea, he, notificatiuu, non venit cum no
no. minibus proprijs, ut iam admonuimus, Et cum
37 minime indigeat notificatione. Ob idque non
dicemus ἡ Sicut nec vulgo, il Pietro, Il
Paulo. Greci vero illo maxime utuntur, cum
dicunt ὁ ἄβραάμ idest Abrahamus autē, pro il
Abrahamo

Abrahamo

^a Col. 18 & 499. & 1154. & 2543. ^b Genes. 4.1. ^c Eccl. 12.7. ^d 2. Reg. 24.16. ^e Iosu. 13.7. ^f Ezech. 38.2. Nec preponitur prefer- tis vt vulgo ab oibus in confesso est. ^g Interrogandi & admirandi cum muniter cum -. ^h 4. Reg. 3.3. ⁱ Nu. 13. 21. li. 2. cap. 6. ⁱ Genes. 27.38.

Abraamo, vide in thesauro. ^a

Quare in Genes. ^b וְהָאָדָם אֶת Adam cognouit uxorem suā, non est accipiendū, ut proprium Adami nomen, sed ut appellatiuū, sic ēt ille Eccl. ^c הַקְהֵלֶת Concionatrix, idest salomonis anima congregans sapientiam. Sic Chimbcius in Michlol. Et in lib. Reg. ^a ibi, in area Arauna ^d הַיְבֻסִי Iebusei, est nomen gentile, sic in Iosu. ^e & dimidia tribui ^e הַמְּנַשֵּׁה positum est pro ^e הַמְּנַשֵּׁי manascita, ut sit gentile apud Ezech. ^f הַמְּגוּרִי pro ^f הַמְּגוּרֵי terram Magogorum, vel Massagetarum, si idem sunt Vnde videbis nominibus gentilibus addi articulum ^g הַ notificatiuum, ut ^g הַעֲבָרִי Hebraeus. vid. quæ late scribuntur in thesaur. col. 499.

Quarto, est ^h הָא הַתִּימָה אוֹ הַשְּׂאֵלָה hoc est. He ^{Ca} Admirandi, vel interrogādi. Communiter scribitur cū chateph Pathach, ut ^{no.} הָלֵא nonne, ³⁸ הַמְּבִלִי

Numquid nō est Deus in Israel? ut in lib. Reg. ^g Praepositur indifferēter nominib^o & verbis, ut ^g הֲיִשְׁבָּה עֵץ אֲסָאִין An sit in ea arbor, an nō? vulgata. Nemorosa an absq; arborib^o. vid. superi^o. ^h

Cum nomen incipit à Scheua, et cum est ante gutturales litteras, ^h הַ habet Pathach. ^h הַרְרָה An fausta precatio una (duntaxat) est tibi mi pater? ⁱ הָאִישׁ הָעֶבֶר An vir, an seruus?

seruus?

Quinto, est ^h הָא הַקְרִיָּה He vocantis, sed raro, & habet Pathach. sequente Daghesc.

^h הַקְהֵל הַקָּה אַחַת Congregatio, lex una. s. erit. ^a Num. 15.15. vulgata unum praeceptum erit.

Sexto, est ^h הַ confirmatiuum si ei addatur ^b לֵא לֵא ut ^b הָלֵא nonne.

Septimo, à fronte constituit Hiphhil, & Hophhal, & Imp. & infini. Niphal.

Octauo, à Calce notat genus fœmineum. ^h הַאִשָּׁה mulier.

Nono, est affixum tertiae personae sing. fœm. precedēte camez et ipsa cū pūcto Mappik, aut ^h הַ habet. & praecedit Seghol, Chirek, aut Scirek ut ^h הַמְּעֵתָה lacryma eius fœm. ^h אֲהַבֵּיהֶם Amatores eius, scilicet mulieris.

Decimo, à fine est constituens nomina, ut ^h ad finem. ^h הַמְּקָנָה possessio, ^h הַמְּעֵשָׂה opus, licet in his potius videatur esse de radice verborum ^h הַמְּקָנָה possedit, et ^h הַמְּעֵשָׂה fecit. In alijs constituit nomina fœminina, ut ^h הַחֲכָמָה sapientia, ^h הַגְּדוּלָה Magna.

Vndecimo, Additum ad finem nominum, si ^h Significat in fine Motu ad locum. ^h הַמְּעֵלָה מי יעלה השמימה Quis ascendet in caelum. ^c הַמְּצַרִּימָה I bimus in Aegyptum ^h דְּמָה ^c Deut. 30.12. ^h הַמְּקָרְבָה וְהַמְּפָנָה וְהַמְּנַגְבָה ad Occidentem, Orientem, ^h Aqu-

gutturalis scribitur *vau* cum kamets, quia, nempe iungitur prateritis verborum quiescentium, & duplicantiu ngain, ut patet in Deut. ^a ibi ^a Deut. 22.21. ^b Esai. 6. ^c Prou. 24.26. ^d Genes. 1.2. ^e Genes. 1.1. ^f Exod. 12.12. *וְיָמְתָה* & moritura, *אֵי מוֹת*; et in Esa. ^b *וְיָשָׁב* & conuertatur à verbo *שׁוּב*; & Prou. ^c *וְיָקָם* & surget. In verbis autem perfectis *vau* non recipit kamets, ne puncta multiplicentur.

Duo nomina cõ iuncta cū sunt, *vau* hêt pathach ^d Genes. 1.2. ^e Genes. 1.1. Quando coniuguntur duo nomina, & ultimum est monosyllabum, aut productum, idest habens accentum in prima, *vau* habet kamets, ut *וְיָבֹהוּ וְיָבֹהוּ* inane, & vacuum. Gen. ^d *וְיָרָץ* ^e Calum & terra. Genes. ^e

Cum dictionibus *אֱלֹהִים* Deus, *יְהוָה* Dominus, facit *יְהוָה* i. nō ne: & potest esse aduerbium interrogandi, ut *וְיָלֵא* nunquid non? & *וְיֵלֵא* nunquid Deus? *וְיֵאָרְבֵי* nunquid dominus?

Vau cõuerfiuū quomodo subscibat. Secundo, est *vau* *הַפּוּךְ* habippuch, idest cõuersuum, conuertens prateritum in futurū, & futurū in prateritū. Quādo coniungitur tertia, et secunda persona prateriti cuiuscunq; coniugationis quocūq; puncto vocali subscibatur, vertit prateritū in futurum, ut *וְיִשְׁמֵר* & custodiet, & *וְיִמְחָה* & delebit *וְיַעֲבֹדְתֶם* et seruietis, quod etiā locum obtinet, etiam si adiungatur prima persona prateriti singularis habentis accentum in ultima syllaba, ut Exod. ^f *וְיַעֲבֹדְתִי* & transibo.

Secus

Secus vero si secunda radicalis huius prima persona prateriti habeat accentum, quia tunc non vertet prateritum in futurum, ut Hof. ^a ^a Hof. 12.12. *וְיִדְבַרְתִּי* & loquutus sum. Aduertendum tamen regulam hanc de conuersione prateriti in futurum quando *vau* coniungitur secunda & tertia persona prateriti, non esse perpetuo certā, cum saepe reperiatur *vau* adiunctum tertijs personis prateritorum: & tamen non est conuersiuum, ut in Genes. ^b *וְיִלְדוּ* & genuerunt, & in Iosue ^c *וְיִתְקַעוּ* & clangxerunt, vulgata, personabant: idem est enim personare buc cinis, quod clangere. *Vau* autem adiunctum quibuscunq; personis futuri, cuiuscunq; coniugationis, et irregularis cum pathac subscriptum, vertit futurum in prateritum, ut *וְיַעֲנֵנִי* & respondit mihi. Si sequatur Iod cum sceua quiescit sceua, ut *וְיִתְקַבֵּר* & coniunxit, ubi sceua quiescit Iod enim profertur. *Tau* vero & nun accidentales littera futuri, tunc temporis daghesciantur. Item quando *Vau* habet post se litteralem gutturalem punctatur kamets, & signum est quod futurum vertitur in prateritum, ut Zach. ^d *וְיָשׁוּב וְיָשׁוּב* & conuersus sum ^d Zach. 6.1. & 5.1. *וְיֵלְאִי*, secus vero si prima accidentalis futuri sit cum chateph pathach, quia tūc licet *vau*

TT 2 sub-

Subscribatur cum pathach, non ideo erit conuer-
suum, sed copulatiuum, ut patet Iob. ^a ibi וַיִּשְׁלַח יְהוָה
*Iob. 37 33-
idest docebo te sapientiam. Porro cum vau ad-
iungitur imperatiuo, subscribitur cum sceua, ut
וְשׁוּבָה? & reuertere.

Vau in medio.

Vau in medio.

Tertio, in medio dictionis, si in primo loco sit
cum cholem, constituit participium presentis in
prima coniugatione בּוֹרֵא creans וְרֹאֶה videns:
cum sciurek, constituit pabul, ut בְּרוּא creatus,
aut futurum, imperatiuum, & infinitiuum, ut
אֲקוּם surgam קוּם surge, & קוּם surgere.

Nomi-
adiec-
tiua & sub-
stantiua
hrentia
vau cū
sciurek
aut s cho-
lem.
vau in fi-
ne.

Sunt aliqua nomina adiectiua, & substāti-
ua habentia vau cum sciurek, aut hcolem inter
extremitates suas, ut גְּדוֹל magnus בְּבוֹר gloria
וְרַחוּם misericors גְּבוּל terminus.

Vau in fine.

Quarto, Vau in fine bis, aut ter est radica-
le, תְּהוּוֹ בְּהוּוֹ אָחוּ Inane, vacuum, pratum.

Quinto, cum hcolem, aut sine puncto, est af-
fixum tertie personæ singularis. Si precedat
Iod, est pluralis numeri, ut נַפְשׁוֹ anima eius
וַיִּשְׁלַח יְהוָה saluauit eum וְדַבְּרֵי uerba eius.

Initio

ב

Initio est aduerbium וְדַבְּרֵי id est similitudinis Chaph
וְהָיָה כְּעָם כְּכֹהֵן כְּעֹבֵד כְּאֲדָנָיו Esai. ^a & erit sicut po-
Auer-
biū simi-
litudi-
nis.
^a Esa. 24
pulus, sic sacerdos, sicut seruus, sic dominus eius.
Vide infra ^b de aduerbijs similitudinis.

Secundo, est numeri, aut coniectura signū, ^{22.}
deductum utrumq; ex בְּבוֹ, aut בְּפִה, cum est si- ^b cap. 7.
Caph si-
gnū Nu-
meriaut
meriaut
conie-
ctura.
ut בְּאֲרָבַעַיִם אֶלֶף Iosu. ^c Circiter quadraginta
millia uirorum עַל פְּנֵי הָאָרֶץ ferè duobus
cubits super faciem terra. Num. ^d & Iud. ^e 13.
Aliquādo recipit affixa, ut in lib. Reg. ^f ibi: Sic ^{11.31.}
ut ego sic tu, & sic de alijs personis. Duo uero ^e Iud. 3.
chaphim adiunguntur, ut in Gene. ^{3.} ibi sicut tu, ^{29.}
sicut Pharao, idest tu es sicut Pharao, et ille si- ^{22.4.}
cut tu. tu es sicut ego, & ego sicut tu. Vid. etiā ^{44.18.}
Gene. ^h ibi Sicut iustus, sicut impius, idest iu- ^h Gene.
stus, ut impius, & impius, ut iustus, uide Pa- ^{18.25.}
gninum ⁱ Reliqua dicemus inferius, de pūctua- ⁱ lib. 1.
tione harum litterarum. suarū in
stitutio.
cap. 17.
pag. 41.

Tertio ex וְיָזַב sic detruncato, remanet וְ quan-
do est aduerbium temporis, uel affirmandi, &
significat Vere, tunc, pro sensus commoditate.

ב à fine.

Quarto, in fine est pronomem secunda perso-
TT 3 na
Caph à
fine.

na cum camez masculina singularis, cum scena feminina singularis, ut כחסיך מיסררה miserere mei iuxta misericordiam tuam. וישך Vir tuus, ò mulier.

Lamed licet sit articulo datiu aliqui tñ pro genituo explicatur.

^a Psal. 3. vers. 8.

^b Psal. 24 & nobis 23. vers. 1.

Seruit semper in dictionis initio, & est articulus datiu ופרו לאלהינו אמרו lehelobenu, ante Deo nostro in datiuo, licet, quādo nominibus authorū et possessorum præfigitur, et alibi etiam iuxta sensus exigentiam, pro genituo explicanda sit ut psalmo tertio in titulo פומור לדור Psal. Dauidi, seu ipsius Dauidis; & in eod. Psal. ^a ibi ליהוה הישועה Laihoua haiesciugha; idest domini est salus & Psal. ^b ibi ליהוה הארץ laiouah haaret idest domini est terra. Vnde cōfirmatur Euthymij et græcorum sententia affirmantiū; psalmos omnes esse Dauid, & non aliorum, cui subscribunt, Aug. Hilarius, Magister sententiarum & Matthias Bredemachus in psalmis, tit. de authoribus psalmorū. Quibus adiunge Reuerendum patrē Minoritanū theologum, Richardū Senomanū in præfatione ad cōmentariā psal. Magisteri: ubi Aug. cum D. Hiero. cōcordare nititur. Nec obest si pro eo quod in hebreo est in genituo לדוד le dauid, ipsius Dauid, græci vertāt Δαuidος τοσ δαβιδ latine in datiuo, ipsi David

David. Nam illa inscriptio solum significat psalmos ipsius David, utpote ab ipso cōscriptos, traditos tamen alijs cantoribus suis, quos ex tribu leui selectos habebat, eidem dauid ab illis Cantoribus oblatos postea: uti Euthymius in princ. Psal. pag. 17. dixit, quem Brademachus loco citato sequitur. Præterea huic axiomati aliud etiam consequitur, nempe articulu lamed aliquādo causam materialē denotare, secundū paginum ^a libro suarū institutionum, uti patet in Exodo ^b ibi לנחש lenachasc, idest in serpentē. unde Sep. τὸ εἰς οὐδὲν ἄλλοδς in Salomonem Psalmus, non quod psalmus fuerit Salomonis, ab ipsoq; cōfectus, sed quia in Salomonē verum Christum, cuius ille Salamon rex pacis, typum gerebat: omnino tēdit. Vid. euthymiu et alios nuper citatos. Vnde etiam colliges Psal. ^c Dixit dominus ab ipso David fuisse cōscriptū, uti ibi speciatim aduertit Reuerēdus pater Religionis exemplo, scripturarum cognitione, & legendi labore assiduis Frater Marcellinus euangelista Aracali theologus. Et aliquando etiam lamed pro accusatiuo ponitur, ut in lib. Reg. ^d לואבנר occiderunt Abner, quo loco lamed est articulus ^e qui est articulus significans accusatiuum, ut diximus supra. ^e

^a lib. 1. cap. 19. ^b cap. 4. Exod. 11 vers. 3.

^c Psalm. 109. Dixit Dominus, vel 110.

^d 2. Reg. 3. 30.

^e lib. 2. cap. 11.

Lamed valet p-
prapositione.
a Eccle.
3.18.

Secundo, valet pro prepositione, ad, in, aut pro שׁ id est eo quod, ut לעולם in seculum, למצא ad inueniendum Eccl. a לךם הלהים quod creauit, vel elegit eos Deus. Vel ut probaret eos Deus; tunc enim ubi lamed preponitur. verbo ברה composito cum pronomine, accipitur pro quod, vel ut. Et cum verbis iungitur, & numeratur inter litteras Biclam.

Beth, se
per a ca
pite ser
uit.

Semper à capite, & nullo alio in loco seruilis est, siue ablatiui articulus sit in nominibus, siue in verbis, Significat, in, cum, vel explicanda pro sensus diuersitate, & opportunitate ut בבית in domo בבא in ueniendo, seu dum ueniret באדם cum homine בסדר Vsque ad Calos misericordia tua, vel in calis, seu cum calis. Psalm. b

b Psal.
36.6.

De punctuatione harum trium litterarum. כלב

Litteræ caleb nō
admittunt post
se he no
tificationem.

Recipiunt eodem modo puncta hæ tres litteræ Caleb; & primum in illis aduertendum, est, quod non admittunt post se הדיעה he notionis, sed fit syncopa reiecto he, & ipsius puncto collocato sub Caleb, ut pro כהן fit כהן sicut sacerdos, pro בבית fit בבית in domo pro

pro להאדם dicitur לאדם homini, aut ad hominē, & pro בהבים behachis dicimus בבים bacchis, & pro בהסוס behasus. Dicimus, באסוס basus, & pro בהבעס behacchahas, dicimus בבסס bacchahas, hoc est (ut hebraei eorum usurpant prouerbio) in ipsa crumena, in ipso equo, in ipsa ira: (supple) ingenium hominis agnoscitur. Præterea ubi punctuatur hæ littera cum kamets ante gutturales, signum est, ibi contineri ה demonstratiuum, siue gutturales habeant chateph pathach siue chateph segol, ut in Canti. a & in Prouer. b & idem si habeant pathach sequente daghesc. Prosequere cum Isac. c & Pagnino, d ubi plura de punctuatione harum litterarum. Adde etiam quæ scripsimus supra e de daghesc forti in fine.

a Canti.
5. ver. 15
b Pro. 1.
verf. 20.
c Isac. li.
1. suę
gramm.
in fine.
d lib. 1.
cap. 17.
& seq.
e lib. 1.
cap. 16.

Cæterum, ut ea facilius & compendiosius intelligas, hoc schema ob oculos ponito.

כלב Cum sceua semper כדור לדור כדור Vt David, Davidi, in Davide.

Si sequatur sceua habent כדורי לדברי כדורי כדורי ut verbū meū, Verbo meo, in verbo meo, etiam si littera sceuata sit gutturalis, uti diximus supra f & in lib. Tobia. g

f lib. 1.
cap. 14.
verf. 2.
g lib. 1.
Tobia.

Si sequatur Iod sceuatum.

Iod

Iod silet, & littera כלב notantur hcirec, ut ביהודה ליהודה כיהודה sicut Iuda, Iuda, in Iuda.

Ante litteram daghesciatam, habet patach, ut המלך Rex.

Littera כלב ante gutturales habent camets, ut באיש idest ut vir.

Littera כלב Sequentibus אהחע cum chateph, patach habent pathach, ut בעבדים ut serui לעבדים seruis בעבדים in seruis

Et cum chateph segol, habent Segol, ut באויל ut stultus, לאויל stulto, באויל in stulto.

Excipe ארני אלהים & ארני cum quibus adsumunt tsere, et patach, ut באלהים in Deo. Lammed cum verbo אמר habet tsere, ut לאמר pro ad dicendum.

De syllabis seruilibus.
Cap. X.

Sed ut Nihil intactum remaneat, postquam de litteris seruiantibus egimus superest, ut de syllabis ministrantibus tractemus, cum quibus huic libro finis imponatur.

את

את

את igitur in principio est articulus separatus accusatiuo seruiens, semper habet segol, aliquando vero tsere, ut iam diximus. Valet etiam, Cum, sed tunc non est articulus, & nunquam cum alia dictione componitur, sed solum cum affixis, de qua compositione supra cum de affixione nulla אתי mecum אתו secum, actum est.

Articulus את separatus lib. 2. cap. 11.

cap. 8.

הת

הת Signum reciprocum, constituens quartam coniugationem Hithpael גלה reuelauit התגלה reuelauit se ipsum, aut reuelatus est à se ipso.

hith. Signum reciprocum.

ים

ים. Nota pluralis masculini, ut ex sing. בן i. filius in plurali בני filij. Dualia vero, numerum dualem, siue pluralem (nam idem in illis est) faciunt: in ain, Ut רגל pes רגלים pedes. Regimen utrorumque desinit eodem modo excluso mem, & pro hcirec locatur Zere, ut בני אדם filij hominum, sic רגלי שור pedes bouis.

Nota pluralis im-

ות

ות Plurale femininum, ut רוח spiritus רוחות spiritus mater אמות matres. Sunt tamen quadam eteroclitica, quae cum sint masculina habent.

Deth plurale faem.

§94 DE SYLLABIS SERVILIBVS.
bent plurale fœmineum, & fœminina masculinum, ut אב אבות pater, patres, & תבואה triticum תבואות tritica.

כָּם
 Seruit
 adfixis
 plurali-
 bus.

כָּם *Seruit affixis pluralibus secunda personæ masculina, & cū nun, fœminina, ut אלהים Deus vester, בעליכון mariti vestri & mulieres.*

הָם
 Secūda
 plural.

הָם *Secunda, pluralis masculini præteriti in verbis, cum nun, fœminea, ut שמרתם custodistis & viri שמרתן custodistis & vos mulieres.*

הֵם
 Adfixū
 Masculinum.

הֵם *Adfixum plurale masculinum tertia personæ, & cum nun, fœmininum, ut אלהיהם Deus eorum אבותיהן patres earum: si scribatur seiuncta à nomine habet Zere, ut הם ipsi: recipit paragogen he, præcedente kamets, ut הנהם & הנהם ipsi, ipsa, singularia sunt הוא & היא ipse, ipsa.*

Psal.
 28.8.

^b Psal.
 58.5.

Exod.
 15.15.

^a Psa. 8;
 12. & 14

וְאוֹ *I dem valet aliquando quod mem finale, aut הם os eorum plural. Psal. ^a ibi fortitudo eis, ubi amen vulgatus noster melius trãstulit fortitudo plebis suæ. Psal. etiam ^b ibi venenum illis, vulgatus furor illis. & Exod. ^c ibi apprehēdet eos tremor, vulgata, robustos Moab obtinuit tremor, & sic etiam Psal. ^d cum enim*

ם sit

ם sit, nota pluralis & vau singularis, ideo fit ut et aliquando ponatur pro tertia persona singulari, ut Iob. ^a ibi super eum ubi et vulgata in singulari trãstulit, et in Iob. ^b ibi super se, et vulgata et singularem personam notat. Quo sensu debet omnino accipi in singulari למו lamo, positum in Esa. ^c ibi plaga ei, Vulgata percussit eum; ut intelligamus prophetam ibi loqui de Christo; de quo Cypria. ^d & ceteri catholici accipiunt. Quidquid Rabini hallucinētur & Forerius scribat. ^e

^a Iob. 20
 23.

^b Iob. 22
 2.

^c Esa. 53
 ver. 8.

^d lib. 2.
 aduers.
 Iudæos

nu. 15.

pa. 359.

d. cap.
 53. nu. 8

הוֹ *Affigitur tertia masculina singulari, ut הללוהו laudate eum, cum scribitur seiunctum, habet aleph, ut הוא ipse.*

נו

נו *Absque daghesc, constituit primam pluralem præteriti, detruncatum ex אנונו nos, ut שמרנו custodimus שמרתנו custodisti nos לחמנו panis noster. Cum daghesc, est tertia masc, ut אנדלנו magnificabo eum.*

Prima
 persona
 præteri-
 ti plura-
 lis.

נה

נה *Cum daghesc, valet eam, ei, ut שמרנה custodiam eam, absq; daghesc, secundam, & tertiam pluralem fœmininam futuri, & secundam pluralem Imperatiui constituit, ut שמרנה custodietis, vel custodient שמרנה custodite.*

תי Cor-

ת

Prima
sing. pre-
teriti.

Constituit primam singularem prateriti
שְׁכַרְתִּי *custodui*, aliquando in affixione est pro-
nomen primæ personæ, sed tunc tau erat, he, &
ex affixione mutatum est in tau, quod solum
in femininis desinentibus in, he, contingit, ut
הַרְפָּה opprobrium, הַרְפָּתִי opprobrium meum.

נ

Prono-
men pri-
mæ per-
sonæ in
verbis.
a Psal.
21.1.

Pronomen primæ personæ in verbis, valet
mibi, me, ut לְמַה עָזַבְתָּנִי in Psal. a cur dereliqui-
sti me.

Hæc igitur, Sexto huic Libro finem imponant,
in quo quidem, nihil, quod ad clariorem huius
globi canonum lingua sanctæ elucidationē con-
ducebat prætermissum est. Cuius tamen labo-
ris & diligentia, Laus omnis, honor, & gloria,
illi soli tribuenda est, cui ipsa in Cælis & in ter-
ris tribuitur: Nempe Patri et Filio & Spiritui
sancto: sanctissimæ Trinitati individueq; uni-
tati Amen.

ו

וְגוֹ'ס

FINIS.

LIBER

LIBER SEPTIMVS

DE ABBREVIATURIS

HEBRÆORVM.

Quas נֹטְרִיקוֹן Notericon, siue ראשי תיבות, rasce-
theuoth Vocant, idest Abbreviaturas,
siue litteram pro parte in capi-
tibus dictionum.

Cap. I.

Notarum, seu Abbreviationum
usum antiquissimum fore, & à
veteribus satis quidem usitatū,
non solum ex Epiphanio, Orige-
ne, & alijs veterum translatio-
num authoribus, tam Grecis, quã Latinis con-
stat: sed & ex Platone, & alijs, quos optime col-
legit Reuerendus Pater Frater Sixtus Senēsis,
in sua Bibliotheca sancta^a. Eas vero in præ-
sentiarum transcribere, non est necesse, & si ho-
die in sacris Biblijs nõ reperiatur. Præculū autē
antiquitus erat litterã aliquam ex libris sacris
subtrahere, nisi in sacro Dei nomine, quod reue-
rentia gratia, tribus vel quatuor iohim signifi-
cabant, ut inferius videbimus, ^b Alphabeticò ^b cap. 1.
tamen

^a lib 3.
de expo-
sitione
notari-
ca Me-
thodo
septimo

tamen ordine copiose & dilucidè colligã omnes alias Abbreviationes, quibus Rabbini in suis Commentarijs utuntur: ut qui eos confutandi gratia perlegerint, nõ multum in ipsis percipiendis laborent. Et si pro puro hebraismo discendo, nec illa, nec Rabbinoꝝ cõmentaria, (ut Ioannes Frosterus ostendit in præfa. dictionarij) necessaria sunt. Primo igitur aduertendũ tria hæc puncta: .: admodũ segol superposita litteris, dici, scialosc necuddoth, idest tria puncta, quæ apud expositores hebræos significant talẽ litterã dictio-
nem per se cõficere, ut רבִּיִּם Rabim, idest multi, Resc. significat Romanos, Beth, Babilonicos, Iod, Ieuanim, idest Græcos, mem Medos, hi sunt inimici, qui insurrexerũt aduersum Israe-
lis populum, authore Sixto loco superiori. Apponunt autem duo puncta, seu duas virgulas, præsertim nominibus proprijs. Præterea notandum, quod in principijs librorũ Impressorum, aliquando ponitur numerus anni abbreviatus, iuxta annum numeri parui. Qui numerus paruus est quando non apponitur Millenarius, ut verbi gratia, Anno 304. & non M.ccc. iij. ut inferius in littera lamed videbis. Item notãdũ has omnes abbreviaturas in duplici reperiri differentia: Nam quadam sunt impropie, ut
quan-

Rabim
quid si-
gnificet

quãdo ultima littera dictionis truncatur, signata penultima, virgula supra erecta signum est quod debet suppleri alia littera, ut אַנְשֵׁיִם anasci pro אַנְשֵׁיִם anascim .i. viri & מַלְכָּה pro מַלְכָּה malcha regina, in quibus nulla ẽ difficultas cum ex tenore scripturæ littera abiecta facile deprehendi possit. Abbreviaturæ vero proprie sunt, in quibus singula littera singulas designat dictiones, et vocantur rasce tevoth .i. capita dictionum.

De Littera Aleph. Cap. II.

א

In numeris notandis facit unum, et 1000. cum duobus punctis superius positus, ut א, vel cũ virgula inferius, ut א. Significat etiam אהה .i. unã, et aliquãdo אמר .i. dixit. Præterea, significat unũ, de nominibꝫ diuinis, nepe אדוני adonai et ponitur pro magno nomine quadrilittero איהוה idest, unum in ore, & unum, in corde.

איהוה

valet, אבִי וְאִמִּי זְכוֹרֵנוּ לְבְרָכָה, idest, dominus meus pater meus, cuius memoria sit in benedictione, hoc est, quem felix faustumque sit nominasse.

אמן

Duplex aleph significat אמן אמן Amen Amẽ. Aliquando אבִי אֱדוֹנִי idest, Dominus meus,

VV pater

pater me⁹. Aliquādo significat אומר אם si dixerō.
Et aliquādo אומר אני ego dico. Aliquando vero
significat אי אפשר nō est possibile, ut cum dicitur
אין להשיג כבוד .i. impossibile est ut apprehēdas
gloriam Dei. Aliquando אומר tu dicis.

אבה
ideft, אומר ברוך הוא, אבה
Dixit benedictus ipse sci-
licet Deus.

אאכ
ideft, quod אלא אם כן
Nisi quod sic.

אאעה
ideft, אומר אברהם עליו השלום,
Dixit Abraham
super eum pax.

אאכ
ideft, ארני אביכם,
Domin⁹ meus pater vester.

אב
In Masforeth significat ביתא אלהא
ideft, Al-
phabetū et adiunctis. בן בב Significat, alpha-
betum ex binis, sicut cum notat in aliquo ver-
siculo omnes contineri litteras scribunt, in ver-
siculo אב ideft, אות בנבוכו
ideft, alphabetum in
ore eius.

אב אב אב
ideft, אחד בתורה אחד בנביאים אחד בכתובים,
unū
in lege, unū in Prophetis, et unum in Psalmis,
vel Hageographis.

אב
Significat אות בנבוכו
contineri omnes litteras
alphabeti, ut iam diximus.

אז
ideft, אומר זה, אומר זה
Dixit Iste, significat etiā זה
si hoc est.

אזל
ideft, אומר זכרם לברכה,
Dixerunt, qui recorda-
ti sint in benedictione.

אדעה
valet, אומר דוד עליו השלום,
ideft, Dixit David
super eum pax, hoc est placide requiescat.

אאעה
valet, אומר אברהם עליו השלום,
ideft dixit Abra-
ham, qui est in pace, id quod apud nos dici solet
felicis recordationis, vel bonæ memoriæ.

אה
Significat אפילו זה, אה
hoc est etiā num, ad huc.

אה
pro, אחד vel אחת, אה
.i. unus vel una, vel unū
in neutro, & significat et אחר
ideft postea.

אב
ideft, אם כן, אב
Si ita est, & deseruit pro particu-
la dativa Ergo Igitur. Significat etiā אחר כן .i.
Postea & sic, accipiēda abbreviatio hac ex posi-
ta in Cōmentarijs Chimbci, in Ioelem Prophe-
tam.

אחכ
ideft, אחר כן, אחכ
Post hoc, & Postea.

אחול
Pro אומר חכמים זכרונם לברכה .i. dixerunt sa-
pientes quorum memoria est in benedictione.

^{אמן} Amen ^{אמן} כן יהי רצון ^{אמן} sic sit beneplacitum, sic libeat domino, quod est confirmatis, & optantis.

Pro ^א ארץ ישראל idest, terra Israel & cum literis seruilibus, ^א באי in terra Israel, & ^א לאי ad terram Israel.

Pro ^{איה} אם יעזור ^{איה} idest, si Iuuerit dominus.

idest, ^א אמר לו Dixit ei, aliquando pro ^א אמרו להם idest, dixerunt illis.

idest, ^{אמ} ארץ מצרים terra Aegypti. Massoritis significat ^{אמ} אחד מלא unum plenum, quod dicitur ubi littera *Vau*, vel *Iod* exprimitur.

idest, ^{אמ} אמר חלום Job. Prouerbia, & psalterium. Quando vero praedictis tribus litteris adduntur ^{אמ} אחר מלא aliquid significat, ut videbis in Synonymo chaldaico ^{אמ} Dictionario Boderiani. ^{אמ} a fol. 9. col. 3.

idest, ^{אמ} אחד מלא אחר חסר Alterum perfectum, alterum vero Imperfectum.

Vide supra. ^{אמ}

idest, ^{אמ} אם נאמר Si dixerimus.

^{אמ}

Pro ^{אנך} אנך ^{אנך} Vnchelos Chaldeus, Interpres Pentateuci longe Illustris Filius (ut Fabritius dicit) cuiusdam sororis Titi Imperatoris, et aliqui contra normam grammaticalem, quia nominibus proprijs non potest addi he, & apponunt sic ^{אנך} האנך Ille Vnchelos, vel il Vnchelos, ut si dicamus il Aristotel, Il Platon.

idest, ^{אנך} אוריתא נביאים כתובים Lex Prophetarum, & Psalmi.

idest, ^{אסך} אהנח סוף פסוק Athmahc Soph Passuk.

idest, ^{אבן} אבן עזרא Aben Ezra, ex genere Ezra insignis Rabbini Hispanus in genere Philosophia exercitatus.

idest, ^{אבן} אבן עזרא נוחו ערו Aben Ezra requies eius Paradisus.

idest, ^{אעפ} אף על פי Licet, Quamuis. Adicitur aliquando caph in fine pro ^{אעפ} אעפב i. quauis ita sit

idest, ^{אפ} אפס Non.

idest, ^{אעפ} אף על גב licet. Quamuis.

idest, ^{אפ} אפשר Possibile est, sed ^{אפ} אפיע non est rasce tenoth

VV 3 Nec

Nec אָפּ pro אָפּס idest nihil quum in his solū ultima tollatur littera.

idest, אָפּ אָכתיב קשה, אָפּ cum וּאָו, אָפּ significat, אָפּ scriptum est durum, quia aliquando difficile ex scriptura obijcitur.

Ponitur etiam pro אָפּר אָמר hoc est dixit textus, vel dicit scriptura. Appellāt talmudisti textum אָפּר אָ לקרא à lectione. Inde אָפּר אָים secta hebraeorum.

אָר idest, אָמר רבני, hoc est dixit magister.

אָרובל idest, אָמר רבני יהושע בן לוי, Dixit magister Iesus filius Levi.

אָרלל idest, אָמרו רבותינו זכרונם לברכה, Dixerūt magistri nostri, memoria eorum in benedictione.

אָשעה idest, אָמר שלמה עליו השלום, Dixit Solomon si per eum pax.

אָת idest, אָם האמר, Si dixeris.

De Incipientia à ב. Cap. III.

Littera haec significat in numeris duo, אָפּ cū duobus

duobus punctis sic superpositis בּ וּ vel וּirgula, אָ significat 2000.

בּא idest, בית אב, Domus patris, seu significat cognationem, ponitur etiā pro בּאָתָר idest in uno, vel in primo.

בּאָתבש Hic primum בּא est seruire; per hanc dictionē beahbasc intelligimus, cōversionem oppositam litterarum alphabeti, de qua diximus supra. ^a lib. 7. ^a cap. 10.

בּב idest, בבית, In domo, אָ in Talmud Valet בּבאָ פּוּרְתָא Portā postrema, est nomē tractatus.

בּג idest, בשלשה, In tribus, quia ג significat tria.

בּגה idest, בגבורתני, idest, cum auxilio domini.

בּגה idest, בגזרת האל, i. ex decreto, seu dispositione dei, vide infra בּגז.

בּד idest, בית דין, Domus Iudicij, vel Iudicis.

בּדא idest, בקרי דברים אמורים, quibus, vel quilibus verbis dicta sunt.

בּדה idest, בדברי הימים, in verbis dierum hoc VV 4 est

est in lib. Paralipomenon.

valet, ^{כה} ביאור הפלה, idest, expositio dictionis.
 valet etiã quod ^{כה} בית הכנסת .i. synagoga, schola,
 locus ubi congregatio populi conuenit, item
 בית הלל familia hillel, viri cuiusdam calebris.

idest, ^{כה} בית המקדש, domus sanctuarij idest, tē-
 plum, ponitur etiã pro ^{כה} בעל הבית Dominus domus.

idest, ^{כה} ברוך הוא, Benedictus ipse.

idest, ^{כה} בעזרת האל, Cum auxilio Dei.

idest, ^{כו} בשר ודם, Caro & sanguis .i. Homo mor-
 talis, quãdoq; scribitur cū iod, & idē significat.

valet, ^{כה} בעלי חיים, .i. animãtia prãdita vita, ali-
 quando scribitur sic ^{כה} בעה & cum he, sic הבעה

Valet in decimo, ^{כי} valet בית idest domus,
 cum simplici virgula.

valet, ^{כילאון} ברוך יהוה לעולם אמן ואמן, .i. laudetur do-
 minus in æternum amen, & Amen.

valet ^{כמש} במלות שונות, .i. cū varijs dictionib; qua
 abbreviatur a frequentissimã utitur David. K.

in

in comment. super prophetas.

valet, ^{בנלך} ברוך נוחן לעוף כח, .i. benedictus qui dat
 lasso virtutem, qui versiculus scribi solet ab he-
 brais in fine librorum, & scribitur Esai. ^a Esa. 40

valet, ^{בעהו} בענין הוה, idest, in negotio isto.

idest, ^{בר} בר רבי, Filius Rabbi.

idest, ^{בר} בראשית רבה, Genesis Magna, et est liber
 scriptus super genesim.

idest, ^{ברה} בראש השנה, In capite anni.

valet, ^{ברול} במאמר רבותינו וברוכים לברכה, .i. in ser-
 mone magistrorum nostrorum quorum memo-
 ria in benedictione est.

idest, ^{בש} בית שמאי, Domus Sammai, siue schola
 Same, vel Samai sapientis et calebris cuiusdã
 viri Talmudici apud hebræos.

De Incipientibus à ; Cap. III.

; In numeris valet 3. & cū punctis super-
 positis, vel virgula recta subtus posita, valet
 3000. Vt ; & ; נה

^{גה}
ideft, גיהנם *Infernus.*

^{גו}
ideft, גם זה, *etiam hoc.*

^{גו}
ideft, גזירה, *Sententia.*

^{גכ}
ideft, גם כן, *etiam sic.*

^{גמ}
ideft, גיא מטריא, *Correctio abscindita, nomen
litterarum, de qua supra lib. 7. diximus. cap. 9.*

^{גנה}
Significat tres partes Cabbala, quas appel-
lant גיבטריא תמורה נוטריקון

^{גע}
ideft, גן עדן, *Hortus deliciarum, (sue Para-
disus, vel Ghilui ngbar aitob, ideft detectio tur-
pitudinum.*

^{גש}
ideft, גזירה שוה, *Sententia aequalis, vel similis.*

De incipientibus. à ד Cap. IIII.

ד Daleth valet 4. Et cum punctis superpo-
sitis ד, vel cum virgula ד, valet 4000.

דא

^{לא}
ideft, דבר אחר, *Verbum aliud, (sue alia Glo-
sa, aut expositio.*

^{לבם}
ideft, דבבא מציעא, *Porta prima.*

^{לה}
ideft, דברי המחבר, *Verba auctoris.*

^{לה}
ideft, דברי הימים, *Verba dierum.*

^{לה}
ideft, דברי הכותב, *Verba scriptoris.*

^{לו}
ideft, דבר זה, *Res, vel verbum hoc.*

^{לה}
ideft, דברי חכמים, *Verba sapientium.*

^{לי}
ideft, דבר יהוה, *Verbum Domini.*

^{למ}
ideft, דרך משל, *Via exempli, vel parabola,
vel similitudinis.*

^{לכ}
ideft, דרך כלל, *Via uniuersalis.*

^{לעה}
ideft, דוד עליו השלום, *David super eum pax.*

^{לר}
ideft, דברי רבי, *Verba magistri.*

^{דחול}
idest, ^{דחול} דרשו רבוחינו זכרונם לברכה *explicauerūt magistri nostri, memoria eorū in benedictione.*

^{דש}
idest, ^{דש} דברי שלום *Verba pacis.*

^{דה}
idest, ^{דה} דברי הורה *Verba legis.*

De incipientibus. à littera ה Cap. V.

Littera hac significat quinque; Et cum punctis superpositis valet 5000. Significat etiam nomen Dei, vide Syrochaldaicum.

^{האע}
idest, ^{האע} החכם אבן עזרא *Sapiēs ipse Aben Ezra*

^{הכה}
idest, ^{הכה} הקדוש ברוך הוא *Sanctus Benedictus ipse.*

^{הה}
valet, ^{הה} הוא הדין *idest idem iudicium, est* ^{הה} *valet* ^{הה} הספר הזה *idest, liber iste, Et ponitur pro* ^{הה} *הספר הראשון idest liber primus.*

^{ההד}
idest, ^{ההד} הוא דכתיב *Ipsum quod scriptum ē*
Et etiam

Et etiam iuxta quod diximus.

^{הילל}
idest, ^{הילל} היה לו לומר *Erat sibi dicendum, seu fuerat ei dicendum.*

^{הו}
idest, ^{הו} היא הווא *Ipsa. Ipsa.*

^{הכב}
idest, ^{הכב} הכבד *Grave.*

^{המ}
idest, ^{המ} הני מילי *Hac verba, vel isti sermones.*

^{המרא}
idest, ^{המרא} היה מה דאמר *Iuxta illud quod dixit.*

^{הנ}
idest, ^{הנ} הכי נמי *Sic etiam.*

^{הנב}
idest, ^{הנב} הנביא *Propheta ille.*

^{הנל}
valet, ^{הנל} הנוכח למעלה *idest, commemoratum est supra.*

^{הנר}
valet, ^{הנר} הנריב רבי *idest Ingenuus, seu liberalis Magister.*

^{הנע}
idest, ^{הנע} הפועל *Verbum.*

^{הק}
valet, ^{הק} הקדוש *Sanctus ipse sanctus Deus.*

הראנע

^{הראב"ע}
ideft, הרב רבי אברהם בן עזרא, *Magister Abraham filius Ezra.*

^{הרד"ק}
ideft, הרב רבי דוד קמחי, *Doctifsimus magifter David Chimhici.*

^{הרמב"ם}
ideft, הרב רבי משה בר מימון, *Magifter Mofe filius Maimon.*

^{הרמב"ן}
ideft, הרב רבינו משה בר נחמן, *Doctifsimus magifter Mofes, filius Nechman.*

^{הראב"ד}
ideft, הרב רבי אברהם בר דוד, *Doctifsimus magifter Abraham filius David.*

^{הרא"ש}
ideft, הרב רבי אשר, *Doctifsimus magifter Afer.*

^{הרבי"ע}
ideft, הרב רבינו יעקב, *Doctifsimus Magifter Iacob.*

^{הר"ת}
ideft, הרב רבינו תום, *Doctifsimus magifter Tam.*

^{הש"ל}
valet, השם יתעלה, *ideft, Deus qui exaltetur item השם יתברך, Deus qui benedictus fit. Sic loquitur*

quitur de Deo cum illius mentionem faciunt. De viris sanctis loquitur ut videbis infra.

De Incipientia à ו. Cap. VI.

Numeris facit sex, & in millenarijs cum punctis superpositis facit 6000.

^{ובכ"א}
ideft, ויבבל אחר, *in uno quoque.*

^{וגו}
aliquando scribitur ויגו, cuius integrum est & וגומר. *c. Quando scilicet versus aliquis rescinditur & non integre profertur. subiungitur. וגו. quod significat proprie; & perfice.*

^{והה}
valet, והיינוהך, *ideft, hoc est illud sic dicunt quod ipsum est, & והיינו, ideft, quod est.*

^{וה"ל}
valet, והיינו לברי, *ideft, satis est intelligenti.*

^{ו"ל}
Valet, ויש לפרש, *Et potest exponi. vel ויש לומר, Et potest dici.*

^ל
pro, ולמד, & docuit, & ולמד, & dicendum.

Et est dicendum. Sic respondent, cum argu-
mentum obiectum solvunt.

^{וכתי}
idest, וכן הרגם ינתן, ita exposuit Ionathas.

^{ויש}
idest, יש מפרשים, Sunt glosatores, vel sunt qui
exponunt.

^{ויא}
idest, יש אומרים, Et sunt dicentes idest, sunt
qui hoc modo et sentiant ex loquantur.

^{ווש}
idest, וזהו שאמר, Et hoc est quod dixit

^{ויה}
idest, וינתן הרגם, Ionathas exposuit.

^{וכל}
idest, וכלי, cetera, et reliqua.

^{ויצע}
valet, ויצרר עין, hoc est indiget consideratione.

De Incipientibus à Zain. Cap. VII.

I N numeris facit 7. Et in milliarijs
cum punctis 7000.

^{וא}
idest, וזה אומר : זה אומר, Iste dixit.

^{וב}
valet, ובין כמה, idest quando, quo tempore.

זה

^{וזה}
idest, זה הדבר, Hoc verbum.

^{ונכ}
idest, זה גם כן, hoc etiam sic.

^{ול}
idest, וכוז לברכה, Memoria eius in benedi-
ctione, vel in numero multitudinis, memoria
eorum; et significat etiam לשונו, hac lingua,
vel sermo eius.

^{וצול}
idest, זכר צדיק ורעו לברכה, Memoria iusti, et
seminis eius in benedictione.

^{וזה}
idest, זה שאמר הכתוב, Hoc est, quod dixit
scriptura.

De incipientibus à H Cap. VIII.

H N numeris facit 8. Et in milliarijs
facit 8000. cum punctis superpositis.

^{והו}
idest, חס ושלום, Misericordia, et
pax, vel parce et pax. Sic loquuntur cum men-
tionem faciunt alicuius rei absurde.

XX

הו

^{חול}
valet, ^{חול} חכמינו וזכרונם לברכה, hoc est Sapiētes nostros quorum memoria in benedictione est.

^{חלב}
valet, ^{חלב} חרם לזרים בנחש, hoc est Anathema, seu prohibitio sit alienis iuxta serpentem. Quia verborum forma cum excommunicant utuntur.

^{חס}
idest, ^{חס} חסר או חסרים, Defectivus, & defectiva, quod dicitur, cum dictione aliqua, qua in scriptura debebat alias habere Iod, vel Van, vel he, & haberet tantum puncta eorum, ut ^{חס} חסר pro מארות luminaria, & ^{חס} חסר pro גערה puella, quod non vacat mysterio.

De Incipientibus à ט Cap. IX.

^ט
Igitur de illa ^ט טא מספר השעה אין בה אלא מספר השעה Non est in ea nisi numerus novem. Igitur in numeris facit 9. & in miliarijs 9000. nec, per se aliud significat.

De

De Incipientibus à י Cap. X.

^{יא}
idest, ^{יא} יש אומרים, Sunt dicentes, idest sunt qui dicunt. Aliquando Dominus Deus.

^{יה}
idest, ^{יה} יום הכפורים, dies expiationum idest, pardonum.

^{יז}
valet, ^{יז} יש לומר, Est dicendum, & ^{יז} יש להקשות, idest est ad arguendum, & ^{יז} יש לשאול, idest, est ad querendum, et ^{יז} יש לתרוץ, idest, est ad satisfaciendum.

^{יט}
idest, ^{יט} יום טוב, Dies bonus, vocant dies bonos solemnitates, quas habent per annum prater sabbatum, quas etiam appellant alio nomine ^{יט} מועדים moghadim.

^{יב}
valet, ^{יב} יש מפרשים, hoc est sunt qui exponunt, vel interpretantur.

^{יג}
valet, ^{יג} יצא מן הכלל, idest, exiit ex ordine.

^{יד}
valet, ^{יד} ישמרהו צורנו, hoc est custodiat eum creator noster.

XX 2

valet idem quod שמרה צורנו ויחיהו ^{נצו} idest, cu-
stodiat eum creator noster & vivificet eum.

idest, ינתן תרגם, ית ^{ית} Ionathan interpretatus est.

Cum apice est יתברך ^{ית} benedicatur, vel יתעלה ^{ית}
exaltetur, qua divino nomini adiungi solent.

idest, יתקק ^{יתקק} Esaias, duode-
cim propheta minores, thren. Ecclesiastes. Li-
brum quibus reperitur ultimus versiculus.

idest, ירה ^{ירה} extollatur altitudo maie-
statis eius, vel sublimitas magnificentia eius.
Sic loquuntur de principibus & sublimib' viris.

valet, ית ^{יש} hoc est deleatur nomen eius,
capitur autem pro ישראל. Israel.

De incipientibus à כ Cap. XI.

נ Numeris facit 20. & caph finalis

נ 500. ^{נא} idest, כל אשר ^{נא} nisi, sed. Et כ ^{נא}
unusquisque, & est idem quod כ ^{נא}
idest

idest, quemadmodum.

idest, כהן גדול ^כ Summus sacerdos, et כנסת גדולה ^כ
Sinagoga magna.

Viginti quatuor. ^{כד}

valet, כמו דאמר ^{כד} idest, sicut dixit capitur, et iā
pro כל דבר ^{כד} idest, omne verbum.

valet, כמה דאת אמר ^{כדא} idest, secundum quod tu
dicis, alij exponunt in hunc modum כמה דאומר ^{כדא}
idest, secundum id quod ait.

idest, כה ^{כה} Sic est. Ita se habet.

Viginti quinque. Iste vero viginti quinque
littere, sunt illa, qua cōtinētur in illo Cātico Moi-
si, ^{שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד} Deut. 6.
Audi Israel Dominus (Tetragramaton) ^{De-} 7.
us noster, Deus, unus est, et appellatur iste ver-
sus hasce 25. litteras cōtinens, versus unionis,
quia misterium unitatis Dei continet.

valet, כהא ^{כהא} idest, sic ipse dixit.

XX 3 כהג

^{כהג}
valet, ^{כהג} כהי גונא significat ad hunc modum, et cum ^{והג} וזהג & id genus. Etiam reperitur ^{כהאי גונא} כהאי גונא significat, hoc modo. Item ^{כהוג} כהוג pro ^{כהוג} כהוג ut decet, & ^{כהוג} כהוג ut par est.

^{כו}
ideft, ^{כו} כו totum istud, omnia ista.

^{כז}
ideft, ^{כז} כז Vsq̄ adeo, in tatum, cum ^{כז} כז sic scribitur, ^{כז} כז, ^{כז} כז, significat & omnia huiusmodi. In ^{כז} כז valet ^{כז} כז vel ^{כז} כז scribuntur, sic.

^{כח}
valet, ^{כח} כח vel ^{כח} כח idest, omnis lingua.

^{כט}
Cum virgula supra Lamed tantum, valet ^{כט} כט idest omnia, ut cum dicunt. ^{כט} כט idest, ^{כט} כט omnia sunt deficientia, & significat etiam ^{כט} כט totum ipsum.

^ל
ideft, ^ל ל Gloria celsitudinis.

^ל
ideft, ^ל ל Gloria celsitudinis Rabbi

^ל
ideft, ^ל ל Gloria celsitudinis magi-

magistri, magistri nostri.

^{כמט}
valet, ^{כמט} כמט idest, secundum quod dixit.

^{כק}
ideft, ^{כק} כק Tota scriptura.

^{כש}
Pro ^{כש} כש Quanto magis.

^{כשא}
valet, idem quod ^{כשא} כשא idest, secundum quod dixisti, & ^{כשא} כשא quando cum mem, ut supra.

^{כת}
valet, ^{כת} כת idest, scriptum est vel ^{כת} כת scri- ptura.

De Incipientibus à .y Cap. XII.

^ל
N numeris valet triginta ponitur etiam pro ^ל ל idest non est alibi, sed ut evitent confusionem solent ^ל ל Commentatores ubi trigiesies dictionem significari volunt, integrum littera romen, ad marginem notare sic, ^ל ל

^ל
valet, ^ל ל idest, lingua alia, expositio alia, & etiam pro lingua germanica ^ל ל
XX 4 ל

ideft, ^{לא} לארץ ישראל, *In, vel ad terram Israel.*

ideft, ^{לד} ליה דכותיה, *est similis illi.*

Pro ^{להד} להדבר דזכה *cui rei aſimiliatur?*

valet, ^{לזא} לזה אפר, *propterea dixit, vel ob id ait.*

valet, ^{ליש} לישראל, *ideft, Israeli additur etiam nonnunquam.* ר

ideft, ^{לכא} לכך אפר, *vel לכן* *hoc est ideo dicit, & cum* ^ו *vau, & propterea dicit, valet etiam pro* ^{לכל} לכל אפר *ideft, unicuique.*

ideft, ^{לנ} לכך נאמר, *propterea, vel idcirco dictum est, & quando est cum* ^ו *vau valet* ^{ול} ולי *mibi quidem videtur.*

valet, ^{לסח} לספר תורה, *ideft, libro legis.*

ideft, ^{לעש} לערב שבת, *ad vesperam sabbati.*

Pro ^{לפי} לפיכך *Idcirco.*

ideft, ^{לפנ} לפנ קטן, *in numero paruo, seu minori,*
qui

qui est quando millenaria non exprimuntur, Solent namque hebrai in suis scriptis non scribere millesimum, ut puta si deberent dicere, anno 1582. solum dicunt 582. & non 1582. ut passim in libris impressis sic reperies ^{שנה} שנה hoc est, anno 304. numeri minoris, amissus ergo millenarius, si addatur, erit 1304.

De Incipientibus à ה Cap. XIII.

ה

 Em apertum in numeris valet 40.
 & clausum, quod est ex quinque duplicibus, valet 600.

valet, ^{מא} משקל אחר, *ideft, Ponderus aliud, siue forma, aut species alia, valet etiam* ^{מדרש} מדרש אגדה *& idem valet* ^{מאגר} מאגר. *Liber sic appellatus, ubi incunda narrantur.*

ideft, ^{מא} מפל אחר, *De uno quoque.*

Scribitur ^{מגו} מגו *& valet,* ^{מגורה} מגורה *ex ordine, seu ex decreto.*

valet, ^{מנש} מנש *מנרסח שמואל, ideft, ex doctrina Sa-*
muelis.

מז

מל
valet, מן דאמר .i. quisquis dixit magis chaldaicum quam hebraicum, & cum aleph.

מה
valet, מה דאת אומר idest, id quod tu dicis.

מה
valet, מאורת הגולה idest, lumen captiuitatis. Sic vocant quendam hebraum gerson nomine, qui aperientibus litteras alienas anathema imposuit, unde litteras sigillatas ab extra ita signant, scilicet וְאָסוּר לְרֵיבִים בְּחָרִם בְּחָרִם דְּרִגְמָה idest, prohibitum sit alienis sub anathemate Rabbi gersciom, qui lumen captiuitatis est.

מט
valet, מן טעמא idest, quã ratio.

מל
valet, מנה לן idest, unde Nobis, More chaldaico.

מלה
valet, מלכות הרשעה idest, Regnum impietatis. Sic vocatur Regnum Macedonicum seu Gracorum.

ממ
idest, מכל מקום Nihilominus.

מסה
idest, מסרה הגדולה Mesara magna.

מפ
idest, מצע פסוק medium versus.

מלוד

מלוד
valet, לכה הדבר דוקה idest, exemplum cui rei assimilatur.

מק
valet, מקרא קדש idest, solemnitas, seu conuocatio celebris.

מל
Pro מרת idest, domina.

מרה
Pro משה רבינו עליו השלום idest, Moses magister noster super eum pax.

משק
valet, משקל idest, Mensura, pondus, modus.

מה
valet, מתן חורה idest, datio legis, & in datione legis scribunt sic במה

De Incipientibus à Nun. Cap. XIII.

נ
Numeris valet 50. & nun finale 700. & idem nun finale extensum cum punctulo superposito significat אבן ut cum dicunt.

אבן עזרא hoc est Rabbi Abrahã Aben Ezra, licet אבן sit magis arabicum, quam hebraicum, hebraica enim dicitur אבן & intelligitur non solum Filius sed etiam de familia, ut

cum

^a Filius .i. de familia.

Dicitur
Christus
filius a-
brae .i.
a cogna-
tione &
genere
illius.

*cum Christus dicitur Filius Abraham, intelli-
gitur de familia, & cogatione Abrae, & ita
Filius Aben Ezra, dicitur filius Ezra, idest, de
cogatione Ezra.*

^{נא}
*idest, נסחא אחרת exemplar aliud, siue codex
alius, & ponitur etiam pro נאמר dictum est.*

^{נב}
*idest, נבוכדנצר Ninue, Urbis nomen. Valet etiam
quod unica voce scribitur Nabuc-
donosor.*

^{נכ}
idest, נביאים כתובים prophetae, scripti.

^{נל}
*Pro נראה לי idest, videtur mihi, valet etiam
ידובר לזכר למעלה idest memoratum est sicut etiam Me-
moratum est, significat, idem quod הנזכר*

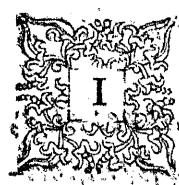
^{נמ}
*valet, נפקא מינה idest sequitur inde, est chal-
daicum.*

^{נע}
*valet, נוחו ערו idest, requies eius paradysus, sic
defunctorum recordantur.*

^{נר}
valet, נראה idest, videtur putatur.

De

De incipientibus à ה Cap. XV.

*In numeris valet 60. & in biblijs si-
gnificat clausuram, & sequentem
narrationem coherere priori, &
dicitur סתומה de quo diximus su-
pra lib. 2. Cap. 3,*

^{סא}
Pro ספר אחר idest, liber alius.

^{סב}
*valet, סלקא דעתך idest, ascendit in mentem
tuam.*

^{סג}
*valet, סברא ליה idest, opinatur ille, vel opi-
nio illius est.*

^{סד}
valet, סוף פסוק idest, finis versus.

^{סה}
*idest, סמיכות רבוי פנוי ידיעה Coniunctio geni-
tivi, pluralis, pronomē, notificatio, seu articulus.*

^{סה}
*Pro ספר תורה idest, liber legis. Capitur etiam
pro סוף תיבות idest finis dictionum.*

De

De Incipientibus à י Cap. XVI.

N numeris valet, Septuaginta.

I idest, ע"א אחר ע"א significat res alia, negocium aliud, siue alia significatio, & cum valet hoc modo ו"א & aliud significatum.

ע"א אבא
valet, על אחר כמה וכמה, idest, unum ex tot & tot, ut cum dicitur ע"א אבא לא רצה לדבר השקר ע"א אבא idest, noluit loqui falsitatem, etiam unum ex multis.

ע"א אבא
valet, על גב מזבח, idest, in superficie altaris.

ע"א אבא
valet, על דרך, idest, secundum viam, seu modum, & si additur מ valet, מ"ש, idest, per modum parabola, vel exempli.

ע"א אבא
idest, עליו השלום, super eum pax, quae loquutio conuenit sanctis, qui vitam cum morte commutauerunt, valet aliquando ו"א אבא idest hoc negocium, aliquando, licet rarius ו"א אבא hoc seculum,

lum, & tunc notari solet hoc modo ו"א אבא. Significat etiam ו"א אבא Seculum venturum. Valet etiam ו"א אבא oculus legentis. Valet etiam ו"א אבא deliciae superiores.

ע"א אבא
valet, עבד זרה, idest, cultus alienus, siue cultura I dolorum.

ע"א אבא
valet, על ידי מקרה, idest, per accidens.

ע"א אבא
idest, על ידי, per manus, opera, ministerio, beneficio, seu occasione.

ע"א אבא
valet, עם כל זה, idest cum toto isto, omni isto modo.

ע"א אבא
valet, על פ"ו, idest, idcirco, ideo.

ע"א אבא
Pro ערבאן לשונו hucusq; lingua, idest, sermo eius, siue expositio illius.

ע"א אבא
valet, על משקל, idest, iuxta pondus, secundum formam, & etiam על מנה, idest, hac conditione.

ע"א אבא
Integer versiculus Psal. a qui à quibusdam ^a Psal. 103. poni

poni solet in principio librorum ע , designat, hac abbreviatura, עזרה שמיים וארץ , idest, auxilium meum à Domino qui fecit calum et terram, vel factore cali ע terra.

valet, עפ idest, iuxta iudicium vel sententiam, ע iuxta interpretationem, seu declarationem.

valet, על צד Iuxta latins, Iuxta, ex parte, idest, per.

valet ערב שבת idest *Vespera sabbati*, valet etiam עין שם vide illic. Aliquando valet עם שלום *Com pace*, ע valet etiam. על שם idest, de nomine, ע valet על שום eo quod, ob id.

De incipientibus. א פ Cap. XVII.

פ , *Pe*, In numeris valet 80. ע *Pe finale* 800. *Versibus bibliorum insertum* valet פחותה idest, diuisio, siue aperta, significatq; sequentē clausulam, ע narrationem argumentum continere diuersum à priore.

idest, פא פירוש אחר *expositio alia*, et פאבוח *Capita*, seu *sententia patrum*. Item פי pro פירוש *Commentario*. *Præcedente littera seruili*, עט בפ valet בפרק hoc est in *Capite*, ע *præcedente* *Vau* valet בפרק ע in *capite*.

idest, פד פתח דספר *Porta libri*.

valet, פזקשכ פיוט idest, *versus*, ד valet דמן idest, *tempus*, ה valet, הגל idest, *solemnitas*, ק valet, קרפן idest *oblatio*, ש valet שיר idest *canticum*, ב valet, ברכה idest, *benedictio*, itaque ב ille litteræ *sex integras dictiones continent*, nempe *precatio siue poesis, tempus, solemnitas, oblatio, canticum, et benedictio*.

valet, פרשי פירוש רבינו שלמה ירחי, idest *expositio magistri nostri Salomonis Iarchij*.

De incipientibus à ז Cap. XVIII.

ז In numeris valet 90. ע *tsadi finale* valet 900.

valet, צע צד עין idest, *opus est advertentia*.

^{צל}
valet, צריך לומר, idest, Opus est dicere.

De Incipientibus à ק Cap. XIX.

I N numeris valet, 100. Et cū virgula supra, valet קשה idest, durū, vel obiectio, seu scrupulus, vel questio difficilis, Et quando lectio diuersa in Massoreth à scriptura notatur. ק valet, קרי idest, legitur aliter, apud Talmudicos, est tamen hac in re notandum, quod quando reperitur dissonantia textus sacri cum ista dictione in margine posita, signum est ibi latere aliquod Arcanum, ut patet in varijs scripturae locis.

קו
valet, קל וחומר, idest, facile Et difficile, leue Et graue, Et plerunq̄ sumitur, pro argumento à minore ad maius.

קכ
idest, קרי פתיכ, legitur ut in textu.

קק
valet, קהל קדוש, idest, ecclesia sancta, congregatio sancta.

קש
Pro שמע קריית שםע. f. Israel. Dent. 6.

De

De incipientibus à ה Cap. XX.

I N numeris valet 200. Et significat etiam רב vel רבי quod nos R. magnum etiam denotamus, Et significat etiam Rabbi, magister.

הא
valet, ראש idest, caput.

האכע
valet, רבי אברהם בן עזרא, idest, Rabbi Abraham filius Ezra.

הה
valet, רבון העולם, Dominus mundi.

ההפ
valet, רבי הוד פירש.

ההה
valet, רשות הרבים, idest, licentia multorū, Et ראש השנה, Caput anni.

ההל
valet, רבותינו זכרונם לברכה, idest, Rabbini nostri quorum memoria in benedictione est.

ההלל
valet, רבי יהושע בן לוי, idest, Rabbi Iehosuah filius leui.

ההל
valet, רוצה לומר, scilicet, idest, vide supra a lib. 4. cap. 12.
ההל 2 Notab.

Et in prima persona, significat volo dicere.

לעה

valet, רבינו עליו השלום, idest, doctor noster, qui est in pace, sic loquuntur de Moise.

לפ

valet, ראש פסוק, idest, Caput versus.

רש

valet, רבי שלמה ירחי, idest, Rabbi Salamon Iarchij.

רש

idest, רבי שלמה, R. Selomo.

רה

Idest, ראשי תיבות, principia, seu capita dictionum.

De incipientibus à ש Cap. XXI.

ש

Valet in numeris 300.

שבנ

idest, שם בר נש, idest, nomen filij hominis.

שבד

valet, שבית דין, idest, cum fiunt, vel quando est domus Iudij, scilicet fiet hoc, vel istud.

שד

Pro שפיכות דמים, idest, effusio sanguinum.

שז

valet, שיהיה, idest, quod sit, quod erit, item idem quod שיחיה, idest, qui vivat.

שמ

idest, שמע כנה, hoc est, audi ex eo, vel audis hinc.

שנ

valet, שנאמר, idest, quod dicitur vel ut dictum est.

שנא

Pro שנאמר, quia dictum est.

שזה

Importat symbolum preceptorum negativorum, quae sunt 365. quae ab hebraeis appellantur לא תעשה, cuius numerus respondet numero dierum anni solaris, affirmativa autem precepta respondent ossibus corporis humani, quae sunt 248. vide Genebrard. in sua chronologia pag. 290. c. 2.

שצ

idest, שליח צבור, Legatus, seu Nuntius universitatis, vel Comunitatis.

שגם הנכל

valet, שבתאי צדק סגדים חמה נוגה כוכב לכנה, idest, Saturnus, Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, Luna.

שזל

valet, שרוצה לומר, idest, quod vult dicere.

שח 3 יי

^{שׁו}
 valet, שׁוֹתְחִיָּה *idest*, *quæ uiuat*, sic loquuntur
 de muliere uiua.

De Incipientibus à הָ Cap. XXI.

N numeris valet, 400.

I ^{הָא}
idest, תַּרְגוּם אַחֵר *alia interpretatio*
Chaldaica, item significat תַּרְגוּם
 אֲוֶנְקֵלוֹס *Chaldaica interpretatio Onkelos*, *quæ*
una cum hebræo contextu in Biblijs magnis
Venetianis Complurensibus, & Anturpiensi-
bus in pentateucum legitur.

^{הָח}
idest, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים *discipuli sapientum.*

^{הָל}
idest, תַּלְמוּד לִזְמַר *Doctrina dicēdo, vel discas*
ad dicēdum, vel scriptura dicit. Capitur etiam
*aliquando, pro תְּהִלָּה לַאֵל *laus Deo, ut cum dicūt**
*אֵנוּ עוֹמְדִים הָל בְּכַעֲדָא טוֹב *idest, stamus, laus**
Deo in statu bono.

^{הָי}
 valet, תַּרְגוּם יְרוּשָׁלַיִם *hoc est thargum Ieroso-*
*lomitatum, capitur etiam, pro יִתְרָגוּם *targum,**

gum Ionathan idest, translatione Ionathæ.

^{הָכ}
 valet, תּוֹרַת כוֹהֲנִים *idest, lex sacerdotum, &*
tantum valet quantum apud nos, speculum sa-
cerdotum, & sic erit liber in quo continentur,
quæ ad sacerdotum officium pertinent.

^{הַנְּצִבָּה}
idest, תְּהִי נֶפֶשׁוֹ צְרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים *Sit anima*
eius ligata in fasciculo vitæ, & etiam dicunt.

^{הַנְּבִעָא}
 valet, תְּהִי נֶפֶשׁוֹ בְּגִן עֵדֶן אִמֵּן *idest, sit anima*
eius in horto voluptatis amen, sic plerique he-
brai concludunt epitaphia sua.

^{הָל}
idest, תְּרֵי לְשׁוֹנָא *Dua significationes.*

^{הָר}
idest, תְּנוּ רַבָּנָא *Docuerunt magistri nostri,*
Chaldaicem

Finiunt Abbreviaturæ.

LIBER OCTAVVS

DE VARIETATE
TERMINORVM

Vniuersæ Grammaticę iuxta ordinem
Latini Alphabeti.

Ibuit his etiam adijcere tabulam, siue indicem terminorum, ne quid tyronibus deesset quam Zamoręsis confuse, & diminute satis collegit. Nos vero eam iuxta Alphabeti Latini ordinem disposuimus, & quantum fieri potuit locupletauimus, & quamquam vocabula aliqua (quorum pleraque Chaldaica sunt) à Grammatica Hebraica terminis aliena videantur, nihilo tamen minus hic studiose describuntur, ut commentariorum, scriptorumque lectio, quę passim his plena reperitur apertior, & clarior fiat.

לוח וְ שְׂרֵשִׁית Hoc est.

Tabula, siue index omnium penè terminorum grāmatica lingua Sancta admodum utilis, & necessaria, iuxta ordinem Alphabeti Latini collecta.

De

De Littera A

Ab illo	הַיְמֵנו
Absit	חֲלִילָה
Absolutum, vide infra in dictione verbum.	
Academia	יְשִׁבָּה
Accētus sing. Pluraliter.	מַעַם מַעַמִּים
Accēt ^o , qui dicitur frenū	מַתָּג
Accidens	מַקְרָה
Actiua vox verbi	פּוֹעֵל
Ad hoc	לְכָךְ
Adunatio. s. vocabulorū, vel coniunctio	סְמִיכוֹת
A fortiori	כָּל שָׂכֵן
Analogia	גִּזְרָא
Ante	קֹדֶם
Apices minores, vel Api- ces serui, quos pūct a bre- uia appellat Zamoren.	חֲנוּעוֹת וְלִקְטָנוֹת עֲבָדִים
Apices maiores, vel Re- ges, quos pūct a lōga nū- cupat idē Zamoren, sed supra lib. 1. c. 9. aduer- timus aliud esse apices aliud puncta.	חֲנוּעוֹת וְלִגְדוּלוֹת מַלְכִּים

Argu-

<i>Argumentator</i>	מקשה
<i>Argumentum.</i>	קושיא
<i>Ars Arithmetica</i>	מלאכת החשבון
<i>Autor</i>	מחבר
<i>Auctoritas</i>	ראיה
<i>Aula, ubi legitur. Lex diuina, seu Theologia</i>	בית המדרש

De littera B.

<i>Beth vasis</i>	בית הפלי
<i>Biblioteca</i>	באכידון
<i>Breuis,</i>	קצרה
<i>Breuitas.</i>	קצור <i>vel</i> קוצר

De littera C.

<i>Cantus</i>	נגינה <i>vel</i> שר
<i>Capita dictionum.</i>	ראשי תיבות
<i>Cantus pulcher, siue solemnis</i>	נעכה
<i>Caph similitudinis</i>	כף הדמיון
<i>Caph quantitatis scili- cet significatiua</i>	כף השיעור
<i>Capitulum</i>	פרק
<i>Chaldaicum Babilo- nicum</i>	תרגום כבלי
<i>Causa</i>	סבה

Chirec

Chirec cum Iod
Chirec sine Iod
Cholem
Collegium. Schola
Certa mensura
Certum
Casar
Clausim
Claritas
*Cōmentator, & com-
mētari, uide infra,
glosa, & glosator.*
Coniugatio
Coniugationes
*Coniugatio lenis, qua
est prima actiua*
*Coniugatio passiua pri-
me.*
*Coniugatio actiua da
ghesciata, qua est
secunda*
*Coniugatio passiua se-
cunda*
Coniugatio tertia
*Coniugatio passiua ter-
tia*

חירק ביוד
חירק בלא יוד
חולם
ישיבה
תוכן
ודאי
קיסר
סתם
צחות

בנין
בנינים
בנין הקל

בנין נפעל

בנין פעל הרגוש

בנין פועל

בנין הפעיל

בנין הפעל

Coniu-

<i>Coniugatio quarta</i>	בְּנֵי הַחֶפֶץ
<i>Coniugatio verbi quadrati.</i>	בְּנֵי פוֹעַל מְרֻבָּע
<i>Coniunctio, vide infra</i>	קְבוּץ
<i>Consuetudo, siue usus</i>	הֶרְגֵל
<i>Consumatio</i>	סִיּוּם
<i>Conditio</i>	תְּנָאִי
<i>Cum conditione</i>	בְּתְנָאִי, <i>vel</i> עַל מְנַח
<i>Conditiones</i>	תְּנָאִים

De littera D.

<i>Daghesc, idest Pramens.</i>	דָּגֵשׁ
<i>Datio, vide infra Liber traditionis</i>	מְסוֹרֶת
<i>Detentio. Idem quod pausa</i>	הַעֲמָדָה
<i>Deinceps</i>	אֵילָךְ
<i>Decisum, vel Derivatium ab eo.</i>	נִחְצֵב נְגוּר
<i>Dictio simplex, & Composita</i>	מִלָּה פְּשׁוּטָה וּמְרֻבָּבָת
<i>Dictio filia trium litterarum, idest trisyllaba.</i>	מִלָּה בַת שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת
<i>Dictio parua</i>	מִלָּה וְעִרְכָּה

Diffe-

<i>Differentia, vel Distinctio</i>	הַבְּדִיל שְׁנוּי
<i>Discipulus</i>	תְּלָמִיד
<i>Disputans, vide supra Argumentator.</i>	
<i>Doctrina</i>	תְּלָמוֹד
<i>Dubium</i>	סָפֵק
<i>Dualis, vide infra lingua duorum.</i>	

De Littera E

<i>E contra</i>	הִפְךָ
<i>Editio, vide scriptura</i>	
<i>Aedificium, vide supra Coniugatio.</i>	
<i>Aequinocum vide in nomine conuinctu</i>	
<i>Et est rectum</i>	וְיָחֵב
<i>Ergo, vide sic etiam</i>	
<i>Etiam</i>	אֵף
<i>Et quod magis rectu</i>	וְהַנְּכוּן
<i>Et si</i>	וְאִלוֹ
<i>Et simile ei.</i>	וְדוּמָה לוֹ כִּיּוֹצֵא בּוֹ
<i>Euidencia</i>	הַכְרָע
<i>Expositio accurata, per modu allegoria</i>	דְּרָשׁ

De

De littera F.

<i>Facultas, vide, infra.</i>	
<i>Obligatus.</i>	
<i>Figura.</i>	צורה
<i>Finis.</i>	סוף
<i>Finis clausula.</i>	הפסק
<i>Firmus.</i>	קיים
<i>Firmitas.</i>	קיום
<i>Formatio pluralis ex singulari.</i>	קבוץ רבוי כלל
<i>Filius trium litterarū.</i>	בן שלש אותיות
<i>Filius quatuor litterarū.</i>	בן ארבע אותיות
<i>Filius quinque litterarū.</i>	בן חמש אותיות
<i>Forte.</i>	שפא
<i>Forsitan, vel per viā casus.</i>	על דרך גווס
<i>Fundamentum causa, vel ratio.</i>	יסוד סבה
<i>Frenum, vide supra Accentus.</i>	

De littera G.

<i>Genus masc. et genus foem. Vide infra lingua masc. &c.</i>	
<i>Generalitas, siue Con-</i>	כלל
	<i>clusio</i>

<i>clusio, aut Ratio.</i>	
<i>Glosa, aut Commentarius.</i>	פירוש
<i>Glosa super glosam. i. Illustratio Commentarij.</i>	ביאור
<i>Glosator, aut Cōmentator.</i>	מפרש
<i>Glosator super Glosatorem.</i>	מבאר
<i>Grammatica.</i>	דקדוק
<i>Grammaticus.</i>	דקדוק
<i>Graue.</i>	חומר
<i>Grauitas.</i>	בכבדות

De littera H.

<i>Haim verbi idest, secunda littera verbi, siue thematis.</i>	עין הפועל
<i>Hac de caussa, vide Propterea.</i>	
<i>He admirantis.</i>	הא התימה התמהה
<i>He interrogationis.</i>	הא השאלה
<i>He notitia, quae est articulus.</i>	הא הידיעה
<i>Hi, vel Isti.</i>	אלו
	<i>Hic</i>

Hic	הֵן
Hinc	מֵהֵן
Hoc est quod scriptū est.	הַזֶּה הוּא דְכָתוּב
Hoc est, vide Infra vult dicere.	
Homo.	אָנוּשׁ
Humanum genus	אָנוּשִׁי

De littera I.

Ibi	הֵתָם
Idest. vide infra ditione vult dicere.	
Ideo	לְכֵן
Imperatīvus	צִוִּי
Imperator, vide supra Caesar.	
Impossibile	אֵי אֲפֹשֶׁר
Imperfectum	בְּסוּל
In hoc	בְּכֵן
Infinitum.	מְקוֹר
Intentio	כְּוֹנֵה
Intentio auctoris	תְּכַלִּית הַמְּחַבֵּר
Interpres	מַלְיָן
Interpretatio	מְלִיצָה

Inter-

Intermediū, idest participium, quia positū est inter prateritum, & fututum.	בֵּינֵנוּ
Intelligentia, vide infra scientia.	
Integrum, absolutum	מוֹחֵלֵט
Interrogatio, & respōsio	שְׁאֵלָה וְתַשׁוּבָה
Index	סִימָן
Iudicium	דִּין מְשֻׁבֵט
Iudicium pecuniarū	דִּינֵי כְּמוֹנוֹת
Iudicium animarum	דִּינֵי נַפְשוֹת
Iure, vel recte	בְּיֹשֶׁר

De littera K.

Kabbala studiosa	קַבְּלָה עֵיוֹנִית
Kabbala Astrologica	קַבְּלָה אֲצִטְרוֹלוֹגִית
Kabbala nechroman- tica	קַבְּלָה מְעַשִׂית
Kamets magnum, amplum	קַמֵץ גָּדוֹל רַחֵב
Kamets parvum, quod est Zere.	קַמֵץ קָטָן צָרִי
Kamets hcateph	קַמֵץ חֲטָף
Kibbutz, idest Coniun- ctio labiorum	קִבּוּץ שִׁפְתִים

ZZ De

De littera L.

<i>Lamed adducendi .i. articulus datiui.</i>	להקבא
<i>Lamed verbi .i. tertia littera radicalis</i>	למד הפועל
<i>Lapis principalis.</i>	האבן הראשה
<i>Lapides integri, idest verba perfecta</i>	אבנים שלמות
<i>Lapides tonsi, idest, verba imperfecta</i>	אבני גזית
<i>Lectio</i>	קריאה
<i>Leue</i>	קל
<i>Lex. Continet quinq; libros scilicet Gene. Exod. Leu. Num. & Deuteronomiũ.</i>	תורה
<i>Lingua linguarum .i. excellens, omnium praeſtantiffima.</i>	לשון השונות
<i>Lingua ſancta</i>	לשון הקודש
<i>Lingua Iudaica</i>	לשון יהודית
<i>Lingua hebraea</i>	לשון עברית
<i>Lingua Chaldaica</i>	לשון תרגום
<i>Lingua ſyriaca, ſiue Armenica.</i>	לשון ארמית

Lin-

<i>Lingua Romana</i>	לשון רומית
<i>Lingua Graeca</i>	לשון יונית
<i>Lingua Hispana</i>	לשון ספרדית
<i>Lingua Gallica, idest Francica</i>	לשון צרפתי
<i>Lingua Vulgaris</i>	לשון לעז
<i>Lingua Arabica</i>	לשון ערבית
<i>Lingua vnius, idest numerus ſing.</i>	לשון יחיד
<i>Lingua duorum, idest dualis.</i>	לשון שנים
<i>Lingua plurium, idest pluralis</i>	לשון רבים
<i>Lingua masculi, idest genus maf.</i>	לשון זכר
<i>Lingua foemina, idest genus foem.</i>	לשון נקבה
<i>Liber, ſiue narratio</i>	ספר ספור
<i>Librarius, ſiue ſcriba.</i>	סופר
<i>Liber Canonum</i>	מסכתא
<i>Liber laudationum, idest psalterium</i>	ספר תלים תהלים
<i>Liber traditionis, ſiue traditio, ſiue datio.</i>	מסורת
<i>Licentiatuſ, vide infra obligatuſ.</i>	

ZZ 2 Licen-

Licentia
Licet
Littera pro parte, quae est species Rabbala
Littera pro numero species etiam Rabbala
Littera
Litterae
Litterae duplices, & finales
Litterae radicales, vel substantiales
Litterae serviles, vel accidentales
Litterae aspirationis, scilicet otiose
Litterae duplices per daghesc, & Raphe
Littera plana, idest, si ne daghesc.
Litterae labiales, scilicet, כוּמָף
Litterae dentium, scilicet, זִסְשָׁרֶץ
Litterae palati. גִּיכֶק

כותר
 אף על פי
 נומריקון
 גימטריא
 אות
 אותיות
 אותיות כפולות
 אותיות שרשוח
 אותיות השמוש
 השרוח
 אותיות הנשטה
 אותיות כפולות
 בדגש ורפא
 אותיות פשוטות
 אותיות השפה
 אותיות השפיים
 אותיות החך

Litte-

Littera lingua
Littera gutturis
 אהווע
Littera naris
Littera quadrata
Littera rotunda
 כלבב
Littera servitij, quae denotant casus.
Litterae accidentales futuri, & ponuntur pro futuro.
Litterae additae
Littera dilatationis scilicet ociosa
Littera mobilis scilicet, quae profertur
Littera ociosa, quae non profertur
Loquens de se, idest, prima persona.
Loquens e regione .i. secunda persona.
Loquens e regione. Vide infra occultus.

אותיות הלשון
 אותיות הגרון
 אותיות החוטם
 אותיות מקבעות
 אותיות עגולות
 אותיות השמוש
 המרות הענין
 אותיות איתן
 אות נוספת
 אות המשך
 אות נעה
 אות נחה
 מדבר בערו
 מדבר לנבח

ZZ 3 De

De littera M.

Magister, vide infra
praeceptor.

Manifestum est.

Mappik. i. exactor.

Massoreth, vide infra

Liber Concordan-
tiarum

Medium

Memoria

Mensura, vel Condi-
tio rei.

Minus

Millehel, desuper .i.

quando accentus
est in penultima
idest longa.

Millerhang, subter,

quando accētus est in
ultima, idest brevis.

Multiplicatio, vel
multiplicans

מפורש בפרהסיא
בפרסום גלוי

מפיק

אמצע

זכר וזכרון וזרון

מדה

פחות

מלעיל

מלרע

מרבקה

De littera N.

Natura

טבע

Nega-

Negativa, vel priva-
tio : non

Necessitas, vel neces-
sarium, vide infra
per vim.

Nisi sic

Nomen, & Nomina

Nomen absolutum à
regimine, obliquus

Nomen adiunctum
alteri per regimen.

Nomen accidentale,
vel accidentis.

Nomen verbale

Nomen forma idest,
adiectivum

Nomen generale

Nomē speciei alicui,
aut arboris.

Nomen iunctum .f.
genti יי, qui regitur.

Nomen planum idest
figura simplex

Nomen patronymicū

Nomen particulare,
idest proprium

שלילא לאו

צורך

אלא אכפן

שם שמות

שם מוכרת

שם סמוך

שם המקרה

שם הפועל

שם התאר

שם כללי

שם המין

שם נסקף

שם בשומו

שם היחס

שם פרטי

ZZ 4 No-

<i>Nomen numerale</i>	שם המספר
<i>Nomen rei i. primitivum nō derivatū</i>	שם דבר
<i>Nomen seiunctum à verbo. i. derivatum</i>	שם נגזר מן הפועל
<i>Nomen separatum i. singulare</i>	שם נפרד
<i>Nomen substantiæ</i>	שם העצם
<i>Nomen verbale</i>	שם נדבך
<i>Nomē superexcedēs, idest rei excellentis in accidenti.</i>	שם המהגבר
<i>Nomen superpositum</i>	שם מורכב
<i>Nonne, aut nunquid? vel Certe</i>	הלא
<i>Novitas, siue nova ascriptio.</i>	חדוש
<i>Numerus</i>	סבוס מנין
<i>Numer° singularis vide supra lingua uni</i>	לשון יחיד
<i>Numerus pluralis, Vide supra lingua plurium.</i>	לשון רבים

De littera O.

<i>Occultus, vide supra</i>	נסתר	<i>loquens</i>
-----------------------------	------	----------------

<i>loquens nō è regione</i>	
<i>Obligatus prohibitus, & Licentiatus</i>	אסור
<i>Obligatus</i>	נטור
<i>Obligatio</i>	חייב
<i>Ob</i>	חובה
<i>Omne</i>	בשכיל
<i>Opinio</i>	דכל כלו
<i>Opus</i>	סקרא
<i>Ordo</i>	נועל
<i>Ordines</i>	סדר
	סדרים

De littera P.

<i>Pars</i>	חלק פרק
<i>Participium pass.</i>	פעול
<i>Participium actiui, vide supra Intermedium actiuium.</i>	
<i>Pathach magnum</i>	פתח גדול
<i>Pathach paruum, qui est segol.</i>	פתח קטון סגול
<i>Pausa, vide supra detentio.</i>	
<i>Passiva, vide supra Coniugatio</i>	
<i>Pe uerbi prima littera</i>	פא הפועל
	<i>substan-</i>

<i>Substantialis</i>	תְּבוּרָה
<i>Permutatio</i>	כָּשָׁר
<i>Perfectum</i>	עַל בְּרַכָּה
<i>Per vim, vel necessario</i>	בְּקִשָּׁה
<i>Petitio</i>	שַׁעַר
<i>Porta</i>	כַּח
<i>Potentia</i>	אֶפְשָׁר
<i>Possibile</i>	כִּשְׁמַל
<i>Pondus</i>	אֲחֵר כֶּךָ
<i>Postea</i>	מִלְמַד
<i>Præceptor</i>	הַקְדָּמָה
<i>Præfatio</i>	זְמַן עֲבָר
<i>Præteritum tempus</i>	הוּהוּ
<i>Præsens</i>	חוּץ
<i>Præter</i>	רֵאשׁ תְּחִלָּה תְּחִלָּה
<i>Principium</i>	רֵאשׁ
<i>Princeps</i>	תְּחִלָּה
<i>Prologus</i>	בְּאֵרֵיכּוֹת
<i>Prolixe</i>	עֲקָר
<i>Principale</i>	עֲקָרִים
<i>Principalia</i>	קְרוֹב
<i>Prope</i>	נְבִיאִים רֵאשׁוֹנִים
<i>Propheta priores. i. Io su. Iudic. primus, & 2. Samuelis lib. 1. et secundus regum.</i>	

Pro-

<i>Propheta posteriores .f. Esai. Ieremia, Ezechiel, et alij 12. quos minores voca- mus</i>	נְבִיאִים אַחֲרוֹנִים
<i>Propter</i>	לְפִי בְּעִוָר
<i>Propterea, vel hac de causa.</i>	לְפִיכֶם עַל יְהִי עַל שֵׁם לְכָךְ
<i>Plus magistotum hoc Plurali, vide supra lin- gua plurium</i>	יִתֵּר כֹּל כֶּךָ
<i>pro Camez, & Pathah pronunciatio</i>	קְמִצוֹת וּפְתָחוֹת
<i>pronunciationes</i>	מוֹצָא
<i>prolatio, vel explanatio</i>	מוֹצָאוֹת
<i>Pronomen</i>	מְבַטֵּא
<i>Pronomina</i>	כְּנוִי
<i>Pronomina agentium. f. nominativum. f. אֲנִי</i>	כְּנוִיִּים
<i>Pronomina patientium scilicet accusativum</i>	כְּנוִי הַכּוֹעֲלִים
<i>Pronomina denotantia possessionem idest. dativum ut אֲנִי mihi</i>	כְּנוִי הַפְּעוּלִים
<i>Punctus, vel motio</i>	כְּנוִיִּים
<i>Punctuatio</i>	הַמּוֹרִים עַל הַקִּנּוּן
	תְּנוּעָה נִקּוּד
	נִקּוּדָה נִקּוּד
	<i>Quamvis</i>

De Littera Q.

<i>Quamvis</i>	אף כי
<i>Qualitas</i>	איכות
<i>Quantitas</i>	כמות
<i>Quamquam</i>	אפלו
<i>Quo, vel ubi</i>	היכן
<i>Quomodo</i>	היאך: כיצד: היכך אך: איכדן

De littera R.

<i>Radix</i>	שרש
<i>Radices</i>	שרשים
<i>Raphe.</i>	רפא
<i>Ratio, vide supra fundamentum</i>	
<i>Recte, vide supra iudicium</i>	
<i>Rectitudo, vel per- fectio</i>	הכשר: תיקום יושר: מובהר
<i>Regula, vide supra Generalitas</i>	
<i>Reuoluitur in Con- cauū .s. mouetur in girum, quod dicitur eleuatio</i>	חזור חלילה

Res

<i>Res naturalis</i>	דבר טבעי
<i>Responsio</i>	תשובה
<i>Rithmus</i>	חרוז
<i>Rithmi</i>	חרוזים
<i>Robur</i>	חוק: חוק: כח:

De Littera S.

<i>Satisfactio in respon- sione.</i>	תירוץ: תשובה:
<i>Satisfaciens respon- dendo</i>	מתרץ
<i>Scientia, aut sapien- tia</i>	חכמה
<i>Scientia, intelligen- tia</i>	דעת: חבונה:
<i>Sapiens</i>	חכם
<i>Sensus spiritualis</i>	שכל הרוחני:
<i>Sensus spiritualis, ge- neraliter .i. expositio</i>	סדרש
<i>Sensus ligatus, idest, litteralis</i>	בשט
<i>Sensus moralis, vel utilitas</i>	תועלת
<i>Sensus mysticus figu- ralis</i>	צורה
<i>Sesio</i>	פרק

Senten-

*Sententia, vide supra
generalitas*
Significatio
Symbolū, vel Inditiū.
Segol hcatēf
Scena
Scin
Scibboleth
Sic etiam
Sicut
Species
Species in plurali
Specialitas
Solpha, vide Cantus
Sciurec cum V au
Schola, Collegium, si-
ue, domus studij, et
disceptationis
Solutus
Scriptura
Scriptor
Stylus mendax scri-
barum
Sufficiens
Summa, vel adduna-
tio, compositio.

ענין
רמז סימן
תתף סגול
שנא
שין
שיבולת
הכי נמי
כגון
סין
מינים
פרט

שורק כון
בית
מדרשא & מדרשא

סותר
מכתב יכתוב
כותב
עם שקר סופרים

נאי
חבור

De

De littera T.

Targum Ierosoly-
mitanum, vel Chal-
daicum Ierosolymi-
tanum.
Tractatus
Tractatus in plura-
li, vide syrochaldai-
eum in hac dictione,
de diverso genere tra-
ctatum
Translatio, vel
translatio
Transcriptor, vel
transferens, vide in-
terpres.
Transmutatio
Terminus, limes
Tempus
Textus
Trinitas
Totum hoc
Turbulenter, per viā
turba.

תרגום ירושלמי

מסכת
מסכתות

עתקה

תמורה
גדר
עת
מקרא פסוק קרא
שילוש
כל זה
על דרך גוזמא

De

De littera V.

<i>Vau additionis, idest qua est coniunctio.</i>	וּן תוספת
<i>Vau conuertens tempora</i>	וּן התפוך
<i>Vab.</i>	וּן
<i>Verbum</i>	דָּבַר דְּבַר מֵאֵמַר
<i>Verbum</i>	פועל
<i>Verba</i>	פועלים
<i>Verba perfecta. Vide supra, lapides integri, & lapides tonfi.</i>	פועלים שלמים
<i>Verba imperfecta, idem</i>	
<i>Verbum stās, idest, ab sollutum, intransitivum</i>	פועל עומד
<i>Verbum exiens, idest transitivum, regēs casum</i>	פועל יוצא
<i>Verba defectiva</i>	פועלים חסרים
<i>Verba duplicantia</i>	פועלים כפולים
<i>Verba otiosa, aut quiescentia.</i>	פועלים נחים

Verba

<i>Verba plana, idest simplicia, non composita.</i>	פועלים פשוטים
<i>Verba superposita .i. Composita</i>	פועלים מורכבים
<i>Vere, adverbium iurandi.</i>	באמת באמונה
<i>Victoria, vide supra, Conclusio.</i>	
<i>Vbi, vide supra Quo.</i>	
<i>Visus.</i>	ראות
<i>Vnitās.</i>	אחדות
<i>Vniuersitas, vide supra, Academia.</i>	
<i>Voluntas.</i>	רצון
<i>Vsus, seu Consuetudo</i>	הרגל מנהג
<i>Vult dicere, id est, Hoc est.</i>	רוצה לומר
<i>Vsque nunc.</i>	עדן
<i>Reliqua, si qua desunt indice copioso uniuersi huius globi supplebuntur.</i>	

AAa ANA-

ANACEPHALAEOSIS

Mensium, qui in diuinis scripturis recensentur.

MErminorum tractationem, merito consequitur mensium, qui in sacris diuinisq; Scripturis commemorantur breuis quaedam ac dilucida enumeratio seu recapitulatio. Qua in re licet varij varia circa initium anni et mensium tradiderint, ut videre licebit apud Iosephum, & Ioannem Lucidum de temporibus: ^a Lilius Gyraldum de annis, & mensibus, & R. P. F. Hieronymum venetum de sex diebus, ^b & Ioa. Goropium de originibus Antuerpiensibus ^c & Naucleum in sua chronographia. ^d ubi refert varia nomina quibus Commodus Imperator Rom. menses vocari volebat. Hebraei tamen duo anni initia obseruare consueuerunt, ac subinde menses, suos, qui lunares sunt bifariam à Martio videlicet, seu potius ab æquinoctio vernali, et ab æquinoctio autumnali exordiuntur. Nã quoad prophana (ut sunt contractus ciuiles et alia similia) annu à propinquiore æquinoctio autumnali inchoat. Quoad sacra vero, ab æquinoctio vernali annu auspiciatur: hoc est à luna, quæ Mar-
tio

^a pa. 563
tom. 2.

^b lectio.
12

^c lib. 4.
pa. 384.

^d gener.
7. pag.
473.

tiomense præcurrit, ut varij auctores testantur. Mensis autem dicitur 12. pars anni, & hebraica appellatur חֹדֶשׁ chodesc à verbo חָדַשׁ chadasc, deest innouare, quia in eo innouatur luna. Quo nomine nõ solum menses, sed etiã Kalendas vocant secundum D. Hiero. in Ezech. ^a quasi mutationem, aut renouationẽ dicas. Dicitur etiam mensis יָרֵךְ quasi dicas lunationẽ, motum videlicet quod luna conficit à sole abeundo, & ad eum redeundo, à verbo יָרַח : & Chaldaicè אַרְרֵךְ vide D. Hiero. in Amos prophetam. ^b Varietates autem nominum prædictorum mensium nemo satis assequitur, ut late leges apud Lilius Gyraldum post plures à se citatos, loco adducto. Sunt autem nomina mensium (auctore R. Elia Leuita in suo Tisbi, quem Mötanus & alij sequuntur) Chaldaica, vel Persica, quod ex eo probat quoniam illa nomina mensium, quibus hodie hebraei in suis Kalendarijs, & Lunarijs vtuntur, duntaxat. reperiuntur, in libris captiuitatis, idest in libris compositis in captiuitate, scilicet in libro Zacharia, Danielis, Ezra, & Esther. In istis autem quatuor libris non reperiuntur nisi nomina tantum septem mensium. נִסָּן · סִינְיָן · אֶלּוּל · בְּסֻלִּי · טֵבֵת · שְׁבַט · אֶדָר ·
In Targum vero Ierosolymitano super illud
AAA 2 Esther

^a Ezech.
30. to. 4
pag. 242
& cap. 9
Danielis
eod. to.
pa. 1147
^b cap. 4.
tom. 5.
pa. 258.

Nomina Mensium Chaldaica.

Nisan,
Siuæelul
chisleu
teueth
scienat,
Adar,

*Est. 3. *Esther* in mense primo, idest nisan omnes men-
7. ses ordinatim scribuntur. Verum ut cumque
sit Martius primus mensis iuxta predictam
distinctionem hebraorum constituendus est.

Nisan יס"ג, idest Martius significat vexillum, pro-
bationem, miraculum. Iste autem est ille men-
sis, qui dicebatur primus mensis in mensibus
anni. In hoc autem mense celebrabatur ma-
gnum Sabbatum, quod est propinquius pascha-
ti aZimorum, cuius meminit D. Ioannes &
vide Thesaurum lingua sancta. & qua scri-
psimus superius. Immolabatur etiam agnus
paschalis & celebrabatur festum aZimorum
septem diebus, quos incipiebant, à decima-
quarta die mensis vesperi. De quo sacrificio
paschatis, vide pulchre Philon. ubi de lugēti-
bus & ab itinere reuersis optime scribit. Hac
tamen in re aduertendum, huius mensis spa-
tium (ut Beda ait) propter multiuagum
lunæ cursum nunc in Martium, nunc in
Aprilem incidere: sæpius tamen nostro Aprili
deputatur, in quo quidem semper, vel inci-
pit, vel desinit, vel totus includitur. Ob id Zo-
nora in suis Annalibus Nisan aprilem vocat,
hunc ipsum mensē ab ægyptijs appellari ait,
phar-

Nisan
menfis.
Est. d. c.
3. 7.
Exo. 12.
verf. 2.
& 16. 23
b ca. 19.
verf. 31.
c col. 87
& 2850
d li. 2. c.
5. p. 169
e lib. 3. d
vita Mo
fis pag.
439.

rom. 1.
pag. 21.

pharmuti, à Macedonibus xanticum. Verum
hodie apud nos anno iam feliciter emendato à
sanctissimo illo Elemosinario Gregorio xij.
Pont. Opt. Max 25. Martij erit stabile æqui-
noctium, & anni initium.

י"ד idest Aprilis, hoc est lux, vel visio, he-
braice dicitur י"ד idest splendor, vulgo autem Ba-
bilones, Chaldaei, et Hebraei hiar dicunt, hoc au-
tem mense nulla præcipua est festiuitas.

י"ה idest, Maius, significat verum rubrum, vel
spinosum, vel velamē, hoc autem mēse celebrāt
Pēthecostes festū in honorē legis acceptæ ut ap-
paret. Apud nos vero Spiritus sancti aduētū in
linguis igneis ut plurimū eo in mēse celebratur.

י"ו idest, Iunius significat idolum, vel in-
cendium, & est vocabulum chaldaicum, vel sy-
rum, unde syri, et hebraei hunc mensē adonim
appellant, propter occisionem Adonis, quem ve-
nus mirum in modum adamabat, cuius quidē
occisio in eo mēse facta est. Die decima septima
eiusdē mensis celebrāt ieiunium fractarum
tabularum, quod vocant ieiunium quartum,
sive quarti mensis, ut constat ex Zach. a

י"ז, idest Iulius, significat patrem; cuius die
nona ieiunium erat quod dicunt Ieiunium quinti
mensis, propter desolationem sanctæ ciuitatis

A A a 3 per

3
hiar Mē
fis Apri-
lis.

3
Menfis
Maius
fuan

4
Menfis
ramutz
ianua-
rius.

Ieiuniū
quarti
mēsis &
ieiuniū
fractarū
tabula-
rū idem.
a c. 8. 19

5
Menfis
Iul. Au.
ieiuniū
quinti
Menfis

^a 4. Reg. 25. 1. Jer. 52. 3. 2. parl. 36. 17. per Nabucdonosor, tēpore Sedechie Regis Iuda, ^a & ob desolationē factā postea à Vespasiano, ut videre est apud Iosephum de bello iudaico; quidam autem putant, au, significare Angustia, & afflictionē desolationis, & captiuitatis.

⁶ Mensis Augustus qui elul est. ליל אולדל idest Augustus, significat ululare, siue pernoctare, in die etenim 24. huius lunæ solent hebræi summo mane (vsque ad 10. diē sequentis lunæ) surgere ad matutinum, & preces suas impias & superstitiosas dicere, quas סליחות felichoth dicunt. Sed quid Mirum, si (ululantes seu petentes, & non in nomine Iesu Christi unigeniti filij Dei) nunquam exaudiantur?

⁷ Mensis Septem ber qui Tisri. תשרי idest, September, qui significat tempus iudicij, vide syluā allegoariarum. Aliqui putant esse octobrem, sed potius est september. Tisri autem est nomen Chaldaicum à verbo שרה deriuatum, ut tradit Masius in Iosue ^b & non solum iuxta Chaldaos significat initium, sed etiā indulgentiam, & remissionem, ut exponit: r, super illud Leuit. ^c Dic sacerdotibus. אמור אל הכהנים וגומר תשרי כתיב שתשרי ותשבוק לחוביכו idest, Dic sacerdotibus etcat. Tisri scriptum est, quoniam dissolues, & parces peccatis nostris, sic etiam exponit R. Elia Leuita in suo Tisbi hoc est תשרי הוא מלשון תשרי ותכחול לנו חובותינו Tisri

Tisri est deriuatum, ex lingua, hoc est ex significatione, dimittes, et parces nobis debita nostra, hoc est parce peccatis nostris. Ab hoc mense quē, creationis principiū fuisse existimāt, omnium temporum rationē supputāt, et Iubilæi, ac anni septimi uti refert, Andreas Masius in Iosua. ^a ^a cap. 4. pag. 76. Prima tamē dies lunæ est festum tubarum, & buccinarum in memoriā Isacci liberationis, & arietis immolationis. Decima vero die est ieiunium expiationum, quādo magnus sacerdos, vel Pontifex Maximus introibat in Sancta Sanctorum, quod erat semel in anno. Quinta-decima die erat festum tabernaculorum, in memoriā Aegyptiacæ liberationis. Et 21. יצרתה idest festum salicum. In 22. est catus, in quo colligebantur pecunia pro sacrificijs.

⁸ Mensis October qui marchesuan. תרחשון idest October, significat cogitationē, vel eruditionem, hebraica autē dicitur בול, idest Germē, in hoc mēse nullum celebrabatur festū.

⁹ Mensis Nouem ber, qui chisleu. כסליו idest Nouember, significat spem, vel fiduciam. In hoc mēse celebrabant Festum, quod dicitur dedicatio, ob memoriā illius dedicationis, & renouationis templi facta tempore Machabeorum, ^b ut videre est apud Iosephum de bello iudaico. Celebrabatur autem hoc festum 25. mensis, in quo solent hodie he-

brai caci & duces caecorum in prima nocte incendere duo lumina, in secunda nocte tria, in tertia quatuor, & sic usque ad novem dies. Et tandem in tenebris remanent.

10
Menfis
Decem-
bris qui
teneh
4. Reg.
25. 1
Ier. 52. 3
11
Ianuari^p
Menfis
qui (ce-
uat.
12
Februa-
rius Me
fis qui
Adar.
b Est 3.
verf.
Est 9.
verf.
* tom. 2.
pa. 3. 58
in fine &
eiufdē.
356.
d lib. 2.
fuē chro-
nologiz
pa. 180.

טבת, idest Decēber, seu bonus, vel bonitas.
In hoc mense est ieiuniū, quod dicitur צום העשירי hoc est ieiunium decimi mensis, quod celebrant ob memoriam Ierosolymitanae obsidionis factae à Nabucdonosor^a Rege.
שבט Ianuarius, significat virgam, vel bacculum, aut sceptrum, tribum, & familiam; In cuius 13. die est caput anni arborum.
אדר Februarius, idest decor, pulchritudo.
Die tertiadecima est Ieiunium Estheris: in quartadecima & quintadecima celebrant epulationes, & conuiuia, quae dicuntur פורים sortes, à verbo פור ob memoriam liberationis illius inique sortis, quam Assuerus, & Haman ad trucidandum populum hebraeorum miserant: huic mense addere solent tertio quoq; anno alterum intercalare, ut solis cursui annus ipsorum lunaris conueniat quem appellant veadar, de quo lilius Gyrald^p de Annis. c Accedit praedictis doctus et diligens Genebrardus, d ubi probat quod licet menses essent lunares, Anni tamen erant Solares & non Lunares: quae sententia comuni omnium

omniū traditioni refragatur. Sed tamē admit- tit debet. Hasce autem festiuitates hebraeorum per singulos menses distributas, quas omnes mi- stice explicat Origenes lib. Num. ^a cōmemora- uimus ad maiorem scripturae elucidationem, nō vero ut credat aliquis eas, nunc temporis vir- tute veteris legis obseruari posse, cum penitus abrogatae sint. Mutato etenim per legem euan- gelicam interiori Dei cultu, exterior etiam ve- teris eiusdē legis mutatus plane remansit. Qua de causa Diuus Paulus, ^b ad Colossenses, nemo vos iudicet, inquit, in cibo & potu, aut in parte diei festi, aut Neomania, aut sabbati, quae sunt umbra futurorum: Hoc est nemo vos, iudicet aut condēnet ob neglectū Iudaismū, cum um- bram, praesente corpore tenere minime liceat. Quod argumētū late prosequitur D. Tho. ^c & post scotum nostrum, Augusti. Hieronymum et Domi. Sottum, fuse satis Reuerendus admodū Magister & Pater Medina, ex D. Do- minici sacro sodalitia Salmāticen- sis olim primarius. ^d Haec de Mensibus sufficiant.

Finis Libri Octauī.

PRAE-

^a li. Nu.
cap. 28.
hoim. 23
tom. 1.

^b cap. 2.
verf. 6.

^c 1. 2. q.
103. art.
3. & seq.

^d in com-
mētarijs
ad 1. 2.
d. art. 3.
cū seqq.

PRÆSTANTISSIMI AC
eruditissimi Doctoris Thomæ Correa, Lu-
sitani; præclari Romanæ Sapientiæ
Gymnasilij, Dignissimi Professo-
ris, Oratio ibidem habita.

De
*Antiquitate, Dignitateq; Poesis &
Poetarum differentia.*

*Ad Reuerendum admodum P. F. Ludouicum S. Francisci
Lusitanum Olyssipponensem Minoritanum,
Prouin. S. Iacobi Regul. Obs.*

Petis Religiosissime Pater, & iam quasi tuo iure
exigis, quod tibi deberi merito asseris. Nam
cum ad auditores meos III. Nonas Nouem-
bris in Romano Gymnasio, quid de Poeticæ
generibus sentirem, exposuissem; felici quo-
dam meo euentu magis, quam quod in rem
tuam esse putares, ad cohonestandum homi-
nem tibi de nomine solum notum accurristi: interfuisti rudi, &
impolito sermone, prælectionem quandam pronunciasti, ut tuam
humanitatem indicares, postulasti ut tibi eadem scriptis trade-
rem. Distuli quoad potui; subterfugi quantum aut mea mode-
stia, aut tua grauitas tulit. Nunc cum quasi tabellis obfignatis
agas mecum, standum mihi promissis necesse esse video, si ab of-
ficio discedere nolo. Sed (heus tu mi Pater) non isthac ad anti-
quæ eloquentiæ leges exigas, vnde emanent etiam atque etiam
vide. Nam (etsi inuitus, fatebor tamen) is sum, qui etsi ardenti
studio, & inflammato desiderio ad eloquentiam contendam, uix
in tabulas ciuitatis Romanæ irrepere, & nomē suffurari possum;
ut si tenui, & abiecto stilo rem perpendas iniuriam arti nobilissi-
mæ facias, qui dicentis oratione potius, quam rei dignitate ista
examines. Postrepam tamen tuis auribus, & ne abijcere pudor-
em uidear, ero bene & gnauiter impudens, qui sus Mineruam.
Sed tu ita postulas. At quid ego tibi petenti, vel etiam efflagitanti,
vel

vel amicitia iura obtestanti denegem? Agam igitur pene eisdem
verbis, quibus de tota poetica tum disserui, & agam morem ge-
rendi magis studio quam quod noua tibi, aut inaudita, aut tua
doctrina multiplici & varia, digna me posse proferre sperem. Est
poetica dignitate maior, quam homines opinantur; nobilitate,
aut omnibus artibus par, & æqualis, aut si recte ratiocinemur, om-
nium artium præstantiam iure suo complectitur. Nam poetica
fuit antiquissima, & prima philosophia, ut quos Dei vocem audi-
uisse, abdita, & recondita diuino instinctu ceteris indicasse acce-
pimus, eosdem studio poeticæ deditos fuisse fateamur. Illa enim
multa a populari intelligentia remota ita comprehendit, ut qui-
busdam integumentis, & inuolucris hominum animos a rerum
abiectionum curis euehat, ad egregios mores, veram religionem,
excellentem doctrinam, diuinam cognitionem transferat. Nam
cum numero sensa mentis efferre doceat, numerus vero ordinē
spectet, ordo ab vno Deo promanet, a Deo hominibus concessam
fuisse poeticam omnes veteres censuerunt. Neque enim poetarū
nomen in eos quadrat qui importuna, & odiola garrulitate ita
passim perstreperunt recitandis inconditis versibus, ut vel in nume-
ro carminum, vel in facilitate componendi poeticæ excellentiam
inesse existiment. Hominum inscitia fit, ut res humiles, & abie-
ctæ præclare sæpenumero existimentur; excellentes, & egregiæ
parui pendantur, qui cum ex ipsorum ingenio ceterorum studia
metiantur, quæ ipsis obscura, abdita, reconditaque sunt eadem
ceteris ita videri opinantur: & quæ ipsi neque assequuntur, neque
intelligunt, ea ceteros ignorare, arbitrantur. Diuinus Plato poe-
tas uocat *ἐρμηνέας* & *ὑπὲρτάς* hoc est Deorum, ministros, &
interpretes, quod illa mysteria, & arcana poetarum inuolu-
cris inuoluta per poetas hominum generi indicata, non nisi
quædam salutaria oracula sint iudicanda. Ut si longius in omnē
antiquitatem prospicere uelimus omnem veterum philosophiā
Orpheo, Thaleti, Milessio, Xenopriani, Parmenidi, Periandro, Pi-
taco, Cleobulo, Phocylidi, Pythagoræ, Mimnermo, ceterisque
antiquissimis poetis acceptam ferre debeamus. Nam illi ne com-
munis omnibus esset res tanta, ac tam eximia rebus, & occultis
fabularum technis omnia obuallarunt, & inuoluerunt, ut sub ea
forma, & specie res eximia delitescerent, quæ remotis figmentis
ad omnes virtutes homines informarent. Non fuerunt tam amē-
tes, quos omnis antiquitas sapientissimos iudicauit, ut Sirenes
fuisse aliquando, Harpias, Hydram, Porcum Erymanthium, Næ-
mæum Leonem, & alia id generis existimarēt: voluptates illece-
brarum lenocinij, homines remorari, vitia omnia inspicere, ser-
pere

Poesis
Antiqui-
tas.

pere latius peccādi consuetudinem, ad omnem turpitudinē procliuē esse hominum naturā indicare voluerunt. Sed ingrediar in campum latissimū, in quo excurrere, & euagari posset oratio, vix vt vllum exitum inueniret, si poetarum institutum persequi, mysteria aperire, arcana omnia euoluere vellem. Nonnulla tamen de poeticā generibus ita perstringam, vt ad optimam disciplinam illi sese dare intelligant, qui poeticam amplectuntur. Res erit hausta ex altissimis Platonis, Procliq; fontibus, digna auribus eruditis, omnibus vtilis, & iucunda (vt spero) futura. Triplex est animi humani vita in hoc corpore hebeti, & tardo commorantis. Vna prima, & summa, altera vltima, & extrema, tertia inter vtrāq; interiecta, & media. Prima cęlestis est, planeq; diuina, extrema hominibus cum bestiis communis, media humana idest propria hominum, cum ad bestias pertinere non possit. Prima, & pręstātissima animi vita est, cum ille abstractus à sensibus corporis, & alijs omnibus facultatibus inferioribus, auocatus ab humana ratione, consilio, & prudētia, copulatur cum Deo, & degit vitam quandam illius cognitioni proximam, & ob summam similitudinem prope eandem: totusq; à diuino nutu, atque pręscripto regitur, temperatur, fingitur. Itaque iam non idem ipse viuere, sed in ipso vnus viuere videtur Deus. Meministis illam D. Pauli. ^a vocem. Viuo ego, iam non ego, viuio veto in me Christus. Peruenerat ille videlicet ad hoc supremum vitę genus, vt nihil iam omnino retineret suum, nihil in eo, nisi numē diuinum cerneretur. Hoc modo qui viuunt non sunt iam sui iuris, ac mancipij, sed toti permitti & traditi diuinę potestati, & quod agunt, non tam ipsi agere videntur, quā per ipsos Deus, cuius instinctum sequuntur duces. Egregie Christus Opt. Max. hanc egregię vitę, excellētisq; vim declarasse, & expressisse b D. Petro videtur, cum dixit; quādiu quidem iunior fuisset, ipsum se cingere solitum, & ire licuisse quo liberet, cum autem senuisset, futurum vt extēderet ipse manus suas se seque pręberet, vt ab alio cingeretur, & diueheretur, quo minime fortasse vellet. Hęc nobilissima vita excitat, erigitq; animum humanum ad quādam omnino ratione superiorem coniunctionem plane simplicis naturę diuinę, & simile cum simili componit, lun en animi cum diuino lumine, cum eo, quod est supra omnem naturam. Altera vero vita superiore cū dignitate, tam vi, & potestate inferior, media in medio animo sita est, cum animus ab illa cęlesti, & diuina vita quasi discedens, paululumq; ab illa mirabili numinis coniūctione semotus ad se ipsum redit, & mentem, ac scientiā proponit quasi magistrā, & dominam functioni munerū suorum, vt quidquid fiat,

Poeticā genera.

Triplex vita.

^a Paul ad Gala. 2.20.^b Ioa. 21 18

fiat

fiat ex pręscripto rationis. Hac vita qui fruitur animus, multa cōmentatur, multa animo, & cogitatione pertractat, intuetur varias formarum commutationes, imitando effingere conatur; quippe qui vnā, & simplicem eorum, quę sola cogitatione cernitur, naturam comprehendat. Quę cum inter omnes animantes sine propria hominum, merito hanc mediā vitā appellamus humanā. Extrema tandem, vita superioribus longe obscurior est, cum animus ab arce illa rationis quasi delapsus inferioribus animi facultatibus se coniungit, cum illisq; conspirans vnā mune re suo fungitur, visionibus, quas *phantasia* Gręci vocant, & sensibus ratione carentibus ad id vtens: quę cum in animantibus ceteris reperiantur, nec sint propria hominum, vere vitā hanc nobis cum bestiis communem esse diximus, quę rebus omnino deterioribus referta, & cumulata est. Cum igitur in animis hęc triplex vitę forma spectetur, eodem ordine poeticā constituitur partitio. Nam poetica, vt multiformes, & diuersę animorū vitę, a summo profecta, distribuitur in varia genera functionis. Primum, medium, extremum. Prima poetica summa, & pręstantis, plena est diuinorum bonorū. Est autem illa futor quidam diuinus, hominibus afflatus, mentis sanitate pręstantior, qui diuina conuenientia animum cęlesti numine afflatum complet. Nam vt ex diuina veritate existit diuinitio, qua interdum homines diuino beneficio quid sit futurum & pręvident & prędicunt; a pulchritudine autē, & illa mirabili quasi specie diuinę naturę diuinitur amor ille excellens, quo inflammati multi facile & honores & imperia, & rei familiaris iacturam, & corporis dolores, acerbissimosq; cruciatūs, mortem demique ipsam contempserunt: sic ab admiranda omnem cogitationem vācente conuenientia, & quasi consensu illo diuino poeticam hanc pręstantem oriri intelligimus. Cum enim nihil sit tam vndique quasi commensum, nec tam conueniens, nec tam ex omni parte consentiens, & consonans, quā Deus; immittitur hominibus ab illo furor, quo aliquam illius tantę conuenientię partem assequi possunt imitando. Hinc versus, hinc numeri poetici extiterunt: quibus poetica diuina sui muneris extremas functiones adornauit, quorum in concentu, & longitudinum omnium, ac breuitatum consensione mirifica non exigua videretur elucere similitudo conuenientię diuinę. Hac pręstans, diuinaque poetica Deo rerum auctore complet animum, & mirabili quadam coniūctione & abdita, copulat quod completur cum eo, quod complet atque animum quidem sine vlla materia, & sine tactu sub Dei subdit potestatem, vt illustretur. Deum autem inquit,

&

Poeticā partitio iuxta triplicē vitę formā diuina conueniētia.

Diuinitio ex diuina veritate.

Amor excellēs

Deus

& allicit, vt cum animo se præbente communicet lucem suam confluentibusq; fistulis ignis perennis opera, ex oraculo componit. Hæc communi quodam vinculo nectit quod participat, cum eo vnde participat, & quædam vnum ex utroque faciente mistura, quod deterius est, in id, quod est potius transfundit, efficitq; vt id solum, quod est diuinius munere fungatur suo, inferiore parte cedente, & in ea, quæ potior est occultante vim suam, vt nihil fere iam in animo cernatur, nisi cæleste, atque diuinum. Audi modo quid Plato scriptum fecerit de hoc genere poetice. Socrates in Phædro postquam de diuinatione, & de amore duobus furoribus verba fecit. Tertia, inquit, est à Musis profecta mentis occupatio, & furor, qui nactus mollem, & tenerum animum, & inaccessum eum concitat, & à mente consilioque deducit, & tum cantu, tum cæteris poeseos partibus exornans sexcenta physicorum facta erudit, & instituit posteros. His ille paucis verbis omnem prope vim excellentis, diuinæq; poetice breuiter expressit, quæ diligentius explanare libet. Primum explicat præcipuam causam efficientem huius poetice diuinæ, quam, ait, esse Musarum donum: quibus verbis, siue Musas omnino Deas esse credidit, siue cum vulgo loquens vim tantum significare voluit, numenq; diuinum, certe cælesti munere hanc poetice hominibus dari declarauit. Nam Deus, vt rebus cæteris à se perfectis tribuit concentum quemdam, & numerosas dimensiones, sic etiam in animis a se occupatis gignit illam poetice diuinam, in qua elucet vestigium quoddam non obscurum illius consensionis, & conuenientie diuinæ. Deinde nectis occupationem, & furorem vocat, omnis vero vis eius, qui illustratur, posita est in præsentia diuina; quod autem illustratur se præbet impulsionebus inde profectis, à suisq; moribus alienatū, & abstractum subiectum est numinis diuini, & sui similis effectio, & ideo vocat mentis occupationem, qua Deus occupat, & in sua potestate habet omnino quæ impelluntur, furorem autem nominat, quoniã aufert à suis functionibus, & ad suam vim transfert, quæ illustrantur. Tum docet illum animum, qui sit à numine cælesti occupandum, cum tenerum ac mollem, tum alte exaggeratum, erectum, & inaccessum esse oportere. Animus enim durus, & nihil cedens, omnemq; vim, & impressionem soliditate reiiciens, nec se facile præbens illustrationi diuinæ, aduersatur maxime instinctui diuino mentem occupare conanti. Nam sui iuris magis est, quam eius qui illustrat, nec facile illius munere, ac dono figurari, cõformariq; potest. Mens porro ab alijs cuiusque generis opinionibus occupata, & varijs, atq; alienis cogitationibus à diuinitate distincta

numinis

Socrates de poetice explicatur.

Poeticæ diuinæ vis.

numinis afflatu in obscurat, & obruit propterea quod cum impressionibus illius, coniungit propria vitæ munia, suasq; functiones. Quare necesse est vtrumq; iam antea habere illum animum, qui sit futurus in Dei potestate, vtq; mollis, tenerq; sit, altus atque inaccessus. Mollitudine namq; facile poterit accipere diuinas impressiones, illisq; penitus conformabitur: altitudine autem sic erit ab alijs rebus alienus, vt ijs affici aut cõmutari nequeat; cum neq; eas accipere valeat; nec cum illis commisceri. Mollitudine facile ad meliora flectitur, altitudine difficiliter ad deteriora abijcitur. Exponit postea munus, & officium: excitat, inquit, à mente, consilioq; seducit. Hic communis est animi facilis, & prompti instinctusq; diuini effectus furoris. Eius, inquit, quod illustrat, & eius, quod illustratur; illius quidem superne impellentis, & mouentis, huius autem se præbentis ad accipiendum illius donum. Est autem concitatio quædam, & contentio minime flexibilis, & conuersio ad diuinum numen. Tandem finem extremum, ait, esse, ornare præclara veterum facinora, & illis erudire posteros. Ex quo perspicitur, & humana perfectiora, & illustriora fieri diuinis; & ex hoc genere poetice veram disciplinam, & institutionem existere, si quis ei sit audiens dicto; Multumq; abesse vt ille diuinus philosophus adimat poetice vim erudiendi, & instituendi. In hoc genere poetice versati sunt omnes fere illi sacri vates, quorum monumenta in sacris litteris habemus, qui partim futura multa prædixerunt; partim de Deo, rebusq; cælestibus multa mortalibus aperuerunt: partim excellentia facta exornarunt; partim monitis diuinis ad religionem, cæteraq; virtutes adhortati sunt, partim à vitijs deterruerunt. Quæ omnia illi afflati, & instincti cælesti numine fecerunt, & merito, ad hoc primum poetice genus referuntur. Quorum versus qui paulo attentius legerit, facile Græcorum, & Latinorum carminibus anteponet. Quid enim illustrius, quid grauius, quid ornatius fieri potest illo carmine, quod de internecione Aegyptiorum Moses a conscripsit? Aut illo, quod idem vates composuit ad exprobranda ingrato populo beneficia diuina? Quid porro tam splendidum, tam magnificum, tam admirabile, quam carmina Davidis? Nec vero de magnitudine rerum, & diuinitate loquor, quibus nullum Græcū, aut Latinū poetam cum illo conferendum omnes fatebuntur. De ipso genere eloquendi loquor. Ita verbis abundat, ita creber estrerum frequentia, vt nihil nec copiosius, nec breuius fingi posse videatur. Tam sæpe verba transfert, & immutat, & omnibus alijs vtitur tropis, vt nihil dulcius esse credas. Verborum autem, sententiarumq; luminibus, & quasi insignibus ita totum distinguit carmen, vt omnia Rhetorum myrotecia ad scribendum

Animus diuini- nis illustrandus qualis esse debeat.

Poetica verã disciplinã & institutionem dat.

Vates sacri ad primum poetice generis referuntur.

Carmina prophetarum alijs anteponenda.

Exod. 75.1.

scribendum contulisse existimet, qui legat. Declarat hoc interpretatio Latina, quæ licet versum non efficiat & modicam ornamentorum partem retineat, tamen nescio quid præfert amplitudinis, & dignitatis. Atque ut cetera præteream, quid grandius excogitari potest, quam quod ille vates excellens quodam loco de solis conversione scripsit? Exultauit ut gygas ad correndam viam etc. Quid vberius, quid plenius, quid grauius illo carmine, quod ille ad commendandam vim, potestatemque diuinam, ex eorum que Deus fecit magnitudine composuit, quibus si quis adderet, & splendorem verborum, & versus, & numeri suauitatem, quam habet Hebræorum sermone; aut potius si idem ille vates, egregius, ac diuinus, ut illa quondam suo sermone composuit, sic nunc Latino, Græcoque sermone eodem spiritu afflatus interpretaretur, cederent Homeri, Virgilij, Pindari, Horatij; omnes Græci Latinique poete se victos; & longo intervallo relictos fatecerentur. Hi vere sunt interpretes Dei per quos ille hominibus, & res multas penitus abditas, & quid fieri vellet, denunciauit. Hi sunt parentes sapientiæ, per quos diuinæ sapientiæ lumen omnibus gentibus illuxit, hi sunt planè expediti, & leues, & volutates, & sacri, qui cælesti commendati dono ex fontibus diuinitatis melle fluentibus, & ex illis amœnitatis cælestis hortis, & saltibus carmina, & concentus ad nos detulerunt: hi numine diuino tanquam vi magnetis attracti multos ipsi ad se traxerunt, & quotidie trahunt, ac veluti quadam longa, & apta catena cõnexi pendent ex Deo: hi multa facinora præstantium virorum ad homines instituendos exornarunt: ab horum diuinitate, adolescẽtuli, & in doctis remouendi sunt; horum sententiæ multis velut integumentis inuolutæ explicandæ sunt, ut qui instituuntur latentem veritatem consequantur. Antiqui vero & Græci, & Latini nullum huius generis poetam proferre possunt. Nemo enim Græcorum, aut Latinorum veterum, instinctu diuino scripsit: verum ut in summa religionis multum illi à veritate aberrauerunt, & nescio quæ Deorum monstra venerabantur: sic in eo non medio-criter errarunt, qui poetas quosdam diuino numine afflatos carmina sua de diuinis rebus edidisse crediderunt. Primum enim Sibyllæ multæ floruerunt, de quibus Lactantius, a quas Apollinis inflatu futura prædixisse arbitrati sunt, cum eius essent sacerdotibus. Describit rem totam elegantissime Virgilius in vna Sibylla Cumana in vi. Verum ut Apollo non erat Deus, sic Sibyllæ non Cõstati Deorum, sed malorum dæmonum instinctu loquebantur. Declarat id Magnus Constantinus in oratione, quam Romæ habuit pro religione Christiana. Libri Sibyllini, qui Romæ in Capitolio asserua-

Psal. 18.

6.

Diuini poete & interpretes Dei qui.

Poete veteres quales.

Sibyllæ multæ.

lib. 6.

cap. 6.

vid. Eu seb. de Cõstati.

oratio ne c. 18. pa. 319.

asseruabantur, pleni erant superstitionum. Quæ si plena sunt erroris, nefas est carmina ab ijs tradita diuino instinctu composita suspicari. Nam quod aliqua de Christo quædam vaticinata sit, ut de Herythraea tradit D. Aug. id numini diuino tribuo. Cum enim illa caste virginitatem custodiret, Deus ut est bonus, & magnificus, eam hoc honore afficiendam esse statuit, ut aliquando de liberatore hominum vaticinaretur. Orphei præterea, & Homeri hymnos ad hoc genus referebant antiqui, quos tamen erroris refertos esse videmus, nec diuino numini tribuendos. Huiusmodi sunt ceteri, quos veteres ignari veræ religionis in hoc genere versatos esse putarunt. Sed aliud eorum peccatum grauius esse video. Nam quod paucorum poetarum est proprium, id illi ad omnes poetas transfulerunt, ut nullum esse dicerent, qui non diuinitus ad carmen componendum concitaretur. Hinc illa vox Nafonis.

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo,

Sedibus athereis spiritus ille venit.

Et sacri vates, & Diuum cura vocamur,

Sunt etiam qui nos numen habere putent.

Et alibi.

Impetus hic sacre semina mentis habet.

Hinc illa Ciceronis pro A. Licinio Archia poeta sententiæ, Ceterum rerum studia, & doctrina, & præceptis, & arte constare; poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino quodam spiritu afflari, iure Ennium sanctos appellasse poetas, quod quasi diuino aliquo dono, & munere commendati nobis esse videantur. Scilicet nihil aliud reliquum erat, nisi ut in animos imperitorum, & flagitiosorum cæleste numen illaberetur. Ab hoc errore alius magis ridiculus profluxit ut qui bonus esset futurus poeta, eum furiosum, insanum, & amantem esse oporteret, quem facere Horatius in arte poetica irridet.

Ingenium misera quia fortunatus arte

Credidit, exclusit sanos Helicone poetas

Democritus, bona pars non unguis ponere curat,

Non barbaram, secreta petit loca, balnea vitat.

Nanciscetur enim pretium, nomenque poete,

Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam

Tonsori Licinio commiserit

Uterius etiam sunt errore progressi, atque eo demeriti deueniunt, ut dicerent poeticam vim, & furorẽ à vino promanare, ut nõ afflatu diuino componere putarentur, sed multo vino completi, & fa-

BBb tauri

De ciui-
rare Dei
lib. 18.
cap. 23.Poetam
natura
cõstare,
alia stu-
dia do-
ctrina &
arte.Poetas
sanctos
Ennius
appella-
uit.

turi ad carmen excitarentur. Vnde Horatius Epistola prima libri primi ad mecænatem.

*Prisco si credas Mecenas docte Cratino
Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt
Quæ scribuntur aquæ potoribus, vt male sanos
Ascripsit Liber Satyris, Faunisque poetas.
Vina fere dulces oluerunt mane Camænæ
Laudibus arguitur vini, vinosus Homerus.
Ennius ipse pater, nunquam nisi potus ad arma
Profuit dicenda, forum, putealq; Libonis
Mandabo siccis, adimam cantare seueris.
Hoc simul edixit non cessare poeta
Nocturno certare mero, putere diurno.*

Sed nec Democritus, nec Plato, aut alij viri sapientes aliquo naturæ morbo, & vitio furere poetam, & insanire voluerunt, vereque scripsit Horatius scribendi recte, sapere est & principiū, & fons. Sed naturalem quemdam animi impetum, & celeres ingenij motus, omnibus poetis necessarios esse. Qui vero ita insanit inter sanos, in vincula potius conijciendus est, quam in numerum bonorum poetarum, referendus videatur. Quod si diuino instinctu ita furit, omnes ita furere multo esse fatius confitebuntur, quam sapere. Sed quia vulgus nomen omnibus ascripsit, inde factum est, vt poetæ etiam vates dicerentur, cum id nomen solum eorum esset, qui res futuras prædicerent. Altera poetice species multis partibus inferior, habet statum suum definitum intellegendi habitu: cognoscit naturam rerum, & honeste factis, & diuisis delectatur, & res in numerum includit. Multa eius a bonorum poetarum monumenta memorantur admonitis & consilijs optimis referta, & ad uirtutum communionem uocantia omnes bona præditos natura. Talia fuerunt carmina Tyrtæi, Theogridis siculi, Empedoclis, Nicandri, Lucretij Cari. Tertia demum, & extrema forma poetice longe superioribus inferior, obscurior, & ignobilior, opinionibus, & uisionibus coniuncta est. Hæc imitatione perficitur; neque est, aut dicitur esse aliud, quam quædam concitatio. De hoc extremo genere Arist. ars poetica est conscripta, & Horatij magna ex parte. Imitatio quædam vera & recta quæ talem vnamquamque rem effingit, qualis ipsa est; altera simulata, & ficta vnamquamque rem exprimit, non qualis ipsa est, sed qualis videtur, aut multitudini videri potest. Hinc existit vna forma poetice, quæ veris de rebus opinionibus nixa est, & germana

Vates & poetæ differunt.

Poeticæ secunda species.

Poeticæ tertiaspecies.

manam illarum, & expressam similitudinem proponens tota ad imitationem veritatis accommodatur. Altera, quæ sequens id tantum quod videtur, & apparet, non similitudinem veram, sed quamdam simulatam speciem similitudinis ante oculos ponit, ac tota ad voluptatem comparatur. Illa nihil immutat imitando, hæc ad ingentem magnitudinem extollit exigua mala, auditores verborum genere & concentus varietate recreat, commutat animos hominum, & naturam rerum, quia non quales sunt, sed quales videri possunt effingit imitando, cum sit adumbratio quædam, non subtilis rerum cognitio. Hæc tria genera poetice reperiuntur apud Platonem: Primum furoris diuini, secundum scientiæ, tertium imitationis. De primo multa tum in Phædro, tum in Ione, de secundo in lib. de legibus, & in Alcybiade, de tertio in lib. de rep. Primum, ac secundum genus non approbat modo Plato, verum etiam mirifice commendat: tertij generis priorem partem non improbat, posteriorem reprehendit in decimo de Rep. & à sua ciuitate penitus excludit. Primi & secundi generis finis est hominum institutio, Tertij generis finis est voluptas. Hæc mi Pater, aut ijs non dissimilia sunt, quæ ego ad auditores meos retuli tunc, cum de generibus poetice verba facerem, quæ si tibi meliora factitanti probantur, efficis, vt non iniuria hæc ex veteribus deprompsisse peniteat, cū te arbitro digna esse videantur, quæ poeticam amantibus proponantur. Tu altius euolas, & fortasse etiam primo genere præstantius aliquid & diuinius meditaris, nos eo potiora à te expectamus, quo facilius vobis diuina rimantibus licet abdita, & recondita in vulgus proferre, quæ nobis mente, & cogitatione comprehendere. Sed memineris me hæc obsequendi studio, & morem gerendi desiderio reperiuisse, non ostentandi ingenij causa omnia ergo æquibonique, consules.

L I R E R N O N V S

D E P O E S I H E -

B R A E O R V M .

De Origine, & antiquitate Poesis
Hebræorum. Cap. I.

DE Prisca, & recentiori Hebræorum poesi, cum antiquiores magistri rara, & perpauca documenta tradiderint: placuit hoc in libro aliqua colligere, & coacervare quæ quidē studiosorum ingenijs & desiderijs quoquo modo satisfaciant. Quæ in re est primum aduertendum; Poesim ab Elia Leuita illo suo Tesbi piut ^{ט"י} appellatam: quod nomen à græco deductum quidam in adnotationibus ad nouissimū Theſ. ^a Lingua sanctæ perperam existimauit. Sed verbum esse Chaldaicum ex ^{ט"י} piuet deductum, Fabricius Boderianus ^b ostendit. Inde ^{פ"י} paitan, idest Poeta. Dicitur etiam ^{משורר} mescorel seu ^{חרזן} charzan, idest rhythmorum cōpositor, quem Poetā dicimus; in plurali format ^{פ"י}, idest Poeta. Græcedicitur ^{ποιητής} hoc est carminū insignium cōpositor.

Artis

Poesis
vnde de
riiatur.^a col.
1804.
PoesisQualis
dictio
fit.^b fo. 158

Artis huius excellentiam, & necessitatem, post Aristotelem, de poetica, multis explicat, & prosequitur Petrus Gregorius Tolosanus in sua syntaxi artis mirabilis, ^a post Polidorum ^b Virgilium de inuentoribus rerum, latius omnibus Lilius Gyraldus in suis dialogis de poesi, ^c ubi refert Platonem asserentem poeticam, Deorum immortalium munere, datam hominibus. Parentē quoq; esse, et ducē totius Philosophiæ, atq; vitæ quasi magistrā, sine qua sacra quoq; volumina neminem explicare posse, idem Lilius ibi dē a cōtendit. Cum authore, diuino illo Dionysio Arcopagita, sacra theologia poesi plurimum uti soleat: unde merito Poeticam, Diuinam quandā rationem qua Deus in his rebus disponendis utitur, appellat Philon ^e lib. de eo, quod deterior potiori aduersatur. De poetica & poetis illis loquimur de quibus Gyraldus loco superiore floquitur, non vero de fabulosis quibus nec vigilantibus Tertulianus credebat, ut idem aperte ait in libro de Anima ^s. Adde D. Hieron. ^h ad Damasū et Augusti. ⁱ Quod idē eleganter deducit & ornatè, doctèq; explicat præstantissimus D. Tho. Correa Lusitanus in superiore sua oratione de poesi. De cēsura vero poetarū vide R. P. Alphonsum à Castro de iusta hære. puni. ^k

B B b 3 Poesis

^a lib. 19.
^b lib. 1.
cap. 8.^c Dialo.
1. pag. 5
tom. 2.^d pag. 1.
& 4.e pa. 119^f pag. 23
& 28.^g cap. 15pa. 551.
C.^h in epist.

146. to.

3. episto

larū pa.

203. d.

& to. 5.

pa. 247.
C.ⁱ lib. 3.^h cōtra academicos

c. 6. to. 1

pa. 182.

col. 1.

kli. 3. c.

8. to. 2.

pa. 458.

& ca. 9.

pa. 467.
cū seq.

Poesis tamen humana originem peruetustam existimant plures; Et merito quidem, cum eodem tempore, quo cetera artes orta sunt hanc incepisse (etiam ante Mosem) credibilius sit, uti ^a pag. 22 Lilius Gyraldus, loco superiori^a asseuerat. Quo fit ut apud hebraeos primum illa excogitata, Et cognita fuerit, quã apud reliquas nationes. In qua sententia est Eusebius in libris de preparatione Evangelica Et D. Hieronymus post Philonem, Et ipsum Eusebium, quos refert, et probat ^b Cap. 8. Polidorus^b Virgilius nuper citatus. His accedit illud, quod Tatianus Syrus scripsit poeticam barbarorum inuentum, sicut, Et aliarum artium fuisse. Barbaros autem, Et Plato, Et alij, hebraeos appellabant. Apud quos tamen prohebraeos ^c pag. 22 se, siue soluta orationis, et poetices, eadem exordia fuisse, Et Lilius Gyraldus testatur in libris de Poetis, ^c ac proinde ipsam à mundi exordio incepisse, Quod si poesim à musica progenitam testatur Augustinus^d Et Musices auctore fuisse Tubal Kain testatur scriptura, ^e cur Poeseos etiam ipse parens Et auctor non erit? Hic tamen minime pratermittendum censeo subtilem D. Augu. discursum, circa liberalium disciplinarum adinventionem, in eodem libro de ordine, ^f ubi à vocabulis, litteris, Grammatica

Poesis origo peruetusta.

^a pag. 22

^b Cap. 8.

Barbarosolim ethnici hebraeos appellabant.

^c pag. 22

^d lib. 2. d ordine cap. 14. pag. 209 col. 2.

tom. 1. ^e Gen. 4.

^f lib. 2. cap. 12.

matica, Historiaque exordiando, ad Dialecticam usque, atque Rethoricam, Musicam, Poeticam Et reliquas liberales artes discurrens; earum omnium ad inuentionem, Rationi inuentrici tribuit. Et quidem cum primi illi homines ea libere Et sincere uterentur, ratiocinantes, poeticam cum ceteris adinuenti sunt. Vnde falso eam, originem, inuentionemque Mosi aliqui tribuerunt, siquidem multo ante eius natiuitatē apud Chaldaeos, Et Aegyptios, cum reliquis artibus floruerat. Ex quibus postea poeticam cum alijs disciplinis, Moses accepit, ut nos post Philonem, Clementem Alexandrinum Et alios copiose ostendimus inferius. ^a Quo fit ut nec Carmenta illi fatidica carminum origo Et inuentio tribui possit, ut frustra quidam nituntur, licet Carmenta Iustitia dei, Nicostrata vocata, qua inspirante Et opitulante carmina in Dei laudem canuntur, mysticè dici possit carminum inuētrix ut considerat Ioa. Goropius ^b Nec eiusdem poeseos originē auicula, ut Horatius vult, tribuēda est, cui subscribit Gregorius Nazianze. ^c Nulla autem tam barbarag gens unquam fuisse videtur, nec tam feris moribus praedita, quae poeticam, Et musarum studia aliquo saltem modo, pro natura, Et regionis suae

Poetica ante Mosē Chaldaeos, & Aegyptios. ^a lib. 10. cap. 5.

^b libro de originib⁹ Antuerp. 8. pa. 911 ^c Oratio 1. pag. 570. col. 2: Nulla tā barbarag gens quae poeticā non coluerit aliquando.

modulo non adamauerit uti varijs priscorum
 scriptis & veterum monumentis facile compro-
 batur. Et nouissime carmina quaedam à quodam
 gentili Chinarum ad fidem conuerso, in epistola
 religiosorū patruū Societatis Iesu rellata vidi.
 Quorum quidē sententiā & conceptus, illarum
 gentium iudicium et ingenium nō vulgare satis
 indicāt. Mosē tamen, & Mariā eius seniorē
 sororē, primos haud dubie fuisse; praefati aucto-
 res testatur, qui Carmen Hexametrum trāsa-
 cto mari rubro decātauerunt, et excogitarunt.
 Hodie tamē Hebraei propter nimia scelera sua,
 amissa ciuitate regno, & prophetis, atq; propria
 lingua vera, et genuina intelligentia, carminum
 quoq; veterē traditionē amiserunt; obidq; apud
 ipsos, oīa trunca māca, & deprauata reperiun-
 tur. Qua de caussa Elias Leuita in Masoreth
 putabat Carmina illa Mosē nulla lege Poeseos
 cōstare, nec eas leges carminum apud hebraeos
 fuisse, nec aliquē, ex sacris libris carminibus cō-
 positum, cum tota lex unico פסוק Pasuk cōscri-
 pta fuerit: ceterū hac in re maxime fallitur, cū
 Moses leges carminis Hexametri, ab eodē inuē-
 ti, testante D. Hiero. in praefatione libri Iob, opti-
 me scierit: ante quā diuinus ille furor, de quo
 studiosē Grego. Gyraldus & Thomas Correa
 carminis Hexametri ante graecorum vates.

Moses &
 Maria
 primi q
 carmen
 Hexame-
 trum in
 uenere
 & decā-
 tarunt
 deū ma-
 gnificā-
 tes.

Hebraei
 propter
 sua scēle-
 ra & per-
 fidia ve-
 terē poe-
 ticā vi-
 & alia
 amisse-
 runt.

^a Deut.
^{31.} Elias le-
 uita opi-
 natio va-
 na.

Tota lex
 erat unū
 pasuk si-
 ne vlla
 distin-
 ctione
 capitū.

Moses
 Inuētor

carminis Hexametri ante graecorum vates.

supe-

superiori loco^a scribunt, Orpheum lin:im, et Ho^a pag. 5.
 merum Graecorum vates exagitaret. Nec ad-
 rem facit totam legem fuisse sub uno pasuk con-
 scriptā, nam licet ante Massoritas, siue Iberi-
 tas nulla esset legis distinctio, diuersitas tamen
 erat sermonis, & diuersam canendi formam^b
 habebant, ut Zamorē tradit. Vnde D. Hiero.
 in epistola^c ad Paulā Vrbicā agens de interpre-
 tatione Alphabeti Hebraei leges et mēsuras quo-
 rundam psalmorum canticorū & threnorum
 refert: & in praefatione 113. in Iob^d omnia
 graecorum metrorum genera prius ab Hebraeis
 culta ostendit; non enim Pyndarici versus, non
 Horatij Lyrici, nec vniuersum poeseos genus
 in psalmis & alijs hebraeorum libris desiderari
 possunt, nisi (Deus Opt. Max. ut diximus) He-
 braeorum incuria et demeritis, tanto fructu po-
 steriores carere permetteret. Ferenda tamen est
 hac in re hac nō leuis iactura sicut et alia in mul-
 tis alijs. Quod autē psalmi, quorū auctorē Da-
 uidē, Philon lib. de conuersione linguarū^e hym-
 norum diuinorum poetā appellat, Salomonis,
 cantica, threni Ieremie, Esais aliqua, & triū
 puerorum canticum, Iob quoque ab eo saltem
 loco, quo sermonem ex sua persona exordi-
 tur, vsque ad libri calcem carmine hexametrum
 & dacty-

^b lib. 1.
 cap. 4. ar-
 tis gram-
 maticae.
^c epist.
 105. to.
 3. pag.
 315.
 Poeseos
 vniuersa
 genera
 apud he-
 braeos re-
 periri.
^d tom. 1
 pag. 36.

^e pa. 224

^a pag. 44 & sequ. *Et dactylico sit compositus late apud Liliū a Gyraldum legi poterit, in suis libris de poesi, post Dni Hierony. d. praefatione 113. et Polidorū Virgiliū locis citatis. Sed opera pretiū erit verba Dni Hieronymi eo in loco praefationis^b in Io bñ lubenter audire. A principio itaq; voluminis, usque ad verba Iob apud Hebraeos prosa, oratio est. Porro à verbis Iob, in quibus ait: Pe-reat dies, in qua natus sum: Et nox, in qua dictum est, conceptus est homo: usque ad eum locum, ubi ante finem voluminis scriptum est; Idcirco ipse me reprehendo, Et ago poenitentia in favilla, Et cinere: hexametri versus sunt, dactylo spondaoque currentes, Et propter lingua idioma crebro recipientes Et alios pedes, nō eorundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rhythmus ipse dulcis Et tinnulus fertur numeris lege solutis. Quod metrici magis, quā simplex lector, intelligunt. A supra dicto autem versu usque ad finem libri, paruum comma quod remanet, prosa oratione contextitur. Quod si cui videtur incredulum metra scilicet esse apud Hebraeos, Et in morē nostri Flacci, et græci Pindari, et Alcai, et Sapphus, vel psalterium, vel lamentationes Ieremæ, vel omnia ferme scripturarū cantica comprehendi*

di, legat Philonē, Iosephum, et Origenem. Hac D. Hiero. Anabaptista vero libros sacros incusantes eo quod ea carminū genera, quibus cōscripta fuere hodie minime servēt: à D. Hieronymi sensu aberrantes, misere labuntur. Nam (eodem D. Hieronymo, Et alijs testantibus) hexametri illi et Trimetri atq; Tetrametri versus, quibus diuini libri abundant, non sunt omnino eiusdem generis cum carminibus nostrorum poetarum, nec eadem pedum quantitate, qualitate, ac dispositione constant, ut bene Sxtus Senēsis in sua Bibliotheca sancta^a advertit. Variant ergo in variata qualitate, situ, Et ordine: saepe etenim hexametri hebraeorum inter dactylos, Et spondaos alios pedes recipiunt, et ut idem ait Hieronymus in eadem praefatione libri Iob, variant ordine sedium in quibus apud nos pedes collocantur. Consonant autem Latinorum carminibus, in eo quod, illa prisca hebraeorum poesis plures pedes nostris similes habebat, videlicet dactylos, spondaos, Iambos, Et alios non paucos. Consonant etiam in generibus carminum, quæ hexametra, trimetra, ac tetrametra erāt. Eas vero poeseos Et carminum leges, nostri interpetres in suis translationibus minime observare potuerunt, ne ut D. Augustinus

Contra Anabaptistas.

Carmina quib⁹ sacri libri constant nō sunt oīo eiusdem generis cum latinis ut possit in latinis scripturis sacris retineri ut imperiti Anabaptistæ falso opinantur.
^a tom. 4. pag. 581 D.
carmina sacrorū librorū in quib⁹ cōsonāt latinis.

^a epist. 131. to. *stinus scribit ad Memorium Episcopum^a me-
tri necessitate ab interpretandi veritate, am-
plius, quam ratio sententiarum sinebat digredi
cogerentur, cui Sixtus Senensis superius^b cita-
tus consentit. Et licet ex D. Hier. & ex deute-
rosi (quae eiusdem tempestate composita est,
quo plura Carmina, in suum statum restituta
leguntur) constet, veteres hebraeorum vates, car-
minibus aliqua mandasse: eius tamen veteris
poeseos leges huiusque ignorantur. Quae tamen
in re Andreas Masius vetustatum diligentif-
simus indagator, existimavit versus illos, qui-
bus inclytus Dux Iosue, ^c Solem, & Lunam
sistere gradum, diuina virtute coegit: Iambi-
cos esse Tetrametros, et acatalecticos, quibus Co-
nici utuntur, quorum carminum Iosua men-
suram, inferius^d demonstrabimus. Ipse tamen
Masius ex cōmentario Melchitae in Exodum
scripto. ^e Decem cantilenas ex sacra historia col-
ligit. Prima fuit illa quam Israelitae canebant
in aegypto uti innuit Esai tibi & canticum erit
sicut in nocte: secundam canebant transmissio
Mari: tertiā ad puteum, ut habetur in Num.
Quartā cecinit Moses ante suum excessum. ⁱ
Quintā, cecinit Iosue; ^k sextā Debbora et Bara-
cus; septimā David; cum eum ab omnibus ho-
stibus,*

^a epist. 131. to. 2. pag. 247. col. 2.
Ratio quare transla-
tores fa-
cri car-
mina li-
brorum
nō ita vt
in eis cō-
tineban-
tur tran-
ulerūt.
pa. 582
D.
Iof. 10
cap. 2.
cap. 15
f cap. 30
verf. 29.
Exo. 15
Num.
cap. 21.
Deut.
31.
Iudic.
cap. 5.
2. Reg.
22.

stibus, atq; etiam à saule Dominus liberasset: ^a Psa. 30
octauam, Salomon dedicata Aedes sacra com-
posuit. ^b Nonam, vniuersus cantorum ordo,
cum Iosaphat eum instituit. Decimā canta-
bunt Beati in aeterna illa beatitudine, canticum
nouū iugiter Deo offerentes, iuxta illud Esai ^c 27. &
28.
quod Beatus Iōānes in Apocalypsi latius & ex-
pressius repetiuit. Ignorātes ergo penitus Hebrai
maiorum suorum veterem poesim, ad similitu-
dinem Carminum nostrorum, nouam, nouisque
legibus adornatam et stabilitam rationem ad-
inuenerunt. Ex quibus tamen, sequentibus ca-
pitibus, potiora, & dilucidiora seligemus.

De varijs Carminum Hebraeorum, Lati-
norumq; generibus. Cap. II.

Versus, siue Carmen, apud omnes ser-
mo esse debet colligatus, auctoris in-
tentionem, cum pondere, & dele-
tatione indicans, atque manife-
stās. Non enim sufficit ad perfectam, comple-
tamq; rationem, carminis leges, seu dictionum,
syllabarū, pedumq; pōdera, cōsiderare: Sed op^o
etiam est, ut coordinatio, & carminis dispositio
delecta-

Versus
siue car-
mē apud
hebræos
quid.

delectabilis, quodam elegantia sale conditur.
 Dicitur autem versus secundum Isidorum in
 suis libris ^a Etymologiarum (cui Lilius Gyr al
 dus ^b de poetis subscribit) ab arandi ratione.
 Aratur enim terra à sinistra ad dexteram: de-
 inde arator, conuertitur ab inferiore dextram
 versus. Ad eius similitudinē Latini versum pro
 carmine acceperunt. Id quod D. August. confir-
 matur auctoritate lib. de ordine ^c ubi de versu,
 Metro, et alijs agit. Carmen tamē proprius di-
 cimus, quidquid metricè cōscribitur. Vnde Vir-
 gilius, versum unum carmine dixit, ^d Et rem
 carmine signo. Hebraicè carmen dicitur מִזְמֹר
 mizmor, vel זמירה Zemira, Et Carmina
 זמירות Zemiroth, Et secundum R. David, eidem
 dictioni mizmor, aliquādo praeponitur זִמְרָה scilicet,
 aliquando vero postponitur, in sacra autem scri-
 ptura carmen semper in prosperis, Et in bonam
 partem accipi ex Ezechiele, Et alijs locis doctis-
 simus Sāctes Pagninus ^d in sua isagoge optime
 demonstrat. Latini sicuti Lilius, Gyraldus, de
 poetica ^e refert, pluribus nominibus varia car-
 minum Et versuum genera nuncupant, ut He-
 xametrum, vel heroicum; quo hercum gesta
 scribuntur, quo Moses, uti superius diximus
 transactō feliciter Rubro mari vsus fuit, Et
 illud

*lib. 6.

† pag. 7.
versus
vnde à
latinis
dictisc lib. 2. d
ordine
cap. 14.
pa. 209.
col. 2. &
lib. 5. de
Musica.
cap. 1. &
li. 3. ca.
2. to. 1.
vid. eūd
lib. 3. c.
2. d. to.
1.in proe.
psalmo-
rum.
Carmen
in sacra
scriptu-
ra quo-
modo fu-
mitur
d Cap. 2
e lib. 9.
cap. 40.
f Dial. 1.
pag. 28.
cū seq.

illud sex pedibus constat; Pentametrum quin-
 que Et duabus cesuris. Iambicum carmen
 duabus syllabis constat priori brevi, Et poste-
 riori longa. Trocheum carmen duobus etiam
 pedibus currit, priore tamen longo, posteriori bre-
 ui. Dactylum carmen, tribus pedibus cum pri-
 ma syllaba longa, Et duabus subsequētibus bre-
 uibus. Anapesticum, carmen constat duabus
 syllabis breuibus, Et tertia longa. Dactylo con-
 trarium. Choranbicum quatuor syllabis con-
 stat, prima, Et ultima longis, duabus medijs
 breuibus. Omitto illa Carmina, quae ex aucto-
 rum nomina nuncupantur, ut Sapphicū, Pyn-
 daricum, Et quae à materia denominantur,
 ut Elegiacum, Georgicum, Olympicum Et si-
 milia, Et quae etiam ab instrumento dicuntur,
 ut Lyricum, quae omnia carmina, fuse satis,
 prosequitur Et explicat D. Augusti. ^a Versus
 integer apud Hebraeos in duo Hemistichia parti-
 titur, primum Hemistichium appellatur חֵתֶךְ
 idest Ianua, siue porta, eo quod sit aditus seu
 vestibulum carminis: secundum Hemisti-
 chium dicitur סִגְרָה soger idest clausura. Singula
 Hemistichia paribus syllabis constant. Duo
 autem Hemistichia simul iuncta dicuntur בַּיִת
 Baith, idest Domus, porta atque tecto clausa,
 cuius

Penta-
metrū.Troche^oDactyl^oAnape-
stusChoran-
bicus.^a lib. 2.
de Musi-
ca cap. 8
pag. 143
cū seqq.
tom. 1.
versus
partitio
Hemisti-
chium
primum
medie-
tas car-
mi. Ia-
nua dī.
Hemisti-
chiū 2.
clausura
dicitur

porta
Claustra.

שמע קולי אשר ישמע בקולות
והאל המקבל התפלות

Hoc est.

Audi vocem meam, qui exaudis voces
Et Deus acceptans orationes.

Vides hic Deleth, idest primum hemistichium,
sive primam partem versus usque ad illam di-
ctionem bekoloth: secundum, usque ad illam hat
tephilloth. Tertius versus dicitur יי idest una
integra domus clausa.

De quantitate syllabarum, & pedibus.
Cap. III.

Niuerſa Carmina pedibus, pedes ve-
ro syllabis, & temporibus constare
nemo ignorat. Syllabæ quoque mo-
tionibus, siue vocalibus longis, aut
breuibus conficiuntur, ut superius diximus a un-
de alia breues, alia longæ esse debent. Qua in re
notandum omnes syllabas, seu vocales, cum ſciu-
rek, esse regias, idest longas, & in quouis loco
produci; Sceua tamẽ mobile simplex, aut com-
positum: & Vau Sciurech, cum est copulatiua,
coniu-

Syllabæ
ex voca-
libꝰ con-
ficiuntur.
lib. 6.
cap. 6.
Syllabæ
aliæ lon-
gæ aliæ
breues.
Oīs syl-
labæ lō-
gæ sunt
Regiæ.

Sceua mobile simplex vel compositum est breue & vau sciurek cum
est coniunctio.

coniunctio, quæ ante litteras labiales בּוּבֶרֶךְ habet
sciurech loco sceua (ut superius ostēdimus.) Bre-
ues sunt, et serua dicuntur, sicuti vocales lōgæ re-
gia nuncupatur. a At cum sceua seruus seruorū
sit, vocales alias lōgæ locū illius occupās, seruilē
assumet naturā et cōsequēter erit breuis. Vnde
quādo vau sciurek ē in principio dictionis, sequē-
te sceua quiescēte, erit tunc Rex siue lōgæ voca-
lis, cum nō sit loco sceua, ut in dictione וּשְׂבַבְהֶם .i.
& iacebitis, et in dictione וּקְשַׁרְתֶּם et ligabitis. De
vocalibus cōpositis inferius videbimus. Si vero
vau sciurek sit in medio, vel sine dictionis, longa
etiā et regalis erit, ut תְּגִידוּנִי .i. annuntiabitis mi-
hi: et in fine, ut בַּיָּהּ נָאוּ .i. ò quā pulchri. Porro de
sceua inferius aliqua specialia adnotabimus. Si
gnū vero vel notamẽ vocalis correpta hoc est
signum vero producta istud - . Vnde quot signa
eiusmodi reperies; tot erunt vocales productæ,
vel correptæ. Aduertendum tamẽ est superiorē
regulam de vocalibus lōgis, & correptis; iuxta
modernā Hebræorum poesim accipiendam, non
vero iuxta veterē. Cuius licet leges hucusq; igno-
rentur. Andreas tamen Massius diligentissi-
mus auctor in suis comētarijs ad Iosue. b Imper-
ratorem, existimat rationē carminum, quibus
Iosue Solem, & Lunam, gradum sistere fecit:
Iambicos fore Tetramicos, & Acatalectycos,
CCc quibus

Syllabæ
breues
dicuntur
se. ue.
lib. 6.
cap. 9.

Sceua
seruus
seruorū.
vocalis
lōgæ lo-
cū corre-
ptæ occu-
pans fit
correpta
& breuis

vau Scu-
rek i me-
dio & in
fine lōgæ

Regula
superior
secundū
Moder-
nā poe-
sim pro-
cedit.

b cap. 10
pag. 186
Versus
iosue
quales
fuerint.

quibus Comici vtuntur. Si enim his, qui de Me-
tris Comicis scripserunt fidē damus; dum auunt
pro Iambo, Tribrachin, Spōdeum, Dactylum,
atque Anapestū collocari: Quātitas syllabarum
veterum carminum illa sequēda erit, quam in
grammaticis negocijs tractandis superius. ^a tradi-
dimus, ut nēpe Kamets, T sere, chirek magnū,
sciurec, & utrumque cholem; sint vocales pro-
ductā; cetera correptā. Nā quod moderna poe-
sis cōstituit, veterum Iosue ^b Carminum legib⁹
minime cōsonat, ut ex mēsurā istorū Apparet.

^a lib. 1.
cap. 10.
^b Iosue.
cap. 10.
12.

הַשָּׁמַשׁ בְּגִבְיָ עוֹן דָּוִד וְהַיָּרֵחַ בְּעֶמֶק אֵילֹן

Hoc est.

Sol in Gabaon Stā, & Luna in Valle Aia-
lon, & iuxta Vulg. Sol contra Gabaon ne mo-
uearis, & luna contra vallem Aialon.

Similis est mensura duorum. sequentium
eodem capite versus 13.

וְדָוִד הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ עָמְדוּ - עַד יָקוּם - גֹּיִם - אֵיבֹוֹי

וַיַּעַמְדוּ מִדֹּר הַשָּׁמַשׁ בְּחֻצֵי שָׂמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא - כִּיּוֹם תָּכִיִּם

Hoc est ad litteram.

Et expectauit, seu siluit Sol, & Luna stetit,
donec ulcisceretur gens de inimicis suis. 70.

Et stetit Sol & Luna, idest in statione donec
ultus est Deus inimicos eorum. Vulg. vero, ste-

te-

teruntq; Sol & Luna donec ulcisceretur se gēs
de inimicis suis.

Ex his duobus Carminibus primū carmē me-
titur Bachio siue Aenotrio, Tribrachy Bachio,
Amphibrachy, Bachio, & duobus spondais. Ul-
timū est aliquantulū simile priori. Tribrachys
Dactyl⁹, Anapest⁹. Iābus et creticus. Molossius
Iambus, & tandē spōdeus cōponunt ultimum
versum. Pedes autē carminum tres duntaxat
cōstituuntur, primus dicitur יָתֶד .i. clau⁹,
constās duabus syllabis, prima breui, et secunda
lōga, quacunque; et ideo Poeta Hebraei istum pe-
dem simul regem, & seruum vocant. Vt יָתֶד
idest time, prima syllaba est correpta, idest serui-
lis cum sit sceua, et secunda producta idest regia

Tres pe-
des car-
minum

Pes pri-
mus ia-
thed ex
prima
breuis
& secun-
da lōga.

cum sit Kamets. Idē in dictione שָׂמַיִם .i. custodi.
Apud latinos vero pes iste iathed, dicitur Iāb⁹.

Formatur ēt iathed ex vno chateph, & vna
uocali magna, quia chateph, nihil aliud est, quā

Iathed
format
ex vno
chateph
& voca-
li longa
sicut ex
vna bre-
ue & al-
tera lon-
ga.

sceua cōpositū. Vt חֲלִי choli, idest infirmitas, vi-
des hic unū Iated, quia chateph kamets ē prima
vocalis ita breuis et correpta, ac si esset sceua: vi-
des ēt chirek vocalē productā. Similiter idē de
ceteris chatephim dicēdū est, ut exēplis sequēti-
bus patet חֶמֶד .i. veritas; עֲבָדִים .i. serui.

CCc 2 Secun

Secūd^o pes, tenu
ghahvni
ca syllaba
lōga
constat.
Secundus pes dicitur תנועה tenughah, idest motio, dicta à verbo נוּע nuagh, idest mouere, constat unica syllaba, eaque lōga & unicum tempus habens, Vt קל^ו omnis י^ו illi.

Tertius
pes com
positus
dicit^r ex
iathed &
tenūgha
hoc ē ex
duabus
longis &
prima
breui.

Tertius pes (auctore elia leuita) dicitur cōpositus ex Iathed, et Tenughah, וּת מֶלַחִים melachim .i. leges מֶלַח mela Iathed & כִּים chim תנועה Tenughah. Et sic integra dictio ex utroq; cōponitur.

Similiter דְּבָרִים deuarim, idest verba דְּבָרִים .i. homines. Hunc versum triū syllabarū, nēpe unius Iathed & Tenughah appellāt Latini Bachiū. Porro notādum adhuc syllaba, quatuor accidere, uti tradit Raimund^o Mithridatus Roman^o de Tropis Hebraicis: quæ sunt tonus, tempus, spiritus & passio. Tonus in triplici reperitur differentia, nempe acutus, grauis, & circumflexus, Acutus habet supra litterā, accentum qui dicitur Minister קַרְבָּא vel קַדְמָא Kadma vel esciel, in hunc modum קַדְמָא & infra habet alium accētum qui dicitur מֶרְכָּא mercha in hunc modum קַרְבָּא.

Tonus grauis, habet etiā Duo signa unum supra litteram cum accentu grammatico regio dicto גֶרֶשׁ geresc. in hunc modum גֶרֶשׁ & sub littera habet alium accētum Regiū qui dicitur מֶרְחָא in hunc

hunc modum קַדְמָא Tonus circumflexus habet infra litteram & aliquando supra accentum ministrū, qui dicitur שׁוֹפָר יִשְׂרָאֵל scophar iasciar vel scophar munanch, hanc formam habens קַדְמָא nonnunquam accipitur pro galgal: aduertendum tamen accentum circumflexum apud Hebræos non inueniri, ut superius dictum est, & si in carminibus alia regula & leges seruari possent à grammaticalibus aliena. ^{lib. 1. cap. 20.}

Tempus etiam triplex est, Breue, longum, & medium. Tempus longum cognoscitur ex eo quod in prima dictionis, habet accentum תַּלְשִׁיאַת talscia, qui est accentus regius sequentis formæ, in medio vero habet accentum Regium, qui dicitur rebiagh in hunc modum קַדְמָא precedente kadma, de quo supra. In fine autem dictionis non parua est varietas. Nam quando eo in loco est vocalis. A. precedente accentu galgal seu darga, qui est accentus minister; habet accentum regium qui dicitur paZER gadol. Si vero vocalis est. E. habet eodem in loco accentum regium qui dicitur paZER katon, si vocalis est I. erit pasta accentus regius huius formæ קַדְמָא Accentus autem regius qui dicitur Zarca huius formæ קַדְמָא indifferenter ponitur in vltima, nisi quando in Priore dictione est accentus minister

nister dargha vel galgal, quia tunc Zarka ponitur in littera penultima. Accentus quoque regius qui dicitur thebir huius figura זָ infra litteram ponitur, & indiscriminatim supra litteram ponitur Zakeph gadol, accentus regius huius figura זָ Tempus breue habet in ultima accentum ministrum, qui dicitur תְּשֻׁבָה תְּשֻׁבָה theliscia Ketanna huius figura זָ Tempus autem medium reperitur in principio, medio & fine, in principio cum est accentus minister siue virgula מַחְפֵּיז machaph, qui quidem accentus in carmine, etiam supra litteram inuenitur: & tunc merca erit pausa, in medio autem reperiemus duplex merca. Et in fine atque penultima syllaba trochaica: Hoc est in penultima syllaba cuius prima est longa & posterior breuis, habet Duo pasta, accentu posito sub primo pasta. Porro in fine & quandoque in medio habet accentum regium qui dicitur תְּשֻׁבָה תְּשֻׁבָה scialscleth huius figura זָ . In ultima autem syllaba existente thebir in sequenti dictione, ponitur dargha.

Spiritus habet duos accentus lene, et durum siue aspirationem, & tenuitatem, aspiratio fit per virgulam raphe positam super litteras בעגד gad chephad, ut iam scriptum manet^a Tenuitas

^a lib. 1.
cap. 18.

nuitas est, quando Daghesclene in earundem, litterarum ventre siue medio ponitur, ut ibidem etiam diximus^a.

^a d. lib. 1.
cap. 16.

Passio vero est quadruplex; prima colligitur ex roboratione & geminatione littera affecta, causa daghesclenae ut iam^b scripsimus. Secunda passio dicitur suspensio, siue distinctio clausula in principio, medio, & fine, de quo etiam superius late egimus.^c Tertia passio dicitur unio qua fit per Machaph virgulam copulantem duas dictiones, ut saepius repetitum est in superioribus. Quarta passio est diuisio dictionum & sententiarum, distinctio suspirium causans, qua fit per virgulam dictam, פָּסֵק pasek vel pesik: qua quidem est virgula siue accentus regius huius figura זָ similis legarme, distans tamen ab ea, in eo quod nunquam pesik venit nisi inter ministrum & regem, ut puta inter machaph & pasta, inter dargha & thebir, inter merca & tiphcha, inter munach & athnab, & inter munach & pazzer, & etiam venit pesik post aliud. In Genesi, 26. plura pesikim inueniuntur; & in Exod. 14. plura reperiuntur legar mim; quam ob causam à magistris Masoreth numerari nequiverunt.

^b eodem
lib. 1. ca.
15.

^c d. lib. 1.
cap. 20.

De vsu sceua, & de eius compositis.
Cap. IIII.

Sceua, ut iam ostendimus, inter vo-
cales seruiles, & ministrantes, à poe-
tis Hebræorum etiã adnumeratur
licet sit mobile secundũ grammati-
cã. Eo tamen varie utuntur: Nam in potesta-
te poetarum est sceua in dictione repertum mo-
bile, aut quiescens efficere, prout ipsis magis ex-
pedierit, ut אֶרְדּוֹף *erdoph*, idest persequar, qua
indictione, & similibus poterit ex licentia poe-
tica illud sceua mobile, vel quiescens fieri. Cuius
rei exempla accipito.

Poetae
hebraei
habent
licentiã
efficiendi
sceua
mobile,
aut quie-
scens et
si sit cõ-
positũ.

אֶרְדּוֹף עוֹלָם אֲשֶׁר מֶלֶךְ בְּמָרְסָם כָּל יְצִיר נִקְרָא :
לַעֲת נַעֲשֶׂה כַחֲפָצוֹ כָּל : אֲנִי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא
וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל לְבָדוֹ מְלוֹךְ נִקְרָא :

Hoc est

Dominus seculi qui regnavit, ante quam ulla
creatura esset creata,
Statim facta sunt secundum voluntatem eius
omnia:
Fortis rex dictum est nomen eius.
Et postea cum consumata fuerint omnia, ipse
solus regnabit terribilis, idest indeficienter.

Vides

Vides ergo indictione נַעֲשֶׂה esse necessarium,
ut chateph pathach littera ghain subscriptum
quiescat. Et indictione כִּכְלוֹת sceua secunda lit-
tera (quod alias iuxta grammaticales canones
quiesceret) mobile, ex eadem poetica licentia
fieri. Idem in dictione אֶרְדּוֹף observabimus, lege-
musq; chicheloth, & imelohc, & non chichloth,
& imloch, & naghfa, & non naghfa.

Secundo notandum vocalem sceua in prin-
cipio dictionis, ideo mobilem esse, ne una litte-
ra ex dictione deficiat, & ne sensus illius mi-
nuatur, quod plane cessat ubi sceua est in medio
dictionis, tunc namque littera quodãmodo tan-
gitur, & profertur, ut אֶבֶל idest sed, dictio ad-
versativa: si dictio illa, abal, deficeret littera,
tunc sensũ haberet diuersum, quod minime eue-
nit cum sceua est in medio; ut בִּלְבֵל gubernavit,
ubi littera Lamed, & si non legatur, integra,
nihilominus, quodãmodo tangitur, & sentitur.

Sceua i
principio
dictio o-
mnis cur
mobile
& non
in me-
dio.

Tertio notandum secundum R. Mosem in
libello nũcupato דַּרְכֵי נִוְעָם *darche nonghed*, idest
via delectationis, quod duobus sceuaim in me-
dio dictionis cõcurrẽtibus primum quiescit, &
secundum profertur iuxta regulas grammati-
cales, uti dictũ est licet aliqui Poeta ea duo quie-
sciẽtia effecerint. Quia i re fallitur q̄ppe, quia si
duo

Duo sce-
uaim in
medio
dictio o-
mnis.
lib. 1.
cap. 24.
verf. 2.
quãdo.

duo simul quiesceret deficeret littera, & sensus, ut in sequenti dictione patet וַעֲשֵׂמֶרָב וּשְׂמֵרָב, idest et custodiam. Si ergo illa duo sceuaim subscripta litteris, scin, & mem, non legerentur; pronunciaretur, ueera; quod nihil est. Vbi vero duo sceuaim reperiuntur licet in fine dictionis ultimum, iuxta regulas grammaticales minime debeat legi, hic tamen legitur & erit mobile.^a Quibus accedit sceua quoque sub littera notata Daghesc legi debere, uti alias diximus; licet aliqui Poeta illud quiescens effecerint.

Sceua in fine legitur & erit mobile.

^a lib. 1. cap. 14.

Sceua sub lra notata daghesc erit mobile.

Triplex ordo vocalium compositarum

^b lib. 1. cap. 13.

Kamets chateph & kametschatuph in compositione carminum differunt.

Quomodo utriusque chateph cognoscatur.

Quarto notandum vocalium compositarum cum sceua triplicem ordinem reperiri, nempe, chateph Kamets, chateph patach, et chateph segol, quae sunt vocales correpta, et ministrantes, ut diximus. Et licet iuxta superius scripta^b Kamets chatuph, idem sit, quod chateph Kamets; tamen, quo ad carminum compositionem solet inter utrumque constitui discrimen, ita ut chateph Kamets semper sit seruus, Kamets vero chatuph minime. Vnde kamets chatuph cognoscitur tribus modis, primo, quando in littera, quae sequitur post Kamets, notatur daghesc, tunc est Kamets chatuph. Vt רֹנִי Ronni idest Cane: legimus ergo Rōni, & non Ranni. Sic etiam יָצֵיב idest Celebra festum; legimus choghi.

choghi, & non hcaghi. Secundo cognoscitur, quando littera sequens post Kamets notatur, sceua quiescente, ut עֲרִיבָה idest astutia, legemus nanque ghorma, & non gharma; & tunc erit Kamets chateph ministrans. Quando vero est in medio, vel fine dictionis, erit Rex, idest vocalis producta, ut לְעֲבֹדְךָ ad seruiendum tibi; quo in exemplo illud Kamets sub beth est Kametschatuph, & legi debet laghauodcha; & consequenter vocalis longa reputatur, quia est loco hcolem. Tertio cognoscitur quando Kamets est in fine dictionis sequente maccaph, ut יַעֲרֹבְנָא idest, trāseat nunc, & profertur iaghauor, & non iaghauar, in fine namque valet pro Kamets chatuph, & est loco cholem.

chateph kamets in principio est ministrorū

Quā kametschatuph: est in medio vel fine est Rex.

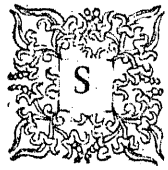
Quinto notandum, non solum kamets chateph in omni loco esse seruum, & corripitur, sed etiam chateph segol et chateph pathach, maxime cum subscribuntur gutturalibus, cum etenim in locum sceua simplicis substituantur, gratia dilatanda prolationis, merito assument eandem ipsam sceua naturā, ut חֲרֵרָה charera, idest subciniritia עֲמֹר emor, idest dic. Quod non solum obseruandum est cum chateph pathach & chateph segol in principio dictionis reperiuntur, sed etiam

Segol chateph & pathach chateph semper seruū.

chateph pathach & chateph fe-gol i medio sunt breues sicut in initio di- chonis.

etiam quando, in medio, ut וְעָשִׂיתֶם & facietis; אָמֵר dicendo. Hac de scena, & eius cōpositis.

De varijs Carminum speciebus. Cap. V.

Vperest nunc ut de varijs carmi- num specieb⁹, quibus poetæ Hebræo- rum utuntur aliquantisper agam⁹.

Prima species Metri ē pasuke- pigram ma latu- num.

Quamobrem sciendum est, primam metri speciē dici פסוק pasuk, et nostro latino epi- grammati respondere. Et tunc dicitur pasuk cum versuum, numerus ad decimum nō ascen- dit, quasi una tantum sit periodus.

Secūda species dicitur scir aut scirah Tertia scir pa- scut.

Secunda species dicitur scir aut שירה idest Cātilena ode, qua decem pluresuē continet בתים .i. domos, hoc est versus integros.

Tertia est פשוט hoc est versus simplex, in quo quidem nullum scena mobile reperitur

בְּחַפְזֵי יִסְכּוֹן גְּבֵר כִּי בָהּ יִלְכֹד יוֹשֵׁר וְנֹכַח :

Hoc est.

Oratio mea iuuabit hominem.

Ex ea namque discet rectitudinem, & me- ritum.

Vides

Vides ergo in hoc carmine nullum reperiri scena mobile, & ideo dicitur versus simplex. Idem reperies in versu sequenti.

אֲשֶׁר־יִשְׁמָע לִי לְשִׁקוֹר עַל דְּלַחְתֵּי יוֹם יוֹם :

Hoc est

Beatus vir qui audit me.

Vt euigilet super portas meas quotidie. Idē videbis in exemplo sequentis carminis.

שָׁמְעוּ דְבָרַי כִּי יִרְאֵי אֵל : מִה שְׂרָעָף לְבִי נָא שׁוּאֵל : תְּחִזְקוּ עֲבָרִית בְּחֶשֶׁק : הִיא תְּהִיָּה מְבַצֵּר הַנְּשָׁק : לְלַחֹם נֶגֶד אֲנָשֵׁי רִבְכָם : צָנָה רָצוֹן תַּעֲטִרְכֶם :

Hoc est.

Audite verba oris mei timentes Deum: qualem vē cogitationem nunc cor meum meditetur.

Accipietis Hebraicam (suple linguam) cum dilectione ipsa erit robur armaturæ: ad preliandum contra aduersarios vestros.

Scuto bonæ voluntatis coronabit vos.

Quarta species dicitur שִׁיר מוֹרָכָב scir murcau hoc est. Carmen compositum, et mixtum, quod quam antiquū sit, ostendit R. Moses filius Sem- ton, in suo libello via delectationis, ubi testatur se vidisse in ciuitate, qua dicitur Moruitre (hispanè vero Moruiedro.) Regni Valentia; Lapidem peruetustum, cui sculptum erat Epitaphium Ducis & principis exercitus Amasie Regis

Quarta species scir murcau.

Regis Iudae in hunc modum.

שָׂאוּ קִינָה בְּקוֹל כְּרָה
לְשֵׁר גְּדוֹל לְקָחוּ יָהּ

Hoc est.

Eleuate lamentationem.

Cum voce amara.

Pro Principe magno.

Accepit eum Dominus.

Et subiungit statim se non potuisse ultra legere, eo quod litterae iam erant vetustate consumptae, & quod secundus versus terminabatur לאמציה laamat siah, idest ad Amaziam. Constat autem hoc carmen ex Iathed, et duabus Tenuoth, hoc est ex prima correpta, & secunda longa, ut illud.

יָרָא הָאֵל בְּנֵי רְאִשִׁית

Hoc est.

Time Deum filii mi initium, &c.

Similiter etiam in sequenti exemplo videre licebit variam commixtionem vocalium & iatheth.

גְּדוֹד הַסֵּר אוֹנִי וְהַקְהִיל רַעֲיוֹנִי
וְשֵׁת פִּי וְלִשׁוֹנִי אֲסוּרִים בְּיָקִים

Hoc

Hoc est.

Vagatio abstulit robur meum.

Et conturbauit cogitationem meam.

Et posuit os meum, & linguam meam.

Ligatam in compedibus.

Similiter Canit R. Mose filius Sciementou.

מֵאֵד נַפְשִׁי תִגְעַל לְכֹל אֲנָשִׁי מֵעַל
בְּמַכְרִם נַפְשָׁם עַל צָרוּרוֹת כְּסִפְיָהֶם
וַיִּרְבוּ קִנְיָנִים וְנִמְעֵי נַעֲמָנִים
וַיִּבְנוּ בְּנִינִים בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם

Hoc est.

Valde anima mea odit.

Omnes homines mendaces.

Qui vendunt animam suam pro

Ligaminibus argenti eorum.

Et multiplicant negociationes.

Et plantas delectationis.

Et aedificant aedificia,

In terra non ipsorum, idest aliena.

Vides hic variam commixtionem Iated, & motionum, quia in prima dictione est unum Iated, & in alijs 4. Tenuoth, hoc est prima motio est breuis, & secunda producta, & alia quatuor motiones producta, & hoc est unum huius quarta speciei genus, nam ex ea ipsa quarta specie

Contra mendaces.
Contra auaros.

Prima species carminis compositi.

Specie carminis compositi, & mixti, plures forma consurgunt, quarum prima est hac proxime superior, superioribus exemplis manifestata.

Secunda species carminis compositi.

Secunda autem est illa, qua ex Iathed, & quatuor Tenuoth, Iated te duabus tenunghoth componitur; hoc est, illud quod ex sceua cum syllaba producta, et postea quatuor syllabis longis, & deinde alio sceua cum syllaba longa; & deum alijs duabus syllabis longis, ut patet in sequenti exemplo.

בעת תהיה דין שפוט צדק
ואל הט דברי דין חדל חדל
שניהם בין יחד ולא תשא
פני דל לא תהדר פני גדול

Hoc est.

Cum fueris Iudex iudica iustitiam.
Nec inclines causam iudiciorum, cessando cessabis.

Ambos audies simul, nec recipies.
Facies pauperis, ne ve honorabis Facies magni.

Tertia species carminis compositi.

Tertia species carminis compositi est illa, qua componitur ex sceua, & longa syllaba, & duabus longis syllabis subsequentibus: & rursus ex eodem sceua cum longa syllaba, alijsque duabus longis, & ultimo ex sceua cum longa, et una altera

altera syllaba longa, ut videre est apud R. Emanuelem Poetam in suis compositionibus.

אדמה איש אשר יחן רכושו
אלי זרים וימנע מקרובו
אלי עין אשר יראה רחוקיו
ולא יראה אשר ישכון סביבו

Hoc est.

Comparabo hominem, qui dat facultatem suam.

Alienis, & vetat à proximo suo.
Oculo, qui vidit, qua absunt, ab eo
Nec vidit, qua in circuitu eius versantur.

Quarta species, componitur ex Iathed, & duabus Tenuoth, & Iathed, et duabus Tenuoth, ut canit R. Emanuel in sequentibus Carminibus, compositione nona.

4. species compositi.

אני ישן ולבי ער בתחבולות זמן סוער

Hoc est.

Ego dormiebam, cor autem meum vigilabat.
Circa fallacias temporis fluctuantis.

Quinta componitur ex Iathed & una Tenugha, & Iathed & duabus Tenughoth, & Iathed & una Tenugha & Iathed & duabus Tenughoth, exemplum accipito.

5. compositi carminis species

DDd : ראיתיך

אָמַת אֵל אָמַת אַתָּה וְאִם לֹא רֵאִיתִיךָ
וְאוֹלָם כָּרַב טוֹכֶךָ בְּכֹל עַת הַזֹּאת

Hoc est.

Vere Deus, verè tu es.

Quamuis non vidi te

Mediante autem bonitate tua,

In omni tempore video te.

6. species
cōpositi
carmi-
nis.

Sexta species componitur ex Iated, et Tenungha, Iated, & Tenungha, cuius exemplum sequitur.

הַיְגֵאָה וְיִשְׁלֹם אָנוּשׁ דָּךְ וְנִכְלָם
וְעַל טוֹב וְעַל רָע גְּמוּל לֹא יִשְׁוֹלָם
וְרִבְבָה אֲשָׁמִי וְחִטָּאת עֲלוּמִי
כָּחֹל יָם וְסֶפֶר אָמַת לֹא יִכִּילָם
וְיִשְׁבַּח מְעוֹדֶךָ עֲנִיִּים וְדָרְךָ
רְשָׁעִים יַעֲוֹת וְיִמְלֹךְ לְעוֹלָם

Hoc est.

Nunquid crescet, & manebit pacifice.

Homo pauper, & erubescens vel pudore suffusus?

Et pro bono, & malo, reddetur ei retributio.

Et multiplicabit iniquitates eius,

Et peccata iuventutis eius,

Sicut arena, & liber

Veritatis non continet ea.

Et obliuiscetur exaltatis humiles, & viam

Pecca-

Peccatorum peruertet.

An regnabit in aeternum?

Septima species componitur ex Tenungha, & ex Iathed, & duabus Tenughoth, & Iathed, & Tenungha, ut in sequenti exemplo.

7. species
car-
minis
cōpositi

נִגְדָעָה קָרוֹן עֲרִינָה
הִיא גְּבֵרַת כָּל מְרִינָה

Hoc est.

Abscissum est cornu Adina.

Illa est princeps omnium provinciarum.

Octava species componitur ex duabus Tenughoth, & Iathed, & duabus Tenughoth; & rursum ex duabus Tenughoth, & Iathed, & duabus Tenughoth, ut in sequentibus.

8. species
cō-
ponitur

נַפְשִׁי בְּמִצּוֹת אִם יִפּוּ פְעֻמֶיךָ
בְּתִי בְרוּכָה אַתָּה יְאֹמֵר אֱלֹהֶיךָ
לִכְן בְּכֹל כְּחֶךָ בִּשְׁתַּ עֲלוּמֶיךָ
זְכֹרִי וְהִנְקִי כָּכָל בְּדִילֶיךָ

Hoc est.

Anima mea si in preceptis

Pulcra sunt virtus tua;

Benedicta tu filia mea

Dicet Deus tuus.

Ideoque omni virtute tua.

DDd 2 Confu-

Confusionis iuventutis tuae.

Memento, & purgare.

Ex omnibus falsitatibus tuis.

Nona species.

Nona species componitur ex duabus Tenu-
gooth, & Iathed, & ex quatuor Tenugooth,
et Iathed, et Tenugha, ut in sequenti Carmine.

אָמְנָם לְבָרֶךְ שֵׁם נוֹרָא וְעֵלְיוֹן
עַמִּי בְּשִׁיר קוֹמוּ וּלְכוּ לְשָׁלוֹם

Hoc est.

Certe ad benedicendum nomini terribili, &
sublimi.

Popule mi surgite cum cantu & ite in pace.

Decima species.

Decima species componitur ex duabus Tenu-
gooth, & Iathed, & duabus Tenugooth & Iathed,
& tribus Tenugooth, ut ex seq. Compositione apparet.

חֹשֶׁה	לְבָבִי קָח	לֵךְ עֲנֻצָנָה
אַחַת	וְחַן שָׁם מִן	מִלֵּא הַעוֹמֵר
אוֹ מִן	צָרִי גִלְעָד	קָחָה לֵךְ הוֹמֵר
לְהִיֹּחַ	צָרִי אֶל מִ	חֵלֶה נוֹשָׁנָה

Hoc est.

Festina Cor meum accipe tibi Vnam.

Vnam, & pone ibi Manna plenitudinem
homer.

Veltiyraca ex Galaad accipe tibi unū corū.

Vt sit tyriaca infirmitatis, veteris.

Vnde-

Vndecima species componitur ex duabus Te
nugooth, & Iathed, et Tenua, & Iathed, &
Tenua, ut in sequenti cantu.

Vndeci-
ma spe-
cies.

נָחַר בְּקִרְאֵי גְרוֹנִי . דָּבַק לְחִפֵּי לְשׁוֹנִי .

Hoc est.

Raucum factum est guttur meum pra clamo-
re meo.

Adhaesit palato meo lingua mea.

Duodecima componitur ex duabus Tenuoth, &
Iathed, & duabus Tenuoth, & Iathed, &
duabus Tenugooth, ut in hoc cantico.

12. spe-
cies.

אֶפְקוֹר . עֲבָא מְרוֹם . וְאֶרְאָה כִּי
נִפְקַר . מְקוֹם צָדֵק . וְאוֹר נוֹגֵה .

Hoc est

Visitavi exercitum caeli, & vidi, quod

Deficiebat locus Iouis, & splendor Veneris.

Tertiadecima species componitur ex dua-
bus Tenugooth, et Iathed, & duabus Tenuoth,
& Iathed, ut videbis in carmine sequenti.

13. spe-
cies.

כִּה לֵךְ יְחִידָה תִּשְׁבֵּי . רוּמָה כְּמֶלֶךְ בְּשָׂבִי

Hoc est.

Quid est tibi, quod sedes sola.

Exaltare quasi Rex in prada.

DDd 3 Idest,

Idest ut gloriatur Rex cum capit inimicorum spolia.

14. species. *Quartadecima*, Componitur ex duabus *Tenughoth*, & *Iathed*, et quatuor *Tenughoth*, ut in hoc carmine videbis.

קומה אלהים עורתה • לי וענה בצרתה :

Hoc est.

Exurge Domine in adiutorium.

Mihi; & exaudi in tribulatione, supple me.

15. species. *Quintadecima* specieis componitur ex duabus *Tenughoth*, et *Iathed*, *tenua*, & *Iathed*, et duabus *Tenughoth* & *Iathed*, & duabus *Tenughoth*, ut in exemplo sequenti

ציון הלא השאל לשלום אסירך •
דורשי שלומך והם יתר עדריך :

Hoc est.

O Sion quare iam de pace captiuorum tuorum.

Quarentium pacem tuam, ipsi enim sunt reliquia gregum tuorum.

16. species. *Sextadecima* species componitur, ex duabus *Tenughoth*, & *Iathed*, et duabus *Tenughoth*, et *Iathed*, & tribus *Tenughoth*, ut in exemplo seq.

עת שער רצון לחבתה •
יום בו אהי כפי לאל שומת :

Hoc

Hoc est.

Tempus aperiendi portas bonae voluntatis.
In illa die manus meas ad Dominum expandam.

Decima septima species est omnium difficilissima. Id quod omnesq, alij tradunt, unde rara ea utuntur. Cōponitur autem ex *Tenugha*, & *Iathed*, *Tenugha*, et *Iathed* usque ad finē eius. Cuius exemplum accipe.

17. species Rara & difficilior.

אדרשה חסדך כי אני עדרך •
אערוך נגדך מהלל נחמד :

Hoc est.

Queram misericordiam tuam.

Quoniam ego seruus tuus sum.

Preparabo in conspectu tuo.

Hymnum siue laudem desiderabilem.

Sic etiam sequens Carmen Consonat.

אני בן • חכמים • ומבין • עלומים •
ובן גור • אריות • ואמי • לביה • :

Hoc est.

Ego sum filius sapientum.

Cognoscoque occulta;

Sumque filius Catuli leonum,

Et mater mea est Leena.

DDd 4 Deci-

Decima octava species reperitur tota ex Iethedim cōfecta, nullam aliam syllabam admittens. Ut videre est Apud Emanuelem comp.

· ועת	· זמן	· צבי	· ראה
: שקוד	: אמת	: דבר	: ועל
· יצור	· לכל	· ועת	· זמן
: רקוד	· ועת	· ספור	· ועת

Hoc est.

Respice pulchritudinem temporis, & horæ.
 Et super Verbum veritatis vigila.
 Tempus, & hora est omni creaturæ.
 Et tempus lugendi, & tempus saltandi
 Hæc autem forma non est frequens in usu,
 sed & si aliæ reperiantur formæ, hæc tamen sufficient,
 ut instituto huic utcumque à nobis satisfactum sit.

Index specierum, siue formarum metri
 Compositi. Cap. VI.

A Duertendū signum hoc v - ut dictū est significare Iathed, hoc est primā breuē, Scena nēpe cū longa syllaba. Et hoc - significare Tenuoth; Id est longam syllabam, ut iā. cap. 3. sub finē monuim⁹.

Prima Forma.

1	u -	----		3	u -	--	u -	--	u -	----
2	u -	----	u -	4	u -	--	u -	--		
				5	u -					

5	u -	u -	u -	u -	12	--	u -	--	u -	--
6	u -	u -	u -	u -	13	--	u -	--	u -	--
7	u -	u -	u -		14	--	u -	----		
8	--	u -	----	u -	15	--	u -	--	u -	----
9	--	u -	----	u -	16	--	u -	----	u -	----
10	--	u -	--	u -	17	--	u -	--	u -	--
11	--	u -	----	u -	18	u -	u -	u -	u -	

De Rhythmorum natura, & compositione. Cap. VII.

Rhythmus (censorino teste) à Rhythmio filio Orphei et Idmonia nymphæ maricæ, dictus est. Consentit Lilius^a Gyraldus in suis dialogis, de poetica, Latine dicitur numer⁹ et modus (uti D. Augu.^b libris de Musica tradit) cui adiunge & Lilius superius citatū. Obidq; Imago modulata seruans numerum syllabarum esse dicitur: et positionem saepe, sublationemque continens, quia nec finem habet certum, nec ullam varietatē in contextu, sed qua cœpit sublatione, ac positione, ad finem usque decurrit. Et differt à metro, quia temporum syllabarum, atque pedum congruentia, in infinitum multiplicatur, ac profluit, quippe quia aliquando Rhythmus breuiores, siue angustiores, aliquando longiores seruat cadentias. Vnde omne metrum est

^a Dial. 1 pag. 32.

^b D. Au. lib. 3. de musica. cap. 3. & lib. 2. de ordine. cap. 12. to. 1 pa. 209.

Discrimen Rhythmi metri, & versus.

est Rhythmus, sed non omnis Rhythmus est me-
trum, sicuti omnis versus est metrum, sed non
omne metrū est versus, cum tamen omnis ver-
sus sit Rhythmus & metrum. Vide D. Augu.
in libris de musica. Adiunge Eliam leuitam in
Præfatione sui Masoreth Hammasureth, qua
incipit.

lib. 1.
ca. 1. cū
seq. & li.
5. cap. 1

נאם אליהו הלוי . המוציא והמביא :

Hoc est.

Dixit Elia Leuita.

Qui producit, & Conducit, &c.

ואחריו ספר ההרכבה . כל מלה נרה בו נכתבה :

Hoc est.

Et post eum Liber Compositionis.

Omnis dictio aliena, siue peregrina in eo est
scripta.

Sic etiam alius canit.

אשפילה ואורך כדרך וו תלך כי האנה נפשה לשיר
שיר ערב וזמר נעים לומר ליהוה אלהי ישראל
ואפרת לו בחשב אפורי ונופך ספירי תרשישי וישפי :

Hoc est.

Intelligere faciam te, & docebo te viam, in
qua ambules, quando desiderabit anima tua
Canere Canticum dulcē, et psalmum pulchrū,
ut psallas Domino Deo Israel, & decorabis eū
studio.

studio. Superhumeralis mei, Carbunculo meo,
Saphirro meo, Chrysolito meo, & Iaspide meo.
Considera ergo in his Rhythmis longiores, &
breuiores Cadentias; quod illis proprium & pe-
culiare est.

Ab Hebrais dicitur Rhythmus קרווה & קרווה . i. Rhyth-
mus, unde Carmē Rhythmicum dicitur mus he-
brais unde
שיר קרווי ; quod est homeoteleuton, idest similis
cadentia, ut patet sequenti exemplo.

משקל שירים . הנבחרים . בלשון עברים כמה ינעם :
קרוו נאה ויפה מראה . אל כל רואה . ולחק ינעם :
כל תורתו . ונתיב דתו . אורה אותו . זאת הנעם :

Hoc est.

Pondus Carminum

Electorum

In lingua Hebraorū.

O quam delectat.

Rhythmus formosus.

Formaq; præstanti,

Omni videnti,

Et palato sapiet ei.

Totam legem suam,

Et semitam constitu-

tionis eius,

Docebo eū, hac vice.

Ad hoc Rhythmorū genus reducendi sunt
hymni, quibus diebus festiuis, Hebraei utuntur,
quos vocant קרווה, cuius dictionis denominatio
non inuenitur, sed secundum quosdam est Ra-
sce teuoth, ut ק significat קול, idest vocem, ו
ריבה, idest Cantici ; וישועה, idest & salutis
impor-

ב importet ביהל' idest in tabernaculis & denotet זר' idest iustorum. Illa ergo dictio קריב' idē plane significat; quod Vox cantici & salutis in tabernaculis iustorum. Caterum Elias Levita Germanus קריבות & non קריב' dicendū credit.

De Rhythmorum differentijs. Cap. VIII.

Triples Rhythmorum differentia.

Rum Rhythmorum cadentia siue desinentia apud Hebræos triplex esse possit, triplex quoque Rhythmorum discrimen apud ipsos constituendum est: De varietate Rhythmorum apud Latinos vide D. Aug. in libris de musica.

lib. 3. ca. 3. cū seq. to. pag. 146 col. 2. Rhythmi. pri. species.

Prima igitur species dicitur עובר ghower idest transiens, siue vulgaris, et est, cum sola simplices litteræ, sine punctis cōueniunt, ut דבר verbum דבר pestis, Vnde si ita Canamus, nuncupabitur Rhythmus vulgaris. Erit etiam Rhythmus transiens, siue vulgaris, cum una, eadem littera in fine dictionis ponitur, ut דבר idest dixit דבר idest loquutus est, Hac tamen species Rhythmi, apud bonos poetas Hebræorum minime reperitur.

Rhythmus vulgaris

Rhythmi 2. species.

Secunda species dicitur ראי' .i. perspicuus, et elegans perfectus, & cōueniens cum integra syllaba, similiter cadit ut Cantico seq. videbitur: שפלות

על כל קנין תקנה חכמה . על כל מעלה תבחר שפלות : הרחק מכל מדה רעה . ובראש כלן מן הפלות

Hoc est.

Ante omnem possessionem, eme sapientiam. Super omnem dignitatem elige humilitatē. Mane procul ab omni vitio, seu malo. Et præ cæteris, ab auaritia.

Sapiētia emenda Humilitas, dignitas. Auaritia fugiēda.

Ad hanc secundam speciem pertinet etiam Rhythmus, cuius desinentia est duarum litterarum similium, ut si in fine primi versus ponas ישמור, & in fine secundi לאמר, & in fine tertij לגמור ut etiam sequenti exemplo perspicuum fiet.

Rhythmus cuius desinentia ē duarum similiū litterarū

אמת תבחר בדבורך . ולא שקר בשום ענין : והאמת יסוד שלום . וכוכי בת נשיא מדין :

Hoc est.

Veritatem elige in sermone tuo. Et nullo modo mendacium. Veritas autem est fundamentum pacis. Et Cozbi filia principis Madian. Iste autem Rhythmorum modus est omnium frequentissimus.

Veritas.

Tertia species, quæ tamen raro reperitur, est משובח idest versus laudabilissimus, & omnium excellens, quod est, quando duæ syllabæ ultima consen-

Rhythmis quæ versus laudabilissimus. tertia species.

consentiunt, ut עינים oculi אוננים aures, sic appellat Elias Leuita Germanus, quoddam carmē à se prae fixum in libri Massoreth Praefatione, quod tale est.

אתן שכח גם תפארת ;
לאל תקן רום בוקת

Hoc est.

Dabo gloriam, & decorem.
Deo, qui creauit altitudinem in mensura
palmi.

Accedat & aliud sequens.

אם תקטלני אל לך אוחילה
אנוס לעורה ספק אלק
אתכס בכנפות חסדך יום צר ומין
תמתך אבכה ערי עלי
אבטח ביום חושך וקררות ועמך
לאור באור ישעך ונר הלק
הנה לפני עם לבבות עמך
עמך נרבות חס ביום חילך

Hoc est.

Etiam si tu Deus me occideres, ego tamen
in te sperarem.

Vadam pro auxilio, a te ad te.

Abscondar sub alis misericordiae tuae in die
tribulationis, & ab ira tua curram usque ad
um-

Spes af-
flictorū
in Deo
et auxi-
lium ab
ipso spe-
randum

umbram tuam.

Sperabo in die tenebre, & obscuritatis ira
tua.

Illuminari in lumine salutis tuae, & in lucer-
na splendoris tui.

En cor meum cum cordibus populi tui.

Tecum principium sunt ipsi in die virtutis
tua.

Quibus adhuc addi debet carmen quod שיר Carmē
מחולק dicunt, id est carmen diuisum, ut pote in diuisū.
quatuor partes diuisum, & in unaquaque est
Rhythmus, ut sequens exemplum indicat.

עוזב אף וחמה נריב לב וקומה
ודבר בחכמה במלים ערבים

Hoc est.

Depone Iram, & furorem;
Princeps corde, & exurge,
Et loquere cum sapientia.
Verbis dulcioribus.

Deponē
da ira.

Aduertē dum autem, horum Rhythmorū
singula Hemistichia solere in duas distribui par-
tes, ita ut versus integer quatuor pausis con-
stet, tres prima inter se eodem Rhythmo conne-
ctuntur; ultima vero cum nulla superiori con-
uenit, sed cum alia ultima, et postrema sequē-
tis

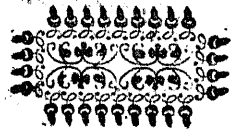
Hemy-
stichij
Rhyth-
morum

728 DE POESI HEBRAEORVM
 tis carminis, ut ista. *Quamquam tacet, multis placet, Raro iacet, vir Optimus. Quicquid loquetur, despicietur, nec coletur pessimus.*

Secundo aduertendum ne cum imperitis in Rhythmi eis componendis, litteras similes quae sunt eiusdem soni confundamus, ut cum ד פ ע et alias huiusmodi litteras. Quod quidem doctis maxime displicet.

Hac de poesi et Rhythmis: reliqua (si lubet) videri etiam possunt apud Aiuonium de carminibus Hebraeorum. Nobis satis sit pauca ista in studiosorum gratia collegisse adnotasseque. Superest nunc, ut vastissimum sacrae scripturae arcanorum pelagus, exiguo.

*sequetis decimi libri nauigio,
 Deo. Opt. Max. auspicante ingrediamur.*

LIBER

729
 LIBER DECIMVS
 DE DIVINIS ARCANIS.

*De Arcani Etymologia atq. partitione.
 Caput primum.*

Omne Superuacuum pleno de pectore manat. Este autor en este libro es grandisimo habbador.
A S T V M hoc diuinorum arcanorum pelagus enauigaturi, soluta iam è grammaticalium tractationum littore puppi: Hoc primo capite, arcani etymologiam, significationem, partitioneque, principio cõplectemur. Arcanum ergo latinis dicitur, quid secretum, absconditum, & occultum; quod nulli temere communicamus, nobisq. tantum referuamus. Et sicuti secretum dicitur à secerno quasi separatum sit à vulgari hominum cognitione, ita & Arcanum dicitur ab Arca, in qua reclusa & recondita, secreta manent. Ea verò mysteria, quae à vulgari hominum comprehensione nimis sunt distantia, & separata; sancta atque segregata dicuntur, vti praestantissimus B. Arias Montanus post alios quãplures in suo libro d'arcano sermone, ostendit. Accedit illud^a Matth. 7. vers. 6. nolite sanctum dare Canibus,^b & Luc. 1. 15. ibi quod ex te nascetur sanctum, & Leui. 11. vers. 44. ibi sancti eritis mihi quia ego sanctus sum. Vide patres citatos ab Authore Siluæ Allegoriarum Dictione sancire & sanctus, & Berchorium pictauiesem in 3. parte sui dictio. dictione sanctus, & Polyanthea eadem dictio. Adde incognitum psal. 85. vers. 1459. & psal. 144. vers. 2525. Hinc sane dicitur Christus Dominus, & Saluator Noster, Nazareus. i. separatus à turba coinquinata, & à vulgaribus operibus, vide^d Rupertum Abbatem in Numerorum. Commentarijs atque^e Tertulia. aduersus Marcionem, & ibi Renatum

Para las cosas de las digas, son escusadas, las citaciones, para las probables, bastan seis au toridades, para las cosas importantes y dificultades, se maneja mas. Este autor para qualquiera materia citara seis cosas de autores, con q. en cada al mag. de Joseph de Leon

^a Nazareus i. separatus dicitur D.N. Iesu Christus.
^b in 6. Num. caput tom. 1. cap. 11. & seq pag. 341.
^c Tertulianus lib. 4. pag. 192. & in nobis eodem l. b. 4. cap. 3 pag. 839. tom. 3. pag. 888.
^d E E e lauren Rup. Abb.
^e in 6. Num. caput tom. 1. cap. 11. & seq pag. 341. c. Tertulianus lib. 4. pag. 192. & in nobis eodem l. b. 4. cap. 3 pag. 839. tom. 3. pag. 888.

D. Hiero. in Matth. c. 2. lib. 1. to 6. pag. 6. uid. Io. lang. in ad. notat. In- flini Mar- ty. tom. 2. pag. 228.

Vid. Hier. in Efa. c. 52. tom. 4. pag. 367. & Marti- nū Marti- li 2. hypo- typos c. 3. post epi- pha. aduer- sus Naza- ros lib. 1. to. 2. pag. 35. hæres. 29. & Iust. de verita- te christia. religio to. 2. pag. 52. & 187. vbi Ioānes Iā- gus.

col. 1213. 1760. & dictio. he- bræū Mag. Folterij. pag. 404.

Clem. A- lexādrin. pag. 9. in oratio. ad gentes.

Gregor. gyal. de dijs gētū. pag. 414. linea 9. &

Laurentium, & Pamelium post a D. Hieronymum in Matth. super illis verbis euangelise, quoniam Nazarus vocabitur. Vnde Christiani primitus Nazareti vocabantur uti apud D. Hiero. & alios videre est. Arcanum ab Hebrais dicitur סוד sod, & סוד lat. i. quid velatum, & absconditum: vide nouissimum pagini Thesaurum. Græcis dicitur μυστήριον. i. musterion, a verbo μύω, quod est claudo. Musterion profero, & non Mysterion, obseruata veterum genuina, & vera profereudi ratione, qua pro è longo, & v pro u. proferebant, uti superius lib. 1. cap. 20. admonuimus. Est ergo græcis musterion, siue mysterion, Arcanum, sacramentum, sub quo arcani aliquid latet, quodq; nephast est vulgo efferre. Legere libeat a Clementem Alexandrinum in illa sua oratione adhortatoria ad gentes, vbi sic scribit: Mihi autem videtur oportere dare etymologiam horum vocabulorum, orgia, & Mysteria. Orgia quidem dicuntur ἄπο τῆς οὐραγίας, hoc est ab ira Cereris in Iouem. Mysteria autem ἄπο τῆς μύσεως, hoc est ab execratione, & abominatione quæ accidit circa Dionysium. Quod si etiam a Mæonte quodam Attico, quem dicit apollodorus, interijisse in venatione, nulla est inuidia, vestra Mysteria sepulchri honore esse affecta. Porsunt autem aliter quoque intelligi μυστήρια quasi μυστήρια litteris ex aduerso sibi respondentibus ἐπένευσθη. i. venantur enim si vllæ aliæ huiusmodi quoq; fabulæ, ex Thracibus, Maxime barbaros: ex phrigibus, amentissimos: ex græcis superstitiosos. Pereat ergo qui huius fraudis fuit princeps & Author hominibus, &c. Hæc Clem. Alexandr. Sed tamen his adde Gregorium e Gyraldum, qui de Orgiæ, & Mysterij ætymo, aliter sentire videtur. Hæc autem arcana Mysteriorum diuinorum ratio non solum proprie diuinis, & ecclesiasticis sacramentis, & arcanis cõuenit, vt i. q. 1. canone multi ante mediū. Sedit colēdis. Missæ sacrificio, a priscis, & recētoribus accõmodari solet. Illud

464. & de symbolis pythag. pag. 493. sub finem vbi sic habet παρά το μύειν το σομα, hoc est a claudere os dicebantur. Nam in sacrificijs os claudi iubebatur.

Iud per excellentiam, reconditi caelestis arcani Mysterium appellantes. Græci patres τελετή τελετή dixerunt: hoc est, Secretum Secretorum, Sacramentum Sacramentorum, Mysterium, Mysteriorum, Arcanum, Arcanorum. De qua re videndus est Dionysius Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia qui huius rei eam rationem assignat, nempe quod nullum fere hierarchici ordinis sacramentum, sine diuina Eucharistia perficitur. Vnde in cõstitutionibus apostolorum a Clemēte Romano cõgestis Missa Mysterium dicitur. Vide b D. Chryostom. super Io. & in Epistola ad c Corinth. Augustin. etiam in libro de viduitate, adde Anastasii d synaitam in exaero suo. Claudium Episcopum de nominibus Missæ. post Sot. e in 4. & nostrum minoritam, & comprouintiale Patre f Alphonsum a Castro aduersus hereses. Accedit Iacobus g Pamelius in adnotationibus ad D. Cyprianum, vide h Hugonē de sacramentis, & i D. Thomam in tertia parte summæ. Præterea Arcanum etiam a Græcis dicitur ἄπο ῥήτων. Vnde ἄ ἄπο ῥήτων ῥήματα, idest Arcana verba apud D. Paulum k 2. ad Corinth. 12. vers. 4. l D. Augustinus de verbis Domini, legit ineffabilia verba, quippe quia arcana fari nequeunt, præsertim illa quæ ipse rap- tus vidit. Arcana, vt puto triplici partitione distinguuntur. Alia namque sunt sacra, atque diuina, Alia Magica siue naturalia, occulta Naturæ secreta, & rerum naturalium vires siue proprietates complectentia, alia humana, & inter homines vsitata. Illa vero Magiæ superstitiosæ arcana, & quamplurima alia, Demonum superstitiosorum magis quam hominum sunt commeta, vt m Clemens Alexandrinus ait, atque Delirantium Rabinorum amentissima deliria, somniaq; uanissima. Præterea Mysteria, siue symbolica Arcana quibus, Aegyptij, Chaldæi, Græci, E E e 2 & alio-

Mysterium Mysteriorum, Arcanum Arcanorum, Secretum Secretorum dicitur missa.

Nullum fere sacramentum sine Eucharistia perficitur.

Clemens Rom. lib. 8. cap. 21.

Chryostomus homil. 77. ca. 16.

ad Corin. 15. homil. 41. & in Matt. homil. 24.

Anastasius Synaita. pag. 1568. in appendice bibl. SS. patr. cas. to. 4. bibl. SS. patr. pag. 11. & seq.

Sott. in 4. distin. 8. q. vnica.

Alphosius

a Castr. lib. 10. pag. 651. dictio. missa. g Iacobus Pamelius. pag. 152. col. 1. & seq. & 472. col. 1. h lib. 11. i D. Thom. 3. par. q. 83. art. 4. k 2. ad Corin. 12. 4. l D. Aug. serm. 38. cap. 5. to. 10. pag. 55. col. 2. m Clemens Alexan. in orat. adhort. ad gentes pag. 9.

& aliorum gentiliū Nationes vtebantur, cum nec Diuina, nec naturalia sint, humana, seu, potius Diabolica, haud dubie, censenda sunt; proculque à nostris arcenda liminibus. Ea verò optime confundit Clemens Alexandrinus loco adducto, atque late^a Eusebius de Euāgelica præparatione. De his Mysterijs gētiliū vide^b Iamblicum in libello de Mysterijs ægyptiorū. Quis autem primus arcanorum Author Inuentorque fuerit inferius cap. 3. manifestatur. Vnū tamen adhuc est aduertendū Arcanum, secretum, Mysteriū, & sacramentū, synonyma esse vt c. prouer. 11. vers. 13. ibi qui ambulat, fraudulenter reuelat arcana. Vbi chaldaica paraphrasis, p. arcano, posuit secretum. Qui accusator, (inquit, est) reuelat secretum. similiter^d prouer. 25. vers. 9. ibi, & secretum suum, siue Arcanum tuum, extraneo ne reueles. e. Et psal. 88. vers. 8. vbi pro eò quod nostra vulgata habet. Deus qui glorificatur in consilio sanctorum, f. D. Hiero. transtulit, in arcano sanctorum, cum sod, in hebræo textu positum, arcanum, & consilium significet, quod quidem ex sua natura est occultum, seu occultatum, atque secretum esse debet. Ac proinde Chaldaica paraphrasis sic habet. Deus fortis secreto sanctorum. Idem etiam g. eccles. 27. vers. 24. ibi denudare autem amici misteria. desperatio est animæ infelicis. Septuaginta; ὁ δὲ ἀποκαλύψας μυστήρια ἀπόλεσε πίστιν, idest qui reuelauit arcana perdidit fidē. h. Primo etiā paralipo. cap. 15. vers. 20. ibi cantabant arcana, vbi 70. pro arcana, sic substituerunt τὸν κρυφίον, quod etiam significat, quid occultum, seu tectum, & absconditum: sic i. Es. 45. 3. vbi nostra vulgata habet; Dabo tibi Thesauros absconditos, & arcana secretorū. Sept. dixere thesauros tenebrosos absconditos; eodem vtentes nomine. * Clemens Alexandrinus legit, thesauros, absconditos, obscuros, inuisibiles, & occultos. Vbi etiā explicat qui sint hi thesauri, diuitiq; absconditę. Targum habet; Thesauros qui sunt in tenebris, & ob-

strusas

strusas opes, vide Tertulia. ^a aduersus Marcionem. Hinc Arcanus, siue Mysticus sensus idest reconditus, & occultatus, iuxta illud Aeneidos. 4. Arcanos etiam tibi credere sensus. Appellatur præterea arcanum testimonium idest secretum & interius vnus cuiusque mētis iudiciū. Qua in re falso Nouatores hæretici asseuerant, Arcanū spiritum vnus cuiusque sufficiens, & idoneum esse ad discernendum dijudicandumque, de Sacre scripturę sensibus, atque de quo vis alio Dogmate. Huius erroris confutationē vide apud doctissimum nostrum Minoritanum Fratrem^c Michaelē Medinā, de recta in Deū fide, & latius^c apud Stapletonum in methodica principiorū fidei demonstratione. Sacramentum quoque pro arcano passim in scriptura reperies, præsertim^d Tobia 12. vers. 7. ibi Sacramentum regis abscondere: vbi Deo dante latius dicturi sumus. Accedat interim D. Paulus Adephe^e 1. 9. vbi vulgata nostra sacramēta posuit. pro mysterio; Syriaca interpretatio vtrumque complectens sic scribit. ^h ארזו, Arzo idest arcanum siue secretum. Vide Fabritium^f Boderianum in suo Syro Chaldaico Dictionario. D. Paulus etiam 1. ad Corinth 4. vers. 1. Dispensatores Sacramentorum Dei, dispensatores Mysteriorū Dei appellat. Syriaca interpretatio habet, dispensatores arcanorum Dei. Idem videbis^h apocalyp. 1. vers. 9. ibi sacramentum septem stellarum, idest Mysterium vel arcanum. Vide Iamblicum de mysterijs ægyptiorum, sacramentum pro arcano, & secreto etiam vsurpantē. Alia ab scholasticis interpretibus de sacramento tradita uide in 4. dist. 1. q. 1. art. 1. & alia à sanctis quibusdam patribus de arcano adnotata. Sylua allegoriarum, Dictione arcanum late deducit, & cogerit. Hæc de etymologia, & significatione arcani satis sint.

EEe 3 D

^a Eusebius
li. 5. 2. & 3.
latiff.

^b Iamblicus
pag. 145.
Arcanum
secretum,
Mysteriū,
& sacra-
mentum,
synonima.

^c prouer. 11.
13.

^d prouer. 25.
9.

^e Psal. 88. 8.

^f D. Hiero.
6. psal. 88.

^g Eccles. 27.
24.

^h primo pa-
ralip. 15. 2.

ⁱ Es. 45. 3.

^k Clem. A-
lex. lib. 5.
stro. pag.
154. &
165.

^a Tertul. li.
4. pa. 216.
6.

^b Arcanus
spiritus nō
est suffici-
ens ad di-
iudicandū
de sacre
scripturę
sensibus.

^c Frater Mi-
chael de
medina li.
7. cap. 13.

^d Staplet.
cōtrouer.
5. li. 9. cap.
1.

^e Tobia. 12.
7.

^f Adephe.
1. 9.

^g Boderia.
in Syro
Chalda.
d. tio. pa.
16. col. 2.

^h 1. ad Co-
rinth. 4. 1.

ⁱ apocalyp.
1. 9.

De Arcana Dei Opt. Max. incomprehensibilitate. Caput II.

Dei incomprehensibilitas.

Is ergo vndecumque prelibatis ad nostra diuina Arcana, Sermonem conuertentes, illico Deus ipse Opt. semper Max. sese nobis offert; Vbique presentialiter, & essentialiter existens. Quem quidem Arcanorum omnium immensissimum pelagus, Mysteriorum abissum profundissimam, sacramentorum spaciosissimum oceanum, atque perennem secretorum fontem esse: Nullus sane mentis est qui non intelligat, qui non credat. Ac proinde incomprehensibilem, & arcanam Naturæ suæ diuinæ immensitatem, Nulla humana ne dicam^a Angelica sapientia, comprehendere potest. Est namque (vti diuinus ille Dionysius^b Areopagita de diuinis nominibus testatur) super omnes celestes mentes incomprehensibili virtute collocatus. et paulo post; Et quia est (inquit) supra omnem substantiam ab omni cognitione se gregarus. Idem Dionysius^c de cælesti hierarchia De hac eadem Dei Opti. Maxi. incomprehensibilitate in hunc modum loquitur. Aliquando ab eisdem laudatur scripturis, super substantialis, Deitas, honestissime, ac pene diuinè, dum in eius laude dissimilibus vtitur signis, eamque inuisibilem, infinitam, & incomprehensibilem predicant, ips eam appellantes nominibus, quibus non quid sit, sed quid non sit dicitur. Hoc enim verius (vt arbitror) in ipsa est, & de illa propriè magis asseritur. Nam sicuti secretior illa sacerdotalisque traditio docuit, Dum illam esse negamus aliquid ex his quæ dicta sunt, verum profecto loquimur, & si modum quo illa in definita est (quippe quæ substantialis, & incomprehensibilis, atque ineffabilis est) prorsus ignoramus. Tanta ergo est hæc incomprehensibilitas, eiusdem arcane naturæ; vt nec affirmationes ipse, tantis arcanorum late-

^a D. Tho. 7. par. 9. 12. art. 7. & 9. 56. art. 3. Scot. late in 2. sent. dist. 8. q. 9. palati. ibi dist. 4. disp. 1. in fine adde et Chryf. de verbis Esaie homil. 2. to. 1. pag. 1384. & Ludo. Cæli. Rhodigin. lib. 21. antiq. lectio. ca. 14. Adde D. Th. contra gætes c. 3.

^b Dionysius arcopagita. c. 9. cap. 2.

^c

bris congruant, conueniant. Accedunt quæ Io.^a Damascenus in libris orthodoxe fidei de ipsa Dei incomprehensibilitate atque theologia negatiua docet. Et quæ tradit Clemens^b Alexandr. dum (inquit) si ergo ablati omnibus quæ adsunt corporibus, & his quæ dicuntur incorporea nos ipsos proiecerimus ad Christi magnitudinē & deinde in vastitatem immensitatemque sanctitate processerimus, ad intelligentiam omnipotentis vtrumque processerimus, non quod est, sed quod non est cognoscentes. Et uid. eundem Clem.^c Alexan. loco præcitato. Adiunge illis D.^d Augustinum in tract. super Ioannem, & in libro de cognitione veræ vitæ (si is^e liber est Augustini,) Vide etiam doctissimum nostrum Hispanum Martinum Martines^f cantapetrensem in suo lib. Hypotyposcon. Nec aliena ab hoc loco iudicari debet, pulchra illa platonis sententia, cuius Ludouicus^g Cælius Rhodiginus loco præcitato meminit. quæ sic se habet θεὸν μὴ τὸ πᾶσι δῶν νόσται ἀγνώστου, hoc est, Deum quidem inuenisse haud facile est, intellexisse autem impossibile. Arcanam hanc, incomprehensibilemque Dei naturam, Diuinus Almus spiritus nobis significare voluit, cum Psalm.^h 17. 12. dixit: posuit tenebras latibulum suum idest absconsonem suam, vel secretum, aut arcanum: ἔκρυπται, enim ibi posurum, absconsonem, & occultationem significat, & consequenter arcanum exprimi potest. Vid. Deut. 17. 15. & Iere. 47. 10. atque Pagnini Thesaurum nouissimum. Magistrum etiam Forsterum in suo^m dictionario. Sed quæ nam tenebræ ille sunt: cum Deus ipse veralux sit; omnem hominē; immo, & ipsammet solis lucem, & agenlorum splendorem, illustrans atque illuminans? At nullæ quidem aliæ sunt, nec esse possunt, nisi incomprehensibilitas hæc, & negatiua ignorantia. Porro cum Anima ad hæc diuinæ cognitionis, diuinas tenebras peruenit: Deū ibi absconditum

É E e 4 cæca

¹ Pagninus in suo thesaur. nouiss. col. 1944. ^m Forsterus in suo diction. pag. 389.

^a Io. Damascenus li. 1. cap. 4. fol. 63. verso B.

^b Clem. Alex. lib. 5. Strom. pa. 167. c

^c

^d pag. 170.

^e D. Aug. tracta. 23. cap. 5. to. 9. pag. 84. col. 2.

^f tom. 9. pa. 402. cap. 3 & 7. & de verbis do. to. 10. ser. 38. vbi plura.

^g Martinus cantapetrensis li. 2. cap. 2. pag. 134.

^h Ludo. Cælius Rhodigin. d. lib. 21. cap. 34.

ⁱ Psalm. 17. 12.

^k Deut. 27. 15.

^l Iere. 49. 10.

cap. 7.

Extatis
quomodo
gumanæ
menti ac-
cidat.

b
Palatius
in 1. dif. 3.
dispu. 2.
pa. 48. co.
1. sine, et
col. 2. in
prin.
Method^o
extatica
differt a
methodo
ordinariæ
theologiæ
circa Dei
cognitio-
nem.

c
Maximus
epus cen-
tur. 4. de
virtu. & vi-
ri. c. 31. in
appédice
bibli. SS.
patr. pag.
1319.

d
1. ad Cor.
13. 8.

cæca videt, & ignorans agnoscit. Audi Dionysium de diuinis nominibus sic loquentem. Est augustissima Dei scientia quæ per ignorantiam scitur in coniunctione cum Deo, quæ superat sensum, quando mens omnia alia transiliens, & se ipsam demum linquens, coniuncta fuerit lucidissimis radijs, inde atque illis insensibili sapientiæ profundo illustrata. Hoc autem diuinæ sapientiæ profundum, quo mens humana in hac sublimi cum diuinitate illustratur coniunctione, non aliud videtur esse quam scire quid sit Deus. Hæc Dionysius. Cuius tamen sententia vti recte Michael de Palacios in suis scholasticis disputationibus aduertit. Accipienda est iuxta extaticam methodum, humanæ mētis vires super gradientem, qua, ipsum, quod quid diuinum, hominibus raptis vitalibus functionibus suspensis, diuinitus elucet: non vero iuxta ordinariam theologiæ methodum, qua quidem attentata; quod quid diuinum, & quid sit Deus, nobis nunquam elucebit. His tamen addenda videntur quæ Beatus Maximus in suis centurijs considerans sic scripsit. Aiunt sapientes fieri non posse, vt simul quis experientiam Dei habeat ac de eo loquatur: aut Deum sentiat, & eum mente concipiat. Sermonem autem de Deo (inquit) proportionem speculationis ex creaturis Dei, cognitionem præbentis: sensum, ipsam quæ participatione fit experientiam, bonorum supernaturalium: intelligentiam ex his quæ sunt, simplicem quandam de eo notionem. At forsitan etiam hoc in alio quouis perspicuum est. Si quidem illius ipsius rei experientia, sermonē de ea sistit: & eius ipsius rei sensus, de ea conceptam intelligentiam quiescere facit. Experientiam vero Dico ipsam operis faciendæ cognitionem quæ suboritur post omnem sermocinationem, & sensum, ipsam rei cognitæ participationem, quæ post omnem intellectionem emergit. Quod forte mystice docens Magnus Apostolus (inquit) siue profetiæ

eua-

euacuabuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur: loquens videlicet de cognitione, quæ sita est in sermone, & conceptione. Quæ sane consideratio diuinis illis tenebris satis adaptari potest. Hinc ergo optime colliguntur, duæ ille indicationes siue modi quibus (authore^a Cyril. in dialogo de Trinitate) Deus indicatur siue cognoscitur. Primus est, cum Deum lucem dicimus seu vitam vel alia à quibus est. Secundus quando per ea à quibus non est vt cum negamus corruptibilem, & visibilem. Consonat his frequentissima illa theologiæ distinctio affirmatiua; Nempe, & negatiua, siue ablatiua. Cui etiam accedit alia symbolica siue arcana, quæ quidem per sensibiles formas quas Dionysius^b sacra velamina appellat, progreditur. Huc etiam pertinent omnia illa symbola, quæ Deo Opti. Max. Methaphoricè, & translatiue applicantur. Vnde iam aperte vides. Quid sit Deum in tenebris latibulum ponere. Qualesque, & quam lucidissimè illæ tenebræ sint in quibus sanè diuina Dei Maiestas, & Arcana Diuinitas lucidissimis tenebris agnoscitur, & conspicitur. Ac proinde præcitatur^c Psal. 17. vers. 12. Targum, sic translulit: collocavit Maiestatem suam in calligine. Scio, Euthymium, & plerosque alios, locum illum aliter explicare, verum superior expositio, & nostro instituto, & D. Ioan. Damascen. loco præcitato, menti, consonantior est. Hinc etiam intelligemus causam, siue rationem quare Euangelicus Propheta Esaias^d cap. 45. vers. 15. Deum; Deum absconditum dixerit; ibi vere tu es Deus absconditus, vel qui se abscondit, vbi participiū illud מִסְתַּתָּר Mistatar, quartæ coniugationis, significat absconditum, & secretum. secretissima namque res est ipse Deus omnium intellectum maxime fugiens. Quæ de causa lucem habitare inaccessibilem Paulus ait^e 1. ad Tim. 6. vers. 16. vid. Reuerendū Patrē^f Alphonsum à castro in libro aduersus hereses vbi illud 3. Reg. 8. cap. 19. 23.

D. Opt.
Max. d. 1.
indicatio-
nes.

a
Cyrillus
c. 1. 10. 2.
pa. 365.

Theolo-
giaduplex
affirma-
tiua & nega-
tiua.

b
Dionysii^o
de diuinis
nominib⁹
cap. 1.

c
Psal. 17. 12.

d
Esa. 45. 15
e
1. ad Tim.
6. 16.

f
Alphonsus
à castro li-
5. to. 1. pa.
327. di-
stione De-
us

g
3. Reg. 19.
23.

19. 23. De Helia vultum pallio cooperiente; ad hanc secretissimam incomprehensibilem Dei Maiestatem refert. Proinde cum in caligine habitare dicatur 2. parilip. ^a 6. vers. 1. quidditas ipsius Dei à nobis in caligine secretissimaque incomprehensibilitate occultari intelligitur. Et si eius diuinitas omnibus nota sit. Quis enim Deum Diuinum, & omnia super transcendentem ignorat? Septuag. pro abscondito, translulere: & non nouimus; quomodo etiã ^b Cyrillus ibidẽ legit. Sed minime nouimus seu cognouimus quæ occulta sunt, & minus quæ occultissima, sicque sep. à vulgatæ sensu non discrepant. Vnde merito de hac absconditissima Dei notitia, dici potest illud, quod sanctus. ^c Iob. de diuina sapientia pronuntiauit. cap. 28. vers. 12. ibi; sapientia vero vbi iuuenitur? & quis est locus intelligentiæ? Idem ^d cap. 11.8. vbi forsitan vestigia Dei comprehendes? & vsque ad perfectum omnipotentem reperies? excelsior caelo, est, & quid facies? profundior inferno, & vnde cognoscas? longior terris mensura eius, & latior mari. Quibus tropis & loquendi modis, docet impossibile esse vt illius arcana, & secreta comprehendamus. Septuag. ibidẽ sic habent. Nunquid vestigium Domini inuenies, aut ad vltima uenisti quæ fecit omnipotens. Excelsum Cælum & quid facies? profundiora autem his quæ inferno quid nosti? Aut longiora mensura Terræ, aut latitudine maris. Targum; Nunquid inuestigationem Dei inuenies; aut vsque ad fines omnipotentis reperies; in altitudine Cæli quid tu facies? In lege quæ profundior est inferno, quid, tu scies? cuius mensura longior est Terra, & latior mari. Sed nos nostræ vulgatæ adherentes lubenter D. ^e Gregorij sententiam in huius loci explicatione repetemus. Quod Deus (inquit) cælo excelsior, inferno profundior, terra longior, marique latior esse describitur: tanto spiritualiter debet intelligi, quanto de seo quicquam nephas est iuxta corporea

2. Paralip.

6. 1.

Quidditas Dei absconditissima.

Diuinitas Dei notissima.

Cyrillus to. 1. pag. 412.

Iob. 28. 12.

Iob. 11. 8.

Septuaginta.

Targum.

D. Greg. Magnus l. 10. Moral. cap. 7.

Quid sit Deum cælo excelsiorẽ exterra mariq; latiore.

corporea lineamenta sentire. Sed cælo est excelsior quia incircumscriptione sui spiritus cuncta transcendit. Inferno profundior quia transcendendo subuehit. Terra longior, quia creaturæ modum, perennitate suæ eternitatis excedit. Mari latior, quia rerum temporalium fluctus, sic regens possidet, vt hos sub omni moda potentiæ præsentia coangustando circundet. Et rursus: Excelsior, itaque est cælo, quia ipsi quoque electi spiritus, visionem tantæ celsitudinis perfecte non penetrant. Hæc ille. Cui satis annecti possent quæ Gregorius Nyssenus de magnitudine, & amplitudine Dei differit in oratio. prima, in verbis illis faciamus hominem - Eo etiam testimonio Iob præcitato cap. 11. vers. 8. cum seq. Scholastici nostri interpretæ vtuntur, vt ostendant Deum esse extra mundum de qua. q. vide Seraphicum nostrum Bonauenturam, ^a Basilium, Nazianzenum, & alios quos diligens & perdoctus Magister Michael de Palacios ^b adducit. Vnde Baruc. ^c propheta cap. 3. vers. 29. ita ait. Quis ascendit in cælum, & accepit eum, & eduxit eum de nubibus? quis transfrætavit mare, & inuenit illam. & attulit illam super aurum electum? non est qui possit scire vias eius nec qui exquirat semitas eius. Verum, & scire, & intelligere, atque credere, Deum Opti. Max. incomprehensibilem esse (testante D. ^d Bernard. in libris de consideratio. ad Papam Eugenium) erit ipsum, nouo quodam modo comprehendere; atque immensitatis eius pelagum, ebibere. Ait igitur. Incomprehensibilis est Deus, sed non parum apprehendisti si hoc tibi de eo compertum est, quod numquam sit, qui non clauditur loco, suo autem sublimi, atque incomprehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic & ipse in omnibus est. Denique sicut ait euangelista in mundo erat, alias vero vbi erat antequam mundus fieret? ibi est: non est quod quæras vbi erat? Præter ipsum nihil erat, ergo in se ipso

Deus extra mundum.

D. Bonauentura in 1. diit. 37. par. 2. art. 1. q. 3.

Palati. in 1. diit. 37. disput. 2.

Baruc. 3. 29.

D. Bernardus lib. 5. cap. 6. fol. 213. verso col. 1.

Nouus modus comprehendendi Deum est in comprehendibilem eum agnoscere Deum ante mundum condictum erat in seipso, & seipsum diligebat.

se ipso erat. Hoc vltimum etiam ^a D. Augusti. corrupte alias à ^b Michaele de Palacios citatus in libro de fide contra manichæos, & in psalmorum enarratione asserit. Vnde constant D. Opt. Max. ante orbem conditum in se ipso fuisse, nec tunc ociosum extitisse cum se amaret, atque intelligeret. Illum vero modum comprehendendi Deum minime. ^c D. Chrysostomum latuisse credas. Ille namque de incomprehensibili Dei natura, eloquentissima comparatione proposita; Anomæos hereticos eloquentissimè redarguens, sic scribit. Verum quoniam non propter inimicitias agimus, sed quo eos doceamus, & emendemus Agè benigne id etiam ostendamus. Non eos qui nesciunt quid substantiæ Deus sit, sed eos potius qui scire contendunt, Deum ignorare. Dic quæso, si inter duos orta altercatio esset de Cæli magnitudine; quorum alter negaret hominis oculum rem posse percipere: alter contenderet fieri posse vt palmo suæ manus facile metiendo totam molem transmitteret. Quem cæli nouisse dixeris magnitudinem? Eum ne qui scire contendit, quot palmos cæli ambitus compleat, an eum qui nescire confitetur? Hunc prorsus. Quod si qui cæli amplitudini cedit, hic potius nouit eius magnitudinem; longe omnino absit, vt is mente sit sanus, qui in Dei immortalis ratione ne tantillum censeat temperandum. Requiritur certæ à nobis vt esse Deum sciamus, non vt quid sit Deus indagemus. Quod Paulus doctor eximius docet, cum dicit: credere enim oportet eum qui ad Deum accedit, quia est. Propheta item cum impietatis quempiam argueret, non crimine assignat quod nescit quid Deus sit, sed quod Deum esse ignoret, quippe ita scribat, ^e Dixit insipiens in corde suo non est Deus. Igitur vt ille impius est non quia Deum quid substantiæ sit ignorat; sed quia nescit Deū esse, sic satis ad pietatē est scire Deū esse. Is ergo Deum melius scit, qui nescit, quam qui curiose quid sit, inuestigare cōtendit. Nec distat

^a D. Augu. to. 6. pag. 240. cap. 37. & psal. 122. to. 8. pag. 592. col. 2.

^b Michael. de Palacios in 1. sent. dist. 37. disp. 2.

^c D. Chrysostomus homil. 4. to. 5. pag. 1082. in fin. cū seq.

De cæli magnitudine alerantes.

De scientia, & nō quid sit indagandus. ad Hebr. 11. 6.

Nō est crimen Deū quid sit ignorare sed quod nō sit ignorare.

^e Psal. 13. 1.

distat ab hac sententia ^a Origenes in libro primo periar- chon, vbi aptissimis similitudinibus Dei incomprehensibilitatem demonstrat. Sed his relictis, veniamus ad D. ^b Gregoriū, qui in libris Moralium sic disertissime discurret. Secreta eius sapientiæ pauci valent inquirere; sed nullus inuenire: quia quod super nos, de nobis ab immortalis sapientia non iniuste disponitur, iustum profecto est, vt à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspiciere, vtcunque iam incomprehensibilitatis eius est potentiam videre; quia etsi in ipsa consiliorum eius inquisitione deficiamus deficiendo tamen verius discimus, quam timeamus. Ad hæc se ^c paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, cum dicebat, O altitudo diuitiarum, sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles vię eius. Quis enim cognoscit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Qui superius etiam de ipsa inquisitione lassescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis proprie lassescendo proficiens, premitit dicens: O homo tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicet figmētum ei qui se finxit, quare me fecisti sic? Qui igitur ad occulta Dei pertingere non valens ad infirmitatis suæ cognitionem redijt, atq; ad eruditionem se propriam deficiendo reuocauit, vt ita dicam, secreta sapientiæ non inueniens, inuenit. Quia cum ad superna consilia requirenda lassesceret, didiscit vt humiliter timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei verius humilitas iunxit. Hæc D. Gregorius. Recte ergo ^d Clemēs Romanus Pontifex in Epistola ad Iacobum Fratrem Domini, & ^e Venantius honorius in exagesimo symboli Apostolici tradiderunt: Nomen Dei secreti sacramenti vocabulum esse. Ait enim Clemens: Deus ergo pater secreti sacramenti vocabulum est, cuius veri filius est verbum, & speculum & character, & imago viuens, patris viuētis in omnibus patri- similis

^a Origenes. cap. 10. to. 1. pag. 422. col. 1. & 423. col. 1.

^b Gregorius, lib. 10. cap. 14. tom. 1. pag. 257. infra & seq.

^c Secreta diuina ignorare & conspiciere est incomprehensibilitatis eius potentiam videre. Deficiendo in inquisitione consiliorum Dei discimus.

^d ad Rom. 11. 33.

^e Secreta sapientiæ diuine non inueniuntur.

^d D. Clemens Romanus su. Pont. fol. 138.

^e Venantius in appēdit. bibl. sanct. Patr. to. 3. pag. 232. col. 2. Deus secreti sacramenti vocabulum est

^a Iustinus martir. d. fi dei expositione. to. 3. pag. 13. Audax te meritas & præceps arrogãtia est, diuina rum intelligentiam rerũ. sibi arrogare. Arcana diuina plane esse ineloquibilia.

^b Psal. 138. 6. Reb. diuinis quasi uia decedere pij uiri est.

Diuina quantum ad religionem pertinet. secuta inquisitio ne indaganda sunt. Deitas licet sit nobis incomprehensibilis nõ tñ eius inuestigatio. p. captu nostro desidiose omittere est. Deus ipse

Nillus ergo (vt elegantissimis verbis ^a Iustini Martyris utar) ad ueritatem tam erit præceps, & audax, ut sibi ipsi testimonio suo, absolutam rerum Diuinarum arroget intelligentiam; Illico autem, & nos Arcana plane esse ineloquibilia scientes, Dauidis ad rerum uersarũ Deũ uerba protulerimus. Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam. Atq; hæc quidem docere sanctum est, & sentire sanctius, rebus etiã Diuinis, quasi uia decedere *Τὸ ἐξ ἑσέως ἀποχρησθῆναι* pij, & prudentis fuerit uiri. Quamobrem Diuina, quantum & ad securam inquisitionem satis est, & ad ueræ Religionis cultum piè decet, considerabimus. Non enim quod deitas intelligentia nostra plane sit incomprehensibilis, propterea par est nihil nos de ea omnino scrutari, sed in desidia uitæ huius consumere tēpus. Proinde iuxta mensuram à Domino cuiuslibet tributam studiose quisque cognitionem inuestigare debet: quod quidem exactam scientiam consequi non sit, persuasum habentes: quantum autē pro captu nostro possumus, nos ipsos illi per contēplationē adiungentes. Hęc Iustinus. Sed quonam Duce, quoue lumine abscondita Diuine caliginis latibula, & occulta arcana inuestigabimus? Quo nam Magistro, quo Doctore, earum cognitionem & intelligentiã consequemur? Nisi eo ipso absconditissimo Deo Magistro, atque Doctore sapientissimo, cuius quidem luce (ut ^b psaltes ^c diuinus ait,) illuminati, uerę cognitionis lumen videamus. Solus namque ipse se ipsum melius cognoscēs apertius intelligens, & exactius comprehendens, quam ullo quærat sermone explicari: arcana ineffabilia, obstrusa mysteria, & recondita consilia, etiam ante omnem uisibilem

Magister Doctor & lumen nostrum, ad eius Arcana tractanda. c. psal. 35. 10. Reuelauit arcana etiam antequã sensibilem uisibilem conderet creaturã.

uisibilem, & sensibilem creaturam conditam; Reuelare atque pandere uoluit. Sicuti uero omnia flumina quantumcumq; ^a exigua (ut scriptura testatur.) mare intrant eiusq; aquarum immensitatem ebibunt, indeq; satiata, iterum fluunt: Sic quidem, intelligentiæ illę diuine, & hominum mentes, Diuinum, diuinæ arcanęq; sapientiæ mare, per reuelationem, & contēplationem ingrediuntur, indeque cognitione satiata, iterum fluunt, & influunt. Sed quid sicca Flumina Diuinũ mare ingredientia considero? cum potius uideam ipsummet profundissimũ arcanorum Oceanum, fluminum natura quasi mutuata, intelligentiarum angelicarum flumina, & humanarum mentium ripas ingredientem Arcanorũ quæ suorum inundatione, & reuelatione mirabili inundasse? **O** Res Mirabilis, & Miranda naturarum reciproca, atq; beneuola quedam (ut ita dicam) commutatio. Immensum Mare, exiguissimorum fluminum, exiguissimam assumit, Naturam: flumina uero ipsa iam iam ueluti profunda, & immensa maria, arcanorũ reuelationibus, & mysteriorũ aquis profluunt redundant. Sed ne superior hæc nostra consideratio isque conceptus Sacræ Scripturæ testimonijs, aut Patrũ destituatur autoritatibus, citare libet in primis **D.** ^b Thomam quem ceteri Theologi probant, qui ex professo hunc articulum dilucidè pertractat; quonã modo Deus Opti. Max. se ipsum intelligat atq; comprehendat suaq; ipse intellectio sit. Quę quidē ueritas, & ipsismet philosophis testatissima est; ut ex eorũ placitis late ostendit Magister ^c Michael de Palaci. Adde perdoctũ Minoritanũ nrũ fratrem Hannibalem ^d Rosseliũ in Pyramandro Mercurij tersmegisti. Sed **D.** Paulus. 1. ad Cor. c. 2. uer. 11. cũ seq. modũ illũ, accommodata quadã similitudine illustrã sic explicat. Quis .n. hominũ scit quę sũt hominis, nisi Spiritus hominis qui in ipso est. Ita, & quę Dei sunt nemo cognouit nisi spiritus Dei. Vnde **D.** Aug. in euãgelio Iõis sic explicã ait: Vnusquisq; homo habet

^a Eccles. 1. cap. uer. 7.

^b Flumina, quę in mare diuinit intrant. Deo quasi mare, fluminũ naturã mutuã i Humanas, Ripas atq; in mare intrat.

^c D. Tho. 1. par. q. 14. art. 2. & 3. & in 3. di. 14. ar. 2. q. 1. & 2. & 1. di. 25. ar. 2. & 1. par. q. 56. ar. 3.

^d Magr Mich. d. palaci. 1. sent. dif. 35. disp. 1. pag. 186.

Hannibal. Rosseli. in pyramandro li. 5. cõ. 11. q. 4. cap. 2. cum seq.

1. ad Cor. 2. 11.

^e D. Aug. trac. 32. ex ca. 7. to. 9. pag. 106. col. 1.

FFF in se

in se proprium spiritū de quo loquebar cum animū com-
mendarem. Animus enim cuiusque proprius est spiritus
eius, de quo dicit Apostolus, quis enim scit hominū, &c.
Nostra nemo scit nisi spiritus noster. Nō enim noui quid
cogites, aut tu quid cogito, ipsa enim sūt propria nostra:
quę interius cogitamus & cogitationem vnus cuiusque
hominis ipsius spiritus testis est. Sic, & quę Dei sunt;
nemo scit, nisi spiritus Dei; nos cum spiritu nostro, De-
us cum spiritu suo. Ita tamen vt Deus cum spiritu suo
sciat, etiam quid agatur in nobis; Nos autem sine eius
spiritu scire non possumus quid agatur in Deo: Eadem
Aug. verba a Anselmus, & Beda^b eodem loco referunt.
c Chrysofomus. v. erō ibidem aliter discurret. Deinde, in-
quit, ostendens magnitudinem dicit, quod nisi spiritus
qui scit Arcana Dei reuelasset, nō didicissemus. Res Deo
erat tanto studio, & tantę curę, & vt ea esset in arcanis.
Quamobrem illo quoque opus habuimus. Doctore qui
ea aperte sciret. Adde de hac Dei intelligentia sui ipsius
pulchre contra Arrium disputantem, d Marius Victo-
rinum Aphrum, vbi præcitatum Pauli auctoritatem ele-
ganter explicat. Vide etiam Phebadium^e Episcopum
contra Arrium. Plura quoque vtilia videbis per Cyril-
lum in Ioannem, & vide etiam Minoritam nostrum, Fra-
trem Michaelē^f à Medina lib. 2. de recta in Deum fide
vbi optime inducit illam Diui Pauli auctoritatē. Hinē g
sane fit vt nemo patris essentiam naturaliter cognoscat,
nisi ipsemet, & filius: atque demum illi, quibus filius vo-
luerit reuelare: h Matth. 11. vers. 27. Pro cuius loci ex-
plicatione vid. D. i Chrysofomum de incomprehensibili
Dei natura, * Ireneum & Castrensem aduersus hære-
ses diuisione Deus hæresi. 9. & i Cyrillum, loco iam addu-
cto, vbi probat in vtroque patre nempe, & filio, vtriusque
cogni-

^a Anselm.
epist. 1. ad
cor. cap. 2.
to. 2. pag.
130. col. 2.

^b Beda. 10. 6.
pag. 346.
vsq; ad pa.
348.

^c D. Chryf.
homil. 7.
pag. 339.
tom. 4.

^d Marius Vi-
ctorin^{us}. li.
4. pag. 355.
to. 5. bibl.
SS. patr.

^e Phebadi^{us}
epus eod.
to. 5. bibl.
SS. patr.
pag. 266.

^f Magister
Michael. a
Medin. de
recta i De-
um fide li.
2. cap. 1.
pag. 14.

^g Cyrillus lib. 1. cap. 4. sub fin. pag. 611. col. 1. to. 1. & lib. 10. cap. 6. pag. 935.
col. 1. eod. to. i D. Chrysof. homil. 5. to. 5. pag. 1080. in fin. x Ireneus lib.
2. aduersus hæreses. cap. 19. pag. 105. & lib. 4. cap. 14. pag. 239. i Cyrillus
lib. 1. 2. cap. 137. to. 1. pag. 690.

cognitionem, non per Doctrinam esse, sed naturaliter.
Accedat etiam a Phebadius loco præcitato. Et circa illa
verba, omnia mihi tradita sunt a patre meo; vide eundē.
b Cyrillum in Ioannem in libro Thesaur. & de recta fide
ad Reginas. Verum nullus, & nemo ceteros exclusiue
dictiones, quę iuxta frequentissimū Theologorū axioma,
prædicatis essentialibus adiunguntur, alias personas mi-
nime excludunt. Vid. Chrysof. loco paulo superius ad-
ducto, & D. c Tho. atque Alphonsum à Castro nuper
citatum. Et qui sunt illi sapientes, & paruuli, ostendit per-
doctus c Catapetres superioris citatus. Et si ergo ipse De-
us pater, se ipsum cum filio, & sacro almoque spiritu co-
gnoscat, comprehendat, & intelligat; Nihilo tamen mi-
nus pro sua immensa bonitate, & clementia, filium suū,
Deum, & hominem verum, Doctorem secretorum. Ma-
gistrum Mysteriorum, illuminatorem omnium hominū,
liberaliter nobis donauit. Vt per eum quidem vniuersa
salutis, fideique nostrę arcana diuina reuelarentur, Ma-
nifestarētur. Hęc autē arcana sunt, Individuę Trinitatis
vna trinitas, Verbi diuini miranda Incarnatio, Passio, &
mors crucis acerbissima, Gloriosa triumphantis Christi
Resurrectio, salubria, & necessaria Sacramenta, Aeternę
vitę beatitudo, Iuditij vltimi dies, & alia quę plurima in
vtraque vtriusque Testamenti pagina ad cultū quoque ipsius
pertinentia, demonstrata indicataque. Ceterū cum f Ter-
tullianus hac in re nō pauca superioribus accommodata
Marcioni heretico docte satis respōdeat, præter huius
operę erit, ea presentibus adnectere, atque adiungere. Quę
ista? inquit, & cuius? & a quo abscondita? & a quo reue-
lata? Sed Deo Marcionis abscondita, & reuelata; qui om-
nino nihil præmiserat in quo aliquid absconditum esse
potuisset, non prophetias, non parabolas, non visiones,
non vlla eorum aut verborum, aut nominum argumen-
ta, per allegorias, & figuras, vel ænigmatum nebulas
obumbrata: Sed ipsam magnitudinem sui absconde-

^a Phebadi^{us}
pag. 272.

^b Cyrill^{us} in
Io. lib. 6.
cap. 24. to.
1. pag. 800
& in li. 10.
thesaur.
cap. 1. to.
2. pa. 293.
vsq; ad 291
cū seq. &
de recta in
Deū fide
pag. 729.
tom. 2.

^c D. Thom.
1. par. q. 31
art. 4. & in
1. sen. dist.
21. q. 1. ar.
2. & 4. &
sup Matr.
cap. 11. fo.
35. verso.

^d Castrensis
Dicit De-
us hæres.
9. to. 1. pa.
347.

^e Catape-
tres li. 1.
cap. 10. &
li 9. reg. 2.

^f Tertulia-
nus lib. 4.
pag. 216.
& 215.

rat, quam cum maxime per Christum reuelabat: ^a fatis inique. Quid enim delinquerant sapientes, & prudētes, vt absconderetur illis Deus? ad quē cognoscendum nō suffecerat sapientia atque prudentia illorum, nulla via data ab ipso per aliquam operum prædicationem, vel vestigia, per quæ sapientes atque prudentes deducerentur? Quāquam, & si in aliquo deliquissent erga Deum ignotum, pone nunc notum, non tamē Zeloteneū experiri debuissent, qui dissimilis creatoris inducitur? Igitur si nec materias præmiserat, in quibus aliquid occultasset: Nec reos habuerat, à quibus occultasset: Nec debuerat occultasse, etiā si habuisset, iam nec reuelator ipse erit, qui absconditor non fuit: ita nec Dominus Cæli, nec Pater Christi, sed ille, in quem competunt omnia: Nam, & abscondit præmissio obscuritatis prophetiæ instrumento cuius intellectum fides mereretur: ^a Nisi enim crederitis non intelligetis: & reos habuit sapientes atque prudentes ex ipsis operibus tot ac tantis intelligibilem Deum non requirentes, vel perperam in illum philosophantes, & ingenia hæreticis subministrātes: ^b & nouissime Zelotes est. Denique hoc olim per ^c Esaiam concionabatur, perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium ^d Zelabo: sicut & alibi tam abscondisse, quā reuelaturum esse significat: ^e Et dabo illis Thesuros absconditos, inuisibiles aperiam illis. Et rursus: ^f Quis alius disijciet signa ventri loquorū, & diuinationes ex corde: auertens in posteriora sapientes, & cogitationes eorum in futuans? Si autem, & Christum suum illuminatorem nationum designauit, posui ^g te in lucem gentium quas interpretamur in nomine paruulorum, sensu scilicet retro paruas, & imprudentia infantes, iam vero, & humilitate fidei pusillas, facilius vtique credemus eundem etiam paruulis reuelasse per Christum, qui etiam retro absconderit, & per Christum reuelationem repromiserit. Aut si Deus Marcionis ea, quæ à creatore

Deo Dñs Cæli pater Christi, & illi & omnia cōpetunt.

^a Esa. 7. ver. 9. vbi vulgata nra hēt non p manebitis

^b Philosophi ingenia hæreticis demōstrarūt q̄ idem alijs in locis Tertullianus ostendit relat^o à F. Frāci sco Ardētio in add. ad Iren. pag. 105 col. 5.

^c Esa. 29. 14.

^d 1. ad Cor. 1. 19.

^e Esa. 45. 2.

^f Esa. 44. 25

^g Esa. 49. 6.

creatore abscondita retro fuerant, patefecit: ergo iam creatori negotium gessit, res eius edifferens. Sed in destructionē, inquis, vti traduceret eas. Ergo illis traduxisse debuerat, quibus creator abscondidit, sapientibus, & prudētibus. Si enim benignitate faciebat, illis erat agnitio præstanda, quibus fuerat negata: nō paruulis, quibus, nihil creator inuiderat. Et tamen vsque adhuc, puto, probamus extructionem potius legis, & prophetarum inueniri in Christo, quam destructionem. Omnia sibi tradita dicit à patre. Credas, si creatoris est Christus, cuius, omnia, & quia non minori se, tradidit omnia filio creator, quæ per eum condidit, per sermonem suum scilicet. ^a Ceterum si *επερχόμενος* ille (idest superuentitius Deus Marcionis) quæ sunt omnia quæ illi à patre sunt tradita? Quæ sunt creatoris? Ergo bona sunt quæ pater filio tradidit: & bonus iam creator, cuius omnia bona sunt: & ille iam non bonus, qui in aliena bona inuasit, vt filio traderet, Docens alieno abstinere. Certe mendicissimus, qui nec filium vnde ditaret, habuit nisi de alieno. Aut si nihil de creatoris traditum est ei à patre: & quomodo hominem creatoris sibi vendicat? Aut si solus homo ei traditus est, omnia homo non est. Scriptura autem omnium edicit traditionem filio factam. Sed et si omnia, ad hominum genera, idest ad omnes Nationes interpretaberis, & has filio tradidisse creatoris est. ^b Dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Aut si habet, & ipse aliqua sua, quæ omnia filio traderet, pariter cum homine creator is, ostende vnum aliquem, ex omnibus in fidem, in exemplum: ne tam merito non credam eius esse omnia, cuius uihil video, quam merito credam, etiam quæ non video eius esse, cuius sunt vniuersa quæ video. Sed nemo scit qui sit pater, nisi filius: & qui sit filius, nisi pater. Nemo enim scit patrem, nisi filius, & filium nisi patre, & cuicumque filius

traducere eas .i. infamare eas

Christus magis legē & prophetas cōstruxit, quam destruxit.

^a Ioan. 1. 1. Deus Marcionis superuentitius.

homo omnia est.

omnia cōprehendit etiam homines.

^b Psal. 2. vers. 8.

Vniuersa Christo tradita.

reuelauerit. Atque ita Christus ignotum Deum prædica-
uit. Hinc enim, & alij hæretici fulciuntur, opposentes
creatorem omnibus notum, & Israeli secundum familia-
ritatem, & Nationibus secundum naturalem. Et quomo-
do ipse testatur, nec Israeli cognitum se? Israel autem
me non cognouit^a, & populus me non intellexit: Nec
nationibus. Ecce enim nec de nationibus (inquit) Ne-
mo. Propter^b quod & illas stillicidium situlæ deputauit,
& sionem tamquam speculam in vinea dereliquit. Vide
ergo an confirmatio sit propheticæ vocis, & exproban-
tis ignorantiam in Deum humanam, quæ fuerit ad fili-
um vsque. Nam, & ideo subtexit, ab eo cognosci pa-
trem, cui filius reuelauerit: quoniam ipse erat qui posi-
tus à patre, illuminatio^c Nationum annuntiabatur vti-
que de Deo illuminandarum: etiam Israelis, vti que per
agnitionem Dei plenior. Hæc Tertullianus. Sed ta-
men aduertendum nobis est, ne cognitionem hanc à
fide villo modo seiungamus, segregemusque: vti quidam
seiungere conantur. Perperam existimantes fidem no-
bis esse de filio, cognitionem vero de Spiritu sancto; quos
optimè confundit Clem.^d Alex. dicens; sunt enim qui
fidem quidem nostram esse de filio, cognitionem autem
de Spiritu sancto distinguant. Non animaduertent au-
tem, quod verè quidem credere oportet filio, & quod fi-
lius, & quod venerit, & quomodo, & propter quid, & de
passione: Nosse autem necesse est quis sit filius Dei. Iam
verò nec est cognitio sine fide, neque fides sine cogni-
tione. Sed neque pater est sine filio. Simul enim cum
eo quod est pater: est filij pater. Filius autem verus est
de Patre Magister. Et vt credat quis filius oportet nosse
patrem, ad quem refertur etiam filius. Et Rursus vt pa-
trem priuscognoscamus, oportet credere filio, quoniã
docet Dei Filius. Ex fide etiam ad cognitionem per fi-
lium pater. Cognitio aut filij, & patris, quæ & ex co-
gnoscendi regula (quæ vere est regula cognitionis) est
aggressio

^a
Ies. 1.
verf. 3.
^b
Ies. 40.
verf. 15.

^c
Ies. 49.
verf. 6.
Christus
illumina-
tio Natio-
num.
Cognitio
& fides cõ-
iungenda.

^d
Clem. A-
lex. lib. 5.
strom. in
prin. pag.
147.
Quis sit fi-
lius Dei
necessario
sciendū.
Cognitio
nō est sine
fide nec fi-
des sine
cognitio-
ne.
Pater non
est sine fi-
lio.
Filius ve-
rus de pa-
tre magi-
ster,

aggressio, & tractatio veritatis per veritatem. Nos ergo
sumus qui sumus si deles in eo quod non creditur, & qui
sumus cognitione præditi in eo quod non cognoscitur,
hoc est, in eo quod ignoratur, & nō creditur ab omnib⁹,
cognitione autē præditi, in eo quod à paucis creditur, &
cognoscitur. Cognitione autē præditi, nō oratione ope-
ra describentes, sed ipsa contemplatione. Hactenus ille.
Quæ cum ad explicationem, illorum verborum: Nemo
nouit filium nisi pater, nec patrem quis nouit nisi filius
& cui voluerit filius reuelare, non parum conducant, vti
liter hic relata, & commemorata à nobis esse existima-
to. Nec minus ad eiusdem loci enucleationem cōducit
explicatio illa, qua docti quidam referunt ea verba, nisi
pater, ad eundem patrem, qui optimè nouit se omnia tra-
didisse filio, in quo pacem, vitam, remissionem peccato-
rem, & veram salutem, posuit. Vnde nemo scit ea à patre
filio tradita, nisi pater, qui tradidit, & ille cui idem pater
voluerit reuelare. Quam explicationem video etiam assi-
gnari à Doctissimo & Reuerendissimo Antistite & patre
D. Feliciano capitonio in^a explicationibus catholicis
vbi ponderat Christum non dixisse, nemo nouit Deum
nisi filius, sed nemo nouit patrem nisi filius. Quoniã phi-
losophi (inquit, ille) Deum quidem cognouerunt. Et lex
Mosis Deum prædicauit, nullus tamen eorū demonstra-
uit homini, esse Deum patrem. Solus quippe Christus
Deum esse factum patrem generi humano, declarauit, Phi-
losophi vero plura de Deo disputado, docuerunt. Sed
quæ tantum illuminare intellectum, minime vero inflam-
mare affectum valerent. Lex etiam Mosis ostendit, Deū
iudicem, Zelotem; & vsque in tertiam & quartam gene-
rationem scelera vindicantem. Solus autem filius Dei
Christus noster, patrem esse factum, & homines in
hæredes & filios constitutos patriæ cælestis, patefecit.
Ipse enim solus (inquit,) pater amat vos, quia vos me
amastis & credidistis, quia a Deo exiui. Vnde Salomon

cognoscē-
di regula
patris & fi-
lij cog-
nitio est ag-
gressio &
tractatio
veritatis
per veri-
tatem.
fideles in
quo sim⁹.

^a
2. par. cap.
21.

de eo inquit candor est lucis æternæ speculū sine macula, & imago bonitatis illius. ^a Cæterum verba illa præcitati authoris, Nullum, demonstrasse homini, Deum, hominum patrem fuisse: de aperta manifestatione, qualis fuit in lege gratiæ, apparente nēpe gratia & benignitate Dei, intelligerē. Cum in ipso veteri testamento etiā ipse Deus, se patrē amantissimū populo suo non semel demonstrauerit, prædicaueritq;. Verum enim vero quas dignas gratias in diuiduē trinitati, cæca nostra ignorātia reddere vnquā valeret, pro tot ac tātis diuinæ sapientiæ, Arcanorū Thesauris, per filiū reuelatorē fidelissimū & amantissimum nobis manifestatis reuelatisque? Nisi & eiusdem Christi Opti. Max. redemptoris nostri congratulatio patri pro nobis quoque facta; gratiarum nostrarum inopiam suppleret, retributionis nostræ exiguitatem excusaret? Quanto ergo minus, ille cuius diuina Deitas, & excelsa magnitudo, vlla nostra cognitione, obsequio, aut cultu augeri minuiue potest; sua nobis arcana propalare cogebatur: tanto plus, ea in re immensam Bonitatem, & æternā charitatē suā nobis profecto indicauit ostēdit. Nulla quippe necessitate constrictus, sed sponte sua, hosce arcanorum fontes, & reuelationum fluentia, sapientibus incognita, in paruulorum Aluea, & pusillorum stagna per limpidissimū diuini oris filij sui canale emanare fecit. Vnde D. ^b Paulus ad Ephes. 3. vers. 3. per liberam, & spontaneam Dei reuelationem Mysteriū Christi sibi, & nobis patefactum testatur. Idem ad Colos. 1. vers. 26. ibi secundū dispensationem Dei quæ data est mihi in vobis, vt impleam verbum Dei: Mysteriū quod fuit absconditum à seculis, & à generationibus, quod nunc manifestatum est sanctis eius, quibus voluit Deus notum facere, quæ sunt diuitiæ gloriæ Mysterij huius ingentibus. Quem locum, si placet, poteris prosequi & exornare cum Clemente ^d Alexandr. qui propterea reuelationem hanc per filium datam, gratiā cognitionis, & spi-

^a Sap. 7. Nullæ digrat & Deo pro arcanorū reuelatione per filium facta reddūtur. Congratulatio Christi patri facta supplet angustias, nō gratulatio nis.

Deitas nostris obsequijs non augetur. Bonitatem suam Deus manifestauit in arcanorum reuelatione. De^o nulla cogebatur. necessitad reuelanda nobis arcana sua

^b Paul. ad Ephes. 3. vers. 3.

^c Paul. ad Colos. 1. vers. 26.

^d Clem. Alex. lib. 5. Strom. pa. 164. cūseq. Cle. Alex. in præcitato

lib. Strom. pag. 167. & 165.

& spiritale donum, præcitato loco appellauit: disciplinam quoq; illuminationē ex eo dictam asserens: quia occulta manifestauit; & vt bonus Magister arcæ operculum aperuit; contra quam poetæ dicunt; Iouem bonorum quidem Dolium obturasse, malorum autem aperuisse. Et subiungens hæc verba ait. Benedictus Dominus noster o fratres, qui sapientiam, & intelligentiam posuit in nobis occultorum suorum. Hanc ipsam diuinæ Bonitatis communicationē, Beatus ^a Maximus in hūc modū cōsiderat. Qui communicabilis est creaturis, non secundum substantiam, alio vero modo desiderat illis quæ possunt, communicari, ab arcano substantiæ suæ plane non degenerat: cum vel ipse modus secundum quem cōmunicari cupit, perpetuo maneat omnibus indicibilis. Quemadmodum ergo Deus ea quam ipse nouit ratione sponte se communicat: ita etiā volens modo sibi cognito excitauit ea; quibus communicatur, beneficio bonitatis potentiam superantis. Nec longe ab hac sententia absunt, quæ idem B. ^b Maximus eodem loco cōsiderat. Summæ bonitatis (inquiens) proprium est, non solum diuinas, & incorporeas intelligibilium substantias, arcanæ diuinæque gloriæ, simulachra constituere, integrā, quantum fas est, illarum habita ratione, suscipientes incomprehensam animo pulchritudinem inaccessæ, dignitatis: verum etiam ipsis sensibilibus, & ab intellectualibus substantijs longe distantibus, magnificentiæ suæ summitates immiscere: quæ possunt, humanum illis insidentem animum ad Deum recta trajicere, supra visibilia omnia collocatum: vt qui tendat ad summam Beatitudinem. Hæc B. Maxi. At sicuti D. ^c Opti. Max. charitatem suam in eo maxime commendat, quod filium suū mūdo donauerit, vt saluaretur mūdos per ipsum; ita sanè ardentissimum hoc (vt ita dicam) desiderium communicandi, reuelandique arcana & Mysteria sua hominibus; in eo euidentissime demonstrauit, quod

Magister noster aperuit arcæ operculū, contra quæ poetæ Iouem fecisse aiunt. Dolium bonorum, & malorum ^a B. Maximus cōsiderat. i. de virtute & vitijs ca. 7. pag. 1265. in appēd. bibl. SS. patr.

^b Idem. B. Max. cōsiderat. 2. cap. 96. pag. 1295.

^c Ioa. 3. 1. Deus quæ ire magis ostenderit ardentissimū desiderium suū, vt homines sua arcana intelligerent.

quod filium suum vnigenitum à summis cælorū in hunc infimum terræ locum miserit vt ea mūdo aperto ore, Diuinitus propalasset reserasset. Stupenda profecto amicitiae indicatio, admiranda amoris inflāmatio, & excelsa immensę bonitatis demonstratio. Consonant huic nostrę considerationi quę eleganter tradit Clemens: ^a Alex: locō iam citato. Cum enim (inquit) ad ea quę sunt cōprehēdēda imbecillis esset anima, & diuino magistro egeremus: deorsum mittitur seruator, bonę possessionis, & Doctor, & suppeditor. Arcanum magnę prouidentię, sanctumq; signum & indicium. Vbi est ergo scriba? vbi inquisitor huius seculi? Et reliqua. Accedit his D. ^b Chrysofomi consideratio: Qui maximum amicitię argumentum esse credens, hanc diuinorum arcanorum reuelationem: sic ait. Non amplius vos dicam seruos, sed amicos; omnes vos amici mei estis, quoniam omnia quę audiui à Patre meo annuntiaui vobis. Hoc est, credidi, ac commisi vobis. Si autem hoc solum est amicitię argumentum credidisse, cum pateat eum non solum per verba credidisse mysteria, sed etiam, ea ipsa nobis gratis donasse per opera, cogita quantę sit id quod sit charitatis. Similiter etiam D. ^c Gregorius in euangelia adnotat etiam Amicis, discipulis nota, & denuntiata esse supernę felicitatis arcaña. Adiunge D. ^d Bern: in capite Ieiunij ibi, secretum est quod reuelatur amicis. Nec tantum hoc, amicitię, & charitatis argumentum, reuelationumq; splendorem quidquam obscurat; Arcana hæc à prudentibus, & sapientibus siue intelligentibus occultata; solis paruulis fuisse reuelata; cum id potius superbię, arrogantię, Malitięque ipsorum quorum causa obscæcati remanserunt; quam Domini Dei nostri, inuidentię (cupientis tamē omnes in veritatis ^e agnitionem venire) tribuendum sit. Id quod aperto Pauli testimonio fulcitur ad ^f Ephes. 4. 18. ibi non ambulētis sicut, & gentes ambulat in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes

^a Clem. Alex. lib. 5. pag. 149. Imbecillitas nostra ad diuina cōprehendenda efficit vt pius pater. miteret filiu ad hoc.

^b D. Chryf. 1. ad Cor. 2. homil. 7. to. 4. pa. 342.

Amicitię signū arcanorum reuelatio.

^c D. Grego. ri⁹ in euāgeli. homilia. 27. to. 2. pag. 291.

^d D. Bern. ser. 2. fol. 26. verso. col. 1. littera h.

^e 1. ad tom. 2.

^f Paul. ad Ephes. 4. 18.

bentes intellectum, alienati à vita (seu a via) Dei, per ignorantiam, quę est in illis propter cæcitatem cordis illorum. Qui desperantes, semet ipsos tradiderunt impuditię in operationem immūditę omnis, in auaritiā. Vbi speciatim Aecumenius adnotauit, eorū vitam excecationis causam extitisse. Idē aperte docet D. ^a Chrysofomus, & B. Anselmus, ^b atque Theodoretus ^c eodem loco. Qui etiam capite 1. ad Romanos idem adnotarūt, et præcitato capite vndecimo Matth. Accedit optimus locus scripturę apud Baruc. cap. 3. qui expresse agit de ignorantia sapiētum, & omnium culpa, cuius occasione disciplinam & intelligentiam Domini assequi non meruerunt. Quod autem. D. Opt. Max. inuidus non sit, ostendit D. Apostolus ad Ephes. 3. 4. & ad colof. 1. vers. 26. cum seq. vbi cognitionem, & reuelationem suorum arcanorum omni genti ad salutem fieri voluisse atque semper velle testatur. Adde Tertullianum contra Marcionem hoc capite 3. adductum, & Clementem ^d Alexandrinum loco præcitato. Dixisse enim Prophetā, inquit, parabolam Domini quis intelligit nisi sapiens, & sciens, & diligens Dominum Deum suum. paucorum est hæc capere. Non enim inuidens (inquit) præcepit Dominus in aliquo euangelio: Mysterium meum mihi, & filijs domus meę in tuto, & extra solitudinem statuens electionem, vt cum ea acceperit quę sunt coniuncta, & conuenientia ijs quę elegerit, sit zelo superior. Qui enim non habet boni cognitionem, est malus, quoniam vnus bonus est pater. Patrem autem ignorare est mors, vt nosse, vita eterna per participationem potestatis in qua non cadit interitus, & non interire quidem, est esse participem diuinitatis. Interitum autem affert recessus à Dei cognitione. Rursus idem Clem. illud apostoli ad Rom. ^e 1. vers. 5. ad obediendum fidei in omnes gentes cogniti, explicans ait: hoc est in eos qui ex gentibus eum esse credebant. Vnde si gentes, & Pharisei minime credebāt.

^a Eecumenius.

^b Chrysof. homil. 13. tom. 7. pa. 1036.

^c Ansel. pa. 350. col. 2. tom. 2.

^d Theodoretus to. 2. pag. 129. col. 1.

^e D. Opt. Max. non est inuid⁹.

^f Clem. Alex. lib. 5. Strom. pa. 165.

Malus est qui nō habet boni cognitionem. Patrem ignorare ē mors vt nosse vita eterna.

Non interire ē esse participē diuinitatis.

^e ad Rom. 1. vers. 5.

nihil

nihil mirum est Arcana diuina salutis illis, in sua sapientia, superbia, impudicitia, & cecitate permanentibus occultari. Reuelari vero his, qui humilitatem, simplicitatemque sectantes, Christo Opti. Max. credentes noui ho-

Clem. A. lex. in lib. 1. pedag. pag. 17. Infantes, & paruulos apriorres sapientibus ad salutem.

Christus sapientiss. Magf exclamat ueluti cū infantib⁹ balbutiens. Pueri dicuntur qui ueterē hominē exuunt, & Dei incorruptionem induunt.

1. ad Cor. 14. 20.

1. ad Cor. 13. 11.

Grece nepion significat infantē, & stultum.

Arcanz do & rine perfectiorum disciplinaz.

mines, veteri exuto, fieri uoluerunt. Idem Clemens^a in lib. pedag. sic ait: Confiteor tibi pater Deus Celi, & Terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus & intelligentibus, & reuelasti ea paruulis. Infantes nos ac paruulos pedagogus, & Magister appellans, qui sapientibus, qui sunt in mundo, sumus aptiores ad salutem: qui sapientes seipfos existimantes superbia inflati sunt. Et exclamat exultans, & mirandum in modum lætus, tanquam vnā cum infantibus balbutiens: Næ, O pater, quia sic complacuit ante te. Propterea quæ absconsa sunt a sapientibus, & intelligentibus huius quod nunc est seculi, reuelata sunt infantibus. Merito ergo Dei pueri, qui ueterē quidem hominem deposuerunt, & uitij tunicā exuerunt, Dei autem incorruptionem induerunt: ut nouus, facti, populus sanctus, regenerati impollutum hominem custodiamus: & infans quidem est, tanquam Dei puelus, qui a fornicatione, & improbitate est expurgatus. Manifestissime itaque B. ^b Paulus nos ab hac quæstione liberauit, in priore Epistola ad Corinthios sic scribens. Fratres ne pueri efficiamini mentibus, sed sitis uitio infantes, mentibus autē estote perfecti. Illud ^c autē, quādo eram paruulus, cogitabam ut paruulus, loquebar ut paruulus, quam sub lege egit uitam significat, in qua, non ut iam simplex, sed ut adhuc insipiens, puerilia quidem animo agitans, persequebatur, puerilia autem loquens, blasphemijs, & maledictis uerbum incessabat. Duo enim significat τὸ νήπιον, infantem uidelicet & stultum. Postquam factus sum uir, (rursus inquit Paulus) feci, ut cessarent ea quæ erant infantis. Non ætatis imperfectam magnitudinem, sed nec temporis præfinitam mensuram, neque uirilium, & perfectiorum, disciplinas, scilicet
alias

alias doctrinas significat; infantiam extra fines amandans, qui se eam annuntiare profiteretur apostolus; sed infantes quidem dicit eos qui sunt in lege qui non secus ac laruis pueri, timore perturbantur. Viros autem, qui uerbo paremus, nostriq; sum⁹ iuris, & arbitrij, uocauit, qui credidimus spontanea electione seruati, sapienter, non insipienter metu territi. Hæc Clemens Alexandr. Iuxta quæ accipi debet locus ille D. Pauli ad^a Ephesios. 4. uer. 14. ibi ut iam non simus paruuli, fluctuantes, & circumferamur omni uento doctrinæ, in nequitia hominum, in astutia, ad circumuentionem erroris. Vbi Syriaca interpretatio sic habet: ut non simus paruuli, qui agitemur, mutemur quo uis uento doctrinarum fraudulëtarum, hominum illorum, qui calliditate sua imponunt ut inducant in errorem. Quod uero authores græci νήπιον Nepion, merito ad ætatē referant, pro infante puero loq; sumentes; & ad mentē etiā: pro eo usurpantes, qui est animo infans, & latius pro imprudenti, stulto, simplici & amente: late uidere poteris apud^b Thesaurum linguæ Græcæ. Idem apud hebræos reperies qui פֶּתַיִם pethaim, Vocant paruulos, simplices suasibiles, fatuos, stultos, & imperitos, imprudentes, & insipientes: a uerbo פָּתַח pathah. idest facile suadere, inclinareq; uti uidere est apud^c Thesaurum pagini, & dictionariū^d Forsterij, atque^e Boderiani. Sumitur autem ea dicitio tam ab hebreis quā a Græcis, & in malā, & in bonā partem. In malā ut^f prouerb. 1. uerf. 22. ibi usquequo paruuli diligitis infantiam; & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient, & imprudentes odibunt scientiam. Vbi translatio Chaldaica; usquequo insipientes diligitis insipientiam & derisores derisionē appetunt sibi, & stulti odiunt scientiam. Et^g prouerb. 7. uer. 7. ubi pro pethaim, D. Hierony. transtulit paruulos; ibi, & uidebo paruulos. Et^h prou. 14. 18. pro pethaim, ponitur stultitia, ibi impatiens operabitur stultitiam. Etⁱ cap. 8. uerf. 5: intelligite paruuli astutiam, & insipientes animaduertite.

Infantes q. sunt sub lege. Viri qui.

^a ad Ephes. 4. 14.

Syriaca interpretatio. Nepion q. & qua in significatione sumat.

^b ro. 2. pag. 1671. cum seq.

Paruulus apud hebræos quis dicitur?

^c Pagnin. in Thesi. col. 2271. cum seq.

^d Forsterius in diction. pag. 680.

^e Boderian⁹ in dictione Syrochal. pag. 165. col. 1.

^f pro. 1. 22.

^g prou. 7. 7.

^h pro. 14. 18.

ⁱ prou. 8. 5.

Vbi

Vbi in hebreo est **אִיִּם**, pe haim pro paruulis, & in textu Græco **ἀναίδωται**, idest insipientes. Et^a prou. 9. vers. 6. ibi Relinquitte infantiam & uiuite, & ambulate per vias prudentiæ. Vbi loco infantia, est pethaim. Vid. etiã Job. 5. vers. 2. ibi stultū, & paruulum (secundum Hiero.) occidit ira. In bonã etiã partē sumit, vt psal. 118. vers. 139. ibi declaratio sermonū tuorum illuminat & intellectum dat paruulis, vbi in hebræo est, pethaim, & græco **ἁπλοῖς**. Et Chaldaica^c habet, intellectum dabit simplicibus. Et psal. 18. vers. 8. ibi lex Domini immaculata conuertens animas, testimoniū Domini fidele, sapientiam præstans paruulis, vtroque est. Pethi hebraicæ, Etnepia Græcæ: Chaldaica hêt præbens sapientiam insipienti. Et^d prouerb. 9. vers. 14. si quis est paruulus, veniat ad me, & insipientibus locuta est. Idem^e cap. 14. 15. ibi innocēs credit omni verbo vbi est, pethi. 1. paruulus: aut simplex aut inspiens, qui facile se persuaderi finit, & ita Chaldaica, pro innocēte transfuit: inspiens credit omni verbo. Id quod experientia ipsa habemus satis compertū. Cum uideamus simplices & innocentes homines ab alijs facile decipi, eo quod facile, sincereq; uera sibi dici credant. Vnde illud^f Matth. 11. sæpe citatum de paruulis, idest de stultis euangelicis, simplicibus, insipientibus, & fatuis à mundo eiusq; sapientibus reputatis, sane est intelligendum. Sapientiæ namq; carnis, spiritus simplicitas, & prudentiæ mundanę: fatuitas, atque crucis stultitia, præualet. Quãobré hi merito cū Apostolo, & Seraphico nostro Coripheo & Auriga D. Frãcisco paruulorū, humiliissimo institutore, & simplicium pädagogo dicere possunt. Nos stulti propter Christū, & cęt. Paul. g 1. ad Corinth. 4. 10. Oportet ergo vt qui vult esse sapiens (iuxta illud eiusdē Paul. h 1. ad Cor. cap. 3. vers. 18.) stultus seu paruulus fiat Nam sapientum, prudentumq; sapientiã, atq; prudentiã humanam, & insipidam, Deus Opt. Max. superbiorū oforperpetuus, stultam, fatuamq; reddidit: vti D. Paul. 1. ad Rom. 22.

Rom. vers. 22. & 1. ad Cor. 1. vers. 20. ait. Porro de^a huiuscemodi paruulis vide latius D. Augustinū, & alios patres citatos a Sylua^c allegoriarū dictione paruus. Diuinis ergo mysterijs, & sancta illa luce Deus impertiri illos concessit (vti Clemens^d Alexandrinus tradit) qui ea possent capere. Iam vero non reuelauit multis ea quę non erant multorū, sed paucis quibus sciebat cōuenire; qui & ea possent accipere, & ex eis informari. Quod si aliquis dicat scriptum esse; Nihil occultū quod non manifestabitur, nihil opertum quod non reuelabitur: à nobis quoq; audiat ei qui occulte audit, occultū manifestum iri, & ei qui secretè ea quę tradūtur potest seruare, apertum iri, quod opertum est: vt veritas, & id quod multis est occultum fiat paucis manifestum. Nam cur omnes nesciant veritatē? cur autem non est ab omnibus amata Iustitia? si est omnium Iustitia? sed enim traduntur mysticè mysteria vt sit etiam in ore loquētis id quod loquitur, potius autem non in voce, sed intelligentia. Quę maxime conferunt ad confundēdos impios hereticos incusantes Apostolos eo quod omnia omnibus, nō reuelarūt, De quo articulo optime disputat Stapleton^f lib. principiorū Fidei, cui hæc addes & alia superi^g adnotata. Quãobrem Christo Saluatori, & Magistro verissimo dicenti: Nemo nouit patrē nisi filius; & cui filius reuelauere; indubitata fides (vt idē Alexandrinus testatur) est adhibenda. Cum fide dignus sit, qui non aliena sed sua annūciat. Quod ē ipse Clemens Alexandrinus ex Platonis sententia credendū asserit, licet absque probabilibus, & necessarijs demonstrationibus, per vetus, & nouum Testamentum dicatur, & prædicetur. Si enim non creditis, dicit Dominus, in peccatis vestris moriemini. Contraⁱ autem qui credit habet vitam æternam. Beati ergo sunt omnes qui confidunt in ipso: fidutiam autē habere est quid fide amplius. Quãdo enim sciuerit quis piam Magistrum nostrū esse Dei filium, concipit fidutiã quod

Doctrina vt empedocles ait auget præcordia. Fiduria in Dño auget fidem. Baruc. 3. 20. Inuentio arcanorū, & mysteriorū orig. Deo, & nō gentilibus nec demonibus attribuda. Daniel. 2. 27. 28. c. Accedit etiam illud D. Paul. d. Apostoli 1. ad Cor. 8. vers. 6. Ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, & ad Rom. 1. 1. 36. & coloss. 1. 16. Adde quæ scribit Tertul. in Lib. de Trinitate & Iamblicus de mysteriis cap. de expositione symbolorū & proclus de Anima, & Dæmone. Vide eundem Alexandrinum loco sepe repetito cum Eusebio de præparatione euangelica. Vbi ostendit arcana diuina hebræis manifestata, ab Aegyptijs, & alijs gentibus immixtis quamplurimis fabulis, superstitionibus, atque mendatijs; vsurpata fuisse. Nihil enim ipsæ gentes præter umbras habebant. Vid. g. Chryf. in epist. ad Cor. Vnde falso sibi ipsæ gentes Arcanorum inuentione arrogarunt. Qua in re Dæmon inuidus

Doctrina vt empedocles ait auget præcordia. Fiduria in Dño auget fidem. Baruc. 3. 20. Inuentio arcanorū, & mysteriorū orig. Deo, & nō gentilibus nec demonibus attribuda. Daniel. 2. 27. 28. c. Accedit etiam illud D. Paul. d. Apostoli 1. ad Cor. 8. vers. 6. Ex quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, & ad Rom. 1. 1. 36. & coloss. 1. 16. Adde quæ scribit Tertul. in Lib. de Trinitate & Iamblicus de mysteriis cap. de expositione symbolorū & proclus de Anima, & Dæmone. Vide eundem Alexandrinum loco sepe repetito cum Eusebio de præparatione euangelica. Vbi ostendit arcana diuina hebræis manifestata, ab Aegyptijs, & alijs gentibus immixtis quamplurimis fabulis, superstitionibus, atque mendatijs; vsurpata fuisse. Nihil enim ipsæ gentes præter umbras habebant. Vid. g. Chryf. in epist. ad Cor. Vnde falso sibi ipsæ gentes Arcanorum inuentione arrogarunt. Qua in re Dæmon inuidus

g. de præ par. euang. cap. 7. & lib. 2. & 3. per totum. g. D. Chryf. ad Cor. 2. pag. 338. in fine to. 4.

us vt homines cæcos dementaret. b. Quod olim per magos illos incantatores & serpentes eorum, per incantationes, & arcana ægyptiorū, corā pharaone in æmulationem Moysis facere conabatur: id etiam cum suis ap parentibus Mysterijs, & præstigijs arcanis tunc, & hodie apud cæcas nationes, & magicos Cabalistas, impiof que hæreticos arcanum quodam falsissimum excogitan tes efficit. Verum vt scriptura testatur loco adducto & D. Hiero. tradit q. 2. ad algasiam de Antichristo, sicuti virga Moysis deuorabat virgas serpentesque magorum, ita, & nostra sacra mysteria atq; diuina arcana: profana, & falsa gentilium, hæbreorumque de liria, deuorabunt, exinanibūt, funditusq; euertent. De his magicis arcanis vid. late Patrē Medinā c. lib. de recta in Deū fide & Thomam Stapletonum superius citatum. Sed de his in sequentibus latius differendum erit.

De multiplici diuinorum Arcanorum reuelatione.

Cap. IIII.

Vemadmodum sol hic noster (vt D. d. Dionysij sensum, & verba sequamur) non ratiocinando, nec eligendo, sed eo ipso, quod est, illuminat cuncta, quæ possunt illius lumen pro sua quodq; ratione, participare: sic ipsum bonum tantum quidem solem superans, quantum tenui imagini eximius præstat Archetypus: Ipsa sua existentia, in omnes res proportionem totius bonitatis radios emittit. His, constiterunt omnes & quæ ratione cernuntur, & quæ mente præditæ sunt, essentiæ, atque virtutes, & actiones: horū enim sunt, vitamq; habent sempiternam, & quæ imminui non potest, ab omni interitu, morte materia, ortaq; solutæ ac liberæ. Nec in eas cadit, instabilis, & fluxa, & quæ aliàs aliter fertur mutatio, eadēque & vt corpore, ac materia vacantes, intelligunt, & eorum quæ sunt rationes discunt, diuina sibi accomodata

G G g illustra-

a Demō inuidus falsa arcana, & mysteria adinuenit vt gētilēs deciperet. vid. Euseb. de præpa. euāgelica lib. 4. c. 8.

b Exo. 7. 11.

c P. Mich. Medi. lib. 2. cap. 7. cōtro. 1. li. 2. cap. 18.

d D. Dion. lib. de diuinis nomi. cap. 4. 4. pa. 227. in paucis opusculis

Essentiæ virtutesq; oēs actiones quoq; à summo bono. In Angelis non est mutatio instabilis, & fluxa.

illustratione: rursusque sua in ea qua cognita sunt diffundit, mansionem quoque a bonitate habent, earumque illine pendet tum firmitas, tum stabilitas, tum conformatio, tum bonorum pabulum, idque expetunt: statimque ac rectum, integrumque statum habent, atque ad eius similitudinem, quoad eius fieri potest, expresse sunt, bonitatisque speciem, prae se ferunt: & cum inferioribus, ut diuina lex praescribit, munera qua ab ipso bono in ipsas profecta sunt, communicant. Hinc sanctus Diuus Augustinus, & sacra omnis Theologorum Academia, ad hanc ipsam summi boni & omnipotentis creatoris, immensam bonitatem & creaturarum utilitatem, vniuersorum creationem refert. Quam diuinam, & Arcanam Theologiam, sapientissimum illum Platonem minime latuisse conspicio. Cum ipse in Timeo dixerit, nullam aliam causam potentioram afferri cur Deus mundum condiderit, quam quod bonus esset: Bonum autem nullam vnquam vllius rei attingere inuidiam. Vnde liber cum esset, voluisse, inquit, omnia sui quam maxime similia existere. A qua tamen Platonis consideratione Proclus Platonius in libro de anima, & demone, non multum distat, cum sic scribat. Ipsum bonum tamquam super naturam intellectua-lem in se consistens (si dictu fas est) vsque ad postrema descendit, illustrans omnia, & conseruans, exornansque & interim ad se conuertens. Primo quidem ipsis vere existentibus adest, secundo diuinis animis, tertio numinibus humano generi praesidentibus: quarto nostris animis, ac deinceps animalibus, & plantis, omnibusque corporibus; ipsi denique informi materiae, infimae rerum foeci, ipsum profecto bonum, clam, ineffabiliterque ante omnem ordinem proprium munus exhibet omnibus. Hac autem illud vbique participant aliter, atque aliter, suo quaelibet ordine, & quatenus vnaquaque naturaliter apta sunt; Bonum inde reportat. Mercurius vero trifmegistus in suo pymandro sic ait: Bonum in nullo ponitur:

Angeli superiores, cum inferioribus munera communicant.

D. Aug. lib. 1. de doctr. christi. tit. c. 13. & lib. 11. de ciui. dei cap. 24.

Bonitas Dei causa est cur ipse mundum condiderit.

Proclus pag. 229. Bonum in se consistens ad postrema vsque descendit & omnia illustrat. Bonum quibus, & quo ordine adest.

Bonum, omnia quatenus ad id apta sunt participant.

Trifmegistus. cap. 5. pag. 404. in parui.

tur: nisi in vno Deo, immo ipsum bonum, Deus ipse semper. Quamobrem essentiam omnis motionis, atque cognitionis esse, Deum oportet. Hac essentia orbatum nihil. Hae circa se stabilem actum, nullius egenum, infinitum superabundanter porrigentem possidet. Vnum id vniuersorum principium, bonum porrigens, & effundens bonum. Quoties nomino bonum (ait ille) id quod omnia bona, & quod bonum semper intellige. Latius prosequere cum August. Eugubino in librum de perenni philosophia. lib. 2. c. 4. His etiam adde Boetium in libris de consolatione, as lib. 4. c. 21. ferentem gentiles illos sapientes non sine quodam diuini cuiusdam numinis afflatu, illud nemo Bonus nisi fol. 87. C. & lib. 6. cap. 13. 14. & 15. & li. 7. c. 6. fol. 181. ver. D. solus Deus, hominum auribus, non dum a Christo saluatore aperte, & dilucide insinuat, assequutos. Verum ut ad nostrates reuertamur, eloquentissimum Theologum D. Gregorium Nazianzenum, de hac ipsa summe bonitatis affluentia loquentem audiamus. Quoniam autem (inquit) illo summo bono nequaquam satis erat sua ipsius sola contemplatione moueri: sed bonum illud diffundi ac propagari oportebat, ut plura essent, quae beneficio afficerentur (id enim summae bonitatis erat) primum angelos, & caelestes spiritus cogitauit: ac illa cogitatio opus erat quod verbo conficiebatur, atque spiritu perficiebatur. Hac Nazianzenus. Quae profecto cogitatio ut per omnes, illa immensa bonitatis diffusio, communicatioque ab ipsa statim angelorum creatione (siue ea ante omnem sensibilem creaturam, ut superius tetigimus, & patribus graecis olim placuit, siue simul cum visibili creatura hoc est caelo, & terra ut latinis est receptius facta fuerit) diuinitus elucesceret, vel per GG g. 2. essentias:

res praes adducit, & opti. palatium in 2. sent. dist. 2. disput. 2. pag. 135. vid. Tertul. & annotat. illius lib. de Trin. pag. 493. & Anasta. Synaita lib. 6. exameron ap. peadice bibl. SS. patr. pag. 1428. vid. et in langu si lesu in adno. ad Athenagora pro christianis to. 1. in operibus Iustini martyris pag. 250. & optime per R. P. Feliciani capito. par. 3. explica. cathol. expli. 69. Vid. et R. P. Hierony. Vielmius in lib. sex dierum lect. 7. vbi abude de hac q. disputat. post Guliel. hamerum et. Dhicamant. 1. Genes. fol. 6. verso. & Reuer. Patre. Bongo. de Mysti. a. v. signi. si. par. 1. pag. 18.

Deus est essentia omnis motionis, & cognitionis.

lib. 2. c. 4. lib. 4. c. 21. fol. 87. C. & lib. 6. cap. 13. 14. & 15. & li. 7. c. 6. fol. 181. ver. D.

Boetii li. 3. pros. 10.

Nazianzenus de naturae trinitate Christi pag. 341. & in orat. 2. de palchate pa. 439.

Cap. 3.

De quare vid. Catapet. lib. 6. hiporipos in pfatio. ne, vbi plu.

essentias suas, vel per species concretas, & congenitas, arcanam cognitionem rerum omnium naturalium, etiã antequam crearentur clementissimus dominus eosdem angelos habere^a voluit; quos insuper splendidissimis ad huc naturalibus^b decoratos, naturali tamen beatitudine in ipso creationis initio, & non supernaturali beatos efficiens: diuinam quandam similitudinem substantialiter & immediate illis impressit. Qua quidem per suam substantiam tanquam per eius speciem ab ipso Deo immediate^c sumptam, arcanam, diuinamq. Dei naturam intelligerent ac cognoscerent; cognitãq. naturaliter diligerent. Ac proinde ipsum absconditissimum Deum & dominum incomprehensibilem, minime ignorare possent. Quam rationem D. a Irenæus aduersus hæreses sic profequitur. Quomodo autem, & ignorabant vel angeli aut mundi fabricator primum Deum quando in eius proprijs esset, & creaturæ existerent eius, & continentur: ab ipso? Inuisibilis quidem poterat eis esse, propter eminentiã, ignotus autem nequaquam propter prouidentiam. Etenim licet valde per descensionem multum separati essent ab eo quomodo dicunt; sed tamen dominio in omnes extenso, oportuit cognoscere dominantem ipsorum, & hoc ipsum scire, quoniam qui creauit eos est dominus omnium. Inuisibile enim eius cum sit potens, magnam mentis intuitionem, & sensibilitatẽ omnibus præstat potentissimæ, & omnipotentis eminentiæ. Vnde etiam si nemo cognoscit patrem nisi filius, neque filium nisi pater, & quibus filius reuelauerit; tamen hoc ipsum omnia cognoscunt, quando ratio mentibus infixã moueat ea, & reuelat eis, quoniam est vnus Deus omnium dominus, & propter hoc altissimi, & omnipotentis appellationi omnia subiecta sunt. Hæc Irenæus. Adde hanc Dei cognitionem, & aliarum sane rerum in verbo, imperfectam tamen, eos habuisse. Aliter enim si perfecta ipsa foret, naturalis minime esset, sed

^a Vide. D. Tho. 1. par. q. 55. ar. 2. sed latius disputat in palaci^o in 2. dist. 3. dispu. 3. & dist. 5. disp. 1. fo. 105. & dist. 29. disp. 1. pag. 265. col. 1.

^b D. Thom. 1. par. q. 62. art. 1. seraphic^o S. Bonau^e tur. in 2. dist. 4. q. 1. palaci. libi. disp. 1.

^c D. Thom. par. q. 56. art. 3. vid. mag. pala. loco adducto disp. 5. dist. 5. pag. 112.

^d D. Irenæ^o lib. 2. c. 5. pag. 88.

Cognoscunt oia Dei ratio ac mentis infusa reuelate verum esse deũ oium.

sed supernaturalis: quod Theologorum Schola diffiteatur. Iuxta hanc naturalem Dei, rerumque cognitionem in verbo imperfectam: Matutinam illam Angelorum cognitionem accipit D. Thom. ^a & Scotus ^b noster quos alij sequuntur. Quapropter nec perfectam cognitionẽ, reuelationemque Arcanorum, & Mysteriorum gratis, tunc temporis habere potuerunt; Nisi postea cum iam beati effecti, verbum, & res, siue arcana fidei abscondita, in verbo ipso, perfecte, & euidenter fide illis infusa cognouerunt. Id quod D. c Thomas loco adducto aperte tradit. Et si non omnia, nec omnibus æqualiter, nec eodẽ tempore illa arcana gratiẽ reuelata fuerint, sed aliqua ab initio, habita suorum munerum, & functionum ratione, reuelata: alia vero postea. Hinc fit vt ipsi Angeli ab hominibus in aliquib^o circa incarnationis Mysteria eruditi sint, quibus quidem (vt Scotus noster ^d docet) Deus Opt. Max. aliqua reuelare dignatus est, quẽ ipsis Angelis denegauit. Sed qualiter illa sententia a quam plurimis patribus asseuerata intelligi debeat, consule R. P. Fratrem Barthol. ^e a Medina loco præcitato, vbi ex professo quæstionem hanc felici calamo absoluit. Et vltra loca ab ipso adducta, vide D. Chrysoptom. ^f De incomprehensibili Dei natura, vbi multis ostendit, nonnullas dispensationes Mysteriorum diuinorum fuisse, quas angelicæ illæ virtutes nobiscum intellexere, cum omnino antequã nos eas intelligeremus, ignorarẽt. Nec modo nobiscum, verum per nos ipsos acceperunt. Iuxta quẽ accipienda sunt quẽ Anastasius ^g Synaita de cognitione illius mysterij existimauit. Adiunge Iusti. Marty. ^h de veri. Christi. relig. vbi credidit angelos, p. unctionis, & Resurrectionis mysteria ignorasse. Adde etiam dulcissimam illam D. Bernard. ⁱ considerationem qui cum

GGg 3 demy

tio clauij pag. 48. col. 1. e Frater Barthol. de medina 2. 2. q. 55. art. 2. pag. 1067. col. 2. f Chrysoft. homil. 4. 10. 4 pag. 1071. g Anastasius Synaita li 4. exameron in appendice bibl. SS. patr. pag. 1407. h Iusti. Marty. to. 2. pag. 78. in fine cum pag. 79. in pri. i D Bernard. in 15. sermonibus de natiuit. Dñi fol. 389. col. 1. in magnis codicibus Col. 2.

Matutina An. elorũ cogitatio quæ.

^a D. Tho. 1. par. q. 62. art. 7. & q. 58. ar. 6. & 2. 2. q. 5. ar. 1. arg. 1. b

Scotus in 2. dist. 9. Melchior Flau^o minorita. in eius resolutione pag. 15. latius Magist. Palati. in 2. dist. 3. dispu. 3. add. Scotũ in 3. di. 3. q. 11. c

D. Tho. 1. par. q. 57. ar. 1. med. P. F. Bart. de med. 3. par. q. 2. pag. 13. & q. 55. ar. 2. vid. eund. D. Tho. 2. 2. q. 5. art. 1. Scot. in 3. dist. 24. q. vnica & flau. in resolutione pag. 45. d

Scot^o in 3. dist. 25. q. & resolu-

de mysterio incarnationis agit: videt & ardet (inquit) ille vehemens amator, & totum epithalamium in eius laudibus decantat, vbi manifeste sponsus inducitur spiras amorem sincerissimū, nec vltra valens dissimulare quod patitur: & postea quam angelis incarnationis mysteriū manifestasse ait. Quæritur modus redēptionis, & statim de Thesauro Diuinatis, Mariæ nomen euoluitur, & per ipsam & in ipsa, & de ipsa, & cum ipsa, totum hoc facien- dum decernitur: vt sicut sine illo factum est nihil, ita sine illa nihil resectum sit. Sic ergo D. Bernardus ineffabile hoc incarnati verbi mysteriū, & arcanū: angelis reuelatum, & cōmunicatū fuisse pro comperto habet. Sed hæc, & similes aliæ sententiæ iuxta superiorem traditionem accipi debēt. Vides ergo quāto bonitatis stultio, & amoris ardore Diuina bonitas se diu latere occultariq; minime patiēs, Angelicā, splendidamq; naturā ex nihilo creauerit: seseq; ipsum eidem liberaliter (vt ita dicā) tradens, tot, tantaque arcana eisdem mirificis modis, simul re- rauerit patefecerit. Quis igitur tam demens, tamque ob- cecatus esse potest qui hanc clementissimi patris bonita- tem nō obseruet, & colat? potentissimi virtutē non mire- tur? Beneuolētissimi Domini amorē hunc, amore quoq; reciproco, non compenset? absconditissimæ Diuinitatis communicationem non laudet? totq; reuelationes Ar- canorū angelis factas, non magnificat? Verum hæc be- neficia, omni humana laudē maiora, humanam superant facultatem, & linguas nostras sui magnitudinæ obmute- scere faciunt. Laudent illum potius Astra ipsa matutina, hoc est angelice illæ substantiæ, & iubilent omnes filij Dei, quibus hoc laudandi munus, sanctus ^a Iob aperte conuenire testatur. Diuinus ille Psalmographus, ^b vtrāq; inuisibilem, & visibilem, cælestem, & terrenam creaturā, ad tanti conditoris laudem inuitans, ipsos primum an- gelos ad hoc officium excitat. Laudate, inquit, eum om- nes angeli eius, laudate cum omnes virtutes eius, & sub- iungens

Modus re- demptionis: Maria ex thesau- ro diuini- tatis euol- uitur.

Sine ma- ria nihil re- fectum.

Diuina bo- nitas mini- me patiēs se diu oc- cultari an- gelos crea- uit vt illis se reuela- ret cōmu- nicare etq; Bonitas D. Opt. Max. colē- da, & ad- miranda.

Beneficia angelis fa- cta omnē laudē su- perant. Astra ma- tutina an- gelicæ vir- tutes.

^a Iob. ca. 38. vers. 7.

^b Psal. 148. vers. 1. & Psal. 103. ver.

iungens causam (ait) quia ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt: innuens illos ex eo amoris cō- municationisq;. Mysterio, & creationis bñficio, peculia- rius ad hoc ipsum teneri. Et tres illi ēt pueri in fornacē ignis deiecti, angelos ibidem diuino nutu ipsos seruan- tes, ad hanc eandem laudem decantandam incitarunt. ^a Angeli Domini Dominum benedicite. Porro quanto minus Diuina potentia, Angelorum ope indigebat, tan- to magis diuina bonitas, atque beneuolentia, hoc in Mi- sterio splenduit. Ac proinde verissimum illud nostrorū Theologorum ^b placitum libenter est amplectendū. Quo- quidem asserunt Deum Opt. Max. se solo hoc est imme- diatione virtutis, & suppositi omnia condidisse orna- seque. Vnde D. Irenæus aduersus hereses coniunctis quæ ibi eius adnotauit interpres sic ait: Hic enim filius, qui est verbum Dei, ab initio perstruebat, non indigēte Patre Angelis, vti faceret conditionem, & formaret ho- minem propter quem, & conditio fiebat; nec rursus indi- gēte ministerio ad fabricationem eorum, quæ facta sunt, ad dispositionem eorum negotiorum, quæ secundum ho- minem erant, sed habente copiosum, & inenarrabile mi- nisterium. Ministrat enim ei ad omnia sua progenies & figuratio sua, id est filius, & Spiritus sanctus, verbum & sapientia; quibus seruiunt, & subiecti sunt omnes ange- li. Vani igitur sunt, qui propter hoc quod dictum sit ne- mo cognoscit Patrem, nisi filius, alterū introducūt inco- gnitū patrē. Hęc Irenæus. Qui verbis illis Simonē Magū Basilidem, & Rabinos pungit. Nec tamen diuinæ bene- ficientiæ & huic bonitati peremni, satis fuit; Arcanorum cognitione, inuisibilem tantum, irrigare creaturā: Immo etiam (vt proculus superius ait) ad postrema vsque de- scendes, rationalem creaturam ex fece & limo conditā, multiplici arcanorum diuinorum manifestatione mirifi- ce illustrauit. Nam cum ex indiuiduæ sanctæq; Trinita- tis immutabili decreto hominem, propter quem inuisi-

^a Daniel 3. 58. Deus ope angelorū minime in- digebat.

^b Vid. Do- ctores 2. sent. dist. 1. & ibi sco- tu que. 2. & late pa- lati. disp. 3. & 4. vid. R. Antisti- tem D. Pa- trem Hie- ronymum Vielmiū. de sex ope- rib. lec. 18. pag. 220.

^c Irenæus lib. 4. c. 17.

Non solū inuisibili creatura arcana ma- nifestauit sed etiam visibili hac est homi- ni.

Adā sciētia infusa, & species rerū concreatæ.
 a
 Vid. Magiſtrum Michæelē de Palac. 12. diſ. 3. diſp. 3. pag. 73. co. 2. & di. 23. dup. 2. pag. 130. Adā Doctōr, magiſter pēdagogus & inſtitutor filiorū & poſterioritatis ſuę.
 Adā principium totius naturę ſecundū carnem.
 b
 Aug. ſup geneſ. ad litterā li. 6. cap. 14. to. 3. Bedā in queſt. in geneſim to. 8. pag. 151. & R. Antilles & Pater Felicianus cap. 1. 1. cōtrouer. catholica- rum ca. 7. poſt Eucherium li. 1. geneſ. cap. 17.
 biles, & adminiſtratorios ſpiritus, atque ſumptuoſiſſimi orbis opificiū creaffet, illū nempe primū hominē infuſa omnium rerum naturalium ſciētia, per ſpecierum con- creatarum infuſionem a cumulatiffime ſtatim repleuiſſe certum eſt. Et ſi ſpecies illas non tantum vniuerſales, quā angelorum fuiſſe exiſtimemus. Nec mirum videri cui- quam debet Deum maximum, & Optimum, illum tanta ſapientia ornafſe, ſi conſideret ipſum ſapientiffimum Dominum non ocioſe, nec fruſtra hominis animam tam varia & multiplici inſtruxiſſe ſupelleſtili. Quippe quem naturę humanę Magiſtrum, Doctōrem, Pēdagogum atque inſtitutorem (vt Theologi noſtri abſque vlla con- trouerſia Docent) designabat. Ac proinde non ſolum eiufdem naturę ſecundum carnis propagationem prin- cipium futurus erat: verum etiam filios poſterosque ſuos, diuinis doctōris inſtitutos, atque imbutos cultu verē religionis, vnius verique Dei inſtitutus erat. Quā ob rem indicare volens ſapientiffimus Deus infuſa hac ſapientia, hominem ſapientiffimum euafiffē, vniuerſa animalia ab ipſomet Deo creata in ipſius conſpectum Iuſſione ſua, b & Angelorum miniſterio adduxit, vt illis nomina iuxta ſingulas illorum naturas atque propieta- tes imponeret. Formatis igitur (inquit Moſes) c Domi- nus Deus de humo cunctis animantibus terrę & vni- uerſis volatilibus cęli adduxit ea ad Adam vt videret quid vocaret ea, omne enim quod vocauit Adam, Ani- mę viuētis, ipſum eſt nomen eius. Appellauitque Adā nominibus ſuis, cuncta animantia, & vniuerſa volatilia cęli, & omnes Beſtias Terrę. Cum ergo dicat ipſum eſt nomen eius; nihil aliud (aſſertore d Eufebio) uult indi- care: Quam quod Adam, conuenienter ad naturas rerū, Nomina illa impoſuerit. Quod enim vocatum eſt, hoc quidem eſt, in ſua natura. Quod idem D. e Tho. docuit, & recepta

c Geneſ. 2. 19. d Eufebius lib. 11. præpar. euang. cap. 4. e D. Tho. 1. par. quę. 96. art. 1. ad 3.

recepta Theologorum a eſt ſententia. Hinc illud Plato- nis exiſtimantis primum nominum impoſitorem fuiſ- ſe ſyrum: de quare vide Fabritium b Boderianū in præſa- tione Syriacę translationis. Quo fit vt merito Rabino- rum quorundam vana fabuloſitas irridenda fit aſſeren- tium Angelum Adami, Razel appellatum, illi librū tra- didiſſe, continentem omnium rerum diuinarum, & na- turaliū arcana. Eos irridet R. P. Georgius Venetus loco præcitato. Quale autem Myſterium ſeu Arcanum in ea Nominū impoſitione ab Adamo facta cōtineretur, vid. Eucherium c loco adducto, & Anaſtaſium Synaitam, in exameron, etſi D. Auguſtinus d propheticū arcanū ſub illis verbis abſconditū cognoscēs minime illud no bis ex- plicauerit. Nec admitto Pagnini e interpretationē, & ſen- tentiam; negātis nomina animalium primitus ab Adamo impoſita fuiſſe, & aſſirmantis illa impoſita fuiſſe ab ipſo Deo, qui tamen ea adduxit ad ipſum Adamū, vt videret an vocaret ea eiſdem nominibus, ab ipſo Deo iam impo- ſitis, idque feciſſe vt hominis ſapientiam indicaret, quę tanta ſane erat; vt eadē nomina à Deo impoſita, & adin- uenta, Animalibus, nullo indicante nec docente impo- fuerit. Cæterum ea interpretatio tamquam dura & vio- lenta ab oleaſtro eodem f capite exploditur. Cuius ta- men illa expoſitio, qua putat non inueniſſe Adamum im- poſitis nominibus in illis Animantibus, & auibus, adiutorium quod eſſet coram ſe, ſeu ſicut nomen ſuum: quia nullum erat ſibi ſimile: Cum nullum Animal (ſer- pente excepto) loqueretur: Minus profecto mihi arri- det. Quippe quę aperte diuinat, & litteram violat, at- que vulgati Textus comunem & receptiſſimum ſen- ſum, quem tot grauiffimi authores ſuperius citati am- plectuntur. Et præterea, vnde oleaſtro conſtat in eo capite agi de adiutorio ſimili, hoc eſt de nomine ſimi- li? Catholica autem ſententia eademque vera, & litte- ralis ad ſimilitudinem naturę rationalis, & ipſius

f cap. 2. pag. 61.

Euę

a Aug. ſup geneſ. ad ſeram li. 6. c. 14. & 12. D. Chryſ. Piſal. 148. to. 1. pag. 1237. ph lon. li. 1. al legoriarū ſo. 18. Eucherius li. 1. geneſ. c. 19. name- r' in gene. c. 2. fo. 44. co. 2. R. P. Geor. Ve- netus mi- norita. nū to. 1. proble. leſt. 1. problem. 2. 2. R. præ ſul. Felici- cianus li. 1. cathol. explicat. in 2. expli- cation. b to. 5. bibl. Regiz. c Eucherius Anaſtaſius Synaitam appēdice bibl. SS. par. pag. 1421. d D. Aug. d. li. 6. ca. 14. ſup gene. ad litterā. e Pagninus li. 1. inſti. hebra. c. 1. pag. 2.

Euæ adiutorium, illa verba semper retulit. Vti ex cap. 17. Eccl. inferius adducendo, patebit. Vid. præter omnes alios interpretes R. P. F. Alphonsum^a Castrensem Minoritanum in lib. aduersus hereses, dictio. Adam. Serpentem autem cum loquela, & sermonis capacem naturaliter creatum fuisse: Merum figmentum est Iosephi,^b & aliorum, quos D.^c Thomas & Abulensis^d optime redarguunt. Adde plura à nobis diligenter adducta in Torque aureo, siue sacra catena sacrorum laborum D. Apostoli Pauli: Vnde reiecta Oleastri expositione, communi traditioni magis est adhærendum. Aliarum uero substantiarum, accidentiumque nomina (exceptis animalibus & volucris) Deum Opt. Max. imposuisse asserit Pagninus loco adducto, & Anastasius Synaita, licet Magister Michael de Palacios superius citatus oppositum credat. Adde tamen Aug.^e de genesi ad litteram. Sed vt ad sapientiam primo homini infusam, aliaque dona illi concessa reuertamur: Expendenda in primis nobis est auctoritas illa Eccles.^f cap. 17. vers. 1. cum sequentibus: quæ sic habet. Deus creauit de Terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum. Et iterum conuertit illum in ipsam: & secundum se vestiuit illum virtute. Numerum dierum, & tempus dedit illi, potestatem eorum quæ sunt super terram. Posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est Bestiarum, & volatiliu. Creauit ex ipso adiutorium simile sibi, Consilium, & linguam & oculos, & aures, & cor dedit illis excogitandi, & disciplina intellectus repleuit illos. Creauit & illis scientiam spiritus: sensu impleuit cor illorum, & mala, & bona ostendit illis: posuit oculos ipsorum, super corda illorum, ostendere illis magna operum suorum. Addidit illis disciplinam, & legem vitæ, hereditauit illos, testamentum æternum constituit cum illis, & iustitiam, & iudicia sua ostendit illis. Et magna honore eius, vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum. Vnde apud me dubia satis est illa

^a R. P. F. Alphonsum à Castro li. aduersus hereses, dictio. Adam pag. 126. to. 1.
^b Iosephus li. 1. antiq. cap. 13.
^c D. Thom. 1. par. 9. 95. art. 4. ad 2.
^d Abulensis, genef. 3. col. 11.
^e D. Augu. lib. 6. cap. 12. to. 3.
^f Eccles. 17. 1.

est illa Clementis Alexand.^a sententia dum firmat Adamum in constitutione sua minime perfectum factum fuisse, sed aptum ad suscipiendam virtutem; præsertim cum idem^b aliter de prima hominis perfectione loquatur. Ceterum cum fere semper in plurali loquatur textus præcitat^c, idemque plurale græca translatio obseruet: manifestum fit, tot donis virtutibus, scientijsque, Euam viuentium omnium Matrem, fuisse quoque decoratam: quot vir eius, & communis parens Adam ornatus, & locupletatus fuerat. Quæ recepta Theologorum^c nostrorum traditio est. Ac proinde Arcana, Mysteria, & magna diuina vtrisque communicata exarataque fuisse dubio procul existimandum. Vt autem singula præcitate capite, primorum parentum statum concernentia melius intelligamus, videndus est D.^d Damascenus. eiusque interpres in libro de orthodoxa fide, & D.^e Thom. in summa, Hæmerus quoque dicto cap. 2. geneseos, vbi de hominis imagine & similitudine agunt. De principatu vero illius super Bestias omnes, & super omnem Terram, vid. eundem D.^f Thomam, & scripta D.^g Gregorij Nazianzeni in oratione Natiuitatis Christi vbi eleganter probat hominem mundum magnum non corpore seu proportione, sed dignitate esse. Quam plurima de ecclesiæ catholicæ primatu & monarchia, huic argumento accommodata ex fandro de visibili Monarchia vtiliter adiuges. h De dominio vero ferarum, earumque obediencia, & mansuetudine, pulchrè. Diuus Chrysostr.ⁱ in Psalmorum enarratione sic scribit. Feræ non antea Adamo nec Euæ terribiles, nec furiæ, sed sicures, & mansuetæ: post peccatum vero in hominem quoque feræ rebellauerunt, plurimum hac in re ex principatu hominis detractum est. Sed nihilominus Dei prouidentia feris loca remota assignauit ab urbibus. Nempè solitudines, ne inciuatibus versarentur hominibusque

^a Cle. Ale. lib. 6. libro. pag. 211.
^b Idem l. b. 4. strom. pag. 142. Euarordo nis decorata quot vir eius.
^c Vid. Pala. in 2. dist. 23. disp. 2. pag. 232. col. 2.
^d D. Dama. li. 2. c. 12.
^e D. Thom. 1. par. 9. 3. ar. 1. ad 2. & 94. art. 3. & 91. ar. 4. ad 1. ad de Mich. de palat. in 2. dist. 16. disp. 1. fol. 191.
^f D. Thom. 1. par. 9. 96. & contra gætes lib. 3. cap. 22. & 1. ad Cor. 15. lect. 3. & seq. & ad hæbr. 8. lectio. 2. & 2. 2. q. 64. art. 1.
^g Gre. Naz. pag. 342.

que
cū seq. vbi Niceta post Ioa. Damasc. loco adducto. h lib. 3. cap. 10. cum seq.
i Chrysostr. Psal. 146. tom. 1. pag. 1237. A.

Adā qualē
inspiratio
nem, & re
uelationē
habuerit.

^a
D. Thom.
2. 2. q. 5. ar
tic. 1. ad
primum.

Adā ante
peccatum
quēdā ex
diuinis
mysterijs
cognoue
rat q̄ nunc
nisi credē
do nequi
m^o cogno
scere.

^b
Ma. Mich.
de palaci^o
in 2. di. 23
disput. 2.
Arcanorū
reuelatio
quomodo
Adamo fa
cta sit.

^c
D. Augu.
de generi
ad literā
lib. 8. c. 18
to. 3. pag.
249. co. 2.

ipsum optimè nouisse ostendat. Non quidem (vt idem ait) ea inspiratione, & reuelatione quā Deus modo à credentibus absens fide quæritur, sed ea quæ per præsentiam contemplationis manifestius cernebatur. Cuius patris autoritatē tanti Roboris ac momenti esse D^a Thomas existimauit, vt ab ea minimè discedere fuerit ausus. Vnde hanc eius sententiam sic explicat. Contemplatio eorum (scilicet angeli, & hominis ante peccatum) erat altior quam nostra: per quam magis de propinquo accedentes ad Deum plura manifeste cognoscere poterant, de diuinis effectibus, & Mysterijs quam nos possumus. Vnde nō inerat eis fides qua ita quæreretur Deus absens, sicut à nobis quæritur. Erat enim eis magis præsens per lumen sapientiæ; quam sit nobis, licet nec eis esset ita præsens, sicut est Beatis per lumen gloriæ. Quo etiam modo Magister, d. dist. 23. eam Hugonis sententiam explicauit. Ac proinde, Vt idem Angelicus Doctor ait, homo noster ante peccatum quædam de diuinis Mysterijs manifesta cognitione cognouit, quæ nunc minime; Nisi credendo cognoscere possumus. Ipse tamen secuti, & angeli, fide indigebat. Quam sententiam prosequere latius cum Magistro Michael. ^b de Palacios in suis perdoctis disputationibus. Heç autem arcanorum reuelationes primo parēti, primitus per sensibilia signa, hoc est per creaturam in forma humana, quæ illi, & Euæ apparebant factæ sunt. Quam sententiam, vt verissimā D^c August. constanter asseuerat, dicens. Quomodo ergo illi locutus est Deus? vtrum intus in mente secundum intellectum, id est vt sapienter intelligeret voluntatem ac præceptum Dei sine vllis corporalibus sonis, vel corporalium similitudinibus rerum: Sed non sic existimo primo homini locutum Deum? Talia quippe scriptura narrat, vt potius credamus sic esse Deum locutum homini in paradiso, sicut etiam postea locutus fuit patribus, sicut Abrahe, sicut Moyse, id est in aliqua specie

cie corporali. Hinc est enim quod audierunt eius vocē, ambulantis in paradiso ad vesperam, & absconderunt se. Idem Augu. ^a rursus eodem loco sic ait: si modū querimus quomodo ista locutus sit Deus, modus quidem ipse à nobis, proprie comprehendere non potest, certissime tamen tenere debemus: Deum aut per suam substantiā loqui, aut per sibi subditam creaturam: sed per substantiam non loqui, nisi ad creandas omnes naturas: ad spirituales verò, atq; intellectuales nō solū creādas, sed etiā illuminandas, cum iam possunt capere locutionem eius, qualis est in verbo eius, quod in principio erat apud Deum, & Deus erat verbum, per quod facta sunt omnia. Illis autem qui eam capere non possunt, cum loquitur Deus, non nisi per creaturam loquitur, aut tantummodo spiritalem, siue in somnijs, siue in ecstasi similitudine rerum corporalium: aut etiam per ipsam corporale, dum sensibus corporis, vel aliqua species apparet, vel insonāt voces. Si ergo Adam talis erat, vt posset capere illam locutionem Dei, quam mentibus angelicis per suam præbet substantiam: non dubitandum est quod eius mentem per tempus mouerit, miro, & ineffabili modo, non motus ipse per tempus, eique vtile, ac salubre præceptū veritatis imprefferit: vt quæque transgressori poena deberetur, ea ipsa ineffabiliter veritate monstrauerit: sicut audiuntur, vel videntur, omnia bona præcepta in ipsa incōmutabili ^b sapientia, quæ in animas sanctas se transfert ex aliquo tempore, cum ipsius nullus sit motus in tempore. Si autem ad eum modum Adam Iustus erat, vt ei adhuc opus esset alterius creature sanctioris, & sapientioris Authoritas, per quam cognosceret Dei voluntatem, atque Iussionem, sicut nobis Prophetæ, sicut ipsis Angeli: cur ambigimus per aliquā huiusmodi creaturam ei esse locutum Deum talibus vocum signis, quæ intelligere posset? Illud enim quod postea scriptum est, ^c cum peccassent eos audisse vocem Domini Dei ambulantis

^a
D. Augu.
loco addu
cto ca. 27.
pag. 251.
& lib. 11.
cap. 33. &
34. pag.
272. d. 10.
3.

Deus ho
minib^o lo
quit p na
turā spiri
tualē siue
in somnijs
siue in ex
tati.

^b
Sap. 7. 27.

^c
Gene. 2. 8

Deus deambulans in Paradiso per aliquam sibi subditam creaturam locutus est parentibus primis quod est fide catholica ut D. Augu. asserit.

^a 1. ad tim. 6. 16.

^b Genes. ca. 1. pag. 47. & c. 3. pa. 7. col. 2. & genes. 9. pag. 131. col. 1. & exod. 33. in fine, & nu. 12. vid. eund. nu. 12.

^c Euse. li. 1. histo. eccl. cap. 2. Nicæph. lib. 1. & ca. 2. pag. 19. sub fine.

^d Lectio. 26. pag. 296. usque ad 300.

^e part. 2. ca. 67.

ambulantem in Paradiso, quia non per ipsam Dei substantiam, sed per subditam ei creaturam factum est, nullo modo dubitat qui fidem catholicam sapit. Ad hoc enim, & aliquanto latius, de hac re differere volui, quia nonnulli hæretici putant substantiam filij Dei nullo assumpto corpore, per se ipsam esse visibilem, & ideo antequam ex Virgine corpus acciperet, ipsum visum esse patribus opinantur, tamquam de solo Deo patre dictum sit: ^a Quem nemo hominum vidit nec videre potest: quia Filius visus sit ante acceptam serui formam, etiam per ipsam substantiam suam. Quæ impietas procul à Catholicis mentibus repellenda est: hæc D. Augusti. Cuius integram sententiam (studiose lector) ex industria tibi proponere volui, ut aperte videas, quanta cum ratione improbari ^b debeat Oleastri lusitani nostri falsa opinatio, qua sane credit, Adamum Deum in effigie humana, & corpore humano assumpto vidisse, atque etiam Moysen cui in ea humana effigie locutum etiam affirmarunt Eusebius ^c & Nicephorus. In quo etiã errore Augu. Eugubini. lib. 1. cap. primo de perenni philosophia versatus est. Quorum sententia ab heresi Antropomorphiceorum, & vadianorum non multum distat. Et ne quispiam me doctissimo, & Catholico viro, atque de religione benemerito suspensionem hanc gratis iniungere putet, legat doctissimam huius articuli confutationem, quam ex professo aduersus eundem R. P. Oleastrum instituit Reuerendissimus D. Hieronymus Episcopus Aemoni. Dominicani etiam instituti singulare ornamentum, in libro suo ^d sex dierum cui quidem ob eius rationes, & præsertim D. Augustini auctoritatem (cuius ipse non meminit) planè assentiendum est. Adde etiam Reuerendissimum P. Felicianum in explicatio. ^e catholicis. Ex ea ergo D. Augu. Doctrina colligis iam, Deum per somnum illum vehementem, quem in Adam inmisit: Arcana magni ponderis, & momenti eidem reuelasse, manifestasseque. Et in primis diuinam essen-

essentiam illi eo tempore ostendisse; Quam quidem ipsum Adamum vidisse D. Aug. & alij patres tradiderunt, Et si oppositam sententiam de Adamo Moyses, & alij, veriore credant alij non contemnendæ authoritatis auctores quos recenset nouissime R. P. Cifuentes prouintie Castellæ in suis commentarijs vbi latissimo sermone questionem hanc disputat. Adde Magistrum ^a Michaelē de Palacios in suis disputationibus in secundum sententiarum, & Reueren. ^b Archiepiscopum Felicianum Capitonium loco nuper citato. Et quæ nos de eadem visione diuinæ essentie Mosi facta inferius cap. Sexto repetemus. Sed & si ex his appareat dubium; An primus homo Dei essentiam viderit; nullum tamen apud nos esse debet ipsum eo in sopore, quem in eum Dominus inmisit; Arcana Dei & Mysteria futuri redemptoris Christi D. N. atque sacrosanctæ eius Ecclesiæ eiusque sponsæ cognouisse, ac intellexisse, cum alijs quamplurimis tunc temporis reuelatis, & signosticis, vti refert Sixtus ^c Senensis huiusmodi reuelationibus ad abusi fuerint. In somno namque, & ecstasi (vti superius D. Augustinus docet) solet D. Opt. Max. sua arcana reuelare. Quod vt Moses significaret, inmisit ergo (inquit) Dñs. Deus soporem in Adam: cumque obdormisset tulit vnam de costis eius, & repleuit carnē pro ea genes. ^d 2. 25. vbi pro sopore, est in hebræo תרדמה thardemah, quod significat grauissimum; & valde profundum somnum, vt patet genes. ^e 15. 12. ibi sopor cecidit super Abraham quando Dominus Deus ei Arcana futura patefecit. Accedit illud ^f Ionæ. 1. vers. 5. ibi dormiebat sopore graui; & ^g 1. Reg. 26. 12. ibi sopor Domini cecidit super eos: & ^h Iob. 4. 13. & ⁱ Esa. 1. 29. 10. Quibus in locis sopor nõ pro qualicūque sopore sed pro sopore graui accipitur. Deducitur autē thardemah à verbo תרדמ Radam. i. soporare, siue sopire. Vide Thes. ^k nouif-

^k Thes. ling. sanctæ. col. 2636.

Adam in somno graoissimo diuinam vidisse essentiam aliqua asseruat.

^a M. Mich. de Palac. fol. 281. col. 2. cū seq.

^b Reuerēdi. Archiepi. Feliciani explicatio 61.

^c Mysteria maxima in illo sopore Adamo reuelata sunt.

^d Sixtus Senen. lib. 2. bibl. Sanctæ litteræ A. pa. 44. sub finem.

^e Genes. 2.

^f Genes. 15.

^g Ionæ. 1. 5.

^h 1. Reg. 26.

ⁱ Iob. 4. 13.

^j Esa. 29. 10.

^a simum, & Forsterum. ^a Hinc apud Latinos grauiſſimus
 Forsterus in suo di- sopor, vt apud Lucretiũ videre est. Et apud Liuium, ^b al-
 ſtio. hebr. tiſſimus ſopor, apud ^c Horatium quoque, & profundus ſo-
 pag. 768. por legitur, apud ^d Virgiliũ. Et licet græcis *ὕπνος* vponos,
^b lib. 7. ab ſonus dicatur, & *καταφορεῖν* Kataphorein idem ſit. quod
 urbe con- *ὕπνω*, id eſt grauius dormire: & *τὸν βᾶδον ὑπνον* pro ſopo-
 dita. re vel ſomno profundo ſumatur, vti in Theſauro linguæ
^c Ser. 2. ſati. græcæ ^e latius videri poteſt: Nihilo tamen minus ſeptua-
^r ginta interpretes præcitato cap. 2. geneſ. verſ. 2. i. poſue-
^d Virg. 8. runt *ἔκστασι* ecſtaſin. Quo etiam modo D. ^f Hieronymus
 Aencid. legit in quæſtionibus hæbraicis in geneſim, vbi ſic ha-
^e bet: pro ecſtaſi, id eſt mentis exceſſu, in hebræo habetur,
 ro. 3. col. 1749. & tardemah quod Aquila Kataphoran, Symmachus Ka-
 1756. cum ron, id eſt grauem & profundum ſoporem interpretati
 ſeq. & to. ſunt. Denique ſequitur: Et dormiuit. Id ipſum verbum
 4. fol. 110. B. & in Ionæ Stertentis ſomno poſitum eſt. Vide eundem
^f D. Hiero. D. Hieronymum in Eſaiam, & D. etiam ^h Auguſtinum,
 to. 3. pag. in geneſim ad litteram. Chryſoſtomus ⁱ etiam conſen-
 318. tit ibi immiſſo exceſſu tanto ſomno oppreſſit, vt quaſi
^g D. Hiero. grauedine quadam correptus nullum rei quæ fiebat ſen-
 to. 4. pag. ſum caperet. Sumitur autem ecſtaſis pro dimotione rei
 233. A. li à ſuo ſtatu, vt in præcitato Theſauro ^k græco latius vi-
 9. cap. 19. dere poteris, & pro exceſſu à ſe ipſo iuxta Dionyſi-
^h D. Augu. um quem refert diligens, & perdoctus, pater Ham-
 lib. 9. cap. merus ^l in præcitato cap. 1. geneſ. vbi R. P. Hierony-
 19. tom. 3. mus ab Oleaſtro, ſoporem Adam, naturalem minime
 pag. 257. col. 1. fuiſſe recte aſſerit, & ſi in eo quod ait, ſoporem hunc fuiſ-
ⁱ D. Chryſ. ſe ſpaſmum qui metus cauſa & pauoris fieri ſolet: non
 homil. 1. i. in Geneſ. parum aberret. Adde his Anaſtaſium ^m Synaitam in
^k tom. 1. col. hexæmeron vbi non ſolum ecſtaſim legit, ſed & pro ec-
 1761. cum ſtaſi alium interpretat torporem, alium veternum, alium
 ſeq. ſomnum legiſſe teſtatur. Sed Epiphanius ⁿ cæteris præ-
^l fol. 45. ſtãtius, rationem aſſignat, cur pro ecſtaſi noſter facer tex-
^m lib. 9. in ap- tus dixerit ſomnum; cuius doctrina cum ſuperioribus
 pendice maxi-
 bibl. SS. par. pag. 1494. n Epiphanius titul. 2. tom. 1. ſue hæres. 48. pag. 124.

maxime conſonet validum quæ firmitatis robur ac præ-
 ſidium præſtet, merito quidem in medium proferenda
 erit. Is ergo in libris contra hærefes ſic ſcribit. Scrip-
 tura dixit. Immiſit Deus ſoporem, & ecſtaſim in A-
 dam, & dormiuit. Et non amplius ſimile eſt hoc illi.
 Non enim, & hic corpus formaturus erat, Deus vt ideo
 ecſtaſim immiſſet, quo ſimilia inferret, propter ex-
 cellentem benignitatem. Nam ipſi Adam induxit ecſta-
 ſim ſomni; non ecſtaſim, & emotionem mentis. Ecſtaſis
 autem iuxta multas differentias modum habet. Dicitur
 enim ecſtaſis ſtupor ob excellentiam admirationis; Di-
 citur, & ecſtaſis inſania, eo quod a propoſito emoueat.
 Verum illa ſomni ecſtaſis, hoc eſt ſopor, iuxta alium
 modum dictus eſt, iuxta naturalem actionem, maxime
 eo quod profundiffime ſancto Adam inductus eſſet,
 qui manu Dei formatus erat. Re vera enim videre li-
 cet, quod merito hanc ecſtaſim diuina ſcriptura poſuit.
 Nam dum dormit homo, transferuntur omnes ſenſus ad
 quietem conuerſi. Velut verbi gratia, vis viſua ſi a deſt,
 non vidit; concluſi enim ſunt oculi. Quieſcit motorius
 in homine ſpiritus, ſiue anima. Si graueolentia aut gra-
 tus odor eſt in domo, etiam ſi adſit olfactus ſenſus, non
 ſenſit: emotus eſt enim talis ſenſus, & ad quietem con-
 uerſus. Si amari aut falſi aut dulces humores ſint in ore,
 guſtus non percipit. Nam in quietis ecſtaſi ac ſopore ia-
 cet non operans, quod in vigilia operabatur. Auditus
 a deſt; ſed ceſſat vis audiendi in ſenſu, & ſæpe loquentes
 in domo, niſi expergeſiat homo, non audit quæ dicant,
 eo quod diſceſſerit actio ad tempus. Si animalia quæ-
 dam procurrant per noſtrum corpus, non ſentimus ipſo-
 rum, circa corpus noſtrum, contactum, niſi grauius nos
 impetant: ita toto corporis organo propter ſomni quie-
 tem ab actione emoto. Nam quum organum naturæ ſit
 terræ, & animæ circumdatum, eo quod ſic ex Deo vtilia
 HH h 2 nobis

Qualem
 ecſtaſim
 Dñus A-
 damo im-
 miſerit.
 Ecſtaſis
 quid ſigni-
 ficat.
 Somni, ſi-
 ue ſoporis
 ratio.

Ecſtaſis ef-
 fectus.

Vis ſenſuſ
 in quo cõ-
 ſiſtat.

nobis contingerunt, datur somno tempus, qui ipsum ab efficacissimo sensu ad transitum quietis transfert. Ipsa vero anima, à principali actione ac prudentia non emouetur. Sæpe enim imaginatur, velut in vigilijs, & obambulat, & operatur, & pontum penetrat, & plura ac maiora his per somnia speculatur. Non tamen in desipiente, & in ecstasi posito, ac mente moto homine, qui corpore, & anima vigilans, horrenda tractat, & sæpe se ipsum & alios male accipit. Ignorat enim quæ loquitur, ac facit: namque in ecstasi mentis ac desipientia talis existit. Hæc autem omnia à charissimi (idem Epiphanius ait) necessario colligimus, ob id quod dictum est immisit Deus ecstasim siue soporem in Adam, & dormiuit: vt differentias modorum ecstasis explicaremus. Et dixit ob quam causam illic à Domino ecstasis dicta est somni participatio: nimirum propter Dei indulgentiam, & benignitatem, quam omnibus quidem hominibus idem largitus est, vt transferatur homo à cura in quietem somni, & negotiorum vitæ. Verum illic amplius illam ecstasim vocauit, eo quod fecerit ipsum ad tempus non sentire dolorem, propterea quod accepturus erat costam ab ipso, & ipsam formaturus ei in vxorem. At non erat mentis ecstasis ac intelligentiæ emotio. Statim enim, vt surrexit, agnouit, & dixit, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro ipsius hæc sumpta est. Nouit enim, velut vides, & prima & præsentia, & vaticinatur de futuris: Ecce enim agnouit prima quando erat in somno dicens: Hoc nunc os ex ossibus meis. Et agnouit præsentia, postquam facta esset mulier agnoscens ipsam de corpore sublatam. Et vaticinatus est futura: nimirum, ea gratia relinquet homo patrem suum, & Matrem suam & adhaerebit vxori suæ, & erunt duo in carnem vnã. Hæc autem non sunt uiri mente moti

nec

Ecstasis
immisita
Adam.

Præsentia
Adm ecsta
si soluta
cognouit,
& prim a
& futura.

nec intelligentia priuati, sed sanam mentem habentis. Si uero etiã de illo, ego dixi in ecstasi mea, omnis homo mendax, dicendum est: alia rursus hæc facultas, est, non velut desipientis alicuius, ac mente moti hominis, absit: Sed valde admirantis, & cogitantis de his, quæ secundum consuetudinem cogitationum moderate videntur ac fiunt. Quando quidem enim admiratus est Propheta, propter admirationem hic id dicit. Fuerunt etiam prophetae in ecstasi, non in ecstasi rationis. Fuit ite petrus in ecstasi, non qui non intelligeret sermonem, sed qui videret aliam quam, quæ per quotidianam consequentiam ab hominibus videtur. Videbat enim linteum demissum, & omnia quadrupedia, ac reptilia, & volatilia cæli in ipso. Vide vero quod intelligit, & non erat in ecstasi ac emozione mentis sanctus Petrus. Quando enim audiuit, surge, macta & comede, non velut qui sanam mentem non haberet, persuasus est, sed ait ad Dominum: nequaquam Domine, nunquam enim inquinatum, aut immundum ingressum est in os meum. Et sanctus Dauid dixit, omnis homo mendax. Qui vero dicit, ego dixi: proprie dixit, & de hominibus dixit; quod mentiantur, ergo ipse non mentiebatur: Verum stupens, & admirans ipsius benignitatem, & quæ ipsi à Domino prædicata erant, admirabatur per excessum. Et videns omnem hominem egentem misericordia Dei, soli Domino veritatem attribuit, omnem autem hominem sub pœna nouit, vt ostendat verum spiritum, qui in prophetis locutus est, & profunditates cognitionis ac certitudinis Dei ipsis reuelauit. Fuit præterea, & Abraham in ecstasi, non in ecstasi mentis, sed in ecstasi ac percussione timoris: Videbat enim clibanum, & lampades circa solis occasum. Sed & alij Prophetae videntes visiones mente sana dicebant: Velut Moses dicit, timidus sum, & tremens. Cognouit autem

HHh 3 Abra-

Propheta
in ecstasi
D. Petrus
in ecstasi vi
dit linteum.

Psal. 30.
23.

Ecstasis A
brahe vnde.

Mosis uisio,
& tremor & aliorum prophetarum.

Abraham ea quæ à Domino dicebantur, Cognoscens; cognosces; quod semen tuum peregrinum erit in terra aliena annis quadringentis. Et vides quod omnia apud prophetas dicta in veritate videre datur, & in sana mente, & in sapienti ratione, & non in infania. Hęc sapien-
tissimus Antistes Epiphanius. Cui non incongrue adiungentur adnotationes Ioannis langi in orat. ^a Athenagor. pro Christianis in primo tomo operum Iustini Martyris & Tertulliani interpres ^b aduersus Marcionem, & ipse quoque Tertullianus. ^c in lib. de anima. vbi sic ait. Adam ante ebibit soporem, quam sitijt quietem. Ante dormit quam laborauit, immo quam, & edit, immo quam & profatatus est, videant naturalem indicem somnum omnibus naturalibus principaliorem. Inde deducimur etiam imaginem mortis iam tunc eum recensere. Si enim Adam, de Christo figuram dabat, somnus Adæ mors erat Christi dormituri in mortem, vt de iniuria perinde lateris eius, vera Mater viuentium figuraretur Ecclesia. Ideo & somnus tam salutaris, tam rationalis etiam in publicę & communis iam mortis effingitur exemplar. Voluit enim Deus, & alias nihil sine exemplaribus in sua dispositione molitus paradigmate platonico plenius humani, vel maxime initij ac finis lineas cottidie agere nobiscum, manum porrigens fidei facilius adiuuandæ per imagines, & parabolas, sicut sermonum ita, & rerum. Hęc Tertullianus. Qui paradigma Platonis vocat, idęas exemplares quarum lib. ipso de Anima cap. octauo mentionem facit. Porrò de hac præfiguratione mortis Christi, & lateris eius apertura in cruce facta, atque de eiusdem Domini, redemptorisque nostri coniunctione cum Ecclesia, Vide D. Gregoriũ Magnum quem Magister hammerus in præcitato cap. 2. Genes. adducit cum alijs. Atque D. ^d Augusti. & D. ^e Chry-

^a pag. 226.

^b Interpres Tertul. li. 4. pa. 210.

^c Tertullia. c. 25. pag. 561. a.

Somnus Adæ mors Christi. Mater Ecclesia ex latere Christi.

Paradigma platonium.

Mors Christi, & lateris apertura, & somnus adami.

^d D. Augu. Psal. 56. to. 8. pag. 227. col. 2 & in lib. 9.

in genesim. cap. 13. pag. 251. col. 1. & cap. 15. tom. 3. & pag. 257. col. 1. ^e D. Chrysof. tom. 1. pag. 85. a. r. 2. & pag. 635. c. & tom. 1. pag. 1556.

sostomum, adiunge Alchimum ^a Auitum, de initio mundi, & primorum parentum creatione, vbi eleganti carmine hæc omnia complectitur. Vid. etiam cętones probæ ^b Falconię, de formatione Euę, & Anastasium Synaitam, in ^c commētarijs in Exęmeron. latissime etiam prosequitur D. ^d Augu. in Ioannem vbi satis explicat auctoritatem ^e illam apostoli, hanc vocem Adami proferentis: hæc nunc os, & cęt. de Christo, & ecclesia. Vid. ibi Chrysof. Ansel. Bedam: & Theodoretum & Adamum delphiũ, & aduersus lutherum catholice quidẽ explicat R. P. Archiepiscopus Felicianus ^f capitonius in suis catholicis explicationibus, vbi occurrit Caluino inepte, & ignoranter incusanti nostram vulgatam quæ habet sacramentum, & non mysteriũ; prout in græco est. Non aduertit, imperitissimus homo, Mysterium, & sacramentum pro eodem sumi, vt cap. 1. ostendimus. Quod idem Thesauri lingue Gręcę ^g auctor ille, faterur à gręcis Theologis pro sacramento mysterium vsurpari. licet etiam ipsemet thesauri author satis impius, & profuga: Caluini, & similibus vitam, sectam, moresq; approbans, vulgatam quoque hac in re mordeat. Præterea, vt Adamus Delphius eo in loco aduertit, apostolus ibi sacramentum seu mysterium accipit etiam pro typo, & allegoria iuxta ea quę ex Nazianzeno, & Budeo contra insolentiam Erasmi ibidem probat. Sopor ergo Adami fuit ecstasis præter naturę ordinem. Vera quidem & verus sopor, vt probat Sixtus Senensis ^h in Biblioth. sancta contra Caietan. qui perperam oppositum scripsit. Illa vero ecstasis arca & officina quædam mysteriorum fuisse videtur. Vnde recte D. ⁱ Augustin⁹ cõtra Manicheos, asserit ipsam visionem secretam, nomine soporis significari. Eucherus ^k etiam loco præcitato sic habet: Iste sopor ad hoc intelligitur immisus, vt ipsius mens per ecstasim particeps fieret Angelorum, & intrans in sanctuarium

^a Alchim⁹ in tom. 7. bibl. SS. patr. pag. 291. ^b to. 8. bibl. SS. patr. pag. 226. in fine.

^c Anast. Synait. in appendi bibl. SS. patr. pag. 1493.

^d D. Augu. tract. 9. ex cap. 2. to. 9. pag. 35. co. 2. in fi. & 36. col. 1. in prim.

^e ad Ephes. 5. 21.

^f Archiepi. Felician⁹ par. 3. explicatur. 67. pag. 455.

^g Thes. gręc. cu. tom. 2. fol. 1656. to. primo.

^h lib. 5. an. not. 46. & 47. pag. 374. in marginis.

ⁱ D. Aug. li. 2. cap. 12. to. 1. pag.

357. col. 2. ^k Eucherus in genes. lib. 1. cap. 20. pag. 20.

rium Dei intelligeret nouissima, & euigilans tanquam prophetia plenus, Sacramentum quod commendat apostolus eructaret. Ista omnia futura, in Christo, & Ecclesia facta sunt, & plena mysterijs, & sacramentis. Quæ eadem verba Diuus^a Augustinus scribit loco genesios adducto addens, Ideo Christum Dominum, & amantissimum Redemptorem verba illa Adami, propter hanc et cetera, in euangelio^b repetisse, vt hinc intelligeremus propter ecstasim quæ processerat in Adamo, hoc eum diuinitus tanquam Prophetam dicere potuisse. Vnde primum hominem, primum vatem, D.^c Hieronymus appellat: qui de Christo redemptore nouissime venturo, & Ecclesia, primitus tunc prophetauit. Adiunge etiam Theophilum^d antiochenum in libro contra Christianæ religionis calumniatores. Porro sub illis propheticis verbis purissimam virginem Mariam, Adamum quoque designasse quæ per Euam eius vxorem etiam significabatur, nullum est dubium. De qua re vide^e Tertullia. aduersus Marcionem, Irenæum quoq; & R. P. Canisius^f lib. 1. de virgine Maria. Nec solum ante lapsum primus homo Diuina Arcana est assequutus: sed etiam postea, ad suæ calamitatis, & infelicitatis leuamen. Misericors namque, & clementissimus Deus miranda, & diuina humanæ naturæ instaurandæ consilia, & incarnationis Mystera illico illi benigne patefecit. In illa namque maledicti serpentis maledictione; ipso Adamo, Euaque presentibus, Diuinum Arcanum futuri Redemptoris in medicamentum atque peccati remedium; delineare, & demonstrare dignatus est. Inimicitias, inquiens, ponam inter te & mulierem, & semen tuum, & semine illius: Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius genes. 3. vers. 25. siue autem ipsa, vti ecclesia latina Mater nostra Sacrosancta legit, siue ipsum, aut ipse iuxta hæbraica, & græca exemplaria legamus: eadem, plane sententia erit. Atque in Christum Dominum, caput serpentis

^a D. Augu.
lib. 9. de ge-
nesi ad lit-
teram ca-
19. tom. 3.
pag. 217.
col. 1.

^b Matth. 19
4.

^c D. Hiero.
in epistol.
ad eph. c.
5. to. 6. pa-
425. B.

^d Theophi.
Antio. lib.
3. tom. 5.
bibl. SS.
patr. pag.
145.

^e Tertulia.
aduersus
Marcionem li.
2. pag. 149
Iren. li. 3.
pag. 216.

^f lib. 1. cap.
2. & lib. 2.
cap. 3.

^g Genes. 3.
25.

Varia le-
ctio, vulga-
ta in oib;
preferenda.

serpentis conterentem, referenda victoria est; Primario quidem, secundario vero purissimæ eius genetrici Mariæ virgini, per quam ipsum benedictum semen, fortissimum armatum, Gigantem excessum & inclitum inferorum expugnatorē misericorditer habuimus. Vnde Iyranus, illud, ipsa conteret caput tuum: vere explicans, inquit, quia per ipsam mediante filio, potestas Demonis contrita est, sicque recte dicimus ipsam Virginem intemeratam, redemptionis, & Redemptoris causam fuisse, inquantū hominem Deum, & Virgo concepit, & peperit: latius prosequitur R. P. F. Barthol. ^a de Medina, post alios Quam ob rem siue ipsa, siue, ipse, aut ipsum, legas: eūdem semper sensum elicies. Ipsa nanque per ipsum, & ipsum semen, vel ipse, per ipsam mediante vera carnis assumptione, ex eadem purissima Virgine, caput serpentis cōtruit. Sed ne in huius lectionis varietate diutius immoremur, videndus est Reueren. P. ^b Canisius in Pio illo & Catholico libro de Virgine Maria, vbi exacte vulgatam lectionem defendit, & vtriusque lectionis eundem fore finem demonstrat. Cui tamen adde Franciscum Lucam Burgensem ^c in annotationibus in sacram Bibliam, & Reueren. Patrem Feuarentium ^d in adnotationibus ad D. Irenæum, adde etiam Cephæ ^e Syrum in commenta. De paradiso, & Anastasium ^f Synaitam in exameron. Quibus in locis congesta reperies vniuersa, quæ ex Hæbraicis, Græcis, Latinisque exemplaribus, & ex patrum quoque doctrina desiderari possunt. Sed libeat nunc, vt nostro instituto satisfaciamus accommodatam satis, & pulchram Diui ^g Irenæi sententiam commemorare. Ille ergo loco præcitato sic habet. Qua propter, & Deus eum quidem qui à semetipso zizaniā absconfe feminauit, id est transgressionem, quam ipse intulit, separauit à sua conuersatione. Eum autem qui negligenter

Ad Christi-
stū Dñam
serpentis
victoria re-
ferenda est
primario,
secundario
vero ad
De: perā
virginem
Mariam.

^a Medina 3.
par. 9. 35.
arti. 4.

^b Canisius
lib. 4. cap.
3. pa. 374.
& lib. 5. c.
9. & cap.
26. pag.
735.

^c Burgensis
annot. 1.
pag. 25.

^d R. P. Fe-
uardetius
lib. 4. c. 78
pag. 321.
col. 2.

^e par. 1. to. 6
bibl. SS.
patr. pag.
342.

^f appédice
bibl. SS.
patr. pag.
1523.

^g d. lib. 4. ca.
78.

Deus inimicitia in auctorum inimicitiarum re-torfit.

Deus quoniam modo in se inimicitia hominis recapitulauit.

Eucherius in genesim ca. 29.

Adamus delphicus c. 61. pag. 228. col. 1.

D. Cyrillus lib. 1. pag. 4. & lib. 2. pag. 8. to. 1.

ad Roma. 5. 14.

ter quidem, sed male accepit inobedientiam, hominem miseratus est, & retorfit inimicitiam, per quam inimicum Deo facere voluit, in ipsum inimicitiarum auctorem, auferens quidem suam, quæ erat aduersus hominem inimicitiam, retorquens autem illam, & mittens illam in serpentem. Quemadmodum & scriptura ait dixisse serpenti Dominum; & inimicitiam ponam inter te, & Mulierem, & inter semen tuum, & inter semen Mulieris. Ipse tuum calcabit caput, & tu obseruabis calcaneum eius. Et inimicitiam hanc Dominus in semetipsum recapitulauit, de muliere factus homo, & calcans eius caput, quemadmodum in eo qui ante hunc est libro, ostendimus. hæc Irenæus. Et etiam Leo Papa serm. 2. de natiuitate Domini, ea in maledictione serpentis. Deum Opti. Max. inter ipsa mundi primordia, statim prædestinata remedia suæ pietatis, præsignasse ait. Vnde iam aperte colliges, Redemptoris, reparacione futurâ statim post transgressionem & ante expulsionem à Paradiso, ipsis primis patribus, manifestatâ fuisse. Id quod etiâ Eucherio a super genesim visum fuit, & Adamo b Delphio in Esaiâ. Quibus adiunge illa quæ sapientissime docet circa redemptionis mysterij, manifestationem Adamo, & alijs posteris factâ; D. c. Cyrillus in genesim. Adde etiam Iacobum Fabrum Doctorem Sarbonicum in epistola sua epiphaniij operi præfixa. Conducunt plures ille, & magni ponderis similitudines quas idem Cyrillus inter vtrunque Adamum considerat, in quo quidem futuri redemptoris figuram Deus Opti. Max. vt suam simul sapientiam, & misericordiam demonstraret delineare, & adumbrare voluit. Id quod satis D. Paulus d ad Roma. 5. vers. 14. ibi qui est forma futuri, nempe Redemptoris Christi, & Textus græcus articulo præposito, aperti⁹ indicat. *ὁ ὅτι τύπος τῶν μέλλοντος* hoc est, qui est typus, siue forma, aut figura illius futuri. Syriaca quoque interpretatio eodem modo explicat

explicat dicens. Qui est typus illius qui erat futurus. Iuxta quæ accipienda sunt illa verba Zachar. a 13. vers. 5. ibi, Adam exemplum meum. Vbi Rupertus, de Christo intelligit, quanquam alij alio referant. Vide Adamum Delphium ex Origine, b & Ambrosio, illam similitudinem quoad genus, non vero quoad speciem explicantem. Accedunt quæ etiam c Irenæus omnino videndus tradit: & Aug. d atque Tertullianus e de carne Christi & de resurrectione. Adiunge his omnino Anastasium f Synaitam in genesim, vbi hæc similitudines optime profecquitur: atque vniuersa sex dierum opera mysterium incarnationis significantia, fusc explicat. R. P. Fr. Barthol. a Medina illam similitudinem primi, & secundi Adami, optime quoque exponit. Sed etsi ex his adhuc non tam aperte ostensum foret, mysteria Adamo eiusque vxori à Deo reuelatâ fuisse: sufficeret tamen cognoscere Diuinæ bonitatis, Clementiæque naturam; quæ sane afflictos, tristitiaque oppressos poenitentes, viscerali pietate subleuare solet. Quæ sola ratio idonea satis esset vt crederetur D. Opti. Max. & immensæ misericordiæ Deum parentes, nostros à paradiso expulsos, tot tantisque bonis spoliatos, grauissime dolentes, penitentesque, huius tanti mysterij, & reparacionis manifestatione subleuare voluisse. Certum est nanque eos verè poenituisse, & saluatos fuisse in virtute meritorum Christi secundi Adami tunc temporis futuri, vt docet D. h Aug. & Anselmus, i atque Irenæus k ostendens oppositam sententiam hereticâ, & falsam. Cui Accedit D. l Gregorius Magnus, & Câtapetræsis m in suo utilissimo libro hypotypose. & diligentissimus n Genebrardus in sua chronologia. Pro quorum sententia vide Textum Diuinæ scripturæ apertissimum. Sap. o 10. vers. 2. ibi eduxit

h D. Aug. epist. 99. & ser. 104. de tempore fol. 170. col. 2. i Anselmus. lib. cur Deus cap. 16. pag. 73. col. 2. to. 3. k Irenæus. lib. 3. c. 34. & 39. & lib. 1. c. 35. vbi vid. fratrem Feuarentium eius diligentissimum interpretem. l D. Greg. epist. lib. 6. c. 495. to. 2. pag. 615. litt. E. m Câtapetræsis lib. 3. cap. 1. n Genebrardus. pag. 4. col. 1. sub. fin. lib. 1. suæ chronologiæ. o Sap. 10. 2.

Zach. 13. 5

Origines oino videndus. li. 1. c. 5. epist. ad Rom. to. 2. pa. 8345. D.

D. Irenæus lib. 3. aduer. heres. cap. 22. & 33.

Aug. to. 2. pag. 107. in epi. 57. & to. 10. pag. 219. ser. 13. co. 1.

Tertullianus pag. 17. de carne Christi & pag. 50. & 59. de resurrectione.

Lib. 7. pa. 1441. in appen. bibl. SS. pat.

R. P. Fr. Barthol. a Medi. 3. par. 9. 49. ar. 16. pa. 955. co. 1.

eduxit illum a delicto suo, et cetera. Quem locum post alias nō vulgares rationes, in hanc sententiā se inuenisse testatur R.P.F. Alphonfus ^a à Castro aduersus hæreses dictio. Adam. Vid. Philist. Episcopum Brix. lib. de hæresibus. ^b Nec obest Gelasium Papam librū de poenitentia Adæ, reijcisse vt refert Sixtus ^c Senensis cum ille poenitentia illius minime neget, sed librū apochriphū damnet. Hinc sanè fit vt Eua omnium viuientium Mater edito primogenito suo sic dixerit: possedi hominē per Deū vbi ^d textus hæbraic⁹ in huc modū habet וְהָאָדָם יָרַע אֶת אֵת הַיְהוָה וְהָאָדָם יָרַע אֶת אֵת הַיְהוָה וְהָאָדָם יָרַע אֶת אֵת הַיְהוָה

veha adam, iadagh, eth stho, vartahar, vatheled, eth Kain, vatomer, Kaniti, isch, eth, Iehouah. Hoc est (vt sine nostræ vulgatæ præiudicio cum Pagnino ad litteram dicamus) & homo ipse cognouit chauuah vxorem suam, & concepit, & peperit Kain. & dixit, Acquisiui virum cum Domino. Chaldaica paraphrasis sic transtulit. Et Adam cognouit Euam Vxorem suam: & cōcepit, & peperit Kain, & dixit possedi virum corā Domino: sed cū inter dictionem illam, virum, & Deum, nulla sit præpositio, & articulus אֶת eth, accusatiuum demonstrat, ad litteram (nifallor) rectius dici posset, possedi hominē Deum. Nostra tamen vulgata septuaginta translationem amplectens, possedi, inquit, hominē per Deum: supplēs, illam præpositionem per. Est igitur sensus possedi hominem seu virum: idest certissima iam sum hoc viro, hoc masculo primogenito nostro suscepto, de spe reuelatione, atque promissione, Dei hominis nobis facta, qui quidem per nostram propagationem carnalem nasciturus, verus homo futurus erit: vt tantæ cladis, & ruine damna omnia instauret. Hæc igitur tantæ promissionis Arrham, me plane consolabitur. Vocauit autem primogenitum suum, nouissimo & inaudito vocabulo Kain, non solum vt hanc salutis Arrham suscepto masculo significaret, sed

^a Castrenf. lib. 2. hæref. 1.
^b to. 5. bibl. SS. patr. pag. 17. D.
^c Sixt. Sen. in bibl. sancta lib. 2. dist. Adā pag. 45. in principio.
^d Genes. 4. vers. 1.

Articulus & accusatiuum demonstrat.

Eua quare nouissimo nōie Kain filii suum vocauit.

sed vt indicaret se, generatione hac in tanta miseriarum egestate, & calamitate; Diuinitus ditatā, locupletatamq; fuisse. Kain namq; deriuatur à verbo קָנָה Kanah. quod significat substantiam, opes & Diuitias; quas quidem habet qui possidet. Vide Ezech. ^a 38. 12. & latius in Thefauro ^b nouissimo Pagnini. Vnde certe fallitur Eusebius ^c in libro de præparatione euangelica, existimans Kain ab inuidia dictū, ac proinde illū merito reprehendit doctissim⁹ P. Gulielmus Ammerus ^d in cōmentationibus suis in genesim. Elegāter tñ Philon ^e in libro, quod deterior potiori insidiatur, per significantiā illam possessionis nominis Kain, Arrogantiā intelligit illius qui sibi multū tribuit, & omnia se possidere credit, alios vero nihil omnino. Idem Philon ^f in libro de Cherubin; eodem nomine, significari asserit, eius impiæ stultitię morē quē innumeri hodie obseruant. Superioribus etiam arridet quorundam explicatio, qua, possedi dicūt, virum, & Dominū. Non est tñ silentio prætereūda alia ^g Anastasij Synaitę cōsideratio loco superius citato, qui vulgatę nostrę lectione retenta, aliud arcanū, & diuinū Mysteriū, sub illis verbis possedi hominē per Deū: latere credit. Habet igitur in hunc modum: Est autem dignum admiratione quod quando duplex factus est Adam, statim Deus, est nominatus Dominus, & Deus, per totam Paradisi Historiam duplici nomine appellante scriptura, opificem. Et de his prompto, & alacri animo tibi philosophari studiose, minime cunctabor, & consequenter addere initia capitum. Et rursus, Audis quod ex quo ingressa est tanquam diuina quedam natura, diuina insufflatio, in terra natum corpus Adami, statim scriptura nō simplici nomine appellauit, sed vt pote quod Christus esset compositus: Deum, & Dominū cum compositæ nominauit, quo modo in sinceris ac non adulteratis antiquisq; exemplaribus diligentissime scrutari inuenimus, ijs, inquam quę notata fuerunt à Clemente, & Ireneo, & Philone,

Kain derivatio.

^a Ezech. 38. 12.

^b Theol. col. 1496.

^c Cōtra Eusebiū lib. 11. de præparat. Euang.

^d Ammerus cap. 4. fol. 53. col. 2.

^e Philon. pag. 108.

^f Phil. pag. 80.

^g lib. 7. pag. 1456. in appendice bibl. SS. patr.

Deus quā Adam duplex fact⁹ est, Dñs, et Deus appellat⁹ est.

Philone Philosopho, & ab eo qui exapla composuit. Quamobrem sex quidem dierum creaturam Deus, cum esset simplex, fabricatur. Nouam autem quæ postea fuit creaturam, ut qui factus esset compositus, Dominus, & Deus, hoc est, Deus & homo, Christus Iesus. Audi (inquit) attento animo mysteria Dei viuientis & admirare.

Adamo x
pulsio quo
modo De
us fuerit
appellat^r.

Cōtra Iu-
dæos,

Quando enim exijt Adam ex Paradiso, protinus scriptura non composito nomine appellauit Dominum, sed simplici. Nobis enim narrans, diuinitus inspirata historia, partū Euz, dicit statim post exitum à Paradiso. Cognouit autem Adam vxorem suam & cum concepisset peperit Kain; & dixit possedi hominem per Deū. Quamobrem autem (ò Iudæe) diuina scriptura, quæ in septē decim capitibus consequenter in Paradiso Deum duplici nomine nominauerit, & eum Dominum, & Deum appellauerat; statim post hominis è paradiso egressum ipsum Deum appellauit, sed non Dominum, & Deum? Vt tu discas quod Ecclesiæ est proprius Dominus, & Deus, & non similiter eorum qui sunt extra Ecclesiam. Nam hominum quidem qui sunt extra, Deus est nempè θεός, hoc est θεατής, id est spectator. Ecclesiæ autem Deus & spectator & Dominus eiusque curam gerens, eamque suscipiens, tenens, ac defendens. Quod si etiam post expulsionem è Paradiso, nominatur in Diuina scriptura Dominus, Dominus Deus, ne mireris, erit enim tempus. Quando etiam ijs, qui sunt extra ecclesiam dominabitur per euangeliū, & erit (ut ipse a dixit) vnum Ouile, vnus Pastor. Hæc ille. Verū ut cunque se se res habeat: satis sit protoparentibus, uti primis humani generis pædagogis, & institutoribus: primariam hanc diuinorum Arcanorum cognitionem propalatum fuisse, non solum ante lapsum, sed etiam post lapsum; tunc etenim ipsi, Abelum, & posteros de fide promissionis venturi Messig atque Ecclesiæ futuræ, de eiusque diuino cultu, sanctè, & pie instituebant, ne offitio & eorū saluti vilo modo deessent.

a
Ioann. 1c.
56.

Adā, & E-
ua Abel,
& poste-
ros de Me-
f
fia, de ec-
clesia futu-
ra, & de di-
uino cultu
institue-
rant.

sent. Quo fit ut eorum filius, primus Iustus Abel dictus, victimis, & oblationibus, mortem humani generis, designans: sanguine vero victimarum, Messig promissionē significās; sacrosanctę ecclesiæ sacra initia eodē quoque sanguine, & morte consecrauerit. Vnde merito ab ipso Abelo Ecclesiæ & initium, exordium, atque originem desumimus. Nam licet ipsa multo antea, in terreno Paradiso in ipsorum protoparentum formatione mirabili; delineata; prefigurataque à Deo extiterit, ut ex iam superius adductis liquet, primus tamen Abel morte sua, Christi Redemptoris D. N. mortem significauit, & ab accepta gratia, sicuti eius parens, minime cecidit. Ac proinde Abelo ecclesiæ origo potius quā Adamo tribuitur. De qua re vid. latius D. a Augustinū quē citat, & explicat Magister Michael b de Palacios. Quæ sanè ratio præstantior est ea, quā assignat R. P. Paduanus c de grassis in Dialogo suo de republica. Quo in loco credit ideo Ecclesię originē Abelo, & nō Adamo tribui, quia ipse Adamus vnus erat, & non congregatio. Et tñ si ipse aduertit Abel vnus etiā erat & non cōgregatio. Nec formā futuri Adami (ut Paulus ait) præ se ferebat. Et præterea Adam⁹ vnus, plures homines erat virtute propagationis, & humani generis principatu. Cū vero apud sanctos patres legimus, ecclesiā à latere Christi ortū habuisse, sicuti & Euz, à latere Adami, de Ecclesiā quæ post prædicatum euangelium ex gentibus credidit, & creuit accipere debemus, uti latius explicatū leges apud Doctissimum nostrum Minoritanum d Michaellem de Medina libro suo de recta in Deum fide, & late etiam de eadem re agit diligentissimus, & de Fide Christiana optime meritus Stapletonus in libris controuersiarum catholicarum. Post Abel autem, Seth, & filius eius Enos, cum paucis familiæ suæ posteris, Mathusala, Enoch, & ipso demū Noa, veram hanc protoparentum, pietatis & religionis traditionem, & institutionem perpetuo, & obseruarunt, & re-

Abel pri-
mus iust⁹
o prima
ecclesię
origo.

a
D. Augu-
lib. 13. De
ciuit. Dei
cap. 9.

b
Mag. Mih.
de Pala in
3. dist. 25.
disp. 2. pa.
270. col. 1.
& col. 2.

c
Paduani
de Grassis
ratio reij-
citur.

d
R. P. Mi-
chael de
Medina li.
5. cap. 14.
e
Stapleto-
nus lib. 2.
contro. 1.
cap. 11.

Filij Dei, & Alij filij hominum.

& retinuerunt. Quamobrem merito filij Dei appellati sunt; reliqui vero qui maioru fide, & traditione cõtemp- ta, in horrenda vitiorum Monstra & delictorum voragi- nes prolapsi fuerant, filij hominum dicebatur, vti & nos ex priscoru patru autoritate lib. primo historie Tobie adnotauimus. A Patriarcha vero Noa, tres filij eius (ex quibus veluti ex tribus radicibus, seu fontibus humanu genus propagandum erat) easdem etiam arcanorum di- uinorum, Messie, & redemptionis future reuelationes, traditionesque cum alijs ad diuinum cultum necessarijs, ore ad os acceperunt. His accedunt duo illi Heroes coeta- nei, Abraham, & Iob. Alter in Armenia, alter in Terra- hus; quorum vterque patriarcham Noe vidit. Abrahã nanque natus est plusquam quinquaginta. annis antequã Noe decessisset. Ipse tamen Abraham ab orbe condito, Millesimo quingentesimo anno, primus fuit, quo enim so- lemmissimum illud, Fẽdus Deus Opti. Max. solemniter a- inire dignatus est, & qui precepta mandata atque cere- monias, & verbo, & scripto recepit. Preceptum namque vtrunque insinuat. Iuxta ea que tradit D. Iustinus Mar- tyr in libro responsionum, & questionum Christianoru, & noster Oleaster Lusitanus. Omnia ergo arcana, & diuina Mysteria ad Dei cultum, & Messie veteri cog- nitionem qualencunque pertinentia: Non solum filio suo Isaac benevolentissime immolationi Montane se se offe- renti; tradidit reuelauit, sed etiam relique sue posteritati reliquit. Id quod etiam alij asseuerant. Ab ipso autẽ Isaac ad Iacob patriarcham ac posteros vsque ad Mosem, ea- dem horum mysterioru cognitio suboscuro tamẽ, dima- nauit. Nam licet Deus Opt. Max. Iacob, & alijs, plura ad redemptionem futuram propalaret, notitia tamen fi- guratiua, ac symbolica, Arcana, & Mysteria illa, sicuti rerum umbras quasdam, a longẽ quidem prospiciebant. Vnde dubio procul Abraham post Noe, & Adamum; Isaac, Iacob, & ipse Moses, Dauid & alij Patres Prophe- teque,

Abraham, & Iob Pa- triarcham Noe vide- runt.

Abraham primus est quo Deus fẽdus iniit.

Genes. 12. & 17.

Iusti. Mar- tyr. to. 3. pag. 118. q. 2.

Olcaster. canone. 16 ante Cõ- mentaria sua in ge- nesi.

a patriar- chis ad Mo- sẽ vsq; co- gnitio my- steriorum incarna- tionis ob- scura di- manauit.

teque, Christum non dum natum, in lumine fidei, viuen- tem, redemptorem, resurgentem, & indicantem viderunt. Ac subinde verissimum est, Christi filij Dei aduentum, & absconditum arcanum illi populo primitus fuisse reuela- tum: vti ex quamplurimis scripturæ Testimonijs & ip- sorum patrum assertionibus, diligenter colligit, doctissi- mus Pater Frater Barth. à Medina. At quia huic con- siderationi non paruum fulcimentum ex his quæ Euse- bius tradit, accedere potest, eius verba hic referenda sunt. Is igitur libro suo historie ecclesiasticæ sic scri- bit: Huic quoque sententiæ alius propheta locuples testis accedit, in hymnis sic diuinitus memorans. Ipse dixit, & facta sunt ipse mandauit, & creata sunt: Patrem, & fa- bricatore, vt summum moderatorem, nutusuo regio, de rerum creatione præcepta tradentem: Verbum autem Dei ab ipso, secundum idem dico quod est a no- bis manifestò prædicatum paternis præceptis obtem- perans inducit. Quod quidem omnes a primo satù hu- mani generis, quicumque singulari Iustitiæ & pietatis amplitudine præstitisse dicuntur: vt magnus ille & in- signis Dei famulus Moses: vt Abraham qui illum ætate anteibat, eiusque filij: vt prophetæ etiam, puro since- roque mentis & intelligentiæ lumine illustrati, & qui- cunque denique postea probitate excellere videban- tur, tum ingenuè agnouerunt, tum illi, vt Dei filio, debitum decus, & venerationem, impertierunt. Is vero quo pium, & sanctum illum cultum, qui patri debetur, abiecta inertia studiose propagaret, omnes homines ad patrem vere cognoscendum sedulo erudi- uit. Et rursus ipsum Dei verbum, quod ante om- nium rerum erat originem, incredibili quodam amoris ardore erga humanum genus incensum, inter- dum per Angelos hominibus in terra vitam degenti- bus apparuit, & vbi iam ab istis viris semina pietatis per hominum multitudinem, sparsa essent, & gens I I i inte-

R. P. F. Barth. à Medina 3. par. q. 49. art. 6. pag. 960.

Eusebius in histor. eccle. lib. 1. cap. 2. pag. 1.

Psal. 148.

Dei ver- bum Chri- stũ Dñm a primo homine vsque ad Mosem fuisse co- gnitũ, & i veneratione habitũ.

Euseb. su- per citat. pag. 4. B.

integra studio pietatis dedita, ex illis vetustissimis hebraeis orta fuisset. Deus ipse in ingentem multitudinem condescendentibus, cum adhuc in pristinis vitæ institutis ætatem degerent, per Prophetam Mosem sacrorum initiationes, non illas quidem evidentes, & eximias, sed imagines, & symbola sabbati cuiusdam mystici, ac circumcisiones, aliarumque arcanarum, & operarum præceptionum formulas tradebat. Hæc Eusebius. Cui Addendus est Nicephorus a calistus. Et illud b Ioan. 13. de agno. qui occisus est ab origine mundi; videlicet Abel qui fuit Christi figura. Vnde Iræneus c cui assentitur Ioan. languis in scholis ad Iusti. Marti. de verita. Christi. religionis; affirmat Mosem sub figura paschatis, passionem Christi horam, & diem atque locum eius cognovisse, & si ipsi, nempe Eusebius & Nicephorus asserant, Abrahamam, & Mosem, Deum in hominis effigie vidisse, quod iam superius à veritate alienum esse ostendimus. Accedat adhuc quæ eodem libro paulo inferius, idem d Eusebius de nominis Christiani antiquitate, & pietatis instituto docte agens in hunc modum scribit. Ceterum quamvis non plane recentibus simus, & hoc novum nomen Christianorum modo apud omnes gentes increbuerit: vitam tamen, & institutionis genus, vna cum pietatis præceptis, non nuper à nobis confectum, sed à primo (prope dixerim) humani generis ortu naturalibus quibusdam notionibus, in veterum hominum mentibus, qui Deo chari erant insitis exercitatum, excultumque fuisse. Et rursus idem Eusebius, si quis item omnes illos qui sunt Iustitiæ testimonio (loquitur de primis hebreorum patriarchis) comprobati (ab ipso autem Abrahamo ad primum usque hominem gradatim ascendendo, repeti solet) Christianos, non nomine, sed re affirmet; non multum profecto à veritate aberrauerit. Nam illa omnia quæ Christiani Nomen in se continet, ni mirum ut sit Christianus, qui per Christi cognitionem, & Doctrinam, modestia, iustitia, arduarum

rerum

Moses cognitionem habuit Christi p umbras, & symbola.

a Niceph. calist. li. 1. hist. eccl. cap. 2. pag. 29.

b Ioan. 13.

c Iræneus lib. 4. cap. 23.

d Idem Eusebius ca. 4. pag. 7. De antiquitate nominis Christiani.

Ab Adamo usque ad Abrahamum fuerit Christiani relictum non nominem.

Nomen Christiani quid in se continet.

rerum in vita perpeffione, & tolerantia, virtutis constantia, pietatis etiam, verique cultus confessione, vni, & soli Deo super omnia attribuendi, præstet, excellatque (illa inquam omnia) ab illis antiquis patribus, non minus studiose, quam à nobis exercitata, excultaque fuerunt. Et postea. Quin etiam ipsum Christum idest unicum Dei, perspicue agnouerunt. Quam perspicuum est, eam religionem, quæ est ab illis pijs viris, qui circa Abraham tempora vixerunt, inuenta & excogitata, atque iam nuper per Christi Doctrinam & prædicationem omnibus patefactam, primam, vetustissimam, omniumque plane antiquissimam existimari debere. Hæc Eusebius. Ex quibus constat hanc diuinam Theologiam reuelatam, christianæ religionis, ab ipsis antiquis patribus cognitam fuisse ab illisque originem traxisse. Et hoc est quod Ioan. a Frosterus, & Scaligerus in epistolis de Adamo primo sapiente & Theologo scripserunt. Errat tamen grauitur qui Kabalæ originem Adamo ascribunt: Mysteriorum autem fidei originem (vti ex dictis constat) verius illi attribueret. Sapientem igitur appello Adamum, & Theologum & non Kabalitam. Ne illam cabalisticam denominationem admittamus, eamque Adamo falso impostam permittamus. Cur enim diuinum, & sacrum Theologiæ nomen à reuelatione sacrorum arcanorum deductum, ad infamem, & stultam Kabalistarum traditionem, seu potius superstitionem referemus? Nam licet iuxta nominis, & etymologiæ rigorem nostra Theologia, & ea doctrina quæ anagogicum sensum respicit, Kabala dici olim potuerit, nunc tamen ob deprauatum fabulantum rabinorum abusum illud prophanatum nomen, tantæ tamque sacræ rei tribui minime debet. Nec miretur quispiam nos nomen illud ob Iudeorum abusum, & Demoniaca sacrilegia abhorreret: cum etiam sacrosancti illi patres, in re maioris momenti, ab eo nomine Christi perira maxime cauerint, teotecon, Virginem Dominam nostram

Ili 2 idest

Christiana religio omnium antiquissima.

2. Ioan. Foste. in dictio. suo pag. 715. verbo Kabal.

Adamus sapiens non Kabalita quales Rabini.

Nomen in famia, sacræ Theologiæ non est attribuendum.

ideſt matrē Dei appellantes: cum tamen vere Chriſti, qui Deus, & hō eſt; mater ſit. Cauebant^a (inquā) ab eo nōie Chriſtotochon ſeu Chriſtipara, ne cū Neſtorio, & alijs hereticis eo nomine abutentibus, vt Chriſti diuinitati detraherent, quo quomodo cōuenirent. Catholici namq; & orthodoxi viti nō modo impia hereticorū Dogmata, & rabinorū deliria detestari debent, ſed & ipſa ipſorū, vocabula, & normā ſomnāq; loquēdi omnino repudiare: Præfertim cum illa ſuperſitionē potius, quā ſalubre aliquod petatis myſteriū designāt. Vnde magis admitterem eos qui Adamū, Abrahamū,^b & Salomonē, magos, ſophosq; & ſapientes dicunt, cum magia naturalis ſit ſcientia per quam quidem ad cognitionem proprietatū, naturarūq; fructum & operationem rerum naturalium, peruenitur. Sed qui ipſos cabaliſticos appellant imprudenter faciunt, cum alia longe præſtantiora nomina minime deſint, quibus ſane patres illos plus honorare poſſim^o. Sed de his inferius latius agendum erit. Satis tamen nobis eſſet debet, eccleſiam, atq; fidem reuelatā in omni ſtatu, & cognitā ac reuelatā extitiſſe. Quo ſanē ſit vt fides noſtra, ſicuti Eccleſia ipſa, ſacra ſcriptura antiquior haud dubie cenſenda ſit, vt latius catholici omnes noſtri tractatores oſtendūt, Et inter eos noſter R. P.^c Michael de Medina lib. de recta in Deum fide, & Magiſter Michael de Palacios in diſputationibus tertij ſententiarū. Hinc Theologia noſtra, reuelata ſcientia merito appellatur. Ac proinde, qui diuinā reuelationē lumenque diuinitus inſuſum, formalē ipſius Theologiæ rationē eſſe tradunt, veriſſimo fundamento innitūtur: Vt ex D. ^e Thom. & eius alumno Doctiſſimo Fratre Melchiore Cano de locis Theologicis, apparet. Cui adiūge Mag. Mich. ^g de Palacios, & R. præſulē F. Hierony. ^h Vilemiū in ſuo opere ſex dierum, & alia quæ adhuc de fidei obiecto latius dicentis in notatio. ad teſtam. Ruben. Martyris. Porrō vt huic cap. quarto vltimum iam Colophonē imponamus,

Multipli-

^a Io. Damaſcen. lib. 3. ortho. ſid. ca. 12. vbi eius interpres vide. Palaci. in 3. diſtin. 4. diſp. 2. & Medin. 3. par. 9. 35. art. 4.
^b Vido congeriem de trāſnūta metalloſū. cap. 19. pag. 161.
^c Michael de med. li. 4. cap. 3.
^d Micha. de Palacios. i. 3. diſt. 25. diſp. 1. & di. 24. diſp. 2.
^e D. Tho. 1. par. 9. 1. art. 3. & d. veritateq. io. ar. 1.
^f Melchior canus lib. 12. & c. 3.
^g Michael de Palacios i. 1. q. 9. præcursoria.
^h Hierony. Vilemi^o. lectio. 1. pag. 7.

Multiplīces reuelationum rationes, manifeſtationeſque, Myſteriorum a Deo Opti. Max. varijs in locis, diuerſis perſonis, atque temporibus factas, qui plenius legere cupit, videat D. ^a Chryſoſtom. in geneſim, & D. Bernard. ^b in ſerm. de Villico iniquitatis, & in libro de conſideratione, ^c & in ſermone de ſancto Ioa. Bapt. Accedat D. ^d Gregori^o Magnus in libris Moraliū, vbi proſequitur modū, quo Dñs, diuinitatem nobis manifeſtat. Vid. etiam Clem. ^e Alexandrinum de arcanis qui paucis reuelātur, in libris Stromatum; & quare paucis, explicat, Nyſſen. ^f de vita Moſis, & quomodo arcana per Spiritū ſanctum Deus reuelat oſtendit Epiph. cōtra Theodotionem. Et de arcano Dei conſilio in his manifeſtationibus, & myſterijs, vid. optime per D. ^h Augu. de piorum conſolatione vbi plura hoc in articulo leges. Vid. etiam ſi placet Reueren. illum Patrem. Alphonſum à Caſtro in pſal. Beati quorum. De hac differentia ſacrarum reuelationū, & de acceptationē vnitateque ipſarū mutuabis plura à præcitato Magi. Michaelē de Palacio ^k in libris ſenten. Adde etiam S. Leonem ^l Papā in ſerm. 5. de Natiui. Dñi & Cathechiſmū Romanum in principio. Ad arcanorum autem cognitionē quis perueniat, pete à B. Maximo ^m in ſuis centurijs.

De diuinis Arcanis ex Natiuitate educatione, & eloquentia Moſis. Caput. V.

DEus igitur Maximus Optimus, Adamo primo parenti, & poſteris ad Abraham uſque, (à quo 3. mundi ætas ſumpſit exordiū) pro ſua bonitate atque Magnificentia, diuina Arcana ſua manifeſtans, ſubſequentem mundi quartam ætatem (quam à Moſe ad Dauid uſque regem, omnes connumerant) minimè vacuam, &

Ii 3 exper-

49. q. 2. to 2. pag. 74. cum ſeq. ⁱ Alphon. à Caſtro. homil. 17. to. 2. ſuorū operum. pag. 997. ^k Michael. de palacios lib. 1. q. 7. præcurſ. & ſeq. ^l Leo Papa pag. 16. ^m centu: 4. de virtutib^o & vitijs c. 14. in appen. bibl. SS. patr. pa. 1316.

Varię Dei reuelationes.

^a D. Chryſ. cap. 4. homil. 2. to. 1. pag. 7. & gen. 1. 12. homil. 32. pa. 229. & in ſer. de icui. pag. 465. eod. tom.

^b D. Bern. fol. 57. col. 1. c.

^c D. Bern. lib. 5. cap. 3. fol. 212. verſ. & fol. 394. hono. re. 6. & fol. 34. c. j. ſer. hebd. prænoſq.

^d D. Greg. Mag. li. 5. moral. ca. 20. ad 4. c. 1. put Iob.

^e Clem. Alex. lib. 1. pag. 4.

^f Greg. Nyſſen^o pa. 140. d.

^g Epiph. hæ. res. 54. pa. 147. lib. 2. tom. 1.

^h Aug. epis.

expertem harum reuelationum & arcanorum dimissit: Indubitata namque Redemptoris promissionem diuini, præstantiorisque religionis cultum, atque certam adumbratæ Ecclesiæ doctrinam Deis, & Dominus nonster prouidentissimus, cōtinuata hac ætatum successione tam verbis, quam signis mirificè explicauit, commendauit. Quam ob rem diuina prouidentia singula suæ dispensationis, Arcana consilia, locis, formis temporibus, ac inopinatis medijs distributa dirigens ac administrans: Mosem, cū asyrijs quartus decim⁹ saphrus, & syeionis duo decim⁹ orthopolis, & Criasus quintus Argiuis, (vt D. ^a Augu. tradit.) cum etiam lege tyranni egyptij, Masculi hebræorum infantuli uiuere, vetabantur: in lucem edidit, atque in fiscela quadam, bitumine, & picæ illita influentia nili, à parentibus, tribus iam mensibus elapsis exponi voluit. Fiscelam ipsam ad eam annis Ripā, qua Merides chenephris Aegyptiorum regis filia, tunc temporis spatibatur, aquarum vorticibus, Diuinitus eiecit. Vtque ab eisdem aquis quibus alij obruuntur, ipse infantulus vitā ipsam, & incolumitatem præstantius fortiretur. Matrem præterea regis filiam, & veram genitricem, dulcem nutricem, Deo ita mirabiliter disponente, reciperet, vti ex sacra exodi ^b historia manifeste liquet. Vnde illi mosis nomen ab ipsa pharaonis filia, non vero à legitima, & Naturali matre impositum est. Mos autem (vti ^c Philon ait in libro de vita Mosis) Aegyptiorum lingua aqua dicitur. Sed Iosephus ^d in libris antiquitatum, quem Io. Zonora græcus, Cedrenus, & alij probāt, propriam nominis etymologiam ostendit dicens. Mos ab Aegyptijs aquā dici, isis vero, seruatum siue eductum. Cui quidam deriuationi hæbraici nominis appellatio etiam cōsonat. Nam משה Mosech dicitur educt⁹, à verbo משה Mascha, idest educere: atque ideo cum ipsa filia Pharaonis exposito infantulo, Mose nomē illi imposuit, statim dixit, quia de aqua tuli eum. exod. c. 2. vers. 10. כִּי מִן הַמַּיִם מָשַׁחְתִּיו

Mosis natiuitas.

^a D. Augu. lib. 18. de ciui. De. ca. 8. ro. 5. pag. 222. col. 1.

^b Exod. 2.

^c Philo. de vita Mos. lib. 1. pag. 389.

^d Iosephus. lib. 2. c. 5. sequit Zonora lib. 1. annali pa. 20. Cedrenus in cōpēdio hist. pag. 34.

Clem. Alex. lib. 1. strom. pa. 40. & Hiero. vilem⁹ de sex diebus lect. 1. pag. 2.

^e Exo. 2. 10.

chi,

chi min, hamaim, Miscitahu: hoc est, quia de aquis traxi eum, siue tuli, aut eduxi. Vbi idem verbum Mascha ponitur. Quo aperte confunditur error ^a Gregor. Gyrallibris de poasi, afferentis, ipsum Mosem sibi ipsi nomen imposuisse, & satis quoque confirmatur sentētia Iacobibili, in commentarijs ad Ioa. Damascenum, probātis, Mosem, & non Moyes scribendum, quidquid aliter August. Eugubinus in eod. cap. 2. exodi opinetur. Græci tñ, auctore Eupolemo. D. c. Aug. & Eusebio, Musæum, illū dixere. Manethon vti Iulius Gyraldus loco adducto refert, Mosem prius orsalipham vocatū asserit. Et ^d Cedrenus, ab alijs dictū, Adamisim atque tethmosim. Sed nos scripturæ tutius adhærebimus, etsi non diffiteamur fieri potuisse gentiles præter hoc diuinæ scripturæ nomen, ipsum, alijs nominibus denominasse. Hic tamen apposite adiungi possunt verba Euthimij ^e in psalmorū præfatione, existimantis veriorem esse, sententiam eorum qui omnes psalmos à Dauide compositos fuisse credidere: atque eum qui inscribitur, oratio ipsi Mose homini Dei, non ideo hunc habere titulum, quod à Mose compositus fuerit, sed quod his congruat qui per diuinā aquam, hoc est per salutare lauacrum baptismatis, homines Dei effecti sunt. Mose quidem (vt idem Euthy. ait) interpretatur eductus ex aqua, subscribit eidem Brandemachius in eadem psalmorum præfatione; & Andre. ^g Maschius in præfati. ad librum Iosue, de Mose eleganter sic scribit. Iam vero (inquit) cum visum esset æterno Dei consilio ecclesiam suam, nō modo resecti præputij signo, ab reliquis hominum cætibus separare, verum etiam peculiaribus viuendi legibus, & religionis ritibus: eoque quintam Moliretur *πολειταιαν*, cuius administrum facere Mosem constituēbat, eiusce notionis nomine, hunc insigniri procurauit, quod haud obscurum liberandæ ecclesiæ ex fluxis calamitatibus, & fluxa religione, quibus malis illa tum in Aegypto laborabat, certissimum esset præ-

^a Greg. Gyrald. dia. 2. pa. 42. i. sine. ro. 2.

^b Iacob⁹ bi lius lib. 2. ortho. fid. cap. 6. pag. 201. verso

^c D. Aug. d. c. 8. vbi ludo. Viues Euse. lib. 9. d. prep. euang. ca. 4. nu. 11.

^d Cedrenus pag. 33.

^e Eutymius que supra retulimus lib. 6. cap. 9. de littera laud. seruili.

^f Brandemachius pa. 5.

^g And. Mas. in Iosu. pag. 5.

Aquarū
Natura, et
significa-
tio ſcrip-
turis.
Act. 7. ver.
17.

ſagium. Moſes enim aquis extractum ſignificat. Quarum
natura fluxa eſt, quæque in ſacris litteris miſerias, atque
ærumnas ſignificant. hæc ille. His ſuffragatur ſacra illa.
D. Stephani prothomartyris authoritas diligenti profeſto
obſervatione digna; dum Act. 7. verſ. 17. ſic ait. Cum
autem appropinquaret tempus promiſſionis, quam pro-
feſſus erat Deus Abrahæ, creuit populus; & multiplica-
tus eſt in Aegypto, quoad uſq; ſurrexit alius Rex in Ae-
gypto, qui non ſciebat Ioseph, hic circumueniēs genus
noſtrum, afflixit patres noſtros, vt exponerent infantes
ſuos ne viuificarentur. Eodem tempore natus eſt Mo-
ſes, & fuit *αἴσιος*, hoc eſt gratus Deo. Qui nutritus eſt
tribus menſibus in domo patris ſui. Expoſito autem il-
lo ſubſtulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum ſibi in fi-
lium. Ex quibus fanè verbis, colliges iam arcanum Dei
conſilium, & prouidentiam omnium ſapientum iudicia
ſuperantem. Quis vnquam vel mediocriter ſapiens, &
prudens, ſtabiles promiſſiones ſuas, repugnantibus om-
nino medijs hoc eſt per infantulum, aquis penè ſubmer-
ſum, & in littore expoſitum, adimpleret? ſolus ille, qui
inopinatis medijs, & humano iudicio planè contrarijs
conſilia ſua diſpenſat. Ac proinde infantuli naufragio,
populique afflicti multiplicatione, arcanis, & miracu-
lis locum aperuit. Nam vt historiographi tradunt, qui-
dam ex ægyptiorum ſacerdotibus, pharaoni denuntia-
uerat futurum, vt circa id tempus, Iſraelites vnus naſce-
retur, qui ſi adoleuiſſet, & Aegyptios depræſſurus, & po-
pulares ſuos eſſet euecturus. Quare Pharao præterritus,
omnes Maſculos qui hæbreis naſceretur in flumen pro-
iectos necari iubet. Quod quicumque parentum negligē-
rent, cum omni familia perituros, & partus hæbræarum
mulierum ab ægyptijs obſetricibus obſeruari iubet.
Sed (vti Iosephus ſuperius citatus præclare ait) nemo
potest Dei voluntati reſiſtere, etiam ſi infinitas artes in
hoc commiſcatur? Nam, & puer de quo ſacrorū ſcriba

præ-

prædixerat, eluſis regijs obſeruatoribus, clam à parētibus
educatus fuit, & vatem non fuiſſe vanū euentus rei com-
probauit. Vnde merito, D. a Chryſoſt. in eodē cap. 7. ſic
ait. Hoc mirabile quod futurus præfectus, neq; poſt hæc,
nec ante hoc, ſed in ipſo medio furore naſcitur, & edu-
catur mēſibus tribus in domo patris. Quādo igitur huma-
na, ſpē oēm negant, etiā abiecerunt illū, tunc diuina di-
ſpenſatio clare fulſit. Hæc Chryſ. Philon. b etiam de vita
Moſis tam facile (inquit) ſuccedit, quidquid Deo placet,
quamuis arduum. Sāctus vero prothomartyr tribus mē-
ſibus, Moſem in domo patris ſui educatum fuiſſe, ea de
cauſa dixit, vt Arcanum Dei conſilium, tyrannorū Ma-
chinamentis minime impediri potuiſſe intelligeremus.
Accedit quod Moſis parentes non ſine aliqua diuina re-
uelatione illum tribus illis menſibus educarūt, occulta-
runt, & in papyrione poſtea flumini commendarunt. Vn
de Ioseph^o nuper citatus ſic ait. Deinde Amarames ve-
ritus ne re de prehēſa, iram regis incurreret, ac mox, &
ipſe vna cum puero ſublarus è medio, promiſſionem Dei
faceret irritam: maluit ſalutem filij totā ipſius prouiden-
tiæ committere: ratus etiam ſi puer lateret, (quod tamen
perdiſſicile erat) Moleſtum tamen in continuo periculo
viuere, non eius tantum, ſed & ſuo. De Deo vero certā
ſpēm habebat prouifurum, vt oraculi veritatem euentus
indicaret. Et rursus: hic vero manifeſte Deus declara-
uit, nihil humana ſapientia, ſed omnia bonitate illius
omnipotenti confici: eoſq; qui propter vtilitatē ſuā aut
ſecuritatē, alijs pernitiē moliuntur, quanta libet vtan-
tur diligentia ſepe tamen voti cōpotes non fieri. Rursus
qui ſuam ſalutem Deo committunt, præter opinionem è
medijs periculis emergere; quod & in hoc puero videre
licet: hæc Iosephus. Quæ quidem vehementer D. Pau-
li a Authoritate confirmantur; dum ad hæbre. ſcribens
cap. 11. verſ. 23. inquit, fide Moſes natus, occultatus
eſt menſibus tribus à parentibus ſuis eo quod vidiffent
elegan-

a
D. Chryſ.
homil. 56
to. 3. pag.
431.

b
Philon
pag. 289.
in li. lib. 1.
Quidq; d.
Deo pla-
cet facile
ſuccedit.

Parentes
Moſis cū
tribus mē-
ſibus ſibi
occulta-
runt &
flumini
poſtea cō-
mendarūt
non ſine a-
liqua diui-
na reuelat-
ione.

c
lib. 2. c. 5.
pag. 51.

Qui pp
vtilitatem
propriam
alijs pni-
ciem mo-
liunt nun-
quam vo-
ti cōpotes
efficiuntur.

c
Paul: ad
hebr. 11.
23.

Moses in-
fans cle-
gis, & for-
mosus.

^a
D. Chryf.
hōmil. 26.
to. 4. pag.
1638.

^b
Philon.
pag. 389.
Marię Mō-
fis sororis
expecta-
tio cū My-
stetio fa-
cta.
Mōfis edu-
catio non
fortunę ca-
sa, sed dei
cōsilio fa-
cta.

^c
Origines
exod. 1. hō-
mil. 2. to.
1. pag. 38.
col. 2. uid.
eundē in
Math. tra.
26. ca. 24.
to. 2. pag.
83. col. 2.
Quo mo-
do Chri-
stus erat i
Mose.

^d
Eusebius
lib. 1. c. 8.

ēlegantem infantem seu Vrbanū (sicuti septuagintā pro-
formoso dixerunt, & Eugub. d. c. 2. exod. annotauit) & nō
timuerunt regis edictum. Cōsonat Philon loco adducto
dum sic ait. Eo tempore natus hic puer uisus est præferre
haud vulgarem indolem, adeo ut ei us parentes edictū
tyranni contemnerēt. Quo fit ut recte scripserit Aecume-
nius. d. cap. 11. parentes Mosis credidisse ipsum seruandū.
Adde D. ^a Chr, sosto. ibidem. Vnde ergo sperauerunt ij, fore, ut
seruarent infantem? ex fide; ex qua fide? viderunt inquit,
elegantem, & scitum infantem, ipse aspectus eos attraxit ad
fidem, ita statim ab initio, & ex ipsis fascijs iusto multa
infusa erat gratia, non hoc efficiente natura. Hinc sane
euanesceat consideratio illa ^b Philonis loco adducto, asserentis,
parentes dum puerum exponerent, se ipsos incusasse, qui
calamitatem propriam tribus mensibus seruando au-
gerent, quasi desperarent de vita infantis. Certum etenim
est infantem, fide expositū fuisse; ac subinde parentes,
diuini numinis reuelatione, certos de felici rei euentū
extitisse. Id quod certe (nisi mea me fallit coniectura)
expectatio illa Marię, Mosis sororis, ē specula, rei euentum
contemplantis satis profecto indicare videtur. Vnde regalis
illa educatio perperam fortunę casu facta ab ethnicis creditur.
Qui tamen assequi non potuerunt, quantis Mysterijs, cælestibusque
arcanis hæc omnia (vti ^c Origines ostendit) plena erant.
De iis vero mysterijs, & arcanis videndus est Eusebius
d de vita Constantini, & Gaudentius ^e brixien-
sis episcopus in tracta. in exodum de obseruatione paschatis,
vbi Mosē cum Christo: Vndas Iordanis, cū fluctibus nili;
cōparat, Late prosequitur Gregorius ^f Nyssenus in libro
de vita perfecta seu de vita Mosis. Vide ^g Adonis
chronicam vbi hæc etiam Mysteria, Christi, & Mosis recenset.
Adiunge D. ^h Augusti. in sermone de tempore post

D. Iu-

^e Gaudentius to. 7. bibl. SS. patr. pag. 51. ^f Gregorius Niscenus pag 120 cum seq. ^g Adonis in histo. christia. pag. 483. xrate 3 ^h D. Aug ser. 88. & seq. to. 1. pag 280. cum seq. col. 2. A.

D. ^a Iustinum Martyrem. Augu. tamen verba quæ etiā
impio Herodi optime conueniunt, & in præfenti referre
operę pretium erit. Sed incredulus (inquit Aug.) Pharaon
in alterum se nocendi aditum vertit, ut quod occultè an-
tea tentauerat, in populis palam faceret; omnem hæbreā
Masculinā prolem Iussit occidi. Quod vbi ad aures Ma-
trum rumor huiusmodi aduexit, pulsatum est planctibus
cælum; & cum ab ipsis vberibus auulsa proles raperetur
ad mortem, succedebat dolor vincens parturientis dolo-
rem. Nulla tamen Mater infelicior fuerat, nisi quæ fecun-
dior erat. Optabant tamen omnes steriles esse quam fe-
cunde parerent. Quid impie insanis? quid crudeliter se-
uis? licet plurimis infantium mortes acerbis inferas, &
animos miserorum crudeliter cremes, tibi necis augetur,
& pœne non detrahitur meritum. Cum enim passim par-
uulorum corpuscula deijcerentur in flumine, Mosē ma-
nus excepit humana: quem pro totius vindictæ causa
quererant. Nam cum Pharaonis filia viridanti in ripa
tremula posceret fluenti lauacra, inuenit in loculo, quæ
pater non posset nutrire supplicio. Ad quem educandū
in nutricem mater adducitur, ad alendū occasio coniun-
xit affectum, quem regis diuiserat metus. Nouum Mira-
culum, genus fecit misericordie filia parricidæ. Nam dū
paruulum seruat ignara patrem decipit incauta. Dignū
Malitiæ eius sceleris erat, ut filię prouisione periret, qui
genitricem indixerat parturire. Competens præcessit, di-
uina vindicta, ut suis affectibus puniretur, & Mosē pro
alijs exuendis exueretur. A fluctibus denique mystica
lingua Mosēs nomen accipit, & pharaonis nece quam
preparauit in nomine, in flumine maris inuenit. Hic ope-
rante virga per medios fluctus, ac si puluerulentos ex hi-
bet gressus, Imperio suspensam in altitudine montium
erigit vndam, ut Dei plebem redderet, saluam. Audistis
nefariam crudelissimamque vocem durissimi Pharaonis,
Masculos in amnem projcete, feminas viuificate. Iubet
hostis

^a
D. Iusti.
Mart. to.
2. pa. 165.

Matres fe-
cundæ in-
feliciores.

Moses ma-
nu filię
parricidæ
in parrici-
dæ mortē
Diuino iu-
ditio ser-
uatus.

Mosis no-
minis ra-
tio.

Nona &
inaudita
crudeli-
tas.

Reus dā-
nari neq;
antequā
eius culpa
manifeste
tur.

Plaga Ae-
gyptiis a-
Deo infli-
cta p cru-
delitate in-
nocentiū
interfectō-
rum.
Moses ad-
optatus.

hostis in flumen paruulos projici iubet innocentes cru-
deli morte necari. Non prohibet nasci, dum natos decer-
nit occidi. Quos enim nec dum viuere natura cōcesse-
rat eos sententia iam sustinet ad penam. O noua, & inau-
dita crudelitas? ante Iudicium celebratur, quam reus
ipse damnetur. Ante sententia profertur quam obnoxio-
sententiæ demonstratur. Vtique reorum mos est, vt rea-
tus sui sententiam, expectare soleant. Nec enim Reus
potest ante damnari quam eius culpa ceperit manifesta-
ri. Hi vero nec rei nati, nec reatus sui sententiæ merito
mācipati. Nascebantur enim non vt vite salutis, præci-
perent fructum, sed vt esset quos crudelitas seculo face-
ret luctum. Nunc præcipis, quod factum deberes vlscisci.
Non natorum pietas, non parentum dolor te flectit, qui
inter infantium mortem, parentumque dolorem seuitiæ
tuæ expleri sententiam gaudes. O parentum vota cru-
delia, lætitia luctibus immutata. Ad facinus profuit quid,
quid in eorum felicitate processit. Gaudebat lætissimus,
hostis, inter madentes omnium fletus. Quantæ perierūt
dolentium præces, quantum in cassum effusa sunt lachri-
mæ, quanti gemitus, ululatusq; multorum, cum paren-
tes manibus natos exponi viderent, qui simile nihilomi-
nus, mox facturi fuissent? suos iam casus in alijs alii cer-
nebant, alii continentes filios suos, cum iam celare non
possent, exponebant: alii mox editos exposuerunt ne
quanto retinerent tardius, tanto emitterent crudelius.
Quanti pro filiis optauerunt mori, quanti sententiā con-
temnere voluerunt tyranni? Satiemus (inquit) eum, &
nostro merore eius seuitiam repleamus. Hæc D. Augu-
stus qui in sequentibus plagam, & punitionem Aegyptiorū
primogenitorum, pro tanta crudelitate iuste a Deo ipsis
inflictā demonstrat. Expositū ergo Mosē (vti Stepha-
nus prothomartyr enarrat. d. act. cap. 7.) filia Pharaonis
sibi in filium nutriuit id est pro filio. Adoptauerat autem
ipsum, cum alioqui liberis caruisset. Vnde (vti idem B.

Stepha-

Stepanus ait) omni sapientia ægyptiorum fuit eruditus;
quem etiam in verbis, & operibus suis potentem fuisse
testatur. Verum difficilis intellectu videtur, hæc sacra Sre-
phani assertio, qua Mosē litteras ab ægyptijs didicisse
asserit. Constat nanque, exstrabone, Mosē ægypti sa-
cerdotem extitisse, ab eoq; (vt Artapanus ait, alijque
prophani scriptores testantur) non solum hebræos litte-
ras habuisse, à quibus phenices vicini, & à phenicibus
græci per Cadmum easdem acceperunt: verum etiam
fuisse Mercurium vocatum, & primum sapientē Iudæo-
rum, atq; eā grammaticā quā nunc habet primitus ipsis
hebræis tradidisse, vti ex ex Eupolemo lib. a de regibus
Iudæ refert Cyrillus, & etiam Clem. b Alexandrinus ex
eodem Eupolemo Mosē primum fuisse sapientem, &
grammaticam primum tradidisse Iudæis commemorat,
& genebr. lib. i. suæ chronol. c Antiquiorē propterea
ipsum Mosē, omnibus alijs sapientibus omnes tradide-
runt. De qua re late D. d Aug. de ciuitate Dei, e Cyrillus
contra Iulianum, Theodoretus f lib. de principijs, qui
Mosē oceanum appellat, à quo fluuii, alij, emanarunt.
Iustinus g Martyr in oratio. ad Antoninum pium, & in
præfatione illius orationis, & in oratione ad gentiles. Ni-
ceph. h in Historia ecclesiastica vbi Mosē antiquiorū
omniū antiquissimū fatetur. Idē speciatim ostēdere niti-
tur I Eusebius libro de præparatione euāgelica, & in ora-
tio. Cōstāntini Magni: latissimo sermone profecquitur Ta-
tianus k in oratio contra græcos, & S. l Theophilus An-
tioch. ad Autolium. Adde etiam m Augustinum Eugu-
binum in psalmorum enarratione; latius Reueren. P. &
presulē Fratrem n Hieronymum lib. de sex diebus, vbi
ostēdit Mosē octuagesimo suæ ætatis anno in deserto
histo-

g Iust. Mart. to 1. pag. 153. & pag. 48. cum seq. & in quæst. christia to. 3. pag. 7. vbi agit de tempore in quo mosēs ægypt. sapientia vsus fuit. h Niceph. lib. 4. cap. 23. pag. 222. i Eusebius lib. 10. cap. 3. & in Histo. Eccles. cap. 13. pag. 309. k Tatianus to. 8. bibl. SS. patr. pag. 56. cum seq. l S. Theophi- lus lib. 3. to. 5. bibl. SS. patr. pag. 163. & 168. m Aug. Eugub. psal. 23. to. 2. pag. 88. vers. n R. P. Hieronymus. lect. 1. pag. 9. & 151.

Moses æ-
gyptiorū
sciētia eru-
ditus quo-
modo in-
telligatur

Moses æ-
gypti sa-
cerdos, ab
eoq; litte-
ras hebræi
habuerūt.

a
lib. 7. con-
tra Iuli-
aposta.
to. 2. pag.
618. d.

b
Clem. A-
lexan. lib.
1. stro. pa.
40.

c
Genebr.
lib. 1. chro-
nol. pag. 4
col. 7.

d
D. Augu-
stus lib. 18. c. 8.
& 37. cū
seq. & Iu-
stin. mar-
to. 1. pag.
48. cū seq.

e
Cyrillus
to. 2. lib. 1.
pag. 519.

f
D. Theo-
doretus li-
bro 2. pa-
423.

Bilius,

a

Aug. Eug.
li. 2. c. 2. &
3. pa. 360.Moses
scriptor
secundum
omnes
antiquissi-
mos oēsque
precessit.b
Aug. Eug.
lib. 7. c. 8.
pag. 136.
& li. 7. ca.
15. p. 155.c
pag. 480.
col. 2. &d
pag. 483.
& lib. de
principijs
lib. 2. pag.
498. col. 1.e
li. 1. p. 390.D. Hiero.
c. 5. lib. 3.
tom. 6. pa.
3. 6.g
D. Hier.
super Da.
ca. 1. to. 4.
pag. 110.
lib. sine.h
D. Augu.
lib. 18. ca.
37. tom. 5.
pag. 233
col. 2.i
lib. 2. c. 4.
to. 3. pa. 19
col. 2.

hystoriam sacram conscripisse. Ad nocte etiā prædictis, de Mosis antiquitate bilium in adnotatio. ad Beatum Iohannem Damascenum. Hic insuper commemorāda sunt quæ docte, & diligenter scribit Augustinus. Eugubin^o de peremni philosophia. E barbaris autem (inquit) omnium consensu, vetustissimus est Moses, ante quem neminem alium inuenies scriptorem, neque apud græcos, nec apud Caldæos nec phænices, ceterosque barbaros; post quem floruit Mercurius tresmegistus in Aegypto & postea idem^o sic ait. Omnium Scriptorum iudicio, & omnibus rationibus Moses, est omnium, qui scripserunt antiquissimus. Neque Caldæorum aut Aegyptiorum vel græcorū, & phænicum, quæ sunt vetustiores nationes habitus scriptor vllus, aut traditur fuisse Mose vetustior. Quir, & ille Mercurius ter Maximus Aegyptiæ Theologiæ pater, post Mosem, temporibus enumeratis, inuenitur floruisse. Obseruatumque à græcis Theologis, eum etiā meras dictiones Mosaicæ; vbi, & ipse de creatione scripsit, vsurpasse. Vnde B. Theodoretus lib. de curatio ne græcanicarum affectionum scribit^o Phenicæ, Aegyptios, Caldæosque ab hebræis litteras accepisse, & ipsum cyrum filium cambyses multaque à Daniele habuerat subditis suis tradidisse. Et idem Theod. d lib. de principijs ait, Platonem ex Mosis Theologia omnia subripuisse. Cæterum licet hæc vera sint, autoritate. D. Stephani firmiter est adherendum, dum Mosem omni ægyptiorum sapientia eruditum fuisse testatur. Idem^o Philon de vita Mosis scribit, & Sixtus^o Senensis & D. Hiero. f ad galatas, qui super Danielē g (ait) Mosem sapientiā Aegyptiorū didicisse, nō vt sequeretur, sed vt iudicaret; eos que vanitatis cōuinceret. Accedit Aug. h de ciuita. Dei, qui eum verum Theologum appellat, & in libris i de doctrina christiana, ait, Mosem primum auro, & argento sapientiæ suffarcinatum fidelissimum famulum exiuisse, cum in omni scientia Aegyptiorum eruditus fuerit. Ad-

de etiam

de etiam^a Theodoretum præcitato lib. de principijs, & Gregorium presbyterum de vita D. Gregorij Nazianzeni, & Clem. Alex. præcitato libro stromatum vbi tamen perperam affirmat, Mosem à græcis in Aegypto institutum fuisse; cum multo post Mosem, sapientes græci extiterint, vti inferius ostendemus. Quo in errore philon etiam est. Vnde (ni fallor) Duo hæc simul stare possunt; Mosem omni Aegyptiorum scientia instructum fuisse; & vsum litterarum illis ostendisse, atque alia plura ad polyticum viuendi modum docuisse, primumque, & antiquiorem omnium scriptorum fore, qui sapientia atque Theologia diuina diuinitus edoct^o, eam primitus ita docuit scripsitque, vt & ethnici omnes ab eo mutuauerint. Ad huius veritatis confirmationem, Artapani antiquissimi scriptoris autoritas plurimum conducit; Dum ait: Mosem à Meride Chenephris regis Aegyptiorum filia, quod ipsa parere non posset adoptatum, maximo apud ægyptios habitum honore ob diuinum ingenium, & inuenta, tam quæ ad eruditionem facerent, quam quæ ad rem publicam, priuatamque, & mores singulorum. Ludo. b Viues in adnotati. ad D. Aug. si quis inquit, inquirat, quibus ergo sapientia ægyptiorum continebatur literis, qua Mosem institutum esse legimus, inueniet forsam voce tantum ea solitā tradi, percipueque, & discen- tium, docentiumque memoria asseruari, litterarū si quæ tunc forma, erat, imagines fuisse animalium quas *ιερόλυφα γράμματα*, hoc est, litteras in sacris sculptas nominabant. Athanasius^c vero in oratione contra sabelli gregales de eterna substantia filij, & Spiritus sancti sic ait. Recepit autem animus Mosis in se omnem ægyptiacam sapiētiam, & eam sapientiam quæ illi adeo impertita fuit. Et Daniel susceptis omnibus Caldæorum disciplinis capax adhuc erat ad varios diuinæ sapientiæ intellectus, quod per Ezechielem a indicat Deus, nunquid sapientior es Daniele. Omne quod occultum est, ostensum est

^a
D. Theo-
doret^o to.
2. li. 2. pa.
493.
Mosem à
græcis eru-
ditum er-
roneū est.

Moses ab
ægyptijs
eruditus
illis vsum
litterarū,
& polyti-
cam oiten-
dere po-
tuit.

Artapan^o

^b
Ludo. vi-
ues d. ca.
39. to. 5.
pag. 419.
Sapientia
ægyptio-
rum qua-
lis fuerat.

^c
D. Atha-
nasius pa.
99.

Daniel sa-
piens.

^d
Ezech. 28
3.

Philon. ^a est tibi. Philon, superius citatus, ad summum sophiæ culmen Mosem peruenisse ait; & oraculis fuisse præstantissimum, uires, & causas naturæ didicisse: Consentit ^a Eugubinus in cosmopœia, qui etiam præcitato libro ^b de perenni philosophia ostendit Mosem vera Theologia non ab ægyptijs, sed partim priscorum memoria, & successionis traditione; partim diuinis oraculis, præditum extitisse. Quidquid falso Simplicius, & Porphyrius dixerint Mosem historiam sacram, ex ægyptiorum fabulis scriptis esse, quos etiam reprehendit, & confundit R. ^c Præsul Hieronymus Vilemius libro de sex diebus. Hic tamen obiter aduertendum, historiam Iob, quam Mosem scripsisse non pauci credunt, ^d antiquiorem esse scripturam ipso penthateuco. Quod tamen non facile superius citati admitterent, sed necessaria demonstratione verum esse comprobatur, illius authorem fuisse Mosem, qui eam ad consolationem filiorum Israel dum in ægypto captiui erant composuit, & tamen postea penthateucum in deserto ut superius diximus, scripsit. Sicque difficultas illa ex D. Stephani autoritate satis diluta manet. Si quis tamen radicatus scire velit, quænam fuerit illa ægyptiorum sapientia? Multiplicem, & variam eam fuisse comperiet, atque in Mathematicam, Naturalem, Diuinam, & Moralem diuidi, uti Diodorus Siculus, Diogenes Laertius, Iamblicus Philon. Eusebius Ludov. Cælius e Rhodiginus, & Sixtus Senensis communiter tradunt. Ad Mathematicam igitur pertinebat Geometria, Astronomia, Arithmetica, & Musica, Naturalisque principia, & causas naturalium rerum tractabat, Phisica appellabatur. Diuina autem quæ Theologia dicebatur, non solum varia dogmata omnibus manifesta continebat, sed etiam Arcana Mystica, & occulta, ne vulgaribus hominibus innotescerent. Hanc triplicem fuisse constat ex Clem. ^e Alexand. & Pierio, atque Becano in suis hieroglyphicis, Sixto quoque Senensi, superius adducto. Quæ vero

^a Eugubinus pag. 4. ver. lib. 7. c. 8.
^b Mosem facta hystoria ex ægyptiorum fabulis scriptis esse erroneum est contra simplicium, & porphyrium.
^c R. P. Hieronymus Vilemius Lectio. 1. pag. 6.
^d Origen. & alij rellati a Sixto Senensi li. 1. bibl. sancte pag. 11. de libro Iob & Eugub. in præfat. illius hyst. Lud. Cæli Rhodi. li. 29. antiq. ca. 25. Sixtus Senensis li. 2. bibl. sancte pag. 45. in maxims.
^e Clem. Alexand. Strom.

vero superstitiosæ hæ scientiæ fuerint, late ostendit a Ludovico Cælius Rhodiginus in præcitatæ antiquitatum libris. Ob idque merito Moses eas execrabatur, ut author est Strabo libro sexto decimo suæ cosmographiæ, quem refert Aug. ^b Eugubinus de perenni philosophia. Quo fit ut asserentes Mosem ex illa Theologia quam dicunt hieroglyphicam, miracula edidisse, atque sacra aliqua instituisse, omni prorsus veritatis fundamento destituantur. Cum Moses eam uti superstitiosam execratus sit, & virtute diuina, operibus, & sermonibus (uti diuus Stephanus docet) potens fuerit. Vnde B. ^c Iustinus Martyr in libro quæstionum, & responsionum sic scribit, si propheta scientiam habuit, usus tamen ea non est: quippe quia directe ciuili hebræorum vitæ ex præscripto Dei institutæ consuetudini repugnarent. Cuius consuetudinis gratia, omnem in ægypto regiam aspernatus potestatem, pro ea simul malis affici cum populo Dei elegit. Et iterum; sed quoniam utroque nomine conspicuus fuerat apud ægyptios, & propter eloquentiæ institutionem, & propter vitæ mundanæ splendorem, utrumque autem post veram in Deum pietatem habuit: propterea eum admirata, est scriptura sacra. Hæc Iustinus. opera immensæ virtutis eiusdem Mosis in compendium reducit D. ^d Gregorius Nazianzenus, & Gregorius etiam Nissenus. Potentem tamē Stephanus dixit Mosem operibus, primum, & postmodum sermonibus; ut inde intelligamus opera semper sermones præcedere debere, veluti umbra corpus. Sermones etiam Christianorum columnis, quarum solidæ Bases ipsa opera sunt, comparare possumus. Iterum etiam opera substantiuis, & verba adiectiuis comparabimus; ita ut quemadmodum in grammatica substantiuo, & adiectiuo congrua fit cõpositio, ita etiam in christianæ vitæ actionibus hæc eadē adiectiuo congruitas reperiatnr. Vnde ^e Theophilus Alexandrinus Episcopus, in epistolis paschalibus, sic eleganter scripsit:

^a Lud. Cæli Rhod. lib. 16. c. 4. & 5. & 25.
^b Aug. Eugub. d. lib. 7. c. 8. pag. 186.
^c Clem. Alex. & sextus. fenensis ubi sup.

^d D. Iustini Mart. to. 3. q. 25. pag.

^e D. Greg. Nazianz. orati. 26. pa. 677. in li. & Greg. Nissen. in orati. aduersus eos que egre ferunt reprehensiones pa. 610. d.

^f Theophilus alex. epif. 1. to. 1. bibl. SS. patr. pag. 378.

KKk Haben-

Habentes radicem sermonis, atque rationis scientiæ notionē; sermonem autem (vt ita dicam) operum vestibulū. Porro opus sermonis, & scientiæ, ædificij tecta perfecta, & firmissimum domus culmē impositū. Sermo, enim, & ratio, & scientia, & fides, absque opere cassæ sunt, & instabilia. Et vt aliquid propter eos, qui dialecticis, artibus instituti sūt, ex illa doctrina videamur adsumere, quomodo si verbum nomini coniungamus, perfectus sensus efficitur, verbumque si solum fuerit, aut nomen sine verbo nihil est omnino quod dicitur, sic scientia absque opere, & opus sine fide infirma, sunt, & caduca: & è cōtrario scientia operi copulata, perfecta virtutis inditium est. Tacita quippe animi cogitatio, arcanus eius est sermo, qui per linguam forinfecus resonans, profert mentis sententiā.

D. Greg. Theologus.

^a D. Anastasius in quæst. scripturæ q. 79. to. 6. bibl. SS. patr. pag. 210. cum seq.

^b Philon. pag. 109. & 390.

^c Orat. 19. pag. 513.

^d niceph. li. 6. cap. 36. pag. 290. sub finem.

^e Iosephus. lib. 4. c. 8. sub finem.

^f Philon. pag. 395.

Cumque sermo fuerit opere consummatus scientiæ, & cogitationi nostræ finis imponitur. Hæc ille: Adde Gregorium Theologum in oratio. de fide, & grandine, Basilium, & alios citatos ab ^a Anastasio Episcopo Nicæno in libro quæstionum scripturæ, vbi sapientiam, virtutem atque potentiam non in sermone, sed in opere consistere ostendit. Vid. ^b Philo. adductum, & ^c Eliam Greg. Nazian. interpretem, atque Nicephorum Callistum ^d in historia ecclesiastica. Quæ omnia, perfecte in viro perfecto Mose enituisse D. Stephanus præcitatatis verbis, aperte indicauit. At cum opere, & sermone potens fuisset; eloquentia, & in negotiis peragendis, gratia, atque dexteritas incomparabilis illi minime defuit: vti ^e Iosephus libris antiquitatum testatur. ^f Philon quoque de vita ipsius sic ait: deprecabatur hanc functionem causatus exilitatē vocis, & linguæ tarditatem, negansque sibi adesse facundiā, præsertim postquam Deum loquentem audierat, ratus enim mutam esse humanam eloquentiam cum veritate collatam, & verecūdo ingenio præditus, subtrahebat se grauiori quam pro viribus reputabat oneri, rogabatque vt alius eligeretur ad exequenda mandata magis Idoneus.

neus. Deus pudore delectatus respondit; An nescis quis os homini dederit, & linguam indiderit? Quis guttur, cæteraque vocis rationalis instrumenta fecerit? Ego sum noli timere, meonutu articulate differes omnia, facundia mutata in melius & vsque proficiente, neque aliter absque impedimento fluente, & cogitationes promente, quam fontes manant limpidissimi. Hæc Philon. Vnde ^a Origines ad quartum exodi caput, ostēdit Mosē cum primum apud ægyptios versaretur gracili voce, & eloquenti sermone præditum fuisse, sed posteaquam cum Deo loquutus fuit, tardioris linguæ redditum. Et merito quidem nam si ipsum quis contemplatur Diuinum verbū, ipsamque diuinam respicit sapientiam, quantecumque sit eruditionis, & quantecumque sapientiæ, Multo amplius quam apud nos sunt pecudes, ipse apud Deum multum se Animal profitebitur. Hoc nimirum erat Moses quod, & Beatus Dauid, intuens, & tali ordine semetipsum, ad diuinam Sapientiā librans, dicebat: Vt ^b Iumen factus sum apud te. Secundum hoc ergo, & prophetarum maximus Moses in præsentī lectione dicit ad eū, quod gracili voce sit, & tardus lingua. Omnes enim homines, ad comparisonem verbi diuini, non solum ineloquentes, sed, & muti putandi sunt. Hæc ille. Diuis ^c Gregorius Magnus in Ezechielem sic discurret. Siue enim omnipotentis Dei Naturam considerent, siue eius Iudicia perpendant, trepident contremiscant. Eis ergo quasi ^d alas deponere, est virtutes quas habent humiliare. Sic Abraham alas deposuit, qui quando loqui cum Deo coepit, puluerem & cinerem se esse cognouit, dicens: loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis? Sic Moses alas deposuit, qui eruditus omni scientia Aegyptiorum, mox vt verba Dñi audiuit, verba se non habere deprehendit, dicens; obsecro Domine, non sum eloquēs abheri. & nudius tertius. Ex quo enim loquutus es ad seruum tuum, impedioris, & tardioris linguæ sum. Ac si

^a Origines 1 exod. ho mil. 3. to. 1. pag. 39. col. 1. Mosēs anrequā cū Deo loqueretur gracili, & eloquenti sermone præditus postmodū vero tardioris linguæ redditus.

^b psal. 37. vers. 22.

^c D. Greg. Magn^o ca. 1. homil. 8 to. 2. pa. 85. g. Alas deponere quid sit.

aperte diceret: postquã ate verba vite audio; cõfũsum me in uerbis prioribus agnosco, Idem D. a Gregri^o in libris Moralũ de Mose loquẽs sic scribit. Sed quia apud se me te humilis extitit, oblatã protinus tanti regiminis gloriã expauit. Moseq; ad infirmitatis patrocinũ recurrit, dicens. Obsecro Dñe non sum eloquẽs, ab heri enim, & nudius tertius ex quo cõepisti loqui ad serũ tuũ, & tardioris, & impeditioris linguẽ sum factus. Et se postposito, aliũ depõscit dicens. Mitte quẽ Misurus es, Ecce cum auctore linguẽ loquitur, & ne tanti regiminis potestate suscipiat, elingue se causatur. Hęc Gregorius. b. Philonis, autẽ pulchra consideratio in libro de eo qui diuinarũ rerum heres sit, minime præmittẽda est: Et quis non attonitus (inquit) fuisset maiestate proferẽtis hoc oraculũ, vt nec eos posset deducere, si non præmetu certe prægaudio? Adimit enim vocem, vt uehemens dolor, ita nimia letitia. Quã obrẽ, & Moses fatetur se parũ uocalem, & lingua tardum, ex quo cõepit habere cum Deo colloquia, quod testimoniũ prophetẽ uerum est. Tunc enim uerisimile est uocis instrumentum fieri tardius, rationẽ autem iam articulatam fieri liberiolem impetu, sententiarum magis quam uerborum ornamenta cõsecrantẽ expedita quadã, & sublimi eloquẽtia. Hęc ille; His accedit Chaldaica paraphrasis præcitato cap. 4. exodi. Sic uerba Mosis apertissime explicans, Non sum eloquens etiam ab heri, & nudius tertius: & ex tempore quo locutus fuisti cũ seruo tuo, quoniã grauis loquelã, & linguẽ profundã ego sum. Septuag. gracili, & tarda lingua ego sum, postquam, &c. Vnde prius dixit, non sum eloquens, & postea explicans magis suã ineloquẽtiẽ causam, adiũxit, ex quo locutus es, &c. quidquid Lusitan^o noster Oleaster ad præcedens caput, uerba illa cõtra historiã contextũ aliter distribuat. Nec similiter audiẽdi sũt Hebrẽi, quos incognit^o sup psalmis amplectit, dũ aiũt, Mosem ideo ineloquẽtem dici, quia gracilẽ tenuẽq; uocẽ habebat: & in illis mirabili-

D. Greg.
Mag. li. 3.
ca. 10. sup
42. c. Iob.
10. pri. pa.
85. H.

Philon.
pag. 313.

Vehemens
dolor, &
Nimiale-
ritia uocẽ
adimit.

contra C.
leastrum.
Cõtra He-
brẽos.
cõtra inco-
gnitum.

mirabilibus fiendis coram Pharaone, necesse erat uoce uti clamorosa, cum regio fastu prope pharaonẽ accedere minime permetteretur. Sunc hęc figmenta, & somnia hebreorum sicuti, & reliqua omnia ipsorum, præterquam quod scripturẽ, & historiã repugnant. Ad hęc igitur de tarditate, & ineloquentia Mosis post Dei congressum reducẽda sunt quã de ipsius eloquentia enarrat Iosephus a in suis antiquitatum libris, & Magister Hieronymus b Vilẽmius in opere sex dierum. Mystera huius Mosis tarditatis leges apud c Cyrillũ in collectaneis ex libro exodi; ubi sic scribit. Sicut Moses erat tardioris linguẽ, ita etiam lex Mosaica est tardioris linguẽ, ad explicandam eius quod est rationem, & aperiendam Sanctã Trinitatis Theologiam. Erat etiam uoce exili, vtque posset paucos alloqui, pauci enim sunt Israelitẽ si conferãtur cum alijs gentibus. Quamobrem ei additur, Frater eius Aaron. Quomodo enim Christus est frater Mosis, quod attinet ad humanitatem: ita etiam lex euangelica fraternẽ conuenit, & consentit cum Mosaica, quod attinet ad spiritum, & id quod intelligitur. Reliqua ad hęc ipsum propositum accommodata sequentibus capitibus idem Cyrillus prosequit. d Theodoretus in quẽstionibus in exodum Deum linguẽ tardioris Mosem ideo fecisse ait, quid id potentiam diuinam magis. Illustrabat. Quemadmodũ Piscatores, publicanos, cedrones ueritatis prædicatores, & doctores pietatis creauit. Sic per uocem infirmã, & linguã tardã confundit sapientes ægypti. At (ut D. e Chryso. considerat) clamor tardioris linguẽ, & uocis gracilis, plus à Deo exauditur, quã eorũ, qui magna, & intensa uoce præditi sunt. Hanc etiam tarditatem linguã D. f Ignatius considerans, Monet perfectos uiros: ut potentes operibus; & sermonibus, ante Deum se inuiles, seruos, & ad nihilũ plane utiles (Iuxta illud Luc. 16. & 18.) perpetuo reputent.

a Iosephus
li. 4. cap. 8.

b Lect. 1. &
pag. 2.

c Cyrillus
cap. 2. to. 1
pag. 1036

d lex mosaica conuenit cum euangelicã quoad spiritum, & ideo Mose Christi frater dicitur.

e B. Theodoret^o to. 1. pag. 28. col. 2. n. 12

f D. Chryf. psal. 140. to. 1. pag. 1185.

D. Ignati^o ad magnifanos epi. 6. to. 1. bibl. SS. pag. 12.

*De Diuina sapientia familiaritate, & prophetico dono
Mosis. Caput: VI.*

*Prouerbi
um Ami-
corū oīa
cōmunia
ētiā de
Deo dī.
Philon. li.
1. pa. 402.
Potentia,
& autho-
ritas Mo-
sis.*

*Mosis cū
Deo ami-
citiā.*

*Bonus vir
nihil possi-
det, nec
seipsum.*

*Mosis de-
us, atque
Rex à deo
cōstituit.*

Hinc igitur talem, tantumque virum in de-
serto Median per annos 40. iam oues pa-
scentem, diuina sapientia sibi peculiarem
amicum legatum, Ducem atque prophetā
delegit. Cui quidem, & diuina, abscondita-
que Mysteriorum Arcana amicè, & familiariter rese-
rauit. Sunt enim (vt tritum prouerbio est) omnia ami-
corum communia. Vnde ^a Philon Hebræus de vita Mo-
sis sic scripsit: perfectas, maximasque Diuitias pro his ei
Deus reddidit; hoc est vt tantumdem posset, quantum
terra, & Mare; atque flumina, elementaque cetera, & que
quæ ex his sunt condita. Fecit enim eum suæ potentia
participem totum mundum ei subdens, tanquam heredi-
tarium. Quamobrem singula elementa ei obediabant vt
Domino, ad iussum eius suas vires mutantia. Nec mi-
rum quandoquidem (iuxta prouerbium) Amicorū om-
nia sunt communia, Amicus autem Dei Propheta dicitur.
Vnde consequitur, vt diuinæ possessionis, vsus ha-
beat, nam Deus nullius eget cum possideat omnia. Bon-
us autem vir, nihil proprie possidet, nec se ipsum quidem.
Verum de Thesauris Dei quantum potest accipit, & me-
rito cum mundi ciuis sit: ideo nullam priuatim in orbe
habet patriam: quippe qui hereditatem habet, non vnā
quampiam regionem, sed mundū vniuersum. Quid quod
Maiorem etiam cum omnipotente rerum patre, condi-
toreque societatem, adeptus communi appellatione di-
gnatus est? Nominatur enim totius gentis Deus, atque
Rex, & caliginem vbi Deus erat intrasse dicitur, hoc est
in illam inuisibilem, incorpoream, specie, formaque ca-
rentem, exemplarem essentiam, abstrusas à mortali na-
tura contemplationes considerans, seipsum quoque, suā-
que

que vitam, quasi tabulam elegatissimè pictam proposuit
spectandam, diuinum opus imitandumque posteris. Idē
Philo. ^a in libro quis rerum diuinarum sit hæres; fidu-
tiam, & libertatem, qua cum Moses Deo loquebatur, ex
hac Amicitie radice excusat. Et in lib. de b sacrificijs A-
belis sic ait: sunt etiam (inquit) aliqui quos Deus altius
promouet, & euolantes super omnes species, omniaque
genera prope se ipsum collocat, sicut Mosis quoque dicit,
tu vero hic sta mecum. Itaque moriturus non deficit, ne
apponitur: Sicut priores, vt pote nec appositionem, nec
subtractionem, admittens; sed ex verbi illius causalis au-
thoritate, migrat per quod vniuersus mundus est condi-
tus. Vt discas quod sapientem illum eodem quo mundū
honore Deus dignatus est, per verbum quo condidit
omnia: perfectum virum ad se traducendo à terrestribus.
Quin, & cum in terrenis eo vtebatur negotijs, non prin-
cipis aut Regis communem aliquam virtutem indidit ei
per quam is exerceret potestatem in affectus animæ: sed
Deum eum constituit, totam corporis regionem, Du-
cemque eius intellectum, subijciens ei, Iubensque ser-
uire. Inquit enim, do te Deum Pharaonis, in Deum au-
tem nec subtractio cadit, nec appositio, cum sit plenus,
& semper sibi ipsi par. Ideoque nemo sepulchrum eius sci-
re dicitur. Quis enim est Idoneus, vt cogitatione com-
prehendat migrationem perfectæ animæ ad eum qui est?
Equidem opinor nec ipsum quidem cui migrare con-
tingit, scisse quanto meliora fortiretur. Quippe quæ tum
correpta erat numine. Nam Deus cum alicui bene facit,
non vtitur eius consilio: sed inexpectata beneficia solet
porrigere liberaliter. Hæc Philon. c. Quem etiam vide in
libro de plantatione Noë vbi eleganter de Mosis cum
Deo amica familiaritate agit. Ex quibus iam illustran-
tur loci illi sacrae pagine in quibus de ipsius Mosis ami-
citiæ peculiaris mentio fit. Quorum præcipuus est ille.
Num. 10. d. vers. 7. ibi non talis seruus meus Moses qui in

*Philo. pa.
314.*

*Phil. pag.
89.*

*Altius
Deus ali-
quos pro-
mouet.
Mosis ap-
positio seu
mors qua
lis & quid
designet.*

*Mosē
Deus, De-
um consti-
tuit.*

*sepulchrū
Mosis ne-
sciri quid
sit.*

*Deo cū be-
neficiat nō
vrit alien-
ius nec re-
cipiētis cō-
silio sed in
expectata
beneficia li-
beraliter
porrigit.*

*Philon.
pag. 148.
in fin. cum
seq.*

*d
Nu. 10. 7.*

Domo mea fidelissimus. Est autem egregia laus fidelem Dei seruum dici. Prosequere cum D.ª Gregorio Nazianzeno in orati. ad Gregorium Episcopum Nyssenum in principio, & Deut. b 34. 10. Moses seruus Dñi dicit, & Iosue. c 1. vers. 2. & cap. 9. vers. 24. & c. 15. 2. & Tertio d Reg. 8. vers. 56. & 4. e Reg. 18. vers. 12. & cap. 21. 9. Secūd. etiā Esdras. 14. Iudith. 4. 13. psal. h 104. 16. Baruc. i. 20. Apoc. k 15. 3. Vid. D. l Hiero. psal. 134. vbi ostendit summā esse virtutem, & honorem Mereri seruum Dei esse. Vid. 3. Reg. 8. 56. Andr. m Mas. in Iosue. vbi tradit rationem quare peculiariter Moses seruus Dei dicat. Adde n Irene. aduersus hæreses. Moses etiam electus Dei dicitur o psal. 105. 23. & dilectus Deo, & hominibus p eccl. 45. 1. Famulus etiā Dei i. 9 paralip. 6. vers. 49. & 2. r paral. 1. 3. Ios. f 1. vers. 13. & 15. & cap. 12. vers. 4. cum seq. & cap. 18. 7. & cap. 14. vers. 7. Secūd. t Esdr. 1. vers. 7. Hinc et Mosēs homo Dei peculiari quodam honoris encomio in scripturis sacris vocari solet, Ios. u 14. vers. 6. ibi ad Mosē hominem Dei, & 1. x paralip. 23. 14. & 2. cap. 3. vers. 16. idem y 1. Reg. 1. vers. 23. & cap. 9. vers. 6. & 7. & 3. z Reg. 12. 22. & cap. 13. vers. 1. cum seq. & cap. 17. vers. 18. cū seq. & 4. Reg. 1. vers. 9. & cap. 23. vers. 17. & 2. paralip. cap. 25. vers. 7. & 1. etiā Esdras. 3. vers. 2. psal. 89. vers. 1. & Deut. 33. 1. vbi Mosēs vir Dei seu homo Dei dicitur. D. Paul. charum suum Timotheum, hominem Dei appellat. 1. ad Timoth. 6. vers. 11. Nec est discrimē inter hominem Dei, & virum Dei, vti D. a Hier. docet in epist. ad Cyprianū. Vid. Victorium b Episcopum de fidei ratione ad Henricum, vbi sic eleganter ait. Quare autem fideles non honorificent integre trinitatem, ad quam se pertinere cōfident? cuius nomine se renatos, cuius seruos se nominari gloriāntur? Nam sicut ad nomen Dei Patris, homines Dei

^a D. Greg. Nazianz. orat. 6. pa. 345.
^b Deut. 34. 10.
^c Ios. 1. 2.
^d 3. Reg. 8. 56.
^e 4. Reg. 18. 12. & 21. vers. 9.
^f 2. Esdr. 14.
^g Iudith. 4. 13.
^h Psal. 104. 16.
ⁱ Baruc. 1. 20.
^k Apocalip. 15. 3.
^l D. Hiero. 10. 7. pag. 387.
^m Andr. Mas. cap. 12. pa. 225.
ⁿ Irzn. li. 4. cap. 2. 8.
^o Psal. 105. 23.
^p Eccl. 41. 1

q 1. paralip. 6. 49. r 2. paralip. 1. 3. s Ios. 1. 13. & cap. 12. 4. & cap. 18. 7. cap. 14. 7. t 2. Esdr. 7. u Ios. 14. 6. x 1. paralip. 23. 14. 2. paralip. 3. 16. y 1. Reg. 1. 23. & cap. 9. vers. 6. z 3. Reg. 12. 22. & cap. 13. 1. & cap. 17. 18. a D. Hieron. epist. 139. to. 3. pag. 153. b victor episcopus 10. 5. bibl. SS. patr. pag. 463. 6.

Dei appellantur, vt Elias homo Dei dictus est, vt Moses homo Dei appellatus est, sic à Christo Christiani nuncupantur, sic etiam à spiritu spiritales appellamur. Si igitur uocetur quis homo Dei, & non sit Christianus, nihil est: qui si Christianus uocetur, & non fuerit spiritalis, nec sibi satis de salute confidat. Hæc Victor Episcopus. Hoc autem Nomine virtute prouectos, & excelsos viros, & supra ea quæ oculis cernuntur positos, scripturam vocare docet Grego. a Theologus in orationibus, vbi etiam Elias eius interpret assignat rationem quare Moses homo Dei, non omnes Dei homines; diceretur. Significat etiam diuinum, & Deo familiarem hominem, vt adnotarunt Andre. Masius in Iosue & Montanus in suis idiotismis. Chaldaica vero paraphrasis loco, hominis Dei: Prophetam substituit quod idem est, vt d. b cap. 14. Iosue. vers. 6. & Deut. c 33. vers. 1. Imo & ipse homo, aliquando appellatur Deus. Iuxta illud ego dixi dii estis, non natura quidem sed gratia, & participatione. Vid. late d Anastas. Episc. Nicenum in quæstionibus sacræ scripturæ. Solet enim nomen Dei Elohim non solum de Deo vero dici, sed de hominibus admiratione dignis, & qui alijs præsumunt, Nomē tñ Ieouah nunquā h hominib⁹ tribuit. vti late videbis apud. Nouissimum Pagnini e Thesaurum. Id quod plurimorum patrum authoritatibus corroboratum apud psalmorum cantenam leges f psal. 49. Adstipulatur Bredembachius ibidem. Adde interpretem g Iustini de veritate Christianæ religionis, post Tertullia. h aduersus praxeam. Mosē autem Deum Pharaonis, appellatum tradit Theodoretus, vt figuram impleret. Vid. i tamen latius Euthymium, & Bredembachium. d. psal. 49. & k Eliam Gregorij interpretem post Hilarium l de trinitate.

Ex

h Tertulia. pag. 321. & lib. 4. aduersus marcionē pag. inferius citanda. i in dialoگو in scripto in confusus dial. 2. to. 2. pag. 317. k Elias in adnot. ad Greg. Naz. pag. 497. & 183. & 345. l Hilarius de trini. lib. 7. pag. 48.

Hominē Dei quid sit quid significet quātus honor, reputeretur.

D. Greg. Naz. orat. 19. pa. 3. 4. 496.

d. cap. 14. pag. 244. Ios. 1. 4. 6.

Deu. 33. 1

Anast. Episc. Nic. q. 20. to. 6. bibl. SS. patr. pag. 163. d.

Theof. pagani col. 105.

Brandemachius psal. 49. pag. 524. cum seq.

Interpres Iustini. pa. 251. to. 2.

Ex quibus Deum dictum colliges, ob magna miracula, & mira prodigia quæ aduersus Pharaonem operabatur, quenque & pro suo arbitrio castigabat, flagellabat. Sententięque suæ prophetā atque Ministrum habebat Aaron; & Demum Mortis & vitę Dominus ab illo esse ferebatur. Adiunge etiam a Philonem locis nuper adductis, & in libro de b agricultura, vbi ostendit quo nam modo Moses, in Deum Pharaonis à Deo datus fuerit. Hinc iam perspieuum esse potest, quantum ipse Moses reliquos omnes veteris testamenti vates, & prophetas superauerit, ac longo post se interuallo reliquerit. Quod sanè Deus Optimus Maximus propalare volens; ad tabernaculum fęderis in columna nubis c descendens Aaron, & Mariam Mosi fratres vocans, sic eos est alloquutus. Si quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei, vel per somniū loquar ad illū. At nō talis seruus meus Moses, qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os, loquor ei palam & non per enigmata, & figuras, Dominum videt. In hebręo ad litteram sic habetur: & dixit audite nunc verba mea, si fuerit propheta vester Dominus in visione ad eum notus fiam, in somnio loquar in eo, non sic seruus meus Mosē in omni domo mea fidelis ipse: ore ad os loquar in eo, & in visione & non in ænigmatibus, & ideam Domini contemplabitur. Chalda. vero sic explicans ait; Audite nunc sermones meos si fuerint in vobis prophetæ: Ego Dominus in visionibus apparebo eis, per somnia loquar eis. Non est ita seruus meus Moses, in omni populo meo fidelis est. Verbo ad verbum loquar cum eo per visionē, & non per enigmata, & similitudinē glorię Domini contemplabitur: Et quare non timuistis loqui contra seruū meum Mosē? Septuag. & dixit Dominus ad eos: audite verba mea, si fuerit propheta vobis Domino, in visione illi cognoscat, & in somno loquar ei. Nō sic seruus meus Moses in omni Domo mea fidelis est, os ad os lo-

a
P ilon.
pag. 89. de
sacrificijs
abelis.

b
Philon. de
agricultu.
pag. 130.
cum seq.

c
Num. 12.
vers. 5. cū
seq.

quar

quar in specie, & non per ænigmata, & gloriā Domini videbit. Accedit etiam illud Deut. a 34. vers. 10. & non surrexit vltra propheta in Israel, sicut Moses, quem nosset Dominus facie ad faciem. Chal. cui reuelatus est Dominus facie ad faciem. Huius Mosaicę visionis in specie, & non per ænigmata plura mysteria profecquitur Origenes b in commentarijs numerorum. Ex patrum Doctrinis quam plurima scitu quidem digna diligenter, & erudite congeffit, insignis scripturarum indagator Magister Martinus in suo hypot. poseon. c Cui tamen in eisdem capitis Annotatione, asserenti, Mosē prophetę nomine, ac titulo in scripturis sacris minime ornari solitum, sed legislatoris (quamquam verus, & insignis Propheta fuerit vti citra controuersia omnes testantur) minime assentior. Cum videam locis adductis ipsum Mosē honorifico prophetę titulo honorifice decorari. Et præterea id aperte comprobatur eccl. d cap. 46. vers. 1. ibi fortis in bello Iesus Naue successit Mosi in prophetis. Hoc est (vt Textus gręcus habet) *επι εσφηταις* in prophetijs, Imo & David Regem, prophetam insignem, superauit vti probat D. e Thom. f & incognitus super psalmos, & Magister g Hieronymus vilemius, libro de sex diebus post h Iustinum Martyrem, qui in oratione ad gentiles, Mosē Principem omnium prophetarum designatum testatur. Quidquid Lyranus, & alij asserant. Quia in re aduertendum verbis illis D. Thomę loco adducto in responsione ad secundum, quibus habet miracula, & signa; Mosi maiora fuisse, quoad modum faciendi, eo quod toti populo facta erant: satis quidem confirmari sententiam cuiusdam Rabini, quem Andreas Masius refert, dicentis, Mosē Iosue i Maiorem, eo quod plura, & diuturniora, & a pluribus spectabilia fecerit. Nam de Mosē, inquit, scriptum est כל ישראל לעיני hoc est ob oculos omnium Israelitarum, at de Iosua לעיני ישראל hoc est Anre oculos Israelis, vniuersitatis nota omissa. Rursus idem

a
Deut. 34.
10.

b
Orig. præ
cit. cap. 12
numer. ho
mil. 7.

c
lib. 4. c. 1.
Mosē p-
phete ut.
in scriptu-
ris decora-
tur cōtra
cantape-
trentem.

d
eccl. 46.
1.

e
D. Tho. 2.
2. q. 178.
arti. 4. vbi
caietanus.

f
Incognit^o
psal. 98.
vers. 1683
pa. 76. to.

g

Hierony.
Vilemius
lectio. 1.
pag. 6. & 7

h
D. Iustin.
Marti. 10.
1. pag. 52.
quę vid.
to. 2. pag.

171.

i
Iosua ca.
50. pa. 187

moses qua-
tuor mo-
dis alios
prophe-
tas supera-
uit.

idem, eundem Mosem quatuor modis omnes alios vates excelluisse demonstrat. Aliorum enim Mentis non nisi per administrum Angelum diuino afflatu vnquam esse concitatas: Mosem vero suo ore ex Dei ore, afflatus diuinos excepisse. Ceteros in somnis & secundum quietem: hunc vigilem sacra visa vidisse. Illos non sine pauida animorum consternatione diuinos percepisse monitus: hunc autem perinde atque si amicus cum amico colloquatur. Denique reliquos vates non nisi certis interuallis, modo crebris modo raris: At Mosem quouis tempore suis oculis dignatum esse Deum. Alij etiam addunt, hanc inter Mosem, & alios differetiam, quod aliorum vatum ea animi vis, quæ imaginatiua vocatur, (græci εἰκαστική καὶ ἰκαστική) diuino primū afflatu, pellitur; Et deinceps per hanc illa quæ rationalis appellatur. At Moses ipsa vi rationali plane percipiebat afflatus cælestes, absque vlla imaginatione, postquam Angelum vidisset in rubo. Et proinde in ipsius verbis ænigmata nulla erant. Andreas vero Masius loco superiore existimat Mosi hanc prærogatiuam in eo sitam esse: quod Mortalium nemine vel ante vel post, ad Christum vsque Dei filium tam sit familiariter vsus Deus atque illo vsus est, non autem in earum rerum quæ gererentur præter vsitatam naturæ legem magnitudine atque admirabilitate. Quippe quas nemo ignorat non humanis viribus aut industria; sed potentia diuina patrari. Quocumque tandem in his efficiendis vatur, Deus administro, tanquam instrumento quopiam. Quamobrè Christus suos discipulos erudiens, non eo magnopere placere ipsos sibi debere ait, quod ipsorum imperijs demonia seruirent, sed quod in regni cælestis albo inscripti essent. Quin Memoratum est ab euangelistis (vti idem Masius ponderat) fuisse qui Christi nomine miracula facerent, neque tamen Christum sectarentur. Ni mirum cum Mosem ecclesiæ veluti pædagogum esse oporteret, à quo illa ad Christi mysteria erudiretur &

Vatum ima-
ginatiua
quomodo
ad vaticinandum
moueatur, &
qualiter
græce dicatur.

Andreas
Masius.
Mosius præ-
rogatiua
in quo si-
ta.

^a
Luc. cap.
10. vers.
17. & 20.

Moses ec-
clesiæ fu-
turæ pæda-
gogus.

cuius legibus tantisper se haberet, dum aduenissent dies salutis, summā necesse erat esse eius auctoritatem; quam sanè ipsi non tam miraculorum facultas, quam intima Dei familiaritas conciliare potuit: apud eos certe qui res ipsas iudicarent. Hæc Andreas Masius. Idem Aug. Eugubinus loco præcitato, à quo tamen libenter discendo dum, ait, Deum cum Mose familiariter per angelum medium colloquutum, quod prius D. b Bonauen. & carthusianus, sensisse videntur, facer namq; textus aperte ostendit eam familiaritatem Dei cum Mose, non esse qualem, sed talem qualis, amici ad amicum intimum, & charum esse solet, ac proinde facie ad faciem, ore ad os cum illo colloquutum fuisse, quæ verba internuntium excludunt. Vnde D. c Augu. de genesi ad litteram, facie ad faciem, explicat idest contra in contra, & idem libro de trinitate. D. e Greg. Nazianze. de laude virginittatis de hac re scribens, nuntienque (inquit) aduerso lumine cernit. Aque ideo B. f Clemente Romano. Sum. Pont. in apostolicis constitutionibus referente, Sacri Apostoli sic scribunt. Mosem Dei seruum cui Deus facie ad faciem colloquebatur: Veluti si quis cum amico loqueretur, cui dixit noui te præter omnes, cui coram loquebatur, non per species, non per insomnia, nec per angelos vel ænigmata, &c. Vbi tamen Turrianus suis in adnotationibus asseres. D. g Clementem minime negasse Deum nunquam per Angelos cum eo, loquutum fuisse, sed qd aliqui ei loquebant sine angelis facie ad faciem plane diuinat. Cōferunt satis quæ B. h Arias Montanus in libro de actione obseruat & ostendit, videre faciem familiaritatem cōsuetudinemq; indicare, & facilitatem agendi, & impetrandi apud eum cuius facies videt. Iuxta illud Matt. i 18. vers. 10. videte ne cōtemnatis vnum ex his pusillis, dico enim vobis quod angeli eorum in cælis semper videt faciem patris mei, qui in cælis est. Et illud Hester. k i. 14. interrogauit sapiētes, qui ex more regis, semper ei aderāt: & illorum faciebat

^a
Aug. Eugubin. d. ca. 12. Nu.

^b
D. Bon. & carthusin. 2. sent. dist. 3. 94.

^c
D. Augu. ca. 37. no. 3. pa. 283. col. 1.

^d
Aug. li. de trinitate. li. 1. ca. 18. to. 3. pag. 101. col. 2.

^e
D. Greg. Naz. pag. 1252.

^f
B. Clem. Romanus lib. 8. pag. 556. vers. cap. 52.

^g
pag. 270. h
Arias Montanus pag. 10. col. 2.

ⁱ
Matth. 18. 10.

^k
Hester. 1. 14.

faciebat cuncta consilio, scientiū, leges & Iura maiorū, (erant autem primi, & proximi charfena & sethar & admoetha & tharhis & mares & Marsana & Mamucham,) consiliarij, seu septem Duces Persarum atque Medorum, qui videbant faciem Regis. Vnde licet certum sit (vt D. a Thomas docet) per visionem faciei diuinæ, quam Moses videbat, eminentem quandam contemplationem, & familiaritatem significari: Nihilo tñ minus ea familiaritas in ipsa confabulatione ore ad os habita, absque vlllo intermedio manifestissime conspiciebatur. Nec aliud dici potest cum Deus Optimus Max. verba illa in honorem, & excellentiam Mosis vere pronuntiauerit. Quibus vero modis propheta in scripturis accipi soleat, vid. vltra cātapetrensem, & citatos R. P. F. Barthol. b de Medina, in commentarijs ad tertiam partem summæ. Hanc Mosis cum Deo familiaritatem comprobant etiā sacra illa Dei uerba ad Mosē in li. Exod. 33. f uers. 12. Noui te ex nomine: Vbi Oleaster id recte ponderat. Et ante ipsum D. Basilius in asceticis relatus ab Anastasio d Episcopo Niceno in quæstionibus sacrę scripturæ, dum ait; Cum uideo Mosē illum dei seruum, illum inquā, Magnum, qui tali & tanto, a Deo dignatus est honore, & ab eo sæpe hoc accepit testimonium, ut audierit, nouite præter omnes, & inuenisti gratiam coram me. Idem D. e Greg. Magnus in Euangelia docet, noscere aliquem ex nomine: specialem præter ceteros cognitionem significare. Sed & ad huius familiaritatis cumulum, accedat etiam illud quod D. Aug. & alij classici authores nō pauci asserunt; Mosē (sicuti & D. Paulum, Diuinam essentiam aperte etiā uidisse, eaque ad tempus fruitum fuisse uti latius prosequitur Magister Michael f de Palacios, & Medina. g Quibus adde D. h Gregorium Theologum, quidquid Elias eius interpres ibidem distinguat, & Iacobus Christopolitanus in præfatione psalmorū cuius meminit

^a D. Thom. 1. 2. q. 98. ar. 3. ad 2.
^b R. F. Barthol. de Med. q. 7. art. 8. pag. 244. co. 1.
^c Exod. 33. 12.
^d Anastasius q. 35. to 6. bibl. SS. patr. pag. 180.
^e D. Greg. homil. 25. to. 2. p. 8. 286.
^f Moses videt diuinā essentiam
^g Michael de Palacios sent. diff. 1 disp. 4.
^h F. Barthol. de Medina 1. 2. q. 67. art. 3.

h D. Greg. Nazanz. in orat. 33. pag. 741. & orat. 3. pag. 183.

minit Sixtus Senensis. a in sua Bibliotheca sancta, vid. Sott. b in libris de Iustitia, & Iure, & Alphonsum à Castro aduersus hæreses uerbo beatitudo hæresi prima. Vidit autem eam diuinam essentiam non in corpore, sed extra corp⁹. Iuxta ea quæ tradit D. Greg. Magnus. c Sciatim asserit Prudentius inferius citandus. Vide quæ superius capite quarto tetigimus. Cæterū difficilis red- ditur superior traditio, ex loco illo per quam difficili exod. 33. uers. 13. ubi Mosēs facialem (ut ita dicamus) Dei uisionem ab ipso Deo & Dño enixe postulabat. (Si ergo, inquit) inueni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam, ut sciam te, & inueniam gratiam ante oculos tuos. Apertam atque manifestam Dei uisionem postulasse aperte satis ex Septuag. translatione constat. Dum sic transtulerunt. *εἰ τὴ συνηγα, χάριν ἐναντίον σου, ἐμφαν- σὸν μοι σεαυτὸν γνωστῶς, ἵνα ὀψασθ, ὁ πᾶσαν τῶ συνηκῶς χάριν ἐναν- τίον σου.* Hoc est: Si igitur inueni gratiā corā te, ostende mihi te ipsum manifeste, ut uideā te, ut sim inueniens gratiā corā te. Et rursus uers. 18: Ostende mihi gloriā tuam. Vnde de Clemens. e Alexandrinus libris Stromatum locum illum, ita legit: Ostende mihi te ipsum euidentissimè. Et Phēbus f Episcop⁹, aduersus Arrianos, asserit Mosē postulasse ut cognoscenter eum uideret. Idem & Victorinus g aduersus Arrianos, & Ioānes Maxentius h lib. 2. dialogorum tradit, uidere faciem esse diuinitatem Dei uisibilem, uelle sibi esse. Cum Septuaginta, legit Tertulianus i aduersus praxeam, Anastasius k in Exemerone. Vidit D. Hieronymum l apud quem, facies illud idem significat. D. m Greg. Mag. consentit & Pagninus n in Isagoge. Et faciem filij, patrem esse asserit Tertulia. loco adducto. Auger, & superiorem difficultatem Domini responsio uers. 2. ibi non poteris uidere faciem meam, non enim uidebit me homo, & uiuet: & iterum, ecce, inquit, est locus apud me, & stabis supra petram, cunque transferit gloria mea,

^a Sixtus Senensis lib. 5. anno 41. pag. 372.
^b Sott. q. 1. art. 2. li. 2. lib. 18. Moral. cap. 28. to. 1. pag. 455.
^c Clem. Alex. lib. 5. pag. 167.
^d Phēbus episcopus to. 5. bibl. SS. patr. pag. 250.
^e Victorinus lib. 4. d. to. 5. pa. 344.
^f Ioēs Maxentius d. to. 5. pag. 5376.
^g Tertulia pag. 322.
^h Anastasius in appēd. bibl. SS. par. pa. 61.
ⁱ D. Hiero. to. 4. pag. 111.
^k D. Greg. Mag. li. 34.

moral. ca. 3. in pri. n Pagninus pag. 38. in fin. & 168.

mea, ponam te in foramine petrae, & protegam dextera mea, donec transeam, tollamque manum meam, & videbis posteriora mea; faciem autem meam videre non poteris. Vulgata septuaginte consonat; sed loco eorum verborum: posteriora mea; aiunt Septuag. tunc videbis que post me, & facies mea non videbitur tibi. Chal. Paraphrasis, sic explicat: Non poteris videre faciem gloriæ meæ, non enim videbit me homo, & viuet. Dixitque Dominus, ecce locus est paratus in conspectu meo, & stabis supra petram, eritque cum tranferit gloria mea, ponam te in cauerna petrae, & protegam te verbo meo, donec transeam, & auferam verbum gloriæ meæ, & videbis id quod est post me, & quæ sunt coram me non apparebunt. Præterea si facialem hanc uisionem illi denegat, eodem cap. vers. 19. Mose dixit, ostendam tibi omne bonum, si faciem denegat; quo nam modo omne bonum illi ostendit? Et quod nam aliud præstantius, sublimiusque bonum esse potest, quam aperta illa diuinæ gloriæ visio? Quamobrem ut hij difficultatem nodi disoluantur, sanctorum Patrum interpretationes quasdam atque sententias lubenter in medium proponemus. Iustinus^a in libro de veritate christianæ Religionis in ea est sententia, ut probet, & asserat, Christum filium Dei, verbum æternum non patrem; Mose, & Patriarchis apparuisse. Ac proinde illud faciem meam videre non poteris; de Deo Patre dictum, Christus namque filius Dei semper videbatur; ut etiam asserit Tertulia^b aduersus Iudæos. Nam qui ad Mosem loquebatur (inquit) ipse erat filius Dei, qui & semper videbatur. Deum enim Patrem nemo vidit unquam, & vixit: & ideo constat ipsum filium Dei Mosi esse locutum; & dixisse ad Populum: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam; id est populi, qui te custodiât in itinere. Idem^c Tertulianus plurimis aduersus praxeam comprobatur rationibus, & aduersus Marcionem. Vid. utrobique eiusdem Tertuliani, ac Iustini interpretes

^a Iustinus
Mart. pa.
114. to. 2.

^b Christ^o fi-
lius Dei
Mosi, & pa-
tribus appa-
ruit.

^c Tertul.
pag. 116.

Tertul. ad
prax. pag.
323. & ad
uerfus
Marcio.
pag. 213.

terpretes alios citâtes. Et Athanasium^a in oratione contra Arrianos, Beatum quoque Irenæum^b aduersus hæreses. Christum, denique in humana specie à patribus visum, & cultum, tradit Eusebio^c in historia Ecclesiastica, cui Nicephorus^d consentit, quibus adde Clementem Alexandrinum^e in suo pedagogo. Vnde Prudentius in apoth. contra Patripassum.

*Hoc verbum est, quod vibratum patris ore benigno,
Sumpsit: Virgineo fragilem de corpore formam.*

Inde figura hominis non dum sub carne (nata) Moysi,

Obiecta effigiem Nostri signauerat oris:

Quod quandoque Deus verbi virtute coactum

Sumpsurus corpus, faciem referebat eandem.

Idem.

Ergo nihil visum, nisi quod sub carne videndum

Lumen, imago Dei, verbum Deus, & Deus ignis,

Qui sentum nostri peccamen corporis implet:

Ipsè dator legis diuina, accedere coram.

Iussus, amicitia collato, qui stetit ore

Cominus, & sacris coniunxit verba loquelis

Carnis in effigia Christum se cernere sensit.

Verum horum Patrum interpretatio ac doctrina qua plane asserunt: Verbum diuinum à Mose, alijsque Patriarchis in humana specie visum, conspectumque periculosa mihi semper visa est. Cum verbum æternum, filius patris Christus Dominus: Ante sacratissimam ex purissime virginis visceribus incarnationem, corpus humanum minime assumpserit. Vnde Anastasius Synaita in commentarijs in exæmeron sic ait: Nam si tunc in corporatus, & humana forma præditus fuisset, Deus verbum, nunquam in extremis temporibus ex sancta virgine carnem suscepisset, homo factus. Hæc ille. Sed si illud assumpsit, vbi nam (quæso) relinquit? quamobrem ea sententia accedere videtur Antropomophytis quorum errorè, & hæresim superius reprehēdimus, & latius prosequer h Vilemius in libro sex dierum post Castrensem dictione Deus.

LLI Obidq.

^a Athanasius
orat. 2. pa.
156.

^b Irenæus li.
4. cap. 11.
12. & 13.
& cap. 21.

^c Eusebius
lib. 1. ca. 2.
& 3.

^d Nicephorus
lib. 1.
cap. 3. & 4.

^e Clem. A-
lex. lib. 1.
cap. 7.

^f Anastasius
lib. sep. in
append.
bibl. SS.
pat. r. pag.
1462.

^g cap. 4.
^h lectio. 26.
pag. 298.

Obidque merito D. Augustinus a lib. de videndo Deum ad Paulinam; probat, verbum, & totam trinitatem inuisibilem esse Deum: Et in libris b contra Maximum Arrianorum Episcopum; Nam, inquit, secundum id quod verbum est, Deus apud Deum, & ipse inuisibilis est, sapientia Dei est Christus, humana sapientia est inuisibilis, & Dei sapientia visibilis erit? Quantum ergo attinet ad illam naturam in qua est æqualis patri, pariter est Deus, pariter omnipotens, pariter inuisibilis, pariter immortalis. Idem Aug. in c tractatu super Ioannem sic ratiocinatur: Si ergo propter carnem, visibilis filius est, & nos concedimus, & est catholica fides; si autem ante carnem visibilis, sicut ipsi dicunt, id est antequam in carnem daretur, multum delirant, & multum errant. Facta sunt enim illa visibilia corporaliter per creaturam, in quibus typus ostenderetur: non utique substantia ipsa demonstrabatur, & manifestabatur. Et hoc attendat charitas vestra lene documentum. Sapientia Dei videri oculis non potest: Fratres si Christus sapientia Dei, & virtus Dei, si Christus verbum Dei: verbum hominis oculis non videretur, verbum Dei videri sic potest? Expellite ergo de cordibus vestris carnales cogitationes, ut veri sitis sub gratia, ut ad nouum testamentum pertineatis. Idem Aug. a ibidē. Nemo enim uos fallat fratres (inquit) eorum qui dicunt inuisibilem patrem, & visibilem filium: hi enim hoc asserunt qui putant eum esse creaturam: Nec intelligunt secundum quod dictum est, ego, & pater vnum sumus, prorsus in forma Dei in qua æqualis est patri, etiam ipse filius inuisibilis est. Ut autem ab hominibus videretur, formam serui accepit, & in similitudinem hominum factus, visibilis factus est. Ostēdit ergo se etiam ante quam susciperet carnem oculis hominum, sicut voluit in subiecta sibi creatura, non sicuti est. Hęc Aug. Concludimus ergo ex D. Aug. hæresim esse atque falsum dogma asserere: Verbum Dei Christum Dominum ante assumptam humanam

a
D. Augu.
Epist. 112.
cap. 8. to.
2. pa. 203.
b

c
Tract. 4.
ex cap. 1.
to. 9. pag.
12. col. 2.
B.

Hereticū
delirū, est
secūdum
Aug. asse-
rere filiū
Dei ante-
quam in-
carnaret.
visibilem
fuisse.

d
D. Augu.
tract. 54.
ex cap. 12.
pag. 158.
col. 2.

Hereticū ē
asserere
verbū Dei
patribus
visibiliter
apparuisse
in cor-
porali spe-
cie ante as-
sumptam in
Nauim.

humanam naturam Mose, & patribus visibilem in corporali specie apparuisse. Qua in re patres oppositum sentientes lapsi sunt. Vnde D. a Athanasius in sermone contra Arrianos sic scribit: Olim igitur ad vnumquodque sanctorum verbum factum est, eosque sanctificauit, qui illud legitime recipiebant, nec tamen quum illi nascerentur, dictum est, verbum esse carnem factum, nec dum illi partiebant scriptum est verbum passum esse. Contra, ubi semel verbum natum ex Maria prodijisset sub consummationem seculorum ad peccata abroganda (ita enim patri visum fuit Filium suum mittere, factum ex muliere, factum sub lege) tum denique scriptum est, verbum assumpta carne hominem esse factum. Et reliqua. Origenes b etiam in tract. super Matth. sic scribit. Quomodo hic Dominus Iesus, quasi qui frequenter voluit congregare Iudæos, non autem congregauit propter contumaciam nolentium credere, ita dicit: Quoties volui: cum sit Manifestum semel eum docuisse, in corpore Iudæos? sed non solum in presentia, verum etiam substantialiter semper. Christus presentis fuit, & in Mose, & in Prophetis, magis autem, & in angelis ministrantibus salutem humanam, & per singulas generationes, & sic impletur: quoties volui: per singulas enim generationes semper voluit, & festinavit perficere voluntatem patris in eis; Et si non in corpore constitutus, sicut nunc in fine seculorum, tamen semper festinavit congregare filios Hierusalem. Ipsi enim volentis congregare filios Hierusalem, voces habentur in lege, & prophetis: & de ipso scriptum est: c Expandens alas suas cepit eos, & suscepit eos super scapulas suas, & quotidianum opus est Christi congregare filios hierusalem; de quibus in Esaias & in reliquis prophetis plura dicunt. Hęc Origenes. Duo ergo catholice veritates ex superioribus eliciuntur. Prima est, Verbum Dei, filium Dei, Christum Dominum, patribus, & Mose olim loquutum, cognitumque: ac de eo Mosem & scripturas omnes loqui, ut etiam patribus superius

a
D. Atha-
nasius ser-
4. pag. 254
& 242.

b
Origenes
tract. 26.
ex cap. 23.
to. 2. pag.
83. col. 1. 2.

Christus
substantia-
liter sem-
per presentis
fuit, & in
Mose, &
prophetis

c
Deut. 32.
11.

Christus fi-
lius Dei pa-
tribus lo-
quutus.

rius citatis, apparet, & latius, ex D. Hilario in libris de Trinitate. ^a Qui cum Athanasio (vt refert Feuardentius statim citatus,) satis laudant duo illa Cōcilia syrmiensis decreta, nempe si quis quod scriptum est; faciamus hominem non patrē ad filium dicere, sed ipsum ad se ipsum asserit dixisse Deum; Anathema sit. Si quis illud quod scriptum est; pluit Dominus à dño, non de Patre, & filio. perceperit, sed ipsum à semetipso pluere dixerit, Anathema sit. Ac proinde Christi diuinitas Manifeste satis ex veteris instrumenti testimonijs comprobatur. Qui tamē eam infirmāt, hæretici sunt habendi, eosq; optimē cōuincit post iam adductos R. F. Franciscus Feuardētijs in appendice ^b aduersus hæreses. Secūda veritas huic proxima est filiū Dei olim patribus in forma humana, cū ante carnis assumptionē inuisibilis fuerit, minime apparuisse, in eoq; deceptos Antiquiores. Potuit autem verbum Diuinum, Christus filius Dei, per aliquā subiectā creaturam (vti superius Aug. docuit) veluti in typo apparere, aut per aliquā speciē in mēte eorū ipsum representantem. Ex quibus relinquitur manifestum, locum illū deut. 33. vers. 13. cuius difficultas, huic tractationi occasionē præbuit; Nulla ratiōne posse intelligi, de visione filij Dei in specie corporea; sed de visione ipsius Diuinæ naturæ, quæ Mōsi abscondita erat, quamque ipse in propria natura manifeste & in specie, conspiciere desiderabat; dicēs, ostendē te ipsum manifeste. Quamobrē alius diluēdē difficultatis modus quærēdus est: ^d Augustinus ergo Eugubinus in præcitato capite; vt difficultatē magis dilucidet (Seipsum vt ita dicā magis obscurās inuoluēs septuagintaque, & vulgatā nostrā audacissime carpens, atq; damnās) sic ait: sed peius transtulerūt Septuag. & maiorē errandi occasionē præbuerunt; ostēde mihi te ipsum. Quod plurimū abest à vero, & humilitate Mōsis: & postmodū circa illa verba: ego ostēdā omne bonū tibi: Ait totā illā periodū penitus in contrarium sensum verti, à septuag.

&

^a
D. Hilari
lib. 4. pag.
22. cum
alijs seq.

^b
lib. 3. here
si. 2. pag.
123. 1. to. 1
operū ca-
strensis.

^c
Christū fi-
liū Dei o-
lim patri-
b⁹ i forma
humana
minime
apparuisse
Vid. su-
pra cap. 4.
hoc lib.

^d
Aug. Eu-
gubinus
to. 1. pag.
160.

& aliquāto secus à Hieronymo, ego faciam transire omne bonum super faciem tuam, vel ante faciem tuam; clarumque esse hoc à veritate alienum fore ac miram esse cecitatem. Ac proinde existimat Mōsem viam qua ituri essent, ne in aliquem errorem miserabilem inciderent; à Dño postulasse. Cui expositioni suffragari ait, Textū Hebræum vbi 7777 de barecha pronomen ponitur, significans viam tuam. Cui sententiæ Pagninus, & Oleaster adstipulantur. Verum ego ab ipsis, plane discedo, tum propter eorum hebraizandi naturam, & ingenium, quo facilē vulgatā, & reliqua omnia (magni quidē alias faciēda) facile parui pendunt: Cum etiam quod Septuag. interpretum translationem irridere, & vituperare temeraria, & ingens sit audacia Septuag. namque translationem emēdare nemo audere debet, vt satis ostendit Reuerend. Iulianus ^a pomerius Archiepiscopus Toletanus Aug. citans. Vnde verissimum est Mōsem de faciali Dei, hoc est de visione Dei in substantia sua, atque natura, sicuti est, ibidem egisse; vti concors Antiquorū, tam grecorum, quam etiam latinorum patrum, sententia pro comperto semper habuit: Et apud D. ^b Aug. locis superius adductis videre licebit, & apud D. ^c Chrystost. de incomprehensibili Dei natura, D. quoque Gregoriū Magnum, ^d qui difficultatem illius Textus, Exod. 33. vers. 13. tangit, & soluit, consule etiam Greg. Nyssen. de vita Mōsis, & super Cantica Canticorum, qui remfusus, & elegātius cæteris prosequitur. Præterea diuina responsio manifeste ostendit, Mōsem hanc ipsam facialem (vt ita dicam) visionem postulasse: Cum Dominus ei responderit: non videbis faciē meā, non enim uidebit

LLI 3 me

^a & li. 4. cōtra duas epist. pelagiani cap. 11. to. 7. pag. 480. Ambrosi. de bono mortis cap. 3. ab Aug. ibidem relatus Chrystostom de incomprehensibili Dei natura homil. 4. to. 5. pag. 1072. idem Aug. li. 4. de simbolo ad cathecum. ca. 3. to. 9. pag. 367. col. 1. ^c D. Chrystost. homil. 4. to. 5. pag. 1072. & to. 1. pag. 229. gen. 12. ^d D. Greg. Mag. 1. reg. cap. 10. to. 2. pag. 1005. idem lib. 18. moral. cap. 28. pag. 455. Greg. Nyssen. pag. 140. d. & in cant. homil. 12. pag. 346. c. cum seq.

^a
Iulia. po-
meri⁹ Ar-
chie. tole.
to. 5. bibl.
SS. patr.
Pag. 231.
sub fin.

^b
D. Aug.
li. 3. de ui-
dēdo De-
um c. 26.
pag. 318.
col. 2. to. 2.
& psal. 120
to. 8. pag.
584. co. 1.
& in tract.
13. super
Ioan. pag.
158. co. 2.
vid appēd.
illius to. 9.
Pag 374. c.

me homo, & viuet. Si Moses de via qua eundum illi cū populo erat interrogasset, non vtique tale accepisset, responsum. Respondit ergo Dominus Mosi postulationi faciem illi, & apertam denegans visionem. Vnde Oleaster ibidem tandem cogitur, locum intelligere de faciali dei visione. Nec quicquam Eugubinum, & reliquos iuuat illud pronomen baracha idest viam tuā: quippe quia per viam tuam, Moses faciem Dei intellexisse videtur: sicuti enim, facies hominis via est ad ipsius cognitionem, in facieque tanquā in speculo, & exteriori scriptura eius natura conspicitur: ita quidem ex facie, hoc est ex eius gloria, & maiestatis ostensione quis nam ipse Dñs sit cognosci, & contēplari potest. Ob idque Moses se se statim explicans, subiunxit, & sciam te. Quasi dixerit, si videro faciem tuam omne meum desiderium complebo, quo ardentem cupio, te ipsum manifeste videre, & tuam diuinā naturam manifestius cognoscere. Id quod præsensciens chaldaica paraphrasis, eam viam, Viam bonitatis suę appellauit. Accedit illud psal. ^a 24. vers. 10. ibi omnes vię Domini misericordia, & veritas; vbi gloss. & reliqui interpretes misericordiam Dei, viam Dei vocant. Et ipse Christus D.N. se viam, veritatem, & vitam esse profiteatur. Ioa. ^b 14. vers. 6. Hęc autem nomina de Deo dicta; vita uiuens, veritas, misericordia & similia: Dei essentiam significant & ab ea minime differunt, Iuxta illud Aug. ^c qui libro 7. de trinita. de Deo inquit, hoc est esse, quod fortē esse; & si quid de illa simplicitate dicitur, quae eius substantia significat. Consonat satis Doctrina D. ^d Tho. & aliorum omnium Theologorum. Facies autem Dei, & via Dei bonitatis, idem sunt; & vtraque diuinam essentiam, et naturam designant. Sicque necesse erit fieri D. Hiero. & Septuag. & corticem horum verborum considerasse, & sensum, atque spiritum ad quem semper suis in translationibus respiciunt, & attendunt. Accedit, & illud Iob ^e 34. vers. 21. vbi vie hominis sunt cogitationes

Via Dñi
facies eius
& visio at-
que cogni-
tio sue sub-
stantiæ.

^a
psal. 24.
10.

^b
Ioa. 14. 6.

^c
Aug. li. 7.
de trinit.
cap. 1. & 7.
& li. 6. ca.
4. to. 3.

^d
D. Tho. 1.
par. 9. 13.
ar. 2. & de
potentia.
9. 8. art. 1.
ad septi-
mū, & art.
2. ad 3. 4.
& 7. & re-
liq. Theo-
lo. 1. pr. mo
dist. 2. q. 2.

^e
Iob 34. 21

nes, & opera ipsius, vti etiā perdoctus Benedictus Ariamonta. in suis idiotismis ^a adnotauit: ad quem modum, via bonitatis Dei, ipsa Dei Maiestas, gloria, & essentia re-
ste dicitur. Facies autem Dei, & gloria Dei, idem sunt. Sed dices: si Moses ipsam Dei essentiam iam viderat, quid illi opus erat, iam cognita cognoscere? cur illi Dñs postulata denegat, dicendo faciem meam videre non poteris, posteriora vero mea videbis? Vnde adhuc perstat superior difficultas: sed vltra ea quę D. Aug. locis superius citatis, & alij non intuliter adducunt: Gregorij Nysseni resolutio mihi hac in re magis applaudet, ob idque eam in presenti lubenter proponā. D. ergo ^b Gregorius Nyssenus in libro de vita Mosi hanc difficultatem ex professo pertractans sic ait. Ambigere profecto quispiam poterit quomodo Moses, quem, tot tantisque visionibus Deum vidisse scriptura testatur, quo cum Deus ita loquebatur. Vt si quis amicum suum alloqueretur, orat nunc quasi nunquam vidisset vt videat. Et quomodo diuina vox modo annuit oranti quod petit, & hanc quoque gratiam sibi velle conferre non negat. Modo in desperationem deicit cum asserat, non esse hanc vitam hominum eius rei quam postulabat capacem. Et adhec quem locum esse apud se Deus dicit, & quem in loco lapidem, & quod in lapidē foramen, in quod iubet peruenire Mosē, Deinde Deum manum suam ad os foraminis illius positurum, & cum transierit Mosē inuocatum à foramine, posteriora eius qui vocauit inspecturū; Hęc enim scriptura narrat, & sic asserit Deum à Mose perspectum sicut diuina voce sibi fuerat promissum. Hęc omnia, si quis secundum litteram solum consideret, non obscurus dum taxat quærentibus sensus fiet, verum etiam non rectas, de eo generabit opiniones. Sola enim figurata, anterius, atque posterius habent, omnis figura corporis terminus, est. Quare qui figuram Deo attribuit, corpus ipsum consequenter putabit: corpus autem omne com-

pag. 24.

^b
D. Greg.
Nyssenus
pag. 150.

ca. 33 exo-
di nō litte-
raliter, sed
figurata.
a. c. piēdū
D. Greg.
Nyssc. pu-
tat.
Figura so-
la hēt an-
terius, &
posterius.
Figura
Deo incō-
uenit.

Compositum
difficile est.

positum est, compositum porro diuersorum ac differentium concursu constituitur. Quicquid vero sic constitutum est indissolubile non est, quodque dissoluitur id corrumpitur: dissolutio enim, corruptio compositi est. Quas ob res si quis posterius Dei, secundum litteram capiet, in hoc inconueniens consequenter deducetur. Nam ante atque retro in figura certe est, figura in corpore, corpus natura dissolubile, dissolubile autem incorruptibile esse non potest. Sic qui omnino litterę seruit, rerum ipsarum consequentia corruptibilem esse Deum opinari compellitur. Est autem Deus incorruptibilis animo atque immortalis. Non est ergo vbiq; sequenda littera. Quod si hac in parte actiorem quam littera patitur sensum quærere cogimur, Quis alienum esse à scriptura dicet, si ad spiritualem sensum, totam reducimus? Nam cum necesse sit partes aliquas spirituales intelligere, totum quoque necesse vt & possit, & debeat: sicuti partes intelligi; est enim totum ex partibus; quare partium naturam sapiat necesse est. Locus igitur apud Deum, & lapis in loco, & in lapide quedam capacitas, quam foramen appellauit: Ingressumque Mosis ad illud, impositio quoque Manus Dei, in ore foraminis, & transgressio eius, & uocatio, ac denique posteriorum partium aspectatio, ad altius, & conuenientius, norma, regulaque anagogica sic reducetur. Quemadmodum igitur grauias, & rotunda corpora, Si è cacuminibus montium lapsa deorsum fuerint, & si nullus postea impellat, ipsa tamen per se vehemientiore impetu si nihil impedimento sit, semper deferuntur, quousque ad planicię descendērint: sic Anima cuius natura sursum fertur, terrenis absoluta cupiditatibus ardentior in dies fit. uelociusque pertransit, ad sublimiora semper conscendens. Nam cum nihil sibi sit impedimento, per se ipsam ad naturam boni fertur. Attrahit enim ad se natura ipsius boni, omnes qui ad pulchritudinis eius radios sanis possunt oculis

Deus incorruptibilis atque immortalis.

Spirituales sensus, relicta littera hinc sequend.

Similitudo corporum grauium à cacuminibus, ad planicię descendentium, ad animę sursum naturam suam tendentem.

natura boni attractiu.

his respicere: Ita fit vt celestium desiderio semper ad maiora (vt apostolus ait) confurgat, atque semper ad altiora peruolet. Nam cum per ea quę iam percipit ad maiora, & perspicere, & aspicere possit, maiore, atque maiori desiderio, semper ardet, ac sic indefinenter sursum fertur, his quę peracta sunt, robustior facta, solum enim virtutis actio nutrit laborem vireque auget. Quapropter magnus ille Moses, cum semel per scalam in qua Deo innixus erat, (vt Iacob dicit) ascendere cepisset nunquam stetit, nunquam terminum Motus nouit, sed semper de gradu, in gradum ascendebat. Neque enim deficere vnquam potest altior gradus. Negauit falsam Aegyptiorum reginę coniunctionem, qua filius eius putabatur: hebręum vltus est, ad desertam, & solitariam se transtulit vitam, quā humanę perturbationes non vexant, pauit sicurium animalium gregem, vidit resplendentem lucem diuinam, abiecit calceos, vt facilius ad lucem accederet, in libertatem vindicauit suos, hostem vidit vndis submersum, lucida nube ductus est, sicco lapide sedauit sitim, à celo deduxit panem. Præterea extensione manuum, alienigenam fudit, sonitum Tubę audiuit, caliginem subijt, ad penetralia diuini Tabernaculi ingressus, est sacerdotij didicit mysteria, simulachrum destruxit, propitium Deum reddidit, legem de Deorum prauitate dirutam restituit, gloria effulsit. Ac tot, tantisque sublimationibus elatus adhuc ardet desiderio, adhuc tanquam famescens atque sitiens, tanquam eo carens, quo semper fruebatur, orat vt videat, non vt ipse capere potest, sed vt se habet, qui desideratur. Vnde arbitror immenso desiderio, atque ardenti erga Deum, ita fuisse affectum, quod visionibus sibi enituit, vt ferre non possit, quin ab his quę comprehendit ad occultiora compelleret. Quo circa supremę pulchritudinis amator, quod iam viderat tanquam imaginem eius, quod non viderat credens ipso frui primitiuo

Anima celestium desiderio ardet sursum fert.

Virtutis actio labore vireque auget. Mose sēp de gradu in gradu ardentem ascendebat.

Solitaria vitā humanę perturbationes nō vexat.

Mosis vita miraculis & portētis corruscat.

Moses tanquā eo carens quo semp fruebat. orat vt videat, nō vt ipse capaxerāt sed iuxta ardēs quo afficiebo desideru.

miriua desiderabat. Id ergo vult illa audax in Monte
 petitio, ne per specula, & imagines, sed per veram, &
 propriam faciem frui pulchritudine posset. Diuina ve-
 ro vox per ea quæ negat, concedit, quod petitur, par-
 uulis verbis immensam sententiarum profunditatem
 subaperiens. Annuit enim facturum se quod peteba-
 tur: finem autem, atque cessionem huius desiderij futu-
 rum non promissit, nec enim ita quispiam Deum vide-
 re potest, vt videndi desinat desiderium. Nam in hoc
 profecto Deus videtur, vt nunquam, desinas ad eum
 respicere. Quare, inquit, non poteris videre faciem me-
 am, nec enim videbit homo faciem meam, & uiuet: Non
 quia causa mortis videntibus sit illa facies (Nam quo-
 modo vitæ facies causa appropinquantibus mortis ef-
 se poterit?) Verum quoniam, & si viuificat quidem,
 Deus natura, proprium tamen suum est, vt omnem co-
 gnitionem excedat. Idcirco quis eorum quæ cogno-
 scunt; Deum esse opinatur, quasi deuiasset ab eo qui est,
 ad id quod esse putatur, vitam non habet. Nam qui verè
 est, is vera vita est, & hic cognitione non comprehendit-
 ur. Quare si hæc viuificans natura cognitionem omnem
 excedit, non est profecto uita id quod cognoscitur, quod
 uero vita non est, id vitam præbere non potest. Sic igitur
 desiderium Moisi adimpletur, vt insatiabile permaneat:
 Discit enim ex istis, quod Deus natura interminabilis
 est, nullo termino comprehensus. Nam si aliquo termi-
 no concludi intelligatur, necesse est termino illi aliquid
 connectatur: omnino enim quod terminatur, ad aliud
 desinit, vt terrestrium terminus aer est, & aqua rerum
 aquaticarum. Quare qui diuinam pulchritudinem vide-
 re desiderat, & ad id tendit, in hoc cursu semper consistat,
 & id est vere Deum uidere ut nunquam id desiderium
 terminetur. Quare necesse est, ut cum uideamus sicut no-
 bis possibile est, maiore uidendi desiderio exardescamus
 Et sic nullus unquam terminus abscindet nobis iter huius:

Cum

Per veram,
 & propriam
 faciem frui
 diuinam pul-
 chritudine
 Moses
 postulat.

Videre De-
 um ita, vt
 videndi de-
 sinat desi-
 derium est
 impossi-
 bile.

Deus tunc
 videtur, cum
 non desi-
 nit quæ ad
 eum respi-
 cere.

Non vide-
 bit me ho-
 mo & vi-
 uet quem
 sensum ha-
 beat.

Mosis desi-
 derium ad-
 implet
 insatiabile
 permanente.

Videre De-
 um vere
 nunquam
 cessare a
 desiderio
 videndi eum.

Cum nec ipse boni terminus aliquis sit, nec fatietas de-
 siderij huius possit fieri. Sed quis nam est ille locus qui
 apud Deum esse intelligitur? quid ille lapis? Quæ est illa
 capacitas in lapide? Quæ est illa manus Dei, quæ os lapi-
 dei foraminis retinet? Transitus uero Dei quis est? aut
 posterius eius quod Mosi uidere permittitur? Oportet
 enim profecto magnum quid unum quodque istorum ef-
 se, & Deo tonanti non indignum, ita ut omnium uisio-
 ne, quam adhuc usque diem Moses uiderat maior hæc
 & sublimior credi possit. Ecce, inquit, locus apud me.
 Quod sic intelligendum est, quod ab ijs quæ mox dixi-
 mus non sit alienum. Locum igitur dicit, non superficie
 circumfusum, nec quantitate ulla descriptum, aut enim
 est in immenso mensura, sed ad infinitum atque inter-
 minabile, loci nomine, qui circumscripta mensura, termi-
 natur, auditorem deduxit, hunc ergo sensum subostende-
 re mihi uidetur: Quoniam tibi Moses ad anteriora per-
 gendi semper ingens desiderium est, nec ullo huius cur-
 sus labore defatigaris, nec terminum huius assequendi
 boni constituis, sed semper inhies ad maiora, scias tan-
 tum esse apud me locum, ut nunquam terminum eius,
 cursu, aut uolatu aliquo queas inuenire, hic autem cur-
 sus, atque uolatus, status quidem, est alia ratione. Sistam
 enim (inquit) te in lapide. Mirabile auditu, quomodo
 unum atque idem est status, & motus est, si quid ascen-
 dit, non stat, si stat non ascendit, at hic ascendit qui stat.
 Nam qui caducus atque instabilis cogitationibus est, non
 fixus in bono nec permanens, sed mobilis ac fluctuans
 cogitationibus uarijs oppressus, & conquassatus, is nun-
 quam ad sublimitatem uere uitæ ascendit; sicuti qui col-
 les conantur ascendere fabulosos: Nam, etsi proiectis in
 longum pedibus, magna transire spatia uideantur, sem-
 per tamen ad inferiora delapso sabulo deferuntur. Motus
 igitur fit, progressus autem nullus fit. At si quis, ut psal-
 mista dicit, à fœce profundi retractos pedes in hoc po-
 fuerit

Locus a-
 pud Deum
 quid.

Sensus ve-
 rus postu-
 lationis
 Mosi et
 responsionem
 diuinam.

Status &
 motus.

instabilis
 cogitatio-
 nibus, & in
 bono mi-
 nime fixus
 nunquam ad
 sublimita-
 tem ascendit.
 simile.

Locus.
Lapis.Capacitas
foraminisNomina
varia glo-
riae cele-
stis.Man^o dei
qbid.

fuerit lapide, lapis autem Christus est, plenitudo uirtutum omnium: quanto firmiter ac nobilior, ut Paulus consilium, in bono fuerit, tanto uelocius uolat hac stabilitate quasi penis eleuatus. Cum igitur locum apud se ostendit ad perpetuum cursum exhortatur: cum statum in lapide daturum se promittit, modum diuini cursus illius Mosis subaperit. Capacitas uero aut foramen lapidis uerbis apostoli expositum est, cum Domum non manu factam caelestem spe ijs referuari qui terrestre tabernaculum dissoluerunt, asserat. Nam certe qui cursum perfecit, ut ipse dicit, in lato illo, & capacissimo studio, quod diuina uox locum appellauit, qui uidelicet fidem conseruauit, ac in lapide, uti anigmatically dicitur, pedes suos firmauit, is corona Iustitiae, a manu eius, qui haec certamina nobis proposuit, coronabitur. Haec autem gloria multis nuncupatur a scriptura nominibus, una enim, & eadem res hic quidem lapis capacitas appellatur, in alijs autem, Paradisus, deliciae, tabernaculum, mansio apud patrem, patriarche sinus, regio uiuentium, aqua requietis, hierusalem superior, regnum caelorum, babylon uocationis, corona gratiarum, corona pulchritudinis, turris fortitudinis, supermensale gaudium, Dei confessus sedes Iudith, locus nominatissimus, occultum tabernaculum. Vna ergo illius gloriae haec quoque appellatio est Mosis in lapidem ingressus. Nam quoniam Christus lapis est, ut paulo placet, omnem autem bonorum spem in Christo firmiter esse credimus: qui bonum aliquod adeptus est, is in Christo est; qui omnem bonum continet: qui uero ad Christum peruenit, & a manu Dei tectus est. (Manus autem Dei quid aliud esse potest quam creatrix rerum uirtus?) ipse unigenitus Deus, per quem omnia facta sunt, qui, & currentibus locus est, & uia, ut ipse dicit & lapis confirmatorum, & Domus quiescentium, qui ad hunc in quam peruenit is audiet uocantem, is in posterioribus uocantis constituetur, ut scriptura monet, quod prope Dauid

uid^a ille intellexit, habitanti enim in auxilio excelsi dicit, in scapulis suis obumbrabit tibi, quod est post Deum esse constitutum. Nam scapulae posteriora sunt, de se autem clamat; ^b adhaesit anima mea post te, & suscepit me dextera tua. Vides quomodo psalmista cum historia consentit. Nam ut hic dicitur, eum a dextera suscipi qui post Deum adhaesit: sic ibi eum manus tegit, qui Dei uocem expectat in lapide. Sed Dominus quoque qui Mosis oracula dedit, qui ad implendum legem suam uenit; anigma id enodans apertissime, similiter ad discipulos ait: si quis (inquit) ^c uult post me uenire non dixit ante me. Hoc quoque ipsum cuidam de uita aeterna cogitanti precepit dicens. Veni, & sequere me: ^d qui autem sequitur non faciem, sed tergum aspicit. Docetur igitur Moses desiderans Deum uidere; quomodo potest Deus uideri: sequi enim Deum corde ac animo semper quocumque ducat id ipsum, est Deum uidere: etenim transitus ille Dei, Ducem esse Deum sequentis significat, cum non sit possibile uiam ignorantibus recte, ac tuto iterperagere, nisi post Ducem recte sequatur. Dux igitur praecedens sequenti uiam monstrat: qui autem sequitur, tunc a recta uia non aberrat: Cum semper Ducis tergum respiciat. Nam qui ad latera se transfert, aut ducentis faciem cernere studet, non facit eam uiam, quam dux ostendit, ac ideo dicitur ei, facies mea non uidebitur tibi hoc est noli ad faciem ducentis Dei occurrere, ne in oppositum cursum fiat. Nam si bonum bono contrarium non est, & qui ducentis faciem uidet, ducenti oppositus est, cum ducens bonus sit, ipse malus est, contrarium uirtuti uicium, quare Moses non ex opposito conspicit Deum, sed tergum eius respicit. Nam qui ex opposito Deum aspicit, non uiuet, ut uox diuina testatur. Non uidebit (inquit) homo faciem meam, & uiuet. Vides quantum est ut aliquis discat Deum sequi. Nam post illos adhaesum mirabiles, post gloriosas uisiones, post inaudita miracula, uix iuxta finem uitae

^a
p salm. 90
uers. 4.^b
P sal. 62. 9.^c
Math. 16
24.^d
Math. 19
21.Videre
Dei est sc
qui ipsum
corde ac
animo se-
per quo-
cumq; du-
cat.
Dux De-
us.Deum ex
tergo re-
spicere est
ipsum ui-
dere: Ex
posito: re-
spicere uo-
lens non
uiuet.

vite hanc consecutus est gratiã, vt disceret Deum sequi: nihil enim amplius mali officere illi potest qui post Deũ hoc modo constitutus est. Hęc eadem idem D. ^a Greg. Nyssenus in cantica canticorum cõfirmans in hunc modum repetit. Nihilominus vir tantus ac talis; qui tantis rebus interfuerat, & vsque adeo in sublimẽ ad Deum penetrauerat, insatiabiliter petit, vt Deum facie possit inueniri. At qui iam ante traditum erat, factam ei fuisse copiam conuersationis cum Deo de facie ad faciem. Nihilominus nec id quod colloqueretur cum Deo quasi amicus cum amico; nec quod familiariter cum eo conuersaretur, inhibere cupiditatem eius poterat, vt vltiora nõ expeteret. Si gratiam (inquit) inueni coram te, patefacito mihi te ipsum, ita vt agnoscere possim. Et is qui gratiam hanc ipsi facturũ se pollicetur, vt rogatus erat: (cum quidem diceret, noui te supra omnes) preterit eum diuino loco in petra, Manu diuina tectũ, ita vt vix post transitum posteriora Dei cõspiceret. Quibus verbis, vt equidem arbitror, docemur; eum qui videre Deum cupiat desiderij compotem fieri semper sequendo. Et diuinę faciei contemplatio est ad Deum nõquam interrupta progressio, quę tum demum nobis præclare succedit, cum verbum à tergo sequimur. Hęc Gregorius Nyssenus. Cuius profecto interpretatio locum illum exodi maxime, illustrat, formam sequendi Christum præbet, viam sequentibus demonstrat, & videndi faciem Dei, modum optimum, optime docet, & quàm plurima arcanorum diuinorum nobis referat sacramenta.

De falsa Rabinorũ Kabala atque duplici lege Mosi in monte Synai data. Cap. VII.

AD institutum ergo nostrum reuertentes, iam iã ex proxime adductis ac alijs non paucis, luce meridiana, clarius apparet, Mosem adeo profuse, & liberaliter diuinorum Arcanorum

canorum à Deo Opt. Max. compotem fuisse effectum, vt nullus satis pro merito (sicuti idem Nyssenus asserit) omnes illius adscensus, variasque eius patefactiones, verbis enumerare queat. His adiungi possunt, studiositatis gratia, illa trium graduum discrimina; Quę hebræi in supernis delineant: Fontem, videlicet, fluuium, & piscinam: è quibus sacros scriptores hauſtu longo potasse autumãt. Ita tamẽ vt Moses solus, è fonte, prophetæ è fluuio, Agiographi ex piscina, antea potauerũt, quam sua scripſissent volumina. Verum nos (vti ait R. P. & præsul Hieronymus ^b Vilelmus qui hæc in suis lectionibus sex dierum refert) ex uno eodemque spiritus sancti fonte omnes potasse credimus: Vnum tamen alio, largius, & affluentius, Mosem autem præ ceteris prophetis vberius. Huc etiam pertinere potest illud quod ipsi hebræi fingunt de quinquaginta intelligentiæ portis quarum ^c scaligerus, galatinus, & Petrus Gregorius cum alijs meminere. Eas vero Deũ Opt. Max. vna tamen minus (quam diuinę essentię visionem dicunt) Mosi tradidisse asserunt. Hisce portis vniuersę diuinę legis Arcanorũ Misteriorumque scientiam, claudi, continerique putant. Desumi vero eam scientiam fabulantur, ex historico, aut allegorico sensu: perditiones, vel arithmeticas supputationes, aut geometricas litterarum figuras, descriptas, seu trãsmutatas, vel per harmoniæ cuiusdam (satis vt puto dissonę) consonantias dissonantissimas, ex formis quoque characterum, ex Commutationibus, separationibus, tortuositate, coronatione, clausura, apertura, atque ordine. In hũc ergo confusionum labyrinthum Deũ Opti. Max. Mosem illum, lucidissimum solem, Dei illustrationibus effectum; introduxisse volunt, vt omnium naturarum cognitione ac ipsis Demũ Mysterijs diuinis imbueretur. Vt ea postmodum sapientioribus & senioribus manifestaret. Atque ideo Mosẽ ea Arcana ^d אֵלֶּיךָ אֶפְרַיִם pe el pe, hoc est ore ad os illis ostendisse, reuelasseque: ipsos vero easdem traditiones

^a Greg. Nyss. se. homil. 12. pa. 346

Videndi Deum desiderium.

^a in can. homil. 12. pag. 346. Mosi diuinę reuelationes e numerari nequeũt. Hebræi fabulose triũ graduum discrimina i supernis fingunt fontes, fluuios, & piscinas descriptas.

^b Lectio 1. pag. 7.

^c lib. 1. epistolij pag. 791. Kabalam Rabinorũ vnde desumunt.

^d Labyrinthus confusionum, è Kabala Rabinorum.

Post Es-
dram Bair
prim^o fuit
qui Kaba-
balau po-
steris tra-
didit.
Nephada
hebreis fa-
bulofitas
almudi-
ca.

contra he-
bræorum
Kabalam.

a
Jacob^o de
Valentia
81. pa. 614
co. 2. cum
seq.

b
Finus A-
dria lib. 9.
c. 2. & 3.

c
Stapleto
lib. 12. con-
tro. 7. cap.
14.

nes de aure in aurem posteris communicasse, ad esdram usque. Quem tamen (ut plures scriptis tradiderunt) primum fuisse dicunt qui easdē publicis monumentis mandauerit. Quas tamen fabulosi hebreorum authores, Nephando suo talmud integre, & uere complecti, mordicus contendunt. Hanc sapientiam Kalam idest receptionem dictam pro diuinis oraculis, cum omnibus suis uanitatibus, demoniacisque imposturis atque præstigijs, summo studio, (seu ut uerius dicam,) superstitione, uti ueram, & necessariam uenerantur, & excollunt. Verum ego hac in re (salua semper sacros. eccl. catholica, & apostolica Rom. censura, doctiorumque iudicio) aliter hisce præsertim temporibus, sentiendum, iudicandum, imo loquendum, atque scribendum semper censui. Ac proinde Kalam hanc uulgo ab hebreis eorumque affeclis decantatā falsam vanam futilem, supersticiosam, demoniacam, atque plane sacrilegam esse constanter asseuero. Atque à quodam demoniaco Idumæo Mair nomine inuentam, & ab ipsi phariseis, & recētoribus Rabinis auctam, & detestabiliorem indici redditam; uti late tradit Iacob^a de Valencia Christopholanus episcopus in psal. Finus^b etiā Adrianus in flagello hebreorum, adeo ut & ipsi heretici traditiones talmudicas irrideant, quas contemptus, gratia cōstitutionibus apostolicis comparant, illis tamē optime occurrit^c Stapleton^o de principijs fidei. Sed & si aliqua cōtineant nostris Mysterijs forsan consentanea (id quod aliquando, raro tamen fatebimur) non ideo illico, illa cum reliquis pro oraculis habenda sunt, nec ad sacrarum scripturarum legitimam interpretationem omnino necessaria existimanda, ut Rabinantes horum temporū interpretes aliqui, uane contenderunt. Ea autem quæ nobis consonant uti probabilia quædā, sicuti, & ea quæ à gentilibus, ac poætis benedicta recipimus, ab studiosis, uereque Theologis admitti solent. Ita tamen ut semper illud pro comperto habea-

habeamus, ueritatem, nempe, atque Maiestatem nostrorum Arcanorum Mysteriorumque ijs futilibus fundamentis, & superstitionum Kabalistarum figmentis, minime egere: profundioribus quippe atque solidioribus pedamentis, stabilita nitantur. Quam obrem ut uera a falsis distinguamus, ingenuè fatemur Iuxta veterum, patrum, & Theologorum unanimē sententiam, Mosē in Monte Syna cum ipsa lege scripta, uerum illius sensum, tum Mysticum, cum Historicum uerbo diuinitus accepisse. Id quod mihi ex eo saltem certissimum fit, quod reuelationes, & diuinæ patefactiones illi in Monte illo factæ (teste Gregorio Nysseno, & alijs superius citatis) fuerunt innumerabiles. Et præterea quod eum ipsum, super omnes alios prophetas, ueriori intelligentiæ, & diuinorum Mysteriorum cognitione Deus Opt. Max. cum mulatissime adornauerit. Vnde dubio procul, legis scriptæ (quam ut populo Israeli promulgaret, à Deo acceperat) ultimū, & spirituale finem, atque scopum cognouit. His autem finis Christus est, uti D. Apostolus Paulus ad Rom. 10. uers. 4. asserit, explicatus passim à sacris authoribus, quibus adiunge Gaudentium, Episcopum, & Tertulianum^c aduersus Marcionem, atque Irenæum^d Martyrem aduersus hereses & Origenem^e in euangelium Ioannis D. f Gregorium Magnum in præfatione psalmodi, qui omnes Christum legis initium: Medium, & finem fuisse asserunt, & subtiliter probatur, ex Aug. s discursu in libro de Musica. Vnde patet quam uera sit illa nostrorum Theologorū, atque Antiquorum patrum traditio qua sanè credimus ante Christum Dominum, & Saluatorem Nostrum incarnatum, Euangelium fuisse, hoc est uiam salutis, imperfectā tamen, & figurarum uelamentis coopertam atque occultatā. Tradit D. h Tho. & Theologi in quarto sententiarū

Maieftas,
& ueritas
catholica
& euange-
licæ uerita-
tis atque
doctrinæ
reuelatæ
non eget
fundamē-
tis, & falsis
inuentis
Rabinan-
tū, & Iu-
daizantiū.
Mosē in
Monte Sy-
na legis li-
terale, &
myfticum
eius sensū
recepisse
cōcors est
omniū sen-
tentia.

a
ad Rom.
10. 4.

b
Gauden-
tū episco-
pus tom.
7. bibl. SS.
parr. pag.
53. in fine.

c
Tertul.
pa. 254. 2.

d
Irenæus.
lib. 4. cap.
26. pa. 251

e
Origenes
pag. 169.
tom. 2. co.
1.

f D. Greg. Magnus to. 2. pag. 361. D. g D. Aug. cap. 3. to. 1. pag. 138.
h D. Thom. 3. par. q. 61. arti. 3.

M M m vbi

vbi Magister Palacius distinctione prima late profequitur; atque Frater Bartholomeus^a de Medina Theologus Salmaticensis primarius; quibus adiungo Clementem^b Alexandrinum in libris Stromatum, & Iacobum Fabrum Theologum Parisiensem in præfatione ad opera Epiphaniij: non est tamen prætermittendus Iustinus^c Martyr in libro interrogationum gentilium, & Tertulianus^d aduersus Marcionem, & in libro aduersus Iudæos, & Origenes^e in numerorum commentarijs. Adeo ergo finem legis à se late; hoc est Christum, Moses intelligebat, vt patres, atque historiographi ecclesiastici asseruerint Mose Christum loquutum eumque eius nomen, virtutem, & mysteria omnia præcognouisse vt superius adnotauimus. Vnde Origenes^f in præcitatæ commentarijs numerorum asserit, Mossem cognouisse quæ foret vera circumcisio, quod verum Pascha, quæ essent veræ neomeniæ & quæ vera sabbata, & cum hæc omnia intellexisset in spiritu, verbis tamen ea per rerum corporalium species, adumbrationemque velasse: Et cum sciret verum pascha immolandum fore Christum, quem corporalem immolare mandasse, & cum ipse Moses dum festum sciret, agi debere in azimis sinceritatis, & veritatis, tamen de farinæ azimis præcipisse diem festum agi. Hæc ergo, & alia huiusmodi asserit, Origenes, fuisse sancta sanctorum, quæ cum Moses portanda cæteris traderet, id est rebus, & operibus implenda cooperta tamen ea, & velata communi sermonum suadebat eloquio. Idem s. Origenes ibidem, obserua (inquit) in his distinctionem sermonum, scripturæ diuinæ vbi de operibus filiorum Israel loquitur; non dicit opera operarum, sed sola opera; vbi de officijs leuitarum, non dicit sola opera, sed opera operarum. Sicut quædam sancta sunt: alia sancta sanctorum, ita sunt quædam opera, & alia opera operarum. Vnde videtur mihi quia Moses vbi sensit esse quædam opera visibilia quidem; sed quibus inesset, interior alia Mystica,

Medina r.

2. q. 107.

art. 1.

Clem. A.

lex. lib. 6.

pag. 213.

c. & lib. 4.

pa. 139. b.

Iustinius

Martyr

resp. 101.

Tertulia.

lib. 1. pag.

141. d. c. &

pag. 100.

aduersus

Iudæos.

Origenes

cap. 16. ho.

mil. 9. pa.

126. to. 1.

Origenes

cap. 4. ho.

mil. 1. to.

1. pa. 118.

col. 2. M.

Sæcta san-

ctorum quæ.

Origenes

pag. 119.

col. 1. a. b.

Opera o-

perarum in

scripturis,

& opera

tatum quid

importet.

Mystica, & occulta intelligentia: hæc non solum opera, sed opera operarum dixit. Quæ vero communia, & præsentis solum temporis, opera intellexit, hæc solum opera nominauit. Sunt ergo quædam opera operum quæ ego putò esse omnia hæc, de quibus, vel in præsentis lectione, vel in exodo & cæteris locis sub occultis præcipitur Mysterijs & pro parte præsentis, & pro parte explendis in futurum. Quæ tamen (vt diximus) opera operum non cuilibet, sed leuitis solis, tradenda mandantur. Hæc origenes. Qui^a super illis verbis Ioannis: & hoc est testimonium Ioannis: & cæt. probans præstantiores prophetas diuinitatis. Mystera ante corporalem Christi aduentum intellexisse, Dei sermone eos docente, sic ait: Quod si sapiens intelligit ea quæ ex proprio ore protulerit, in labijs vero portabit animi candorem. Vel necessario quædam de Prophetis tanquam non sapientibus (vt qui non intellexerint proprio ore prolata) inconsiderate enuntianda erunt, vel quod celebre est, & verum admittentes (nempe prophetas sapientes esse) fatendum erit, quæ proprio ore protulerunt, eos intellexisse, in quæ labijs gestasse animi candorem & perspicuum est Mossem, mentis acie legis veritatem historiarumque apud se scriptarum allegorias iuxta anagogen vidisse. Quod argumentum vsque ad Ezechielem idem Origenes verba Pauli explicans optimè profequitur. Consonant plurima quæ D. b. Irenæus scribit, infeminatus est (inquit) vbique in scripturis filius Dei, aliquando quidem cum Abraham loquens, cum eodem commensurus, aliquando cum Noe dans ei mensuras, aliquando autem quærens Adam, aliquando autem inducens Iudithum. Et rursus: cum videretur, & uiam dirigit Iacob, & de rubo loquitur cum Mose (quod idem asserit D. c. Athanasius) & non est numerum dicere in quibus à Mose ostenditur filius Dei, cuius, & diem passionis

Origenes

to. 2. pag.

184. g. cū

seq.

Prophete

quæ ore

protulerunt

seruiter cor-

de spiri-

tualiter in

tellexerunt.

Irenæus

li. 4. aduer-

sus here-

ses cap. 23

& 24.

D. Atha-

nasius ora-

tio 2. con-

tra Aria-

nos pag.

156. d.

non ignorauit, sed figuratum pronuntiauit, eum Pascha nominans, & in eadē ipsa die quę ante tantū temporis; à Mose predicata est, passus est: Dominus adimplens Pascha. Non solum autem diem descripsit sed & locum, & extremitatem temporum, & signum occasus solis dicens non poteris immolare Pascha in nulla alia ciuitatum tuarū, quas Dominus Deus dat tibi, nisi in loco, quem delegerit Dominus Deus tuus inuocari nomen suum ibi Immolabis pascha à vespere ad occasum solis. Idem Irenęus^a ex petri concione acto. 3. confirmat. Et alibi, Mosis litteras, verba Christi appellat. Cum apud^b Ioan. cap. 5. uers. 46. Dominus dixerit, ille de me scripsit. Porro ex doctrina legis & prophetarum, Christus Dominus, & Saluator humani generis suam resurrectionem ostendit: ^c Luc. 24. 27. & Paulus acto. ^d 13. 30. ipsum Christum Dei filium, Natū, Passum, Resurgentem, & Regnantem in eternum docet. Qui ergo, dictante Deo, legem, hanc continentem doctrinam scripserat, quomodo illius Mysticum sensum, & finem ignorare potuit? Pręterea Moses fide Magnus factus est vti. D. Paulus testatur in epist. ad e hębreos 11. 24. At illa erat fides Christi venturi, & omnium eandem fidem consequentium. Quam quidem in omni seculo, & ætate saltem implicitē necessariā fuisse nemo est qui ambigat vti superius. cap. 4. tetigimus. Ergo superius, propositum, ac documentum verum est. Fulcitur adhuc præcitata sententiā, expressa D. ^f Hilarij Authoritas, qui super psalmis aperto ore tradit, Mosē legem spiritualem à Deo accepisse eaque senioribus ore ad os cōmunicasse. Nam (inquit) Idē Moses quāuis veteris testamenti verba in litteris cōdidisset: tñ separatim quædā ex occultis legis secretiora mysteria Septuag. senioribus, qui doctores deinceps manerent, intimauerat. Hilariū sequitur Oleaster, & perdoctus Iulius Rugerius ^h Prothonotarius, Abbas, & secretarius dignissimus in opusculo suo de sensibus

^a D. Irenęus. lib. 3. cap. 12. & lib. 4. ca. 3.

^b Ioan. 5. 46.

^c Luc. 24. 27.

^d Act. 13. 30.

^e ad Hębreos. 11. 24. Fides Christi venturi necessaria.

^f D. Hilarij psal. 2. pag 193 col. 1.

^g Oleaster cap. 11. num.

^h Dominus Iulius Rugerius cap. 16. pa. 69.

sensibus sacrę scripturę subscribūt, consentit etiam R. P. Frater Michael^a à Medina in libro de recta in Deum fide, cuius verba hæc sunt. Fateor ego (neque enim vt dissentiam vlla ratio me vrget) in Monte Synai diuinitus ipsam legem, & Mosi, & quibusdam alijs verum legis sensum tum Mysticum, tum Historicum fuisse tributum, qui à perpetua successione Kabala fuerit appellatus. Hęc ille. Subscribit perdoctus Magister Melchior^b Canus de locis Theologicis, libro de traditionibus apostolicis seu ecclesiasticis, vbi etiam refert Anatholium apud Eusebium^c ex Mosis traditionibus, multa respondisse: comprobans item ex ea doctrina Apostolos iustis, maximisque de causis, alia similiter litteris, alia viua voce prodidisse. Diligentissimus quoque Thomas^d Stapletonus in libris controuersiarum, & principiorum fidei, de autoritate ecclesię circa dogmata non scripta sic ait. Denique quid putat Chemnitius? Quę postea prophetę tam multa, & varia scripserunt, quę etiam euangelicis, & apostolicis litteris postremo accesserunt, Nihil ad capita fidei & doctrinę à patriarchis, & primis illis patribus creditę pertinere, aut eorum nihil patriarchas credidisse aut didicisse? certe quamuis neque tam explicite de ipsa deitate instructi fuerunt, quam postea fuit Moses (nam nomen Adonai Deus non indicaue- rat illis) neque tam clare incarnationem Christi reuelatam habebant, quam Mosi reuelata fuit: qui tot sacrificijs, sacramentis, & ceremonijs à Deo sibi traditis futuram Christi mortem, totamque fere œconomiam præfigurauit: tamen de rebus agendis, deque doctrina, ad vitę mores necessaria, plenissime instructi erant, non secus quam per Mosē, & prophetas, eorum posterius postea fuerunt: Vt sapienter docet S. ^e Thomas. Hęc Stapletonus. Annotam & his libenter verba illa eruditissimi patris Turriani^f aduersus Centuriatores Magdeburgenses pro Canonibus apostolorū, & epistolis decretalibus.

MMm 3 Huius

^a Frater Michael de Medina libro 7. ca. 14.

^b Melchior Canus li. 3. cap. 30. fundam. 4.

^c Eusebius lib. 7. hist. eccle. cap. 28.

^d Stapletonus. li. 2. controu. 7. ca. 13. pa. 469. cum seq.

^e Moses de deitate magis instructus quam alij

^f S. Thom. 2. 2. q. 174. art. 6.

Turriani aduersus Mag. li. 4. pag. 349.

Traditionis non scriptæ quanta sit ad reuincendos falsos interpretes, & ad obliuiscendam legitimam legis interpretationem, non solum intellexerunt qui spiritum Dei acceperunt, ut illi primi, Moyses, & Septuag. seniores veteris testamenti Ministri, & post eos sancti Apostoli ministri noui eorumque successoris, sed etiam gentes quæ legem non acceperunt, natura ducere, hoc, utcumque agnouerunt. Hec ille. Plura in hanc eandem sententiã doctè scribit ^a Ludouicus Cælius Rhodiginus in libris antiquitatum, superioribus authoribus consensiens. Ad stipulatur ^b Sixtus Senensis in sua bibliotheca sancta. Suffragantur plura illa mysteria quæ ex Septuag. responsionibus Ptolomæo Regi præstitis, Dorotheus ^c Episcopus Martyr in synopsi de vita & morte prophetarum atque apostolorum collegit. Nec prætermittenda sunt quæ in huius doctrinæ confirmationem Philon ^d Hebræus doctè scribit in libro de Plātatione Noë, Mosem quidem non umbras, sed naturas Archetypas earum rerum quas fabricandas suscepit, sortitum fuisse, Denique clarius, & manifestius eidem tãquam in sole puro ostendisse, sursumque ipsum vocando hoc ipso significasse perfectum, & custodire orgiorum eius constituisse. At constat (inquit ille) D. Opt. Max. illis Septuaginta sapientibus de eiusdem ^e Mosis spiritu tribuisse. Ille vero spiritus erat copiosissimus cælestia, & spiritualia Arcana Diuina, atque superiora continens, & penetrans. Ergo eandem, illi sapientes, intelligentiam habuerunt, ut successores legitimi, & veri Israelitici usque ad Domini corporale aduentum, quam quidem posteris transmiserunt. Idem Philon in libro de gigantibus talis (inquit) est spiritus Mosis qui visitare solet illos Septuag. seniores ut fiant præstantiores cæteris, & reddant meliores, non futuri veri presbyteri nisi participatione illius sapiētissimi spiritus. Sic enim dicitur: Auferam de spiritu, qui in te est, & imponam in Septuag. sed caue putes (inquit Philon) hanc ablationem fieri.

^a Rodiginus lib. 1. cap. 1. to. 1. pag. 628. ubi Philon in libro 3. hist. naturalis, citat. Vid. thes. ling. lat. pag. 353. prima parte.

^b Sixtus Senensis lib. 2. diction. ebraic. & lib. 3. de elementaria expositione.

^c Dorotheus to. 2. bibl. SS. patr. pag. 177.

^d Philon de plantatione Noë pag. 145.

^e Num. 11. 17.

fieri per abscisionem, disunctionemque. Imo potius, qualis ab igne fit; qui etiam si faces innumeros accendunt, idem manet ne tantulum quidem diminutus. Talis est nature etiam scientiæ. Postquam enim discipulos, & familiares peritos omnes reddidit; nihilo diminuitur: nonnunquam augetur etiam sicuti narrant, de fontibus qui frequentant, ab aquatoribus: Nam, & hos fertur, hoc modo dulciores fieri. Sic continua colloquia exercitium, & meditationem afferentia perfectionem absoluunt. Quod si proprius ipsius Mosis spiritus aut cuius vis creaturæ, tantæ multitudini familiarium distribuendus fuisset, in tot portiones concisus utique diminueretur. Nunc autem spiritus ille sapiens qui inest ei diuinus est insecabilis, indiuisibilis, probus qui ubique implet omnia, qui prodest absque suo detrimento, impartitus alteri, ut nihil decedat ipsi, intellectui scientiæ, sapientiæ. Rursus idem ^a Philon de vita Mosis de his septuag. senioribus ita scribit. Siue chaldaicus græcam linguam, siue Græcus Chaldaeam didicerit, in utraque scriptura tum chaldaica, tum eius interpretatione, miratur germanitatem; Imo rerum, verborumque consonantiam adorat, non interpretes illos, sed initiatores etiam, & prophetas appellans, quibus datum est sincerissimas Mosis cogitationes assequi spiritu purissimo. Hec Philon, sed ne ^b D. Chrysostomum prætermissemus videamur eius sententiam his lubenter adiungimus: Ille ergo sic ait. Miraculorum porro causas Mosis duntaxat, Mosisque similibus Deus aperuit: rationalem, videlicet comprehensionem ipsis, ut pote solis ratione præditis, declarans, ita ut intelligerent quam nam ob causam nunc ægyptiorum aquas in cruorem verterit, nunc, ne singula commemorem, aliud miraculum efficeret, atque qua de causa hæc ordine fiebant, & quarum rerum figuræ, atque symbola erant. Quoniam enim non omnes per se à rebus noxijs, & cum detrimento coniunctis recedere poterant, id circo ad eos, qui eiusmodi infirmitate laborabant,

Similitudo.

Similitudo.

Similitudo.

^a Philon de vita Mosis lib. 2. pag. 412.

^b Chrysost. psal. 104. to. 1. pag. 267. D.

potentes, ac robustos uie ad bona ferentis duces mittit. Sunt autem illi, Dei lex, Moses, & sacerdotalis ratio: cuius symbolum erat Aaron. Atque illi quidem linguam mouebant, & ora sua Deo commodabant, ac verba emittebant: ceterum vniuersa virtus ab eo mittebatur. Hæc Chrysostomus. Huc etiam pertinent illa quæ patres docent de regno cælorum sub figura rerum temporalium olim promissa; de spirituali patriarcharum cognitione, noui Testamenti futuri, de die Christi quem vidisse Abrahamum ipse Christus Dominus N. Testatur, & illa de explicatione legis Moysi, & prophetarum discipulis à Christo resurrectionis die manifestata: de quibus agit Augustinus lib. 4. contra faustum Manichæum. Ex quibus omnino suadetur spirituales sensus priscis non omnino occultatos fuisse, illisque diuina reuelatione, euangelij & Christianorum Mysteriorum rationes notas fuisse (licet imperfecte & umbratice) haud dubie credimus. Ex ea ergo veterum patrum, eruditissimorumque authorum, communi calculo stabilita sententia, apparet Mosem non solum litteralem historiam, eorum quæ in illo montano Arabici Montis Gymnasio, dei lumine atque consortio illustratus, cumulatissime didicit, accepisse: sed & spiritualia recõditaque earundem rerum Arcana quamplurima, ad futuri redemptoris aduentum, redemptionemque humani generis pertinentia, & legis vniuersæ, Mysticam interpretationem, non Iosue tantum sed & septuag. sapientibus tradidisse. Qui sane ea arcana conseruantes, alijs ad id idoneis comunicarunt. Quam sententiã præter rationes præcitatas ac innumeras patrum confirmationes, eo lubentius amplectimur, quo inde promptius nostri Catholici tractatores, ad illum articulum de Ecclesiasticis traditionibus non scriptis: minimè contemnendum colligunt fulcimentum. Quam tamen in re licet à præcitatis patribus minimè dissentire audeam: Aduerto tamen salua rectius iudicantis censure, auctoritates frequenter adductas quibus probatur Mosem in morte syna-

Kaba-

^a
D. Augu.
que. fau-
stū Manic.
le. 4. cap. 2
pag. 93.
to. 6.

Kabalã posteris traditam recepisse, parum firmitatis, & efficacie obtinere. Nam primo ille locus Esdræ lib. 4. cap. 14. vers. 6. integrã fidem minime facit, cum non sit liber authenticus, & ab ecclesia inter Canonicas scripturas receptus: quæ solū primū, & secundū Esdræ recipit (sacrofancto Tridentino Concilio ita decernente) tradit etiam Isidorus in libris etymologiarum. Athanasius in synopsis, Beda, & alij quã plurimi, & apud ipsos hebræos receptus minime reperitur. Nec vacat scrupulo in eo lib. 4. afferi Esdræ ab Aarone descendere per 19. generationes, cum tamen in pri. lib. eiusdem Esdræ cap. 7. per tredecim generationes descendisse asseratur. Et lib. 2. per undecim dumtaxat. Ac proinde non est cur 4. & 3. Esdræ liber in alicuius veritatis inuitabilem confirmationem adducatur. Minus etiam conuincit illud cap. 3. 2. deuter. Dum Moses vers. 7. cum filiis Israel agens, interroga (inquit) patrem tuum, & annuntiabit tibi. Nam Moses ibi loquitur de Magnalibus mirabilibusque à Dño tantum in Aegypto quam in deserto in Israelitarum gratiam perpetratis. Quorum cognitionem, & memoriã perpetuo conseruatam custoditamque apud ipsos esse cupiebat. Atque ita vult ut Iuniores, seniores ipsos veluti oculares, & certiores testes, eorundem mirabilium, interrogent. Vnde illa seniorum interrogatio, non ad vllam traditionem referenda est: sed ad beneficia ipsius Israelitis à Dño collata. Id quod textus sacer aperte demonstrat, dum ver. 8. subiungit, quando diuidebat altissimus gætes, &c. curabat autem Moses tantquam prudētissimus pater familias, ut memoria beneficiorum nunquam ab Israelitis excideret. Quæ quã utilis & necessaria sit his qui à Dño beneficia recipiunt, satis superque in annotationibus ad testamentum Rubeni à nobis traditum est. Præterea minus probatur illud ecclesiastici cap. 8. vers. 6. Non te prætereat narratio seniorum, ipsi. n. d. discerunt à patribus suis; loquitur. n. de seniorum consilijs à Iunioribus in pretio habendis ut pote longæ ætatis experientia, & maiorum suorum institutione, roborata, sicque vult ut sicuti

ipsi

^a
Esdra 4. c.
14. 6.

Esdr. 4. nō
est authen-
ticus.

^b
Sess. 4. de
canonicis
scripturis.

Contrarie-
tas in eo
4. esdr. cir-
ca Aronis
generatio-
nes repe-
ritur.

^d
Deut. 32.
7. quo mo-
do intelli-
gatur.

Beneficio-
rum dei me-
moriam ne-
cessaria.

^c
Eccles. 8.
6. quomo-
do intelli-
gi debeat.
Consilia se-
niorum à Iu-
nioribus in
pretio ha-
benda.

ipsi seniores, cum iuuenes essent, seniores audierunt, ita & ipsi, senes effecti à iunioribus audiantur. Huius vero rei solidā subiungēs rationē ait: quippe quia ipsi senes à suis maioribus sapientiam & doctrinam acceperunt. Quæ doctrina in factis, dictisque circa res agendas versatur, vti patet ex eodē textu, dum habet non despicias narrationem presbyterorum sapientiū, & in prouerbij eorum conuersare, ab ipsis enim discis sapientiam, & doctrinam intellectus, & seruire magnatis sine querela, vbi latius explicat Iansenius. Non ergo de traditione Moysi loquitur, sed de doctrina intellectus, & politicis moribus. Presbyteri autem in scriptura, & senes idem sunt vt patet ex Daniel^a 13. vers. 6. cum seq. & esdra^b 1. cap. 6. versu 7. & 8. vnde repetitio illa nō te prætereat narratio seniorū præcedentis sententiæ, explicatio est, cuius mentionē fecerat. Minus profecto cōuincit locus ille^c psal. 43. vers. 1. qui habet; Deus auribus nostris audiuius, patres nostri annuntiauerūt nobis: Psalmus nanque ille loquitur in persona eorum qui in captiuitate, atque dispersione gentium fuere, quæ quidem ea quæ olim temporibus Moysi, aut Iesu Naue, facta fuere, minime viderunt, sed ex maiorū traditione, & diuinis scripturis hausta perceperunt. Vnde Theodoretus eodem loco, auribus nostris (inquit) nos Domine non fuimus miraculorum tuorum spectatores, sed didiscimus à patribus nostris, quæ miracula ea tempestate effecisti promissiones nostris maioribus factas implens. Didimus etiam super illis verbis sic ait: patres nostri, vel patres, iuxta institutionem annuntiauerunt diuina opera, vel progenitores annuntiauerunt ea quæ gesta sunt. Idem Beda ibidē. Quæ autē gesta fuerūt enarrat Dū ait, Manus tua gētes, &c. Iansenius in paraphrasi eiusdem psalmi consentit dicēs: Deus, nō ipsi auribus nostris audiuius, patres enim nostri annuntiauerūt nobis insignia operaiilla quæ tu operatus es, tēporib⁹ eorū, & tēporibus quæ illos præcesserāt.

Ad

Presby &
senes idē
scripturis
sunt.

^a

Dan. 13. 6.

^b

Esdra. 1. c.

6. 7.

^c

Psal. 43. 1.

intellectus.

Miraculo
rū Dei me
moria.

Ad magnalia ergo, & mirabilia opera Dei in gratiam Israclitarū perpetrata non vero ad arcanorū intelligentiā seu traditionē autoritas illa referēda est^a Psal. etiā 77. vers. 5. dum hēt, quanta mandauit patribus nostris nota facere ea filijs suis; de legis agit notificatione quam Dominus voluit Deut. 4. vt filios suos docerent. Atque ideo non bene ad traditiones extra legis litteram deducitur: Id quod expressim docet Theodoretus ibidē, Deus inquit, rerum omnium conditor cum legē dedisset filijs Israel, iussit vt hanc continuo suos liberos docerēt, atque etiam causas dierum festorum suis posteris aperirent, diuina beneficia ediscentes gratificent in eum qui hæc omnia largitus est. Inquit enim Deut. 4. docebis hæc omnia filios tuos, & filios filiorum tuorum, & obseruabunt mandata Dei vt bene sit ipsis: Et paulo inferius. Ab initio inquit, & à principio, hi qui miraculorum spectatores fuerunt, suos filios hæc docuerunt, & illi rursus suis posteris hanc doctrinam transmiserunt. Hoc vero (inquit) fecerunt vt diuinæ legi obtemperarent. Et iterum: hoc inquit per illam legis lectionem iussit, ut patentes hanc miraculorum narrationem, veluti quandam hereditatem posteris deferrent. Idem Beda, & Iansenius post alios ibidem expresse tradidere. Item illud super cathedram Moysi sederunt &c. quodcunque dixerint vobis facite Matth. 23. vers. 2. non de traditionibus his, sed de dictis secundum vim, & seriem legis intelligendū est. Cathedra enim Moysi super ipsa lege fundata erat: ita sanè vt nihil eorum quæ contra legem ab ipsis præciperetur, vel diceretur, faciendum exequendum ue erat. Vnde acerbè satis pharisæi à Christo Domino atque magistro nostro propter legis transgressiones, ob suas peculiari traditiones arguebantur. His adde Irenejum^d aduersus hæreses atque Turrianum^e aduersus Magdaburgentes vbi de cathedra Moysi. Illud quoque Pauli ad Rom. 3. vers. 2. dicentis Iudæis fuisse comissa eloquia Dei;

^a
Psal. 77.
5. intelle-
ctus.

^b
Deut. 4.

^c
Matth. 23
Cathedra
Moysi.

^d
B. Irenej⁹
l. 4. cap. 25
& seq.

^e
Turrian⁹
lib. 4. pag.
348.

^f
Paul. ad
Ro. 3. 2. in
tellectus.

Dei; quo præcitati authores legis sensum Mofi verbo, traditum probant; eos profecto minime iuuat. Cum Paulus, de lege scripta, Israeliticæ genti à Deo data loquatur: Theodoreto ibidem adnotante. Vnde per eloquia

Eloquia Dei, proprie verba Sacræ scripturæ, quibus ipse De⁹ nobis loquitur, & quibus debemus credere tãquam ab ore diuino promanatis, intelligenda sunt: vti probat D. Gregorius^a Nazianzenus in apologetico, & Berchorius^b in suo dictionario, ita illum locum accipientes. Accedat & D. Ambrosius, c Psal. 118. vbi eloquium Dei, pro Iussu Dei explicat. Idem^d Adamus eodem cap. 3. Et licet in textu græco legatur τὰ λόγια τῆ θεοῦ, hoc est oracula Dei: & secundũ Helychium ea uox, logia, propriè significet; Numinum responsa, vaticinia, & oracula; in qua significatione à Philone^e libro de vita Mosis accipitur: nihilominus tamen, & pro testimonijs prophetarum, & apostolorum, atque pro sacra scriptura, diuinisq; litteris, more ecclesiastico accipi solet. Id quod probant. D. Chrysost. & Ansel. atque Adamus in præcitato capite. Suidam & Nazianzenũ in eadẽ significatione illa crebro accipere, testatur^f Thesaurus linguæ græcæ. Quæ vero Græci, Logia, Hebræi מִלִּימֹה imroth, vocant: Psal. 118. vers. 7. Septuag. sepiissime pro eloquijs transferunt. Vid. h nouissimum Pagnini thesaurum. Syriaca autem interpretatio præcitato cap. 3. sic habet מִלִּימֹה מִלִּימֹה Molaohi Daloho molò; id est sermones Dei; à verbo מִלִּי Molo q̄ significat sermonem. Eloquia ergo Dei sunt scripturæ veteris testamenti, quibus veri Dei cultus cõtinetur, & oracula prophetarum, promissionesque diuinæ; quæ omnia ipsorum Hebræorum fidei olim concredita & commendata fuere; nõ quidem omnibus, hoc est incredulis, perfidisque, sed fidelibus, vti explicat Origenesⁱ præcitato cap. 3. ostendens ea de Mose & prophetis, ceterisque similibus, intelligenda fore. Iterum idem Origenes: Sed & (inquit) hoc ipsum quod dicit, quia credita sunt illis eloquia

Eloquia Dei que

a D. Greg. Naz. orat. 1. pag. 141

b Bercho. par. 2. pa. 34. col. 2.

c Ambrosi⁹ Psal. 118.

d Adamus pag. 271. col. 2.

e Philon. lib. 1. & 2.

f Thesau. linguæ græcæ tom. 2. col. 642.

g Psal. 118.

h Thes. Pagnini col. 132. diction. Aniar.

i Eloquia Dei scripturæ veteris testa. & oracula prophetarũ sunt.

Origenes lib. 3. pag. 316. co. 1.

eloquia Dei; considerandum est quia non dixerit litteras esse creditas, sed eloquia Dei. Vnde via nobis datur intelligendi, quod his qui legunt & non intelligunt, & qui legunt & non credunt, littera sola sit credita; illa de qua dicit Apostolus; quia littera occidit: Eloquia autem Dei illis sunt credita qui intelligentes & credentes, his quæ Moses scripsit, credunt. Hæc Origenes. Interrogo ergo lubenter Picum Mirandulanum, Ludouicũ Cælium Rhodiginũ, & alios huiusce traditionis Patronos, qui hunc locum Pauli, & Origenis: pro illa traditione citant; vnde nam hoc ipsum Kabalæ fundamentũ colligunt, cum D. Paulus de lege scripta, & Origenes quoq; loquatur? Oportet autẽ in his præsertim definitionibus, quæ alicuius momenti esse videntur, nõ ita perfunctorie opinari. Ne sonũ tantum Symphonix, seu verborũ, attendere videamur; sensum vero penitus negligere ac ignorare. Præterea Rabini à Genebrardo relati, aiunt, in iudicialibus, & cõremonialib⁹, multa ex Mosis & Iosue traditione non scripta, facta, obseruataq; fuisse: cum impossibile foret vt Moses oēs Israeliticæ disceptationes & controuersias à mane ad vesperã ex sola lege scripta, quæ vnum ex mille casibus quotidie exoriẽtib⁹, cõplectebatur, oĩa dirimendo componeret. atq; iudicando decerneret. Itẽ idẽ Mosis, b tribunos, cõturiones, quinquagenarios, Decurionesq; Populo præponẽs, præcepit vt negotia Fratrum prout Iustitia postulasset; diiudicaret, Præcipi vobis (tubiungẽs) quid facere deberetis. Quod quidẽ præceptũ nõ esse aliud cõtendũt, quã legẽ ore traditã. Idẽ Deut. c 12. ver. 15. videtur Mosis de ceremonialibus quibusdã circa victimas immolãdas, aliqua decernere quæ per legẽ scriptam, minimè tradita aut præcepta extiterant, vti refert Genebrardus^d in fine suæ corographix. Ego vero his rationibus parũ deferendũ puto, cũ ipse Mosis, vbi casus aliquis in lege nõ cõprehẽsus se se offerebat, ex ipsius legis mète, aut Dñi consultatione, sententiam ac decretũ suum

Littera quib⁹ creditur. Eloquia Dei quib⁹ manifestatur.

a 2. ad Cor. 3. 6. Cõtra Picũ Mirandulanũ, & Cæliũ Rhodiginũ.

Cõtra Rabinos circa Iudicialia, paralogizãtes.

b Deut. 1. vers. 16. cũ seq.

c Deut. 12. 15.

d Genebrardus, pag. 139.

Contra Ra-
nos cir-
ca cere-
monialia.

^a
Deut. 12.
32.
Septuag.

Chal. pa-
raphr.

Moses in
monte Si-
na mysti-
cum legis
sensum ac-
cepit.

Fides me-
diatoris
vsque ad
Aduentū
Christi fal-
tē in par-
cis viguit.

suum interponere solet. Quod tandem erat iuxta scrip-
tam legem (quę virtute, casus illos complectabatur) iu-
dicare. Circa ceremonialia, minus me prior illa confide-
ratio vrget, cum Videam omnia ceremonialia, circa vi-
ctimas & immolationes faciendas, ita complete & mi-
nutatim à Domino tradita, vt nihil plane desit nec desi-
derari potuerit, imo & nec addi aut minui. Vti ex Deut.
cap. ^a 12. vers. 32. facile comprobatur. Ibi: Quod præ-
cipio tibi hoc tantum facito Domino, nec addas quic-
quam nec minuas. Vbi Septuag. sic habent, verbū quod
ego præcipio tibi hodie, hoc custodies facere, non addes
ad illud nec minues. Et Chal. Paraphr. Omne præceptum
quod ego præcipio vobis obseruabitis vt faciatis, neque
addetis, neque ex eo minuetis. Quę si ita se habent, qui
fieri potuit, vt Moses, circa ceremonialia, & victimarum
Immolationes, præter tradita præcepta & scripta, alia
adderet traderet? Quamobrem hæc Rabinorum ratio-
nes facile exploduntur. Vides ergo studiose lector, comu-
nem illam sententiam præcitatæ testimoniorum confir-
mationibus destitui, & si ab ea minime recedendum sit,
ob superiora alia fundamenta, tantorumque patrum, au-
thoritatem. Qua propter asertio illa vera est. Nempe
Mosem in monte Sina mysticum legis scriptæ sensum, à
Deo Opt. Max. cum reliquis alijs arcanis, ad ipsius Chri-
sti Aduentum, & Incarnationis, Passionis, & Resurrectio-
nis mysteria pertinentibus, recepisse. Quę quidem Mo-
sem ipsum non omnibus, sed sapientioribus tantū com-
municasse, certum est. Et eo magis cum exploratum sit
mediatoris Messie Fidem, per rectam personarū, & tem-
porum successionem, & si non in omnibus Israeliticis, in
paucis tamen semper vsque ad sapientissimam illam Dei
genitricem virginem Mariam, Simeonem iustum, Iose-
phum Sanctissimum eiusdem purissimæ Genitricis Dei
Marię, Sponsum; Annam prophetissam, Zachariam. Et
Elisabetham magni illius Baptistę parentes, & alios hy-
ius

ius classis pijsimos viros continuata serie, durasse, vt ex
ipsa Christi D. N. genealogia, apud D. Mattheum & B.
Lucam satis apparet. In illis ergo semper fuit hæc salu-
bris de Messia venturo traditio. Qui vero hinc fulcitam
& obortam asserunt præstigiosam illā Rabinorum Kaba-
lam, circa miraculosas quasdam operationes, & minuta
litterarum arcana versantem; quamque symbolicā Theo-
logiam vocant; manifestissimo cecitatis errore obcecantur.
Illud autem quod D. Chrysost. ^a in Commentarijs
Paulinæ epistolę ad Corinthios ait: Hebręos arcana my-
steria paschatis, & ouis immolatę atque alia in redemp-
tionem generis humani, tendentia, minime intellexisse;
ad vulgus Israelitarum referendum est; non vero ad ma-
gnates & paucos illos sapiētes atque Dei ministros per
quos continuata successione, Mediatoris fides perpetuo
conseruata extitit. Vnde merito Reuerendus & per do-
ctus Pater Frater Michael de Medina locis inferius sta-
tim citandis; duplicem recentiorum horum prestigiato-
rum reprehendit Kalam: quam ipsi quoque duplicem
esse tradunt. Vnam dicunt berescit idest cosmologiam;
qua vniuersa rerum naturalium genituram tradunt. Vi-
resque earum, atque etiam rerum diuinarum per ipsa no-
mina. Ad eam etiam; Symbola & contemplationes af-
ferunt pertinere, earundem diuinarum rerum, sacrorum-
que nominum, & signaculorum significationes, litterarū,
numerosum, figurarum, apicum, linearum, punctorum,
accentuum, & siquid aliud minutius excogitari potest.
Eam quoque extendunt ad Arithmeticam, quę de An-
gelicis virtutibus, nominibus, signaculis, atque demonū
& Animarum conditionibus, agit; & ad theomaticam
quę diuinę maiestatis mysteria, emanationes, nominaq;
contemplatur. Cui Magię falso & superstitiosè, tribuunt
omnia Mosis prophetarum, imo & Christi Domini No-
stri & Apostolorum eius Miranda miracula. Quam ob-
rem quę de Mose solo verbo egyptium interficiente, vt

Contra
Rabios
& kabali-
sticos.

^a
D. Chry-
sost. 1. ad
Cor. 13. in
homi. 34.
tom. 4. p. 2.
545. a. b.

Duplei
reproban-
da Kaba-
la,

a
pag. 5.

b

Frater Mi-
cha a Me-
dina lib. 2
pag. 62. &
lib 7. cap.
14. pag.
258.Kabala pū-
storum lit-
terarū &
numerorū
nō magis
a Platone
vel Pytha-
gora vel
alijs anti-
quis dī na-
uauit.A Mose
nullomo-
do vana
Kabala or-
tū habere
potuit.
Non tota
ars Kaba-
listica ap-
probāda.
Sapientes
feminae.
Valeria
proba.
Eudoxia.

ex Artapan. refert Petr. Bong. in præfatione de Mysti. nu-
mē signific. a de rege emortuo & resuscitato à Mose pro-
lato nomine Dei; falsa & vana censenda sunt. Et eo ma-
gis cum diuinæ hystorię repugnēt. Alia Kabalæ species,
Sacrorum bibliorum germanum sensum, philosophicis
rationibus explicat: De quā plura plures inutiliter scrip-
sere. Has ergo duas Kābalisticas speties fictitias præsti-
giosas quę fore, præcitatus pater Michael b à Medina de
recta in Deum fide, efficaciter conuincit. Cuius verba
lubenter referā: Cum instituto huic legitimorū arcano-
rum maxime opitulentur. At huiusmodi Kabalā (inquit)
quæ inani punctorum, & numerorum, qui in litteris in-
cluduntur, computatione distinguitur; Non potius à Py-
thagora, quam quidam eius gentis sapientes: quemadmo-
dum alij Platonem, alij Aristotelem Epicurum, & Demo-
critum, alij post discessum à lege, & post commertū cum
gentibus initium sunt imitati: quam à Mose Propheta
fuisse suaderi non possum. Nam quod quidam, vel ex il-
lis vel ex nostris in nomine Ieouah, Trinitatis, Vnitatis,
& Incarnationis mysteria, per Kābalam ostendunt, & si-
milia quædam arcana per litteras apices, & numeros, mi-
ro quodam artificio venantur; haud tale est quod totam
eam artem approbare compellar. Cum illud in hominū
subtiles inuentiones, ne dicam ociosas, potius, quam in-
veram & legitimam, dictionis significationem, & sensum
reijcere oporteat. Scimus his multo subtiliora à mulier-
culis olim in prophanorum poetarum carminibus, vbi ta-
men nullum latebat mysterium, factitatum. Nam Valeria
proba vxor quondam Romani cuiusdam pro consulis,
ex Virgilij; Eudoxia vero Iunioris Theodosij vxor, ex
Hōmeri versibus, sic per centones vtrunque testamentū
compingunt; vt Ethnicas nugas in Mosaicas & euange-
licas historias conuertisse viderentur. Adeo vt quosdā
ex nostris fateri compulerint, poeticum illum furorem
Sancti Spiritus afflatum, quemadmodum & prophetica

vatici-

vaticinia authorem habuisse. Facile est enim vero
punctulis illis, ac apicibus ludere. Præsertim in hebrai-
ca lingua. Vbi id scribendi Ritus, facile patitur. Sed
& quæcunque etiam post longos ac prolixos labores,
miri isti artifices nobis obtrudunt, maiori facilitate
contemnuntur, quam sint adinuenta. Iterum idem
Medina eodem loco, confutans Kabalam illam ad scrip-
turę expositionem pertinentem, sic ait; Illa mihi ratio
abunde esse videtur (ad confutationem nempe) quod
neque easdem litteras quibus Moses legem accepit, &
scripsit modo, imo nec post captiuitatis Babilonicę re-
gressum, hebrei possideant. Nec eo tempore quo lex
data est, imo penè toto veteris illius seculi Mosaici de-
cursu; puncta & apices quibus nunc isti egregie philo-
sophantur, extiterunt. Quo in eorum paucitate, mul-
titudine, aut varietate signarentur mysteria. Et de
litteris quidem constans fama est apud Iudeos Ezram
scribam, legem primitus à Mose, & characteribus à se
inuentis, & hebraico sermone inscriptam, in extra-
neum sermonem; Assyriosque characteres mutasse, pau-
lo post Assyrijs characteribus retentis sermonē hebrai-
cum resumpsisse. Quod antiquioris illius scripturæ ra-
tionem, per principum interdictionem, & captiuitatis
ærumnas Populus penè cum lingua dediscisset, hebrai-
cas autem litteras cum Arameo, aut Assyrio sermone
abusi, id est, eis qui simul cum Idolis Deum colebant,
Samaritis relinquisse. Puncta vero quis nesciat sub
Christi Saluatoris Aduentum, metu, nec cum iam
eorum & aduenæ reges, & gentes dominarentur, le-
gendi ratio prorsus oblitesceret; apud Tyberiadem Vr-
bem à Nephradio, & Bonassero Rabinis in vocalium
vsum inuenta? Igitur cum hæc vanissima interpretan-
di ratio, in Mosem authorem suas nugas reijciat, qui
nec has litteras, nec hæc puncta, quibus minime vtun-
tur Iudæorum rabini, eam artem esse voluntariam, &

NNn inanem,

Hebrei
non possi-
dēt ea s lit-
teras qui-
b^o Moses
legē scrip-
sit nec eas
quæ post
captiuita-
tem.
Pūcta ve-
teris Mo-
saici secu-
li decursu
nunquam
fuerunt.
Ezras cha-
racteres
mutauit.

Pūcta sub
Christi sal-
uatoris ad-
uentū ad-
inuenta vi-
de quæ di-
xim^o supe-
rius lib. 1.
cap. de pū-
ctis.
Vanissimū
est Mosem
authore
kabalæ cō-
stituire.

inanem, & Christiano homine prorsus indignam: Imo vero, & Christianæ Religionis perniciosam, vt potest, quæ sicut nouit, ex Ieouah, Trinitatem elicere, ita ex eodem, aut similibus dictionibus Antichristum extorqueat, hæc Medina. Audiamus nunc perdoctum Antistitem Augustinum^a Eugubinum, qui postea quam ad caput sextum, & ad vndecimum geneseos ex libris Kabalæ, tempore Ezdræ editis in sua cosmopeia aliqua retulit, improbens Kabalisticam illam vanam atque falsam opinionem de paradiso voluptatis mystico: Sic (inquit) sed qui probe ac diu apud philosophos, Theologiæ quæ prudentissimos scriptores sunt versati, ad eorum animos non facile superstitiones has aspirare videbis, Kabalistarum sunt figmenta. Quorum duplex genus partim qui miracula, virtutesque mirificas venditent; partim qui hæc ipsa ad litteras, ac theologiam transferant: videlicet quod quantum illi sunt, in tractandis operationibus, tantum hi in speculationibus fingendis fabulosi. Vtrique Kabalista dicuntur. Alij ergo mirabiles operationes, alij mirabiles speculationes profitentur. Sed ex altero disce alterum. Speculationes sæpe sunt enormes allegoriæ, mirabiles operationes, nunquam videmus. Quæso igitur eos vt respiciant, ne similis eorum sint, quos cum non essent aut scientia, aut operatione diuini; Ennius^b inculcat;

*Sed supersticiosi vales, imprudentesque harioli,
Aut inertes aut insani, aut quibus egestas imperat,
Qui sibi semitam non sapiunt, læti ministrant viam,
Quibus diuitias pollicentur, ab his dragmas ipsi petant,
De his diuitijs sibi deducant drachmam
Reddant cetera. hæc Ennius.*

Sed nollo (inquit Eugubinus) in hanc rem mluta nunc scribere, ne videar vnà cum ineptis, viros sapientes ac bene

^a Aug. Eugubi. fol. 116. ver. f. & fo. 122. ver. d. & Ca. 2. Genesios. fo. 15. verso.

Duplex genus Kabalistarum.

^b Ex Ennio Cicero retulit ad finem lib. 1. de diuinatione.

ac bene doctos incescere. Qui in hac quæ dicitur Kabala, verum delectum habere solent; vt operationes quidem in vniuersum, tanquam magicas vanitates rejiciant. Speculationes autem eas tantum recipiant quas grauioris ponderis iudicent, hæc ille. In eadem etiam sententia est per doctus Ioannes^a Forsterus doctissimus Theologus in suo dictionario hebræo dictione Kabal vbi veram Kabalam idest receptionem optimæ doctrinæ, ad Adamum & Patriarchas refert, eumque doctrinæ genus ad eum sensum quem Theologi nostri Anagogicum dicunt referendum, recte censet. ^b Sixtus Senensis iam adductus, eam Kabalam qua virtutes operari asserunt ad nechromantiam pertinere optime iudicat. In eo tamen manifeste labitur, quod nempe, dubitat an illa Kabala de litterarum^c resolutione à Mose ortum habuerit, cum ex superioribus certum sit nec ab eo incepisse, nec incipere potuisse. Nouum Hebræorum inuentum, siue potius figmentum Magister Gilbertus^d Genebrardus hebraicarum litterarum professor regius, in sua chronographia etiam fore comprobabat, vbi etiam ostendit annis 87. ante Christum natum R. Simeon Beniohai Authorem libri Zoar extitisse, quo quidem stulte & vane artis Kabalisticæ fundamenta posuit, cum tamen præter eas ineptias, contineant etiam multa impia & ex omni hæresum furfure conflata. Constituit, namque decem Sephiroth, siue numerationes pro suo fundamento, quas (vt idem Genebrardus recte ait) siue statuunt esse essentiam Dei, siue aliquid aliud extra essentiam, impie introductas ex eo ostendit; quod in Deo numerum & numerationem realem ponant, de qua re cum inferius de Arcanis numerorum agendum fuerit, latius loquemur. Tale erat negotium, siue potius otium. Marini & Collorbasij discipulorum Valentini, qui cuncta suæ religionis mysteria è litteris alphabeti græci probare conabantur,

NNn 2 quos

De lectus in Kabala à sapientibus habitus.

^a Ioan. Forsterus pa. 715.

^b Sixtus Senensis lib. 2. bibl. sanctæ pa. 71. & seq.

^c idem pag. 93. & lib. 3. pa. 150.

^d Genebr. lib. 2. pag. 168. cum seq. Liber Zoar fundamentum artis Kabalisticæ & ex omni hæresum furfure conflatus.

quos pulchre B. Irenæus^a aduersus hereses reprehendit, Similis etiam superstitio fuit illa pharisæorum ante Christi Saluatoris Nostri prædicationem, qua iuxta Kabalam hanc superstitiosissimam, corporum transformationem credebant, indeque Heliam Prophetam in Ioannem Baptistam transinigratum credentes, interrogabant illum an esset Helias, id quod optime aduertit Origenes^b in Euangelium Ioannis. Ableganda ergo est non solum duplex illa Kabala, retentis his tantummodo quæ diuinæ Theologiæ & religioni nostræ minime aduersantur: Sed & nomen ipsum Kabalæ, inuisum & infestum profus abolendum, vti iam in^c superioribus admonuimus. Sed vt huic capiti finem imponamus, illud tantum aduertendum putarim, difficile hodie constare posse, quæ nam fuerint veræ ille interpretationes & traditiones quas Moses, ore posteris tradidit: cum tot seculorum decursu, & malitiosa malignantium hebræorum deprauatione nulla huiusmodi, quæ indubitata fidei sint, haberi queant. Vnde nulli bi melius nec verius, veriore interpretationem litteralis, & mystici sensus Scripturæ Sacræ reperies: Nec sinceriore vllam doctrinam, quam apud Christi Opti. Max. Apostolos, eorūq; discipulos; & Christi Vicarios Romanos Pontifices, atque veteres. illos Patres & reliquos Ecclesiæ sacro sanctæ Pastores, Doctores atque Theologos; qui diuinitus edocti olim & hodie veros & vtilis litterales ac mysticos diuinæ scripturæ sensus, legitima diuinaque vtriusque testamenti sacramenta, ac Arcana aperte, abunde atque dilucide posteris demonstrarunt, tradiderunt.

Di

De Arcanis Sacra Scriptura. Cap. VIII.

Iuinam Dei Sapientiam, Infinitum pene ac locupletissimum illud Arcanorum suorum thesaurum; in sacrosanctæ diuinæ scripturæ Arce, tanquam in tutissimo loco ad catholicæ Ecclesiæ suæ vsum, & utilitatem, verbo quidem & scripto recondidisse; non ambigimus. Vbi enim accomodatius quam in Arce, Arcana diuina recondi poterant? Arx siquidem (vti Seruius ait) locus in ciuitate munitus, ab arcano & secreto dicta est. Vnde quemadmodum D. Opt. Max. Vniuersa superius, inferiusque aptissimè, locis suis iuxta peculiare eorum naturas sapientissimè disposuit; Ita sane arcana mysteria quæ ex æquo non erant omnibus inuulganda, in hac diuinæ scripturæ Arce munitissima, ab omnibus etiam aduersarijs, hostibus quæ a longe conspicienda; Arcanè recondidit. Vt sic locato, loci accommodata proportio haud defuisset. Hæc est illa turris quam sane pater ille familias in vinea sua, hoc est Ecclesia, sapienter edificauit. Matth. ^a 21. vers. 23. Marci ^b 12. vers. 1. Quamque Euangelicus ille propheta Hesaias, ^c in illo Patruelis sui cantico prius describens, atque designans gemebunde celebrauerat. Vnde ^d Origenes in tractatu. Super Mattheum de ea sic scribit. Turrim autem illam ædificatam in ea, ascensum habentem, & eminentiam & altitudinem, super vineam ipsam & sepem, & torcular; existimo verbum esse de ipso Deo, & de dispensationibus Christi, & templum diuini sensus, qui habentur in eo. Et de tali turre, puto dicere Saluatorem in eo loco ^e Euangelij, quis vestrum, volens turrim ædificare, non prius computat si potest ponere fundamentum, & consummare, ne forte incipiant videntes deridere eum qui non consumauit.

N N n 3 Qui

Deus arcana sua in scripturæ Arce recondidit.

Arx quid & vnde dicitur.

Simile.

Turris patris familias, sacra scripturæ.

Matth 21. 23.

Mar. 12. 1.

Hes. ca. 5. vers. 2.

Origenes tract. 19. cap. 21.

M. t. h. to. 2. pag. 63.

Luc. 14. 28.

Qui vult
de Deo lo
qui confi
deret pri
mū si pōt
responde
re ad in
terrogāda
da d̄ Deo.

^a
D. Hilari^o
sup. Mat.
21. cano.
22. pa. 174
col. 1.

^b
cant. 4. 4.

^c
D. Greg.
Magn^o li.
1. super E
zech. ho
mi. 15. to.
2. pa. 149.

^d
Pagninus
lib. 17. ca
13.

^e
D. Chriſt.
Genes. 19
homi. 45.
to. 1. pag.
928. & p̄f.
11. & 18.
ibi argen
tum Au
rū & To
pazion.

^f
D. Chriſt.
sup. Mat.
cap. 4. ho
mi. 5. to. 2.
pag. 709.

^g
D. Greg.
loco addu

Qui vult dicere de Deo; debet considerare si potest, incipiens omnia quæ quærentur, circa Dei expositionem, confirmare, ne forte incipiens dogmata pietatis imperfectā relinquat turrim, verbi de Deo, & coronam non superædificet ei. Si enim non ædificauerit ei coronam cadet aliquis ab intellectu Dei scandalizatus & morietur.

Hæc Origenes. D. vero Hilarius, ^a in turri autē (inquit) eminentiam legis extruxit, qua & in cælum & solo egressa prouheret, & ex qua speculari Christi posset aduētus.

Hæc etiam est illa munitissima turris Dauid cum suis propugnaculis, ex qua tot clypei, & fortium armaturæ pendent. Et merito quidem, cum vniuersa ^b Ecclesiæ sacra munitio in scriptura contineatur: Vti D. ^c Gregorius Magnus docet. Cui accedit ^d Pagninus in sua Isagoge ad mysticos sacre scripture sensus. Præterea sicuti Regū thesauri in tutissimis Arcibus custodiuntur: Ita & arcanorum Dei thesauri in Scriptura sacra reconduntur: Vti ostendit D. ^e Chrysostom. super Genesim & psalmis. Et quis sit iste thesaurus idem demonstrat super ^f Mattheum.

Oportebat autem; Vt sacra hæc scripturæ Arx, parabolis enigmatibus, tropis, & similitudinibus, aliud intus, aliudque foris ostēdentibus. (Vti D. ^g Gregorius Magn^o considerat) & sua met tandē difficultate, vulgaris superbiq; ingenij homines a se plane arceret. Ideo enim Arx etiā ab arcendo dicitur. Horū vero discursum & rationē uide apud Clementem ^h Alexandrinum in libris Stromatum: Vbi sic ait. Neque enim prophetia, neque ipse saluator crasse & generaliter elocutus est diuina mysteria, ut ea facile capi possent à quibuslibet: Sed differuit in parabolis.

De domino quidem certe dicunt Apostoli ⁱ quod omnia locutus est in parabolis, & nihil loquebatur eis sine parabolis. Si autem omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, ergo prophetiæ quoque & lex, per ipsum

^o homoil. 9. pag. 98. ^h Clem. Alexan. libro 6. Strom. pag. 218. ⁱ Mat. th. 24. 34.

ipsum factæ sunt, & per ipsum dictæ sunt in parabolis, ceterum recta sunt omnia, inquit, scriptura, coram his qui intelligunt, hoc est his, qui ab ipso declaratam scripturarum expositionem ex ecclesiastica regula accipientes conseruant. Regula autem Ecclesiastica est concentus & consensus legis, & prophetarum, conuenienter testamento quod traditur, per Domini Aduentum. Et inferius, inquit, propter multas ergo causas occultant scripturæ sententiam. Primum quidem, ut diligenter inquiramus, & semper vigilemus in inueniendis salutaribus orationibus: Præterea ne omnibus quidem conuenientibus hominibus, intelligere, ne lederentur aliter accipientes ea quæ à Sancto Spiritu dicta sunt salutariter. Quo circa his qui sunt electi ex hominibus, & his qui ex fide cooptati sunt ad cognitionem, quæ seruantur sancta mysteria prophetarum, teguntur parabolis. Scripturarum enim stilus est parabolicus. Quo circa Dominus quoque cum non esset mundanus, tamquam mundanus venit ad homines, portauit enim omnem virtutem. & hominem qui erat in mundo enutritus ad ea quæ percipiuntur intelligentia, & sunt principalia, à mundo in mundum erat sublaturus. Quo circa scriptura quoque utitur metaphora, est enim parabola res huiusmodi, oratio ab aliquo non propria quidem, sed quod est simile proprio, ad id quod est verum & proprium deducens eum qui intelligit. Aut (ut dicunt aliqui) dictio, quæ per alia, ea quæ proprie dicuntur, ostendit cum efficacia. Iam vero vniuersa quoque œconomia quæ prædicta est à prophetis de Domino, videtur verè parabola, his qui veritatem non norant, quando filium Dei qui fecit omnia, carnem suscepisse, et in utero virginis conceptum esse, quatenus fuit genita, passam esse & resurrexisse: vnus quidem dicit, alij vero audiunt, Iudeis quidem scandalum, græcis autem stultitiam, ut dicit apostolus. Aperte autem scripturæ & his qui aures habent veram ostendentes, illud ip-

Regula Ec
clesiastica.

Plures
causæ sunt
ob quas
scriptura
sententias
occultant.

Scriptura
rum styl^o
paraboli
cus.

Parabola
quid.

Christia
na myste
ria parabo
lica viden
tur his q
veritatem
ignorant.

Paraboli-
cum scrip-
turae gen-
antiquissi-
mum.

sum quod passa est caro quam suscepit dominus Dei vir-
tutem & sapientiam annuntiat. Postremo parabolicum
scripturae genus, cum sit (vt ostendimus) antiquissimū;
merito apud prophetas maxime abundauit, vt etiā phi-
losophos, qui erant apud græcos, & eos qui erant apud
alios barbaros sapientes, ostēdat Sanctus Spiritus, igno-
rassē futurum Domini Aduentū, & mysticā quæ ab ipso
fuit tradenda, doctrinam. Merito ergo quæ Dominum
prædicat prophetia, ne præter multorum dicens opi-
niones, aliquibus videretur blasphemare, ea quæ signifi-
cantur, figurauit vocibus, quæ possunt etiam ducere ad
alias mentis conceptiones. Hæc Alexandrinus. Quem
in sequentibus, si placet multa alia pulchre deducētē

^a D. Augu. in psal. 23. to. 8. pag. 424. col. 1. in princ.

^b D. Augu. in psal. 103. pag. 488. col. 1. in princ. & in psal. 140. pag. 662. col. 2. in princ.

^c D. Augu. in psal. 663. col. 1. d. to. 8.

^d D. Augu. in psal. 146. pag. 696. col. 2. D.

^e Aug. in psal. 147. pag. 699. col. 2. & in psal. 118.

^f 1. & lib. 2. de doctrina Christi. cap. 6. to. 3. pag. 10. col. 2. & li. unico 83. qq. 9. 53. to. 4. pag. 239. col. 2. & lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 19. to. 5. pag. 158. col. 2. & lib. de vera Innocentia cap. 67. & epist. 59. ad Paulinum.

videre poteris. Adde ^a Augu. in psal. 23. to. 8. pag. 424. col. 1. in princ. Ad hoc enim clauduntur quædam sa-
cramenta scripturarum, non vt denegētur, sed vt pulsantibus aperiantur. Et iterum: ^b sunt enim (inquit) in scrip-
turis sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ne vilescant, ad hoc quæruntur vt pascant. Et ^c rur-
sus; quidquid obscurū est in scriptura, hæc ibi occulta est, quidquid ibi planū est, hæc ibi aperta est, si nusquā aper-
ta esset, non te pasceret, si nusquam occulta non te exer-
ceret. Et ^d iterum: honora, ait, scripturā Dei, honora ver-
bū Dei, etiam non apertum, differ pietatē intelligentiā.
Noli proteruus esse, accusare aut obscuritatē, aut quasi
peruersitatem scripturæ. Peruersum hic nihil est; obscu-
rum autem aliquid est, non vt tibi negetur, sed ut exer-
ceat accepturum. Ergo quando obscurum est, medicus
illud fecit, vt pulset, uoluit ut exercearis in pulsando,
uoluit ut pulsando aperires, pulsando exerceberis, &
exercitatus latior efficiaris, latior factus, capies quod do-
natur; ergo noli indignari quod clausum est, & reliqua.
Vide præterea eundem ^e August. alijs in locis quæ lon-
gum

gum esset recensere. Hinc D. ^a Hieronymus in Hesaiā, sacram scripturam appellat vnum librum signatum, clausum & obuolutum mysterijs, Iuxta illud ^b Ezechiel. 2. 9. & ^c Apocalypsis 5. 1. & 6. vers. 14. Idem super ^d Nahum prophetam. Et dicemus, inquit, Ideo scripturam sanctā, his difficultatibus esse contextam & maxime prophetas, qui ænigmatibus pleni sunt, vt difficultatem sensuum, difficultas quoque sermonis inuoluat, vt non facile pateat, sanctum canibus, margaritæ porcis, & prophanis Sancta Sanctorum. D. ^e Chrysostom. super Matth. agens de responsione scribarum & sacerdotum Herodi facta, interroganti, de loco natiuitatis Christi, sic pulchre dicitur. Datur responsum Regi interroganti ex corde non bono, cum deberent cēlare mysterium Regis a Deo prædefiniti ad salutem gentis Iudeæ, Maxime in conspectu regis alienigenæ, qui non solum zelo regni, sed etiam generis alieni odio aduersaturus regi postmodum futuro, non ignorabatur: si ipsi sapienter voluissent considerare. Et non solum manifestant mysterium, sed etiam ad fidem sermonum suorum, propheticum protulerunt exemplum; tanquam qui thesauros Domini sui absconditos hostibus eius prodant, & facti sunt non prædicatores optimi Dei, sed proditores mysteriorum eius, & non doctores Herodis, sed irritatores malitiæ eius. Ex quibus docemur, scripturarum occulta non manifestari iniquis, sed fidelibus. Sicut præcepit Paulus, ^f quæ a me audisti per multos testes, hæc commenda fidelibus, qui possunt etiam alios docere. Et non solum prophetiæ mysterium prodiderunt regi iniquo, sed adhuc ipsam prophetiam præcidentes ex vno consensu suo omnes, & non exponentes omnem scripturam Diuinitus inspiratam interficiendorum paruulorum facti sunt causa, hæc D. Chrysostomus. Qui etiam videri debet fusius hoc idem sacre scripturæ obscuritatis mysterium prosequens, & dilatans super Euangelium Matth.

^a D. Hiero. lib. 9. cap. 29. to. 4. pag. 233. ^b Ezech. 2. 9. ^c Apoca. 5. 1. & 6. 14. ^d Hiero. ca. 3. to. 5. pag. 409. 2. ^e D. Chrys. cap. 3. homil. 2. to. 2. pag. 686. b. c. d.

^f Scribæ & phari sæi proditores fuerūt thesaurorum dñi sui.

^f 2. ad Timot. 2. 2.

^a Matth. ^a vide etiam D. ^b Gregorium in libris moralium, & D. Thom. ^c in opusculo de potentia, & pulchras ^d Rupertii considerationes super illud ^e Matth. 7. ver. 6. nolite sanctum dare canibus, nec margaritas mittere ante porcos, ubi late demonstrat, quanta cum ratione mysteria scripturæ a Deo clausa & abscondita sint. Adiunge etiam prædictis, Cantapetræsem. ^f Licet ergo paucorum sit, abscondita arcana Dei penetrare, nobis tamen fidelibus diuinitus datū est, hæc eadem mysteria scrutari, profundissimi huius thesauri venas inuestigare, indagareque. Si tamen primum illud pro constitutissimo ac verissimo habeamus, sacram nempe scripturam, omni mysteriorum genere & arcanorum veritate ita sane plenam, refertā, atque coagulata, ut nec historia ipsa, nec litteræ, nec Syllabæ, nec apices, numeri, figuræ, similitudines, & parabolæ, vllis vacent misterijs. Ea namque omnia diuina quadam arte sub historiæ & litteræ cortice diuinitus occultantur. De quare vide. Renatum Benedictū lib. 1. strom. bibliæ, Sixtum ^g Senensem lib. de littera, latius dominū Iulianū Rugerium de sensibus Sacræ scripturæ cap. 5. Vnde Deū occultatū in litteræ spiritu ostendit, B. ^h Maximus de virtute & vitio. Idē ⁱ D. Chrysost. & Idē B. Maximus. sub sacris nominibus mirandā latere virtutem dicebat, ^k sub scribit ^l Canisius de Virgine Maria. Litteralis autem sensus, semper est pro fundamento constituendus, ut super eo spirituales alij sensus ædificentur, uti D. ^m Th. docet & prosequitur optime Iā senius in præfatione suæ paraphrasis in psalmos. Ita tamē ut sensum spirituale ob litteram minime relinquamus, aut prætermittamus. Vnde D. ⁿ Hieronymus: Nec putemus (inquit) in verbis scripturæ, esse Euangelium, sed in sensu, non in superficie sed in medula, non in sermonum folijs, sed in radice rationis

^h B. Max cap. 6. pag. 128. & 337. in app. bibl. SS. patr. & 1295. ⁱ D. Chrysost. tom. 2. pag. 709. & 948. ^k pag. 245. ^l Canisius. pag. 19. in sine. ^m S. Th. 1. part. q. 102. artic. 1. & de potentia quæ. 6. art. 7. & quoli. 30. ⁿ D. Hieron. Canone Marcion. 1. q. 1.

tionis. D. ^a Gregorius in libris Moralium, historiam, inquit, scripturæ solum agnoscere, esse illam facie tenuis videre. Gregorius ^b Nyssen⁹ in ecclesiasten & latius in prohemio canticorum, sed si nuda, ait, maneat littera, non video quemadmodum in lege cogitari possit, quod Deo dignum sit. Ob idque nec in littera quiescendum nec illa omnino relinquenda est, uti optime tradit Dominus Iulius Rugerius loco citato. Adde Greg. ^c Nazianzenū ad Nemesium & Canisium ^d nuper adductum, qui vtiliter hac in re legi potest. Nec exempla accommodata ad huius veritatis confirmationem deerunt, si attendimus pariter nucleum nucis, & corticem necessariū esse. Item materiam cum forma, & vice versa, principia rerum naturalium pariter existere. Ad quem modum litteralem & spiritualementem sensum se se habere existimarem. Sicuti ergo materia accidentibus vestita efficit ut nos formam quam utique videre nequimus, considerare valeamus: Sic & litterali atque historico sensu, spiritualementem quem non videmus, facilius assequimur & cōtemplamur. Quāobrem nec littera, nec quidquid aliud in hac Sacræ scripturæ Arce siue intus reconditum, siue foris expositum, mysterio vacare potest. Et eo præsertim cum Christus Dominus & Magister noster Matth. ^e 5. vers. 18. aperte dixerit, se legem ad nouissimum vsque eius apicem adamusim obseruaturum adimpleturumque. Ille namque optime cognouerat, diuinæ suæ scripturæ, (quam ipsius Christi, salutisque nostræ causa, extare. Ioa. Damascenus ^f & alij agnoscunt.) Non solum interiorem sensum, sed exteriorem corticem litterarum, & ipsos etiam apices, innumeris misterijs, (quæ quidem ab ipso exactissime ad implenda erant) satis superque abundasse. Vnde D. Hieron. ^g tradit, syllabas, apices & puncta in diuinis scripturis, sensibus esse plena. Cuius doctrinam confirmat ^h Cyrillus. Dum super Ioannem, nihil, inquit, ita

^a Greg. Ma. lib. 4. c. 1.

^b Greg. Nif. homil. 7.

pag. 211.

^c Nazianzenū

Greg. Nazianz. pag. 88.

^d Canisius pag. 199.

Materia & forma vtrumq; simul rerum naturalium principium.

^e Matth. 5. 18.

^f Ioan. Damasc. lib. 4. Ortho. fid. cap. 18.

^g Rupertus Abb. in Matth. ca. 3. lib. 3. de gloria & honore filij hominis pa. 33.

Nihil in scriptura redundat.

^h Cyrillus super Ioan. cap. 102. lib. 1.

paruum

col. 2. ^g D. Hieron. ad Ephes. 3. ^h Cyril. super Ioan. cap. 102. lib. 1.

col. 2. ^g D. Hieron. ad Ephes. 3. ^h Cyril. super Ioan. cap. 102. lib. 1.

col. 2. ^g D. Hieron. ad Ephes. 3. ^h Cyril. super Ioan. cap. 102. lib. 1.

col. 2. ^g D. Hieron. ad Ephes. 3. ^h Cyril. super Ioan. cap. 102. lib. 1.

paruum in scripturis inueniri, quod magnam vtilitatem non pariat. D. quoq; ^a Chrysoſt. ita ſcribit. nihil enim temere vel fortuito, loquitur diuina ſcriptura; Sed & Syllaba, & apiculus vnicus, reconditum habet theſaurum; nam in hunc modum ſe habent ſpiritualia omnia. Et rurfus, ^b nihil enim in diuina ſcriptura continetur, quod non aliqua ratione dictum ſit, quæ non & latentem in ſe habeat vtilitatem. Idem ^c etiam eodem loco, nihil enim, inquit, hic ſcriptum eſt, quod non multas ſenſuum habeat diuitias, quando quidem diuino ſpiritu aſſati prophetæ, loquuti ſunt: Ideo uti à ſpiritu ſcripta, ingentem in ſe continent theſaurum. Et ne mireris quod in hac nominatione enumeratione multas latentes quæ diuitias ſententiarum, vobis me oſenſurum pollicear. Neque enim vel ſyllaba, vel apiculus eſt in ſacris litteris, in cuius profundo, non ſit grandis quiſpiam theſaurus. Proinde nobis opus eſt diuina gratia ducamur; & ſpiritu ſancto illuſtrati eloquia diuina adreamus. Neque opus habet diuina ſcriptura hominum ſapientia vt intelligatur, ſed reuelatione ſpiritus vt hauſto inde vero ſenſu, magnum nobis hinc lucrum accreſcat. Nam ſi in ſcriptis quæ de ſecularibus negotijs ab hominibus conficiuntur, ſæpeque tempore corrumpuntur, vel vnâ proœmij ſyllabam de eſſe, multum momenti habet: Quanto magis hoc in ſcriptis diuinis à ſpiritu ſancto compositis inuenitur, modo ſobrij ſimus, & non temere progrediamur: Sed intenta mente diligenter omnia conſideremus, & non negligentiores ſimus alijs qui hoc ſtudio in prophanis vtuntur. Enim vero qui metalla effodiunt, non in ſuperficie manent, ſed cum valde profundè descenderint, & auriamenta habere potuerint, magno labore & ſedulitate, ea à terra ſeparant, poſtque multum illum laborem, breuem aliquam laborum, inueniunt conſolationem; verum tamen licet hi ſciant quod ſæpe vtilitatem percipiēt laboribus non respondentem, vt pote minorem; & quod ſæpe poſt

D. Chriſt.
ad cap. 4.
Genef. ho
mil. 18. to.
1. pag. 112

D.
^b
D. Chriſt.
Genef. ca.
9. homil.
28. pa. 197
d. & pag.
198. B. t. 1

D. Chriſt.
homil. 21.
pa. 129. d.
to. 1.

Scriptura
diuina nõ
opus hêt
hominum
ſapientia
vt intelli-
gatur. Sed
Spūs ſan-
cti reuela-
tione.

Syllaba v-
na in ſcrip-
turis mul-
tum inte-
reſt.

In ſcriptu-
ris omnia
intèta me-
te confide-
randa ſunt.
Simile de
metalla
effodiendi-
bas-

poſt tot vigilias, & labores; etiam expectatione ſua, fruſtentur, nec ſic deſiſtunt, ſed ſæpe aluntur, & ſenſu laboris carent. Quod ſi illi tantum præ ſe ferunt ſtudium, in corruptibilibus & in incertis, atque caducis, multo magis decet vt nos, vbi diuitiæ auferri nequeunt, & theſaurus abſumi non poteſt & ſæpe non aberratur, par vel maius ſtudium, adhibeamus; vt hinc aliquo fruſtu præcepto, deſiderata aſſequi poſſimus, agnitaque ineffabili miſericordia Dei, gratias agentes Domino noſtro nobis fauorem conciliemus. Idem Chriſoſtomus ^a ſuper Genefim, neque enim (ait) Syllabam, neque apicem in diuina ſcriptura prætereire oportet. Et de verbis ^b Heſaiæ prophetæ: Etenim, inquit, ſi hi qui fodiant metalla ne minima quidem fruſtula prætereunt; verum vbi nacti ſunt aliquam venam auri meatus omnes ex acie circunſpiciunt; multo magis hoc facere nos oportet in ſcripturis. Et tamen in metallis difficile eſt inuenire quod venantur, etenim cum & metalla ſint terra, ipſa quoque naturæ communio celat aſpectum eorum quæ quæ- runtur. Attamen nec ſic quidem deſiſtunt illi; ſed omnè adhibent diligentiam, etiam ſi poſtea quam inſpexerint, ſciant quid vere ſit terra, quid vere aurum. In ſcripturis autem non eſt eadem ratio. Neque enim proponitur aurum terræ cõmixtũ, ſed purum eſt aurum. Eloquia (inquit) Dei pura, argentum igne exploratum, probatum terræ. ^c Siquidem ſcripturæ non ſunt metalla quæ indigeant operarijs, ſed theſaurum præbent paratum his qui quærent opes in ipſis reconditas. Satis eſt enim introſpexiſſe, vt omne expleti fruſtu diſcedatis. Satis eſt tantum aperuiſſe, vt illic videas, gemmarum ſplendorem. Hæc autem non temere mihi dicta ſunt, neque fortuito produxi ſermonem, ſed ob id quod ſunt homines quidem opifices; qui poſtea quam ſacros libros in manus ſumpſerint, deinde repererint, vel annorum numerum poſitum, vel nominum recenſionem, illico

Studium
minime
tallis &
theſauris
ſcripturæ
impendè-
dũ eſt quã
in rebus
caducis.

^a
D. Chriſt.
genes 18.
homil. 42.
to. 1. pag.
30. c. d.

^b
D. Chriſt.
homil. 3.
to. 1. pag.
1384. d.

In ſcriptu-
ris non eſt
aurũ terræ
cõmixtum
ſed purũ.

^c
Pſal. 17. B
verſ. 7.

Scripturæ
non ſunt
metalla o-
perarijs in-
digencia,
ſed theſau-
ri qui di-
uitias præ-
bent.

illic prætercurrunt, & inculantibus respōdent, nomina tantum sunt, neque quicquā habet utilitatis. Quid ais? Deus loquitur & tu audes dicere. Nulla est dictorum utilitas? Etenim si ad nudam scripturam respexeris tantum, dic mihi, non ne resistes cum studio, repositasque scrutaberis opes? sed quid loquor, de temporibus & nominibus, titulisque? Disce quantum valeat vnius litterule adiectio, ac desine tota cōtemnere nomina. Patriarcha noster Abraham (noster enim potius quam Iudæorum) hic prius dictus est Abraham, quod interpretatū sonat, transitorum: post hæc, vero nomine commutato, dictus Abraham, pater factus omnium gentium, & vnicum elementum adiectum tantum principatū vindicavit iusto. Quæ admodum enim reges, præfectis suis, aureas porrigunt tabellas principatus signum, sic & Deus iusto illi honoris signum dedit litteram. Quantus autem fructus ex annorum & temporum scripturæ cognitione colligatur. Idem Sanctus Chrysostomus^a ibidem vsque ad finem eloquentissime profecquitur: quem etiam vide super Ioannem & in Pauli epistolam ad Romanos. Gregorius^b Nissenus super illud, faciamus hominem ad imaginem &c. sic ait. Dicere autem verbum aliquod in scriptura redundare, est graue nephas. Quod si nihil redundat nihil est inane, nihil superuacuum. Adde etiam Origenem^c in Epistola ad Romanos, vbi obseruans varium paulinæ salutationis modum sic commentatur. Et quamuis curiosior videatur huiusmodi obseruatio, tamen qui nihil ociosum credit, in scripturis esse diuinis; etiam horum differentias, & diuersitates non inanes putabit. Ac proinde ingentē blasphemiam esse in scripturis sacris asserere, aliquid redundare, aperte asseuerant. D.^d Basilus & Canisius^e de Virgine Maria. Quibus & hæc consideratio adiungi potest. Nam sicuti in mirabili illo hominis opificio, nec ipsas minutissimas partes superuacaneas ociosas vel minus credit: Ita quidem in hoc sacro scripturarum opificio

In scriptura
vnius litterule
plurimū valet.

Abraham
nomen.
Abraham
dionym⁹
περδτης¹

D. Chrysostomus
Ioa. 7. homi
mi 49. to.
3. pa. 202.
a etiam in
epistola ad
Ro. ca. 16.
homi. 31.

to. 4. pag.
2. ci. seq.
vbi pulchra
verba & scrip
turae sacre
cognitione.

b
Greg. Nissenus
scilicet orati.
1. pag. 34.

c
Origenes
c. 1. li. 1. to.
2. pag. 299
col. 1. b.

d
D. Basilus
in exam.
hom. 10.
& in phe.
& spū sac.

e
Canisius.
pag. 274.

nec

nec comas, colla, periodos, puncta, syllabasque, vllas; quas ad similitudinem corporis humani esse constitutas atque distinctas docet S.^a Thomas in Esaiā; nullus sane mentis superfluas aut ociosas, iudicabit. Hinc iam efficacissima certe desumitur ratio, præcipue necessitatis lingue sanctæ grāmatices. Nam si scriptura sacra spirituali sensu & litterali, sicuti & homo anima constat & corpore, & reliqua naturalia materia & forma: ita sane vt nec minima scriptura litterula syllabaque, veluti ipse hominis minutissime partes propria functione & mysterio vacent: grāmatica profecto, quæ de ipsis sacris litteris, syllabis, verbis, nominibus, & reliquis orationis partibus, earumque significationibus & proprietatibus minutatim agit, vti superius libro primo^b ostendimus; summe necessaria esse conuincitur ad ipsum litteralem & legitimum sensum assequendum. Vnde sicuti si litteralem sensum scripturæ excludas, scripturæ fundamentum tollas necesse est; Ita sane si lingue sanctæ cognitionem atque grāmaticam paruipendas, litteralem sensum & sub inde spiritualem facile negliges. Ac proinde Ioannes Photensis in præfatione ad Adrianum Rom. Pont. optime scripsit, grāmaticam hebræam, nihil aliud esse qua diuinæ scripturæ sensum litteralem. At vero huius rei necessitatem iuxta ea quæ præcitato libro primo^c tradidimus, accipiendam semper existimo. Ex his iam liquet satis, sacræ scripturam innumera magni ponderis, atque momenti arcana, sub nominibus litteris apicibus, dictionibus, figuris, tropis, similitudinibus & parabolis, atque sub ipsis etiam numeris continere. Cæterum ea in re quæ latissime patet, delectu atque iudicio opus esse censeo. Cum non omnia mysteria & arcana passim laudanda, admittenda aut sequenda sint, sed illa tantum quæ colliguntur ex ipsa sacra scriptura, ex apostolorum, & Ecclesiæ catholice traditionibus, atque a priscis illis patribus, quorum sincere expositiones, & catholicæ doctrinæ à nobis catholicis,

a
D. Thom.
prelud. 2.
p. inc. lit.
te. h.

Scriptura
sacra spū
ali & litte
rali sensu
sicuti hō
anima &
corpore
constat, &
aliq res na
turales ma
teria & for
ma.

b
pag. 18.

Grāmati
ca hebræa
nihil aliud
est quā sen
sus littera
lis.

c
pag. 3.
Scriptura
sacra innu
mera cō
plectitur
Arcana.

Arcana cū
delectu &
iudicio ad
mittenda
sunt.

tholicis, alijs omnibus præponendæ sunt: Dein de reli-
 quorum omnium theologorum & sapientium obserua-
 tiones explicationesque, tuto adiunguntur, & vtiliter ad-
 hibentur. Ex vtrifque, namque ingens arcanorum the-
 saurus, qui nec erugine rabinorum, nec hereticorum ti-
 nea, de moliri valeat, facile conficietur. Non inficias ibo
 mysteria, & arcana aliqua de huiuscemodi litterarum my-
 sterijs, atque numerorum, nominum, Syllabarum, dictio-
 numque, apud hebræos illos, præsertim, qui Christi Ad-
 uentum prauis affectionibus remotis, præcesserunt; repe-
 riri posse; quæ quidem nostris non solum non aduersen-
 tur sed potius consonent. Verum præcipua haberi volo
 quæ apud patres & catholicos viros abunde reperiuntur.
 Illa vero hebræorum vti iam superius dixi exactam au-
 thoritatis confirmationem, minime obtinentia: sicuti
 probabiles gentilium doctrinas, ad nostram scholam ca-
 tholicam transferri, atque tanquam ab iniustis possesso-
 ribus in usum nostrum vindicari, vult, D. ^a August. lib. 2.
 de doctrina Christiana. Quibus accedunt quæ scribit D.
 Theodoretus lib. 1. de græcanicarum affectionum cura-
 tionè Sermone de fide, vbi veritatis magis quam autho-
 rum rationem habendam docet, licet ea doctrina ita tem-
 peranda sit, vt in rebus fidei ab hæreticis traditis locum
 non habeat. Illis namque etiam si vera dicant, vti non
 debemus, iuxta ea quæ in libro de proprietate & natura
 hæreticorum scripsimus. Ne tamen ea in re quorum
 dā, præsertim nostrorum studiosorum, auidita
 ti deesse videar, aliqua ex hijs mysterijs
 selectiora, summis quod aiunt digi-
 tis ac labijs prælibabo, atque
 in medium si placet
 proponam.

Mysteria
& arcana
hebræorum
qualia cõ-
fenda.

Arcana &
mysteria
hebræorum
fidei non
obtinētia
sicuti Gē-
tiliū sen-
tentia vt
tanquā ab
iustis pos-
sessoribus
iudicandę
sunt.

^a
D. Augu.
cap. 40. to.
3. pag. 19.
col. 2. A.

^b
Theodor.
to. 2. pag.
480. &
485.

Dē

De liberalium disciplinarum cognitione atque necessitate,
 ad scripturam sacram. Cap. IX.

E Numeris, quam plurima vtilia & necessa-
 ria ad scripturam sacram, & diuinorum ar-
 canorum cognitionem in præsentiarum
 prælibaturi, hoc certissimum postulatam
 præmitimus; nempe ad ipsius Sacre Scrip-
 turæ exactam cognitionē assequendam, Theologis opus
 esse disciplinarum mathematicarum cognitione. Siue qua-
 tuor illas esse dicas (vt communiter sapientes tradidere)
 Arithmeticam, Musicam, Geometriam, & Arithmeticā:
 siue duas tantum, Arithmeticam nempe & Geometriam, (vt
 alij contēdunt.) Vt cumque igitur sit, has ad Theologiā,
 scripturamque necessarias esse, Reuerēdissimus Dominus
 Cardinalis Nicolaus de cusa in suo theologico comple-
 mento figurato, in complementis Mathematicis asse-
 ruit, & perdoctus Magister Martinus ^a Martinez Can-
 tapetrensis in suo Hyppoti. satis demonstrat, & Reue-
 rendus Pater Christophorus Clavius Bemburgensis,
 Societatis Iesu in prologemeno ad Euclidem, capite
 de varijs Mathematicarum disciplinarum vtilitatibus.
 Nicolaus ^b etiam Taltarca Briscianus super libris Eu-
 clidis, quibus ad numerandum est, Reuerendus ^c dominus
 Abbas & prothonotarius Rugerius in opusculo de au-
 ditore Theologico. Vbi ex professo ostendit externa-
 rum disciplinarum & ipsiusmet philosophiæ usum ad sa-
 cram theologiā desiderari. Et nouissime postea quam
 hæc scripseram in manus meas peruenit perdocti quidē
 & diligentis Petri ^d Bongii, liber de mystica numerorum
 significatione qui in præfatione sua idē probat. Quibus
 tamē addo Clementis ^e Alexandrini sententiā, in libris
 Stromatum, vbi eum bene & vtiliter eruditum existimat,
 qui omnia refert ad veritatem, adeo vt ex geometria, &

discipline
Mathema-
tica Theo-
logis vti-
les.
discipline
Mathema-
ticę qua-
tuor, alij
duas.

^a
Magister
Martinez
li. 2. hypo.
cap. 6.

^b
Lectio 2.

^c
Reueren-
D. Abb.
Rugerius,
cap. 5. vsq;
ad 7.

^d
Petr. Bon-
gus pag. 2

^e
Clem. A-
lexan. lib.
1. Strom.

o o o Musica

Musica & ex Grammatica, & ipsa Philosophia colligens quod est utile, nullis insidijs interceptam seruet fidem.

^a Etiam alibi, per consequentiam ergo, inquit, his quoque attendit, quæ exercent ad cognitionem, summens ex vna quaque disciplina, id quod confert ad veritatem.

Ex Musica ergo persequens proportionem, quæ est in his quæ sunt coniuncta & composita. In Arithmetica autem adnotans augmenta, & decrementa numerorum, & eas quæ sunt inter se inuicem relationes, & quod plurima cadunt in propositionem numerorum. Et Geometricam ipsam substantiam in se ipsa contemplans, & assuefaciens aliquod continuum intelligentia percipit spatium, & immutabilem essentiam, quæ est alia à corporibus. Et rursus, ab Astronomia, à terra eleuatus vnà cum cælo mente in altum extolletur, & simul cum eorum conuersione circumagetur semper considerans diuina, & ea quæ est inter se inuicem consensionem

& conuenientiam: à quibus adductus Abraham ascendit ad cognitionem eius qui creauerat. Quin etiam Dialectica vtetur is qui est cognitione præditus, eligens diuisionem generis in species, & adducet eorum quæ sunt distinctionem, donec attigerit prima & simplicia,

hæc Alexandrinus. Sed & Iustinus^b Martyr libro de veritate Christianæ religionis de se ipso, ita loquitur. Porro cum impensius adhuc animus meus audire, quod

Philosophiæ proprium atque præcipuum est, expeteret; ad Pythagoricum quendam, magni nominis, multique in sapientia supercilij virum accessi, & cum eo auditor eius & familiaris esse volens egi, ibi. Quid? inquit ille. Versatus ne es in Musica, Astronomia & Geometria? An existimas quicquam te perspicere eorum posse quæ ad beatitudinem conducunt, nisi hæc prius cognoueris, quæ animum a sensibilibus ad intelligibilia percipienda, aptum commodumque reddunt, vt id ipsum quod pulchrum & quod bonum est contemplari quæas?

& cum

Clem. A. lex. lib. 6 pag. 207. Ex disciplinis mathematicis quibus mi debeat ad veritatem assequendam.

Abraham quomodo ad creatorem cognitionem ascendit.

^b Inst. Mart. to. 2. pag. 29.

Pythagorici philosophi responsum quo sine mathematicis pulchrum bonumque percipi minime posse dicit.

& cum studia ea magnopere laudasset, necessariaque esse dixisset, me ita a se dimisit: Nam me nescire confessus sum. Aegre igitur hoc tuli (sicut par erat) quod spe excidisset: idque eo magis quod scire illum aliquid putarem ac rursus tempus ipsum mecum considerans, quod in disciplinis eis conterendum erat, rem longius differre non sustinui. Hæc Iustinus. Adde Origenem^a in cap. 24. nu. & in^b lib. periarch. vbi probat geometriam artem esse à Deo inuentam. Vnde sic ait: Quod si fabrilis scientia ab excelso esse declaratur, quomodo non & geometrica, ex qua utique hæc scientia, quam scriptura architectonicam nominat, deriuatur? Denique & in Zachariæ secundo funiculus geometricus dicitur, in quo demittitur angelus Hierusalem: & ideo non puto absurdum videri si etiam hæc scientia dicatur excelsi. Idem de musica & alijs ipse Origenes affirmat. De musicæ vero necessitate vid. D. Angu. de doctrina Christiana, & Volaterranum^c in sua philologia; atque plures alios, quos Petrus Gregorius Catholicus & doctus Iure consultus in suo Syntaxeos libro artis mirabilis recenset. Hinc iam uides quanta animaduersione digni sint Barbari quidam & imperiti, qui non solum præposterum instituendorum theologorum ordinem amplectuntur; sed & ipsos studiosos linguarum, ociosos & parum frugis homines reputent. Qua de causa aliquando fit vt ea theologia solitaria maneat & quam plurimis ignorantia tenebris obuoluta obscurataque. Sed quantum hoc damnum sit, Doctiorum erit Iudicium. His tamen quærelis omissis institutum prosequentes Boethij^f Seuerini viri clarissimi, elegantissimum afferamus discursum. Is ergo in libris de Arithmetica sic scribit: Inter omnes præcæ authoritatis viros qui Pythagora duce puriore mentis ratione viguerunt, constare manifestum est; haud quemquam in philosophiæ disciplinis ad eumulum perfectionis euadere, nisi cui talis prudentiæ nobilitas quodam quasi quadriuo

○○○ 2 vesti-

^a Orig. homi 22. to. 1. pag. 152 col. 2.

^b Orig. lib. 3. cap. 3. pag. 460.

^c Augu. lib. 2. cap. 37. to. 3. pag. 28. col. 2.

^d Volaterranum^e 35. pa. 152. co. 2.

^e Petro Gr. lib. 12. ca. 6. & 7.

Contra imperitos præpostere theologos instituentes.

^f Boethi. li. 2. de Arithmetica c. 2. pa. 988.

Sapientia
quid.Quæ ha-
bere dic-
tur, esse.Sapientia
proprie e-
earum quæ
sunt.Essentia
due sunt
partes.Magnitu-
dines pro-
prie quæ.Multitu-
do.Magnitu-
dinis divi-
sio.

vestigatur. Quod recte solertiam intuentis non latebit. Est enim Sapientia rerum quæ sunt, sui que immutabilem substantiam fortiuntur, comprehensio veritatis. Esse autem illa dicimus, quæ nec intentione crescunt, nec retractatione minuuntur nec variationibus permurantur; Sed in propria semper vi, suæ se naturæ subsidijs nixa custodiunt. Hæc autem sunt qualitates, quantitates, formæ, magnitudines, paruitates, æqualitates, habitudines, actus, dispositiones, loca, tempora, & quid quid adunatum quodammodo corporibus inuenitur. Quæ ipsa quidem natura in corporea sunt, & immutabilis substantiæ ratione vigentia, participatione vero corporis permurantur & tactu variabilis rei, in vertibilem inconstantiam transeunt. Hæc igitur quoniam (vt dictum est) naturam immutabilem substantiam vimque sortita sunt, verè proprieque esse dicuntur. Horum igitur, id est quæ sunt proprie, quæque suo nomine essentia nominantur, scientiam, sapientiam profitentur. Essentiæ autem geminæ partes sunt: vna continua, & suis partibus iuncta, nec illis finibus distributa, vt est Arbor, lapis, & omnia mundi huius corpora, quæ propriè magnitudines appellantur. Alia vero disiuncta à se, & determinata partibus, & quasi aceruatim in vnum redacta concilium, vt grex, populus, chorus, acertus, & quidquid eorum quorum partes proprijs extremitatibus terminantur & ab alterius fine discretæ sunt, his proprium nomen est multitudo. Rursus multitudinis alia sunt per se vt tres vel quatuor, vel tetragonus, vel quilibet numerus, qui vt sit nullo indiget. Alia vero per se ipsa non constant, sed ad quoddam aliud referuntur, vt duplum, vt dimidium, vt sesquialterum, vt sesquitertium, & quidquid tale est, quod nisi relatum sit, ad aliud, ipsum esse non possit. Magnitudinis vero alia sunt manentia, alia vero quæ mobili semper ratione vertuntur, nec illis temporibus acquiescunt.

cunt. Horum ergo, illam multitudinem quæ per se est Arithmetica speculatur integritas, illam vero, quæ ad aliquid, musci modulaminis temperamenta pernoscut. Immobilis vero magnitudinis, geometrica notitiam pollicetur. Mobilis scientiam, Astronomicæ disciplinæ pericia vendicavit. Quibus quatuor partibus sic careat inquisitor, verum inuenire non possit; ac sine hac quidem speculatione veritatis, nulli recte sapiendum est. Est enim sapientia earum rerum quæ vere sunt; cognitio & integra comprehensio. Quod hæc qui spernit: id est has Semitas sapientiæ, ei denuntio, non recte philosophandum. Si quidem philosophia est amor sapientiæ, quam in his spernendis ante contempserit. Et Rursus, constat igitur quisquis hæc prætermiserit, omnem philosophiæ perdidisse doctrinam. Hoc igitur illud quadriuium est quo ijs viandum sit, quibus excellentior animus, à nobis cum procreatis sensibus, ad intelligentiam certiora producit. Sunt etenim quidam gradus, certeq; progressionum dimensiones, quibus ascendi progredi que possit; vt animum, illum oculum, qui (vt ait Plato) multis oculis corporalibus saluari constituique sit dignior, quod eo solū lumine vestigari, vel inspicere veritas queat, hunc (inquam) oculum demersum, orbatumque corporeis sensibus, hæc disciplinæ rursus illuminant. Hæc Boetius. Sed & ante ipsum Plato in Epinomide, Mathematicas scientias, ad naturalium & aliarum rerum cognitionem, necessarias esse asseueravit. Idem Plato sue academix foribus præfixum illud frequenter decantatum habebat ἀγῶν μὲν τῶν οὐρανίων ἐπιστῆμων, hoc est nullus ignarus geometriæ ingrediatur. Ac septimo etiam de re publica, geometriam ad veritatem animum attollere, & ad philosophandum cogitationem præparare scripsit. Interest ergo plurimum ad comparandas disciplinas, geometriam attigisse, cuius quidem proportionem, iustitiæ & omnium in republica actuum, propriam esse, plures

O O O 3 docue-

Quatuor
partibus
scientiæ si
inquisitor
careat ve-
ri si nequit
inuenire.Semita
sapientiæ
Philoso-
phia quid.Quadriui-
um scientiarum
quale sit.Oculi: A-
nimi.Platonis
epitaphium
præ foribus
præfixum de
Geometria.

Arist. lib. 2. & 7.

docuerunt. Lateque profequitur Aristoteles in suis Ethicorum libris & nos subsequenti capite repetemus. Hoc igitur quadriium disciplinarum mathematicarum, ne dum sacre Theologiae utile, sed & aliarum scientiarum omnium cognitioni apprime necessarium fore, nullus iam esse potest, qui iure dubitare valeat.

De Arithmetica etymologia, definitione, diuisione Origine & excellentia. Caput. X.

Ars supputandi, ab hebraeis quomodo dicitur.

Pagni. Thesa. co. 821.

2. Reg. 24. vers. 2.

Exod. 30. 12.

Eccles. 7. 28. & 9. vers. 10.

Beda. l. 1. de Arithmet. 1. pag. 98. & d. pag. 113.

Beda. to. 1. pag. 113.

D. Augu. lib. 4. c. 11 to. 5. pag. 45. col. 2.

Arte supputandi qua hebrei מלאכה חשבון Meleseth hascesbon dicunt, a verbo חשבון scasau hoc est supputare vel computare. Graeci αριθμητική Arithmetica dicitur, hoc est, annumerando dicere. Inde Graeca αριθμησις, Latine numerus dicitur, a verbo αριθμω, id est numero. Chaldaice numerus dicitur חשבון scusban; 2. Reg. cap. 24. 2. & Exod. 30. 12. cum Hebraice חשבון scesbon dicatur, Ecclesiastes. c. 7. 28. cap. 9. vers. 10. Et si venerabilis Beda de numeris aliud existimauerit, qui tamen numerum, a nummo eiusque frequentatione nomen accepisse tradit. Aut a Numeria Dea quae auctore D. Augu. libris de ciuitate Dei, & Lilio Giraldo adnumerare docebat. Cuiusque sacerdotes, uti Beda nuper citatus scribit, retro versis vultibus offerebant, & post oblata munera, retro pergebant. Numeri apud praecitatores auctores multiplex partitio, diuisione quae reperitur. Sed sicuti ponderum & mensurarum duplex haberi solet apud Theologos consideratio; (sunt nanque pondera & mensurae sacrae ad sacram ipsam theologiam pertinentia; alia vero prophana, ad vulgi commercium adinuenta, Sicuti de siclo sanctuarij & vulgi, alias traditur.) Ita etiam Arithmetici numeri, duplici ratione censendi sunt. Vna ergo est formalis & mystica, alia materialis seu

seu vocalis, mercatoribus, prophanis quae vltibus accomodata. Quam diuisionem distinctionemque, ab antiquioribus comprobata. S. Thomae auctoritate lubenter confirmamus. Cui adiungi potest, illa proculi in timore Platonis, ex Pythagoricis numeris, in quatuor rationes, diuisio. Dum aliam vocalem ut in musica & carminibus, aliam naturalem ut in rerum compositione, aliam rationalem, aliam diuinam constituit. Idem numerum semper existere dicebat, alium tamen in voce alium in rerum proportione, alium in Anima, alium denique in diuinis. Numerum formalem, Pythagorici atque academici numerum rationalem dixerunt, ob formales & mysticas proportionem, mysteriorumque emanationes, ex eo ipso tantum in naturalibus, quam in diuinis, & caelestibus defluentes. Numerum vero vocalem corporalem, materialem, siue litteralem, auaris, mercatoribusque relinquerunt. De his formalibus numeris agunt nostri theologi in primis sententiarum, & D. Augu. lib. de libero arbitrio, idem de numeris spiritualibus, perfectis, & in perfectis, atque super abundantibus in libris de Ciuitate Dei agit, & nos inferius repetemus. Porro de hac mystica & formalis arithmetica praeter antiquiores iam citatos, videmus etiam Ludouic. Galius Rhodiginus in suis antiquitatum libris, Paulus quoque Scaligerus in suis miscelaneis & catholico Epistomio, accedunt alij, relati a Petro Gregorio, & Illustrissimus Cardinalis Aegidius qui de hac re ad Leonem decimum peculiarem librum destinavit. Et Augustinus Iustinianus Neobites, Episcopus in suis scholijs ad psalterium. Adde Reuerendum Magistrum Patrem Guillelmum Hammerum in genesios cap. primum & Reuerendum Praesulem Fratrem Hieronymum Vielmius in libro sex dierum, atque Pamelium in adnotationibus ad D. Cypriani opera & ex professo integro volumine mysticas horum numerorum significationes utiliter & diligenter profequitur. R. D. Petrus superius citatus.

S. Tho. 1. par. 1. q. 39. arti. 3. in corp. & q. 47. arti. 2. etiam in corp.

D. Augu. lib. 2. cap. 8. & 13. to. 1. pag. 278. & pag. 171. & 188. pag. 2. & 4.

Augu. to. 5. pag. 133. a. c. 1. c. 1. cap. 13.

Lud. Cel. Rhodi. li. 22. cap. 6.

Petrus Greg. d. li. 15. syntax. artis mirabilis.

Hieronymus Vielmius. pag. 114.

Pamelius pag. 342. col. 1.

Definitio
numeri.

^a
Boethius
lib. 1. de
Arithme.
cap. 3.

Numeri
inuenti à
quo.
Apud lati
nos quis
prim^o nu
merū ex
cogitauit.

^b
Boethius.
d. lib. 1. c. 1.
1. pa. 989.

ab Arith
metica cū
sta per nu
meros cō
stituta.

^c
ca. 1. pag.
990.

Numeri
ab origi
ne mundi
inuenti.

tatus. Difiiniunt autem numerum, Isidorus & Beda esse multitudinem ex vnitatibus cōstitutam. Boethius ^a definit esse quantitatis aceruū ex vnitatibus profusum. D. Petrus Bongo in præfatione sua, ex Ludo. Cælio Rhodigino, numerum esse rationalis fabricæ naturale quoddā pullulans principiū ait. Abrahā primum apud hebræos numerū inuenisse, Isidorus & Beda locis præcitatis asseruerant atq; Mosē: à quibus duobus, ipsum numerū ægyptij habuere. Apud Græcos vero Pythagorā, sicuti & apud Latinos Apuleium & Boethium, primos numerū docuisse aiunt. Præcitatus R. D. Petrus Bongo numerorum originem ad Mosē & chaldæos refert. Sed ea in inuestigatione; longius, origo hæc deducenda est. Vnde videndus est Boethius ^b nuper adductus, qui sic de arithmetica loquitur. Hæc enim cunctis prior est, non modo quod hanc ille huius mundanæ molis cōditæ Deus, primum suę habuit ratiocinationis exemplar, & ad hanc cuncta constituit, quæcumque fabricante ratione per numeros, assignati ordinis inuenere concordia. Et iterum. Omnia quæcumque à primeua rerum natura constructa sunt, numerorum videntur ratione formata; hoc enim fuit principale in animo cōditoris exemplar. Hinc etiam quatuor elemētōrum multitudo, mutuata est, hinc temporum vices, hinc motus astrorum cælique conuersio, quæ cum ita sint, cumque omnium status numerorū colligatione fungatur, eum quoq; numerū necesse est, in propria semper se se habentem equali substantia permanere, eunque compositum non ex diuersis. Hæc ille. Cui venerabilis Beda superiori loco assentitur asserens, ex illo tempore ex quo factę sunt creaturæ: hoc est ab origine mundi, numerorū rationē inuentā, exortamq; fuisse, sicut in Genesi legitur, & factū est vespere & mane dies vnus. Tunc ergo dixit de nocte & die: Quando dixit Vespere id est nox: & mane id est dies: de numero autem dixit, quando dixit dies vnus, sic secundus, sic sextus, sic septi-

septimus. Iterū de numero dixit Deus, quādo de Sole & Luna pronūtiavit; & sint insigna & in tempora & dies & annos, quis enim potest intelligere dies & tēpora, & annos nisi per numerū? Hæc Beda. Vnde primus parens (vt ego puto) filijs nepotibusque, pingui quadā minerua, eā ipsā numerandi artem & philosophiā primitus tradidit atq; ostēdit. Sicuti de omnibus alijs artibus, quibus sane ille diuinitus instructus & imbutus fuerat; optimi auctores etiam philosophantur. Nec ideo inficiasibo, easdem omnes artes & disciplinas temporum progressu ab alijs elegātius & cumulatius auctas fuisse. Quæ præcipua causa est, vt earum artium & disciplinarū adinventionem atq; originē, varijs inuētoribus adscripserint. Atq; ideo Abrahamo illā ipsā numerandi artē tribuere. Quem quidē ab ipso Adamo & Noa per manus maiorū, numerorū disciplinā habuisse suspicamur. Mosi vero, qui à puero Aegyptiorū Sapiētia (in qua præcipua erat mathematica, eiusq; pars arithmetica) initiatus fuerat: merito hæc adinuentio adscribitur. Alij theatidi, siue Mercurio arithmetice adinuentio tribuerūt, vt testatur Ludo. ^a Cæli^o Rhodigin^o in præcitatis antiquitatū libris. Alij Palamedii, quē primū numerū ad exercitum adnumerandū (Franciscus ^b Philelphus lib. cōuiuiorū & Polidor^o Vergili^o de rerū inuētorib^o) inuenisse referūt. Hinc recte D. ^c Aug. in libris de doctrina Christiana, ait, numerorū disciplinā ab hominibus ingeniosis, sagacitate quadam, inuestigatā atq; cōpertā fuisse, poti^o quā institutā. Quę sane referēda sunt ad varias hæc quas diximus, varijs in locis autorum inuentiones. Pro comperto igit habēdū censeo numerorū institutionē cū orbe ipso incoepisse, atq; deinde primū parentē numeros omnes tā Cardinales, quā ordinales posteris demostrasse. Hæc de numerorū origine. Ludo. ^d autē Cæli^o Rhodigin^o superi^o citatus. Dignitatē & excellentiā numerorū extollēs sic ait: Hoc tm̄ nec itē præteriero rationalis fabricę naturale quoddā pullulans principium

Adā prim^o numerandi artē docuisse constat.

Mercuri^o author numerandi habitus.

^a
Lud. Cæl.
Rhod. lib.
22. cap. 25
in fin.

^b
Francisc^o
Philelphus
li. 1.
pag. 18.

^c
D. Aug.
lib. 2. ca. 6.

^d
Lud. Cæl.
Rhod. cap.
6. sub finē.

Numerus rationalis fabricę naturalis principium. Numerus explicata ratio.

Numero nihil prius.

Numerus mente similis. Ternaria virtus & equalitas & connectio.

Numeri Ideatum in intellectu primo.

Vide Aristot. i. Meteor. c. 1.

Formę substantiales numeris comparantur.

principium dici, ac esse numerum. Quippe mentis expertia, uti bruta, non numerant. Nec aliud est numerus quam explicata ratio, ea tenus autem principium eorum quę a ratione attinguntur, numero cõprobat, ut sublato eo, reliqui futurum nihil, ratione colligatur. Nec aliud omnino est, per numerorum rationem quippiam explicare, quam ratione ipsa, uti, atque in sui naturali, suprema, que similitudine, cuncta figere: Vti Deus infinita mens in cõeterno verbo, rebus esse cõmunicat. Nec numero esse quicquã potest prius, cuncta enim ab ipso, alia ipsum fuisse necessario affirmant. Divina siquidẽ virtutem ex-cuntia simplicissimam; suo profecto sunt modo compo-sita, nec vllã citra numerum concipi valet, compositio. Ex se ipso, autem, confurgit numerus, quando ex tribus; connexis, cooriri debet ternarius, alioquin non magis ternarius, esset, quam si seorsum parietem, seorsum te-ctum, atque item, domus, construeris fundamenta, & do-micilij tamen concipias formam. Porro an menti simi-li us, ex cogitari potest quippiam? Nonne ternarij vni-tas ternaria est; ternarij equalitas; ternaria item? Sed & ternarij connectio, ternaria est. Igitur numeri, essentia, mentis exemplar, est primum. Hęc ille. Ex quibus perspi-cue constat, essentiam, numeri, ab ipso diuinę, mentis exemplari, deductam, rebusque omnibus, communica-tam fuisse. Est itẽ in intellectu, primo numerus. Idearum, ratione formalij rerũ inter se differentiũ: si modo per eas intelliguntur & sunt formę rerũ re ipsa discrepantiũ siue differentiũ. Hęc idẽ. Hinc recte Pythagoras ille sapien-tissimus, omnia sub numero, & mensura a summo opifice procreata docēbat, atq; singulis rebus, numerũ, singulas virtutes impartiri. Cuius sententiam communi omnium calculo laudatam approbatam que video. Imo & Plato ipse, numeros, mensuras, solidaque, in medium adducēs, omnium rerum naturalium species & formas substantia-les, quas numeris. Aristoteles comparavit; per ipsos met-
numeros

numeros distribuebat. Per mensuras namque instrumen-tales, certasque figuras, vel magnitudines, certis specie-bus accommodatas intelligebat, per solidas autem, qua-litates que actionibus momentum præstant. Adde tamẽ his alia, ex Platone & veterib; per Eugabinũ lib. 4. de pereni philosophia optime adducta. Vnde Philon in libro allegoriarũ legis; circa illud caput primũ Genese-os, Vbi de senario & septenario mentio fit; sic discurrens. Vult igitur iudicare propheta tum mortalia, tum incorruptibilia genera, ex proprijs cõstituisse numeris. Mortalia (vt dixi) senario, metiēs. Beata vero & felicia septena-rio, Hęc philon. Sed quid mirabimur Pythagoram & ali-os, omnia sub numeris cõstituta credidisse: cum id sicuti & alia quã plurima, ex sacra nostra scriptura eos mutua-fẽ certo certius sit. Sapientię, ergo cap. 11. vers. 21. ita legitur. Sed omnia in mensura & in numero, & pondere disposuisti. Ita sane eam auctoritatẽ ad hanc numerorũ ordinatã proportionem omnes frequentissime vsurpãt. Possent tamen quispian non absurde Locum illum intro-spiciens, aduertere: Sapientem, ibidem solum agere vo-luisse, de reatitudine illa diuini iudicij omnibus numeris absoluta circa punitionem atque vindictam Idololatrię, cuius proportionem & exactam rationem vt ostenderet dixit, omnia D. Opt. Max. in mensura, numero & ponde-re disposuisse. Nam licet omnipotentis Dei, omnipotēs manus, posset eos aliter punire: nihilo tamen minus; vt hanc reatitudinem suam, atque in puniendo proportio-nem manifestaret; pestilentibus mutorum animalium moribus, quos ipsi idololatrię pro dijs relicto contem-proque vero Deo, collebant venerabantur, punire vo-luit. Vt ita quidem per ea, per quę quis peccat; iuste & proportionabiliter puniatur. Quod ipsamet testatur scri-ptura Hesa. d. 1. vers. vlt. Ezech. e. 23. vers. 9. & vers. 49. Deutero f. 25. vers. 2. Eximiam ergo hanc Iustitię re-ctitudinem punitionis, & arithmeticam vindictę pro-portionem.

Eugub. cap. 19. b. Philon pag. 28.

Mortalia senario fi-guratur. Immortalia septenario.

Sapi. 11. 21. expli-catur.

restitudo exactissima Dei in puniendis Idololatri-s.

d Hesi. ver. vlti.

e Ezechiel. 23. 9. & vers. 49.

f Deut. 25. vers. 2.

portionem, Sapiens cōmendans dixit; Deum omnia in
 mensura, numero, & pondere cōstituisse. Scio. D. ^a Aug.
 eam ipsam auctoritatem, ita accepisse, vt etiam asserat,
 omnia à Deo condita, numerum, pondus & mensuram
 habere, cui vtiliter. S. ^b Thomam adiunges: Hinc diui-
 nus ille Plato, mirabilem diuini artificis fabricam à nu-
 meris exordiens, Sapienter existimauit, nihil diuinis
 rebus familiarius, & humanis etiam nihil magis dome-
 sticum, quam numerorum arcana. Ex quibus quidem
 in diuinis, & humanis idem, Plato studiose defumebat
 tres medietates, seu proportiones, quas vniones conten-
 tiuas alij dicunt; vt potè vniuersi ordinem colligentes,
 conglutinantesque. Vnde merito Timæus easdem pro-
 portiones, vincula nominauit, eo quod vna quoque ip-
 sum liget & vinciat. Hæc vero sunt Arithmetica, Musi-
 ca, & Geometria. Eas vero proportiones, non solum in
 Deo considerabat, Plato, in quo identitas omnium rerū
 in eo existentium musicæ respondet proportioni. Alteri-
 tas rerum productarum Arithmetice, Alteritatum vero
 vnio geometriæ: Sed etiā in animæ substantia atq; rei-
 publicæ gubernatione, easdem sibi locum vindicare ar-
 bitratur: Anima namque eadem in re existēs, multiplex
 in potentijs, & sibi ipse iterum collecta, vel vt apertius
 dicamus, eadem in suo opificio existens, multiplex in
 se & perpetuo ex sua natura ad vnionē, cum eodem ipso
 opifice habendam propēsa, Musicas & Geometrias pro-
 portiones complectitur. Qua etiam ratione obseruata, in
 ciuitatibus & republicis, distributiua iustitia, maiora
 maioribus, minora quoque minoribus, iuxta hanc ipsam
 harmoniacam proportionem tribuens, Arithmetica nu-
 merationē seruat. Aequando autem & colligendo, vnio-
 nem geometricam præstat. Nec aliud intelligere voluere
 veteres illi græcorum vates, vti videre est apud ^c Liliū
 Gregorium Giraldum in historia de Dijs genitum, cum
 Themide deæ, tres filias Eunomiam, nempe, cuius simu-
 lachrum

^a
 D. Augu.
 lib. 6. de
 Trinit. &
 natu. bo-
 ni. ca. 3. &
 37. cū seq.
 10. 6. pag.
 229. col. 2
 & 232. c.
 1. vbi mo-
 dū speciē
 & ordinē
 rerū consi-
 derat. Idē
 de genesi
 ad literā
 lib. 4. ca. 3.
 cū seq. 10.
 3. pa. 217.
 col. 2. & 11.
 2. senten-
 tiarū scētia
 18. tom. 4.
 pag. 419.
 col. 1.

^b
 S. Thom.
 1. par. q. 41
 ar. 7. & q.
 45. ar. 7. &
 q. 5. art. 5.

Anima.

^c
 Dez tres
 quid signi-
 ficent.

^c
 Lil Giral.
 Syntag.
 25. pa. 431
 cum seq.

lachrum erat geometria, ad vnionem conducens, & alia
 filia Dice, dicta, cui musicam idētitatem & iustitię œqua-
 bilitatem: tertia vero Irene cui arithmetica tribue-
 runt. Irene nanque ad pacem deducit, pax etenim græ-
 ce εἰρήνη dicitur. Vnde Marcianus noster olim Iure con-
 sultus alijque eiusdem classis antesignani, ^a Irenarchas;
 eos qui publicorum munerum functionibus præficiēban-
 tur, appellarunt. Qua etiam ratione pacis præpositi di-
 cebantur. Quorum meminit D. ^b Augu. in epist. suis, &
 doctissimus Andreas ^c Alciatus in commentarijs ad titu-
 lum de noui operis nuntiatione, atque in parergorum li-
 bris idem ^a etiā vidēdus cum Othomano Brisonio, atq;
 Platæo in libris de verborū significatione atq; de verbis
 iuris. Hic tamen illud est admonendū, numerum de Deo
 Opti. Max. dici, non prout est in rebus numeratis; sic ete-
 nim Pater nō esset tantū quātum tota Trinitas, cum duo
 homines sint pars, trium & vnus duorū, sed dicitur qui-
 dem, prout ipse numerus absolutus & simplex est in intel-
 lectu, sic namq; Pater tantū est quātum tota Trinitas, & fi-
 lius & Spiritus Sanctus, vnusquisq; tantum est quantum
 tota Trinitas; vti sapienter S. ^c Thom. docet quem opti-
 me explicat perdoctus Magister ^f Michael de Palacios
 in suis disputationibus, ad quæ reducenda sunt, quæ D.
 Augu. ^g ait, loquens de Deo, quæ asserit esse numerū sine
 numero, à quo est oīs numerus & esse mensurā, sine men-
 sura à quo est omnis mēsurā, & deniq; pōdus sine ponde-
 re, à quo omne pondus. Numerū autē & sapientiā & in-
 commutabilē veritatē, idem esse. D. ^h Aug. in præcitato
 libro de libero arbitrio ostendit. Explicās etiam rationē
 quare homines sapientiam plus ament, quam numeros.
 Vnde Trismegistus in pymandro 4. Deū Monadē esse di-
 cebat. vnitatē illā quæ est principiū oēm numerū conti-
 nens, à nullo cōtenta. Et Pfellus sic ait: vnitas numer^o eū
 non

^a
 in l. 6. d. cū
 flo. reorū
 & in l. vlti.
 D. de mu-
 ner. & ho-
 noribus
 & in l. vni-
 ca C. de
 Irenarchis
 lib. 10.
^b
 D. Augu.
 Epist. 159
 & 160.
^c
 Andr. Al-
 cia. l. nō so-
 lū s mor-
 te n. 4. D.
 de nou.
 oper.
^d
 Andr. Al-
 cia. lib. 11.
 parerg.
 cap. 3.
^e
 S. Thom.
 1. par. q.
 30. art. 1.
 ad 4.
^f
 Michael.
 de Palaci.
 in 1. di. 24
 disp. vnica
^g
 D. Augu.
 relatus
 Beda 1. qq.
 in Gene-
 sim to. 8.
 pag. 112.
^h
 Idē
 Augu. to. 3. d. pag. 695. cum seq.

non sit, numerorum tamen procreatrix est finis, Radix & causa multitudinis omnis expressa; Dei imago, quæ cum rerum naturalium nulla sit, est tamen rerum naturalium effectus. Hinc iterum, illas decem sephiroth siue decem numerationes, à Kabalisticis adinventas, quas superius cap. 6. 7. sub finem refutauimus, irrefragabilius adhuc confundes, & refutabis.

Decem Sephiroth siue numerationes hebræorum vane.

De utilitate numerorum ad exactiorem scriptura sacra intelligentiam. Cap. X.

Numeri ad scriptura necessaria.

VM ergo inter mathematicas disciplinas, Arithmetica vti primaria, primarium occupet locum: non longe ab hoc nostro instituto erit ex his quæ prædiximus conijcere, quantam utilitatem numerorum cognitio: ad Sacram Scripturam exactius intelligendam, completatur. Quamobrem vt facilius hæc nostra sententia theologis omnibus persuaderi queat. Opere pretium erit omnes Diui^a Augustini sententias hoc in articulo in medium proferre. Ille igitur in libris de doctrina Christiana, numerorum incusans imperitiam ait, eam causam fore vt quam plurima trāslate & mystice minimè, vt deceret, intelligerentur, obidque eorum abstrusa atque recõdita scripturæ mysteria, vix esse assequuta. Idem^b August. in libro de ordine sic ait: At si in ratis dimensionibus ratio est; nunquid nam & aues, quod fabricant minus apte congruenterque dimensionum est? imo numerosissimum est. Non ergo numerosa faciendo, sed numeros cognoscendo, melior sum. Quid ergo illæ nescientes operari numerosa poterant? poterant profecto. Vnde id docetur? ex eo quod nos quoque certis dimensionibus linguam dentibus & palato accomodamus, vt ex ore litteræ ac verba prorumpant, nec tamen cogitamus cum loquimur, quo motu oris id facere debeamus. Deinde quis bonus

^a D. Augu. lib. 2. cap. 16. to. 3. pag. 14. & cap. 38. pag. 19.

^b D. Augu. lib. 2. cap. 19. tom. 1. pag. 211. col. 1. Numeros cognoscendo melior

bonus cantator; etiam si musicæ sit imperitus, non ipso sensu naturali & Rhythum & melos perceptum memoria custodiat in canendo? quod quid fieri numerosius potest? Hoc nescit indoctus, sed tamen facit operante natura. Quando autem melior, & pecoribus præponendus? Quando nouit quod facit? At nihil aliud me pecori præponit, nisi quod rationale animal sum. Quomodo igitur immortalis est ratio, & ego simul & rationale & mortale quiddam esse definior? An ratio non est immortalis? Sed vnũ ad duo, vel duo ad quatuor verissima ratio est. Nec magis heri fuit ista ratio vera quã hodie: nec magis cras, aut post annum erit vera. Et Paulo inferius: Gradatim enim se & ad mores vitamque optimam non iam sola fide, sed certa ratione producit. Cui numerorum vim atque potentiam, diligenter intuenti, nimis indignum videtur, & nimis flendum per suam sciẽtiam versum bene currere, citharamque concinere & suam vitam, seque ipsam, quæ anima est, deuium iter sequi, & dominante sibi libidine, cum turpissimo se vitiorum strepitu dissonare, cum autem se composuerit & ordinauerit, ac concinnam pulchramque reddiderit, audebit iam Deum videre, atque ipsum fontem; vnde manat omne verum ipsumque patrem veritatis. Hæc D.ª Aug. Idem de libero arbitrio. Imo^b multa, inquit, esse video: è quibus vnũ commemorari satis est: quod ratio & veritas numeri omnibus ratiocinantibus præsto est, vt omnis eam computator sua quisque ratione, & intelligentia conetur apprehendere, & alius id facilius, alius difficilius possit, alius omnino non possit, cum tamen ipsa æqualiter omnibus se præbeat valentibus eam capere, nec cum eam quisque præcepit, in sui præceptoris quãsi alimentum vertatur atque mutetur. Et rursus. Non enim si sensu corporis percepi numeros, idcirco etiam rationem participationis numerorum, vel copulationis, sensu corporis percipere potui, & quidquid sensu corporis tango veluti est hoc

Ratio numerorum immortalis.

^a lib. 2. cap. 8 pag. 278 col. 1. to. 1.

^b Aug. li. 2. cap. 8. pa. 278. co. 1. tom. 1.

Numeri ratio & veritas ratio cinatibus omnibus cõmunis.

hoc cælum, & hæc terra, & quæcunque in eis alia corpora sensio quandiu futura sunt nescio. Septem autem, & tria decem sunt: & non solum nunc, sed etiam semper. Nec villo modo Septem & tria non fuerunt decem, aut aliquando septem & tria non fuerunt decem. Hanc erin corruptibilem numeri veritatem, dixi mihi & cuilibet ratiocinanti esse cõmunem. Idem ^a Aug. eodem lib. de libero Arbitrio, intueri cælum, ait, & terram, & mare, & quæcunque in eis, vel desuper fulgent, vel deorsum repunt, vel volant, vel natant, formas habent, quia numeros habent; adime illis hæc, nihil erant. A quo ergo sunt, nisi a quo numerus? Quandoquidem tantum illis est esse, in quantum numerosi esse. Et omnium quidem formarũ corporarũ artifices homines in arte habent numeros, quibus coaptent opera sua; & tandiu manus atque instrumenta infabricando mouent, donec illud quod Formatur foris, ad eam quæ intus est lucem numerorum relatum, quantum potest, impetret absolutionem, placeatque per interpretem sensum, in ætherno iudici supernos numeros intuẽti. Quære deinde artificis membra qui moueat, numerus erit, nam mouentur etiam illa numero se. Et si detrahas de manibus opus, & de animo attentionem fabricandi, motusque ille membrorum ad delectationem referatur, saltatio vocabitur. Quære ergo quid in saltatione delectet, respondebit tibi, numerus: ecce sum. Inspice iam pulchritudinem, mobilitatis in corpore, & numeri versantur in tempore. Intra ad artem vnde isti procedunt, quære in ea tempus & locum, nunquam erit, viuunt tamen in ea numerus: nec eius regio spatiorũ est, neque ætas dierum, & discendę arti tamen, cum se accommodant, qui se artifices fieri volunt, corpus suum per loca & tempora mouent, animum vero per tempora, accessu quippe temporis peritiores fiunt. Idem ^b D. Aug. postea quam in libris de doctrina Christiana monet, vt ad Sacram Scripturam, aptius intelligendã, peculiaris ratio habea-

Quandiu
sunt futura
nescimus.
Numerus
fuisse sem-
per, scim⁹

^a
D. Augu.
lib. 2. cap.
16. pag.
282. col. 2.
tom. 1.
Formę ex
numeris.

Artifices
oēs habent
numeros.

Per forma
mã exte-
riorem ad
interiorẽ
lucẽ per-
uenitur.

Saltatio
non sine
numeris.

^b
D. Augu.
lib. 2. cap.
36. pag. 19
col. 1. in fi-
ne, & 2. in
pri. to. 3.

habeatur, nominum, temporum, locorum, Animalium, herbarum, Arborum, atque Metallorum, de numeris in hunc modum scribit. Potest etiam de numeris fieri, vt eorum tantummodo numerorum exposita ratio conscribatur, quos diuina Scriptura meminit. Quorum aliqua, aut omnia forte iam facta sunt. Sicut multa quæ à bonis doctisque Christianis elaborata atque conscripta arbitramur, non inuenimus: Sed siue propter turbas negligentum, siue propter inuidorum occultationes latent. Vnde ^a regulam illam Ticonij de legitimis Sacræ scripturæ numeris approbat. Et in psal-morum ^b enarratione mysteria quam plurima, ad sacros numeros pertinentia allegorice profequitur. Et cum de nepotum Iacob numero agit, in quæstionibus in genesim ita docet. Hæc omnia quæ indissolubilia videntur, magnam continent sine dubio rationem. ^c Sed nescio vtrum possint cuncta ad litteram conuenire. Præcipue in numeris, quos in scripturis esse sacratissimos, & mysteriorum plenissimos; ex quibusdam quos inuenisse potuimus; dignissime credimus. Venerabilis vero Beda, a libro de numeris Arithmeticis, & in dialogo de computo, numerum inter quatuor partes scripturæ, oppido quam necessarias, necessarium quoque ad ipsam, enumerat. Diuum præterea Hieronymum ^e in epistolis, referunt; dicentem, magnam in esse in numeris vim ad plura mysteria scripturæ intelligenda. Alias patrum authoritates, require a perdocto & diligenti Magistro Martinõ ^f Martinez in suo hypotip. Consonat superioribus, vetus illud axioma Babilonij Auenzoaris, Platonis, themistij, Pythagoræ, & aliorum veterum, quo sane tradidere neminem absque numerorum peritia recte philosophari posse. Sed & ex recentioribus Ludouic. ^g Cælius Rhodoginus in suis antiquitatum libris, illorum vestigijs inharendo, inter omnes liberales artes, & theoreticas scientias, præcipuam &

Nominũ
temporũ ar-
borũ, &c.
necessaria
cognitio
ad sacram
scripturã.
Numero-
rũ quorũ
scriptura
memin-
t ratio ha-
benda est.

^a
D. Aug. 13.
3. de do-
ctri. Chris-
t. c. 35. pag.
27. col. 2.
to. 3.

^b
D. Augu.
Psal. 49.
to. 8. pag.
190. col. 2.

^c
Aug. lib. 1.
99. super
genes. ca.
152. tom.
4. pag. 52.
col. 1. C.

^d
Beda pag.
98. to. 8.
111.

^e
D. Hiero.
epist. 1. to.
1.

^f
Mart. Mar-
tinez lib.
6. cap. 6. &
lib. 10. re-
gul. 43. &
47.

^g
Lud. Cæ-
lius Rho-
dus lib. 2. c. 6.

P P p maxime

Número-
si scientia
præcipua
& maxime
diuina in-
ter libera-
les artes.

Numerus
negotiatio-
rum.

Homo A-
nimal sa-
pientissi-
mum cur?
Numerus
scientia
diuina
quæ.

Hominē
animātib⁹
præpositū
obnume-
randi peri-
tiam, quo-
modo sit
intelligen-
dum.

Goropius
Becanus
lib. 4. pag-
88.
Arithme-
tica vera
quæ sit.

Contempla-
tio vera,
disciplina
homini ne-
cessaria.
Cōputare
& rationa-
ri nemo
pōt sine di-
uina essen-

maxime diuinam, numerorum scientiam reputauit. Cuius verba commemoratione profecto digna lubeter hic subiiciemus. Cæterum (inquit) id comprobare qui potest, si eam numerandi peritiam accipias, in qua vel negotiantium, vel negotiosissimus quisque est, ita præstat in primis? Quid ergo præter cæteros illi norunt? Scientia omnino fuit hæc, extra quam plerique vel opinentur, vel sciant certè mira: imoque nostra tempestate minus pertrita. Quinimo occlusa adeo, vel vt sanctius arcanum, vt qualis sit, ne suspicentur quidem, aut vix attingant pauci. Quod nequis ambigat, scitatur. Plato, cur sit homo animal sapientissimum, suppingit mox responsum. Quia, inquit, numerare nouit. Et rursum, in epinomide opus, inquit, est numeris, non his qui corpus habent, sed qui omnem paris, imparisque generationem atque virtutem, quam ad perficiendam, cognoscendamque rerum naturam conferunt. Hæc Rhodiginus. Allucinantur ergo maxime, opinantes, Platonem, Aristotelem, & alios, numerorum vocalium & sensibiliū peritia, hominem animantibus præposuisse. Quorum de numero est Reuerendus Pater Christophorus Clavius Bambergensis in præfatione epitome practicæ Arithmeticæ. Nec mihi solum eius opinatio displicet, sed & etiam eruditissimo Goropio^a Becano, quem postquam hæc scripseram, in sua harmathena docte affirmantem legi: veram Arithmetica non esse eam quæ ementibus, & vendentibus conducit, nec eam qua sapientes fiunt, hanc namque scientiam numerandi nihil Socratem facere, sed eam qua vnum ipsum in omnibus quærit. Cuius consideratione animus conuertitur, ad eius quod solum reuera est, contemplationem: quam disciplinam homini necessariam esse dicit, vt e fluctibus generationis emergat, & ipsam essentiam attingat, siue qua computare ratiocinarique, pro eo ac decet, nemo potest mortalium. Huiusq; solius beneficium effluxit rebus, in quibus nulla est constantia, mēs
tiq̄ contēplatione.

nostra

nostra ascendit ad ipsius vnius considerationem, summum totius philosophiæ caput continetur. Hanc igitur asserit esse illam Arithmetica, qua ad sapientiam via fruitur. Quam cum Horatius è septimo de Republica libro, haussisset, alteri plebeæ & vili Arithmeticæ comparauit. Hanc quidem, inquit, à vulgo laudari, & summo in pretio haberi, adeoque, eos qui ad summam pecuniæ in tabulis rationibus suis colligendam sapientes sunt, solo Ioue minores videri, denique reges esse regum. Illam vero sibi iam senescenti discendam proponens, è qua, iuxta ueniam puërorum, verus rex fieret, recte faciendo, quærendoque, veras diuitias & stabiles quibus animus confirmatus, non vagetur, veluti protheus quidam, modo in hanc, modo in illam transiens formam, sed in vno sibi semper constet, atque vere de se dicere possit: Quid verum ac dicens quæro, & rogo, & omnis in hoc sum. Eleganter admodum ad illam Arithmetica poetam alluisse ait, per quam Plato nos participes fieri, dixit veræ essentia, quod in hoc versu expressum videmus. Quis enim alius perpetuo constans, quis vagis mundi animique suis motibus superior? Quis vere rex & imperator sui ipsius, quis demum ex omni parte felix & beatus, nisi is qui totus est in veri consideratione? Ad hanc autem cum per Arithmetica veram Socrates homines deducat, eaq; dicat, rectū ad id quod vere est, ascensum fieri, non vulgari profecto, aut leui de causa, finem vocari idiomate cimbrico Telot, id est numerationis caput, ad quod tanquam summum bonorum finem, non tanquam ad summam pecuniæ, oēm totius vitæ nostræ calculum subducendum esse Goropius affirmat. Hanc igitur ille existimat, esse græcæ vocis è prima lingua verissimam interpretationem quæ vnum quod est omnium finis, caput numerationis appellat. Platonē itē, in eo libro quem legum appendicem, siue corollarium, nuncupauit, ita de sapientia scripsisse refert, a vt eam to-

P P p 2 tam

Arithme-
tica vera
mentē no-
strā ad vni-
us cōside-
rationem
eleuat.
Horatius
de duabus
arithmeti-
cis, vili &
nobili.
Sapientes
falso repu-
ratur qui
summas
pecuniās
in tabulis
descriptas
deligēter
colligūt.

Rex impe-
rator, dñs
ac vere
beatus
quis sit.

Telot lin-
gue cim-
bricę nu-
meratiōis
caput in-
terpreta-
tur.

Telos vox
græca. Vn-
de vere de-
riuetur.

Becanus
lib. 8. Ar-
meth, pa-
200.

Sapientia ex plato- ne sola nu- meratio- ne perfici- tur. Arithme- tica pri- mas vires hēt ad ani- mū in al- tum tollē- dum.

tam sola numeratione perfici concludat. Atque in Sophista qui de ipso, quod est differit, nihil aliud ipsum Platonem facere, quam docere numerare. Et in libro septimo de republica: Arithmetica sic laudare: Vt eam dicat primas vires habere, ad animum in excelsum tollendum. Quod nomenclatorem suum, multis ante seculorum voluminibus a spiritu præceptore suo edoctum: paruula vocula & eaquidem trilatera consignasse ait. Sed tali tamen vt ex ea mox intelligatur, omnia sic numerada esse, vt numeratione eorum ad ipsum altissimum duamur. Quid enim aliud est, inquit, Tel, quam tehel, siue teel, & de quo alibi plura. Hæc Goropius becanus, cuius ratiocinatio atque discursus, & si eo peculiari morbo laboret quo cætera sua, ad maternæ linguæ, archetypum, vniuersa reducere studens: Verâ tamen Arithmetice laudem ex propria præceptorum mente, præstantissime attingit. Vnde iam luce meridiana clarius videmus, quantum vtilitatis & emolumenti Arithmetice cognitio theologis tractationibus afferat.

De Arcanis litterarum. Cap. XII.

Similitudo litterarum & planetarum.

Hebræi litteras suas corpori, puncta animæ compararunt. Ipsa namque puncta, litteras (sicuti corpus anima) mouent & informant. Et sine ipsis litteris quidem imperfecte remanent. Vnde Elias germanus cantico tertio ita canit. נמשלה אמתות לגופים אלה עשרה להן. Hoc est, Comparantur litteræ corporibus, iste vero decem, (supple vocales) ipsis nempe litteris sunt animæ. Apices autem & accentus, spiritus, significare tradunt, atque fontes superiores ex quibus dimanant. Hæc tamen, littera, punctus, accentus, & apex (vti quidam asserunt) legem viuam constituere videntur: iuxta illud D. Paul. ad Hebr. 4. vers. 12.

Lex viuam ad Hebr. 4. 12.

viuus

viuus est enim sermo Dei, & efficax. Sed sicuti hæc litterarum consideratio Rabinorum inuentum est, quod nullo quidem Scripturæ fulcimento innititur: ita etiam asserere Legem inde vitam suam habere, ineptum & superstitiosum iudicari debet. Nam lex ante puncta; viuam quidem, etiam quoad prolationem & lectionem erat. Quoad spiritum vero vitam & efficaciam obtinebat ab ipso diuino spiritu, quo locuti sunt sancti Dei homines. Atque ideo sermo Dei in animis audiendum charitatem, & alios spirituales effectus ingenerat. *ἐνεργῆς* enim in eo versu 12. Positum, deducitur à verbo græco *ἐνεργῆς*, quod significat ingenerare & efficere. Id quod significantissime Syriaca interpretatio expressit dicens; Viuus est enim sermo Dei, & omnino efficax. De qua efficacia præter nostros vide Philonem libro allegiarum legis, & in libro quis Heres diuinarum rerum, & de transmigracione Abrahæ. Sed vt ad litteras reuertamur, Picus Mirandula, quem probat Lilius Giraldus in Historia Poëtarum dialogo primo, tradit; veteres eas in stellis inuenisse, & ea de causâ ipsa litteraria elementa plura complecti significata; atque tres primas alphabeti litteras, elementaria principia, terram, aquam, & ignem, significare, & septem litteras Begad Chephat, quas duplices dixere, non propter formam, sed ob prolacionem quarumque superius meminimus, planetis septem comparauit. Reliquas vero litteras, quas simplicis & vniformis prolacionis etiam dicunt, duodecim signis Zodaici tribuit. Cæterum vnde nam hæc Mirandulani ociosa subtilitas solidum veritatis robur obtineat, ab eruditis viris prorsus ignoratur. Qui lubenter fatentur hæc litteras, quibus diuina eloquia conscripta & exarata sunt, Sacras esse, pluresque significationes, & arcana Mysteria continere vti ex varijs authoribus præcitato libro primo capitulo quarto retulimus. Sed eas elementis commiscere, ad planetarios cursus tra-

Sermo Dei viuus & efficax.

Lex vnde vitam & efficaciam nasciscat contra rabinos.

De efficacia verbi Dei.

Philo. pa. 63. & 329 & 266.

Lilius Giraldus pag. 9. nu. 29.

Litteras stellis & planetis comparant.

lib. 1. cap. 16.

Picus Mirandula. confutat.

Litteræ scripturæ sacre sūt.

here, & in ipso denique Zodiaco duodecim signorum, collocare: poëtarum fictio potius est censenda, quam vera sinceraque traditio. Et eo magis, cum mysteria hebræorum ex litteris desumpta, non ita facile & indiscriminatim admittenda sint. Eo quod plura illarum vana & fabulosa fatis, & ex ipso hæresum surfure conflata fuisse constet. Qua in re ultra ea quæ superius cum Genebrardo a scripsimus, addenda sunt mirifica illa verba. D. b Gregorij Nazianz. contra mysteria gentilium: quæ proprie quidem, & accommodata, de eisdem Rabinorū mysterijs dici possunt. Quorum ego (inquit) ceremonias omnes, & mysteria meras nugas esse cenſeo, tenbroſumque dæmonum inuentum, ac perditæ mentis figmentum, temporis ope, ac præſidio fultū, & fabulis furtim obteſtum. Hęc Naz. Vnde ea tantum mysteria litterarum quæ theologiæ sacrę minime aduerſantur, tollerari permittique, studioſitatis gratia poterūt. Ac proinde vt studioſi videant, & intelligant, qualiter ſe ſe habeat, elementaria hęc obſeruatio, ex cuius penu Sixtus Senenſis multis ſuam inſtruxit & ornauit bibliothecam, eam omnem ad duo capita reducens: Nos Ad tria capita melius reducemus. Nempe ad litteras dictionum, ſecundo ad numeros, tertio ad permutationem litterarum, variasque ipſarum figuras diſpoſitioneſque. Prior igitur modus verſatur circa litteras dictionis, vnā quāque illius litteram accipiēdo ſiue ex principio, Medio, aut ex fine eiufdem dictionis, quem modum notericon vulgo appellant, id eſt litteram dictionis ſignificatiuam. Hoc autem verbum in Sacra Scriptura minime reperitur, ſed apud Rabinos quibus, illud frequens eſt. Componitur ex duabus dictionibus, Notar, & tetkum, ſignificantibus, conſernare dictionem ſiue figuram. Elias leuita exiſtimat eſſe verbum Græcum, Guidone Fabricio in ſuo ſyro Chaldaico dictionario referente & comprobante, Dictione נִתְּרָא Notar. Huius modi eliciendi myſte-

a
Genebr.
ſua chro
nograph
pag. 168.
ſub finem
b
D. Greg.
Naz. orat.
39. pag.
827.

Tres mo-
di elicien-
di arcana
ex litteris

Noterico,
quid & vn-
de dicat.

mysteria ex litteris dictionum, præcipuum atque tritum exemplum illud proponi ab omnibus solet, quod genef. 1. vers. 1. habetur. ibi בְּרֵאשִׁית בְּרֵאשִׁית Vnde Sixtus Senenſis & Reuerendus Pater & Magister Hamerus in eodem capite, post alios quam plures, sanctissimæ Trinitatis mysterium, atque plura alia arcana deducunt, ita vt resolutione litterarum facta, sensus occultus in hunc se modum habeat. Pater in filio, & per filium, principium & finem, siue quietem creauit, caput magni nominis fēdere bono. Quæ quidem vt cunque se habeant, nihil nostris vt aiunt, luminibus officiunt, nec veræ theologiæ repugnāt. Imo vero, vt Hamerus loco nuper adducto multis rationibus ostendit. D. a Hilarij interpretationem factis iuuant. Ipse namque in suis commentarijs in psal. illud Bereſcith, id eſt in principio vel in capite: de filio Dei explicat & interpretatur, qui haud dubie patris ſapientia eſt. Atque ideo paraphraſis Chaldaica pro, in principio, dixit, in ſapientia. Quibus D. Pau. b ad coloffen. cap. 1. vers. 6. & D. Ioannes cap. etiam 1. vers. 4. teſtantes, in filio & per filium, omnia condita fuiſſe, aperte ſuffragantur. Hanc interpretationem diligenter locupletatur perdoctus atque Reuerendus Pater & præſul D. c Hieronymus Vilemius in lectionibus ſex dierum; post D. Augu. Eucherium & alios. Adde illis d Philonem de ſacrificijs abelis, & Kaim, & in libro quod deterior potiori inſidiatur. D. e tamen Hiero. in quaſtionibus in genefim, & Marianus Victorius Reatinus episcopus in ſuis ſcholijs, aſſerunt D. Hilarium ex hebraicæ linguæ imperitia, ſcripſiſſe in eo capite primo geneſeos in hebræo haberi, in filio: ſed Beatus Hilarius non hoc dixit, vt quidam alij hanc eius explicationem citantes, perperam exiſtimarunt. Solum namque aſſeruit, linguā hebræam ambiguam fore, cuius ſane ambiguitatis exemplum adducens, demonſtrat dictionem Bereſcith triplicem ſignificationē complecti. In principio, & in capite,

P P p 4 & in

a
D. Hilar.
Pſal. 2. pa.
195. col. 1

b
D. Pau. ap
coloff. 1. 6
Ioa. 1. 4.

c
R. D. Hie.
Vilemius.
lectio 2.
pag. 25.

d
Phil. pag.
111.

e
D. Hiero.
to. 3. pag.
217. con-
tra Hilar.

B Hilarij
deſcendit.

Bereſcith
tres habet
ſignifica-
tiones.

& in filio. Vnde non est cur D. Hilarius ita facile incu-
sent. Illud etiam D. Ioan. sua in Apocalypsi, ^a ubi lo-
quens de Christi D.N. æternitate: ego sum, inquit, Al-
pha & ω, iuxta notarik non idest, litteram pro parte, acci-
pi etiam potest. Nam per primam illam Alphabeti græ-
ci litteram, Nempe, Alpha: Significare voluit, princi-
pium: & per Omega id est per o longum & vltimam lit-
teram elementarē, finem: ita sane vt Christus D.N. prin-
cipium sit & finis. Primus & nouissimus atq; vt latini di-
cunt, prora & puppis. In quo quidem apostolus ^b & theo-
logus Ioannes, euangelico prophetæ Hefaiæ ^c satis con-
sonat. Qui capite 41. vers. 4. & cap. 44. vers. 6. in perfo-
na dñi loquens ait. Ego dñs, primus & nouissimus ego
sum. Et rursus ego primus, ego nouissimus, & absque me
non est Deus. Quis similis mei? Septuag. D. vers. 4. ha-
bent. *Εγώ τὸ πρῶτον καὶ ἔσχατον ἐγώ εἰμι*, id est, & in ventura ego
sum. Et d. vers. 6. habent: ego primus, & ego post hæc.
Quod Paraphasis Chaldaica complexa est, sub illis ver-
bis, ego sum ab initio. Adiunxit tamen D. Ioan. verba il-
la: qui est, & qui erat, & qui venturus est, vt tria tempora
complecteretur, præsens, præteritum, & futurum: quæ
tria in diuina essentia vnum præsens æternum fore, nul-
lus est sane fidei qui ambigat. Hinc illud Domini ad
Mosen Exod. 3. vers. 14. Ego sum qui sum. Vbi tex-
tus Hebraicus ad litteram sic habet: Et dixit Deus ad
Mosen, ero qui ero. Et dixit, sic, dices filijs Israel, ero
missit me ad vos. Chald. Paraphrasis habet, & dixit Deus
ad Mosen ero qui ero. Et dixit: sic dices filijs Israel, qui
ero missit me ad vos. Attamen vulgatæ nostræ & Sep-
tuag. lectio frequentissima est. Nec ideo inter vtrumq;
textum, vllum est dissidium, cum celebre sit in Scriptu-
ris ^d tempus præsens pro futuro vsurpare, sicuti & nos
superius scriptum reliquimus. Sensus ergo tam He-
braicæ quam Septuag. & vulgatæ nostræ translationis,
non est alius, nec alio tendit, quam vt intelligamus Deū
Opti.

^a
Apocaly.
1. ver 8. &
cap. vlti.
vers. 13.

Alpha &
Omega.

^b
Vid. Cle.
Alex. li. 6.
strom. pa.
222. de
harū dua-
rum litte-
rarū si-
gnificatio-
ne.

^c
Hef. 41. 4
& 44. 6.

Chald.

Præsens
præteritū
& futurū
vniū Dei
æternitate
sunt.

Concilia-
tio vulga-
tæ, & 7°.
cū hebra-
ico textu.

^d
lib. 3. cap.
3. & lib. 6.
cap. 3.

Opti. Max. Deum, non qualemcunque esse, sed Deum
æternum, & qui non solum semper fuit, & semper erit:
Sed etiam habeat præsens, esse proprium substantiale,
& æternum, cum omni moda & æterna stabilitate absq;
alicuius dependentia. Vide quæ ex theologis in hu-
ius rei explicationem congerit & differit diligentif-
simus Magister Michael^a de Palacios in suis perdoctis
disputationibus. Ego tamen in huius veritatis confir-
mationem, Patrum authoritates quarū ipse nō meminit
lubenter hic adijciam. Et in primis accedat Agnelus^b
Episcopus Rauenatensis in epistola ad Arminium de
ratione fidei, qui superiora sic explicauit. Responden-
dum est, hic est, Deus qui clamat in Deuteronomio
videte, videte, quia ego sum Deus, & non est alius
præter me. Item cum Moses interrogaret, quem illum
diceret, respondit: Ego sum qui sum, & dices eis, ad
quos te mitto: qui est, missit me, id est, immutabilis, &
semper idem, non heri Deus tantum, hodie vero Deus
& Pater, Sed semper fuit Deus & Pater, & semper fuit,
Deus Pater, & semper fuit, cuius esset Pater. Si enim ac-
cidisset ei, vt esset Pater, vim passus esset, vt inciperet
esse, quod non erat. At est blasphemum, ita sentire. Hęc
ille. Didimus etiam Alexandrinus in priorem Ioannis
epistolam, sic ait. Idem verò significant, ea verba qui-
bus ait, ego sum qui sum. Quomodo enim qui existen-
tia vt sint præparat, non rationabiliter dicatur quod
erat: dum hoc de nullo alio, quam de Deo vero,
verum possit existere? Singulæ namque creaturarum
aliquid esse dicuntur, vt est esse angelum, aut cælum:
Solutus autem Saluator est omnino quod est, quo par-
ticipantia vniuersa veniunt ad essentiam. Præter
quem videndus est. B. ^d Athanasius de Synodis Ari-
mini, atq; D. ^e Hilarius in libris de Trinitate ubi sic scri-
bit. Hęc igitur multa alia eiusmodi mecum animo repu-
tans, incidi in eos libros quos à Mose, atque prophetis
scriptos

Deus qua-
lis sit.

^a
In 1. diff.
17. dispu-
tatio. Vni-
ca fo 155
col. 2. sub
finem.

^b
Angelus
Episc. to.
1. bibl. SS.
patr. pag.
441.

^c
Deut. 32.
39.

^d
D. Athan.
pa. 517. D

^e
D. Hilar.
lib. de tri-
nitate li. 1
pag 2.

scriptos esse hebreorum religio tradebat: in quibus ipso creatore Deo testante hæc ita continebantur. Ego sum qui sum. Et rursum: hæc dices filijs Israel, misit me ad ad vos, is qui est. Admiratus sum plane tam absolutam de Deo significationem, quæ naturæ diuinæ incomprehensibilem cognitionem aptissimo ad intelligentiam humanam, sermone, loqueretur. Non enim aliud proprium magis Deo, quam esse intelligitur. Quia id ipsum quod est, neque desinentis est aliquando, neque cepti, & id quod in corruptæ beatitudinis potestate perpetuum est, non potuit, aut poterat aliquando non esse, quia diuinum omne neque abolitioni, nec exordio obnoxium est. Et cum in nullo à se Dei desit æternitas, digne hoc solum quod esset, ad protestationem incorruptæ suæ æternitatis ostendit. Et ad hanc quidem, infinitatis satis fecisse sermo dicentis videbatur: Ego sum qui sum. Sed magnificentiæ & virtutis suæ erat, à nobis opus intelligendum. Nam cum esse ei proprium esset, qui manens, etiam non semper aliquando, coepisset; æterni & incorrupti Dei dignus de se hic rursum auditus est sermo. Unde Hilarius, ad idem de filio Dei explicans, unum ergo, inquit, duorum testimonium est, nullum ante se Deum esse: ex eo enim omnia sunt; neque post se Deum futurum, non utique ex se non fuisse. Erat enim iam puer in testimonio Patris hæc loquens, puer in tribu ex qua gigni habebat electus. Id ipsum ita in ^b Euangelijs demonstrat: ecce puer meus, quem elegi; Dilectus meus: in quo com placuit anima mea. Non est ergo ante me alius Deus, & post me non erit, æternæ videlicet, & inde mutabilis virtutis, infinitatē in eo, quod antea & postea, Deus præter se sit nullus ostendens. Pucro tamē suo, ut in testimonio suo, ita & in nomine collocato. Hæc Hilarius, consonat quæ D. ^c Tho. super Ioannē, & D. ^d Hieron. in Abdiam adnotarūt. Hinc illud quod de Christo Dño Nostro passim decantatur, ex utero ante luciferum genui te, & ante Solem

Dei esse, ab illius æternitate minime distat.

^a Hilari. lib. 5 de trinit. pag. 26. c.

^b Matth. 12. 18.

^c D. Theo. cap. 8. le. 4.

^d D. Hiero. cap. 1. ver. 16.

Solem permanet nomen eius; Sic accipiendum est ut significet ante illum, & post illum nullum fuisse Deum; uti optime Aug. ^a Eugubinus prosequitur in commentarijs psalmorum & libris de perenni philosophia, ubi de æternitate substantia & esse Dei quam plurima notatu digna videri possunt. Merito ergo veteres soli Deo, entem esse, concedebant: cum Deus per se sit & ab ipso uniuersa. Obidque in græco, pro ego sum, est, *ὁ ὢν*, hoc est. Ego sum ens, quod de Deo proprie dicitur, uti pulchre & elegantè demonstrat D. ^b Gregorius Naz. in oratione de Theologia, quem simul lege cum D. ^c Aug. in tract. super Ioannem, Atque B. ^d Cyrillum in thesauris suis: Qui docent, in Deo non esse, sicuti in nobis, tempus diuinum, sed totum completum: Atque ideo, est, fuit & erit: propriū eius esse. Hinc præterea fit ut quoties diuina scriptura, Deo Opti. Maxi. tempus præteritum, aut futurum tribuit: illud quidem pro toto tempore completo semper accipi debeat. Quod optime intelligentes septuag. & D. Hiero. præcitato capite 3. Exodi, pro tempore futuro, totum completum tempus recte substituerunt. Ad quam considerationem reducenda sunt quæ nuper adnotauimus de tempore presenti pro futuro subrogato. Porro circa eiusdem capituli tertij exodi, explicationem Consulendus est Andr. ^e Mass. in suo Iosue imperatore; ubi rationem reddit quare post nomen essentia, subiunxit dominus ibidem vers. sequenti, illud aliud; Ego Deus Patrum vestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob. Et fusius idē late apud D. ^f Græg. Naz. loco citato perleges. Vid. etiam eiusdem rei rationē apud Philonem ^g libro de Abrahamo & late apud R. Petrum ^h canonicum Bergomatensem in libro de Numer. Mystic. significatione. His tamen adhuc adiungendus est Ioannes ⁱ Forsterus, qui in suo dictionario hebreo, existimat Deum tempore futuro, pro nomine suo, ante naturam humanam assumptam, eo capite 3. Exodi; ideo usum fuisse; ut significaret.

^a D. Augu. Eugubi. psal. 109. pag. 215. C. cū seq. & lib. 4. de perenni philoso. cap. 13. & lib. 6. ca. 1.

^b D. Greg. Naz. in oratione. ratio. 36. pag. 784. c. cū seq. adiunctisque eius interpres adnotat orat. 42. pag. 899. & 1170. c.

^c D. Augu. tract. 99.

^d B. Cyril. lib. 1. cap. 6. to. 2.

^e Andr. Mass. cap. 6. pag. 102.

^f D. Greg. Naz. d. pag. 784.

^g Philon. pag. 23. 42.

^h Petr. Bergom. pag. 157.

ⁱ Ioan. For. pag. 209.

Se fore

Se fore illum in lege promissum: sed homo iam factus illa quæ promissione ad vnguem adimpleta; Se principium vocasse Ioan. ^a 8. vers. 25. & Paul ad Coloss. 1. vers. 18. Vt ita quidem apertius æternitatem, atque diuinitatem suam demonstraret. Sed & plura ad hunc articulum pertinentia à B. ^b Cyrillo petenda sunt. Et à Petro ^c quoque Galatino aduersos Iudeos, qui vulgatam nostram optime defendit, & in eo nomine e hic, id est erit, vnitatem diuinæ substantiæ, & personarum trinitatem, aliaque arcana contineri demonstrat. Sed vt ad D. Ioannem reuertamur, Aduertendum est, idem significare; Aleph & Tau; primam & vltimam Alphabeti hebraici litteram; quod Alpha & Omega, prima & vltima græci elementarij. Quibus sane comprehenditur Arcanum hoc, quo asserimus, Christum esse principium, finem, medium, totum & caput. De qua re sancti plura passim docuere. Et Origenes ^d in Euangelium Ioannis, & nos superius ex Ireneo meminimus. Nec superioribus partibus consonat illud quod frequenter dici solet; Aleph, Symbolum deitatis, & Trinitatis esse: Cum D. Ioannes ea littera ad hanc ipsam huius diuinitatis assertionem usus sit. Ob idque Reuerendissimus Dominus Archiepiscopus Toletanus Salicæus in libro de Nomine Iesu, merito ex his litteris, trinitatis & vnitatis mysteria proponit. Et Sixtus ^e Senensis in sua Bibliotheca sancta, præter quæ Tertulianus ^f in libro de monogamia, alia earundem litterarum mysteria eleganter attingens, sic ait: Dicit & Apostolus scribens ad Ephesios ^g Deum proposuisse in semet ipso omnino dispensationem adimpletionis temporum, ad caput, id est ad initium reciprocare vniuersa in Christo, quam sunt super cælos, & super terras in ipso, sic & duas græciæ litteras, summam & vltimam, sibi induit Dominus, & initij & finis, concurrentium in se figuras: vti quemadmodum ^h ad ω , Alpha ad Omega, vsque voluitur: & rursus, omega ad Alpha replicatur, ita vt ostenderet in se esse initij decursum

^a Ioan. 8. 25
ad Coloss.
1. 18.

^b B. Cyrill.
in Ioannē
lib. 5. cap.
24. & 23.
tom. 1.

^c Petr. Ga-
lat. lib. 2.
cap. 14.

^d Origen.
to. 2. pag.
169. col. 1
B.

^e Aleph
Symbolū
deitatis &
trinitatis.
Reueren-
dissimi
Archiepi.
Toletan.
Salicæus.

^f Sixtus Se-
nensis pa-
269. to. 1.

^g Tertu. pa-
467. E.

^h Ad ephes.
cap. 1. ver-
10.

ⁱ Christus
duas litte-
ras græcas
inducit.

cursum ad finem, & finis recursum ad initium, vt omnis dispositio in eum definiens, per quem capta est, per se monem scilicet Dei, qui caro factus est, proinde definit, quemadmodum & cepit, & à Deo in Christo omnia reuocarentur ad initium, vt & fides reuerfa sit à circumcissione ad integritatem carnis illius, sicut ab initio fuit, & libertas ciborum, & sanguinis solius abstinētia, sicut ab initio fuit: & matrimonij indiuiduitas, sicut ab initio fuit: & repudij, cohibitio quod ab initio non fuit, & postremo totus homo in paradysum reuocaretur, vbi ab initio fuit. Cur ergo, vel Monogamum illum debeat Adam referre, qui non potest, tam integrum quā inde demissus est? Quantum pertinet ad initij restitutionem id à te exigit & dispositionis, & spei tuæ ratio, quod ab initio fuit. Secundum initium quod tibi & in Adam censetur. Elige in quo eorum initium tuum deutes. In ambobus se sibi monogamix censura defendet. Sed & si initium transmittit ad finem, vt Alpha ad Omega, quomodo finis remittit ad initium, vt Omega ad Alpha, atque ita sensus noster, transferatur in Christum, animalis in spiritale, quia non primo quod spirituale est, sed quod animale. Deinde quod spiritale: proinde videam, an ad ipsum debeas huic quoque sensui secundo, an in eadem se forma conueniet nouissimus quoque Adam, in qua & Christus innuptus in totum quod etiam primus Adam ante exiliū. Hec Tertullianus. Verū enim veros, & si diuinę & sanctę, a sancto Theologo & Apostolo B. Ioanne, atque à Tertulliano harum litterarum admittantur mysteria, non ideo illico existimare debemus, sub alijs huiuscemodi, & sub ipsis etiam præter prædicta, omnem veritatis plenitudinem atque perfectionem contineri, vt olim, Marcus & Colarbasus hæretici falso opinati sunt. Quos tamen optime reprehendit idem Tertullianus ^a in libro de præscriptionibus aduersus hæreticos, Dicens: non defuerunt post hos, Marcus quidē & Colarbasus nouā hæresim ex Alphabeto græcorum compo-

^a Deo in
Christo
omnia re-
uocantur
ad initium.
Fides à cir-
cūcisione
carnis re-
uertit ad i-
ntegritatē
carnis.

Initium in
finem, & fi-
nis in ini-
tium in trās-
mittitur
per Chri-
stum.

Tertul-
lianus
pag. 95.
C.D.

^a Tertul-
lianus
pag. 95.
C.D.

componentes. Negavit enim veritatem, sine istis posse litteris inueniri, imo totam plenitudinem, & perfectionem veritatis in istis litteris esse dispositam, propter hanc enim causam, Christum dixisse, ego sum, & denique Iesum Christum descendisse, id est columbam in Iesum, venisse, quae graeco nomine cum *απιστι* pronuntietur habere secundum numerum, DCCCCL. percurrunt isti, α. λ. ρ. υ. τ. totam usque ad Alpha, beta, & computant octo adas, & decadas. Ita afferre illorum omnes vanitates, ut ineptum sit & ociosum, quod tamen non tantum iam in vanum, sed etiam periculosum sit. Hæc idem Tertulianus. Vides ergo quanto cum iudicij libramine ac delectu, hæc litterarum mysteria libranda atque examinanda sunt. Et quam vanum sit illis plus æquo inniti. Vnde Illustrissimus ac Reverendissimus D. Aug. Valerij præclarissimus S. R. E. Presbyter Cardinalis Veronensis, patronus meus observandissimus in sua rethorica vere Christiana, cavendum ecclesiastico oratori existimat, ne in casu hominum longas disputationes de numeris, & elementorum significationibus instituat. Res enim (inquit) plena est obscuritatis, infructuosaque, & à communi usu loquentium abhorrens. Præterea si ex uhaquaque harum dictionum, Be respic. Beta, Elohim, ultimas litteras summamus, quæ sunt, ρ, & Aleph, & Mem, (quas copulantes dicunt) una conficietur dictio nempe, *ΠΡΩΤΗ*, id est veritas, qua quidem significari aiunt, omnia à Mose scripta memram continere veritatem, & ad Christum tunc venturum, verissimam veritatem, respexisse, iuxta illud Ioa. b 14. 6. Ego sum uia, veritas, & uita: eamque esse primam occultam veritatis descriptionem, quæ in scriptura reperitur, observant. Ea autem prima littera ρ, Aleph, & ρ, Tau ultima, & in medio, mem, uniuersarum rerum dispositionem significari, tradunt. Quæ sane dispositio uniuersalis, est egressus à principio in rem ipsam, atque reuersio in finem, In quibus duobus uniuersæ veritatis recti

us 2
S. R. E.
Car. Veronensis lib.
3. cap. 5. §. 1.
Veritas
primæ ar-
canum ge-
nesios.

b
Ioa. 14. 6

h
m
n

rectitudo continetur. Ac proinde litteris quadratis (quales hæc tres sunt) ueritas, eiusque stabilitas designatur, uti uidere est in nouissimo Thesaurio Pagnini. Et uice uersa mendacium stabilitate carens litteris id significatibus, solet etiam scribi & significari. Nempe *ΠΡΩΤΗ*. Nec tamen sine mysterio nomen ueritatem significans, tribus tantum litteris scribitur. Cum ea trium litterarum complexio, aperte indcet ueritatem tribus in rebus, consilio, nempe, actione, & uerbo maxime consistere. Quibus etiam tres corporis humani instrumentales partes correspondent, Manus, cor, & os, iuxta ea quæ Clem. b Alexandrinus in oratione adhortatoria ad gentes optime considerat.

De Arcanis litterarum celebris illius nominis
Leouah. Cap. XII.

Vixta hanc ipsam litterarum formam, seu Notitiam, on normam, ex nomine Leouah, innumera mysteria etiam colligunt, Ar quam necessario, ea nobis persuadeant in superioribus manifestauimus. Verum cum ea nulla in re nobis nec noceant, nec repugnent, imo potius aliquantulum opitulari uideantur, illa recensere, aut legere, non omnino molestum erit. In eo igitur nomine *Leouah* littera iod, quæ etiam prima est, Patris omnipotentis potestatem considerant. Hæc, filio tribuunt, uia copulatiuum, spiritui almo assignant. Ad hæc illud. Hæc ultimum, designare aiunt, ipsum filium, duas habentem naturas. Vau rursus dicunt esse litteram ex duplici iod confectam, ob idque significare productionem filij, quia pater per uim productiuam, quam habet, filium sibi æqualem produxit, atque genuit. Hæc ultimum significare secundam productionem, à Theologis, aspirationem dictam, qua quidem Pater & Filius, Spiritum Sanctum, aspirant.

Nam

Veritas
quibus lit-
teris scri-
batur.
Theaur^o
col. 124.
cum seq.
Mendacium
quibus lit-
teris scri-
be.
Clem. A
lex. pag. 40. A.
Nomine
Leouah
canas.
Insuper
T
S
S

...
...
Numeri
pythago
cus.
A. m. 10
...
Nomini
Ieouah
riatio.
...
Diuina
...
Exod.
14.
Nomen
Ieouah,
&
nomē,
Ero
differunt.
...
Tetragrā
matō cur
dicatur.
...
Petr. Ga
la. li. 2. ad
uerfus Iu
de. cap. 1.

Nomen ficuti ternarius; binarium præsupponit ad sui gene
rationem, & in ternario tertia unitas generata a duabus
prioribus in qualis est; Sic persona secundo producta à
Patre & Filio, duas producentes personas præsupponit
& illis æqualis est, consequenterque ipsa tertia persona
producta à duabus producentibus vincitur, & necitur,
eoque nexu triangulum necessario constituendo, qui qui
dem figura est, inter alias plurium linearum præcipua. Et
hic est ille numerus pythagoricus impar, quo quidem
Deum gaudet, ipse pythagoras, Aristoteles & alij phi
losophi asseuerarunt. Sicuti ergo in triangulo vna est essen
tia, tres tē lineas differentes atque distinctas, in eo reperi
mus: ita sane in hoc profundissimo trinitatis mysterio,
vna est diuinarum personarū essentia, tresque insimul di
stinctæ personæ. Quibus adde hoc nomen Ieouah deri
uari, à verbo יהוה Haiah, quod significat, esse, & conse
quenter illam vnam diuinam essentiam, quæ fons pe
rennis est totius esse creaturarum, designare. Differt au
tem nomen Ieouah, ab illo nomine, Ero misit me ad vos;
Exod. 3. vers. 14. cuius superius mentionē habuimus:
quis estud, Ero, significat æternitatem, vt B. Theodore
sus, ibidem aduertit, & superius satis demonstrauius.
At nomen illud Ieouah significat essentiam, vt post Di
Hiero. Burgenfis ad caput. 13. Exod. explicat. Et cum
tribuere esse soli deo conueniat, tribusque personis com
mune sit, de sane est vt vnico nomine omnes tres perso
nas & vnicam essentiam, vnicā actione significatas præ
citato nomine cōprehendant; A grecis autem hoc no
men Ieouah, Tetragrammaton dicitur id est quatuor lit
terarum, quas aliquando in duas contrahunt; vt יהו Iah,
pro Ieouah. Vnde factum est vt greci Deum ιαω , iao, &
& multi latini, ias appellarint, de qua re videndus est
Petrus Galatinus, & paginus in nouissimo thesauro;
Diction. יהו Iah, Andreas Masius & Ioa. Arleuius Ad eru
ditissimum Benedictū Ariam Montanum. Guido etiam
Bode-

Boderianus in sua præfatione ad noui testamenti Syriacam interpretationem. Alios refert perdoctus & religio
sus Pater ^a Rubertus Belarminus, religiosissime So
cietatis Iesu, in exercitatione sua, & nouissime D. ^b Pe
trus canonicus Bergomaten, de mystica numerorum
significatione. Sed & his addendus est. D. ^c Bernardus
in libris de consideratione, & Clemens ^d Alexandrinus
in libro Stromatum, atq; Origenes ^e in Ezechielem, vbi
probant nomen Tetragrammaton proprie Deum signifi
care. Accedit ^f Augusti. Eugubinus ad caput primum
genesis recognitionis ad hebraicam veritatem, & lati
dem in libris de perenni philosophia, & Lilius ^g Giral
dus de dijs gentium, Reuerendus Pater & Magister Fra
ter Hector ^h Pinctus in Ezechielem & Danielelem. Hinc
constabillitur subtilissimi nostri Scoti ⁱ sententia, asseren
tis, in Diuinis scripturis reperiri nomina quæ distincte
Deum significant, tametsi idem Deus à nobis distincte
minime cognoscatur, & si aliud alijs videatur. ^k Hoc nā
que nomen Ieouah distincte significat diuinam essentia,
& diuinitatem creatoris incomunicabilem. Conferunt
quæ Origenes præcitata homilia quarta scribit, & quæ
etiam studiose tradit Reuerendus ^l Pater Frater Anibal
Rosellius in suo Pymandro Mercurij. Hinc rursum faci
le assequemur rationem & causam, ob quam hoc ipsum
nomen Ieouah ab hebraeis יהוה scem hamepho
rase, id est nomen expositum, dictum fuerit. Exponebāt
enim illud in hunc modum אבן הויה יהוה Au, Ben, ve
ruach, ha kodesc: id est, Pater Filius, & Spiritus sanctus,
quibus sane dictionibus, sanctissime trinitatis mysterium
sub illo nomine Ieouah comprehensum, explicabant. Et
deinde personarum distinctionem, & vnicam essentiam
per nomen quadraginta litterarum exponebant. Sed
ea expositionis ratio nec efficax nec solida est, cum facile

^a R. P. Be
arminus.
psal. 33.
pag. 154.
cū præce.
^b D. Petrus
bergomē.
pag. 157.
cum. seq.
^c D. Bernar
di fo. 2 13.
cap. 6.
^d Clem. A
lex. pag.
157. cum
seq. & 229
^e Orig. ho
mi. 4. cap.
14. fo. 1.
pag. 399.
col. 1. &
pag. 419.
c & 487. b
^f Augu. Eu
gubi. pag.
99. A. & li.
3. de pe
renni phi
lo. cap. 13.
& lib. 6. c.
13. in fine.
^g Lilius Gi
rald. syntag.
1. pag. 3.
^h Fra. Hect.
Pinct. in
Ezech. ca.
vlt. pag.
57. in pa
ruis & in
daniele c.

QQQ possint

pri. 9. & 14. i Scotus in 1. dist. 1. q. 1. k Quorū de numero cū M. ch. de Pa
la. in 1. dist. 17. disp. vnica. l Reuerendus P. Annibal Roselli. li. 1. cōm. p. q. 1.

possint alia etiam contraria ex eadem litterarum structura construi atque confici, vti optime aduertit Magister Ioan.^a Forsterus superius citatus, qui tamen ait, se nihilominus ea venerari, eo quod nostrę religioni consonēt. Verum Chaldaicus paraphrastes illud ipsum mysterium significare volens, tria iodim, & aliquando vnum, supra alterum in trianguli formam sic describit. ^a vnico tantum Kamets ad pedem subscripto, quo denotetur vnites & trinitas tanti mysterij, vt apud Galatinum & alios superius adductos legere erit facile. Illud ego nomen expositum, & ikas alias quadraginta litterarum explicatio nes, ob ineffabilitatē nominis Ieouah adinuerunt excogitarumque, quapropter loco illius nominis Ieouah Adonai, legebant. Quod quidem Christum Dominū N. & apostolos obseruasse, præcitatus Pater Belarminus author est: asserens in scriptura minime reperiri, Christum Ieouah protulisse, sed cum ea ratio parū vrgeat, adhæredū magis puto sententię Reuerēdis. patris & eruditissimi Magistri, in omni linguarū genere, versatissimi D.P. Adriani prænestinē. dignissimi vallis vmbrosę Generalis & præsidentis sanctę Praxedis huius Almę vrbis. Vnde licet ex scriptura minime colligatur, probabilissimū est Christum verum sacerdotem illud Ieouah nomen, abolita hebræorum obseruatione, sæpe protulisse, & subinde apostolos eius cum Dei para Virgine Maria idē fecisse. De modo vero scripturę & pūctuationis huius nominis aliqua aduertit Ioannes^b loco præcitato. Cum ergo hebreis hoc ipsum Ieouah nomen religionis gratia ineffabile foret, illud nihilominus per alias quatuor hebraicas litteras, solebāt sequēti nomine indicare ^a Mits phats, vbi loco iod, primę litterę eiusdem nominis Ieouah, ponitur Mē, & loco, He, tsadi, & loco vau, pe, & vice secūdi he, vltimum tsadi. Ita quidem Messię spiritualis regni potestatem & authoritatē, qua vincetos liberaturus erat, cæcis visum restiturus, surdis auditum elargiturus, mortuis

^a Ioan. Forsterus in suo hebr. dictio. pag. 189.

^b Ieouah. nomen ineffabile. Christum D.N. protulisse Ieouah certū est contra alios.

^b Ioan. Forsterus. pag. 190. Nomen Ieouah. p. litteras transpositas.

^c Mysteriū regni Messię.

tuis vitam donaturus, & ægyptijs nostris aduersarijs plagas illaturus, plane significarunt. Descendit autem illa dictio misphat à verbo ^a Maphats & à verbo ^b Matsah, quod significat, suxit, mulsit & expressit, vnde Messias dicitur emulfor, & expilator; Demonis nāq; tartareos carceres expilauit, caput cōfregit, potestātē enervauit, & spolia abstulit, Iuxta illud Hef.^a cap. 8. vers. 1. spolia detrahe, festina, prædare; Et præterea aduertendū est præcitātā dictionē Christo Messię non sine mysterio tribui, cū eius significatio ex prima & secunda coniugatione, illi optime conueniat. In prima ergo coniugatione illa dictio aperire, liberare, leuare vocē, iubilare, gaudere, & os aperire significat. In secunda confringere, vulnerare, & plagas inferre. Quę significata quam proprie Christo accomodentur nemo est qui nō intelligat. Dicitur autem nomen Ieouah, ineffabile, & inproferibile: nō quidem quia vocalis. e, & i e, ferire nequeant illas duas aspirationes ^a h h, quarum natura est, in eadem syllaba præcedere vocales non sequi, vti ignari huius linguę assenerarūt, addētes ad huc D. Opti. Max. Mosi reuelasse quibus pūctis tres litterę priores præcitati nominis Ieouah proferri seu subscribi deberent. At constat absque vlla pūctorum quę tunc minime extabant, reuelatione: hoc ineffabile nomen à summo sacerdote proferri potuisse cum populū benedicebat, vt patet ex Numero^b cap. 6. vers. 25. Nec ideo ineffabile dicebarur, quod multis modis effari potuerit, vti olim placuit eruditissimo Magistro^c Martino Martinez. Sed erat ineffabile, ob ineffabile & incōprehensibile illā Dei essentiā & infinitatē, quā quidē cū trinitatis mysterio significabat. Ac proinde cū sacrosanctū esset, ab hominib⁹ vulgo accipi in decēs erat, sicuti ex ipsis authoribus de hoc noīe icouah agētib⁹ ibi satis cōstat, quib⁹ etiā Forsterus loco præcitato ad stipulatur. Vnde R. Moses ægypti^a merito dicebat gradū nominis icouah esse sublimē, eo q̄ diuinā denotabat essentiā;

^a Nomen Messię misphat.

^b Messias expilator dicitur.

^c Hef. 8. t.

^d Nomen icouah cur ineffabile.

^b Summus sacerdos nomen hoc icouah proferbat.

^b Num. 6. 25.

^c Martin Martinez in his potrypos. li. 2. cap. 2.

^d R. Moses ægyptius. pag. 189.

ac proinde loquenti, curam gradem & plenam reuerentiam esse debere. Hinc plato & alij philosophi; Philon etiam libro de Abrahamo; Deum innominabilem dixere. Idem Origenes in libris contra celsum atque iustinus Martyr in oratione ad gentes & in defensione pro christianis. Et ex Lactantio firmiano. Lilius^b Giraldus de Dijs gentium mirando hetrusco miraculo illud idem confirmat; accedunt que R. Petrus Bongus in præcitato lib. de numerorū mystica significatione adducit. Quæ omnia adhuc corroborari possunt ex illo capite. Deutero^c 28. vers. 58. ubi Moses nomē hoc gloriosum & terribile hoc est Deū tuū, esse ait. Hoc ipsum terribile & gloriosum nomē, nō esse aliud crediderim, ab eo quod B. Ioan. in sua Apocalypsi^d cap. 14. vers. 1. in frontibus eorum qui agnoscant, inscriptum vidit. Conferunt que Sixtus^e Senensis in sua biblio. sancta scripsit. Nec dicat aliquis Ieouah nomē antiquis incognitū, atq; ideo nulla ratione proferrī potuisse, vti colligi vī ex e. 6. Exod. vers. 3. ubi dñs apertē Mōsi dixit, se nomē suū Ieouah minime patribus manifestasse, cū illud eum sensum habeat, se nomē Ieouah ad illa vsq; tēpora, nō tā aperte & manifeste, sicut tūc Mōsi, patribus^f ipsiſ olim propalasse, iuxta ea quæ de prophetia & reuelationibus^g Mōsi superius tradidimus. Potest etiā ille locus iuxta aliū sensū sic accipi, vt illud nēpe, nō indicat in eis, vel in nomine Ieouah, nō sum cognitū illis. Significet patres illos Mōse priores; nō tāta fecisse miracula in nomine Ieouah, quāta postea Mōses in ægypto pharaone corā operatus erat ita explicat h. Forsterus loco iā citato. Sed etsi Oleaster tres illius loci, ibidē adducat expositiones, nulla pfecto hac faciliior ē. Et eo præsertim cū verba illa præcitati textus, Deū potentē, & Deū Ieouah: nihil aliud innuere videantur, quā se potentiorē & terribiorē tēpore Mōsi ostensurū; quā tēpore patrū. Quibus tñ & si in Deo omnipotenti, nomē eius agnitū fuerit, quippe qui eius potentiā satis fuerant experti, non tñ illa maior poten-

Deus. cur in nomina bilis dicatur.
a Iustinus Martyr. to. 1. pag. 60. cū seq. & 64. & 88.
b Lilius Girald. pag. 16.
c Deut. 28. 58.
d Apocalyp. 14. vers. 1.
e Sixtus Senen. to. 1. lib. 2. pag. 112. & sine & seq.
f Exod. 6. vers. 3.
g Cap. 6.
h Ioan. Forsterus in suo dictio. pag. 190. Deus potēs & Deus Ieouah. quid significent.

potētia illis agnita nec indicata sicuti Mōsi extiterat. De potentia hac terribili nominis Dei vid. Psalmi. a 28. vers. 3. & psal. 110. vers. 9. Quali vero arcano mysterio nomen Ieouah in lamina aurea mitræ summi pōtificis, insculptū & inscriptū fuerit Rupertus^b Abbas in cōmentarijs in exodū illud doctē indicat. Huius rei mysteriū, inquit, scilicet nominis, qd est super omne nomen, in eo est, qd lamina sanctū Dei insculptū est, id est, nomē dñi tetragramaton, quod ineffabile dicunt. Scribitur cū quatuor litteris iod. he, vau, he, que in syllabā aut vocē articulatā cōprehendi nequeūt. Arcanū scripture hætenus latet, nisi quia ex interpretatione elementū colligi pōt, quod euāgelicā fidē nō minime delectat, interpretat. n. iod principiū, He, iste, vau & he, iste. Estq; cōtinuus litterarū sensus, principiū iste & iste. Hoc inquā iure nos delectat, quia principiū, iste pater, & principiū iste filius est. Patrē esse principiū vidēs vltro cōsentit. Principiū se quoq; esse filiū defendit, quia interrogātibus Iudæis, tu quis es? principiū, ait, qui & loquor vobis. Hoc nomen pfecto super omne nomē est, quia super principiū nihil esse pōt. Igitur octauū pōtificis dec⁹ aurea lamina est; insculptū habēs ineffabile nomen, qd dicit, sanctū dñi, quare videlicet Christo pōtifici ppter passionē mortis, octaua sua Resurrectionis glorię, coronato, nomē qd est super oē nomē pater donauit. vt in nomine Iesu oē genuflectatur. Hęc Rupertus cui adiūge que Sixtus^c Senensis in sua bibliotheca sancta de eodem mysterio, lamina insculpto tradit. Ex quo D. a Chrysoft. nominis Dei reuerentiā cōtra temere, per illud iurantes exaggerat. Nec simulāda hic erit Lilius^e Giraldi reprehensio, asserētis hoc celebre & sctū nomen Ieouah, iō quatuor litterarū dictū, qd quatuor litteris in oibus linguis scribatur: cū certū sit quatuor litterarū eē dictū ppter illas 4. litteras hebreas, iod nēpe, & he, vau, & h, præcitata arcana mysteria cōplectentes, qualia quidē, aliæ quatuor litterę aliarū nationū & linguarū minime comprehendūt.

a Vid. psalm. m. 28. vers. 3. & psal. 110. vers. 9.
b Rupert. Abb. in exod. li. 4. ca. 23. ro. 1. pag. 278. sub finem
c Sixtus Senen. lib. 2. bibli. SS. to. 1. pag. 108. in magnis codicibus.
d D. Chrysoft. to. 5. pag. 199. c. in homi. 26.
e Lilius Girald. d. Dijs gene. pa. 4.

Nomē Ie-
sus Nomē
Ieouah in
se continē
re.

Iesu vnde
deriuat.

^a
Ad Rom.
11.36.

^b
ad Philip
pen.2.9.

^c
Ad Hebr.
2.8.

Nomen
Dei & fili
us Dei
quomodo
Christo à
Patre do-
natum.

Tropus
scripturæ
est rē tūc
feri asse-
re cū mani-
festatur.

^d
Magist. in
3. dist. 18.
vid. ibi pa-
laci.

^e
Medin. 3.
part. 9. 2.
artic. 11.

Ex hoc ipso fonte fluit, placitum illud non vulgarium authorum, quo censent, hoc nomen Ieouah, in nomine sacratissimo Iesu Christi Saluatoris ac Redemptoris nostri proprie & vere contineri: quidquid Petrus Galatinus superius citatus refragetur. Iesu etenim ^u à substā-
tīuo verbo ^u Iesc, deducitur. Atq; ideo denotat ipsum Iesum D.N. simul Deum & hominem esse, a quo omnia, & per quem omnia, & in quo omnia, ita Diuo Paulo testante ad ^a Rom. 11. vers. 36. & ad ^b Philipp. cap. 2. vers. 9. Dicente Deum Patrē filio dedisse nomē quod est super omne aliud nomen. Qui vero omne dicit, nullū nomen excludit, iuxta eiusdem D. Pauli argumentationem ad ^c hebr. 2. vers. 8. vbi loquens de Christo sic ait: quod omnia ei subiecit nihil dimisit non subiectum ei. Vnde Syriaca interpretatio eo in loco epistolæ ad philippēses sic habet. Et dedit illi nomen præstantius omnibus nomi-
nibus. At constat Christum Deum, & filium Dei ab æter-
no fuisse, & tamen secundum humanitatem assumptam, nomen hoc scilicet Deus, & filius Dei, ipsi Christo hōi-
Saluatori humani generis, à patre donatum fuisse, vti cō-
cors est omnium Latinorum atque Græcorum catholica sententia. Sed non quidem ita donatū, quasi illud nun-
quam habuerit; sed donatum hoc est manifestatum. Nā secundum sacre scripturæ tropum res tunc dicitur fieri, quando innotescit. Vnde verba illa dedit illi nomen: hanc interpretationem recipiunt, id est, patefecit, mani-
festauit, pater æternus hoc Dei nomē, nomenq; Ieouah, quod ab initio habuerat, efficiens, vt orbi in tempore in-
notesceret, ab omnibusque passim agnosceretur, colere-
tur atq; prædicaretur. Quæ explicatio abunde satis locu-
pletari potest ex his quæ Magister ^d Sententiarū Docet, & D. Chrysof. Theophilatus Aug. Beda & Adamus del-
phius præcitato capite 2. ad Philippenf. adnotarunt. Quibus adiungendus est perdoctus atque R. P. Frater Barthol. ^e de Medina. Theodoretī tamen discursum eo
in capite

in capite superioribus satis accommodatū audiamus. At qui (inquit) cum humanā naturā suscepisset, qui erat hu-
milis, exaltatus est, & qui erat altissim⁹ seipsū humiliavit. Nō ea accepit quæ non prius habebat, sed accepit vt ho-
mo, quæ habebat vt Deus. Nomen autē quidā interpre-
tati sunt, gloriam. Ego autem ex epistola ad ^a Hæbreos inuenio aliam apostolici dicti intelligentiam. Cum enim dixisset, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tanto melior angelis effectus est, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit: interpretatur nominis differentiam & dicit: Cui enim dixit aliquando angelorū, filius meus es tu, ego enim hodie genui te. Et rursum, ego ero illi in patrem & ille erit mihi in filium. Hic ergo hoc etiam di-
cit, quod cum se ipsum humiliavit, non solum non per-
didit quod habebat vt Deus, sed hoc etiam accepit vt homo. Diuus ^b Vigilius cōtra Eutychem hoc idem pro-
sequitur. Hoc ipsum nomen, non aliud esse quam Dei nomen, quod est super omnia, optime etiā probat ^c Ter-
tullianus in libris de trinitate. Vid. B. ^d Anastasiū. de in-
carnatione Christi cōtra Apollinarium, & B. ^e Hilariū super psalmis. atque nouissime R. P. F. Barthol. ^a Medi-
na in commentarijs ad tertiam partem, vbi ostendit hoc nomen Ieouah esse proprie nomen Messie quem antiqui patres expectabant. Id quod prius Petrus Galatinus iam citatus & Finus Adrianus demonstrarunt. Quibus accedit perillustis ac Reuerēdis. D. meus Episcop⁹ lin-
danus in commentaciuncula sua de Alleluia. Quod au-
tem nomen hoc, nomen adoptionis minime extiterit, Paulinus ^g Aquiliensis Episcopus aduersus fælicem vrge-
litanum fuse probat. Accedit postremo D. ^h Grego. Nyf-
seni autoritas, qui in ecclesiasten commenta. ait, nomē quod est super omne nomen, esse nomen explicans inef-
fabilem potestatem, naturam, & essentiam Dei. Ruperti quoque Abbatis nuper citati cōsideratio, huic articulo consonantissima est. Petrus Bongius Bergomatenfis his
QQq 4 calculum

^a
Ad Hebr.
ca. 1. vers.
4.

^b
D. Vigili⁹
to. 5. bibl.
SS. patr.
pag. 586.

^c
Tertu. pa.
504. e.

^d
B. Athana-
sius pag.
555. cum
seq.

^e
B. Hilari⁹
psal. 2. ver-
su postu-
lant. pag.
198.

^f
Medi. ter-
tia par. 9.
49. art. 6.

^g
Paulinus
Aquil. to.
5. bibl. SS.
patr. pag.
437. sub fi-
nē cū seq.

^h
Greg. Nyf-
se. homi. 7
pag. 215.

calculum adijcit dum asserit, minime negandum: Nomen Iesu per regulas Kabalæ (si admittendæ forent) nihil aliud significare, quam Deum, Dei filium, & patris sapientiam, per tertiam diuinitatis personam, quæ est ardentissimus amoris ignis, naturæ humanæ ad eius salutem in vnitate suppositi vnitam. Quod quidem satis D. Pauli Apostoli præcitatæ testimonijs comprobatur manet.

Littera scim cū alijs in nomine Iesu quid significent.

^a Clem. Alexan. lib. 2. cap. 4. pag. 55.

^b Clem. Ro. In cōstit. apostolicis lib. 2. cap. 25.

^c B. Irenæus lib. 2. cap. 41. pagin. 126.

^d Interpres B. Irenæus pag. 128. 4. nu.

Ponitur autem in eo nomine $\text{I}^{\text{H}}\text{S}$ Iesu, littera scim, loco duarum. H H. nominis Ieouah, vt significet, quietem. illam Beatificam, & æternam nobis per ipsum promissam, atque donatam. Præterea iod, Diuinitatē Christi significat, imo & apud ipsos græcos I. litteram verbum diuinum significare, testatur. Clemens ^a Alexadrinus in suo pedagogo. Et adeo diuina hæc littera, iod, existimanda est, vt Beati apostoli suis in apostolicis constitutionibus (referente B. ^b Clemēte Romano Pont. Max.) ex ea ipsa littera eiusdem nominis Iesu: Decimarum oblationem iuris esse diuini, & Decem decalogi præcepta, Decem quoque plagarum liberationem, vt præcipua mysteria deduxerint. Præter ergo hæc litteras, scim & iod, littera vltima quæ est, vau , Arborem vitæ, Christum Dñum, qui est vita nostra, significat. Similiter scriptura illa, quæ vulgo nomen hoc sic scribitur, $\text{I}^{\text{H}}\text{S}$, iuxta hanc mysteriorum rationem, sacrosanctam trinitatem significare potest. Ita quidem vt tres litteræ ad tres personas, & linea transversa ad earum vnitatem referatur: Quod vero Beatus ^c Irenæus aduersus hæreses affirmat, Nomen Iesus apud hebræos duarum litterarum esse cum dimidia, nulla est ratione admittendum, nisi dicamus B. Irenæum iod, dimidiã litteram ob paruitatē existimasse. Quod vero etiam ibidem tradit, sub nomine $\text{I}^{\text{H}}\text{S}$ Tſion, nomen Iesu comprehendij, & si eius interpres a ingenue fateatur se illud minime intelligere; adhibita tamē hac transpositione litterarū facile intelligetur; sumēdo loco v tsadi litteram scim. Præposito iod, & manente vau , præcitatę diuinitatis

tionis, sit $\text{I}^{\text{H}}\text{S}$ Iesu nomen dulcissimum & sanctissimū. Quid sub Tſion, cōprehenditur vt inde hoc arcanū agnoscamus, nēpe ab ipso D. Iesu Redēptore nostro Messia & Magistro, ^a sicuti à Tſion, et legē euāgelicā exiuisse & gratiā originē traxisse. Si quis tñ præstantiorē aliam coniecturā adduxerit, eam lubēter amplectar. Scribitur adhęc. Hoc suauissimū nomen quatuor litteris apud prophetā Abacu. ^b cap. 3. vers. 18. & Ezram, li. 2. cap. 7. vers. 39. ibi $\text{I}^{\text{H}}\text{S}$ iescuhanh. Sub quo nomine aliud Arcanū occultatū facile reperies videlicet salutē, & saluare; quod propriū est ipsius Dñi Iesu Salyatoris N. amatissimi, vt ex angelico oraculo refert D. Matth. cap. 10. vers. 21. Ob id Epiphanius ^c recte scripsit etymologiã diuini nominis, esse curare, medicari, & saluare. Id quod etiã B. ^d Irenæus tradit, vltra quos vide Beuxam. In sua harmonia euangelica, vbi plura de hac diuini nominis etymologia congerit, ostendens hoc nomen ab alijs diuinis veteribusq; nominibus plurimū in eo differre, quod istud salutē & saluationē præsentē significet: illa vero Deus saluabit in futurū; qđ prius aduerterat perdoctus Magister ^e Martinez, & Petrus ^f Galatinus. Adde et Petr. Bongū supra citatū. Cū ergo illa oīa vetusta nomina in hoc vnico nomine Iesu, contineantur, nō est cur hodie à superficialis imaginū, circulatorūq; sculptoribus, alia vana eaq; corruptissima, et angelorū nomina, renouent. Qua in re hos supersticiosos Kabalistas, eadē animaduersione dignos iudico, quia quidē Origenes ^g Celsū hereticū supersticiosū dignū cēsebat. Huic tandē tractationi Mysteriorū ex litteris, adiūgēda sunt quæ venerabi. Beda ^h lib. de Arte metrica capite de littera studiose aduertit de litteris illis græcis, α . ω . η . θ . ρ . ϵ . α . & ω . Eta, chi, Ro. Alpha & omega, vbi ait latinos ob nomē Iesu admittere litterā H, eta, quę duplici figura apud eosdē græcos, quo modo littera, He, apud latinos scribit: chi & Ro: propter nomē Christi, Alpha & omega, ppter authoritatē diuini sermonis, Ego sum Alpha & omega.

Vnde

^a Hec. cap. 2. ver. 3.

^b Abac. 3. 18. 2. eszr. 7. 39.

^c Epiph. aduersus hæresis lib. 1. to. 2. hæref. 29.

^d B. Iren. li. 4. cap. 26. pag. 251.

^e Martinez lib. 2. hypoth. ca. 3.

^f Petr. Gal. li. 3. ca. 18.

^g Orig. lib. 1. contra celsū to. 2. pa. 419. cum seq. & lib. 5. pag. 487.

^h Bed. to. 1. pag. 35.

Litterę gręce à latinis pro mysterijs nominis Iesu admissis.

Constanti
ni Imp. ve
xillum cũ
nota. nōis
Christi.

^a
Ioan. Lan
gus ad Iu
stinū to. 1.
pag. 69.

^b
Euseb. lib.
1. cap. 25.

^c
Sixtus Se
nensis lib.
3. pag. 263.
cum seq.

^d
Zamoren.
cap. 4.

^e
Beda to.
3. pag. 241

Vnde legimus piissimum illum imperatorem Constanti-
num in illo suo militari, imperialique vexillo impressam
gestasse hanc litterā P. quæ apud Græcos valet R. nostrū,
vt Christi significaret, obidque vulgaris illa descriptio
qua ita: Xps, scribi solet ad hæc græcas litteras, chi
& Ro, debet referri. Ioannes a Langus in scholis ad Iu-
stinū Martyrem in oratione pro Christianis ad Anto-
ninum piū, Eusebium, ^b de vita constantini, eius vexil-
lum describentem refert: In ea (igitur inquit Eusebius)
salutaris Saluatoris nota inscripta, duobus solum expref-
sa elementis: id est duabus primis litteris nominis Chri-
sti (erat enim littera P. R. in ipso medio litteræ χ chi,
curiose & subtiliter inserta, quæ totum Christi nomen
perspicue significarent. Quas quidem litteras deinceps
semper imperator in galea gestare consuevit. Porro de
alijs arcanis eiusdem sacratissimi nominis Iesu consu-
lendus erit Reuerendissimus Dominus Archiepiscopus
Toletanus salicæus in libello de nomine Iesu. Et De
Arcanis nominis Adami: finalium seu duplicium litte-
rarum legi potest diligentissimus Sixtus ^c Senensis in sua
bibliotheca sancta, & Hieronymus Vilemius in lectio-
nibus sex dierum, atque Zamorensis ^d in epistola ad he-
bræos Romæ cōmorantes. Quibus adde Bedam ^e in que-
stionibus in genesim vbi etiam arcana Israelis, hoc est
Dei vidētis, ex ipsis mysterijs litterarum elicit quod nos
latiori sermone loco suo prosequemur. Hæc igitur pro
Mysterijs litterarum satis sint.

De Arcanis per numerorum supputationem. Cap. XIII.

De nume-
rorū neces-
sitate & ef-
ficatia.

Vanta sacrorum numerorum tum in sacris,
cum etiam in alijs scripturis, vis & efficatia;
sit, eorumque peritia, atque cognitio quam
necessaria, copiose satis capite vndecimo
demonstratū fuit. Vnde mirū non est, si vete-
res

res recentioresque theologi, ipsorū sacrorum numerorū
accuratam rationem habuerint. Proculdubio namque
verum est, innumera arcana, atque mysteria sub ipsis oc-
cultari. Nec Beat⁹ Iræneus in libro aduersus hæreses ea
vnquam improbauit: Gnosticorum tantum hæreticorū,
varia figmenta, & insana deliria, ex græcis numeris insa-
ne & fabulose deducta, merito damnauit. Id quod etiā
Epiphanius ^b diligentissime præstitit. Quæ ratione fabulo-
sa omnia Rabinorum arcana ex eisdem numeris per
gemataria id est numerationem, collecta: pro-
cul à nobis repellenda sunt. Alia vero quæ huius classis
minime fuerint, eo sane modo admittenda censeo, quo
& similia ex litteris arcana, superiore capite admissimus.
Obidque Reuerendissimus ^c præsul, Pater & Magister
Hieronymus Venetus ex D. Dominici sodalitia in le-
ctionibus sex dierum, summæ temeritatis & ignorantia
esse testatur ea omnia numerorum arcana, indiscrimina-
tim, reijcere atque reprehendere, id quod aliquibus scri-
pturæ autoritatibus confirmat, quas ab ipso studiosus
lector requirat. Quamobrem vt eo in articulo, aliqua sal-
tem ad scripturæ cognitionē vtilia proponamus, primo
omnium ex græcis numeris se se offert difficillimus ille
locus B. Ioannis Apostoli in Apocalypsi, ^d cap. 13. in fi-
ne, vbi Agens, de illa immani Bestia Antichristi ventu-
ri de eiusq; nomine, sic vaticinatur. Et faciet omnes
pulsillos & magnos, & diuites & pauperes, & libe-
ros & seruos habere characterem in dextera manu sua,
aut in frontibus suis: & ne quis posset emere aut vende-
re nisi qui habeat characterem, aut nomen bestia, aut nu-
merum nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intel-
lectum computet numerum bestia. Numerus enim homi-
nis est: & numerus eius sexcenti sexaginta sex. Quā dif-
ficilis hæc prophetia sit, idem B. Ioannes manifestat, cū
diuina sapientia ad eius numerationem assequendam,
opus esse statim subiunxerit. Qui habet intellectum, in-
quiens

Número-
rum deli-
ria ex gno-
sticis hære-
ticis dam-
nata.

^a
B. Iræn. li.
2. cap. 40.
pag. 126.
sub finē.

^b
Epiph. li.
1. to. 3. h. g.
refi. 24.
pag. 72.

^c
Reueren-
Hieron.
Vilemius
lecti. 15.
pag. 189.

^d
Apocaly.
13. in fine.
Antichri-
stus imma-
nis bestia.

De nomi-
ne Anti-
christi.

quiens, computet numerum bestiae, id est nouissimi Antichristi, prius namque de alio ipsius praecursore loquutus fuerat. Hunc numerum esse asserit 666. De quo quidem numero authores nostri & interpretes diuersa opinati sunt. Plura vero nomina, quibus ille numerus, iuxta supputationem graecarum litterarum consonat, refert, exercitationis gratia, B.^a Andreas Cæsariensis Cappadociae Archiepiscopus in eo capite Apocaly. 13. Quorum vnum est *ἀντίχριστος* Antimos latine dicitur, Aduersarius, erit namque Antichristus insignis Christi aduersarius: & sub illius nominis litteris, praecitatum numerum plene contineri Primatius, quem refert Sixtus b Senen. in sua bibliotheca sancta; excogitabat. Idem c Victorinus in commentarijs in Apocalypsim, quamuis ibi numeri aliqui corrupte scribantur. Et licet nomen hoc apud graecos minime reperiatur, graecam tamē habet compositionem: nempe Anti, quod est contra, siue aduersum, & emōs id est meus. B.^d Hippolytus in oratio: de cōsumma mundi praecitatum numerum reperiari arbitratur, in nomine *ἀρνόμα* Arnoumae id est nego, Antichristus etenim suis cum sequacibus, diuinitatem. D.N.I.C. negaturus erit. Sed cum illud nomen per diphtogum, scriptū maiorem numerum contineat, videlicet 672. Beati Hippoly. consideratio probabilitate caret. B.^e Irenæus, Nomen illius Teitan futurum putat, atque in eo praecitatum numerum 666. contineri. Accedit huic sententiae Hestichius grammaticus cōferunt quæ. Suidas tradit, Titanes nempe esse dæmones infernales, qui vt poæte enarrant, bellū Ioui inferre ausi sunt, Ioue tamē eos apud inferos vincitos, relegante, & ideo dici à verbo *τιτύω*, id est vlciscor. Id quod Antichristo eiusque Titanibus & sectatoribus euēturum certissime credimus, Christo D.N. in tartareum ignem eos per angelos & ministros suos fideles, detrudi faciente, Cæterum ex nomine illo non satis colligitur praecitatus annorum numerus: cum Titan

B. Andr. cellar. cap. pado. antil. es

b Sixt. Sen. lib. 2. litte. ra N. pag. 99. lib. 3. pag. 154.

c Victo. to. 6. bibl. SS. patr. pag. 716. e.

d Hippoly. to. 6. bli. SS. patr. pag. 10. D. E.

e B. Iren. li. 5. cap. 30. Titan nomen Antichristi Titanes qui.

per

per i. & non per Tei apud graecos scribatur. Qua de causa ille numerus 666. inde minime elici potest, sed alius quinque vnitatibus minor. Alij nomē die lux ad hos numeros accommodant, sed cum D. Ioannes graece & nō latine scripserit non est cur hac in re latinū nomen admittamus. His ergo omissis, salua rectiori censura in eadem sententia vt credam D. Ioan. huius bestiae nomen minime nobis manifestare voluisse, ita vt ex numeris illud eliceremus, sicuti praecirati omnes existimarunt, & Nicol.^a Zigerius minorita in scholijs ad nouum testamentum; sed voluisse potius per hunc numerum, ipsius bestiae siue Antichristi qualitatem nobis innuere, propagareq; & vt illum (quantumcumq; prodigijs, miraculis, atque portentis corruscasset) Deum nullo modo esse crederemus; sed purū hominē, bestialem, & mundanum, mundanis, terrenisque rebus omnino deditum. Quod tamen quia difficile satis atque periculosum futurū erat; cū praestigijs suis plurimos decepturus esset, B. Ioānes fideles Christi preueniens, ad ipsius praestigiosas fraudes dignoscedas, sapiētia diuina opus esse dixit, qua quidem id clare & aperte ex numeris bestiae colligitur. Eum vero numerum, numerum hominis appellat, quia purus homo est seu erit. Quod autem ipse numerus 666. purum hominem terrenum significet, patet ex eo quod senarius, prout senarius est in se consideratus proprie ad hominem spectat; quippe qui die sexto (vt Philon. etiam aduertit) creatus fuit. Et quidquid factum est propter hominē, à Deo factum est. Vnde merito senarius numerus mundum significat, & ea insuper omnia, quibus filij huius seculi gaudent, quorum conuersatio in terris est, fatuos & insensatos reputantes eos qui presentia pro futuris despiciunt, & visibilia pro inuisibilibus aspernantur. Sexcenti igitur anni, sex mundi ætates de quibus sancti plura tradidere, designant in quibus quidē ea immanissima bestia ab exordio mundi post

Nomen die lux.

vera intelligentia illius loci Apocaly.

a Nicol. Zigerius.

Numero bestie qualitatem illius significat.

Superbia & bestialitas eiusdem.

Numero hominis quid sit.

Numero senarij humana significat.

b Philon. senarius citatus pag. 416.

Sexcenti anni sex mundi ætates.

di post

Sexaginta
tempora
sexaginta
tempora
signifi-
cant.

^a
R. Petr.
Borga. 2.
par. pag.
153.

^b
Apoca. 8.
^c
Rupertus
Abb. in ca-
put. 8. A-
pocaly. li.
5. pag. 93.
col. 2.

di post eius occasum & à cælo deiectionem, in filiis belias regnauerat, & adhuc ad sextam vsque regnatura erit. per sexaginta vero, sextæ ætatis tempora, significantur, quæ etiam sunt tempora ecclesiæ, in quibus speciali quadam potestate à dracone accepta, bestia ipsa Christi ecclesiam acerbius aggressura, & persecutura erit. Numerus vero sextus cornu illius vndecimum, Antichristi videlicet, postremum tempus insinuat. Quod sane durabit menses 42, Hoc est dies septies septem, in quibus supra quam dici potest, huius bestię furor à dracone succensus, exardescet & stuabitque. Et postea quam hæc scripseram cum iam typis mandarentur, vidi, legique attente librum R. D. ^a Petri canonici Bergom. de mystica numerorū significatione, vbi plura in illius capitis 13. apocalypseos ornatum congerens, in hac ipsa nostra, licet alijs medijs, persistit sententia. Ex his igitur colligimus hoc magni momenti arcanum, videlicet, qualitatem bestię siue Antichristi atque tempus, quo in ecclesiā Christi spōsam, sathanico suo furore debachaturus est. Aliud quoque ex cap. 8. ^b Apocalypseos. Rupertus ^c Abbas docte & subtiliter colligit, qui super illis verbis: Et numerus equestris exercitus vices millies dena millia audiui numerum eorum: in hunc modum discurret. Porro quod dicit, vices millies dena millia, quæ sunt ducenties mille millia. Idem, inquam est, inquantitate, sed non mysterij ratione. Omnino aliud intelligere licet, per hoc quod sic dixit, vices millies dena millia, quam si dixisset, decies millies viginti millia. Vt clarius atque intelligibilius fiat quod nunc dicere cupimus, prius de natura multiplicatis numerorum pauca dicamus. Vnitas, id est, character, qui, sicut Abacistæ melius norunt, in primo limite, qui & singularis dicitur, vnum significat, transpositus vltra in quintum limitem decem millia designat. Item Binarius, id est, character, qui in iam dicto singulari limite duos significat, translatus ad eundem, id est, quintum

tum limitem, qui decenus millenus dicitur, viginti millia designat. Sunt itaque in vno eodemque deceno limite, & vnitas multiplicanda, & binarius multiplicator, vnitas videlicet decies millena, & Binarius nihilominus vices millenus. Non nihil mysterij in hoc subesse arbitramur, quod in ista quantitate equestris exercitus, in vno eodemque limite cubant vnitas, & Binarius, & quod non vnitas binarium multiplicat, secundum hunc modum, vt diceretur, & decies millies viginti millia audiui numerum eorum, sed e contra binarius vnitatē, dicendo: Et vices millies dena millia audiui numerum eorum. Quid enim vnitas decena millena, nisi gentem hebræam vnus Dei cultricem significat? Quid porrò binarius decenus millenus (qui interdum infamis est) in scriptura ^a sacra, vt illic, de immundis, vero bina & bina ingredientur in Ar-
cam? Igitur vnitas in eodem limite cum binario cubat, quia videlicet gens Israelitica, quæ vnus Dei populus esse debuerat, in terra gentium immundarum, & abominabilia facientium collocata est. Illic profecto non gens Israelitica gentes immundas & idololatrias ad mundam vitam vnusque Dei cultum conuertit; Sed e contra gentes immundæ & idololatræ, gentē illam ad immunda & abominabilia peruerterunt. Nā hoc est quod ^b Esdras & Neemias, ceteriq; qui cum eis erant, timentes Dñm reuerfi de Babylone deplorabant. Amplius autem cum sub rege græcorū essent, non ipsi Græcos ad veri vnusque Dei cultum conuerterunt; Sed e contra Græci illos in leges Deo vero, aduersas peruerterunt. Nam hoc est quod in libro ^c Machabæorum Mathathias cum filiis suis scif-
sis uestibus plangit. Itaque recte non vnitas binarium, sed binarius vnitatem multiplicat, & quod inde excre-
fcit, item binarius est, sunt enim ducenties mille millia. Si quidem per binarium multiplicata vnitas binarius fit hoc modo, bis unum, Duo, & quia vnitas decies millena, & binarius decies millenus est, ipse binarius, qui inde ex-
crescit,

^a
Genes. 7.

^b
Indei sub
afsirijs &
græcis Ido-
latræ.

^b
1. Esdr. 9.

^c
1. Mac. 2.

crescit, in quinto ab eo, qui multiplicatur limite ponitur, & sicut iam dictum est, ducenties mille millia sunt, ibique Binarius tam multiplex immundā Israelis & gentium permixtionem significat. Hæc Rupertus. Præter eximia hæc arcana, Ad est adhuc aliud insigne & celebre ex cap. 2. a Ioa. vers. 20. & seq. vbi Christus D. N. agit de sacratissimo & purissimo corpore suo, sub numero 46. annorum, quibus hierosolymitanum templum ædificatum extitit. Quo in loco D. b Aug. illud 46. annorū spatium significare ait, ædificationem templi corporæ, quod sibi Christus dominus ex Adæ carne ædificauerat, cuius Adæ nominis, litteræ apud Græcos significant numerum 46. tot namque diebus purissimum Christi corpus in purissimo ac virginali purissime virginis vtero absolutū est. Eo enim tempore omne corpus humanum vsque ad perfecta membrorum lineamenta formatur. Hiergo 46. dies per sex multiplicati nouem menses & sex dies constitunt, qui computantur ab octauo Kalendis Aprilis, quo die dominus conceptus est, & eodem passus: & octauo Kalendis Ianuarij natus. Vnde liquet, annos 46. in fabrica materialis templi hierosolymitani consumptos; dieb⁹ 46. in dominici corporei templi fabricatione, intra purissimæ virginis virginalia elaustra, transactis; optime accommodari. Ita Sixtus c Senensis loco citato hoc arcanum deducit. Sed si veritatem catholicam consideramus qua receptum est ex D. d Gregorio in libris moralium, Angelo nunciante, & Spiritu sancto adueniente, mox verbum in vtero, mox intra vterū carnem factum: superior doctrina quæ 46. dies ad corporis Christi absolutio nem præsupponit, omnino temperanda est. Verissimum namque est Conceptionem Dominicæ carnis, Animæ infusionem, & vnionem Hypostaticam, simul in eodem instanti fuisse completam. Id quod Sexta e Synodo generali definitum extat. Idem docet Damascenus in libro da fide orthodoxa, & August. in libro de fide ad Petrum.

D. Tho-

a Ioa. 2. vers. 20. cū seq.

b D. Aug. tract. 10. pa. 39. to. 9. col. 2. C. D. & J. 83. qq. 856. pag. 240. co. 2. to. 4. Bedæ sup. Io. cap. 2. to. 5. pag. 551. & to. 8. pa. 125. Nouē mēses quib⁹ Christi⁹ fuit in vtero quomodo computatur.

c Sixtus Senen. pag. 154.

d B. Greg. Magn. lib. 18. morali cap. 35. in princ.

e Sexta Synod. actio 11.

D. Thomas tertia parte vbi late Medina eius interpres, Magister de Palacios in tertio sententiarū post Scotū & sequaces ibidē. Vnde ipsa formatio Corporis Christi in qua principaliter ratio cōceptionis cōsistit, fuit in instanti, ob agentis virtutem infinitā; Spiritus sancti videlicet, per quē Corpus Christi formatū est. Et ideo in primo instanti quo materia adunata, ad locū generationis peruenit, Corpus Christi perfecte formatū & assumptum fuit. Sicque Christus in instanti primo omnia membra & lineamēta necessaria ad corporis formationē habuit, licet non in ea quantitate quam per illos 46. dies habuisset. Quamobrē D. Aug. præcitato loco de perfectione quantitativa intra nouē mensium spatiū completa, & non de necessaria accipiendus est. Ex quibus facile poteris hæreticorum errores confundere, quos hac in re doctissimus & dignissimus Pater a Petrus Canisius, in lib. de virgine Maria optime confutat. Sed & ne in præsentiarum desint aliqua hebræarū cōputationū exēpla, inter plura à Sixto Senēsi & alijs proposita, aderit statim nomen illud in scripturis Christo Iesu Regi Messie sepe tributū nempe מלך tsemach, id est germen. In quo quidē eandem numerandirationem obseruant; quam in nomine מנחם Menachē id est consolator, quod numerum. 138. complectitur, licet in dictionario Fabritij Boderiani numerus 148. mense computetur. Quæ sane computationis ratio satis indicat quantum Messie nomen consolatori consonet, Et ipsum consolatoris nomen Messie conueniat. Ex nomine מלך Melach, id est Sal, hac eadem numerationis norma seruata, quanta mysteria elici possint, diffuse satis indicat perdoctus Bernardinus b Gomesius Saguntinen. Archidiaconus in libro suo de sale. Item ex illo leuitici c capite 18. vers. 5. ibi מלך vaschai, id est, & viuit, Grammatici colligūt illas 18. varietates pronominū de quibus superius d. egim⁹. Adde Alphōsū Zamoren. in sua grammatica vbi eas sic colligit. Valet enim vau,

R R r sex 11. regu. 3

Cōceptio nis Christi ratio in quo potissimū consistat.

Cōtra hæreticorū errores.

a R. Petrus Canisius lib. 3. cap. 22. pag. 362. Nomen Messie germen.

b Nomen Messie cōsolator Salis mysteria.

c Bernard. Gon. cli⁹ lib. 5. pag. 13. cū seq. d. Leuit. 18. 5. Lib. 3. cap. 11. regu. 3

sex, & chet, octo, iod Decem, & ita decem & octo conficiunt. Simili etiam modo inter nomen illud dulcissimum Iesu, & nomen purissime virginis Mariæ, atque nomen Ieouah, non paruum similitudinem ex hac ipsa numerorum obseruatione deprehendemus. Cum hæc tria nomina, videlicet, nomen virginis Matris Mariæ **מרים** Miriam, & nomen ineffabile Ieouah, & nomen **ישוע** Iesu, quadrilittera sint: Siue quatuor numero litterarum conficiantur. Quæ quidem similitudo significat, Ieouah, diuinitatem, & Mariæ humanitatem, & vtramque similitudinem in Christo vere existere. Idque aduersus hebræos ex harum litterarum & nominum mysterijs probat Alphonsus Zamorensis in epistola ad hebræos Romæ comorantes. Et eo magis cum numero nominis virginis purissimæ Mariæ sit 290. & numerus nominis Ieouah, 26. quos numeros si coniugas efficies numerum 316. Qui tamen ex his duobus nominibus, Ieouah, & Mariæ compactus, in solo ipso nomine **ישוע** Iesu reperitur. Quippe quia iod valet decem & scim 300. vau sex. Et ita numerus vtriusque nominis in filio Iesu, vtramque naturam satis designat. Aliud mysterium nostræ salutis iuxta hanc numerandi formam ex eodem nomine Iesus litteris græcis conscripto, venerabilis Beda subtiliter elicit. Scribitur namque apud græcos **ΙΗΣΟΥΣ** Iesus: Quæ litteræ numerum 888. conficiunt, qui quidem futuræ resurrectioni optime accommodatur, cum octauus numerus resurrectionem significet. Nam dominus post septimam sabbati resurrexit: Et nos post sex ætates seculi, & septimam Animarum in cælis interim, aut in purgatorio viuendum resurrecturi sumus. Coniunge tamen his numeris quæ Epiphanius & Iræneus aduersus hereses locis nuper citatis de numeris nominis Iesu adnotarunt. Commemoratione etiam dignum est, illud Arcanum mysterium dictionis, lemarbe, id est, multiplicabitur cuius superius meminimus, ubi mem clausum, præter naturam hebrai-

Nomina Ieouah Iesu & Mariæ similia

Christi vtraque natura ex similitudine nominum

Zamorensis cap. 7.

Beda luc. 2. li. 1. to. 5. pag. 212 refer. Sixtus senen. lib. 2. pag. 119. A.

lib. 1. c. 4. Tempus aduentus messie ex numeris.

hebraicarum litterarum in medio reperitur: continet namque (vti refert Petrus Brutus Episcopus Cantarenfis, aduersus Iudæos probatus à Sixto Senensi loco superiore) per supputationem hanc, numerum annorum aduentus messie, ab eo tempore, quo propheta Esaias de ipso vaticinatus est. Sumendo igitur in primis thau litteram, quæ numerum 400. continet, & post eam ab aleph vsque ad mem clausam litteram procedendo inuenietur numerus 185. qui coniunctus præcitato numero 400. annos 585. efficit. Quod profecto tempus erat à vaticinio Esaiæ vsque ad Messie aduentum decurrendum. Utuntur tamē hebræi in hac numerorum computatione, numeris maioribus & minoribus: Numerus maior est, quando totalis valor illius sumitur, vt in hac dictione **שְׁעָדַי** Scadai, scim est numerus valoris 300. Daleth quatuor, iod Decem: & ita sumptis his litteris iuxta totalem valorem quem obtinent, computatio, fieri dicitur per numerum maiorem. Numerus vero minor, dicitur quando ex denarijs & centenarijs unitates tantummodo desumuntur. Verbi gratia; in eadem dictione **שְׁעָדַי** scadai, scim, valet 300. relictis tamen illis, ex vnoque Centenario, si accipiamus vnum pro 300. substituemus tres: ex iod qui valet decem, vna unitas desumetur: Daleth littera siue quæuis alia similis ad denarium, aut centenarium minime ascendens integra remanebit. Et ita habebimus numerum minorem. Sed vt libere dicam quod sensio hoc maioris & minoris numeri subtile inuentum, aperte indicat, quam futilia & vana sint ea mysteria, quæ per vnum aut alterum computandi modum, ad libitum excogitantur. Huic præterea tractationi adnectanda sunt illa quæ venerabilis Beda, ex numeris annorum Leui. Gath, Moysi, Aaronis, Ruben. & Simeonis atque aliorum veterum Patrum in exodum adnotauit, vbi etiam de plenitudine numeri decenalis & mandatorum Dei, atque tabularum, mysteria aliqua proponit, & in

Petrus Brutus.

Sixtus Senen. lib. 3. 154.

Duplex computandi modus per numeros maiores & minores.

Beda in exodum cap. 6. & 7. to. 4. pag. 111. & c. 20. pag. 130. & ca. 33. pag. 143.

annotationibus in librum^a numerorum sex plaustrorū
 myſteria conſiderat, atq; etiā duarū tubarū Argentearū,
 & tabernaculi myſteria, de qua re Greg. Nyſſen^o, philo de
 vita Moſis Clemens^b Alexandrinus in libro ſtromatū &
 Sixtus Senenſis videndi ſunt. Quamplurima alia ad ſa-
 crorū numerorum allegorias atque myſteria conducē-
 tia, volumen integrum deſiderantia, lubenter prætermi-
 timus, ne liber hic, præſcriptā metam tranſgrediatur. Sa-
 tis tamen erit ſtudioſo lectori, integrum legere tractatū
 de allegorijs numerorum Sacræ ſcripturæ, ab Eucherio
 compoſitū ſub titulo formularum ſpiritualium, & Fratrem
 Laurentanum in appendice numerorū ad ſyluam allego-
 riarum. Martinum Martinez in ſuo hypotipos. vbi plu-
 res numerarum allegorias vtiliter proſequitur. adde R.
 P. & præfulem Fratrem^d Hieron. Vielmium in lectio-
 nibus ſex dierū: & Iacobum^e Pamelium in adnotatio-
 ad B. Cyprianum, Sixtum Senenſem de elementaria in-
 terpretatione Sacræ ſcripturæ. Et nouiſſime integrum
 librum in partes duas diſtributum de myſtica numerorū
 ſignificatione, edidit præcitatus Reuerendus Dominus
 Petrus Bongo canonicus Bergomaten. vbi fuſe & do-
 cte plurima myſteria delucidat. Sed non ideo noſtra
 hæc diligentia ſuper vacanea manebit, vnde præter ci-
 tatos authores, & B. f. Augu. in libris de muſica & pagni-
 num^g in Iſagoge, Addēdus^h eſt Philon in libro de mun-
 di opificio vbi pulchre de quaternarijs, & in libro de
 ſacrificijs abelis & Kaim vbi de numero quinquagena-
 rio, & in libro quod deterior potiori inſidiatur, & de
 Senario in præcitato libro de opificio mundi atque
 etiam de ſeptenario. Diſerte etiam ſcribit, B. Grego-
 rius Nazianz.ⁱ de ſenario & quintodecimo numero &
 de denario, atque decimis, cui adiunge de eodem de-
 cimarum articulo^k Origenem in cōmentarijs numerorū,
 & Philonē^l de charitate & in lib. de præmijs ſacerdo-
 tum. & in lib. de cōgreſſu quærendæ eruditionis gratia.
 De

Philō. de charitate. pag. 449. & 527. cū ſeq.

De Quinario^a vide Iren. aduerſus hereses, adiunge ha-
 merū in primū caput geneſeos vbi de numero binario
 cur ſit infauſtus & Aug.^b Eugub. ibidem. Porro de nume-
 ro pari & impari Simplicio & composito vltra Lud. Cæ-
 lud. Rhodigi. ſuperius hoc libro cap. 10. & vndecimo ci-
 tatū; Accedat adhuc & Beda^c poſt D. Aug. in queſtio-
 nibus in geneſim, & Gregorius Petr.^d Toſofanus in ſua
 ſyntaxi Artis mirabilis poſt congeſta per Caſſaneū. Iu-
 reconſultum in cathalogo gloriæ mundi titulo de Arith-
 metica. Adde Martinū^e capellam & Franciſcum altem-
 num^f de opificio mundi. lib. de quantitate. Vide præte-
 rea de numero ſeptenario Iuſtinū^g ſub quæſtionū Chri-
 ſtianarum, & Eugubinū in primum caput Iobi poſt Cy-
 priam. & alios patres quos Pamelius^h ad Cyprianū citat.
 De numero 40. dierum agitⁱ Origen. in libris numerorū,
 & de ſignificatione 40. plagarū quæ excedi non poterāt,
 Cyrilus^k in ſua colectanea. Et de numero centenario
 vide per Bedam.^l & Origenem de numero 25. & 50. De
 ternario numero Auguſtinus^m Eugubinus plura quidē
 notatu digna in libris de peremni philoſophia adducit,
 poſt Ioannemⁿ Damascenū eiusque interpretem, qui de
 trinitatis myſterio pulchra quidē cōſiderat, & celebrem
 illum hymnū Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus
 Sabbaoth explicat, & latius P. Bergamenſis iam citatus
 De numeris ſpiritualibus vide D. Auguſtinum ſuperius
 hoc ipſo libro citatū capite decimo & Galeotū^o Marcii
 de promiſciua doctrina ſeu diſciplina. His etiā Myſterijs
 coniungēda ſūt alia nō vulgaria quæ Abraham^p Buchol-
 cerus chronologicus ſupputator in ſua Iſagoge chrono-
 logica, ex numeris Iubilæi, Millenarij, & alijs huiusmodi
 ſtudioſe coaceruauit. Apud hoſce ergo authores vniuer-
 ſa quæ ad numerorū myſticas ſignificationes, & arcana
 myſteria pertinere poſſunt, facile repēriemus. Obidque
 capiti huius, iam finem lubenter imponemus.

R R r 3 De

maſce. lib. 3. de fide orthodoxa c. 5. de numero naturarū & in li. de triſagio a fol.
 486. cum ſeq. o Galeotus Marcus. cap. 24.

^a Quinari^o
 Iren. lib.
 2. cap. 42.
^b Eugubin^o
 pag. 101. c.
^c Beda to. 8
 pag. 124.
^d Petrus to
 loſanus li.
 15. cap. 10
^e Marti. ca-
 pella li. 7.
 de Arith-
 metica.
^f Altemn^o
 lib. 9.
^g Iuſtin. to.
 3. pa. 105.
^h Pamelius
 pag. 342.
 col. 1.
ⁱ Orig. c. 13
 homil. 8.
 pag. 125.
 col. 2.
^k Cyril. pa.
 1038. to. 1
^l Beda c. 5.
 to. 4. pa. 33
^m Orig. to.
 7. homil. 5.
 pag. 119.
 co. 1. quar-
 to capite.
ⁿ Aug. Eug.
 li. 2. c. 7. &
 lib. 1. c. 13
^o B. Ioa. Da

De varijs litterarum formis, & earum permutatione. Cap. XV.

Arcana ex vana litterarum forma.

Considerantur sepe formę vel figurę, positionesque litterarum; vt iuxta earundem statum, Arcana quoque eliciantur nonnulla. Atque ideo hebręi litteras magnas, sicuti & paruas, inuertas, suspensas, atq; permutatas speciatim obseruant. Quam firmo tamen fundamento id fiat, iam ex superioribus satis liquet. Reperiuntur ergo litterę magnę in lege locis sequentibus.

Paralip. 1.1.	Adam Sceth	א	אדם שת אנוש
Genes. 1.1	In principio creauit	ב	בראשית ברא
Leuit. 13. 33.	Et radet se	ג	והגלח
Deuter. 6.4.	Dominus Deus noster Dominus vnus est.	ד	יהוה אלהינו יהוה אחד

Istud daletth magnum, significat; tria Dei nomina præcedentia, vnum Deum, seu vnitatem substantiæ designare.

Deuter. 32.5.	Nunquid Deo retribuētis istud.	ה	הליהוה תגמלו זאת
Leuit. 11. 34. & Ester. 9.9.	Quicquid incedit super pectus Vaizatha, nomen propriū.	ו	כל הולך על גחון ויוחא

Memem-

Mementote legis, & Nunquid vt scorto abuti debueret sorore nostrę.	ז	זכרו תורה הכוננה יעשה את את אחותנו	Malac. 4.4. Genes. 34. 31. Ester. 1.6.
Auleum viride & hiacintum.	ח	חור כרפס והכלת	
Melius nomen, quam oleū bonum, & Auferat, à me virgā suam.	ש	טוב שם משמן טוב יטר מעלי שבטו	Eccles. 7.2. Iob. 9. 34.
Et nunc magnificetur questo.	י	ועתה יגדל נא	Num. 14. 17.
Et locum quem plantauit scilicet visita, vulg. Et perface eam quam plantauit.	יכ	וכנה אשר נטעה	Sal. 79. vel secundum hebreos 80. 16.
Et Proiecit eos.	ל	ושליכם	Deut. 29. 28.
In hoc loco lamen magnum significat perditionem sempiternam.			
Quiesce hac nocte. Et stello.		ליני הלילה והלמאה	Ruth. 3. 13. Leuit. 11. 30.
Parabole Salamonis.	מ	משלי שלמה	Prouer. 1. 1.
Præponitur mem magnum, quia prouerbia magna sunt in suis sententijs & numeris.			
Filios vsque ad tertiam generationem.	ס	בני שלשום	Genes. 50. 22.
Ad multiplicandum.		לסרבה	Esaia. 9. 7.

RRr 4 Seruans

Exod. 34. 7.	Seruans	ז	נוצר
Num. 27. 5.	Et obtulit Moyses iudicia earum.	י	ויקרב משה את משפטן
Ecclef. 12.13.	Finis	ם	סוף
Deut. 6.4.	Audi	ע	שמע
Genes. 30. 42.	Et inserotinando	פ	ובהעטיף
Esain. 56. 10.	Speculatores eius. Et	צ	צופו
Deuter. 32.4.	Petra, siue Fortissimus	צ	הצור
Exod. 34. 14.	Non incuruaberis Deo alteri	ך	לא תשתחוה לאל אחר
Cant. 1.1.	Canticus canticorum. Ponit hic littera magna, propter misteria magna.	ש	שיר השירים
Ester 9. 29.	Et scripsit Ester.	ת	ותכתוב אסתר
Deuter. 38.31.	Perfectus eris		תמים תהיה

Ex quibus omnibus iam aduertere poteris, non solum has litteras magnas reperiri in locis adnotatis in principio libri, sed etiam in medio clausularum, & libri, ut inde facilius appareat magnitudinem illarum aliqua misteria continere, quæ sapiens, & studiosus lector diligentius indagabit.

קטנות

אב מאותיות קטנות
שבחורה

Alphabetum de litteris paruis, que sunt in lege. Cap. XVI.

ET vocauit Moysen	א	ויקרא אל משה	Leuit. 1.1.
Da da, seu Aufer aufer.	ב	הב הב	Prouer. 30.15.
Et gleba pulueris.	ג	וגוש עפר	Iob. 7.5.
Et scrutator		ונרנן	Prouer. 16.28.
Homo oppressus	ד	אדם עשוק	Prouer. 28.17.
In creando	ה	בהבראם	Genes. 2.4.
Pactum meum pacem.	ו	בריתי שלום	Num. 25.12.
Vai Zatha, nomen proprium.	ז	ויותא	Ester 9.9.
Innocens, siue mundus ego.	ח	חף אנכי	Iob 33.4.
Remoueat de super me virgam suam.	ט	יסר מעלי שבטו	Iob. 9.34.

Sed in aliquibus codicibus est teth magnum, & non paruum, sed bene reperitur teth paruum in lib. tren. 2. 9.

Demerse sunt		טבעו	Tren. 2.9.
Fortis genuit te.		צור ילדך	Deuter. 39.18.
Et ad lugendum eam.	כ	ולבכותה	Genes. 23.2.

Quo loco ponitur caph paruum, ut ostendat scriptura, strenuos, & maximos viros, uti erat Abraham, non debere morte eorum, quos tenere, & vnice amant, prolixo luctu, & in libri platu sentire: sed moderate, & ut virum generosi animi decet.

O vos

Treni. 1. 12. Deuter. 31.27. Leuit. 6.9	O, vos Rebelles Sed ibi, & Leuitic. 6. 9. Vftio, vbi vulg. ait cremabitur, mem est vftita- tatum & non paruum.	ל	לוא אליכם ממרים מוקדה
Treni. 4. 14. Prouer. 26.28. Efaia 44. 14.	Mofi sunt Sed hoc in loco est nun vftitatum, & non paruum: nec re- peritur prouer. 26. 28. ibi כרנן quia ibi etiam est nun, finale vftitatum: nec etiam Efaia 44. 14. אורן Pinum.	נ	נעו
Nahum. 1.3.	In tempeftate Sed nec ibi est famech paruum; nec Pfal. 27. 5. ibi, In tabernculo suo.	ס	בסופה בסכה
Tren. 3. 36.	Ad declinare Sed ibi etiam est littera magnitudinis folitæ. In auro, siue diluculo. Sed ibi est littera magnitudinis folitæ	ע	לעות
Ierem. 14. 2.	Et clamor Hic non est stadi paruum.	צ	בשפרפרא וצוחת
Iob 16. 14	Super facies ruinæ Hic non est stadi paruum	ץ	על פני פרץ
Genef. 27 46.	Afflictâ sum angustijs in vita mea	ק	קצתי בתי
Ester 9.9.	Parmasta	ר	פרמשתא
Ester 9.9.	Parfendatha	ת	פרשנדתא תלויות

אותיות תלויות

Littera suspensa.
Cap. XV III.

Filius Manaffe.

נ
ע

בן מנשה

Judic. 18.
30.

Nghain suspensa duobus in locis, Iob. 38. 13. & 15. reperi-
riri ab aliquibus dicitur verum ego, nec in modernis
ne in antiquis libris reperire potui.

אותיות כתובות

לאחוריהן

Littera inuerse, in contrarium, siue retorte.
Cap. XV III.

Nvm. 10. 35. & ii. i. Vtrobique num inuerfum re-
peries, verbo ניהי adiuuentum.

Num. 10.
35. & 11. 1

אלה הן האותיות

המתחלפות

זו בזו

Ista sunt littera communitate una pro alia
Clp XIX.

SUPERIUS lib. 1. cap. 7. demonstraui quoniam mo-
do litteræ pro alijs substitui soleant. Dicitur autem
ista transmutatio תמורה remura, idest commutatio, seu
mutua litteræ pro littera positio. Qua in re aliqui consi-
derant litteras, 22. vicibus iuxta earundem 22. alphabe-
ti numerum, permutari; ita vt binis quibusq; litteris co-
niugatis, liceat alteram pro altera sumere, eaque combi-
natio, siue coniunctio, dicitur צירוף. Ita vt aleph,
& beth

Litterarum
commuta-
tio.

& beth sub primo iugo, ghimel & dalet sub secundo iugo, & sic deinceps. Littere autem alie pro alijs per mutatas, sequentibus in locis scripturae reperiuntur. Omnium autem litterarum transmutationum antiquissima, quae apud rabinos reperitur est illa quae dicitur athbasc

Qua quidem fit, ut littera in oppositam litteram commutetur. Verbi gratia, tau, pro aleph, & e contra. Beth, pro scin, & e contra. Nam ת, tau est ultima, & opponitur aleph quae est prima; & sic ש scin est penultima & opponitur ב, beth quae est secunda: & ita Hieremia ea oppositionis litterarum commutatione, cum misterio usum fuisse tradunt cap. 25. 26. ibi ששך Sciesciach pro בבל Babel.

Hiere. 25. 26.

Vides hic quomodo ש scin opponitur ב beth, & pro beth ponitur: & quomodo כ chaph opponatur ל lamed, & ita chaph pro lamed positum sit, quod quidem ingentem inuersionem & rerum confusionem in Babylone futuram significabat. Porro de alijs commutationibus, vide late Bonaventuram Bertramum in sua Aramea comparatione per totum caput quintum, & vide in fine huius capituli & libro 8. cap. 2.

Amos 6. Aleph ponitur vice nghain, ut Amos 6. 9. מתאב אנכי pro מתעב אנכי idest abominor ego.

Psal. 76. 6 Ponitur etiam vice ה he, ut שחוללו idest depredati sunt pro השחוללו. Et quandoque loco vau, idque duplicimodo, vel inscribendo ut Psal. נאות idest Incolatus, pro נאות aut in proferendo, ut וראמה in lib. Zacch. idest

Psal. 65. 13. Zach. 14 10. & exaltabitur pro וראמה Inuenitur quoque vice Lamed

Iob. 15. 32 secundum aliquos, ut in lib. Iob. ibi תפלא .i. scindetur, pro תפלל

Psal. 68. 31. Beth ponitur loco פ, Pe, ut בור עמים idest disperfit populos; pro בור

Ghimel

Ghimel inuenitur positum loco כ caph, ut לא רגל idest Psal. 15. 2 non explorauit pro רכל

Sic etiam בון pro מסך idest temperamentum. Cant. 7. 2.

Daleth ponitur loco Resc, ut in Jerem. ידו אליה idest Ierem. 50. 14. projicite ad eam, pro ידו

Sic etiam in Leuit. הנהה pro הנהה nomen auis. Leui. 11. 14.

He videbis positum loco ח cheth apud Esaiam in dictione He videbis positum loco ח cheth apud Esaiam in dictione הוברים idest speculantes pro הוברים vbi tamen est nota varia lectionis. Esai. 47. 13.

Ponitur loco Aleph ut in lib. Regum הושיע idest feruabo, pro הושיע 2. Regum 3. 18. Ezech. 16 33.

Ponitur etiam vice num ut in Ezech. ibi נדה idest donum meretricis, pro נדה

Et vice vau, ut in Exod. ibi ברעה .i. in iubilatione eius, vel vociferatione pro ברעה Et ibi e varia lectionis nota. Exod. 32. 17. Nahum 2. 14.

Et vice Iod, ut in lib. Nahum ibi מלאכה idest Legatorum meorum pro מלאכה Tren. 3. 49.

Nouissime autem ponitur loco tau, ut in lib. Tren. ibi תבנות pro תבנות idest requies, aut intermissio.

Sepe numero vau ponit loco Iod, ut in historia Genesios ibi ללן pro ללן idest ad dormiendum, seu pernoctandum. Genes. 24. 23.

Et loco ה he, ut in Iob ibi שלו pro שלו idest pacificus. Iob. 16. 13. Prouer. 1. 9.

Et vice Aleph ut in lib. Prouer. ibi אל תבא idest noli pro אל תאבה

Littera Zain ponitur loco Daleth ut patet in Esaiam, ibi קפוד pro קפוד Esai. 34. 15.

Et

2. Regum 1.20. Et loco samech vt in libro 2. Regum, ibi תעלו ונהוהו pro תעלו ונהוהו idest letabuntur.
Ezech. 1. 14. Ponitur etiam vice Resc vt in Ezech ibi בוק pro בוק idest tonitruum.

Ezech. 27 24. Cheth ponitur loco Zain vt in Ezech. ibi וחרוים pro וחרוים idest torques, secundum Chimchium.

Ezech. 21 15. Ponitur quoque vice nghain vt in lib. Ezech. ibi אבצת חרב idest acies gladij pro אבצת חרב.

1. Re. 20. 33. Teth Inuenitur aliquado loco tsadi vt in lib. 1. Re. ibi וחרלו pro וחרלו idest & rapuerunt.

Cant. 1. 6. Sic etiam in lib. Cantic. נוצרה idest custos pro נוצרה. Adhuc Teth ponitur loco Tau idq; accidere solet, quando tau hithpael precedit tzadi, idest quando prima littera radicalis est tsadi, vt in lib. Genes. ibi נצטרק idest iustificamur, pro נצטרק.

Iob 28. 25. Ponitur loco koph vt in lib. Iob. ibi תקן pro תקן idest direxit vel firmavit, aut appendat. Sic etiam e conuerso vt paulo post in littera koph adnotabimus.

Osea 7. 12. Ponitur etiam vice beth, vt באשר ילכו idest quoquo ibant in Osea, pro באשר.

Psal. 30. 16. Ponitur quoq; vice Ghimel vt ונהוהו pro ונהוהו .i. Hortus.

Esaia 13. 22. Lamed collocat vice Resc vt בארמנותיו pro בארמנותיו idest, In palatijs suis.

Iob. 2. 13. Ponitur etiam vice beth, vt ארץ וישבו אהו idest. Et sederunt cum eo in terra, pro בארץ.

Mem

Mem ponitur loco Beth, vt בסניניו pro בסניניו idest in Deuter. 33. 2. Sinai venit. Similiter in Leuit. ibi במחרת pro במחרת .i. in crastino. Leuit. 23. 11.

Non nulli afferunt, nun poni loco Lamed, vt ל pro ל sed non reperitur.

Alia tamen in dictione, reperitur hæc permutatio vt Ezra 13. 7. ושבתי pro ושבתי idest cubiculum.

Et vice Mem vt מבוכים pro מבוכים secundum aliquos. Exod. 14. 3.

Et similiter vice Mem vt הימים pro הימים idest dierum. Dan. 12. 13.

Et vice he, vt אתנהוהו pro אתנהוהו idest pretium meretricis. Ezech. 16. 13.

Et vice Zain, vt מעונייהוהו pro מעונייהוהו idest fortitudines ei. Esaia. 23. 35.

Samech ponitur vice Sin, vt נסה pro נסה idest eleua. Psal. 4. 7. Et loco Zain vt יעלו pro יעלו idest letabitur. Iob. 20. 18.

Inuenitur Ngain loco Aleph, vt פדעהוהו pro פדעהוהו idest redime eum. Iob. 33. 24.

Et loco cheth vt עושו pro עושו .i. cōgregamini festināter. Ioc. 4. 11.

Pe, ponitur vice Beth vt נשך pro נשך idest sufflauit. Esaia 40. 24.

Et loco mem vt ונאשרתפליטוהוהו pro ונאשרתפליטוהוהו idest & quo saluaueris. Michea 6. 24.

Tsadi loco Koph ponitur, vt בצלחתוהוהו pro בצלחתוהוהו idest in Prouer. 19. 24. Axilla, vel sub ascella vt vulg. habet.

Ponitur etiā loco Zain vt צעקהוהו pro צעקהוהו idest clamor. Esaia 5. 7.

Ponitur etiam vice Samech vt ונחומוהוהו pro ונחומוהוהו idest fraudator. Psal. 71. 4.

Koph

INDEX RERVM INSIGNIVM, QVAE EX HOC GLOBO COLLIGVNTVR,

In quo paginarum duntaxat etiam erratarum, ratio habenda erit.

<i>A</i>	
A Literae potestas, & valor. Pag. 39	non diuidit. 114
Abel fuit figura Christi. 791	Accentus At emarabil id est veniens à longe. 116
Abelis sacrificiū qd praefiguravit. 791	Accētus ad quid inuenti. 122. eorum origo. 123
Ablatiuum quae ex postulent. 537	Accentuum Hebraeorum diuisio, & vnde grammaticus. 125
Abominatio idololatrantium. 506	Accentus dat iudicium, et scientiā ad intelligendum. 126
Aben Ezra ex genere Ezrae. 605. & 612. & 614. & 628	Accentus Musici pro grāmaticis deseruiunt. 126
Abraham, et Iob patriarchā Noe viderunt. 792	Accētus grāmaticus quid operatur. 126
Abraham primus cum quo Deus foedum inijt. 792	Accentum grammaticum diuersimode locatum in diuersa operari. 128
Abraham ex cognitione rerum caelestium ad agnitionem Creatoris rapiebatur. 874	Accentus grāmatici triginta octo. 129
Abbreniatura ppie et impropie qd. 601	Accentus diuisiui quare dicantur. 129
Abbreniationū vsus antiquissim⁹. 597	Accentus Ministri qui, & quotuplices. 130
Abusus artium illas minime culpant, nec eis bene vtentes. 20	Accentus circumflexus non est Hebraeis. 125
Accentus, et valor litterarum vbi locetur. 39	Accentus gramm. aliquando locatur in vltima syllaba aliquando in alijs tam in verbis, quam nominibus. 137
Accentus grammatici, & Rhetorici differentia. 92	Accentus quando locetur in vlt. licet adsit segol. 138
Accentus quando ponatur in littera puncto longo affecta. 93	Accentus ponitur etiam in penult. 129
Accentus diuisiui, et deseruientis discrimen. 114	Accentus ponitur in penult. in omnibus tertijs personis faemin. presentis, verborū perfectorū, & quando sequitur dictio mono syl. vel habēs accentū in prima. 139
Accentus regius, siue diuisiuus vnde dictus. 114	
Accentus deseruiens dictionem	

RERVM INSIGNIVM.

Accentus in penul. in tertia plurali quādo vertitur in punctū lōgū. 140	chirek excepta prima. 373
Accentus locatur in penult. in tertia praeteriti plurali mascul. & tertia sing. fem. in verbis quibus quiescit, aut duplicatur; idē seruatur in participijs quiescentiū lamed, & in alijs quibusdam temporibus. 140	Accidentales futuri habent sub se Kamets, in secunda vocali vau scirek, seu cholem. 384
Accentus in penul. in futuris, & imperatiuis. 141	Accidentales habent aleph cum segol, & reliquae cum chirek. 385
Accentus quando ponitur in littera puncti principalis. 141	Accidentales huius futuri vt sub scribuntur, & quando amisso habent tsere. 410
Accentus duo quādo cōcurrunt in eadē dictione prior est rhetoricus, posterior grammaticus. 141	Accidentales, & secūda cum cholem, aut chirek. 431
Accentus regij aliquādo reperitur sine ministro, & qui sint. 142	Accidētales futuri oēs cū Kamets, & vltima cū tsere, & aliquādo cū pathach sequēte daghesc. 453
Accentus rhetoricus vnde dicitur, & circa quē versatur. 143	Actiua primae hic sunt in tertium transitiua. 285
Accentus rhetorici quatuor, et singulorum officia. 144	Actiua quaedam fiunt absque mutatione punctorum. 312
Accentus regij, & ministri in carminibus. 700	Adam, et Seth litterarum Hebraicarum auctores. 29
Accētibus musicis quōdo Hebraei in lectione scriptura vtantur. 146	Adam ironice appellasse Euam vitam, falsum. 251
Accentus habentes finem periodi. 227	Adam iratum cōtra Deum Euam à vita nominasse falsum. 251
Accidentia verbi septem, & quae. 249	Adam, & vxoris suae absconsio quare facta. 292
Accidentales praeteriti niphāl, & sequens gutturalis, vt scribatur. 298	Adam idem quod rubescere, ex terra rubra formatum dicunt. 26
Accidentales omnium temporum tertij coniug. à praeterito habent duplex pathach sequente gutturali. 298	Adam rerum omnium naturalium scientiam confusam habuit. 768
Accidentales futuri pe aleph habent cholem, & in secūda verbi pathach, aut tsere, quae adueniente vau mutant in segol. 350	Adam sui casus cognitionem non habuit. 773
Accidentalis in quo futuro imperatiuo, & infinito habeat tsere. 356	Adam tamquam doctor, & magister generis humani futur⁹, scientia infusa fuit ornatus. 768
Accidentales futuri omnes cum vau subscribuntur. 362	Adam rebus nomina imposuit ad ipsarū naturam conuerentia. 768
Accidentales futuri niphāl cum	Adam per peccatum non amisit scientiam gubernādi ea, quae ad corporis curam spectarent. 773
	Adam quare rerum naturalium, & supernaturalium cognitionem habuerit. 773

I N D E X

<i>Adam supernaturalium rerum cognitionem adeptus.</i>	773	<i>Adiectiua adverbialiter sumpta.</i>	518
<i>Adam qualem inspirationem, & reuelationem habuerit.</i>	774	<i>Adiectiua nomina quomodo efficiantur epitheta propria.</i>	522
<i>Adam ante peccatum quaedam diuina mysteria cognouit, que nos modo cognoscimus, per fide.</i>	774	<i>Aduerbia loci, & eorum regulę.</i>	546
<i>Adam in sopore illi à Deo immisso diuinam essentiam vidisse aliqui autumant.</i>	777	<i>Aduerbum lo negat ex sua natura, & aliquando est prohibentis.</i>	548
<i>Adam de beata virgine quid prophetauerit.</i>	784	<i>Aduerbum aliquid.</i>	548
<i>Adam post peccatum etiam quaedam diuina arcana cognouit.</i>	784	<i>Aduerbum quid.</i>	548
<i>Adam, & Eua filios suos de Messia aduentu & futura Ecclesia instituerunt.</i>	790	<i>Aduerbiorum negantium discrimen.</i>	549
<i>Adam potius sapiens, quam Chaldaista appellandus.</i>	791	<i>Aduerbia aduersandi.</i>	550
<i>Adam finita Ecclasi statim cognouit praterita, presentia, & futura.</i>	780	<i>Aduerbia affirmandi.</i>	551
<i>Adamo ante peccatum fera non erant terribiles sed mansueta.</i>	771	<i>Aduerbia demonstrandi.</i>	551
<i>Adamo in sopore plurima reuelata fuerunt arcana.</i>	777	<i>Aduerbia optandi.</i>	551
<i>Adamo expulso quomodo Deus appellatus.</i>	790	<i>Aduerbia hortandi.</i>	551
<i>Adami somnum fuit figura mortis Christi.</i>	782	<i>Aduerbia interrogandi.</i>	556
<i>Adamum bestie formidabant, & quare.</i>	772	<i>Aduerbiorum adfixiones.</i>	561
<i>Adiectiuum intelligitur etiam ex significatione.</i>	235	<i>Aegyptiorum sapientia per hieroglyphica tradebatur.</i>	807
<i>Adiectiua à substantiuis solo significatione differunt.</i>	312	<i>Aegyptiorum sapientia multiplex.</i>	808
<i>Adiectiuum, & substantiuum quid habeant, & vnde differant.</i>	313	<i>Aegyptiorum theologia plura habebat arcana vulgaribus occulta.</i>	808
<i>Adiectiua quę ablatiuum latine petunt hic cum genitiuo construuntur.</i>	317	<i>Aequinoctium vernale, & autumnale annorum inicijs Hebręis deseruiebat.</i>	666
<i>Adiectiuum sine substantiuo illud supplet.</i>	317	<i>Affixis pluralibus quid seruiat.</i>	524
		<i>Affirmatiua precepta osibus humani corporis respondent.</i>	637
		<i>Alpha & Omega quid significant.</i>	826
		<i>Alphabeti ex binis.</i>	602
		<i>Aleph à capite quomodo sit nominis constitutiuum.</i>	166
		<i>Aleph in fine denotat nomen chaldaicum.</i>	166
		<i>Aleph, & iod in themate verborum quiescentium quando non quiescunt.</i>	243
		<i>Aleph in futuro ex duobus fit vnũ.</i>	350
		<i>Aleph in quibus verbis nõ quiescit.</i>	353
		<i>Aleph in rau quando mutatur.</i>	353
		<i>Aleph aliquando sub motione longa occultatur.</i>	353
		<i>Aleph quiescit facta synerisi duarum syllabarum in vnã.</i>	353
		<i>Aleph</i>	

RERVM IN SIGNIVM.

<i>Aleph in quibus semper quiescit, & in quibus nõquam & habet punctum subscriptum, & dicitur mobile.</i>	399	<i>Animus qualis diuinis illustrandus.</i>	679
<i>Aleph in hoc praterito quando æmittitur.</i>	400	<i>Anni numerus abbreviatus.</i>	598
<i>Aleph regulariter quiescit in tsere.</i>	403	<i>Anni initia apud Hebręos in duplici differentia.</i>	666
<i>Aleph vltimu aliquando amittitur.</i>	405	<i>Anni initia apud nos.</i>	668
<i>Aleph in numeris quid & etiam duplex.</i>	601	<i>Antichristi nomen.</i>	915
<i>Aleph littera Hebręorum quod mysterium includat.</i>	900	<i>Antichristi superbia.</i>	917
<i>Aleph symbolum Deitatis, et Trinitatis.</i>	900	<i>Antichristus purus homo erit.</i>	917
<i>Aleph littera quomodo transmutatur.</i>	932	<i>Antichristi duratio vbi insinuat.</i>	918
<i>Aleph in initio quid.</i>	569	<i>Apex vnde deriuatur.</i>	63
<i>Amor superat omnes difficultates.</i>	4	<i>Apices, & accentus Hebręorum.</i>	822
<i>Amor excellens.</i>	677	<i>Apocalypsis caput 8. declaratur.</i>	918
<i>Amici infidelis duplex malitia.</i>	499	<i>Apocalypsis cap. 13. in fine declaratur.</i>	915
<i>Amicorum omnia comunia.</i>	814	<i>Apostoli quadam voce, quadam scriptis tradidere.</i>	845
<i>Amici Deo, & hominibus qui, & qui inimici.</i>	509	<i>Aprilis quomodo nominetur apud Hebręos, & alios.</i>	669
<i>Anabaptistę reprehenduntur.</i>	691	<i>Aquarum significatio in scriptura.</i>	800
<i>Anathemę Hebręorum, forma.</i>	618	<i>Aquarum immensa sicitas quomodo designatur in scriptura.</i>	509
<i>Angeli mutationem instabilem non habent.</i>	761	<i>Arcanum quid latinis dicatur.</i>	729
<i>Angeli superiores cum inferioribus munera communicant.</i>	762	<i>Arcanum, & secretum vnde deriuatur.</i>	729
<i>Angeli quomodo fuerint creati opinionones.</i>	763	<i>Arcanum Hebręis idem quod reuelatum.</i>	730
<i>Angelis Deus communicauit rerum naturalium cognitionem.</i>	764	<i>Arcanorum tria genera.</i>	731
<i>Angelis Deus diuinam quandam similitudinem substantialiter impressit.</i>	764	<i>Arcanum, secretum, mysterium, sacramentum, sunt synonyma.</i>	732
<i>Angeli in aliquibus ab hominibus eruditi.</i>	765	<i>Arcana symbolica, quibus vtebantur Aegyptij, & Chaldei humana sunt commenta.</i>	731
<i>Angelorum matutina cognitio.</i>	765	<i>Arcanus spiritus non est sufficiens ad iudicandum de sacre scripturę sensibus.</i>	733
<i>Anima calistiũ desiderio sursum fertur.</i>	833	<i>Arcanorum reuelatio maximum amicitie signum.</i>	754
<i>Animus tener diuinam illustrationem recipit, durus reijcit.</i>	678	<i>Arcana supernę felicitatis Christus discipulis amicis reuelauit.</i>	754

I N D E X

<i>Arcana diuina prudentibus, & sapientibus huius seculi fuerūt occultata, & quare.</i>	754	<i>mul poni possunt cum sceua.</i>	196
<i>Arcana diuina credentibus Christo reuelata.</i>	756	<i>Articuli inseparabiles qui.</i>	197
<i>Arcanorū intentio Deo, et nō De monijs, aut gentibus tribuenda.</i>	760	<i>Articulus be seruit interdum omnibus casibus.</i>	197
<i>Arcana non omnia omnibus angelis aequaliter fuerunt reuelata.</i>	765	<i>Articuli ha, la, ba, subscribūtur cū pathach, & mem, cum chirech posito daghesch in littera seq.</i>	197
<i>Arcana mysteria Deus nō solum Angelis, sed etiā hominibus reuelauit.</i>	767	<i>Articuli lamed, & beth vbi recipiunt sceua.</i>	199
<i>Arcanorū reuelatio Adamo quomodo facta.</i>	774	<i>Articuli lamed, mem, & beth quomodo subscribantur vbi nomen incipit a sceua.</i>	199
<i>Arcana diuina per seth, & filios eius adposterōs propagata.</i>	791	<i>Articuli obliqui primæ personæ qui.</i>	207
<i>Arcana sacræ scripturæ cum dele tu, & iudicio admittenda.</i>	871	<i>Articuli obliqui secundæ, & tertiæ personæ vt terminantur.</i>	207
<i>Arcanis Hebræorū quatenus fidendum.</i>	872	<i>Articulus apud Græcos nomini Dei coniunctus quid significet.</i>	579
<i>Arcanum ex primo cap. Genes.</i>	902	<i>Articulus separatus quis.</i>	593
<i>Arcana ex varijs litterarū formis.</i>	926	<i>Arx quid, & vnde dicatur.</i>	861
<i>Arithmetica ars supputandi, quonamine ab Hebræis vocetur.</i>	878	<i>Augustinus ignorauit Hebræam linguā: affirmat tamen eius necessitatem, et ad illam discendā hortatur.</i>	3
<i>Arithmetica duplex.</i>	878	<i>Author Iureconsultus, post Minorita, deinde Theologus et cōcionator tandem prope quinquagenarius litteras Hebræas didiscit.</i>	10
<i>Arithmetica cunctis mathematicis antiquior.</i>	880		
<i>Arithmetica inuentio quibus tribuitur.</i>	881		
<i>Arithmetica vera quæ.</i>	890		
<i>Arithmetica vera, mentem nostrā ad vnius Dei considerationem eleuat.</i>	891		
<i>Artifices omnes habent numeros.</i>	888		
<i>Artificum manus per numeros mouentur.</i>	888		
<i>Argentum nomen metalli plurali habet.</i>	187		
<i>Articuli alij separabiles, alij inseparabiles, & qui separ.</i>	195		
<i>Articulus, scilicet in quibus separabilis reperitur.</i>	195		
<i>Articuli inseparabiles quando si-</i>			

RERVM INSIGNIUM.

<i>Beth semper à capite seruit.</i>	590	<i>Bonum quid.</i>	763
<i>Beth litteræ transmutatio.</i>	932	<i>Bonus nemo, nisi solus Deus.</i>	763
<i>Biclam cum sceua, lamed, cum Kamets, mem, cum chirech.</i>	385	<i>Bonitatis est summa velle omnes beneficijs afficere.</i>	763
<i>Bissyllaba habentia Kamets in prima, & secunda nihil mutant in fine periodi.</i>	234	<i>Boethius quibus rationibus colligit cognitionem, mathematicarum necessariam esse ei qui sapientiam sectatur.</i>	875
<i>Bissyllaba mutant primam vocalem longam in sceua in plurali pronominis, & in regimine: secundā vero minime, nisi in duobus casibus.</i>	234	<i>Bulla aurea à primarijs gestari solita quæ.</i>	78
<i>Bissyllaba quādo mutant secundā vocalem longam in regimine, & in pronomine plurali secundæ personæ, si fuerit alia vocalis, quæ non sit longa nō mutant, & in quibus non habet locum regula.</i>	234		
<i>Bissyllaba habentia tserē in prima, & Kamets in secunda mutant, ac si essent primæ regula.</i>	235		
<i>Bissyllaba habentia in prima pathach, & in secunda iod, cum chirek in fine clausulæ, quid mutant.</i>	235		
<i>Bissyllaba habentia duplex segol, aut segol & tse, aut pathach, & segol mutant in plurali primum segol, in sceua, & secundum in Kamets.</i>	335		
<i>Bissyllaba habentia cholem in prima, & segol in secunda quomodo mutant.</i>	237		
<i>Blasphematio Dei frequentissima.</i>	501		
<i>Bone memoriæ quid apud Hebr.</i>	603		
<i>Bonitas Dei in mundi creatione.</i>	762		
<i>Bonum in se consistens ad postrema vsque descendit.</i>	762		
<i>Bonū quibus & quo ordine adest.</i>	762		
<i>Bonus vir nihil possidet.</i>	814		
<i>Bonū omnia quatenus ad id apta sunt, partic pant.</i>	726		

C

<i>Anticum Mosis Mysterium continet vnitatis.</i>	621
<i>Cantilena quid 686. & quotuplex.</i>	692
<i>Capita seu sententia patrum.</i>	633
<i>Cardinalia masculina, & fæm. vt terminantur.</i>	174
<i>Cardinalia pro ordinalibus passim poni.</i>	181
<i>Carmenta quid mystice.</i>	687
<i>Carmen compositum, & mixtum quid.</i>	709
<i>Carminis compositi species 18. vide a 712. ad</i>	720
<i>Carmen diuisum.</i>	727
<i>Carmen rithmicum quid Hebræis.</i>	723
<i>Carmina Hebræa antiqua à nostris in quibus distant, & conueniunt.</i>	691
<i>Carmina Iosue cuius norma, & legis. 692. &</i>	697
<i>Carmen seu versus quid, & unde.</i>	693
<i>Carmen in sacra scriptura semper bene sonat.</i>	694
<i>Carminū varia genera.</i>	694
<i>Carmina pedib⁹, sicut pedes syllabis, & temporibus constant.</i>	696
<i>Carmina Prophetarum alijs anteponenda.</i>	679
<i>Casus obliqui primæ personæ sequuntur terminatione suino-</i>	

I N D E X

minatiu.	207	net inuariatum.	383
Casus in quibus accentus non locatur in ultima.	137	Christus quæ mysteria, & sacramenta hominibus reuelauit.	747
Catharina huius nominis prima in clyta, & religiosissima Lusitanorum Regina. 7. &	12	Christus dominus illuminatio nationum.	750
Cathedra Moysis quæ.	851	Christus solus declarauit hominibus Deum factum esse eorum patrem. 751. & quomodo illud intelligatur.	752
Caro octogenarius græcam linguam didicit.	5	Christi aduentus populo Israel fuit reuelatus.	793
Chaldæi, Syri, & Arabes eundem litterarum numerum habent.	38	Christus filius Dei apparuit Moysi, non autem pater. 824. & quid dicendum de hac opinione.	825
Characteres in prima lingua, & primo homine fuere.	26	Christus substantialiter semper præsens fuit in Moysæ, & in prophetis.	827
Caph utrumque quid valeat in numeris.	620	Christus filius Dei patribus locutus.	827
Chaph aduerbium similitudinis.	587	Christi diuinitas manifestatur ex test. veteri.	828
Chaph signum numeri, aut coniecturæ.	587	Christus quomodo potuit apparere.	828
Chaph aduerbium temporis, vel affirmandi.	587	Christus finis legis scriptæ.	841
Chaph paruum quid insinuet.	929	Christus quo die conceptus eodem et passus, in quo omnia reuocantur ad initium.	921
Chateph pathach vnde dicatur.	68	Christum Ieouah nomen pronunciasse certus.	906
Chateph Kamets, & Kamets chateph idem operari.	84	Christi utraq; natura ex similitudine nominum elicitur.	922
Chateph segol, ut plurimum in his ponitur.	88	Christiana religio omnium antiquissima.	795
Chateph pathach est sceua compositum, & sicut post sceua non sequitur daghesc, sic nec post illud.	330	Christiani nomen quid in se contineat.	794
Chet litteræ transmutatio. 934 & quid valeat.	617	Christiani ab Adamo vsque ad Abrahamum fuerunt re licet non nomine.	794
Chirek duplex magnum, & paruum. 75. & eius denominatio.	76	Chus id est niger, omnis inuidus, calumniator, & persequens proximos innocuos.	503
Chirek, & tsere sunt affines.	285	Commodus Imp. mensibus noua nomina inididit.	666
Chirek, & daghesc quando mutantur in cholem.	390	Comparatio grammaticæ	17
Cholem duplex, & utrumq; longum.	76		
Chiton dictio hispana vnde deriuata.	81		
Chole mutatur in Kamets sequente makaph, et sequitur chateph Katssem.	301		
Cholem in omnibus personis ma-			

RERVM IN SIGNIVM.

Comparatio linguæ sanctæ.	19	Coniugatio passiuæ tertia cum quo subscribitur.	262
Comparatio aurea linguæ Hebrææ.	20	Coniugationis quartæ signum Hith.	262
Comparatio optima.	320	Coniugatio quarta quare dicitur reciproca.	262
Comparatio punctorum breuium, & longorum.	67	Coniugatio prima continet intransitiua siue neutra.	266
Comparatiua non sunt Hebræis, & quomodo illa, et superlatiua fiunt.	172	Coniugatio prima continet partim intransitiua, partim trans.	266
Compositio nominum cum pronomine est plus necessaria, quam verborum. 206. &	302	Coniugatio prima habet tres terminationes.	268
Compositio peculiaris ex tertia, et sua passiuæ.	332	Coniugatio secunda quare dicitur daghesciata.	275
Composita verba quæ dicantur.	444	Coniugatio secunda aliquando habet significatum tertiæ.	275
Computare, & ratiocinari nemo potest sine diuina contemplatione.	890	Coniugatio secunda ex sua natura continet verba in aliu transitiua.	277
Cognitio linguæ sanctæ ad quid necessaria.	1	Coniugatio secunda aliquando diuersum, aliquando contrarium habet significatum.	277
Cognitio linguæ Hebrææ, & Græcæ, Latinis necessaria. 2. & quomodo.	3	Coniugatio tertia vnde dicatur hiphinghil.	282
Cognitio, & fides coniugendæ.	750	Coniugatio tertia habet he chara fteristicu sequere sceua otiosu, & iod cum accentu.	282
Cognitio non est sine fide, nec hac sine illa.	750	Coniugatio quarta parens simul, & proles vocatur.	290
Cognitio omnis quaritur cum eius amore.	4	Coniugatio quarta quid.	291
Conceptionis Christi ratio in quo magis consistat.	925	Coniugatio quarta continet significatum ostentationis, & simulationis.	291
Coniugatio vnde, & quomodo dicitur.	257	Coniugatio quarta, transitiua non comprehendit.	292
Coniugationum varios esse ordines re ipsa distinctos verius.	257	Coniugatio quarta continet translatiue actione, quæ inanimata in se operantur, & verba significatum primæ habentia.	292
Coniugationes esse quatuor ut intelligitur late.	259	Coniugatio quarta cum niphal, et piel conuenit.	293
Coniugatio prima dicitur biniam Kal lenis, & quare.	261	Coniugationis quartæ signum hith.	293
Coniugatio secunda quare dicitur pibet adagusc.	261	Coniugatio quarta habet significatum compositi pronominis, & personæ, terminationem, quæ alia verba non admittunt.	303
Coniugatio secunda habet significatum uelementem.	262		
Coniugatio tertia vnde dicatur Hiphil.	262		
Coniugatio tertia significat fecit facere.	262		

Coniu-

I N D E X

Coniugatio hiphil cū sua passiva est defectiua.	328	Daghesc punctum longum mutat in breue.	107
Coniugatio hiphil quādo perfecta nun manente.	328	Daghesc lene ponitur in medio post seua quiescens.	109
Coniugatio pihel quiescens. Ain cum sua passiva est perfecta.	374	Daghesc post vocales longas non poni.	110
Coniugatio hitpacl quiescentium Ain perfecta, aliquando mutat iod in rau mobile.	381	Daghesc quare post seua quiescens, & non mobile ponitur.	110
Conuersio he in tau quando fiat.	409	Daghesc cur non ponitur post litteras eheu ratio germanior	111
Consilia seniorū in pretio habenda.	849	Daghesc non sequitur post vocales longas.	112
Constantini Imperatoris vexili nota.	914	Daghesc ratione accētus excludi, & quare.	112
Consonantes ante vocales regula riter proferenda.	72	Daghesc regulariter non sequi vocalem longam.	113
Controuersia de numero coniugationū in quo versatur.	258	Daghesc aliquando locari in litteris begad chateph, post litteras quiescentes.	113
Costa ex Adam detracta figura.	780	Daghesc quando ponitur post quiescentem, & quando non.	113
Cratetis dictum apud Laertium.	23	Daghesc ponitur in litteris begad post quiescentem.	116
		Daghesc non ponitur vbi accentus est in secunda dictionis.	117
		Daghesc decioris Euphoniae causa inuentum.	120
		Daghesc quando ponitur in littera sequenti post mem.	200
		Daghesc ponitur quando littera finalis mutatur in mediam, nisi precedat Kamets.	228
		Daghesc quando ponitur in littera remanente.	228
		Daghesc quando ponitur vel non in littera seq.	229
		Daghesc accedente vocalis longa necessario mutatur in breuē suae speciei.	229
		Daghesc cessat eū chet, & nghain sunt radicales.	294
		Daghesc in quibus locis ponatur	300
		Daghesc non potest fungi duplici officio	
Daghesc quare non sequitur post litteras affectas vocalibus longis.	74		
Daghesc post chateph patbat non ponitur.	88		
Daghesc quid eius: Etymon incertum.	101		
Daghesc etymologia.	102		
Daghesc vbi forte ponitur.	103		
Daghesc quare forte inuentum.	105		
Daghesc rem prepositam, & non postpositam signat.	105		
Daghesc forte ad que ostendenda ponitur.	106		
Daghesc post he notificatiuum, & vocatiuum.	106		
Daghesc post rau versiuū, & scim relatiuum, & he demonstratiuū.	106		
Daghesc forte ponitur loco litterarum eheu.	107		
Daghesc ponitur quādo punctum breue fit longum.	107		

R E R V M I N S I G N I V M.

officio, ac proinde nec poni loco num amissi. etiam coniugationis gratia.	316	Defectiua quādo sunt perfecta, & vt talia flectuntur.	316
Daghesc secundae, & quartae coniugationis quid indicat.	316	Defectiua habentia gutturalem in secunda verbi quando sunt perfecta, & sine daghesc.	320
Daghesc primae litterae imperatiui quare ponatur	322	Deficere, & elongare.	509
Daghesc forte nūquam ponitur in capite.	337	Deficientia in hoc infinito nō amittunt nun sine litteris biclam.	323
Daghesc non patitur ante se quiescentem.	374	Deficientia multa reperitur hitpabel.	333
Daghesc iuncto cum chirek facit ttere.	386	Deficientia pe iod quot, & vt inflectuntur.	335
Daghesc vbi non ponitur ob gutturale. fit similis iunctio punctuū.	386	Deficientia pe iod inflectuntur, vt deficientia pe nun.	335
Daghesc supplet defectum praecedens non sequens.	429	Definitio nominis toar, & eius discrimen cum participio.	150
Daghesc non ponitur in se, sed in secunda, seu tertia.	426	Defunctorum qualis Hebraeorum recordatio.	628
Daghesc quando supplet defectum sequentis, & non preced.	426	Demoſthenes, prolationē rho a cane didiscit.	11
Daghescim duo duos importare defectus.	439	Demoſthenes plus olei, quam vini expendit.	15
Daghesc forte nō ponitur in primo.	445	Desidia nostrā excusationem non admittit.	15
Daghesc compensatur motione longa in littera, quae gutturalem praecedit.	356	Desperatio, & remedium linguam sanctam discentium.	4
Daleth litterae valor.	923	Denominatio nominis Adam.	26
Daleth magnum signant tria Dei nomina.	926	Deus quomodo absconditus dicitur.	291
Daleth litterae transmutatio. 933. & in numeris valor.	608	Dei iustitia erga peccatores.	500
Datiuus quibus conueniat.	536	Deus.	677
Dauid prudenter os suum mutado alijs visus insanus.	125	Deus quomodo semper videtur.	714
Dauid Author psalmorum.	689	Deus spes, & refugium in tribulationibus.	726
Declinationes Hebraeis duae masculinae & fem.	194	Deus etiam nunc dicitur creare, et facere.	533
Defectiua littera quid.	618	Deus arcanorum pelagus, & mysteriorum abyssus.	734
Defectiua verba quae, & quae variantur.	316	Deus incomprehensibilis.	735
Defectiua pe iod, & lamed, vt pe nun variantur.	316	Deus iuxta extaticam methodum vt possit cognosci.	736
		Dei duae iudicationes.	737
		Deum absconditum quare vocauit Esaias	

Eua quare suum promogenitum appellauit Kain.	788	cmni seculo necessaria.	844
Excusatio nunc nulla est discendi linguam sanctam.	13	Fiducia in Domino auget fidem.	760
Excusatio quorundam ignorantium linguam Hebraeam futillis.	3	Figura nomen Deo non conuenit.	831
Ezra primus legem scripsit characteribus a se inuentis.	857	Filius dicitur qui est de familia.	627
		Filij Dei, & filij hominum unde dicti.	792
		Filiorum caedes Rapha.	503
		Finis periodi quando existimatur.	227
		Forma substantiales numeris comparatur.	882
		Formae ex numeris habent esse.	888
		Forma secundae coniugationis est cum chirek in prima radicali, & in secunda tsere, aut pathach.	277
		Forma actiua secundae, & quartae coniuga. unde.	277
		Forma quae raro cum tsere inuenitur.	372
		Frater Franciscus Forerius Dominicanus in Hebraeis versatus.	6
		Frater Ludouicus Legionen. Augustinianus laudatus.	6
		Frater Hieronymus, ab oleastro Dominicanus.	6
		Frater Franciscus Cano Magister theologus insignis.	7
		Frater Michael a Medina laudatus.	9
		Frater Benedictus Gallus Hebraicus uates.	9
		Fructus maximus ex annorum, et temporum cognitione sacrae scripturae.	870
		Futurum radix omnium operationum.	254
		Futurum omnium temporum uices supplet.	254
		Futura imperatiua, & infinita omnia tertiae coniug. mutat chirek in tsere.	284
		Futurum quarta coniugationis aliquid quando habet pathach, in secunda radicali.	295
		Futura	

Futura omnia sepe mutant tsere in segol.	300	nem animum excitat.	877
Futura prima, & reliqua nihil mutant, nec admittunt primas personas.	300	Gerundijs carent Hebraei.	45
Futurum naghasc ut plurimum amittit num daghesc posito in secunda littera uerbi, ut hunc defectum ostendat, licet. &c.	319	Gimel in numeris quid ualeat.	608
Futurum naghasc more perfectorum habet in ult. uau.	321	Globus Hebraeis, Graecis, & Latinis quid.	23
Futurum potest terminari in iod, & tsere.	350	Gloria caelestis nomina varia.	836
Futurum hoc recipit tsere cum accentu diuisiua.	353	Gloria celsitudinis.	632
Futurum quando cum duplici segol inuenitur, & aleph mutatur in he, & iod.	401	Grammatica summa cum prouidentia a Deo homini concessa.	18
Futura omnia praeter passiuam secundae, & tertiae abijcere he.	410	Grammatica unde ab Hebraeis, & Latinis dicta.	18
Futuri nota deseruiunt quatuor litteris, & quae.	540	Grammatica Hebraea in pretio habenda, & magno studio inquirenda.	20
		Grammatica Hebraea facilius hodie quam olim.	13
		Grammatica proprium est subtiliter, & minutatim omnia ad uenuen pertractare.	18
		Grammatici Hebraei in regulis linguae sanctae decepti.	22
		Grammatica uniuersa tribus constat, quid necessaria.	22
		Grammatica ad intellectum sacrae scripturae necessaria.	871
		Grammatica Hebraea sensus est literalis.	871
		Gratitas persecutionis.	502
		Gratuitas miseratrix, gratia praedestinationis.	506
		Graeci 24. latini 23. litteras habent.	38
		Graecos ab Hebraeis diphthongos mutasse.	55
		Graecos, & Chaldaeos rationem numerandi per litteras ab Hebraeis accepisse.	59
		Gregorius xiiij. Eleemosinarius iure optimo dicitur.	669
		Gutturales litterae faciunt, ut articuli cum Kamets, & tsere subscribantur.	198
		Guttura-	

I N D E X

Gutturales amant punctum chateph pathac loco sceua. 220. & 221.	eheui. 43
Gutturali existente in prima radicali, vel resc, excepto aleph. accidentales futuri kal. quomodo subscribantur. 298.	Gutturales quare non admittunt sceua simplex. 86
Gutturalis aleph prima radicalis in futuro quid faciat. 299.	Gutturales quando admittunt sceua. 96
Gutturali existente in secunda radicali ipsa loco cholem habebit pathac. 299.	Gutturales quare abhorrent daghese, & aliquando illud admittunt. 103
Gutturali existente tertia thematicis chet, vel ghain, in futuro loco cholem habebit pathac. 299.	
Gutturalis quando mutare facit puncta breuia in longa. 299.	
Gutturalis facit, vt prateritum duplici segol scribatur. 355.	
Gutturali existente vlt. verbi in hoc futuro secunda habebit pathac. 369.	
Gutturalis in principio quid operetur. 385.	
Gutturali existente prima radice in coniug. hiphil scribitur tantum pathac. 397.	
Gutturalis sequente, he precedens non habet sceua. 397.	
Gutturalis vlt. radice habet tsere, aut pathac. 397.	
Gutturali vlt. existente hoc participium habet tsere, aut pathac. 398.	
Gutturales, & dalet habent sub se pathac. 399.	
Gutturali existente prima verbi accidentales habent chirek, aut tsere. frequentius pathac. 412.	
Gutturali existente prima, aut secunda loco segol. erit pathac. 412.	
Gutturali vlt. existente, aut resc, pathac loco cholem ponitur. 388.	
Gutturales menti tenenda. 43.	
Gutturales de numero quiescentium	

He in

RERVM IN SIGNIVM.

He in primo loco & iod cum chirek indicatina coniugationis hiphil. 297.	mina fabulantur. 839
He quando scribitur cum tsere, aut cu chateph pathac, aut segol. 397.	Hemistiaca rhythmorum. 728
He caracteristicum aliquando admittitur. 397.	Hemistiachia duo simul iuncta quid. 693
He varia quiescendi forma. 408.	Hemistichium primum, & secundum quid. 695
He quando mutatur in iod, aut tau vt quiescit. 408.	Heua, seu cheua nomen cum similibus, vnde deductum. 25
He ultimo amisso non subscribitur segol. 420.	Hicronymus Oforius Episcopus Lusitaniae decus. 10
He caracteristicum habet tsere in tertijs personis prateriti, in alijs chateph pathac. 452.	D. Hieronymo quid euenit in Ere mo linguam Hebraeam comparando. 12
He recipit pathac gutturali prima existente. 452.	D. Hieronymus huius linguae difficultates labore superauit. 13
He littera quid in numeris designet. 612.	Hiphil habet he cum vau sciurek, & in secunda pathac. 398
He littera transmutatio. 933.	Historia Iob a Moysse scripta ante pentheteuchum. 808
Hebraea & Graeca lingua Latinis necessaria. 2.	Homo mortalis. 608
Hebraei fluium transeuntes. 31.	Homo dans sua alienis cui comparatur. 713
Hebraei Tygrim transeuntes vltiores dicti. 32.	Homo pauper, & erubescens non crescit. 714
Hebraei quem motum in scribendo seruent. 35.	Hominis principatum super omnem terram. 771
Hebraei antiqui punctis non utebantur. 62.	Homo primus fuit primus vates. 784
Hebraei coiter proferunt eloha. 73.	Hominem Dei appellari dignitas maxima. 817
Hebraei prius ponunt substantivum quam adiectivum. 208.	Homo appellatur Deus non natus, sed gratia. 817
Hebraea lingua studium statim solatur discentes. 15.	Humilitas super omnem dignitatem appetenda. 775
Hebraei pollutos sanguine cur distos. 496.	Hydra nusquam. 675
Hebraea lingua contra quos ad pugnandum apta. 709.	Hymni Hebraeorum. 723
Hebraei ob scelera quae amiserunt. 688.	
Hebraei corpori litteras, puncta animo comparant. 892.	
Hebraei diuersas litteras olim, posederunt. 817.	
Hebraei trium graduum discrimina	

I

Iscol verbum varie punctuatur ob variu eius significatum. 370.
Iathed idest iambus apud Hebraeos vt formatur. 695
Ieiunium decimi mensis quando. 672

TTt Ieiun-

I N D E X

Ieiunium Hesteris quando.	672	terito aliquando vnus pro alio ponitur.	295
Ieouah nomen numquam hominibus tributum.	817	Imperatiui naghase vltima, habet cholem more perfectorum & aliquando nun in eo amittitur.	322
Ieouab nominis mysteria in lamina Pontif.	909	Imperatiuus cum segol quando adest makaph aliquando cu' vau cholem aliquando cum Kamets.	376
Ieouab nomen, continet in se nomen Iesus.	910	Imperatiui, & infinitiui formatio.	385
Ieouab mysteria innumera.	903	Imperatiui omnes desinunt in tse re, & si est gutturalis sceua co-positum, erit chateph pathach, vel chatheph segol.	414
Ieouab nominis deriuatio.	904	Imperatiuus, & infiniti. habent aliquando num characteristici.	421
Ieouab nomen, & ero differunt.	904	Imperatiuus, & infinitiui futuri hanc normam sequuntur.	432
Ieouab nomen cur tetragramaton dicatur.	904	Imperatiuus, & infiniti. futurum sequuntur.	454
Ieouab nomen ineffabile.	906. & seq.	Imperatiuus, & infiniti. habeat se cum Kamets, & aliquando he deficit.	400
Ieouab nomē per litteras traspositas.	906	Imperatiuus non conuenit primæ personæ.	529
Ieouab nomen a summo sacerdote poterat proferri.	907	Imperatiui deseruiunt præceptis affirmatiuis.	529
Iesu nomen vnde deriuatum.	910	Imperatiuus pro futuro, & indicatiuo vsurpatur.	530
Iesus nomen vulgo scriptum quid signat.	912	Imperatiuus non conuenit post alias quas dictiones.	534
Iesus nomen quatuor litteris scriptum, & eius mysterium.	912	Imperfecta verba quomodo vocant Hebræi.	315
IΗΣΟΥΣ nomen græcum mysterium habet.	922	Imperfectū verbum quid, & tres ordines illius.	315
Iob & filiorum eius, Roboris amissio quomodo a suis consolatoribus significatur.	508	Imperfecta quando variantur vt perfecta.	317
Imperatiuus duplex deprecatorius, & comminatorius.	251	Imperfectum secundæ personæ pro tertia futuri aliquando sumitur.	529
Imperatiuus quare tantum habet secundam personam.	251	Impietatis præmia quæ.	494
Imperatiuus in omnibus actibus à quo formetur.	272	Imperatorum linguæ sanctæ illam damnantium similitudo.	17
Imperatiui forma quando, & vbi inueniatur.	272	Indicatiuus per præteritū nominatur.	249
Imperatiuum habent sola hæc passiva, & vt formetur.	275		
Imperatiua huius passivæ, et quartæ coniug. sunt potius significationis actiua.	274		
Imperatiuus, & infini. quando in vlti. reperiuntur cum pathach.	287		
Imperatiuus, & infini. similes præ-			

Indi-

RERVM IN SIGNIVM.

Indicatiuus, & imperat. vnde dicti.	249. & 251	tem contra.	277
Infantes paruuli ad quam sapientiam aptiores.	756	Intentio Authoris in editione huius libri.	23
Infantes qui appellantur.	757	Inuidiæ malignantium mors maligni.	7. & 8
Infinitiuus in monosyllabis est thema verbi, & non tertia persona.	243	Ioannes Phocensis I. C. senio confectus litteras Hebraicas didiscit.	5
Infinitiuus vnde dictus.	252	Ioānes Benedictus Gallus Parisi. Theologus.	9.
Infinitiuo nec genus, nec numerus tribuitur.	252	Ioāna vāz Nobilis scem. lusitana linguarū peritia præclara.	12.
Infinitiuus pro gerundio quod Hebræi sicut Græci carent.	252	Iod semper ponitur in fine dictionis.	54
Infinitiuus idem cum imperasiuo in omnibus coniug.	272	Iod in nominibus proprijs, et alijs præponitur, in fine vero gentilibus apponitur.	168
Infinitiuus, & participia ex passivis componuntur cu' pronomine.	303	Iod in medio nō ponitur contemptus gratia contra quosdam, nec diminutiuum constituit.	168
Infinitiuus, & imperat. transmutant puncta.	311	Iod præcedente tse re est nota regiminis pluralis mascul.	201
Infinita verbi naghase, aliquando non amittunt nun.	322	Iod transit in vau in niphal, & hiphil.	367
Infinita quādo tertia thematis est gutturalis, loco duplicis segol, recipiunt duplex pathach	322	Iod quando mutatur in vau cum cholem.	372
Infinitiuus numquam reperitur cum Kamets lato.	345	Iod mutatur in vau, & quando occultatur sub tse re.	376
Infinitus qui aliquando formā perfectā aliquando imperfectā habet.	372	Iod amissum cum tse re compensatur, & in secunda littera verbi ponitur aliud tse re.	369
Infinitiuus seu makor quid habet in prima, & secunda	414	Iod litteræ valor.	923
Initium in finem, & è contra per Christum mutari.	901	Iod littera quid.	619
Interiectionum nomina.	560	Iod in initio, medio, & sine quid.	569
Initium sapientiæ timor domini.	516	Ira deponenda.	727
Intransitiua, paucis exceptis sunt primæ coniug.	267	Irenarchæ qui dicantur.	885
Intransitiua primæ, secundæ, & tertiæ coniug. in quo differant.	367	Iscion id est paruus, nomē substantiuū est, & non diminutiuum.	169
Intransitiua in prima & secunda et in tertia sunt transitiua.	276	Iudæi sub Assirijs, & Græcis idololatæ.	919
Intransitiuorum primæ, & secundæ differentia.	276	Iurandi aduerbia quæ.	556
Intransitiua in prima, in secunda reperiuntur transitiua, non au-			

K
Abalā Rabini vnde desumūt. 839
Kabalā Rabinicā Mosem à Deo accepisse falso asserunt Rabini. 839
TT: 1 Kaba-

I N D E X

Kabalā Esdras primus in scriptis redegit.	857	tatem lectionis & mysteria de notet.	639
Kabala Hebraeorum falsa, & vana.	840		
Kabalam Mair Idumeus inuenit.	840		
Kabala licet habeat aliquid verū, non tamen simpliciter & sine defectu recipienda.	830	L abor improbus omnia vincit.	13
Kabala duplex reprobanda.	855	Lamed articulus non recipit daghesi in se ne post se.	200
Kabala punctorum, litterarum, ac numerorum vnde initium.	856	Lamed pro prepositione quando.	590
Kabala non tota approbanda, nec reprobanda.	856	Lamed datiuus quādo pro genitiuo.	588
Kabala quae recipienda.	859	Lamed littere transmutatio.	934
Kabala quae ad Nechromantiam pertinet.	859	Lamed littere in numeris quid.	623
Kabalistarum duplex genus.	858	Lamed magnum quid signet.	927
Kaim nominis deriuatio.	789	Laudes superstitiū quam, de faciēde.	9
Kal & biclā quomodo subscribuntur cum littera prima est gutturalis.	298	Laudes verae bonis debetur.	10
Kalendae, & mensis idem Hebraeis.	667	Laurentius valla vti temerarius reprehensus.	252
Kamets vnde deriuatum.	75	Leuitarum, & Ministrorum Dei peculiaris auctoritas, et immunitas.	503
Kamets simplex aliquando pro rapido, & chateph kamets.	82	Leo Nemaeus nusquam.	675
Kamets simplex quando pro kamets chateph legitur.	83	Lex communis scribentium.	23
Kamets idem valet, quod pathach & daghesi.	330	Lex diuersa sermonis, & canendi, licet sub vno pasuk.	689
Kamets, & tsere vbi non transeunt in pathach.	383	Lex Masaica, & euāgel ca in quo conueniunt.	813
Kamets chateph quando pro cholem, & rau.	384	Legem in punctis vitam habere falsum.	893
Kamets aliquando pro tsere. 397. in 2. numero errato.		Legis cultus mutans per legem Euangelij.	673
Kamets chateph aliquando pro cholem seirek.	433	Libri captiuitatis qui.	667
Kamets, & kibbutz sunt puncta commutabilia.	332	Linguarum peritiam arma aduersus hereticos & Iudaeos.	21
Kamets chateph natura. 706. & seq.		Lingua Hebraea coena orbi condito, & primitus a Deo instituta.	25
Kibbutz quid, & eius denominatio.	80	Lingua Hebraea Ecclesiam Dei adiuvat.	16
Kibbutz, & seirek discrimen.	81	Lingua Hebraea licet obscura principatum tenet.	27
Kaph littera quid valeat.	634	Lingua Hebraea futura est vltima in fine mundi, & in patria.	34
koph in margine quomodo varie		Linguae sanctae cognitio vniuersa super at pretiosa.	16
		Linguae S. cognitio, ad quid necessaria.	1

Lin-

R E R V M I N S I G N I V M.

Linguarū praesertim Hebrae contra inscitiam remedium.	2	Littera ois in fine dictionis, simul lum habeat punctum censetur habere sceua nisi.	95
Lingua infidelis peccata tria, vitanda.	800	Littera duplicata quid.	91
Littera ex Isidoro, & Prisciano vnde dicta.	36	Littera begad quando post sceua quiescens, vel mobile, vel vocalem magnam non recipiunt daghesi.	109
Littere primae quare elementum dicta.	36	Littera duplicata ex begad quando secunda daghesi.	117
Litterae ob diuitias minime descendae.	15	Litterae begad non recipiunt daghesi.	114
Litterarum comites labores.	15	Littere duae duplicatae eiusdem classis cōcurrētes prima recipit daghesi.	118
Littera minima, ac indiuiduae orationis partes.	36	Littera diuersae classis non recipiunt daghesi.	118
Littera apud Hebraeos quomodo, & vnde dicta.	37	Littera ois apud syros carens puncto cum sceua profertur.	95
Littera quid, & quotuplex, Hebraeis.	27. & 28	Littera begad sine daghesi vt proferenda.	108
Litterae quae peculiare Hebraeis.	42	Littera heemanticae nominum constitutivae.	163
Litterae similes septem.	43	Littera constitutivae, & ornamentivae.	163
Littera quadrata, & rotunda.	43	Litterae accidentales futuri vt subscribuntur. 270.	330
Litterarum diuisio iuxta prolatis instrumenta.	43	Litteras futuri subscribi vt participium.	278
Litteras nullas palato tribuendas probabile.	44	Littera prima thematis quomodo subscribenda.	293
Littere biclam.	45	Littera Ebeui in motione magna occultantur.	350
Litterarum quarundam duplex prolatis.	46	Litterarum Hebraicarum studiū a quibus criminatum.	11
Litterae duplices, & extensa.	47	Littera prima futuri habet tsere. quo amisso succedit chirek: cū vero ponitur daghesi secunda accidentalis habebit segol.	369
Litterae duplices & totidem libri sacri.	50	Littera nghein, & chet in omnibus temporibus, & coniug. precedente quouis puncto logo, excepto Kamets suscipiunt post se pathach.	299
Litterae quiescentes matres dictionis, & quod olim locum vocabulum obtinebant.	52	Littera secunda thematis quando habet cholem.	369
Littera Ebeui mysterio Trinitatis deseruiebant.	52		
Litteras alias pro alijs commutari.	57		
Litteras Ebeui permutari.	57.		
&	251		
Littere sex cognate.	58		
Litterarum & vocalium similitudo.	66		

T T t 3 Litte-

I N D E X

Litteræ biclam quomodo in infini- to punctentur.	419	Maius mensis quid, & quod fe- stum in eo præcipuum.	669
Littera amissa cum daghefc com- pensatur.	429	Makor cum be quid facit, existen- te secunda gutturali.	345
Littera substantialis aliquando scribitur cum sceua.	284	Malus est, qui non habet boni co- gnitionem.	755
Litteræ alphabeti radicalès, & ser- uiles.	539	Maledictio relata ad hereticos.	505
Litteræ seruiles, initio, & medio sunt de themate.	540	Manus Dei quid.	836
Litteræ occultæ in pñctis Regalib ⁹ .	544	Mappik vnde, & in quib ⁹ ponitur.	121
Litteræ caleb.	590	Mappik signū tertiæ personæ (in- gul in alijs etiam dictionibus apponi.	122
Litteræ sigillatæ anathemate.	626	Martius primus Hebræorum men- sis quomodo appellatur.	668
Litteræ similes eiusdem soni quan- do non confundendæ.	718	Masculæa fæminis adiunguntur, & quando, & quid tunc faciendū.	543
Litteræ begad chephad.	702	Matheg accentus, retinens poni- tur vbi dictio incipit à vocali longa, nisi &c.	145
Litteræ labiales.	697	Matheg ponitur vbi dictio incipit à vocali magna sequente sceua.	145
Litteræ quibus creditur.	853	Matheg ponitur in prima dictio- ne habente makaph.	145
Litteræ nominis Iesu, significatū.	912	Matheg ponitur in omni littera ac- cidentalī, nisi &c.	145
Litteras Stellis, & planetis qui- dam comparant.	893	Matheg accentus non ponitur vbi post primā syllabam sequitur daghefc.	146
Litteræ scripturæ sacræ plura si- gnificata, & mysteria habent.	893	Materia prima, et hylem, & cha- os idem est.	139
Litterarum Hebræarum quæ my- steria admittenda.	894	Mathematicarum scientiarum co- gnitio Theologis necessaria.	873
Localia cum ablatiuo.	538	Mathematicas disciplinas alij quatuor alij duas ponunt.	873
Locus vnde ablatiuum habet.	538	Mathematicarum discipl. vsus Theologorum.	874
Loca ex litterarum consideratione arcana monstrantia.	926	Mem duplex apertū, & clausum.	48
Locus in lapide, capacitas, & fora- men quid mysterij habent.	836	Mem clausum in medio cum my- sterio in scriptura.	48
Locutio sanctis accommodata.	630	Mem clausum quid significet.	625
Loqui de Deo qui vult hæc præ- consideret.	862	Mem à capite est formatiua no- minis.	166
M		Mem in fine cum be aliquando est consti	
Machaph in quibus poni- tur.	196		
Machaph inter accentus deseruiē- tes aliquando numerari.	116		
Maiestas Catholicæ veritatis, qui- bus non indigeat.	841		
Magdalena à Magdalo, & Mag- dalu quid, & vnde.	412		

R E R V M I N S I G N I V M.

constitutum.	166	Milla, & Tena, quomodo differūt.	128
Mem in fine in paucis est seruilis.	166	Milla dictio saporis.	545
Mem in principio cum pathach in dicat eum descendere à defecti- uo num, vel iod.	170	Missa vide infra mysterium.	
Mem à capite, vel tau cum cho- lem vnde descendit.	170	Miseriordia, & pax.	617
Mem à capite cum kamets vnde descendit.	170	Miseriordia, & Dei benignitas vberissima in domum Iuda, & Ioseph.	506
Mem à principio cū pathach aut chirek à quibus descendit.	171	Modus facilis scribendi Hebraice.	51
Mem à capite cum kamets, aut Ze- re à verbis geminatis descendit.	171	Modus triplex indicatiuus, Impe- ratiuus, & infin.	249
Mem in participijs secundæ, tertie, & quartæ, quibus punctis sub- scribatur.	278	Modi coniugadi quatuor quorum quilibet habet vocem actiuam, & passiuam.	261
Mem participium habet motio- nem subseponendam.	289	Monosyllabæ litteræ, & bissylla- bæ quot.	42
Mem littera à principio quid si- gnificet.	514	Monosyllaba in regimine mutant Kamets in pathach.	230
Mem litteræ transmutatio.	58	Monosyllaba extra regimē guttu- ralis mutat kamets in pathach.	230
Memoria delictorum iuuentutis vtilis.	716	Monosyllaba tria aliquando mutāt pathach in chirek cum daghefc.	230
Memoria sapientum in benedi- ctione. 603. & 604. & in 2. num. errato. 609. 662. &	617	Monosyllaba habentia ttere ali- quando mutant in segol aliquan- do in pathach, aliquando in chi- rek cum daghefc.	231
Mendacium odibile.	711. & 725	Monosyllaba quæ semper cum se- gol scribuntur.	231
Mensium recapitulatio.	666	Monosyllaba habentia chirek, aut sciurek nihil mutant.	231
Mensis Hebræis quomodo vocetur, & vnde.	667	Monosyllaba habentia cholem ali- quando mutant.	231
Mensium varia nomina.	667	Monosyllaba in compositione ni- hil mutant.	306
Mensis Iunius quid, & quod in eofestum.	666	Mos frequentissimus Hebræorum.	283
Mensis Iulius quomodo dicebatur, & in eofestum.	669	Moses quomodo nominetur à Ra- binis.	636
Mensis Augustus quid.	670	Moses an ab Aegyptijs pœsim ac- cepit.	687
Mensis September quid.	670	Moses cum Maria eius sorore cu- ius carminis author.	688
Mensis october, & Nouēber quid.	671	Mosis visio, & tremor vnde.	781
Mensis Decēber, & Ianuarius quid.	672	Moses per vmbra cognitionem Christi habuit.	794
Messie nomen quid significet.	907		
Messias expilator dictus.	907		
Messias nomē menachen cōsolator.	921		
Milebel quando dictio longa.	128		

I N D E X

Mosis natiuitas.	798	Mosem sacram historiam ex Aegyptiorum fabulis scripsisse falsum est.	808
Mosis nominis derivatio.	798 & 803	Moses Aegyptiorum scientiam execrabatur.	809
Moses elegans, & formosus.	802	Moses opere & sermone potens fuit.	809
Mosis educatio in domo regia non casu facta.	802	Mosis eloquentia & in agendis negotijs dexteritas.	810
Moses adoptatus à filia Pharaonis.	804	Mosis verecunda modestia.	810
Moses quam scientiam Aegyptiorum habuit.	805	Moses ante quam cum Deo loqueretur gracili & expedita voce erat.	810
Moses Aegypti sacerdos, a quo Hebraei litteras acceperunt.	805	Mosis potentia sibi à Deo tributa.	814
Moses Mercurius vocatus.	805	Mosis cum Deo amicitia.	814
Moses quo anno etatis suae, & ubi historiam sacram scripsit.	805	Moses Rex atque Deus, a Deo Opt. Max. constitutus.	814
Moses scriptor antiquissimus, omnium.	806	Moses intrauit caliginē ubi Deus erat.	814
Moses in Aegyptiorum scientia eruditus. ibidem.	812	Mosis appositio seu mors, qualis & quid designet.	815
Mosis vidit diuinam essentiam.	812	Mosis sepulchrū nescitur & quid eo praefiguratur.	815
Mosis vita miraculis, & signis coruscat.	833	Moses quare seruus Dei dicatur.	816
Moses propriam Dei faciem desiderat videre.	834	Moses homo Dei & vir Dei appellatur.	816
Mosis desiderium impletur insatiabile permanendo.	834	Moses quare Deus Pharaonis constituitur.	818
Moses in monte sina vna cum lege quid accepit.	841	Moses reliquos omnes prophetas veteris testamenti superauit.	818
Moses cognouit verū pascha, &c.	842	Mosis visiones in specie & non per aenigmata.	819
Moses diem, & locum passionis Christi designauit.	844	Moses quatuor modis alios prophetas superauit.	820
Moses sensum legis, quem accepit, ore posteris comunicauit.	839, 844	Mosis praecipua prerogativa.	829
Moses de Deitate magis instructus quam alij.	841	Moses ecclesiae futurae pedagogus & magister.	820
Moses non umbras sed naturas archetypas fuit sortitus.	846	Moses facie ad faciem locutus est cum Deo.	821
Moses in monte quam accepit Kabalam.	849	Motio longa quando supplet defectum suum.	321
Mosis traditiones difficiles.	860	Mundi creatio Dei bonitati tribuenda.	762
Moses à Graecis non fuit eruditus.	807		
Moses ab Aegyptijs eruditus illis tamen usum litterarum & politiam ostendere potuit.	807		

Mun-

RERVM IN SIGNIVM.

Mundana architectura tribus substantiarum differentijs constituta.	147	periculis exponunt.	14
Mulier litigiosa, & pluuia stillatio aequantur.	497	Neutra verba sunt intransitiua, & è contra.	242
Mulicris fœditas atque pollutio sub duobus viris.	499	Neutraliter à nobis dicta vt pronunciant Hebraei.	514
Musica inuentor.	686	Neutra in voce actiua, et aliquando in passiuua reperiuntur manent tamen semper intransitiua.	247
Musicae praecipua necessaria Theologis.	875	Neutro carentes Hebraei masculino, seu fem. vtuntur.	182
Mutatio quando faciendâ.	228	Nidus pro domo.	496
Mutatio in affixis quomodo fiat.	236	Niphgal passiuam esse primae coniugationis.	258
Mutatio regiminis pluralis quando in prima littera est sceua, et secunda habet Kamets.	239	Nisan Martius, & Aprilis cur dicti.	668
Mutatio fieri solita in sceua sub prima, aut secunda littera verbi quando fit in chateph pathach.	297	Noe filijs suis diuina arcana tradidit.	792
Mutationes in verbis quando fauenda.	306	Nomina habentia kamets, vel pathach, ante iod proferibile, & dualia habent accentum in penul.	138
Mutatio he in tau fit in omnibus infinitis cum biclam.	409	Nomina verbalia habent accentum in penul.	141
Mysteria cur dicantur sancta.	729	Nomen spiritualibus substantijs comparatur, verbum corporibus caelestibus.	147
Mysterium mysteriorum, arcantum arcanorum missa.	731	Nomen vnde dicatur.	147
Mysteria diuina ex tarditate linguae Mosis.	813	Nominis definitio, & summa diuisio.	149.
Mysteria, & arcana Hebraeorum qualia.	872	Nomen hadauar id est rei, quae cōprehendit.	149
Mysteria Hebraeorum quae non facile admittenda.	894	Nomen rei non deriuatur à verba, nec hoc ab illo.	149
Mysteria ex litteris eliciendi modi tres.	894	Nomen toar vnde deductum.	150
Mysteria regni Messie.	906	Nomen formae idem quod toar.	150
Mysteria ex numero annorum nonnullorum patriarcharum.	923	Nomen toar dicitur adiectiuum.	151
		Nomina substantiua pro adiectiuus sumi.	151
		Nomen transitiuum de masculino in feminini quid.	152
N Aghain vau significat zain littera thematis esse vau.	242	Nomen toar semper deriuatur à verbis absolutis & potest ex eo verbum formari.	152
Necessitas cuiuscunq; grammaticae.	17		
Negotiatores quare innumeris se			

Nomen

Nomen toar à participio distinguitur, & agnoscitur tribus signis.	152	ba.	158
Nomen toar est ubi aliqua ex literis biclam seruit participio.	152	Nomen appellatiuum plurimis conuenit speciebus.	159
Nomen toar est quando verbo adiungitur genitiuus.	153	Nomen appellatiuum admittit regimen, & demonstratiuum, & compositionem.	159
Nomen toar est cum verbo adiungitur pronomen prima aut secundae personae.	153	Nominum alia perfecta, alia imperfecta, alia quiescentia, alia duplicata.	159
Nomen toar est quando post participium sequitur.	153	Nomina perfecta quae.	159
Nomina duplicata monosyllaba dicuntur toarim.	153	Nomina perfecta simplicia, & composita.	160
Nomen ponghal infinitiuum.	154	Nomina perfecta, & quiescentia quae.	160
Nominum species plurimae.	154	Nomina duplicata, seu geminata quae.	161
Nomina monosyllaba, bisyllaba, quadrata, aut quinque litterarum.	154	Nomina duplicata recipiunt daghesc.	161
Nomina synonyma quae.	154	Nomina duplicata sunt etiam alia, quae non deriuantur à radicibus duplicatis.	161
Nomina uocce, & sensu diuersa quae.	155	Nomen deriuatiuum quid.	162
Nomina communicata dicta uniuoca, & pluribus indiuiduis communia.	155	Nominum formatio à uerbis fit quadrupliciter.	162
Nomina generum, & specierum dicta uniuoca.	155	Nomina formantur à uerbis mutatione punctuorum.	162
Nomina quae absolute equiuoca.	155	Nomina Chaldaea inueniuntur eum aleph in fine radicali.	166
Nomen collectivum, & metaphoricum quid.	156	Nominum ordinalium mascul. & fem. terminatio.	175
Nominum gentiliuum, & patronimicorum formatio.	157	Nominibus à numeralibus uerba quaedam formari.	175
Nomina possessiua non sunt Hebraeis.	157	Nomina masculis conuenientia, masculina, & feminis femi. esse.	183
Nomen proprium quid.	157	Nomina fluuiorum masculina sunt.	183
Nomina propria non regunt post se genitiuum.	158	Nomina urbium, regionum, & dualitatem signantia, sunt fem.	183
Nomina plura propria in eodem casu poni.	158	Nomina generum, & specierum ambigui gen.	183
Nomina propria carere plurali.	158	Nomina feminina masculis adiueta & contra.	184
Nomina propria non componuntur cum pronomine.	158		
Nomina propria non recipiunt demonstratiuum.	158		
Nomina propria non formant uer-			

Nomi-

Nomina multa Hebraea ob plurale vel singulare sexum variant.	184	Nominum dualium singularium formatio.	194
Nomina finita in aleph, aut he praecedentibus varijs punctis, aliquibus exceptis, masculina.	185	Nomen non variatur per casus apud hebraeos.	195
Nomina fem. sine terminatione femi.	185	Nomen coniunctum dicitur genitiuus rectus.	201
Nomen feminineum ut efficitur.	185	Nomina, quae licet sine in genitiuo absoluta censentur.	202
Nomina omnia proprijs exceptis numerum singul. & plur. habent.	186	Nomina absoluta aliquando censentur coniuncta, & in genitiuo terminari.	202
Nomina locorum, ciuitatum, regionum, & metallorum singularia.	187	Nomina simplicia in iod finita genitiuo adiuncta quando sunt pronomina.	221
Nomina tantum singularia, & quae tantum plur.	188	Nomina toarim quae.	303. & 153
Nomina singularia cum plurali terminatione.	189	Nomina habentia he radicale in fine sunt, de quiescentibus lammed he.	160
Nomina pluralia quando non sunt singul.	189	Nomen substantiuum fere semper adiectiuo praepositur.	513
Nomina quaedam in singulari masculina, & in plurali femi. & contra.	190	Nomen masculinum, aut fem. per genus neutrum, quo carent Hebraei transfertur.	514
Nomina fem. quae in sing. carent feminea terminatione.	190	Nomina adiectiua, & substan. numero differunt.	515
Nomina in plurali femi. quae in sing. non sunt.	190	Nomina uerbalia significatia operationem, siue rem.	523
Nomina plurale tantum habentia.	190	Nomina subst. quando transeunt in naturam aduerbiorum.	523
Nomina in utroque genere utruque numerum habentia.	192	Nomina quando usurpantur infinitiue, seu gerundialiter.	523
Nomina in utroque numero tantum feminea.	193	Nomina collectiua quomodo construuntur.	524
Nomina in sing. masculina, & in plur. femi.	193	Nomina additis, vel detractis literis significatum mutantia.	524
Nomina masculina, & femi. quomodo fiunt.	194	Nomina aduerbia, & subst. habentia uau quae.	586
Nomina terminata in ith, vel vth, mutant tau ultimum in iod.	194	Nomen Dei, & filij Dei, ut Christo donatum.	910
Nomina in iod terminata in plurali habent, im, & aliquando duo iod in unum contrahuntur.	194	Nomen Messiae germen.	911
		Nomina Ieouab, Iesu, & Maria similia.	922

Non

I N D E X

Non videbit me homo, & viuet, vt intelligitur.	834	necessaria.	886
Nominatiuus semper, & quomodo ante verbum.	524	Numeros cognoscere, non numerosa facere, sapientis.	887
Nominatiuus, & vocatiuus, non habent articulos separabiles.	196	Numeri ratio, & veritas quibus communis.	887
Nota pluralis.	593	Numeri qui considerandi.	889
Notericon quid, & vnde dicatur.	894	Numerorum peritia philosophan tibus necessaria.	889
Nouem mēsum, quibus Christus fuit in vtero virginis cōputatio.		Numerorum peritia, inter liberales, artes.	890
Nun cum daghesc est nota tertiæ personæ singul. & sine eo est nota primæ pluralis.	219	Numeri 666. significatio.	916
Numerus librorum sacrorum iuxta numerum litterarum.	38	Numerorum necessitas, & efficacia.	914
Numerum litterarum in Dei nomine reperiri.	51	Numerorum arcana non omnia damnanda.	915
Numerus verborum duplex, singularis, & plura.	254	Numerus bestiarum Apocalypsis.	917
Numerus pluralis & sing. saepe in sacra scriptura vnus pro alio ponitur.	255	Numerus senarius significat humana.	917
Numerus personarum præteritis, & futuris tatum conuenit.	255	Numeris maiores, & minores.	923
Numeri poetici, & versus vnde.	677	Numeri par, & impar significatio.	925
Numerus anni in librorum inujs iuxta numerum paruum.	598	Numeri quadraginta dierum.	925
Numerus annorum paruum, & magnus. 698. &	625	Numerus octauus resurrectionem designat.	922
Numeri definitio.	880	Numerus centenarius.	925
Numeri ab origine mundi inuenti.	880	Numeri 25. & 50.	925
Numerus rationalis fabricæ naturalis principium.	882	Numeratio quomodo incipit apud Hebræos.	176
Número nihil prius.	882	Numeralia cardinalia quæ.	174
Numerus menti similis.	882	Numeralia cardinalia, & ordinalia irregularia, & quare.	174
Numeri essentia à diuino exemplari deducta.	882	Numeralia ab vno ad quinque diminutionem improprie significare, à quinque ad decem multiplicari.	175
Numeri idearū in intellectu primo.	882	Numeralia cardinalia si præcedunt in plurali. singulare requirunt, & contra.	176
Numerus senarius mortalia septenarius immortalia designat.	882	Numeralia cardinalia à duobus ad decem dicuntur improprie.	176
Numerus de Deo, sicut de numeratis, non dicitur.	885	Numeralia ordinalia quomodo cōstruantur.	518
Numerorum cognitio Theologis		Numeralia cardinalia quomodo fiunt.	518

Nun

RERVM INSIGNIVM.

Nun characteristicum quando habet kamets, & cholem.	385	P arabola quid.	630
Nun vt litteræ accidentales futuri punctuatur.	436	Parabolicum scripturæ genus antiquissimum.	864
Nun habet daghesc ob aliud nun characteristicū nihil amissum.	324	Paradigma Platonicum.	782
Nun in fine addita nominib' quatuor litterarum est radicalis.	167	Pariendi Sansonem certitudo & magnitudo promissi.	506
Nun præponitur nominibus proprijs in fine, alijs additur subscripta prima littera cū chirek.	167	Participium significat habere qualitatem actū.	150
Nun littera in numeris quid operetur.	627	Participij vsurpatio in scriptura pro nomine toar.	150
Nun littera transmutatio.	931	Participia toarum vices habentia quo signo notentur.	150
Nun aliquando suppletur per daghesc.	544	Participia vocis actiua, & passiuæ vt significant.	248
		Participium indicatiuo presentis temporis deseruit.	253
O bliqua primitiui pronominis tertiæ personæ singul.	211	Participium quare benoni dicitur.	253
Oculus animi per mathematicum illuminatur.	877	Participiū duplex, actiuū, siue presentis, & passiuū, siue præteritum.	253
Omnis aliquando importat multitudinis partem.	157	Participium habitus quid.	254
Opera operarum, et opera tantum inscripturis quid.	842	Participia vnā tantum personā habent, nisi. &c.	254
Opus esse re aliqua idem quod necessarium.	3	Participia loco adiectiuorum remissiuæ.	254
Orationis partes tres Arabes, & omnes linguæ oriētis admittūt.	148	Participio quæ verba carent.	269
Orationis solutæ, & poësis origo eadem.	686	Participiū in passiuo vt formatur.	271
Ordinalia fœminina, & masculina.	175	Participium quando subscribitur cum mem.	278
Ordinalia fœminea quomodo Hebraicè dicantur.	182	Participium tertiæ coniug. & futurum amittunt he characteristicum.	283
Ordinalibus in scriptura passim cardinalia nomina substituta.	181	Participium fœmin. loco duplicis segol propter gutturales recipit duplex pathach.	299
Ordo coniugationis vt ordinatur à grammaticis.	263	Participium, & infinit. componuntur vt nomina.	310
Ordo quiescentium quis.	351	Participia requirunt casum verbū.	338
Ordines octo, & quatuor coniugationes esse.	261	Participiū quod pro cholem recipit sciurek, et pro sciurek kibbutz.	389
Ordines octo, & quatuor coniugationes idem.	262	Participium quod sub mem habet tsere, aut chirek, aut pathach.	398
		Participiū quod cū tsere, aut segol	ad

I N D E X

ad normā quiescentium he.	401	Patrem nemo nouit, nisi filius vt intelligatur.	751
Participia omnia in vlti. habent tſere, aut ſegol,	422	Patrem ignorare mors, noſſe vita.	755
Participia quæ ſint potius nomina.	434	Paruuli apud Hebræos qui dicti.	757
Participium iuxta præteritum regulatur.	452	Parentes Moſis ipſum diuina inſpiratione occulſarunt.	801
Paſchatis ſacrificium.	668	Pe littera tranſmutatio.	935
Paſſio quotuplex ſyllabarum.	703	Pe quid valeat.	632
Paſſiua primæ, & quarta coniug. quare habent imperatiua licet paſſiuis non conueniant.	259	Petucha quid.	632
Paſſiua actiua vt proles parenti coniungitur.	161	Pe nun ſignificat primam litterā verbi eſſe nun.	242
Paſſiua primæ ſemper habet vau characteriſticum à capite.	161	Periodus gaudet vocalibus longis.	234
Paſſiua quæ recipit he cū chateph. Kametſ. in omnibus coniugatur. quæ terminantur in aleph, aut he.	288	Perſonæ verborum tres, tertia ſecunda, & prima.	155
Paſſiuam tertiæ habere aliud ſignificatum à paſſiua primæ verius.	288	Perſonæ finitæ in he, mutant he in tau.	306
Paſſiua tertiæ habet he cum ſciurek in prima, & ſecunda pathach in omnibus temporibus excepto infinito, quod habet tſere.	454	Perſona fæmi. vlti. imperatiui verbi Karab qualis eſt.	402
Paſuk prima, metri ſpecies.	708	Pes tenuag dictus vnde	700
Pathach magnum, & paruū quid antiquis.	77	Pedes carminum quot.	699
Pathach contra naturam aliquando produci.	77	Pes bachius apud Hebræos quis.	700
Pathach, & ſegol differentiæ. 77. & ſeq.	77	Pharao cur infantes iuſſerit occidit.	800
Pathach chateph vbi ponatur.	87	Pharaonis nouū genus crudelitatis.	804
Pathach, & ſegol habent tranſitiuum ſymbolicū, et vnum pro alio mutatur, & quando.	138	Phariſei corporum tranſmutationem credebant.	860
Pathach ſub dalet, & dageſch in littera dalet ſūt ſecūde coniug.	263	Phariſei cur Io. Baptiſtam interrogabant, an eſſet Elias.	860
Pathach quando retineatur, licet deſit gutturalis, & iod nō amittatur.	369. vel 370	Phenices, Aegyptij, et Chaldei ab Hebræis litteras acceperunt.	806
Paul contra formam inuenitur cū he in plurali femin.	283	Philoſophi ingenia hereticis demonſtrarunt.	740
		Philoſophia quid.	877
		Picus Mirandulanus, & Rhodoginus decepti.	853
		Piaculum antiquitus quid.	597
		Piel coniugatio perfecta habet actiuam, & paſſiuam.	325
		Platonis opinio de Syro.	769
		Plato ex Moſis Theologia omnia ſubripuit.	806
		Platonis inſcriptio ad fores ſui Gymnaſij circa Geometriam.	877
		Plato.	

RERVM INSIGNIUM.

Platonis conſideratio ex numerorum proportione.	884	Porta poſtrema, nomen tractatus.	605
Plaga Aegyptijs ob necē incensum immiſſa.	804	Portæ quinquaginta quid.	839
Plus olei quam vini Demotheſtes expendit.	15	Potentum tyrannica ædificatio.	496
Poesis origo vetuſtiſſima.	686	Præceptorū legis veteris numerus.	637
Poesis & aliarum artium inuentrix ratio.	687	Prædicare aliquē beatum ſeu laudare in vita ſua quando.	9
Poesis falſo Moſi tribuitur.	687	Prædicatio beatitudinis & felicitatis præſentis eſt propria pseudo prophetarum.	9
Poesis apud omnes populos fuiſſe creditur.	687	Præpoſitiones iuxta ordinem alphabeti.	558
Poesis apud ſinas, ſeu chinas.	688	Præpoſitiones ſex, habent compoſitionem pluralem.	561
Poesis dignitas, & antiquitas.	675	Præterito imperfecto ſubiun. carent Hebræi.	529
Poesis quæ comprehendat.	675	Præteritum vt duobus temporibus anteponitur.	531
Poeticæ ſecunda ſpecies.	682	Præteritum, & participium in prima coniug. quando idem.	269
Poeticæ genera.	675	Præteritum pro participio poni, & aliquando futurum.	269
Poeticæ artis excellentia.	685	Præteritum, imperatiuus, ac infinitiuus habent he characteriſticum.	282
Poeticæ partiio iuxta triplicem vitæ formam.	677	Præteritum ſine lamed, & Kametſ.	344
Poeticæ diuina viſ.	678	Prima coniugatio regularis.	270
Poeta diuini, & interpretes qui.	680	Prima perſona verbi non recipit primæ perſonæ pronominiſ terminationem.	303
Poeta veteres quales.	680	Prima perſona vt terminatur.	303
Poetas omnes diuinitus concitato ad carmina componenda falſum.	681	Primitiuu relatiui plurales in ſcriptura ſine nomine.	208
Poeta naſcitur alij ſapientes arte ſunt.	681	Principū, & ſublimium nomen quod apud Hebræos.	620
Poetas ſanctos Ennius appellauit.	681	Prolatio quæ difficilis Hebræis.	46
Poeta, & vatis differentia.	682	Pronomen aliquando pro verbo ſubſtantiuo.	516
Poeta Hebraicè, & Græce ſic diſtus.	684	Pronomen comprehenditur ſub nomine.	147
Poeta veri, & fabuloſi.	685	Pronomen quare inuentum.	203
Poetarum cenſura.	685	Pronomen apud Hebræos vnde dicatur.	203
Poeta nomen cui conueniat.	675		
Poetas Deorum miniſtros, & interpretes Plato appellauit.	675		
Polluta quæ dicatur.	499		
Pondera nominum quid.	240		
Pondus quid.	625		
Populi exultatio.	500		
Porcus Erimanthæus nuſquam.	675		
		Pro-	

I N D E X

Pronominum diuisio quadruplex.	203	Pronomen prima personæ in verbis quid.	596
Pronomen primitiuum, & deriuatiuum, quid.	204	Pronomina passiuæ quæ.	246
Pronomen compositum, seu deriuatiuum quid.	204	Prophete ore à se prolata ut corde intellexere.	843
Pronominis deriuatiui sex termini.	204	Propria nomina quæ punctum compositum chateph segol habent.	89
Pronomina deriuatiua etiam dici affixa.	204	Pudent aliqui discere.	11
Pronomē demonstratiuum duplex.	205	Punctorum Authores & quando inuenta.	62. & 857
Pronomen demonstratiuum rei propinquioris 7. aliquando demonstrat rem propinquam.	205	Puncta cur vocales dicantur.	65
Pronomen relatiuum quid.	205	Punctorum denominatio.	66
Pronomen primæ personæ commune utriusque numero, & generi.	206	Puncta simplicia, & composita.	67
Pronomen secundæ, & tertiæ personæ distinctas voces habet pro utroque genere, & numero.	206	Puncta maiora, & parua, ut variant voces.	71
Pronomen respōdēns hic, hæc hoc, habet voces distinctas.	206	Puncta ad pedes consonantium subscribenda.	72
Pronomina primitiua habent suos casus, quos efficiunt cum articulis cuiusque casus.	207	Puncta composita sub gutturalibus.	85
Pronomina duo secundæ, & tertiæ personæ in casibus obliquis semper nominibus postponuntur.	208	Puncta composita ad quid inuenta.	85
Pronomina duo adiectiuus postponuntur.	209	Punctorum mutationes confuse traduntur.	226
Pronomina obliqua secundæ personæ sic terminantur in fine periodi, licet.	215	Punctum unum pro alio quatuor in locis poni.	226
Pronominum, deriuatiuorum formatio.	216	Punctum longum quando in breue mutatur.	227
Pronominum mascul. & fæm formatio.	217	Punctum correctum cum daghese quam veri habet.	229
Pronomina quatuor tertiæ personæ formantur à regimine plurali.	220	Punctum chirek sub iod, & uau cholem post daleth sunt primæ coniug.	263
Pronomen fæmi. semper habet he in fine.	73	Puncta quare transmutantur in passiuæ tertiæ.	298
Pronomina deriuatiua pluralia à pluribus formari.	217	Puncta mutantur cum verbo in compositione pronominis.	306
Pronomen in plurali quare habet interpositum iod.	217	Puncta in hac passiuæ transmutant.	364
		Puncta cholem quæ in se occultant.	544
		Puncta Hebræorum nō erant tempore Moysi.	857
		Pueri, & infantes Dei qui.	756
		Pythagorici Philosophi respōsum de mathematica.	874
		Pythagoræ diuisio numerorum.	879
		Pythagoræ opinio de rebus creatis.	882

Qua-

R E R V M I N S I G N I V M.

Q uadrimum per quod ad sapientiam tenditur.	877	vis, resellenda.	215
Qualitatis, & quantitatis aduerbia quæ.	555	Rabinorum error circa iudicialia, & ceremonialia.	854
Quarta ætas à Mose ad Davidem non carni diuinis reuelationibus.	798	Radix quōdo vocetur ab Hebræis.	539
Quiescentia ngbain supplet defectum litteræ amissæ in motione magna.	317	Radicales, & ferniles litteræ.	44
Quiescentia pe aleph fere semper perfecta.	350	Raphe quid, & unde dictum.	119
Quiescentia pe iod quādo perfecta.	366	Raphe virgula.	702
Quiescentia iod in futuro, deinde amittunt iod compositum cum tseve.	366	Ratio diuersitatis prolationis, chet, & gain, & quando debent in fine subscribi.	72
Quiescentium tota imperfectio in quo sit.	367	Reatus propitiatio plena, & integra.	501
Quiescentia ain uau, seu iod variantur, ut pe iod.	382	Reacus, & pana sanguinis idem.	502
Quiescentium triplex forma.	382	Regimen genituri syntacticus ordo.	519
Quiescentia uau quæ ad perfectorum formam reducenda.	391	Regimen dicitur coniunctum, constructum, & status syntacticus.	200
Quiescentia ain iod, licet rara quæ modum seruant.	398	Regimen ut fit in plurali mascul. duali.	201
Quiescentia iod in kal, & biphhil solum inueniri.	399	Regimen non admittit articulum be.	202
Quiescentia lamed alephe in quibus à perfectis distent.	399	Regimen aliquando habet post se plura coniuncta genitiuo casui.	202
Quiescentia in aleph, & he à principio & à fine.	444	Regimen solet habere quodam substantiuæ sine genitiuo loco eius.	202
Quiescentia, & composita imperfectorum normam sequi.	444	Regimen, & periodus contrarias punctorum mutationes habent.	227
Quiescentia aliquando cum tribus litteris apparent.	543	Regis in preda exultatio quid.	717
Quintiliani elegans dictum de grammatica.	17	Regulæ sex monosyllaborum.	230
Quoniam Hebraice, aliquando est nomen aduersionem significans.	559	Regulæ generalis, quod chateph Kamets, & tseve mutatur i sceua.	238
R abin dictio quid.	598	Regulæ ecclesiastica quid.	863
Rabinorum arcana ex numeris.	598	Relatiuorum unum separabile, duo inseparabilia.	173
		Relatiuum separabile quid valeat.	173
		Relatiuum insep. cum segol daghese posito in littera seq.	173
		Relatiuum, insep. est he.	173
		Relatiuum accidentis non est Hebræis.	173
		Relatiui primitiuus casus obliqui formatio.	208
		Relatiuum verbum, & articulum sepe in scriptura reticetur.	525
		VV Relati-	

Relatio duplici utitur scriptura.	525	Sapientia sola numeratione persci-	832
Reparatio humani generis quando		Sarchi dictio continet quatuor no-	
fuit reuelata.	786	minis proprietates.	158
Remissionis aduerbia quæ.	536	Saul quare dictus niger.	501
Resendius Doctissimus Lusitanus		Scabathon non est diminutiuum.	169
Antiquarius.	12	Scena quid. & eius deriuatio.	79
Requiescat placide quid.	603	Scena quando inter vocales nume-	
Resc cum dagbese.	104	ratur.	89
Resc in medio quomodo proferen-		Scena non ædificat sibi domum.	90
dum.	104	Scena sub littera dagbesciata præ-	
Resc littera quid ualcat.	636	ferri.	91
Reuelatio diuina est ipsius Theo-		Scenaim duo concurrentes quid	
logice formalis ratio.	796	operentur.	91
Reuelationes variæ.	797	Scena profertur post vocalem lon-	
Reus non potest damnari culpa		gam.	93
non manifestata.	804	Scena in fine dictionis non legi-	
Rhythmus quid. & unde. & in		tur.	93
quo differt à metro.		Scena duplex apparens. & occul-	
Rhythmorum discrimen. & varie-		tum.	96
tas.	724	Scena sub gutturalibus in tribus	
Rhythmus similium litterarum.	725	casibus ponitur.	96
Rhythmus-transiens. seu vulga-		Scena sub gutturali aliquando ser-	
ris.	724	uit pro puncto raptò.	97
Rhythmus perspicuus. & ele-		Scena aliquando in nominibus	
gans.	724	proprijs inueniri.	97
Rhythmus laudabilis.	725	Scena sequente gutturali quomodo	
		profertur.	98
		Scena pronuntiatio quando decli-	
S abbatum magnum.	668	nat ad chirek. & segol.	99
Sacra & profana varie an-		Scena est natura versatilis.	100
num exordiuntur.	666	Scenaim duo in initio non concu-	
Sacris. & sanctis omnibus impij		runt.	100. & 238
abutuntur.	2	Scena boatus.	146
Salutem à Deo sperantes pericula		Scena post litteras heemanticas	
euadunt.	801	quiescit.	166
Salis mysteria.	921	Scena sub gutturali mutatur. in	
Saltatio non fit sine numeris.	888	chateph pathach.	220
Samech littera quid.	629	Scena mobile. siue simplex. siue	
Sapientia emenda.	725	compositum quid in carmini-	
Sapiens esse qui vult paruulus fiat.	758	bus.	696
Sapientiam humanam Deus stul-		Scena media litteræ quando mu-	
tam reddidit.	758	tatur in pathach.	322
Sapientia quid ex Boethio.	876		
		Scena	

Scena in fine dictionis nõ inuenitur		Secunda persona pluralis semper	
sub aliqua littera nisi sit exbegad.	413	breuis.	256
Scena natura eiusque varius usus.	704	Secunda persona recipit termina-	
Segulah quid.	78	tionem secundæ. & terciæ.	303
Sciurech vocalis longa eiusque		Secunia pluralis fem. quas ser-	
deriuatio.	77	mas seruet.	303
Scim quid in numeris valeat.	636	Segol. & athach unde. et quomo-	
Scrib. & Pharisei proditores le-		do dicta.	78
gis.	865	Segol. a ttere discrimen.	79
Scriptura attendit magis signifi-		Septuaginta versionis authoritas.	829
catum. quam verba.	526	Septuaginta. Moysi spiritû Deus	
Scripturæ sacræ expositio ex qui-		communicauit.	846
bus pendet.	546	Septuaginta versio germana.	847
Scriptura sacra aliquando vnum		Serpens unde dicatur secundum	
tantum. quando alterum est		Syros.	250
notum. quando vtrumque		Serpentis caput Christus immedia-	
nominat.	285	te. beata virgo mediate cõtrinit.	785
Scriptura saepe utitur infinitiuo		Seruiles aliquando sunt radicales.	540
passiuæ cum he subscripto puncto		Seruiles litteræ quotupliciter or-	
chateph. et kamets pro cholem.	288	dinentur.	569
Scriptura sacra quare s. b figuris		Seth filiorû prophetia antiquissima.	28
loquitur.	862	Sexceti anni in Apocalypsi quid	
Scripturarum stylus parabolicus.	863	signent.	917
Scriptura nibi habet sine myste-		Sigaa lusitana Nobilis & erudita.	12
rio.	866. & seq.	Signum reciprocum quod.	593
Scripturæ sensus qui verius expli-		Signum varietatis lectionis.	57
cant.	860	Signa. & terminationes masculi-	
Scriptura sensus spiritalis ob lit-		norm. & fem.	185
teralem non est relinquendus.	866	Significatio tertie coniugationis	
Scriptura sacra magis spiritus san-		est agere alio authore.	285
reuelatione. quam humana do-		Significatio quartæ coniug non	
ctrina intelligitur.	868	migrat extra se.	292
Scripturæ sacræ sensus quo studio		Similitudinis omnimodæ nota.	320
inquirendus.	869	Sin littera quid in relatio valeat.	576
Scriptura sacra numerera conti-		Simplices facile decipiuntur.	758
net arcana.	871	Significare secundæ personæ habet	
Scriptura exprimit genus masculi-		accentum in vlt. & in fine pe-	
aut fem. quando illud intendit.	184	riodi scena mutatur in segol.	
Secula Hebræorum quomodo dicatur.	614	cum accentu.	220
Secunda. & prima persona præte-		Singularis & plura. secunda per-	
riti sing. cuiuscunque generis.		sona differentia.	220
& coniugationis semper est lon-		Singularia plura postulant vnum	
ga.	256	plurale.	328
		SVV 2 Syrenes	

I N D E X

Syrenes inquam.	675	est constitutiva, & varie sub-	scribitur.	167
Solus impercussus in atrijs quis.	504	Tau in fine est formativa cum pa-	thach in littera prima.	268
Socratis sententia de poetica ex-	678	Tau quando postponitur primæ	radicali.	294
Solitariam vitam humana pertur-	833	Tau migrat in daletb, quando iod	est prima radicalis.	294
Solecismi in M. T. Ciceronis libris	23	Tau per daghefc absorbitur quādo	est prima radicalis.	294
Soph pasuk vnde dicatur.	127	Tau absconditur in prima, et in se	cunda locatur daghefc.	397
Sperandi aduerbia quæ.	556	Tau in numeris quid.		638
Spiritus quod acceptus habet.	702	Tau pro he in tertia sing. femin.		400
Stanna pro scorijs, et impijs.	187	Telet lingua Cimbrica numeratio	nis caput.	891
Substantiva pro adiectiuis.	577	Tempora tria, presens, pret. &	futurum.	255
Sus Myneuiam.	674	Temporalia lucra ex lingua He-	brea seu ex alijs sciētjs nō sunt	pectanda.
Sybille multæ quo instinctu loquu-	680	Tempus multiplex.		700
Sybille Herarbae vaticinia qua-	681	Tempus presens, & futurum pro	participio.	383
Syllabæ cum seurek longæ sunt.	696	Terminationes obliquorum.		211
Syllabæ quæ accidunt.	700	Terminationes deseruentium affi-	xis, verbis, & aduerbijs.	218
Syllabæ seruales.	592	Terminationes variæ deseruien-	tium affixis.	218
Syllaba quid.	64	Terminatio prima primæ coniug.	habet kamets in prima, & pa-	thach in secunda.
Syllaba vna in scripturis multum	868	Terminatio secūda primæ coniug.	in secunda littera habet ttere.	268
Syllaba penult. quando non est cū	431	Terminatio secūda quæ in secun-	da, & prima persona reuertitur	ad terminationem primæ.
Symbolum coniugationis nipbbal.	379	Terminationes quæ verborū cōpo-	sitioni cum pronomine deseruiūt.	304
Syntaxis quid proprie.	511	Terminatio communis in nipbal	frequens in pathach.	432
Syri versus pectus scribunt.	35	Terminorum grāmataliū index.		640
Syriaca lingua vnde.	33			

T Abula nominum singulare tantum habentium. 191
 Talmut Hebræorum plenum falsis commentis. 840
 Tangban gustus pro decore, ani- mi, & corporis. 125
 Tau littera quem numerum signat. 923
 Tau littera transmutatio. 936
 Tau quid in principio, & medio constituit. 577
 Tau in principio, & fine nominis

RERVM INSIGNIVM.

Tertia persona fæminea breuis quando fit longa.	156	Transitiua verba neutra sunt.	244
Tertia forma primæ coniug. vt de finit.	268	Transitiuum, & intransitiuum quid.	245
Tertia persona fæm. aliquando nō habet iod.	282	Transitiui verbi officia duo.	245
Tertia persona verbi recipit omnium terminationem.	303	Transitiuum tertii quid.	245
Tertia persona pronominis vtriusque numeri habet decem variationes.	304	Transitiua verba in duo patietia, licet in scriptura vnus, vel et vtriusque fiat mensio.	246
Tertia persona fæm. præteriti loco kamets vlt. quid habet.	387	Transitiuum verbum quomodo dignoscatur.	246
Tertia thematis dum nō sit daghefcabilis prima loco pathach habebit kamets.	430	Transitiua primæ in secunda coniug. non amittunt suam naturam, licet vehementiam, & frequentiam signent.	266
Tertia pluralis cum Kamets reperiatur.	433	Transitiua in tertia coniug. quæ.	266
Teth quid significet.	618	Triangulus diuinus.	904
Teth pro tau aliquando.	294	Trinegiftus Deum Monadem esse dicebat.	885
Thema, seu radix dicitur tertia persona.	241	Trisyllaba, & quadrisyll. per duas vltimas vocales regulantur.	238
Thema verbi primæ, & secundæ coniug. aliquando est commune, & in vtraque transitiuum.	276	Tropus scriptura quid.	910
Thema horum quiescentium duplex kamets habet.	408	Tsadik quid in numeris.	633
Thema verbi.	539	Tsadik litteræ transmutatio	935
Themata deducere quid.	539	Ttere denominatio.	75
Thema nominis difficilius, & vt inueniatur.	543	Ttere in impera transit in segol sequente makaph.	331
Themidis Deus tres filij quid signent.	884	Ttere futuri tertiæ quiescentium aut cum chirek accedente pau conuersio conuertitur in segol.	378
Theologia positua, seu expositiua.	21	Turis patrisfam. dicta scriptura sacra.	861
Theologia scholastica stabile fundamentum.	21	Tyberides, qui sequuntur,	63
Theologia poetis vtitur.	685		
Titan nomen Anti Christi.	916		
Tisri quid.	670		
Toar significat habere qualitatem habitum.	150		
Tonus multiplex.	700		
Traditionum vis maxima.	846		

V Aleria, & Eudoxia ex metris Virgilij, & Homeri vtrumque testamentum con-cinnarunt, 856
 Valor, & potestas idem. 39
 Varietas authorum circa vocaliū numerum. 68
 Vates ad primum poetice genus pertinentes. 679

I N D E X

Vatum imaginatiua vt ad patinandum mouetur.	820	Verba quare à tertia plurali incipiant.	241
Vau, & iod quomodo sine puncto legantur.	54	Verbum primum in oratione incipit à tertia persona.	241
Vau, & iod ter sine punctis leguntur.	54	Verbum duplex perfectum, & imperfectum, & quid utrumque.	242
Vau, & iod coniunctis in fine dictionis, vau otatur & iod legitur.	54	Verbum imperfectum triplex, defectiuum, quiescens, & duplicatum.	242
Vau in tertia persona tantum ponitur, in secunda, & prima amittitur, & loco eius scribitur pathach.	282	Verborum alia transitiva, alia intransitiva.	244
Vau quiescit in sciurek, & cum daghesc in secunda radicali.	373	Verba intransitiva nō capiunt pro nomen passiuum.	246
Vau quiescens quādo fit consonās, & habet daghesc in medio.	373	Verba intransitiva nō habent participia passiva.	246
Vau sciurek aliquando cū daghesc, pro kibbutz.	376	Verba intransitiva quando habent participium passiuum.	246
Vau hippuk quid facit.	431	Verbum transitiuum, & intrans. in vna, & ead. coniug. reperiuntur, & ex intransitio cōfici transitiuum.	247
Vau hippuk interueniēte secunda, vocalis tsere transit in segol.	454	Verba transitiva sunt verba actiua.	247
Vau in medio, & in fine quid.	586	Verba communia quid.	248
Vau figura quid importet.	582	Verba carentia participijs vtuntur adiectiuis.	248
Vau plenum.	604	Verbo multa accidunt, sicut & nomini.	249
Vau quid in numeris.	615	Verbum graue quid.	261
Vau cum scena Kamets, & chirek quid valet.	583	Verba ex duabus coniug. & temporibus composita.	263
Vau sciurek in carminibus natura.	696	Verba partim transitiva, partim intransit. in eadem significatione.	266
Vau litteræ transmutatio.	933	Verbum desinens in tau in prima, & secūda, quæ ex se habet tau, non recipiet aliud, sed ponetur daghesc in eodem tau.	269
Rebentia aduerbia quæ.	555	Verba tria secundæ coniug. loco tsere habent segol.	277
Verbum paghal sub quo participium.	148	Verba nō inuenta in prima coniug. retento illius significatō reperiuntur in secunda.	278
Verba, & nomina habētia in vlt. syllaba pathach, & segol habent accentum in penult.	138		
Verbum omne actionem cum tempore signat.	148		
Verba ex nominibus quando conficere liceat.	149		
Verbum quid, & in quo differt à nomine.	241		
Verbum quare panghal dicebatur.	241		

RERVM INSIGNIVM.

Verba que in infinitiuo habent chirek.	287	Verbum, & nomen aliquando in numero, & persona non conueniunt.	527
Verba in vna tantum coniugat. inuenta extra Kal vt exponenda.	293	Verba memoria quid exigant.	535
Verba actiua, & non passiuua componuntur cum pronomine.	302	Verba transitiva semper cum accusatiuo construuntur.	537
Verba quedam carentia gutturali in secunda vt perfecta coniugantur.	317	Verba quæ ablatiuum exigant.	537
Verbum naghase quādo constringere significat.	318	Verbum diuinum, visum à Prophetis.	825
Verba quatuor in hoc infn. recipiunt nun, cum biclam.	323	Verbi Dei efficacia.	893
Verba quæ contra Zamoren. inueniuntur in piel.	325	Versus vnionis quid.	621
Verba pe iod incepta, & habentia aliam litteram præter tsadi, dicuntur quiescentia, & non deficiencia.	335	Versus simplex quid.	708
Verba duo à lamed incipientia inter defectiua computata.	343	Veteres qui etate prouecta linguam sanctam didicerunt.	5
Verba pe aleph in niphal, & hippil, & hophal habent peculiaritates punctorum mutationes.	351	Via Domini facies eius.	830
Verba ex duabus radicibus composita.	377	Videre Deum quid.	834
Verba tria habentia tsere sequente iod.	377	Vigilijs nocturnis artifices proueniunt.	15
Verba nō quiescentia reperiuntur in hac forma.	390	Virgula, comma, & collon. Hebræorum.	126
Verba quæ mutant vau in iod daghescantur, & habent formam piel.	390	Visionis Moysis mysteria.	819
Verba quæ actiue, & passiuue interpretanda.	391	Virtutis actio labore nutritur, & virefcit.	833
Verba habētia chirek, & daghesc pro vocali longa tsere.	398	Vita humani animi triplex.	676
Verba quatuor desinentia in he, cum mappik formam perfectorum seruant.	408	Vltio ingens, & rara quādo significata.	498
Verba alia quiescentia, & deficiencia.	444	Vncinorum forma vau similis, & quid hispanè vncinus.	76
		Vnkelos Chaldæus filius sororis Titi Imper.	605
		Vnum in lege, vnum in Prophetis, & psalmis quid.	602
		Vocalis quid, & vt proferatur.	64
		Vocalis abusiue syllaba.	65
		Vocalis apud Hebræos cum littera syllabam facit.	65
		Vocalium, & consonantium differentia.	65
		Vocales longæ aperto ore, breues semiclauso. proferri, item & puncta composita.	71
		Vocales parvæ semper magnis contrariæ.	112

I N D E X

Vocalis brevis quando fiat longa in fine periodi.	227	Vox mascul. pronomini tertie ali quando pro femina accipitur.	208
Vocalis brevis quando sine gutturali perdit daghes.	300	Vox qua in scriptura cu sit fam. ter accipitur pro mascul.	210
Vocalis penul. attendenda in mutatione periodi.	301	Vox duplex actiua, & passiua.	149
Vocalis penul. periodi aliquando reducitur ad illam quam illa littera habet in themate, aut in futuro.	302	Vox actiua parens, passiua proles a quo dicta.	149
Vocalis secunda quando potissimum mutatur in segol.	369	Vox aliqua parens, & proles simul.	149
Vocalis vlt. cum gutturali vlti. erit pathach.	378. & 381	Vox passiua secunda, tertia, & quarta coniug. rara in scriptura.	263
Vocalis vlti. aliquando cum chirech, aliquando cum tsere, & aliquando cum segol.	399	Vox vlti. futuri inuenitur cum iod.	399
Vocalem littere amissa ad precedentem reijci.	430	Voce vna alicuius coniug. inuenta potest alia formari.	449
Vocalis secunda quando more persectorum est cum chirek.	453	Vox specialia quando sub generali intellecta.	522
Vocales magna quid habeant.	541	Vulgus Hebr. eorum mysteria scripturarum non intellexit.	855
Vocales longa, vel breues in carminibus vt accipiuntur.	697	Vulgata translationis cum Septuaginta versione conciliatio.	896
Vocatum compositarum triplex ordo, & earum vsus.	704		
Vocatiuus cognoscitur saepe per geminationem.	196		
Vocem adimit vehemens dolor, & gaudium.	812		
Vox in patria quomodo formabitur.	34		
Vox proprie intelligibilis, ideo vocis ferarum no sunt elementa.	36		

F I N I S

I N D E X

I N D E X L A T I N V S

E R R A T O R V M.

Errata.	Correcta.
Pag. 6 Frater.	Frater
9 laudescq;	laudes que
ibid. propius	proprius
22 Doceam	Doceant
23 Solecismos	solrecismos
24 Nec ingratam aut superuancam & inspidam.	Nec ingratam super vacancam aut inspidam
28 In margine, lib. 7.	libro 10.
37 Quantum vero ad figuram:	Quantum vero ad figuram, Verq; scim computato.
82 In Ecclesiastico	In Ecclesiaste
83 patres	fratres
112 Et ambulare que	& ambulare
113 Hinc etiam sit quod	Hinc etiam sit quiescentem
Ibidem nghafalib	nghafali
114 Kau rochu	Kau thohu.
122 Singularis	Singulares
Ibidem feminini	feminini
153 Quibus addendum est quod nomina	Quibus addendum est. nomina
159 apud Esaiam	apud Iosue.
169 Camorensis	Zamorensis
172 humi iohcanan	mi iohcanam
Ibidem; minime afficiat	minime afficiant
Ibidem; aut ibi molliti	Ibi molliti
Ibid; apposita mini psal	apposita minii
Ibid; Idem in:	Idem in psal. ibi machamoth.
Ibid. vel magis	Vel magis quam oleum, seu super oleum vt vulg. habet.
188 adolscencia:	A dolescentia
ibid. Ezech.	Iob
189 Gham	Ghamam
Ibidem, idest populus	populum meum.
203 Vbi de ciro dicitur	De Cyro dicitur.
209 Hebrae Bibliæ in margine	Hebraei in margine
219 Verbum vestrum.	Verbum nostrum
Ibidem, verba vestra	Verba nostra
Ibidem, verbum nostrum	Verbum vestrum
Ibidem Verba nostra	Verba vestra
222 Dñiui inportare conditio	Dominium importare
231 Amos alia	Amos. Alia
258 in eo versatum	in eo versatur
Ibidem passiuam	passiuam,
259 ne vllus	Ne quisquam

V V v 5 Ibid.

Tbid. vnicuiq; verbo
 267 Comede volumen
 & si rarissime
 282 Siguratiuum
 285 Significare
 ibid. in margine, quas:
 ibid. fit
 353 prouerbiorum
 354 in forma paragoga
 356 Debeat
 366 cum heparagogico
 370 Et in Iud.
 Ibid. Iob
 Ibid. in margine columnas
 erratas sic corrige
 372 Præsente gutturali:
 pathach
 318 Sinistro
 321 etiam num non amittit
 ibid. in Ieremiam.
 ibid. commotiones
 323 ad plantandam
 331 Die quæso Esai.
 ibid. in margine: Esai, 17.19
 ibid. & defecta
 379 in hophal pone cap. 21
 384 Rubem
 ibid. vulgata habet,
 ibid. non possent,
 385 cum ttere
 392 Accentus distingue ns.
 397 post he habet
 ibid. cap. 21
 ibid. amittet he.
 399 resoluat longam
 ibid. aut impellat,
 400 pro pro
 ibid. pethach
 ibid. excidit he
 ibid. cap. 21
 400. in nu errato, variatum.
 ibid. loco Mitsah
 ibid. & eueniet
 401 Et vt Iod
 412 vnum
 413 Kamets
 415 Ezech.

vnicuiq; verbo
 Comede volumen
 & si rarissime
 figuratiuum
 Significat
 quando
 est
 prouerbiorum lib.
 In forma paragoga
 Vid. thesaurum, ea radice col. 142
 Debeat
 Cum he paragogico psal. 302. & 18
 vt in lib. Iudicum.
 vt in lib. Iob 7. 9
 col. 90. & col. 988. & 1174
 Præsente gutturali habet duplex
 pathach
 Sinistro
 & etiam num non amittit
 in Ieremia
 Commotionis
 ad plantandum
 Die quæso Hie rem.
 Hiere. 36. 17
 & defectu.
 Ruben
 Vulgata habet, & quod per timuis-
 sent Moabitæ
 Non possent: vt huius anxietatis
 effectum indicaret.
 cum ttere in illa dictione neghor,
 idest excitatus seu surrexit.
 Accentus distinguentis
 post he habere
 cap. 26
 amittere he
 Quæ duo vltima resoluunt longã.
 Impellat
 pro
 pathach & cum
 excidit
 cap. 30.
 Variatur.
 loco Mitsah .i. inuenies, Deu. 4. 24
 siue occurrent vobis mala
 & in Iod
 Vnum
 Kamets reperies
 Esai.

cap.

420 caput 34.
 421 fecit Eccl.
 431 Et in psalmo
 433 Nota septimo
 436 Ad hanc formam
 511 Nanque a radice
 513 in margine, can. 5
 516 Genitiui casus vt in historia
 Iud. spiritus Dei.
 517 & sincerus animo
 Ibidem, litterulæ marginales
 sunt erratæ.
 518 Prophetis, spontacis
 519 binos &
 Ibid. idem Num.
 Ibidem, ibi etatem & etatem
 ibid. & ibi anno & anno
 522 Seu humiliatum
 523 Vt patet Genes. ibi boseeth
 529 deuoluat ad dominum
 531 adaperuit
 ibid. adaperuerat
 535 ibi cerua
 ibi, psal. idest
 ibi. Memento
 ibid. vt postulo a te ora
 pro me,
 536 de sub sannabis
 547 Vt apud ibi Iobum
 559 reperi
 560 enm.
 ibid. De interiectiones
 566 Caua
 568 etiam ne tyronibus
 569 esse redundarem
 582 eruitas laudata
 ibi. tabernaculi suo
 vt in exodi
 583 ibi. ex conceptus series
 595 personam notat
 597 Et si hodie
 598 Necessaria sunt
 602 Masforet
 603 Particula datiua
 Ibid. hæc exposita
 605 In genere

cap. 38
 Fecit Eccl. vulg. ostendere animæ
 suæ.
 idest, & circuitus est, & in psal.
 Nota quinto
 2. Nor. Ad hanc formam
 Nanque est a radice
 can. 2.
 Genitiui casus Ruach Ichoua, spi-
 ritus Dei.
 El sincerus animo vt in psalmo il-
 lo legimus. 24. 4

Prophetæ spontanei
 binos & binos.
 Idem in Num.
 Ein Deut. etatem & etatem.
 & Leui. 25. 53. anno & anno
 Seu humiliator
 Vt patet in Num. 10. 2
 Deuoluat ad dominum vt in psal. 21
 4. secundum Hebræorum, com-
 putationem.
 Apparuit
 Apparuerat
 Idem apud Hieremiam ibi cerua
 psal.
 id est memento
 Vt in lib. 2. Reg. 3. 13. ibi rem vnam
 peto a te
 & sub sannabis
 vt apud Iobum ibi
 reperi
 enim
 de interiectionibus
 Caua
 & ne tyronibus
 esse redundantem
 Ciuitas laudata
 tabernaculi sui
 Vt in exodo
 ex conceptus serie
 personam notat & si longe aliter
 transferat.
 Et si ille hodie
 Necessaria sunt
 Masfereth
 Particula illatiua
 Hæc posita
 in omni genere

in nu.

INDEX HEBRÆVM ERRATORVM.

604. in nu. errato. rat multifi
608. abscondita
606. Vel similitudinis
622. Masseth
626. quam ratio
Ibid. Mesara
ibidem quam
637. Simbolum
628. cogatione Abrah
638. Compluresibus
639. Chaldaicem
669. in eo mese
700. Mitridatus
Ibid. Tomus
728. Rhythmicis
740. non crimine
759. Credediritis
769. in margine, Bibl. Regie
779. non motus ipse per tempus
Ibid. intelligere potest
793. teq;
807. Chaldeorum
846. Præstigiosasque
Ibid. poetarum
Ibid. poetam
857. Iudæorum Rabiini
856. Vates
Ibid. mluta
886. Confundes. Et refutabis
891. poetam
901. poetam
905. Zursum
807. Maphats
916. in margine, cap. pad
927. lamen
perditionem
929. Et scrutator
930. stadi
Ibid. stadi
431. ad inuentum

Tal mudistæ
Abscondita
Similitudines
Massoreth
que ratio
Mensura
que
Symbolum
Cognitione Abrahæ
Compluresibus
Chaldaicum est
In mense
Michridates
tonus
Rhythmicis
noncrimini
Credederitis
bibliorum Regiorum
(Non motus ipse per tempus)
Intelligere ipse potest.
teq;
Chaldeorum
præstigiosasque
poetarum
poeticum
Iudæorum rabiini, habuit
Vates
multa
confundes, & refutabis
poetam
poetam
zursum
Mazats
cappado.
lamed
projectionem
Et susurrator
stadi
stadi
adiunctum

F I N I S

INDEX

Pag. 26. vers. 1. pro ארם lege ארם ver. 17.
pro שפת lege שפת
pag. 30. vers. 20. pro ביהה lege ביהה
pag. 39. vers. 7. pro קרש lege קרש vers. 13.
pro רבע lege רבע
pag. 41. vers. 5. pro כר sit כר
pag. 43. vers. 12. pro השפה lege השפה
pag. 45. vers. 24. pro בבית lege בבית
pag. 46. vers. 11. pro עמר lege עמר ver. 25.
pro שבלח lege שבלח
pag. 47. vers. 9. pro שבלח lege שבלח ver. 10.
pro סבלח lege סבלח
pag. 50. vers. 5. pro וארד lege וארד ver. 11.
pro ותהרין lege ותהרין
pag. 53. vers. 14. pro וארני lege וארני ver. 15.
pro גומא lege גומא ver. 17. pro גלה lege
תמהה lege תמהה ver. 25. pro sit ה sit ה
pag. 54. vers. 25. pro lege גו
pag. 58. vers. 8. pro פרנה lege פרנה ver. 12.
pro אהלה lege אהלה
pag. 59. pro ליל lege ליל
pag. 63. vers. 14. pro סבריא lege סבריא
pag. 68. vers. 3. pro sit י sit י ver. 14. pro חטבים
lege חטבים

pag. 69

pag. 69. ver. 11. pro גדול lege גדול
 pag. 70. vers. 10. pro חירק lege חירק
 pag. 71. pro חטף ter positum lege חטף
 pag. 76. ver. 11. pro ויחרקו lege ויחרקו
 pag. 80. ver. 11. pro עבדים lege עבדים. 21. vers.
 pro קבץ lege קבץ
 pag. 97. ver. 23. pro אהרן lege אהרן
 pag. 99. ver. 15. pro חיה lege חיה
 pag. 100. ver. 19. pro ויהודה lege ויהודה. 20. vers.
 pro ויגלה lege ויגלה
 pag. 107. ver. 16. pro מאכלת lege מאכלת
 pag. 110. ver. 21. pro סיסרא lege סיסרא
 pag. 111. ver. 10. pro כסית lege כסית
 pag. 114. ver. 3. pro ארני lege ארני. 17. vers. pro
 ברב lege ברב et ver. 18. pro קלי בקר lege קלי בקר
 pag. 115. ver. 10. pro דחק דחק lege דחק דחק. 12. vers. pro
 כפת lege כפת. 14. vers. pro בקר lege בקר
 pag. 116. ver. 18. pro מרחיק מרחיק lege מרחיק מרחיק
 pag. 117. ver. ultimo. pro כבף כבף lege כבף כבף
 pag. 118. ver. 15. pro בפרעה lege בפרעה
 pag. 119. ver. 2. 3. vers. pro גבהה lege גבהה
 pag. 138. 16. pro אבנה lege אבנה. 16. vers. pro
 חולי lege חולי. 6. vers. pro קושי lege קושי
 בהו lege בהו. 6. vers. pro תהו lege תהו
 pag. 140. ver. 1. pro בנה בנה lege בנה בנה
 pag. 141. pro ישובו lege ישובו. 141. vers. pro
 לקרוו lege לקרוו. 141. vers. pro ישובו lege ישובו
 לקראשון lege לקראשון
 pag. 146. pro מחטאתו lege מחטאתו

pag. 152

pag. 152. כנשה lege כנשה. 152. vers. pro בקושרים lege בקושרים
 et pro בלוה lege בלוה
 pag. 166. pro אבויב lege אבויב
 pag. 167. pro חשמנים lege חשמנים. 167. vers. pro
 omnes in principio lege omnes in principio
 et in medio dictionis lege daghesciatum.
 pag. 170. idem ut supra.
 pag. 172. pro מאביה lege מאביה
 pag. 174. pro שמות המספר lege שמות המספר
 pag. 178. bis pro עשרה lege עשרה. 178. vers. pro
 omne in principio dictionis lege daghesciatum.
 pag. 181. pro רבוא lege רבוא
 pag. 184. pro שמש lege שמש
 pag. 190. omne in principio dictionis lege daghesciatum.
 pag. 193. pro אורח lege אורח
 pag. 197. pro האלהים lege האלהים
 pag. 198. pro מעת מעת lege מעת מעת
 pag. 206. pro אלה lege אלה
 pag. 207. pro אלו שלו lege אלו שלו
 pag. 210. pro הנה הנה lege הנה הנה
 pag. 214. pro ממנו lege ממנו
 pag. 217. pro כבור כבור lege כבור כבור
 pag. 220. pro דבריה דבריה lege דבריה דבריה
 pag. 222. pro אביו lege אביו
 pag. 224. pro בכורותיביי lege בכורותיביי
 בכורותיהוון lege בכורותיהוון
 pag. 228. pro עננים lege עננים. 228. vers. pro
 pag. 229. pro בפנים lege בפנים

pag. 235.

pag. 235. pro חג legē חג
 pag. 239. pro מלכי legē מלכי
 pag. 257. pro צמר legē צמר
 pag. 271. pro אפקד legē אפקד
 pag. 273. pro נפקרתי et cōtra uisitati
 fuistis adde נפקרתו pro genere fœm.
 pag. 294. pro השתמר legē השתמר
 pag. 295. pro תחתם legē תחתם
 pag. 299. pro אכלנה legē אכלנה
 pag. 329. pro הגיש legē הגיש
 pag. 330. pro תגשנה legē תגשנה
 pag. 336. pro צבנה legē צבנה
 pag. 341. ver. 10. pro להציב legē להציב
 pag. 349. pro התלקח legē התלקח
 pag. 356. pro יאמרו legē יאמרו
 pag. 357. pro אכלת legē אכלת
 pag. 362. pro איתן legē איתן
 pag. 370. pro detractō iod, legē detractō he.
 pag. 381. pro יתישב legē יתישב
 pag. 390. pro ובנו legē ובנו
 pag. 397. pro הקיצותי legē הקיצותי
 pag. 398. pro התבוננה legē התבוננה et pro התבונן le-
 ge התבונן
 pag. 403. pro הקרא legē הקרא
 pag. 405. pro secundo legē מקרא
 pag. 406. et 407. in totum hophal in litteris coniu-
 gationis, et futuri debet esse chatēph kamets.
 pag. 408

pag. 408. vers. ultimo pro הגלה legē הגלה
 הגלה אתגלה
 pag. 411. pro בנתה legē בנתה et pro גולה legē גולה
 הגולה legē הגולה
 pag. 412. pro ותפ legē ותפ et pro תחת legē תחת
 pag. 414. pro גלה legē גלה
 pag. 415. pro אהבה legē אהבה et pro בללתי legē בללתי
 pag. 416. pro נגלינו legē נגלינו
 pag. 421. pro להגלות legē להגלות
 pag. 422. in futuro in omnibus litteris איתן, et in
 in imperatiuo debet esse chatēph Kamets.
 pag. 424. pro יגלו legē יגלו et pro יגלו legē יגלו
 pag. 425. pro ימסו legē ימסו
 pag. 426. pro וארות legē וארות
 pag. 428. pro אשם legē אשם
 pag. 429. pro חמנו legē חמנו et pro חמנו legē חמנו
 pag. 431. pro חלוח legē חלוח
 pag. 436. Sic עולל למו idest fac eis ut Tren. in for-
 ma totum uersum colloca in pag. 430.
 סובבות
 pag. 451. pro להנשא legē להנשא
 pag. 462. pro החנטות legē החנטות
 pag. 467. in toto preterito uerbi pihel ירא iod notari
 debet t fere et non Kamets
 pag. 477. pro נופה legē נופה et pro מופים legē מופים
 pag. 487. pro חיה legē חיה et pro חיה legē חיה
 pag. 507. pro מבלעת legē מבלעת
 pag. 508.

pag. 508. pro חשבונ'י lege חשבונ'י
 pag. 519. pro ויתן lege ויתן
 pag. 523. pro ולמסע בשה lege ולמסע בשה & pro gen. 8. in mar-
 gine lege numerorum. 10. 2
 pag. 524. pro ארמה lege ארמה
 pag. 526. pro ותכל דוד lege ותכל דוד et pro האחכה
 lege האחכה
 pag. 527. pro מאורות lege מאורות
 pag. 539. pro תשכב lege תשכב & pro Eccle. lege
 Prouer.
 pag. 555. pro מעט lege מעט
 pag. 558. pro הלאה lege הלאה
 pag. 559. pro סביב lege סביב
 pag. 567. erratum est genus masc. & fem. in dua-
 bus primis dictionibus.
 pag. 568. erratum est in tota genus mas. & fem.
 pag. 592. pro ארני lege ארני
 pag. 596. pro שמרת'י lege שמרת'י
 pag. 603. pro אמרו lege אמרו
 pag. 605. pro אנק lege אנק
 pag. 613. pro הפע lege הפע & pro הן lege הן
 pag. 615. pro למבין lege למבין & pro ולומר lege ולומר
 pag. 621. pro כל דבר lege כל דבר
 pag. 624. pro לערב lege לערב
 pag. 641. pro ישיבה lege ישיבה & pro מתן lege מתן &
 pro סמיכות lege סמיכות
 pag. 651. pro נקבה lege נקבה

pag. 652.

pag. 652. pro השנים lege השנים
 pag. 667. pro טבת lege טבת
 pag. 737. pro מסתתר lege מסתתר
 pag. 788. pro קניית'י lege קניית'י & pro ותאמר lege ותאמר
 & pro יהוה lege יהוה
 pag. 798. pro בשה lege בשה & pro משה lege משה
 pag. 819. pro לעיני לעיני lege לעיני לעיני
 pag. 829. pro דבך derachecha lege דבך debarecha
 pag. 878. pro התשבון lege התשבון
 pag. 905. pro המפורש lege המפורש
 pag. 906. pro מצפצ lege מצפצ
 pag. 907. pro מצא mapats lege מצא mazats & pro
 מצה lege מצה
 pag. 935. pro המלט lege המלט

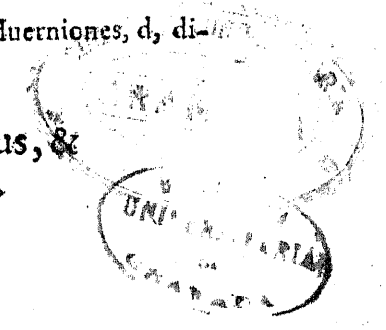

REGESTVM

† a b c d A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
 AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ
 RR SS TT VV XX YY ZZ,
 AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh Iii KKk LLI MMm NNn
 OOo PPp QQq RRr SSs TTt VVv.

Omnes quaterniones, † a b c, A B C D E F G H I, duerniones, d, di-
 midium, VVv vero duernio cum dimidio.

Excudebant Alexander Gardanus, &
 Franciscus Coattinus socij.

9. 206. 2 H